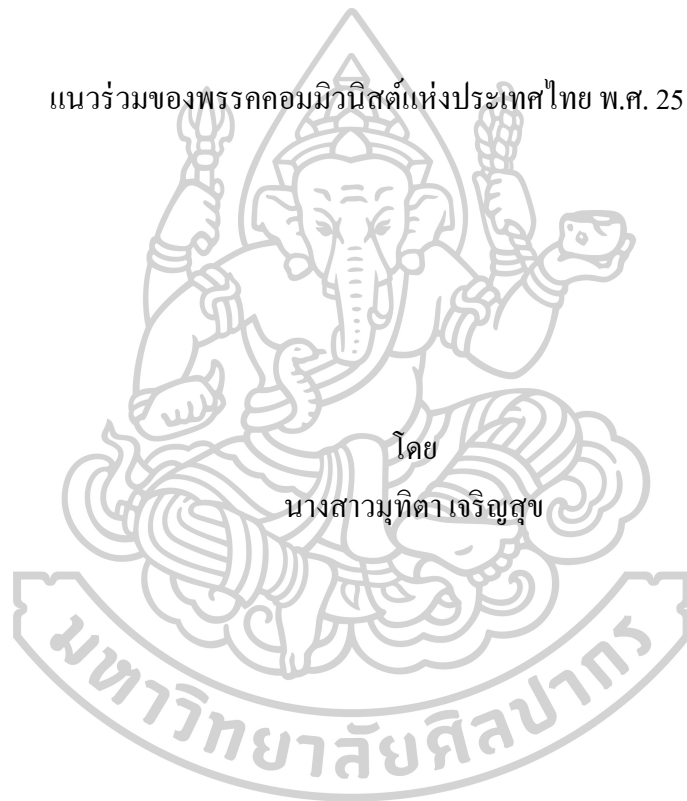

แนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2515-2525

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

แนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2515-2525

โดย
นางสาวมุกดา เจริญสุข

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชาประวัติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

UNITED FRONT OF COMMUNIST PARTY OF THAILAND 1972-1982 A.D.

By

MISS Muthita CHAROENSUK

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for Master of Arts (HISTORY)

Department of HISTORY

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2019

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

58205208 : ประวัติศาสตร์ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท

คำสำคัญ : พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, แนวร่วม, พันธมิตรทางการเมือง, นโยบายการสร้างแนวร่วม

นางสาว มุทิตา เจริญสุข: แนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2515-2525 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงทิพย์ เกียรติสกุล

วิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2515-2525” มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. กับแนวร่วมกลุ่มต่างๆ ในด้านการสร้างแนวร่วมของ พคท. การทำงานร่วมกัน รวมทั้งปัญหาที่นำไปสู่การแยกตัวของแนวร่วม ทั้งนี้จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า พคท. มีนโยบายสร้าง “แนวร่วมประชาธิปไตย” กับแนวร่วมทุกกลุ่ม โดยประเมินจากสถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นเงื่อนไขอันดีในการสร้างแนวร่วมแต่ละช่วงเวลา พคท. มีการสร้างแนวร่วมทั้งในชนบทและในเมือง โดยแนวร่วมในชนบท ได้แก่ แนวร่วมชาวนา แนวร่วมชนชาติส่วนน้อย ส่วนแนวร่วมในเมือง ได้แก่ แนวร่วมนักศึกษา ปัญญาชน ผู้นำกรรมกรชาวนา นักการเมือง บุคคลผู้รักชาติรักประชาธิปไตยในวงการต่างๆ อย่างไรก็ดี แนวร่วมของ พคท. ได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางภายหลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งได้นำไปสู่การประสานความร่วมมือก่อตั้งองค์การแนวร่วม “คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย” ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ พคท. ได้ทำงานแนวร่วมอย่างจริงจังผ่านความร่วมมือกับแนวร่วมที่มีอุดมการณ์ตรงกันบางประการ

การทำงานร่วมกัน พคท. ยึดถือหลักการความเสมอภาค เท่าเทียม และเป็นอิสระซึ่งกันและกันต่อแนวร่วม แต่ในทางปฏิบัติ พคท. ได้มีอิทธิพลครอบงำแนวร่วม ผ่านกระบวนการคัดแปลงตนเองของแนวร่วม ซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน ดังนั้นแนวร่วมจึงถูกดึงเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างการทำงานของ พคท. ขณะที่แนวร่วมชั้นสูงที่สังกัดในองค์การแนวร่วม มีอิสระมากกว่าในด้านการจัดตั้ง และการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง แต่ถึงอย่างนั้นก็ไม่ได้ทำให้องค์การแนวร่วมมีบทบาทที่สร้างผลสะท้อนใดให้แก่การปฏิวัติ นอกจากสร้างภาพลักษณ์การขยายตัวของแนวร่วมที่เป็นเอกภาพ และเผยแพร่ความคิดทางการเมืองให้แก่ พคท. ดังนั้น การที่ พคท. มีอิทธิพลครอบงำและไม่ให้แนวร่วมมีบทบาทของตนเอง แนวร่วมจึงถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของ พคท. อย่างง่ายดาย ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. กับแนวร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม และเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกัน และปัญหาการแยกตัวของแนวร่วมในที่สุด

58205208 : Major (HISTORY)

Keyword : Communist Party of Thailand, United Front, Ideological Alliance, Policy to make United Front

MISS MUTHITA CHAROENSUK : UNITED FRONT OF COMMUNIST PARTY OF THAILAND 1972-1982 A.D. THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR PUENGTHIP KAITTISHAKUL

This thesis is entitled "United Front of Communist Party of Thailand 1972-1982 A.D." It aims to understand the relationship between the Communist Party of Thailand and the coalition. In terms of the creation of the Coalition of The United. Collaboration, as well as problems that lead to the separation of the coalition. The study concluded that the CPT. Policies are created. "National Democratic Alliance" with the united front of all groups. The assessment of the political situation that is creating the conditions for good alignment over time. CPT has to create alignment in both rural and urban areas. Members of the Alliance include rural peasant alliance minority. Alignment and alignment in the city, including students and intellectuals. Labor leaders, politicians, farmers patriot love in Democratic circles in front of the CPT has grown extensively after the October 6, 1976, which has led to the collaboration established organizational alignment. "Coordination Committee for Democratic Patriotic Love" marks the first time that the CPT has worked seriously alignment through cooperation with the Alliance, with the aim of some matches.

Collaboration CPT has principles of equality and freedom which the United Front. But in practice, the CPT has had a pervasive influence alignment. Through a process of adaptation, self-alignment. This appears clearly in alignment students and intellectuals. The Alliance has been drawn to take part in the work structure of the CPT, while the high-class coalition is affiliated organization in alignment are more free. And expressing political opinions. However, the new organization has no impact of the revolution. In addition to creating a positive image for the expansion of the alliance's unity. And disseminate political ideas to the CPT. CPT overwhelming influence and not to alignment with their roles. Recruits were annexed as part of CPT ease the relationship between the CPT alliance is a relationship that is not fair. This is the cause that led to the conflict between them. And the separation of the Front.

กิตติกรรมประกาศ

และแล้ววันนี้ก็มาถึง วันที่เขียนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์หลังผ่านการแก้ไขหลายครั้ง รวมถึงขั้นตอนต่างๆอีกมากมายตั้งแต่การสอบหัวข้อจนถึงการสอบจบ จนใกล้สำเร็จการศึกษา ทั้งนี้ ผู้ศึกษาคงไม่อาจเขียนงานให้สำเร็จลุล่วงได้ หากขาดการสนับสนุนและช่วยเหลือจากคนรอบข้าง โดยเฉพาะคณาจารย์และผองเพื่อนน้องพี่ในภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรแห่งนี้ ที่ซึ่งเปรียบดั่งบ้านของผู้ศึกษาตลอดระยะเวลากว่า 5 ปีที่ได้พำนักอยู่ในจังหวัดนครปฐม ทุกคนล้วนมีส่วนผลักดันในช่วงเวลาที่ยากลำบาก ผู้ศึกษารู้สึกขอบคุณผู้คนรอบข้างที่คอยมอบกำลังใจให้กันมาโดยตลอด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงทิพย์ เกียรติสทกุล อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ช่วยจัดกลางงาน และให้คำแนะนำผู้ศึกษามาโดยตลอด จนกลายมาเป็นวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ไม่เพียงเท่านั้น อาจารย์ยังให้ความเอาใจใส่ และให้คำปรึกษาลูกศิษย์คนนี้อีกผู้ในช่วงที่ท้อแท้ หหมดกำลังใจ ให้กลับมามีไฟได้อีกครั้ง ผู้ศึกษารู้สึกขอบคุณ อ. พวงทิพย์ เป็นอย่างยิ่ง ที่อดทนและคอยผลักดันให้ลูกศิษย์คนนี้ได้เดินทางไปข้างหน้า อยู่เสมอ

ศาสตราจารย์ สัญชัย สุวังบุตร ผู้มีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับ พทท. เป็นอย่างดี อาจารย์ช่วยอ่านงานและตรวจทานให้จนประเด็นที่ผู้ศึกษาสนใจได้พัฒนาเป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์ พร้อมกันนั้นอาจารย์ยังให้ความรู้เกี่ยวกับ พทท. ทั้งเล่าให้ฟังและมอบหนังสือให้ผู้ศึกษาได้ใช้ประโยชน์อีกจำนวนมาก

ผู้ศึกษาขอระลึกถึง อาจารย์สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ ผู้ล่วงลับ แม้ไม่ได้เรียนกับอาจารย์ แต่ผู้ศึกษาได้มีโอกาสเข้าฟังการบรรยายของอาจารย์ในงานเสวนา ซึ่งอาจารย์ได้สละเวลาให้ความรู้เรื่อง พทท. เมื่อผู้ศึกษาเล่าว่าสนใจทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับ พทท. คำแนะนำของอาจารย์มีส่วนในการสืบค้นข้อมูล และจุดประกายความคิดบางอย่างแก่ผู้ศึกษา

ผู้ศึกษาขอขอบคุณ คุณดาวเรือง แนวทอง นักเอกสนเทศ หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ผู้อำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำสำหรับการค้นคว้าเอกสารแม่ในยามที่อะไรๆไม่ถนัดนักก็ตาม

คุณชัยวัฒน์ สุรวิชัย ผู้ซึ่งยินดีให้สัมภาษณ์ประสบการณ์ของตนเองในประเด็นเกี่ยวกับ พทท. พื้นที่ที่ผู้ศึกษาโทรไปนัดหมาย ซึ่งข้อมูลดังกล่าวช่วยเสริมให้วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อนๆในภาควิชาประวัติศาสตร์ทั้งร่วมรุ่นและคนละรุ่น หนึ่งใน ขอยอ มิน มอสเทพ อุปกรณ์ มะปราง พิณรงค์ แสตนบี ต่อ พี่เป็ก เบส พี่เหมียว แก้ว มอส ผู้ซึ่งเรียนด้วยกัน ไปเที่ยวกันบ้าง จั๊ววง สนทนา แลกเปลี่ยนความคิด เปิดโลกทางวิชาการและสร้างอารมณ์ขัน เป็นพลังด้านดีให้แก่กัน ผู้ศึกษารู้สึกโชคดีที่ได้พบกลุ่มเพื่อนที่อยู่ด้วยแล้วสบายใจเช่นนี้

ผู้ศึกษาขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชิกานต์ ศรีนารา กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งวิจารณ์วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ในส่วนที่ดีและส่วนที่ต้องแก้ไข ผู้ศึกษายินดีน้อมรับไว้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเขียนงานของตนเองต่อไป

สุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาคงไม่อาจมาถึงจุดนี้ได้ หากไม่มีการสนับสนุนจากครอบครัว โดยเฉพาะแม่ของผู้ศึกษา ผู้ที่แม้จะไม่ค่อยเข้าใจกระบวนการศึกษาทางประวัติศาสตร์และการเขียนวิทยานิพนธ์ (ที่ทำไม่ใช่เวลานานนัก) แต่ก็คอยสนับสนุนและให้กำลังใจ การที่มีครอบครัวคอยสนับสนุนทำให้ผู้ศึกษาทุ่มเทกับการเรียนได้เต็มที่ ผู้ศึกษารู้สึกขอบคุณเสมอที่ทุกคนพยายามเข้าใจและยื่นเคียงกันเสมอมา

มุกิตา เจริญสุข

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ญ
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. ทบทวนวรรณกรรม.....	6
3. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	22
4. ขอบเขตของการศึกษา.....	22
5. วิธีการศึกษา.....	23
6. แหล่งข้อมูล.....	24
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	24
8. คำศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย.....	24
บทที่ 2.....	26
การสร้างแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2515-2525.....	26
1. ความหมายของ “แนวร่วม” “มวลชน” และ “ผู้ปฏิบัติงาน”.....	26
1.1 ความหมายของ “แนวร่วม”.....	26
1.1.1 รูปแบบของแนวร่วม.....	29
1.1.2 ประเภทของแนวร่วม.....	30
1.2 ความหมายของแนวร่วม.....	31

1.3 ความหมายของผู้ปฏิบัติงาน.....	35
2. แนวคิดการสร้างแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย.....	42
3. นโยบายการสร้างแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2515-2525..	45
3.1 นโยบายการสร้างแนวร่วม พ.ศ. 2515 - 2519 “แนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนไทย” จาก “แถลงการณ์ 30 ปี”	47
3.2 นโยบายการสร้างแนวร่วม พ.ศ. 2520 - 2525 “การเติบโตใหญ่ของแนวร่วมประชาธิปไตย ประชาชนไทย”	58
3.2.1 พคท. กับการสร้างแนวร่วมประชาธิปไตย พ.ศ. 2520 – 2522	59
3.2.2 พคท. กับความพยายามสร้างแนวร่วมกับรัฐบาล.....	79
3.3 หลักการและยุทธวิธีในการสร้างแนวร่วมของ พคท.	88
3.3.1 หลักการในการสร้างแนวร่วม.....	90
3.3.2 ยุทธวิธีในการสร้างแนวร่วม	93
บทที่ 3.....	99
การสร้างแนวร่วมในชนบทและในเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหลังประกาศ “แถลงการณ์ 30 ปีฯ” พ.ศ. 2515 – 2519.....	99
1. การสร้างแนวร่วมของ พคท. ก่อน พ.ศ. 2515	100
2. การปลุกระดมชาวนาและการสร้างแนวร่วมชนชาติส่วนน้อยในชนบท พ.ศ. 2515 – 2519 ..	108
1.1 การปลุกระดมมวลชนในชนบท	111
1.2 การปลุกระดมชาวนา	115
1.3 การสร้างแนวร่วมชนชาติส่วนน้อย.....	123
1.3.1 แนวร่วมชาวม้ง.....	125
1.3.2 แนวร่วมชาวมลายูมุสลิม	130
2. การสร้างแนวร่วมในเมือง พ.ศ. 2515 – 2519.....	139
2.1 นักศึกษาปัญญาชนกับความคิดที่ปฏิวัติแบบ พคท.....	141

2.2 พคท. กับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516	145
2.3 พคท. กับการสร้างแนวร่วมในเมืองหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516	153
2.4 พลังสามประสาน นักศึกษา กรรมกร และชาวนา	167
2.4.1 ความหมายของคำว่า “ประสาน” ในทัศนะของ พคท.	172
2.4.2 หลักการพื้นฐานในการกำหนดการเคลื่อนไหว	176
2.4.3 รูปแบบและวิธีการในการประสานกรรมกรชาวนา	178
2.4.4 การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร	181
1. การสร้างแนวร่วมกรรมกรผ่านการจัดตั้ง	183
2. การสร้างแนวร่วมกรรมกร โดยไม่จัดตั้ง	187
2.4.5 การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของชาวนา	194
บทที่ 4	205
การสร้างแนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตยของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย	205
และยุทธศาสตร์ของรัฐบาลในการแยกแนวร่วม พ.ศ. 2520 – 2525	205
1. การขยายตัวเติบโตใหญ่ของแนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตย	205
1.1 คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย (กบ.ชป.)	205
1.2 แนวร่วมในต่างประเทศ	221
1.2.1 การเผยแพร่สิ่งพิมพ์ไทยในต่างประเทศ	221
1.2.2 การเคลื่อนไหวของผู้ที่สนับสนุน พคท.	227
1.3 กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย	230
1.4 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติและหนังสือพิมพ์ อธิปัตย์	236
2. การปรับเปลี่ยนงานแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2523 - 2525	247
2.1 แรงผลักดันจากอิทธิพลภายนอก	247

2.2 ความพยายามของ พคท. ในการทำแนวร่วมกับรัฐบาล	249
2.3 การช่วงชิงแนวร่วมกับกลุ่มผู้ชุมนุมปฏิวัติ	257
3. ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลในการแยกสลายแนวร่วมจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย	265
ระหว่าง พ.ศ. 2520 – 2525.....	265
3.1 แนวคิด “การเมืองนำการทหาร” ของรัฐบาล.....	265
3.2 การวิเคราะห์ของรัฐบาลเกี่ยวกับการทำงานแนวร่วมของ พคท.....	270
3.3 ยุทธศาสตร์การแยกสลายแนวร่วมจาก พคท.....	283
บทที่ 5.....	290
การทำงานร่วมกันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับแนวร่วมกลุ่มต่างๆ.....	290
ระหว่าง พ.ศ. 2515 - 2525	290
1. การจัดการและควบคุมแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย.....	290
1.1 การจัดการเรื่องความเป็นอยู่ของแนวร่วม	291
1.2 การจัดการศึกษาอบรม	296
1.3 การตัดแปลงตนเองของแนวร่วม.....	304
1.4 การควบคุมแนวร่วมในเรื่องต่างๆ.....	313
1.4.1 การควบคุมเรื่องความรัก	313
1.4.2 การควบคุมความคิดและผู้มีปัญหาคิด.....	317
1.4.3 การลงโทษผู้กระทำผิดและสายลับ	322
1.5 การเปลี่ยนสถานะใน พคท.	325
2. การทำงานร่วมกันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับแนวร่วม	337
2.1 การทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วมพื้นฐาน.....	338
2.1.1 การทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับชาวนา.....	338
2.1.2 การทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับชาวม้ง	348

2.1.3 การทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับชาวมลายูมุสลิม.....	355
2.1.4 การทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน.....	360
2.2 การทำงานร่วมกันระหว่าง พคท กับแนวร่วมชั้นสูง : การปรับปรุงคณะกรรมการ ประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย หรือ กป.ชป.	372
2.2.1 บทบาทของ กป.ชป. ในสถานการณ์ที่ปฏิวัติ.....	372
2.2.2 ข้อเสนอใหม่ของ กป.ชป. “แนวร่วมควรรนำในขบวนการปฏิวัติ”	383
2.2.3 บทบาทขององค์การแนวร่วมใหม่	391
3. ปัญหาที่นำไปสู่การแยกตัวของแนวร่วม.....	402
3.1 ปัญหาการจัดการและควบคุมแนวร่วม.....	403
3.2 ปัญหาในการอยู่เหนือพันธมิตร.....	410
บทที่ 6.....	418
บทสรุป.....	418
รายการอ้างอิง.....	426
ประวัติผู้เขียน.....	441

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หรือ พคท. เป็นเรื่องราวสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทยเรื่องหนึ่งที่มีอาจปฏิเสธได้ พคท. เป็นขบวนการต่อสู้ของฝ่ายประชาชนที่เชื่อมั่นในอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ผู้คนหลากหลายกลุ่มที่เชื่อมั่นในอุดมการณ์เดียวกันได้รวมตัวเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมือง เพื่อโค่นล้มอำนาจรัฐจนกลายเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของรัฐนับตั้งแต่ พคท. ได้ประกาศการต่อสู้ด้วยอาวุธในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2508 การต่อสู้ได้กระจายไปทุกพื้นที่ของประเทศไทย มีการจัดตั้งมวลชนและกองกำลังติดอาวุธขึ้นในชนบท ในเวลาอันรวดเร็วก็ขยายอิทธิพลทางความคิดในชนบทได้อย่างกว้างขวางและมีความเข้มแข็งขึ้นจนมีบทบาทเป็นที่รับรู้กันทั่วไป พคท. กลายเป็นศัตรูคู่ต่อสู้ทางการเมืองที่สำคัญของรัฐมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน รัฐได้ทุ่มกำลังคนและงบประมาณเพื่อปราบปราม พคท. โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกวาดล้างคอมมิวนิสต์อย่างใดก็ตาม การที่รัฐมุ่งเน้นการใช้กำลังปราบปรามมากกว่าวิธีการทางการเมือง ตลอดจนจับกุมกวาดล้างประชาชนแบบเหวี่ยงแหโดยไม่มีหลักฐานบ่งชี้แน่ชัด ทำให้แนวทางและวิธีการที่รัฐใช้ผลักดันประชาชนให้หันไปเข้าร่วมกับ พคท. และการปลุกระดมมวลชนของ พคท. ในชนบทก็ยังขยายตัวและประสบความสำเร็จมากขึ้น

ในปลายปี 2515 พคท. ได้ออก “แถลงการณ์ของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เนื่องในวันก่อตั้งพรรคครบรอบ 30 ปี” (พ.ศ. 2485-2515) เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2515 แถลงการณ์นี้นับเป็นเอกสารสำคัญมากที่สุดฉบับหนึ่งของ พคท. เพราะเป็นบทสรุปรวบยอดทางความคิด ทฤษฎี นโยบาย และแนวทางการปฏิบัติของ พคท. สาระสำคัญของ “แถลงการณ์ 30 ปี” คือ การสรุปบทเรียนการต่อสู้ของ พคท. ในช่วงเวลาที่ผ่านมา เนื้อหาและประเด็นสำคัญประการหนึ่งในเอกสาร กล่าวถึง เรื่องการดำเนินงานแนวร่วมของ พคท.¹ ซึ่งเห็นว่าแนวร่วมมีความสำคัญ

¹ พุทธพล มงคลวรรณ, “แถลงการณ์ 30 ปี” พลิกแห่งความคิดปฏิบัติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, *ฟ้าเดียวกัน* 2, 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2547): 209. นอกจากนี้พุทธพลยังชี้ให้เห็นบริบทของแถลงการณ์ 30 ปี ซึ่งเกิดขึ้นจากความขัดแย้งภายในศูนย์การนำที่รุนแรง ต่อกรณีวิพากษ์ศูนย์การนำของพรรคเขตสามจังหวัด (รอยต่อเพชรบูรณ์-พิษณุโลก-เลย) ซึ่งเกิดขึ้นกลางปี 2512 ถึงต้นปี 2513 แต่ปัญหายืดเยื้อมาจนถึงพ.ศ. 2515

ต่อการเคลื่อนไหวปฏิวัติ และการขยายแนวร่วมให้กว้างขวางจะมีส่วนผลักดันกระแสการปฏิวัติให้ รุดหน้า แผลงการณจึงกำหนดทิศทางการสร้างแนวร่วมที่ชัดเจนมากขึ้น เพราะเห็นว่าสภาพการณ์ ทางการเมืองที่ดำรงอยู่เป็นเงื่อนไขอันดีต่อการสร้างแนวร่วม โดยเฉพาะกับบุคคลและกลุ่มการเมือง ที่รักชาติรักประชาธิปไตย ต้องพยายามผลักดันให้แนวร่วมเติบโตยิ่งขึ้นอีก² พทท. จึงวางเป้าหมายที่ จะสร้างแนวร่วมกับทุกกลุ่มที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิวัติซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ทางการเมืองและ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งความคิดดังกล่าวดำรงอยู่จนถึงกลางทศวรรษ 2520

ภายหลังการประกาศแถลงการณ์ 30 ปีในเวลาไม่นานได้เกิดจุดเปลี่ยนทางการเมืองที่สำคัญ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างแนวร่วมของ พทท. เป็นอย่างยิ่ง คือ กรณี 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และกรณี 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ทั้งสองเหตุการณ์ได้สร้างเงื่อนไขที่นำไปสู่การสร้างแนวร่วมของ พทท. ใน ลักษณะที่แตกต่างแต่มีความต่อเนื่อง และยึดโยงกับ พทท. ทั้งสองเหตุการณ์ กล่าวคือ จุดเปลี่ยนทาง การเมืองภายหลังกรณี 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 คือ นักศึกษามีจิตสำนึกทางการเมืองและตื่นตัวทาง การเมืองสูง บรรยากาศการเมืองที่เสรีและเปิดกว้าง การมีเสรีภาพทางความคิด มีผลทำให้กระแส ความคิดสังคมนิยมเริ่มแพร่หลายจนมีอิทธิพลทางความคิดกับนักศึกษาปัญญาชน กระแสความคิด แบบ พทท. เป็นอีกกระแสความคิดหนึ่งที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมาก นักศึกษาปัญญาชนรับ แนวความคิดของ พทท. มาใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองร่วมกับกรรมกรและชาวนา โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขปัญหาปากท้องและความไม่เป็นธรรมของประชาชน ในช่วงนี้เองที่นักศึกษา ปัญญาชนกลายเป็นแนวร่วมทางความคิดของ พทท. ในขณะที่การสร้างแนวร่วมโดยตรงมีจำนวน ไม่มากนัก

ในขณะที่เดียวกันรัฐเริ่มหาวัดทิศทางต่อการมีบทบาทนำของนักศึกษาปัญญาชนที่มีความโน้ม เียงไปในแนวทางคอมมิวนิสต์ ด้วยเหตุนี้จึงมีการเคลื่อนไหวของขบวนการฝ่ายขวา โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อตอบโต้ขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนที่นำโดยนักศึกษาปัญญาชน ขบวนการฝ่ายขวาได้คุกคามอย่างรุนแรงในพ.ศ. 2518 มีการลอบสังหารผู้นำนักศึกษา กรรมกร ชาวไร่ชาวนา นักการเมืองฝ่ายซ้าย ขณะเดียวกันมีการโฆษณาชวนเชื่อโจมตี โดยใช้ใบปลิว

เหตุการณ์ดังกล่าวมีผลสะท้อนเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในหมู่สหายนำซึ่งมีการแบ่งฝ่าย “แถลงการณ์ 30 ปี” จึงถูก เขียนขึ้นภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งของศูนย์การนำที่ต้องการรวมขอม

² คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, "แถลงการณ์ของคณะกรรมการกลางพรรค คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เนื่องในวันก่อตั้งพรรคครบรอบ 30 ปี," 1 ธันวาคม 2515 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งประเทศไทย แถลงการณ์ รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ, A6/58, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

จดหมาย สถานีวิทยุยานเกราะ เพื่อลดความน่าเชื่อถือของขบวนการนักศึกษาปัญญาชน ในพ.ศ. 2519 ขบวนการฝ่ายขวาได้โฆษณาชี้ให้เห็นอันตรายของลัทธิคอมมิวนิสต์ต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ บุคคลที่ต่อต้านหรือแสดงทัศนคติสนับสนุนนักศึกษาปัญญาชน คนงานหรือชาวไร่ชาวนา หรือมีแนวคิดประนีประนอมกับแนวคิดเสรีนิยมล้วนแต่ถูกหมายหัวว่าเป็นคอมมิวนิสต์³ ความพยายามของรัฐในการสกัดกั้นการรวมพลังของประชาชน และมุ่งสลายการรวมตัวของกลุ่มและองค์กรต่างๆที่เคลื่อนไหวเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ได้นำไปสู่การกวาดล้างของฝ่ายขวา ซึ่งปะทุขึ้นในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นั่นคือจุดเปลี่ยนทางการเมืองที่สำคัญซึ่งส่งผลต่อการสร้างแนวร่วมของ พคท. อีกครั้งหนึ่ง

กรณี 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ทำให้นักศึกษาปัญญาชน ชาวนา กรรมกร นักการเมือง และมวลชน ต่างเดินทางเข้าสู่เขตป่าเขาไปยังฐานที่มั่นของ พคท. ทั่วประเทศ ผู้ที่เข้าร่วมใหม่ต่างขานรับอุดมการณ์และแนวทางการต่อสู้ด้วยอาวุธของ พคท.⁴ เมื่อพิจารณาในภาพรวมจึงอาจกล่าวได้ว่าการสร้างแนวร่วมของ พคท. ขยายตัวเป็นอย่างมากใน พ.ศ. 2520 จนกล่าวได้ว่าสำเร็จตามเป้าหมายการสร้างแนวร่วมประชาธิปไตยประชาธิปไตย ดังที่มีการจัดตั้งองค์กรและกองกำลังทหารโดยความร่วมมือจากแนวร่วมปรากฏให้เห็นตลอดปีเดียวกัน ได้แก่ การจัดตั้ง “กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย” ในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2520 การจัดตั้ง “ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ” ในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2520 และสืบเนื่องจากการเข้าร่วมของนักศึกษาปัญญาชน ผู้นำกรรมกร สมาชิกพรรคการเมืองฝ่ายซ้าย และผู้รักชาติรักประชาธิปไตย ยัง

³ ผาสุก พงษ์ไพจิตร,และคริส เบเคอร์, *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: ซิลค์เวอร์ม, 2546), 391. 391.

⁴ การขานรับอุดมการณ์และแนวทางการต่อสู้ด้วยอาวุธของ พคท. แสดงออกอย่างชัดเจน โดยการประกาศร่วมต่อสู้ด้วยอาวุธผ่านสถานีเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) ซึ่งเป็นสถานีวิทยุคลื่นความถี่สั้นของ พคท. ออกอากาศจากทางตอนใต้ของประเทศจีน ผู้ที่ประกาศการต่อสู้ด้วยอาวุธกับ พคท. ส่วนใหญ่มักเป็นผู้นำนักศึกษาที่มีชื่อเสียงในช่วง 14 ตุลาคม 2516 – 6 ตุลาคม 2519 อาทิ ชลธิรา กัดอยู่ (สัตยาวัฒนา) เกรียงกมล เลาหไพโรจน์ ธีรชัย มฤคพิทักษ์ จาตุรงค์ ฉายแสง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคำประกาศของบุคคลสำคัญในพรรคการเมืองและผู้ประกอบอาชีพอื่นๆอีกด้วย ใน, ธิกานต์ ศรีนารา, *หลัง 6 ตุลาฯ ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: 6 ตุลารำลึก, 2553), 100-106.

ทำให้ พคท. สามารถจัดตั้ง “คณะกรรมการประสานงานกำลังรักษาประชาธิปไตย” (กป.ชป.) ซึ่งมีการประกาศอย่างเป็นทางการในเดือนกันยายน พ.ศ. 2520

การขยายตัวของ พคท. ทำให้งานด้านต่างๆของพรรคดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการขยายตัวของแนวร่วมกลุ่มต่างๆซึ่งได้เข้าไปปฏิบัติงานทุกส่วน มีบทบาทในการเผยแพร่แนวคิดของพรรคให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ อาทิ ในเขตงานปฏิวัติทั่วทุกพื้นที่การสื่อสารจัดทำสิ่งพิมพ์ในรูปแบบต่างๆก็คึกคักมีชีวิตชีวาขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน⁵ สถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) ซึ่งเป็นเครื่องมือของ พคท. ในการถ่ายทอดแนวทางการต่อสู้ การชี้นำมวลชน และเชื่อมร้อยการเคลื่อนไหวต่อสู้ให้เป็นเอกภาพที่มีบทบาทสำคัญมากขึ้น และมีการผลิตรายการใหม่ๆที่มีสีสันมากขึ้น จากผลงานที่นักศึกษาในเขตงานต่างๆส่งเข้ามาเผยแพร่โดยเฉพาะบทเพลง⁶ สปท. จึงเป็นเครื่องมือในการชี้นำความคิดของ พคท. เพื่อให้สมาชิกพรรคและแนวร่วมในเขตป่าเขาที่มีความรู้ความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน ในเวลาอันรวดเร็วการต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบทขยายตัวออกไปจนครอบคลุมกว่า 50 จังหวัด ในพื้นที่ที่ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้มีการต่อสู้ด้วยอาวุธแทบทุกจังหวัด ในช่วงพ.ศ. 2519-2520 อาจนับเป็นยุคทองแห่งการต่อสู้ของ พคท. เพราะการลุกขึ้นสู้ขยายตัวอย่างกว้างขวางที่สุด⁷ การที่ พคท. กับแนวร่วมผสมกำลังกันอย่างกว้างขวาง นับจากหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม เป็นต้นมา ทำให้รัฐบาลตระหนักถึงภัยจากการขยายตัวของ พคท. และเริ่มวิตกกังวลถึงความมั่นคงของอำนาจรัฐ ในช่วงเวลาดังกล่าวเจ้าหน้าที่ระดับสูงของซีไอเอคนหนึ่งคาดการณ์ว่า พคท. จะได้รับชัยชนะภายใน 5 ปี และดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ปัญญาชนเสรีนิยมที่มีชื่อเสียงก็เห็นว่า พคท. จะได้รับชัยชนะภายในเวลาเพียง 3 ปีเท่านั้น⁸

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ไม่ได้เป็นไปตามที่หลายฝ่ายคาดการณ์ไว้ เนื่องจากปัญหาต่างๆที่ถูกลามในขบวนการปฏิวัติจน พคท. ไม่สามารถแก้ไขได้ ทั้งปัญหาความขัดแย้งด้านคอมมิวนิสต์

⁵ ธิกันต์ ศรีนารา, "หนังสือปฏิวัติ : สิ่งพิมพ์ต้องห้ามของนักศึกษาปัญญาชนในเขตป่าเขา," เข้าถึงเมื่อ 17 กันยายน 2559, <http://www.sarakadee.com/2006/11/09/political-book/>.

⁶ สรณ ขจรเดชกุล, "กำเนิดและจุดจบของสถานีเสียงวิทยุประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.)," *ฟ้าเดียวกัน* 13, 1 (มกราคม-เมษายน 2558): 255-270.

⁷ สุราชัย ยิ้มประเสริฐ, "ว่าด้วยบทเรียนทางประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย," *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร* 26, 2 (ธันวาคม 2546 – พฤษภาคม 2547): 175.

⁸ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, และคริส เบเคอร์, *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ*, 376-377.

สากล ปัญหาในอินโดจีน ปัญหาการเดินทางตามแนวนโยบายจีน และปัญหาความขัดแย้งภายใน ปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อ พคท. จนพัฒนาเป็นความขัดแย้งลูกกลมในขบวนการปฏิวัติ นับตั้งแต่พ.ศ. 2522 เป็นต้นมาปัญหาเหล่านี้มีส่วนทำให้การดำเนินงานของ พคท. เริ่มถดถอยลง และเมื่อรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประกาศคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 เรื่อง “นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์” โดยมุ่งสลายกำลังของ พคท. นโยบายดังกล่าวจึงประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี กองกำลังของ พคท. เริ่มลดจำนวนลงจาก 14,000 คนเหลือ 10,000 คน ในพ.ศ. 2523 แนวร่วมที่ทยอยออกจากป่าและเข้ามอบตัวกับทางการ มีทั้งนักศึกษา ปัญญาชน นักการเมือง กรรมกร และแนวร่วมจากคณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย ต่างก็ถอนตัวออกจากฐานที่มั่นทุกจุดในพ.ศ. 2524⁹

การกลับคืนสู่เมืองของแนวร่วมสืบเนื่องมาจากปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและแนวทางการปฏิวัติที่ไม่สอดคล้องกัน การแตกแยกของ พคท. กับแนวร่วมสะท้อนให้เห็นว่าทั้งคู่เป็น “พันธมิตรที่ประบาง” แม้ทั้ง พคท. และแนวร่วมมีพื้นฐานความคิดร่วมกันในการต่อสู้กับอำนาจรัฐ แต่จุดร่วมดังกล่าวไม่สามารถรักษาความสัมพันธ์ได้อย่างยั่งยืน ในเวลาอันรวดเร็วความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายจึงแตกหักลง ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีคำถามว่า “ทำไมความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. กับแนวร่วมจึงเป็นพันธมิตรที่ประบางและแตกหักกันได้” คำถามดังกล่าวอาจอธิบายด้วยคำตอบแบบกว้างๆ ได้ว่า เป็นเพราะความขัดแย้งทางความคิดภายในขบวนการปฏิวัติ และระดับความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม ซึ่งโดยส่วนใหญ่ใช้อธิบายการถอนตัวของนักศึกษาปัญญาชน แต่การอธิบายเหตุผลดังกล่าวอาจยังไม่เพียงพอที่จะเข้าใจสาเหตุการแยกตัวของแนวร่วมทุกกลุ่ม

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวร่วมของ พคท. แม้ที่ผ่านมาได้มีงานที่ศึกษาแนวร่วมเยาวชน นิสิตนักศึกษา ชนชาติส่วนน้อย ซึ่งได้แก่ ชาวเขาและชาวมลายูมุสลิม แต่การอธิบายก็ยังเป็นลักษณะภาพรวมและจำแนกศึกษาแนวร่วมเฉพาะกลุ่ม อีกทั้งไม่ได้ให้รายละเอียดในความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายมากนัก และยังขาดความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับบริบทและอื่นๆ โดยเฉพาะการสร้างแนวร่วมของ พคท. ในแต่ละช่วงเวลา และความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. กับแนวร่วม ในการศึกษาค้นคว้าผู้ศึกษาพบว่าไม่มีแนวร่วมกลุ่มอื่นๆ ของ พคท. อีกหลายกลุ่มซึ่งปรากฏในความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. กับแนวร่วมนอกเหนือจากนักศึกษาปัญญาชน ได้แก่ กรรมกร ชาวนา ชาวไร่ พรรคการเมืองฝ่ายซ้าย ชนชาติส่วนน้อย รวมถึงแนวร่วม

⁹ เรื่องเดียวกัน, 161.

ในต่างประเทศ ซึ่งแนวร่วมต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นกำลังที่สำคัญในการดำเนินงานของ พคท. ในช่วงเวลาที่สถานะของ พคท. ขึ้นสู่กระแสสูงและตกต่ำลงในเวลาอันรวดเร็ว ในการศึกษา ผู้ศึกษาจึงต้องการทำความเข้าใจการแตกแยกระหว่าง พคท. กับแนวร่วม โดยย้อนไปยังจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ก่อนที่จะเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในขบวนการปฏิวัติ ตั้งแต่การสร้างแนวร่วมของ พคท. การใช้ชีวิตและการทำงานร่วมกันในสถานการณ์ที่ปฏิวัติ เพื่อให้ให้เห็นความเป็นมาและต่อเนื่องของความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. กับแนวร่วม ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจสาเหตุการแตกหักของพันธมิตรคู่นี้ได้อย่างรอบด้านมากขึ้น

ดังนั้น แนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2515-2525 จึงเป็นประเด็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เพื่ออธิบายถึงการดำเนินนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. การเข้าร่วมกับ พคท. ของกลุ่มแนวร่วม ที่เป็นกรรมกร ชาวนา ชาวไร่ นักศึกษาปัญญาชน พรรคการเมืองฝ่ายซ้าย ชนชาติส่วนน้อย และแนวร่วมในต่างประเทศ ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ของ พคท. กับแนวร่วมกลุ่มต่างๆ การทำงานร่วมกันระหว่างแนวร่วมกับ พคท. ปัญหาที่นำไปสู่การแยกตัวของแนวร่วมจากขบวนการปฏิวัติ และปฏิกิริยาของรัฐต่อความสัมพันธ์ดังกล่าว ระหว่าง พ.ศ. 2515-2525 ซึ่งการศึกษาในประเด็นดังกล่าวจะช่วยขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยให้รอบด้านและลุ่มลึกมากขึ้น

2. ทบทวนวรรณกรรม

แม้งานเขียนที่ศึกษาเกี่ยวกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจะมีหลากหลายพอสมควร ทั้งในด้านประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์ โดยศึกษาประเด็นที่แตกต่างกันออกไป แต่องค์ความรู้เรื่องขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยก็ยังคงมีจำนวนไม่มากนักที่จะทำความเข้าใจในบริบทประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่และกระแสสังคมนิยมในการเมืองไทย และที่สำคัญการศึกษาโดยใช้มุมมองของฝ่ายขบวนการคอมมิวนิสต์นั้นยังคงมีจำกัด เมื่อพิจารณาว่าขบวนการคอมมิวนิสต์เคยเป็นภัยคุกคามต่อรัฐไทยและเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับขบวนการคอมมิวนิสต์จึงยังคงเป็นประเด็นที่น่าสนใจและสามารถศึกษาได้อีกหลายแง่มุม งานที่ศึกษาเกี่ยวกับขบวนการคอมมิวนิสต์มาก่อนหน้านี้อาจแบ่งเป็นกลุ่มตามประเด็นสำคัญของงานได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก งานเขียนที่อธิบายการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

งานเขียนกลุ่มนี้อธิบายการเคลื่อนไหวของ พทท. โดยแบ่งประเด็นสำคัญของงานได้ 3 ประเด็น 1.) การเคลื่อนไหวของ พทท. 2.) การเคลื่อนไหวของ พทท. และการปราบปรามของรัฐ 3.) ความขัดแย้งและการล่มสลายของ พทท. ได้แก่

1.) งานเขียนที่อธิบายการเคลื่อนไหวของ พทท.

วิทยานิพนธ์ สาขาการต่างประเทศและการทูต ของ **ภุมรัตน์ ทักชาติพงศ์** (พ.ศ. 2510) เรื่อง **กลวิธีบ่อนทำลายของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย**. เป็นการศึกษา พทท. ในภาพรวม โดยศึกษาแนวคิด หลักนโยบาย ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการปฏิบัติ โครงสร้างของพรรค การดำเนินงานของ พทท. ในลักษณะการแทรกซึมเพื่อก่อวินาศภัยและทำลาย และการแทรกซึมเพื่ออบรมสั่งสอนลัทธิคอมมิวนิสต์ สรุปว่า พทท. เน้นการดำเนินงาน 2 ด้าน คือ 1. ด้านการเมืองโดยการเผยแพร่อุดมการณ์ สร้างแนวร่วม ปลุกระดมมวลชนเพื่อเป็นกำลังในการปฏิบัติ และ 2. ด้านทหาร ได้มีการก่อตั้งกองกำลังติดอาวุธ แต่การจัดเป็นรูปแบบองค์กรยังไม่ชัดเจนเนื่องจากยังมีสมาชิกไม่เพียงพอ การศึกษาได้ใช้เอกสารของคอมมิวนิสต์ในการอธิบายแนวคิดและเป้าหมายของ พทท. ซึ่งต้องการให้เกิดการปฏิวัติประชาธิปไตยอันเป็นขั้นแรกที่จะนำไปสู่การปฏิวัติสังคมนิยม ทำให้เข้าใจแนวคิดของ พทท. อย่างไรก็ตามงานเขียนชิ้นนี้ไม่ใช่งานประวัติศาสตร์จึงไม่ได้กำหนดขอบเขตด้านเวลาในการศึกษา แต่ข้อมูลในงานเขียนพอที่จะทราบได้ว่าศึกษาตั้งแต่การก่อกำเนิดของพรรคคอมมิวนิสต์สยาม พ.ศ. 2473 จนถึง พ.ศ. 2510 ซึ่ง พทท. มีการปรับเปลี่ยนวิธีการเคลื่อนไหวเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์

วิทยานิพนธ์ สาขารัฐศาสตร์ ของ **ณรงค์ ศรีวิเชียร** (พ.ศ. 2514) เรื่อง **การแทรกซึมบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์และการต่อต้านด้วยการจูงใจประชาชน (ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศไทย)**. ได้ศึกษาการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในลักษณะที่เป็นการดำเนินการเพื่อแทรกซึมและบ่อนทำลาย ซึ่งงานเขียนชิ้นนี้ไม่ได้กำหนดขอบเขตของระยะเวลาเนื่องจากเป็นการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ แต่ทราบได้จากข้อมูลในการศึกษาซึ่งเน้นการเคลื่อนไหวในช่วงทศวรรษ 2500-2512 แม้งานเขียนชิ้นนี้จะอธิบายการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์เป็นหลักแต่ก็มองผ่านสายตาของรัฐที่มองว่าคอมมิวนิสต์เป็นภัยร้ายแรง การดำเนินงานของคอมมิวนิสต์เพื่อบ่อนทำลายประเทศไทย รวมถึงยังใช้คำว่าศัตรูเก่าของประเทศที่ติดตามทำลายล้าง โดยผู้เขียนได้อ้างเหตุการณ์ที่ประเทศไทยเคยเผชิญกับศัตรูมากมายที่มุ่งหมายเพื่อเอกราช เช่น เจ้าอาณานิคม และเชื่อมโยงมาถึงคอมมิวนิสต์ซึ่งถือเป็นศัตรูที่เปลี่ยนรูปแบบใหม่ ทิศนะในงานเขียนชิ้นนี้จึงมองคอมมิวนิสต์ในลักษณะที่สุดโต่ง โดยขาดการทำ

ความเข้าใจเหตุการณ์และบริบทที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ภาพที่ได้จากการศึกษาจึงแฝงไปด้วยอคติต่อคอมมิวนิสต์และเป็นภาพเพียงด้านเดียว อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาที่ศึกษาคอมมิวนิสต์กำลังเป็นปีศาจร้ายที่น่าหวาดกลัวในสังคมจึงทำให้ผู้เขียนยึดถือแต่ภาพในแง่ลบ เพราะข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลจากฝ่ายรัฐทั้งหมด

วิทยานิพนธ์ สาขาการปกครอง ของ**สมเชื้อ ทัพวงศ์ศรี** (พ.ศ. 2516) เรื่อง **การก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ศึกษากรณีอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี)**. โดยศึกษาปัจจัยที่ทำให้คนหันไปเป็นผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ผู้ศึกษาเลือกพื้นที่อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพราะเป็นเขตที่อยู่ในการครอบครองของ พคท. เกิดการปะทะกับเจ้าหน้าที่บ่อยครั้ง และเห็น ได้ชัดว่าเกิดการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรวดเร็ว ซึ่งสรุปปัจจัยที่ทำให้คนหันไปเข้าร่วมกับ พคท. ได้ 3 ปัจจัย ประการแรก การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรม ประการที่สอง เกิดจากการโฆษณาชวนเชื่อของ พคท. ซึ่งใช้วิธีโจมตีจุดอ่อนของทางการ และประการที่สาม เป็นผู้นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์อยู่ก่อนแล้วเพราะต้นตัวทางการเมือง ทำให้มีการชักชวนเครือข่าย มิตรสหายให้เข้าร่วมด้วยงานเขียนชิ้นนี้ไม่ได้ระบุเวลาที่ศึกษาอย่างชัดเจนแต่จากรายละเอียดพอที่จะทราบได้ว่าศึกษาในช่วง พ.ศ. 2508-2516 อันเป็นช่วงที่เกิดการปราบปรามอย่างหนักจึงทำให้คนในพื้นที่หันไปเข้าร่วมกับ พคท. จำนวนมาก แต่ระหว่างนั้นก็มีส่วนที่ออกมาบอด้วยกับทางการ ซึ่งผู้ศึกษาได้ใช้ข้อมูลจากการสอบสวน ผกค. 30 คนที่เข้ามาบอด้วย ถึงแรงจูงใจในการเข้าร่วมและได้ข้อสรุปที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น การทำงานชิ้นนี้มุ่งอธิบายปัจจัยการเข้าร่วมกับ พคท. เพียงด้านเดียวซึ่งเป็นประเด็นที่ลึกเกินไป ทำให้ขาดภาพในประเด็นอื่นๆที่เชื่อมโยงกัน เป็นต้นว่า สภาพภายในพคท. เป็นอย่างไร การดำเนินงานของ พคท. ซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าจะสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องได้

งานวิจัยของ**กลุ่มภูมบรรทัด** (พ.ศ. 2544) เรื่อง **บนเส้นทางภูมบรรทัด : ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง-ตรัง-สตูล**. เป็นงานวิจัยที่รวบรวมบันทึกและคำบอกเล่าเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของ พคท. ซึ่งเป็นแง่มุมที่ไม่เคยถูกเปิดเผย เช่น สภาพการดำเนินชีวิต กิจกรรมและเรื่องราวภายในของ พคท. ทศนคติของสมาชิกพรรคที่มีต่อการเมืองท้องถิ่น การปกครองของรัฐบาล รวมถึงความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในชนบทภาคใต้ ในงานเขียนชิ้นนี้ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ภาค ภาคแรก เมื่อชวนาจับปืน เป็นส่วนที่วิเคราะห์จากการบันทึกและคำบอกเล่า รวมถึงการสัมภาษณ์จากสหายที่เคยเข้าร่วมกับ พคท. ให้ภาพการเมืองท้องถิ่นในเขตสามจังหวัด

พัทลุง ตรังและสตูล การเข้าร่วมกับ พคท. และการต่อต้านอำนาจรัฐ เป็นช่วงของการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ ซึ่งแต่ละพื้นที่มีสภาพที่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาจากสภาพของที่ตั้ง เศรษฐกิจและสังคมทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ซ้ำเร็วแตกต่างกันไป ในส่วนของภาคที่สอง ภูมรทัตปฏิบัติ เป็นส่วนที่รวบรวมจากความทรงจำของ พคท. ทั้งหมด ซึ่งเป็นเพียงการเรียบเรียงที่ยังไม่ผ่านการวิเคราะห์ แต่ในส่วนนี้ทำให้เห็นภาพของ พคท. ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน นั่นคือสภาพวิถีชีวิตบนป่าเขา รวมถึงทัศนคติของสมาชิกแต่ละคนที่อดทนและมุ่งมั่นเพื่อการปฏิบัติ แม้งานเขียนชิ้นนี้จะรวบรวมข้อมูลของ พคท. ไปได้เป็นจำนวนมาก แต่ก็เป็นการเล่าเรื่องที่แยกส่วนในแต่ละประเด็น ทำให้ขาดการเชื่อมโยงต่อกันที่จะช่วยให้เห็นภาพการเคลื่อนไหวของ พคท. พร้อมกันหมดในพื้นที่ทั้งสามจังหวัดดังกล่าว

วิทยานิพนธ์ สาขาประวัติศาสตร์ ของ **พุทธพล มงคลวรรณ** (พ.ศ. 2548) เรื่อง **ขบวนการคอมมิวนิสต์ในเขตภูพาน พ.ศ. 2504 – 2525**. ศึกษาความเป็นมา การเคลื่อนไหว ปรับตัว และผลกระทบของขบวนการคอมมิวนิสต์ที่มีต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นเขตภูพาน สรุปว่าขบวนการคอมมิวนิสต์ในเขตภูพานเริ่มก่อตัวหลังจากการลงสู่เขตชนบทของผู้นำ พคท. ในพ.ศ. 2504 ปัญหาความยากจนและการข่มเหงจากเจ้าหน้าที่รัฐเป็นปัจจัยหลักที่ผลักดันการลุกขึ้นสู้ของประชาชนในเขตภูพาน ปัญหาดังกล่าวทำให้ พคท. สามารถปลุกระดมจัดตั้งชวานาในหมู่บ้านได้ แต่เมื่อการปราบปรามครั้งใหญ่ทำให้ พคท. ต้องปรับเปลี่ยนการเคลื่อนไหวโดยใช้รูปแบบ “ป่าหน้าบ้าน” คือผู้ปฏิบัติงานตั้งเป็นกองป่าติดอาวุธในเขตป่าเขาแล้วลักลอบเข้ามาทำงานมวลชนในหมู่บ้าน รูปแบบดังกล่าวเกิดขึ้นที่เขตภูพานเป็นที่แรก ขบวนการคอมมิวนิสต์ในเขตภูพานจึงขยายตัวอย่างกว้างขวางแม้จะถูกปราบปรามหลายครั้ง ขณะเดียวกันขบวนการคอมมิวนิสต์ก็สามารถสร้างเขตปลอดภัยบนเทือกเขาภูพานขึ้นได้ แต่กลับไม่เป็นผลดีเพราะลักษณะภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยจึงกลายเป็นเป้านิ่งในการ โจมตี อย่างไรก็ตามขบวนการคอมมิวนิสต์ในเขตภูพานก็ยืนหยัดได้ท่ามกลางความยากลำบากในป่าเขาและการปราบปรามจนกระทั่งเกิดความขัดแย้งภายในขบวนการปฏิบัติ ขบวนการคอมมิวนิสต์ในเขตภูพานจึงเริ่มสลายตัวในพ.ศ. 2525 งานเขียนชิ้นนี้ให้ภาพการเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในเขตภูพานซึ่งปรับเปลี่ยนการเคลื่อนไหวเมื่อเกิดการปราบปราม และยังแสดงให้เห็นว่าการปราบปรามของรัฐเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เร่งให้ขบวนการคอมมิวนิสต์สามารถขยายตัวได้ดี นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นภาพวิถีชีวิตของ พคท. บนป่าเขา ซึ่งยังมีมิติด้านศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะเพลงปฏิวัติซึ่งถูกผลิตขึ้นเป็นจำนวนมากในเขตภูพาน เพลงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการผสมผสานตัวละครหว่างลัทธิมาร์กซ์-เลนินและความคิดเหมาเจ๋อตุงกับความเป็น

ท้องถิ่น และยังสะท้อนการต่อสู้ของประชาชนที่เลือกเข้าร่วมกับ พทท. ทำให้ได้เห็นแง่มุมของ พทท. ซึ่งไม่ได้มีแค่การต่อสู้เพียงด้านเดียวเท่านั้น

งานเขียนที่อธิบายการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ให้ข้อมูลด้าน แนวคิดและการดำเนินงานของ พทท. แต่การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการอธิบายภาพของคอมมิวนิสต์ ในด้านลบโดยชี้ให้เห็นถึงความต้องการของคอมมิวนิสต์ที่ต้องการเปลี่ยนประเทศไทยไปสู่การ ปกครองแบบสังคมนิยม และการเคลื่อนไหวเป็นลักษณะก่อการร้าย ทำลายความสงบสุขของ ประเทศ มีเพียงงานเขียนสองเรื่องที่เสนอแง่มุมที่แตกต่างออกไป เรื่อง ขบวนการคอมมิวนิสต์ใน เขตสุพรรณ พ.ศ. 2504 – 2525 แสดงให้เห็นทั้งการต่อสู้และมิติความเป็นมนุษย์ของ พทท. และเรื่อง บนเส้นทางภูมรพท : ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง-ตรัง-สตูล พยายาม เสนอข้อมูลของ พทท. โดยการรวบรวมจากความจริงของอดีตสหายเพื่อบอกเล่าเรื่องราวอีก แง่มุมหนึ่งของ พทท. ซึ่งไม่ใช่ในฐานะผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ตามคำนิยามของรัฐ

2.) งานเขียนที่อธิบายการเคลื่อนไหวของ พทท. และการปราบปรามของรัฐบาล

วิทยานิพนธ์ สาขาประวัติศาสตร์ ของธงชัย พึ่งกันไทย (พ.ศ. 2521) เรื่อง **ลัทธิคอมมิวนิสต์ และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500**. ศึกษาวิเคราะห์ลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยตั้งแต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูล สงคราม รวมทั้งการดำเนินการและใช้นโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย สรุปได้ว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ เคลื่อนไหวในช่วงแรกนั้นยังไม่รุนแรงถึงขนาดเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ เนื่องจากลัทธิ คอมมิวนิสต์นำมาเผยแพร่โดยคนต่างชาติ และคนในสังคมไทยเองไม่มีความตื่นตัวที่จะมีส่วนร่วม ทางการเมืองจึงยากที่จะนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็ได้ทำต่อต้านผู้นิยมลัทธิ คอมมิวนิสต์ซึ่งนำอุดมการณ์คอมมิวนิสต์มาเผยแพร่ในสังคม เช่น การเนรเทศ การออก พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง การควบคุมหนังสือพิมพ์และโรงเรียนจีน เป็นต้น การควบคุม ปราบปรามทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อจอมพล ป. เป็นผู้นำรัฐบาลและเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา ผู้นำโลกเสรีในภาวะของสงครามเย็น จึงทำให้การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ต้องทำอย่างปิดลับ อำพราง แม้รัฐบาลจะปราบปรามอย่างหนักแต่คอมมิวนิสต์ก็ยังไม่สลายตัวลงและมีแนวโน้มจะ ขยายตัวขึ้นต่อไป งานเขียนชิ้นนี้ให้ภาพการกำเนิดและขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ในช่วงแรก พร้อมกับการดำเนินการปราบปรามของรัฐบาลที่พยายามยับยั้งการเติบโตของลัทธิ คอมมิวนิสต์ ทำให้เข้าใจความเป็นมาของลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยก่อน พ.ศ. 2500

วิทยานิพนธ์ สาขาประวัติศาสตร์ ของ**บัญชา สุมา** (พ.ศ. 2528) เรื่อง **การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์กับนโยบายป้องกันและปราบปรามของรัฐบาล (พ.ศ. 2500-2523)**. ได้ศึกษาแนวคิดหรืออุดมการณ์ที่ พทท. ยึดถือ การเคลื่อนไหวของ พทท. ในช่วง พ.ศ. 2500-2523 รวมถึงความสำเร็จและล้มเหลวจากการปฏิบัติ และการใช้นโยบายของรัฐในการปราบปรามแต่ละสมัย ซึ่งบัญชาได้สรุปว่าการเคลื่อนไหวของ พทท. เป็นความล้มเหลว เนื่องจากจุดอ่อนภายในพรรคที่ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การยึดแนวคิดการปฏิบัติแบบจีน โดยไม่ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมไทย ความแตกแยกที่เกิดขึ้นในสากลระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนส่งผลกระทบต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนและไทย และประการสุดท้ายคือนโยบายป้องกันและปราบปรามของรัฐบาลทำให้ พทท. อ่อนแอลง ซึ่งเหตุผลดังกล่าวเป็นสาเหตุที่ทำให้ พทท. ไม่สามารถทำการปฏิวัติในประเทศไทยได้สำเร็จ ซึ่งงานชิ้นนี้มีลักษณะเด่นที่ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงควบคู่กันระหว่าง พทท. กับรัฐ ในช่วงที่มีการเคลื่อนไหวและดำเนินการปราบปรามใน พ.ศ. 2500-2523 ซึ่งให้เห็นถึงการดำเนินงานของทั้งสองฝ่ายโดยแบ่งช่วงเวลาการศึกษาตามนโยบายปราบปรามของรัฐ

ปริญญาานิพนธ์ สาขาประวัติศาสตร์ ของ**พยุงศาสตร์ อูทโท** (พ.ศ. 2536) เรื่อง **นโยบายของรัฐบาลในการป้องกันและปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่าง พ.ศ. 2508 – 2523**. ศึกษาสาเหตุการขยายตัวของ พทท. ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีของ พทท. ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนโยบายในการป้องกันและปราบปรามของรัฐบาล ซึ่งสรุปว่า พทท. ใช้ยุทธศาสตร์การต่อสู้ตามแนวทางสงครามประชาชนของเหมา เจ๋อ ตุง โดยอาศัยวิธีการชนบทล้อมเมือง ในพ.ศ. 2508 เริ่มต้นการต่อสู้ด้วยอาวุธเป็นครั้งแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก่อนที่จะขยายไปยังภูมิภาคอื่นๆ การต่อสู้ด้วยอาวุธของ พทท. ดำเนินมาจนถึง พ.ศ. 2523 พทท. จึงเริ่มสลายตัวลงเพราะความสำเร็จในการปราบปรามของรัฐบาล ซึ่งได้ปรับปรุงนโยบายในการปราบปรามอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จจากนโยบาย 66/2523 ซึ่งตรงกับช่วงเวลาที่ พทท. กำลังอ่อนกำลังลงเช่นเดียวกัน แม้งานเขียนชิ้นนี้จะเน้นศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ก็ไม่มีรายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งทำให้เห็นเพียงภาพกว้างๆ ในการดำเนินงานของ พทท. และนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น

งานเขียนที่อธิบายการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและการใช้นโยบายปราบปรามของรัฐบาล งานเขียนในกลุ่มนี้ทำให้เห็นการเคลื่อนไหวของ พทท. ที่มี

พัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2468 ซึ่งเป็นระยะแรกเริ่มที่ดำเนินการโดยชาวจีนและชาวจีนจนถึง พ.ศ. 2523 ซึ่งเป็นปีที่ พคท. เริ่มเข้าสู่ความเสื่อม และยังทำให้เห็นการปราบปรามของรัฐซึ่งใช้กฎหมายในการจัดการ ไปสู่นโยบายที่ใช้ความรุนแรง และการปราบปรามของรัฐก็กลายเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวและการขยายตัวของ พคท. เนื่องจากการปราบปรามของรัฐที่ใช้ความรุนแรงทำให้ พคท. ต้องใช้วิธีเดียวกันต่อสู้ อีกทั้ง พคท. ยังได้โอกาสนำความรุนแรงดังกล่าวมาเป็นจุดในการโจมตีรัฐ เพื่อดึงใจจากประชาชนซึ่งได้ผลสำเร็จเป็นอย่างดีโดยเฉพาะในชนบทที่ พคท. สามารถยึดครองพื้นที่ได้

3.) งานเขียนที่อธิบายความขัดแย้งและการล่มสลายของ พคท.

วิทยานิพนธ์ สาขาการปกครอง ของ **บุษบา ลินสมบูรณ์** (พ.ศ. 2524) เรื่อง **ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2520-2522**. ศึกษาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใน พคท. ภายหลังจากที่นักศึกษา ปัญญาชนเข้าร่วมกับ พคท. จำนวนมากหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวมาจากการที่แนวร่วมมีโอกาสได้สัมผัสและศึกษาผู้นำพรรค นโยบาย และทฤษฎีของพรรคอย่างจริงจัง เป็นเหตุให้เกิดการโต้แย้งต่อความคิดของ พคท. ที่ถูกมองว่าล้าหลัง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้แก่ ความขัดแย้งในเรื่องทฤษฎีปฏิบัติ แนวทางปฏิบัติ ความขัดแย้งในอุดมการณ์ ความขัดแย้งระหว่างผู้นำพรรคกับแนวร่วม ผลของความขัดแย้งทำให้ พคท. ต้องสูญเสียแนวร่วม คำลึงคน อาวุธจำนวนมาก ประกอบกับความขัดแย้งระหว่างคอมมิวนิสต์สากลที่ส่งผลสะท้อนมายัง พคท. ก็ยังส่งผลต่อความขัดแย้งทางความคิดและทางอุดมการณ์ของ พคท. เป็นอย่างมาก บุษบาเสนอว่า การคืนสู่เมืองของนักศึกษาแสดงให้เห็นว่า พคท. ไม่สามารถนำนักศึกษาในทางความคิด อุดมการณ์ นโยบายและวิธีปฏิบัติได้ แม้งานเขียนชิ้นนี้จะศึกษาความขัดแย้งทางอุดมการณ์ของ พคท. แต่ก็เน้นอธิบายสาเหตุการเกิดของความขัดแย้งไม่ได้แสดงให้เห็นความคิดของความขัดแย้งอย่างชัดเจน จึงทำให้เห็นเพียงบริบทที่เกิดขึ้นรอบ พคท. แต่ยังไม่เห็นความคิดที่นำไปสู่ความขัดแย้งอย่างเด่นชัด

วิทยานิพนธ์ สาขาการปกครอง ของ **ธำรง ชินหิรัญ** (พ.ศ. 2536) เรื่อง **ความล้มเหลวในการปฏิบัติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย**. ศึกษาสาเหตุที่ทำให้ พคท. ไม่ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติประเทศไทย โดยสรุปว่าเกิดจากสาเหตุหลัก 4 ประการ ได้แก่ 1) ความขัดแย้งทางความคิดภายในขบวนการปฏิบัติ โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างผู้นำพรรคกับนักศึกษาปัญญาชนในเรื่องการวิเคราะห์สังคมไทยและการกำหนดยุทธศาสตร์ยุทธวิธีในการปฏิบัติ อีกทั้ง พคท. อยู่

ภายใต้อิทธิพลของ พคจ. ทำให้ไม่เป็นตัวของตัวเอง และลักษณะของพรรคยังเป็นเผด็จการ ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงาน 2) ความขัดแย้งระหว่างผู้นำในโลกคอมมิวนิสต์คือสหภาพโซเวียตกับจีน พคท. ซึ่งเลือกอยู่ข้างจีนจึงถูกโคกเคี้ยวจากสหภาพโซเวียตและอินโดจีน 3) การดำเนินนโยบาย 66/2523 ของรัฐบาลทำให้แนวร่วมออกมามอบตัวจำนวนมาก 4) ลักษณะเฉพาะของสังคมไทยซึ่งยึดถือในชนบประเพณี และมีความเคารพต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไม่สอดคล้องกับแนวคิดในการปฏิวัติ สาเหตุดังกล่าวส่งผลให้ พคท. ตกต่ำและล่มสลายในที่สุด โดยได้ศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2521-2525 อันเป็นช่วงที่ พคท. เริ่มแตกแยกและถึงจุดเสื่อม งานเขียนชิ้นนี้ให้ภาพของ พคท. ในช่วงที่กำลังเกิดปัญหาภายในพรรค รวมถึงวิกฤตการณ์สากลที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน ของ พคท. โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโดยรวม แต่เนื่องจากเลือกศึกษาในช่วงเวลาที่เป็นวิกฤตของปัญหาภายใน พคท. จึงทำให้ขาดความเชื่อมโยงของปัญหาความขัดแย้งที่มีมาอย่างต่อเนื่อง

งานเขียนที่อธิบายในเรื่องเดียวกันแต่ให้รายละเอียดของความขัดแย้ง คือ วิทยานิพนธ์ สาขาประวัติศาสตร์ของธิดานต์ ศรีนารา (พ.ศ. 2548) เรื่อง ความขัดแย้งทางความคิดในขบวนการคอมมิวนิสต์ไทย พ.ศ. 2519-2525. ศึกษาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใน พคท. โดยให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของผู้นำ พคท. และผู้ปฏิบัติงานในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสรุปได้ว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นใน พคท. ไม่ได้มีแค่กลุ่มเดียวและแต่ละกลุ่มก็มีความคิดที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มบุญเย็น-ทองปักษ์ มีความเห็นว่าควรรับความช่วยเหลือจากลาวและเวียดนามในการปฏิวัติ กลุ่มยุค-บุญส่ง-ไทยนิกร เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมทุนนิยมกึ่งเมืองขึ้น ดังนั้นควรวางยุทธศาสตร์ใหม่โดยเน้นงานในเมือง กลุ่มธีรยุทธ บุญมี เห็นว่า พคท. ควรให้แนวร่วมเป็นองค์กรนำการปฏิวัติแทน เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีความขัดแย้งต่อแนวทางของ พคท. มีมากมายหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มต่างก็เสนอความคิดในการปฏิวัติที่แตกต่างกันออกไป อีกทั้งแต่ละกลุ่มก็ปรากฏขึ้นในช่วงเวลาและเงื่อนไขที่ต่างกันไป นอกจากนั้นที่สำคัญ พคท. ก็มีการตอบโต้ต่อความคิดเห็นที่วิพากษ์วิจารณ์การนำของตน โดยผ่านประกาศและแถลงการณ์ต่างๆ ของศูนย์การนำ รวมทั้งในระดับผู้ปฏิบัติงานที่เชื่อมั่นต่อการนำของ พคท. ก็ได้ตอบโต้ผู้วิจารณ์ผ่านสิ่งพิมพ์ปฏิวัติฉบับต่างๆ ทำให้เห็นว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้น พคท. ไม่ได้ถูกโจมตีจากผู้คิดต่างเพียงด้านเดียว แต่ พคท. เองก็แสดงความคิดเห็นโต้กลับเช่นเดียวกัน งานเขียนชิ้นนี้จำแนกความคิดของแต่ละกลุ่มตามเนื้อหาความคิดที่แต่ละกลุ่มนำเสนอและโจมตี พคท. จุดเด่นของงานคือการเสนอแง่มุมของ พคท. ที่ใช้เอกสารของ พคท. เป็นหลักในการศึกษา ทำให้เข้าใจความคิดของ พคท. ได้อย่างชัดเจน นอกจากนั้นผู้เขียนยังศึกษาผ่าน

สิ่งพิมพ์ปฏิวัติของนักศึกษาและผู้ปฏิบัติงานของ พทท. เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาความคิดของแต่ละกลุ่ม และจำแนกความคิดของแต่ละกลุ่มผ่านงานเขียนที่ผลิตออกมา งานเขียนชิ้นนี้จึงช่วยขยายภาพความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในขบวนการปฏิวัติให้ชัดเจน โดยสัมพันธ์กับบริบททางการเมืองภายในประเทศและสถานการณ์สากล

งานเขียนที่อธิบายความขัดแย้งและการล่มสลายของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานเขียนในกลุ่มนี้อธิบายสาเหตุการเกิดความขัดแย้ง กลุ่มที่ขัดแย้งกับ พทท. ซึ่งมีหลายกลุ่ม และแต่ละกลุ่มล้วนมีเนื้อหาความคิดที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งที่หลากหลายซึ่ง พทท. ไม่สามารถแก้ไขได้นำไปสู่การล่มสลายของพรรคในที่สุด ซึ่งงานในกลุ่มนี้มีความพยายามที่จะเข้าใจความคิดของ พทท. รวมทั้งบริบทที่เป็นตัวผลักดัน โดยเฉพาะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใน พทท. ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การล่มสลายของ พทท.

กลุ่มที่สอง งานเขียนที่อธิบายความสัมพันธ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน

วิทยานิพนธ์ สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ของรัศมี ศรีวรพงษ์พันธ์ (พ.ศ. 2519) เรื่อง อธิปไตยทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนต่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย. ศึกษาการเคลื่อนไหวของ พทท. ซึ่งได้รับอิทธิพลจาก พคจ. โดยวิเคราะห์ทัศนคติของ พทท. ที่มีต่อ พคจ. รวมถึงความคิดของ พทท. และการดำเนินงานต่างๆซึ่งมีแบบแผนสอดคล้องกับ พคจ. เป็นอย่างมาก เช่น การวิเคราะห์สังคมไทยเป็นกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา การทำสงครามประชาชน นโยบายชนบทล้อมเมือง เป็นต้น จากผลการศึกษาทำให้เห็นความเชื่อมโยงกันระหว่าง พทท. กับ พคจ. โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลด้านอุดมการณ์ โดยการยึดถือในลัทธิมาร์กซ์-เลนินและเหมาเจ๋อตุงเป็นแนวปฏิบัติในการต่อสู้ เนื่องจากเห็นว่าสังคมไทยมีสภาพคล้ายคลึงกับสังคมจีนก่อนการขึ้นสู่อำนาจของคอมมิวนิสต์ ดังนั้นการยึดแนวทางของ พคจ. จะสามารถทำให้การปฏิวัติในไทยประสบผลสำเร็จได้เช่นเดียวกัน งานเขียนชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นความคิดของ พทท. โดยวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีและแนวทางปฏิวัติของ พคจ. ซึ่งเป็นต้นแบบที่ พทท. รับมา แต่ไม่ได้วิเคราะห์ความคิดภายในของ พทท. เนื่องจากการเคลื่อนไหวของ พทท. เป็นลักษณะปิดลับ จึงทำให้มีข้อจำกัดในการติดตามหลักฐานที่จะใช้ในการอธิบายส่วนดังกล่าว

วิทยานิพนธ์ สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ของทิพย์พาพร เทศเรียน (พ.ศ. 2530) เรื่อง **พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและพรรคคอมมิวนิสต์จีน : ศึกษาความสัมพันธ์ทางอุดมการณ์ในช่วงปี 1969-1982**. ศึกษาการปรับเปลี่ยนและการตีความทางอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นของ พคท. และ พคจ. ในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งพบว่าการตีความทางอุดมการณ์ของ พคท. มีลักษณะที่สอดคล้องและขนานไปกับ พคจอันเนื่องมาจากความเป็นมาของการก่อตั้งพรรค และความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของผู้นำทั้งสองพรรคที่ทำให้ พคจ. มีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ของ พคท. เป็นอย่างมาก ซึ่งการยึดมั่นต่อ พคจ. เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดภายใน พคท. ส่งผลให้ พคท. อ่อนแอลง สูญเสียพันธมิตรและแนวร่วมที่จะมีประโยชน์ต่อการปฏิบัติ งานเขียนชิ้นนี้สะท้อนความคิดของ พคท. ซึ่งช่วยให้สามารถทำความเข้าใจตัวตนของ พคท. ได้ดียิ่งขึ้น เพราะอิทธิพลทางอุดมการณ์ที่ พคท. รับมาจาก พคจ. เป็นสิ่งสำคัญในการชี้นำทางความคิดและดำเนินการเคลื่อนไหวของ พคท.

สารนิพนธ์ สาขาการระหว่างประเทศและการทูต ของวิภารัตน์ ชาราธิรภาพ (พ.ศ. 2531) เรื่อง **ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีนต่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย : ผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยในช่วงทศวรรษ 1970**. ศึกษาการปรับเปลี่ยนและดำเนินนโยบายของจีนที่มีต่อ พคท. เนื่องจากสถานการณ์การเมืองภายในจีนและสถานการณ์สากลที่ได้เปลี่ยนไปในทศวรรษ 1970 โดยใช้ทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics) เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ ทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพันสาระสำคัญคือ ปัจจัยต่างๆล้วนมีอิทธิพลผลักดันให้รัฐบาลของประเทศต่างๆกระทำหรือใช้นโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งในการดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ทั้งที่เป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งสรุปได้ว่าการปรับเปลี่ยนนโยบายของจีน โดยการหันมาเป็นพันธมิตรกับรัฐบาลไทยเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก แม้จะเคยประกาศเป็นแนวร่วมต่อสู้กับ โลกที่สามในทศวรรษ 1960 แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และความขัดแย้งในโลกคอมมิวนิสต์ระหว่างโซเวียตกับจีน จึงทำให้จีนเล็งรักษาความมั่นคงของตนเองเป็นหลัก การปรับเปลี่ยดังกล่าวส่งผลต่อการการดำเนินงานของ พคท. ที่ทำให้อ่อนแอลงรวมถึงความขัดแย้งภายในพรรค งานเขียนชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นการปรับเปลี่ยนแนวทางของจีนที่มีผลกระทบต่อ พคท. ทำให้เข้าใจปัจจัยภายนอกซึ่งมีส่วนอย่างมากในการเคลื่อนไหวของ พคท. ที่จะต้องปรับเปลี่ยนตามเพื่อให้สอดคล้องกัน และปัจจัยภายนอกยังเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พคท.เกิดความขัดแย้งภายในด้วย

งานเขียนที่อธิบายความสัมพันธ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนซึ่งให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. กับ พคจ. กล่าวคือ พคจ. มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิด และการกำหนดแนวทางการเคลื่อนไหวของ พคท. รูปแบบการปฏิวัติในประเทศไทย เป็นสิ่งที่ พคท. รับมาจาก พคจ. ทั้งหมด โดยที่ พคท. ไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมไทย การยึดถือแนวทางของ พคจ. กลับกลายเป็นผลเสียต่อ พคท. ในการดำเนินงานปฏิวัติภายในสังคมไทย

กลุ่มที่สาม งานเขียนที่อธิบายเกี่ยวกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในสังคมไทยโดยใช้แนวคิดความทรงจำเป็นกรอบในการศึกษา

แนวคิดความทรงจำ เป็นแนวคิดทางสังคมศาสตร์ที่มองว่าความทรงจำและประวัติศาสตร์ เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน เนื่องจากประวัติศาสตร์หยิบยกเรื่องราวของความทรงจำมาเขียน จัดลำดับเรียบเรียงใหม่ หรืออีกนัยหนึ่งประวัติศาสตร์เกิดขึ้นจากความทรงจำ โดยมีผู้ให้นิยามความหมายไว้หลากหลาย ซึ่งในที่นี้ขอยกตัวอย่างจากแนวคิดความทรงจำของ Nora ในความหมายของความทรงจำร่วม หมายถึง ความทรงจำซึ่งเกิดขึ้นจากสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันแล้วย้อนกลับไปสู่เหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่ผ่านมา เนื่องจากเรื่องราวที่อยู่ในความทรงจำจะถูกเชื่อมโยงในภาวะปัจจุบัน เพราะเหตุการณ์ในอดีตไม่ได้มีอยู่แล้ว ความทรงจำที่ปรากฏออกมาจึงผ่านการจัดการให้เหมาะสมและยังสัมพันธ์กับอารมณ์ของมนุษย์

วิทยานิพนธ์ สาขามานุษยวิทยา ของอังกูร หงส์คณานุเคราะห์ (พ.ศ. 2552) เรื่อง **เรื่องเล่าจากสหาย: รูปแบบและการปรากฏตัวของความทรงจำร่วมจากชุมชนอดีตแนวร่วมพคท. ศึกษา รูปแบบและเงื่อนไขของความทรงจำที่ปรากฏขึ้นในชุมชนซึ่งเป็นอดีตแนวร่วมของขบวนการคอมมิวนิสต์ว่ามีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ในพื้นที่อย่างไร และความทรงจำที่เกิดขึ้นดังกล่าวมีผลกับสัมพันธ์ภาพของสังคมอย่างไร** โดยเลือกพื้นที่บ้าน โศกเขา อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเคยเป็นเขตเคลื่อนไหวของ พคท. ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงกลไกการเกิดขึ้นของความทรงจำร่วมจากความทรงจำของปัจเจกที่มีความหลากหลาย โดยใช้ทฤษฎีความทรงจำของ Nora ในการวิเคราะห์เพื่ออธิบายให้เข้าใจรูปแบบและเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความทรงจำร่วมในชุมชนอดีตแนวร่วม พคท. ซึ่งสรุปความทรงจำของคนในหมู่บ้านได้ 3 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ 1.) ความทรงจำของแนวร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์ มองว่าการเข้ามาของขบวนการคอมมิวนิสต์ในหมู่บ้านก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น 2.) ผู้ที่เคยเข้าฝึกอบรมแต่ไม่ได้เข้าร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์ มีทัศนคติ

ที่ดีต่อการกล่าวถึงขบวนการคอมมิวนิสต์ที่เข้ามาในหมู่บ้าน แต่ไม่ได้มีความรู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงมากเท่ากับกลุ่มแรก 3.) ชาวบ้านที่ไม่ได้เข้าร่วมกับขบวนการคอมมิวนิสต์ มีทัศนคติที่ค่อนข้างขัดแย้งกับสองกลุ่มแรก เพราะชาวบ้านกลุ่มนี้มองว่าขบวนการคอมมิวนิสต์นำปัญหาเข้ามาสู่หมู่บ้าน อย่างไรก็ตามรูปแบบความทรงจำที่ปรากฏมีจุดร่วมบนพื้นฐานเดียวกันคือการยึดโยงเรื่องเข้ากับขบวนการคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในความทรงจำของคนในหมู่บ้าน ความทรงจำที่มีจุดร่วมเดียวกันก่อให้เกิดความทรงจำหลักขึ้นในชุมชน โดยปรากฏผ่านอนุสรณ์สถานอีสานใต้ และกิจกรรมที่จัดขึ้น แม้จะมีความทรงจำที่แตกต่างแต่ด้วยเงื่อนไขของปัจจุบันส่งผลให้ความทรงจำร่วมที่ปรากฏออกมาขึ้นอยู่กับบทบาทเป็นตัวหลักคันที่สำคัญ งานเขียนชิ้นนี้มีความน่าสนใจตรงที่การเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์คนในหมู่บ้าน ทั้งที่เป็นอดีตแนวร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์และชาวบ้านทั่วไป รวมถึงผู้ไม่มีประสบการณ์ร่วมเกี่ยวกับขบวนการคอมมิวนิสต์แต่ได้รับรู้เรื่องราวผ่านการจัดงานของหมู่บ้าน ซึ่งผู้เขียนใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลหลักในการศึกษา

งานเขียนอีกชิ้นของจุฬารัตน์ ดำรงวิสิทธิ์ธรรม (พ.ศ. 2559) เรื่อง ถังแดง : การซ่อมสร้างประวัติศาสตร์และความทรงจำหลอนในสังคมไทย. ปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์สาขาการพัฒนาสังคม (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2552 ผู้เขียนศึกษากระบวนการสร้างและจัดการกับความทรงจำของคนและชุมชนที่ผ่านเหตุการณ์ความรุนแรง โดยเลือกศึกษาในพื้นที่ชุมชนลำสินธุ์ กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ซึ่งเคยเป็นเขตเคลื่อนไหวกองพลท. มาก่อน และพื้นที่ดังกล่าวเคยเกิดกรณีถังแดง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำการรุนแรงต่อประชาชน ผู้เขียนใช้การวิเคราะห์เรื่องเล่าจากชุมชนและคนในชุมชนลำสินธุ์ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ความรุนแรง พบว่าเรื่องเล่าในชุมชนมีหลากหลายรูปแบบทั้งที่สอดคล้องและขัดแย้งกัน แต่มีเพียงเรื่องเล่าเดียวที่ถูกสร้างให้เป็นความทรงจำร่วมของชุมชนด้วยคนกลุ่มหนึ่งผ่านเครือข่ายสินธุ์แพรทอง ความทรงจำร่วมเริ่มต้นเล่าเรื่องจากการถูกคุกคามจากเจ้าหน้าที่รัฐ การปราบปรามคอมมิวนิสต์ของรัฐนำไปสู่การเช่นฆ่าประชาชนในกรณีถังแดง การกระทำรุนแรงดังกล่าวเป็นแรงผลักดันชาวบ้านส่วนหนึ่งให้เข้าร่วมกับ พลท. เพราะไม่วางใจในความปลอดภัยของตนเอง กลายเป็นกลุ่มคนที่ต่อต้านรัฐเพราะมองว่าการกระทำของรัฐไม่ยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ความทรงจำร่วมที่ถูกถ่ายทอดอย่างเปิดเผยผ่านประวัติศาสตร์ชุมชน อนุสรณ์สถานถังแดงและพิธีรำลึกแก่ผู้วายชนม์ไม่ใช่ความทรงจำเดียวที่ดำรงอยู่ในชุมชน เพราะยังมีความทรงจำปัจเจกที่ขัดแย้งกับความทรงจำร่วมดำรงอยู่ เพียงแต่ไม่ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนเพราะความทรงจำร่วมมีอิทธิพลครอบงำอยู่ ขณะเดียวกันการเลือกวางอดีตและอยู่กับปัจจุบันก็ทำให้สามารถจัดการความสัมพันธ์

กับคนในชุมชนได้คิดว่าการนำความทรงจำบาดแผลมาเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต แม้งานเขียนชิ้นนี้จะเน้นการวิเคราะห์และตีความเรื่องเล่าของผู้ประสบเหตุการณ์ความรุนแรง แต่ผู้ศึกษาก็ถ่ายทอดภาพความทรงจำกรณีดังแดงทั้งของชุมชนและของปัจเจกซึ่งไม่เป็นที่รับรู้ในสังคมไทย ออกมาได้เป็นเรื่องราวที่เชื่อมโยงกัน ทำให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในยุคการเคลื่อนไหวของ พคท. จนถึงปัจจุบันที่ความทรงจำยังคงดำรงอยู่ผ่านผู้เล่าหรือตัวละครหลักของเรื่อง และยังชี้ให้เห็นวิถีจัดการความทรงจำและการอยู่ร่วมกันได้ของคนในชุมชน โดยผ่านระบบเครือญาติและประสานประโยชน์ของกันและกัน

งานเขียนในกลุ่มนี้ใช้แนวคิดความทรงจำเป็นกรอบในการศึกษา โดยเริ่มมองจากสิ่งที่สะท้อนความทรงจำของเหตุการณ์ที่เห็นเป็นรูปธรรมในปัจจุบัน เช่น อนุสรณ์สถาน การจัดพิธีกรรมรำลึก การจัดนิทรรศการ แล้วศึกษาย้อนกลับไปยังที่มาของความทรงจำที่ปรากฏในปัจจุบัน แม้งานเขียนกลุ่มนี้จะไม่ใช่งานประวัติศาสตร์ แต่ก็ให้ข้อมูลที่น่าสนใจ โดยเฉพาะเรื่องราวจากความทรงจำผ่านผู้ประสบเหตุการณ์ในช่วงที่ขบวนการคอมมิวนิสต์กำลังเคลื่อนไหว ทั้งแกนนำแนวร่วม มวลชน ชาวบ้านทั่วไป และเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งทำให้รับรู้ความรู้สึกและทัศนคติของคนกลุ่มดังกล่าวที่มีต่อขบวนการคอมมิวนิสต์ด้วย

กลุ่มที่สี่ งานเขียนที่อธิบายการดำเนินงานแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

วิทยานิพนธ์ของจิรา หิรัญบุรณะ (พ.ศ. 2520) เรื่อง **องค์การเยาวชน นิสิต นักศึกษาแนวร่วมของคอมมิวนิสต์** ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. กับแนวร่วม โดยเน้นไปที่กลุ่มเยาวชน นิสิตนักศึกษา ในช่วง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 – 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 โดยศึกษาวิธีการใช้แนวร่วมเยาวชน นิสิตนักศึกษาเพื่อสนับสนุนช่วยเหลือแนวร่วมเกษตรกรและกรรมกร การดำเนินงานแทรกซึมของ พคท. ต่อเยาวชน นิสิตนักศึกษาในรูปแบบองค์กรบังหน้าและแนวร่วม วิเคราะห์ลักษณะการจัดตั้งและแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับ พคท. โดยศึกษาผ่านเอกสารทั้งของหน่วยงานราชการและเอกสารของ พคท. ที่ได้จากการจับกุมผู้ต้องสงสัยกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ ซึ่งสรุปว่า พคท. สามารถแทรกซึมและชี้นำแนวร่วมเยาวชน นิสิตนักศึกษาได้อย่างมากภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา พ.ศ. 2516 และในตลอดระยะเวลา 3 ปี พคท. ได้ใช้แนวร่วมเยาวชน นิสิตนักศึกษาปลุกระดมมวลชนเพื่อต่อต้านรัฐบาล ภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา พ.ศ. 2519 แนวร่วมเยาวชน นิสิตนักศึกษาไม่สามารถปลุกระดมทางการเมืองได้อย่างเปิดเผย จึงหันไปเข้าร่วมกับ พคท. จับอาวุธต่อสู้ในป่าแทน แม้งานเขียนชิ้นนี้จะเสนอการดำเนินงานของ พคท. ที่พยายามสร้างแนว

ร่วมกับกลุ่มเยาวชนและนิสิตนักศึกษา แต่กลับให้ข้อมูลที่เต็มไปด้วยอคติ ด้วยเหตุผลที่ผู้ศึกษาเป็น นายทหารปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ และในช่วง เวลาที่งานเขียนถูกผลิตขึ้นในพ.ศ. 2520 กระแสการต่อต้าน พคท. กำลังมีความรุนแรงอย่างมาก ด้วยสถานภาพและบริบทจึงทำให้งานเขียนออกมาในลักษณะที่มีอคติต่อ พคท. เป็นอย่างมาก

วิทยานิพนธ์ สาขาการปกครอง ของ **บุษบา ลินสมบุญ (พ.ศ. 2524) เรื่อง ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2520-2522.** แม้วัตถุประสงค์ของงานเขียน จะศึกษาเรื่องความขัดแย้งเป็นหลัก แต่มีประเด็นที่กล่าวถึงแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน เนื่องจาก เป็นกลุ่มหลักที่นำไปสู่ความขัดแย้งทางความคิด ในบทที่ 3 กล่าวถึงการขยายตัวของแนวร่วมหลัง 6 ตุลาคม 2519 โดยการรวมตัวของบุคคลหลากหลายอาชีพ แต่ พคท. ต้องประสบกับความยุ่งยากต่อ การนำนักศึกษาปัญญาชนในทางความคิด และแนวร่วมกลุ่มนี้มักจะถูก พคท. ใช้เป็นเครื่องมือใน การโฆษณาเพื่อใช้นโยบายความรุนแรง ส่วนในบทที่ 4 กล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างแนวร่วมกับ พคท. มองว่าแนวร่วมเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการปฏิวัติตามความคิดของเหมาเจ๋อตุง แต่แนวร่วมของ พคท. กลับเกิดขึ้นช้าเนื่องจากปัจจัย 5 ประการ ได้แก่ 1) พรรคระวางอย่างมากในการหาสมาชิกแนว ร่วม 2) พรรคเสียหายอย่างหนักเมื่อมีการจับกุมสมาชิกในพ.ศ. 2511 3) ช่วงพ.ศ. 2511-2514 และ 2516-2517 บรรยากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการหาแนวร่วมของ พคท. เพราะกลุ่มที่อยู่ในเมืองหวังต่อสู้ โดยวิธีรัฐสภาจึงลังเลต่อการจับอาวุธ 4) ผู้นำพรรคไม่มีชื่อเสียงที่จะโน้มนำคนหัวก้าวหน้ารุ่นใหม่ ให้เข้าร่วมกับพรรค 5) ยังไม่เกิดเหตุการณ์ที่เป็นจุดขัดแย้งทางการเมือง นอกจากนี้ยังอธิบายมติของ พคท. ต่อการรับแนวร่วมนักศึกษาในพ.ศ. 2519 โดยชี้ให้เห็นเจตนาารมณ์ของ พคท. ที่เต็มใจต้อนรับ การเข้าป่าของนักศึกษา และยังสนใจต่อสภาพความเป็นอยู่ของนักศึกษาในเขตป่าเขาที่ต้องให้ความ ดูแลอย่างดี แต่ขณะที่แนวร่วมเองกลับประสบปัญหาของการไต่เต้าขึ้นสู่แนวร่วมระดับสูงซึ่งต้อง ใช้เวลานาน และยังวิเคราะห์บทบาทของ พคท. และแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน โดยอธิบายว่า นักศึกษาปัญญาชนไม่ได้เข้าป่าเพราะความสมัครใจแต่เพราะการถูกกวาดล้างจากรัฐบาล การใช้ ชีวิตอย่างยากลำบากประกอบกับความผิดหวังต่อแนวทางของ พคท. ทำให้เกิดความขัดแย้งทาง ความคิดในที่สุด ในขณะที่เดียวกัน พคท. เองก็มีความระมัดระวังต่อนักศึกษาปัญญาชน ด้วยเหตุนี้จึง ทำให้ทั้งสองกลุ่มต่างไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

งานวิจัย คณะรัฐศาสตร์ ของ **ไพฑูรย์ ดัสเช (พ.ศ. 2527) เรื่อง ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย : เอกภาพกับคอมมิวนิสต์. ศึกษาปัญหาการผสมกลมกลืนชาติ การรวมเอกภาพทางการเมือง**

บทบาทและอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในการใช้ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยเพื่อการบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศ ในบทที่ 2 และ 3 ผู้เขียนได้อธิบายบทบาทของคอมมิวนิสต์ต่อชาวเขา มุ่งเน้นอธิบายวิธีการชักชวนชาวเขาให้เข้าร่วมกับ พคท. ผ่านการโฆษณาชวนเชื่อ โดยใช้สถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทยกล่าวโจมตีการกดขี่จากรัฐบาลและอเมริกา ขณะที่รัฐบาลเองก็ตอบโต้การโฆษณาชวนเชื่อของ พคท. ผ่านการกระจายเสียงทางสถานีวิทยุของรัฐเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม พคท. ก็ประสบผลสำเร็จในการดึงชาวเขาให้เข้าร่วม แต่ชาวเขาส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมไม่ได้มีความสนใจในลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่เจือปนไปจากความคับแค้นใจที่มีต่อรัฐ หวาดกลัวการปราบปรามของเจ้าหน้าที่จึงเลือกที่จะเข้าร่วมกับ พคท. นอกจากนี้ในบทที่ 4 ผู้เขียนยังอธิบายปัญหาของชาวมลายูมุสลิม แต่มุ่งเน้นไปที่ขบวนการแบ่งแยกดินแดนกลุ่มต่างๆ และความร่วมมือระหว่างขบวนการแบ่งแยกดินแดนกับพรรคคอมมิวนิสต์มลายา โดยที่ขบวนการแบ่งแยกดินแดนยอมที่จะร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์มลายาเพื่อบรรลุเป้าหมายในเอกราชแม้จะถูกกล่าวหาเป็นคอมมิวนิสต์ก็ตาม งานเขียนชิ้นนี้ให้ข้อมูลการสร้างแนวร่วมของ พคท. โดยเฉพาะกลุ่มชาวเขาในพื้นที่หลายจังหวัดทางภาคเหนือ โดยเน้นไปที่วิธีการชักชวนแนวร่วมโดยการโฆษณามากกว่าที่จะกล่าวถึงบทบาทของ พคท. ที่มีต่อแนวร่วมในฐานะผู้นำ

วิทยานิพนธ์ สาขาประวัติศาสตร์ของธิดานันท์ ศรีนารา (พ.ศ. 2548) เรื่อง ความขัดแย้งทางความคิดในขบวนการคอมมิวนิสต์ไทย พ.ศ. 2519-2525. งานเขียนเรื่องนี้เน้นการศึกษาความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษา กับ พคท. โดยมีการอธิบายที่เกี่ยวข้องกับแนวร่วม 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การเข้าร่วมต่อสู้ด้วยอาวุธของแนวร่วมจำนวนมากหลัง 6 ตุลาคม 2519 ทำให้เขตงานของ พคท. ทุกพื้นที่ขยายตัวมากขึ้น 2) บทบาทของนักศึกษาปัญญาชนใน พคท. ซึ่งมีบทบาทในด้านศิลปวัฒนธรรม สิ่งพิมพ์ปฏิวัติ สถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) 3) การประกาศการต่อสู้ด้วยอาวุธของนักศึกษาปัญญาชนร่วมกับ พคท. ผ่านแถลงการณ์ การกระจายเสียงผ่าน สปท. และสิ่งพิมพ์ปฏิวัติ 4) การก่อตั้งคณะกรรมการประสานกำลังรักษาประชาธิปไตย (กป.ชป.) ในพ.ศ. 2520 ซึ่ง พคท. ได้หันมาให้ความสำคัญกับงานแนวร่วมอย่างจริงจังจนสามารถจัดตั้งได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังกล่าวถึงบทบาทของ กป.ชป. ซึ่งในระยะแรกได้ขานรับต่อคำชี้แนะของ พคท. แต่ภายหลัง กป.ชป. ได้เสนอให้มีการปรับปรุงงานแนวร่วม โดยให้แนวร่วมเป็นองค์กรนำในการปฏิวัติแทน พคท. ข้อเสนอดังกล่าวจึงไม่ได้รับการตอบรับจาก พคท. ส่งผลทำให้แนวร่วมถอนตัวออกจาก พคท. จำนวนมาก อย่างไรก็ตามงานเขียนเรื่องนี้ได้อธิบายความเป็นมาของแนวร่วมทำให้เข้าใจบริบทก่อนที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง โดยเฉพาะการจัดตั้ง กป.ชป. ซึ่งมี

นักศึกษาปัญญาชน และนักการเมืองเข้าร่วมเป็นหลัก และเป็นกลุ่มที่ได้มีบทบาทสำคัญในการโต้แย้งทางความคิดกับ พท.

วิทยานิพนธ์ สาขาความขัดแย้งและสันติศึกษา ของเจริญพงศ์ พรหมสร (พ.ศ. 2556) เรื่อง **กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย : การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกองกำลังติดอาวุธมุสลิมและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย** ศึกษาความสัมพันธ์เชิงรูปแบบและอุดมการณ์ในการต่อสู้ของกองกำลังติดอาวุธมุสลิมกับ พท. จนนำไปสู่การก่อตั้งกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย และเพื่อถอดบทเรียนในการคลี่คลายความรุนแรงทางตรง พบว่ารูปแบบในการต่อสู้ของทั้งสองกลุ่มมีจุดร่วมเหมือนกันคือการช่วงชิงอำนาจรัฐ แต่มีความแตกต่างในอุดมการณ์พื้นฐานและอัตลักษณ์ ทำให้ความพยายามของ พท. ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ต่อกองกำลังติดอาวุธมุสลิมไม่ประสบความสำเร็จ การก่อตั้งกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยจึงกระทำโดย พท. เพียงฝ่ายเดียว กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยจึงเป็นทั้งกองกำลังและแนวร่วมที่อยู่ภายใต้การชี้นำของ พท. ทั้งในด้านอุดมการณ์และการดำเนินงานอย่างเบ็ดเสร็จ งานเขียนชิ้นนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกองกำลังติดอาวุธมุสลิม โดยเฉพาะทัศนคติ อุดมการณ์ อัตลักษณ์ที่ทำให้ไม่อาจร่วมมือกับ พท. ได้ ขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นความพยายามของ พท. ในการสร้างสัมพันธ์ต่อกองกำลังติดอาวุธมุสลิม แม้จะไม่ประสบความสำเร็จแต่ทำให้เห็นว่า พท. มีนโยบายรวมชนชาติส่วนน้อยเข้ามาเป็นแนวร่วมในการปฏิวัติด้วย

งานเขียนในกลุ่มนี้อธิบายการดำเนินงานแนวร่วมของ พท. ศึกษาแนวร่วมเยาวชน นิสิตนักศึกษา ชาวเขา และชาวมุสลิม ทำให้เห็นว่าแนวร่วมมีประโยชน์ต่อการดำเนินงานของ พท. เป็นอย่างยิ่ง ทั้งแบบเปิดเผยและแบบปิดลับ โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะขององค์กรที่จัดตั้งโดยกลุ่มเยาวชน นิสิต นักศึกษา นโยบายของ พท. ที่มีต่อเยาวชน นิสิตนักศึกษาและชนชาติส่วนน้อย การโฆษณาชวนเชื่อเพื่อชักชวนให้เข้าร่วมกับ พท. การแทรกแซงแนวร่วมและความพยายามสร้างสัมพันธ์ของ พท. การก่อตั้งองค์กรแนวร่วมอย่างเป็นทางการทำให้เห็นถึงความสนใจของ พท. ที่มีต่อแนวร่วมกลุ่มต่างๆ

การศึกษาเรื่องขบวนการคอมมิวนิสต์ในสังคมไทยที่ผ่านมา มีประเด็นที่หลากหลายครอบคลุมช่วงเวลาทั้งหมดที่ขบวนการคอมมิวนิสต์เคลื่อนไหวตั้งแต่แรกเริ่มถึงการล่มสลาย ทำให้เห็นพัฒนาการของขบวนการคอมมิวนิสต์ที่เข้ามาในประเทศไทย และการดำเนินการปราบปรามของรัฐในแต่ละสมัยก็มีผลต่อการเปลี่ยนรูปแบบการเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์

เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามงานเขียนส่วนใหญ่ก็ยังเป็นการศึกษาในเชิงรัฐศาสตร์ ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องมิติเวลา และเน้นอธิบายช่วงใดช่วงหนึ่งหรือเหตุการณ์ใดโดยเฉพาะไป จึงทำให้ขาดภาพเคลื่อนไหวที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอันเป็นวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ และประการสำคัญงานเขียนส่วนใหญ่ยังมีอคติต่อ พทท. ทำให้ได้มุมมองที่ไม่ค่อยจะแตกต่างกันมากนัก ดังนั้นการศึกษาเรื่องขบวนการคอมมิวนิสต์จึงยังคงมีประเด็นสำคัญที่น่าทำการศึกษาต่อไป เนื่องจากปัจจุบันมีหลักฐานของฝ่าย พทท. ทายออกมากอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีข้อมูลและแง่มุมใหม่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาที่จะช่วยให้เข้าใจเรื่องราวของขบวนการคอมมิวนิสต์ได้รอบด้านมากขึ้น

3. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษานโยบายการสร้างความร่วมมือของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2515-2525
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับแนวร่วมกลุ่มต่างๆ รวมทั้งปฏิกิริยาของรัฐต่อความสัมพันธ์ดังกล่าว ระหว่าง พ.ศ. 2515-2525
3. เพื่อศึกษาการทำงานร่วมกันระหว่างแนวร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ปัญหาและปัจจัยต่างๆที่นำไปสู่การแยกตัวของแนวร่วมจากขบวนการปฏิวัติ ระหว่าง พ.ศ. 2515-2525

4. ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านเวลา : เหตุที่เลือก พ.ศ. 2515 เป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษา เนื่องจากเป็นปีที่ พทท. ได้ออก “แถลงการณ์ 30 ปี” ซึ่งแถลงการณ์ดังกล่าวมีความสำคัญในแง่ที่กำหนดทิศทาง การเคลื่อนไหวและการดำเนินงานด้านต่างๆของ พทท. ไปจนถึงกลางทศวรรษ 2520 แถลงการณ์ดังกล่าวสรุปการดำเนินงานแนวร่วมในช่วงที่ผ่านมา โดยเฉพาะในช่วงการต่อสู้ด้วยอาวุธส่งผลให้งานแนวร่วมขยายตัวกว้างขวาง พร้อมกับประเมินสถานการณ์ที่ดำรงอยู่ (พ.ศ. 2515) เพื่อสร้างแนวร่วมให้เติบโตขึ้นต่อไป “แถลงการณ์ 30 ปี” จึงเป็นจุดเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหวที่มีต่อการสร้างแนวร่วม เนื่องจากสะท้อนให้เห็นแนวโน้มนโยบายของ พทท. ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างแนวร่วม

มากขึ้น การศึกษาสิ้นสุดในพ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นปีที่คณะกรรมการกลาง พคท. เปิดประชุมสมัชชาครั้งที่ 4 เพื่อสรุปปัญหาการทำงาน และกำหนดทิศทางในการเคลื่อนไหวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ อย่างไรก็ตาม การประชุมที่เกิดขึ้นไม่สามารถจัดการปัญหาภายใน โดยเฉพาะวิกฤตศรัทธาซึ่งขยายไปทั่วทุกเขตงานได้ จึงนำไปสู่การทยอยออกจากป่าสู่เมืองของแนวร่วมจำนวนมาก

ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง : กลุ่มที่ศึกษาคือแนวร่วมของ พคท. ใน “แถลงการณ์ 30 ปี” ได้กล่าวว่า “แนวร่วมก็คือ พันธมิตรระหว่างชนชั้นกับชนชั้น ระหว่างกลุ่มการเมืองกับกลุ่มการเมืองที่ต่อสู้เพื่อจุดมุ่งหมายการเมืองร่วมกันที่แน่นอน” โดยที่พันธมิตรดังกล่าว ได้แก่ กรรมกร ชาวนา นายทุนน้อย นายทุนชาติ ตลอดจนผู้รักชาติรักประชาธิปไตยอื่น ๆ ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ฉะนั้นแล้วแนวร่วมของ พคท. จึงมีหลากหลายกลุ่มและเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ในการศึกษาคั้งนี้ไม่ได้จำกัดกลุ่มแนวร่วม แต่จะศึกษาโดยให้ความสำคัญกับแนวร่วมทุกกลุ่มที่ปรากฏความร่วมมือกับ พคท. ซึ่งจะทำให้เห็นการเข้าร่วมของแนวร่วมแต่ละกลุ่มในช่วงเวลาที่ต่างกัน รวมถึงการสร้างแนวร่วมของ พคท. อย่างเป็นลำดับและมีความเปลี่ยนแปลงสัมพันธ์กับบริบท

5. วิธีการศึกษา

การศึกษาหัวข้อ แนวร่วมการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2515-2525 เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) วิเคราะห์ ตีความ นานิชยะผ่านเอกสารของ พคท. ซึ่งจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ และมีจำนวนมากในหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แก่ นโยบายต่อแนวร่วม คำแถลงการณ์ นโยบายเฉพาะหน้า เข้มมุ่งในการดำเนินงาน สิ่งพิมพ์ปฏิวัติของ พคท. บันทึกความทรงจำอดีตผู้ปฏิบัติงานของ พคท. เอกสารชั้นรองเกี่ยวกับ พคท. รวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลซึ่งเคยเข้าร่วมกับ พคท. แต่เนื่องจากข้อมูลของแนวร่วมแต่ละกลุ่มอาจมีจำกัดผู้ศึกษาจึงจะใช้การวิเคราะห์เป็นกรณีศึกษาของแต่ละกลุ่ม เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ “เปราะบาง” ระหว่างแนวร่วมกับ พคท. โดยการศึกษาตีความจะอิงกับบริบทที่แวดล้อมแนวร่วมและ พคท. ทั้งสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ยังใช้เอกสารของฝ่ายราชการและประมวลเหตุการณ์สำคัญ เพื่อชี้ให้เห็นถึงการสกัดกั้นการรวมตัวของแนวร่วมและมาตรการในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ การศึกษาจากเอกสารดังกล่าวจะช่วยตอบคำถามในการศึกษาคั้งนี้ได้

6. แหล่งข้อมูล

1. หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจนโยบายด้านแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ระหว่างพ.ศ. 2515-2525
2. ทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับแนวร่วมกลุ่มต่างๆ รวมทั้งปฏิกิริยาของรัฐต่อความสัมพันธ์ดังกล่าว ระหว่าง พ.ศ. 2515-2525
3. ทำให้เข้าใจการทำงานร่วมกันระหว่างแนวร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และปัญหาที่นำไปสู่การแยกตัวของแนวร่วมจากขบวนการปฏิวัติ ระหว่าง พ.ศ. 2515-2525
4. ทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวในประวัติศาสตร์การเมืองไทยมีความสมบูรณ์มากขึ้น

8. คำศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

1. การจัดตั้ง, จัดตั้ง หมายถึง การจัดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหน่วยงาน ซึ่งมีหน้าที่และภารกิจร่วมกัน หน่วยย่อยที่เล็กที่สุดมีจำนวน 3 คน เมื่อทั้งสามคนอยู่รวมกันมีหน้าที่และภารกิจร่วมกันถือเป็นการจัดตั้ง สามารถขยายไปได้ไม่สิ้นสุด มี 3 ระบบ ได้แก่ องค์กรจัดตั้งระดับพื้นฐาน องค์กรจัดตั้งระดับท้องถิ่น และองค์กรจัดตั้งระดับศูนย์กลาง การจัดตั้งยึดถือระบอบประชาธิปไตย รวมศูนย์ ดังคำขวัญที่ว่า “บุคคลขึ้นต่อองค์กรจัดตั้ง ส่วนน้อยขึ้นต่อส่วนมาก ชั้นล่างขึ้นต่อชั้นบน

ทุกส่วนขึ้นต่อศูนย์กลาง” การจัดตั้งจึงเป็นการจัดลำดับบุคคลให้ยอมรับการนำต่อคนที่มาทำการจัดตั้ง และชี้นำการทำงาน ซึ่งมักจะเรียกบุคคลนั้นว่า “จัดตั้ง”

2. ฐานที่มั่น หมายถึง เขตยึดครองของคอมมิวนิสต์ที่เจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถเข้าถึงได้ ภายในฐานที่มั่นมีการแบ่งเขตหน่วยงานต่างๆ แต่ละเขตต้องใช้การเดินทางไปมาหากัน เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ป่าเขา ฐานที่มั่นที่ พท. สร้างได้มีแค่ในภาคเหนือเท่านั้น ได้แก่ ฐานที่มั่นเขตสามจังหวัด (พิษณุโลก-เลย-เพชรบูรณ์) และฐานที่มั่นน่านเหนือและน่านใต้ (น่าน พะเยา) เนื่องจากมีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงจึงป้องกันการเข้าโจมตีของเจ้าหน้าที่รัฐได้ ส่วนในภาคอีสานและภาคใต้ไม่สามารถสร้างฐานที่มั่นได้ เพราะเขตป่าเขาติดกับพื้นราบ และมีมวลชนอาศัยอยู่รายรอบ จึงเข้าถึงและโจมตีได้ง่าย

3. เขตจรยุทธ์ หมายถึง เขตเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์และเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งกำลังต่อสู้แย่งชิงพื้นที่กันเป็นเขตที่สามารถตั้งหน่วยงานได้แต่ถ้าจะไม่ถาวร หากถูกโจมตีก็ต้องย้ายทำเล เขตจรยุทธ์จึงไม่อยู่ในการยึดครองของฝ่ายใด เขตงานส่วนใหญ่ของ พท. เป็นเขตจรยุทธ์ซึ่งมีหลายเขตทั่วประเทศ

5. เสี้ยมลับ หมายถึง ความลับที่ปกปิดไว้ถูกเปิดเผย เช่น กรณีที่ถูกเปิดเผยตัวตนที่แท้จริง เนื่องจากคอมมิวนิสต์ส่วนใหญ่จะมีชื่อจัดตั้ง ซึ่งอาจมีได้หลายชื่อแล้วแต่งานที่ทำหรือพื้นที่ที่เคลื่อนไหว หรือถูกเปิดเผยที่อยู่อาศัย เขตงาน จนต้องหลบหนีไม่สามารถอยู่ที่เดิมได้

6. การทำงานใต้ดิน หมายถึง การทำงานแบบปิดลับไม่เปิดเผยตัวว่าเป็นใคร มีวัตถุประสงค์ที่แท้จริงอย่างไร เช่น การใช้ชื่อจัดตั้งเข้าไปทำงานในโรงงาน การหาเลี้ยงชีพไม่ใช่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการทำงาน แต่ต้องการเผยแพร่ความคิดทางการเมืองและจัดตั้งกรรมกรเข้าหน่วยงาน ซึ่งต้องใช้การเป็นกรรมกรบังหน้า ซึ่ง พท. มักเข้าไปแฝงตัวในหลากหลายอาชีพที่เห็นว่าสามารถจัดตั้งได้

บทที่ 2

การสร้างแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2515-2525

ในบทนี้ผู้ศึกษาต้องการอธิบายว่า นโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. ระหว่าง พ.ศ. 2515-2525 มีเนื้อหาใจความสำคัญอย่างไร ทำไม พคท. จึงมีนโยบายเช่นนั้น และหลักการและยุทธวิธีการสร้างแนวร่วมของ พคท. เป็นอย่างไร โดยผู้ศึกษาได้แบ่งนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. เป็น 2 ระยะ ได้แก่ นโยบายการสร้างแนวร่วม พ.ศ. 2515 – 2519 “แนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตยจากแถลงการณ์ 30 ปี” และนโยบายการสร้างแนวร่วม พ.ศ. 2520 – 2525 “การเติบโตใหญ่ของแนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย” ทั้งนี้การศึกษานโยบายการสร้างแนวร่วมไม่เพียงทำให้เห็นแนวทางการเคลื่อนไหวของ พคท. เท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงความคิดในการปฏิวัติสังคมไทย และการวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองภายในประเทศและต่างประเทศของ พคท. เพื่อที่จะได้เข้าใจว่า ทำไม “การสร้างแนวร่วม” จึงเป็นยุทธศาสตร์ยุทธวิธีหนึ่งที่สำคัญในการปฏิวัติ และนำไปสู่การเรียกร้องให้ทั่วทั้งพรรคปฏิบัติงานแนวร่วมอย่างจริงจัง

1. ความหมายของ “แนวร่วม” “มวลชน” และ “ผู้ปฏิบัติงาน”

1.1 ความหมายของ “แนวร่วม”

“แนวร่วม” ในความหมายของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หรือ พคท. ตามที่ปรากฏใน “แถลงการณ์ 30 ปี” ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2515 มีความหมายว่า “... พันธมิตรระหว่างชนชั้นกับชนชั้น ระหว่างกลุ่มการเมืองกับกลุ่มการเมืองที่ต่อสู้เพื่อจุดมุ่งหมายการเมืองร่วมกันที่แน่นอน...”¹⁰ ซึ่งการนิยามความหมายแนวร่วมของ พคท. ดังกล่าว เป็นการให้นิยามความหมายแนวร่วมที่กว้างขวางอย่างมาก ทำให้เกิดความสับสนต่อการทำความเข้าใจแนวร่วมของ พคท. อย่างไรก็ดี เราสามารถตีความ “แนวร่วม” ได้จากความคิดที่ปรากฏในเอกสารของ พคท. ซึ่งจะช่วยให้เห็นลักษณะของแนวร่วมที่มีความชัดเจนขึ้น

เอกสารเกี่ยวกับประเด็น “แนวร่วม” ของ พคท. ถูกจัดเก็บไว้ในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ในชื่อ “เอกสารชุดฝ่ายซ้าย” หมวด A : พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.)

¹⁰ พุทธพล มงคลวรรณ. "แถลงการณ์ 30 ปี" ผนึกแห่งความคิดปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 222.

รหัส A5 “งานแนวร่วม” ซึ่งเอกสารแนวร่วมมีทั้งหมด 16 แฟ้ม และเอกสารเพิ่ม 1 แฟ้ม ทั้งนี้ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าเอกสารแนวร่วมส่วนใหญ่ได้เขียนขึ้นหลัง พ.ศ. 2519 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเอกสารสำหรับศึกษาทำความเข้าใจการสร้างแนวร่วม ซึ่งในเอกสารแนวร่วมหลายฉบับได้นิยามความหมายของแนวร่วมที่อ้างอิงจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่เป็นการอธิบายที่ยังไม่เพียงพอ ดังนั้นการศึกษาเนื้อหาในประเด็นอื่นๆของเอกสารแนวร่วมจะทำให้เกิดความเข้าใจแนวร่วมของ พคท. ในกรอบที่ชัดเจนขึ้น ในที่นี้ผู้ศึกษาจะอธิบายจากเอกสารเรื่อง “แนวร่วม” ซึ่งสันนิษฐานว่าเขียนขึ้นหลัง พ.ศ. 2519 เนื่องจากตัวเอกสารไม่ได้ลงวันที่เขียนจึงไม่สามารถระบุช่วงเวลาที่ชัดเจนได้ แต่ผู้ศึกษาได้ประเมินช่วงเวลาของเอกสารจากการวิเคราะห์เนื้อหาภายในที่มีการกล่าวถึง “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อที่ปรับปรุงใหม่เมื่อวันครบรอบก่อตั้งพรรคปีที่ 34 (1 ธันวาคม พ.ศ. 2519)” ดังนั้นเอกสารฉบับนี้จึงน่าจะเขียนหลังจาก พ.ศ. 2519 ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ที่แนวร่วมของ พคท. ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมาก

เอกสาร “แนวร่วม” ในประเด็นที่ว่าด้วย “ส่วนประกอบของแนวร่วมในการปฏิบัติประชาชาติ-ประชาธิปไตย” ได้อธิบายถึงชนชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้นโดยสรุปว่า ในขั้นตอนการปฏิบัติประชาชาติ ประชาธิปไตยนี้ ชนชั้นนำของการปฏิวัติคือชนชั้นกรรมาชีพ ชนชั้นกรรมาชีพจะต้องร่วมมือกับทุกชนชั้นอื่นที่เป็นไปได้ ตามระดับที่แน่นอนระดับหนึ่ง เมื่อพิจารณาตามเงื่อนไขของแต่ละชนชั้น ชนชั้นกรรมาชีพถือเป็นชนชั้นนำของแนวร่วม โดยผ่าน พคท. ซึ่งเป็นกองหน้าของตน ดังที่การวิเคราะห์ของ พคท. สามารถจำแนกชนชั้นที่เป็นส่วนประกอบของแนวร่วมได้ 4 ชนชั้น ได้แก่ ชนชั้นชาวนา ชนชั้นนายทุนน้อย ชนชั้นนายทุนชาติและผู้รักชาติรักประชาธิปไตย และรักความเป็นธรรมในวงการต่างๆ¹¹ ซึ่งชนชั้นต่างๆมีลักษณะ ดังนี้

ชนชั้นชาวนา เป็นทัพหลวงของการปฏิวัติ ที่สำคัญคือ ชาวนารับจ้าง ชาวนาจน และชาวนากลางชั้นต่ำ มีจำนวนมากถึงร้อยละ 80 ถูกกดขี่ขูดรีดอย่างหนัก มีความเรียกร้องต้องการที่จะปฏิวัติ จึงเป็นพันธมิตรที่มั่นคงและสนิทที่สุดของชนชั้นกรรมาชีพ ภายใต้การนำของ พคท. ชนชั้นกรรมาชีพจะต้องจัดตั้งพันธมิตรกรรมกร-ชาวนาอันแน่นแฟ้น เพื่อเป็นพื้นฐานของแนวร่วมปฏิวัติอันกว้างขวาง มีแต่การจัดตั้งพันธมิตรกรรมกร-ชาวนาให้มั่นคงขึ้นเท่านั้น จึงจะมีกำลังไปช่วงชิง

¹¹ “แนวร่วม,” เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม, A5/14, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.,2-3.

ชนชั้นนายทุนชาติ และบุคคลผู้รักชาติรักประชาธิปไตยอื่นๆ แนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตยจึงจะมั่นคงได้

ชนชั้นนายทุนน้อย เป็นชนชั้นที่ถูกกดขี่ขูดรีดจากจักรพรรดินิยม ศักดินานิยม และทุนนิยมขุนนาง ทำให้นายทุนน้อยระดับต่างๆมีฐานะที่คลอนแคลน อ่อนแอ และมีแนวโน้มอันชัดเจนที่จะล้มละลายลงเรื่อยๆ ดังนั้นความเรียกร้องต้องการที่จะปฏิวัติจึงมีอยู่สูง โดยอยู่ภายใต้การนำของชนชั้นกรรมาชีพ สามารถเข้าร่วมการปฏิวัติได้จนถึงที่สุดและเป็นพันธมิตรที่ไว้ใจได้ของชนชั้นกรรมาชีพ

ชนชั้นนายทุนชาติ เป็นชนชั้นที่มีลักษณะสองด้าน ด้านหนึ่งถูกจักรพรรดินิยม ศักดินานิยม และทุนนิยมขุนนางบีบบั่น กีดกันขัดขวาง แต่ขณะเดียวกันก็ยังดำเนินการขูดรีด เอารัดเอาเปรียบผู้ใช้แรงงานอยู่อย่างหนัก ดังนั้นการสะท้อนออกทางการเมืองจึงมีลักษณะโลเลและประนีประนอม พวกเขามีความขัดแย้งกับชนชั้นกรรมาชีพ แต่ก็มีความเอาใจเอางานที่แน่นอนในการคัดค้านกับศัตรู 3 ตัวนั้น ดังนั้นในขั้นการปฏิวัตินี้พวกเขาจึงสามารถเข้าร่วมได้เพียงบางส่วน บางระดับ บางกรณีและบางระยะเท่านั้น

ผู้รักชาติรักประชาธิปไตยและรักความเป็นธรรมวงการต่างๆ เช่น นักวิชาการระดับสูง ข้าราชการชั้นสูง วงการสงฆ์ วงการทนายความ ฯลฯ การสร้างแนวร่วมกับบุคคลเหล่านี้ สามารถสร้างผลสะท้อนอย่างกว้างขวางต่อประชาชนทั่วไปพอสมควร¹²

การอธิบายลักษณะของชนชั้นต่างๆที่เป็น “ส่วนประกอบของแนวร่วมในการปฏิวัติประชาชาติ-ประชาธิปไตย” ดังที่ปรากฏรายละเอียดในเอกสาร “แนวร่วม” ดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นความคิดของ พทท. ที่มองว่า แนวร่วมมาจากทุกชนชั้นและหลากหลายกลุ่ม ทั้งที่เป็นประชาชนจำนวนมากของประเทศอย่างชาวนาและกลุ่มคนจำนวนน้อยเช่นนายทุนชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พทท. ยินดีที่จะสร้างแนวร่วมกับทุกชนชั้นตามเงื่อนไขและสถานการณ์อย่างเหมาะสม แต่ต้องวางอยู่บนหลักการและความเข้าใจต่อลักษณะของแต่ละชนชั้น จึงจะสามารถดึงประโยชน์จากชนชั้นต่างๆมาเป็นพลังในการต่อสู้ได้ ดังที่ปรากฏข้อความบางตอนในเอกสาร “แนวร่วม” ความว่า

...ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ส่วนประกอบของแนวร่วมในการปฏิวัติประชาชาติ-ประชาธิปไตยของเรานั้นกว้างใหญ่ไพศาลเป็นคส่วนข้างมากที่สุดของประเทศ

¹² เรื่องเดียวกัน, 3.

ซึ่งถ้าหากเราสามารถไปสร้างแนวร่วมกับพวกเขาได้อย่างจริงจังตามเงื่อนไขที่แน่นอน ศัตรูของเราก็จะมีแต่โคศศัตรูและพ่ายแพ้ในที่สุด...¹³

1.1.1 รูปแบบของแนวร่วม

ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาได้เรียบเรียงเนื้อหาจากงานของ วิวัฒน์ คติธรรมนิษฐ์ เรื่อง “กบฏสันติภาพ”¹⁴ และ พ. เมืองชมพู หรือ อุดม สิววรรณ เรื่อง “ผู้สมรภูมิภูพาน”¹⁵ โดยงานเขียนทั้งสองได้อธิบายรูปแบบของแนวร่วมให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้การพัฒนาการของยุทธวิธีแนวร่วมในขบวนการคอมมิวนิสต์ทั่วโลกมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ จึงเป็นบทเรียนสำหรับขบวนการคอมมิวนิสต์ที่กำลังอยู่ในขั้นตอนการปฏิวัติ รวมถึง พลท. ที่ได้นำยุทธวิธีแนวร่วมรูปแบบหนึ่งมาใช้เช่นเดียวกัน โดยอาจแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบแรก ยุทธวิธีช่วงชิงพันธมิตร รูปแบบที่สอง ยุทธวิธีอาศัยพันธมิตรอำพราง และรูปแบบที่สาม ยุทธวิธีที่มาในรูปแบบของพันธมิตรโดยตรง โดยมีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบแรก ยุทธวิธีช่วงชิงพันธมิตร เป็นยุทธวิธีที่กำเนิดในแผ่นดินใหญ่ตามความคิดเหมา เจ๋อตุง จะต้องช่วงชิงพรรคการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์กับพรรคคอมมิวนิสต์ให้เป็นพันธมิตร อาศัยฐานะของการเป็นพันธมิตรกันนั้นมาขยายกำลังของตนเอง แนวร่วมรูปแบบแรกนี้อาจจำแนกได้อีก 2 ประเภท ได้แก่ แนวร่วมระหว่างพรรคการเมืองกับพรรคการเมือง ซึ่งตกลงนโยบายร่วมกันอย่างเปิดเผย มีรูปแบบที่แน่นอน และ แนวร่วมระหว่างพรรคการเมือง คือ พรรคคอมมิวนิสต์กับบุคคลเป็นแนวร่วมในลักษณะที่ไม่มีรูปแบบชัดเจนแน่นอน มักจะไม่เปิดเผย แต่ทว่ามีลักษณะค่อนข้างกว้างขวางและกระจัดกระจาย พรรคจะนำแนวร่วมได้หรือไม่ อยู่ที่สามารถตกลงกันในเรื่องนโยบายแนวร่วมได้หรือไม่

รูปแบบที่สอง เป็นยุทธวิธีที่กำเนิดขึ้นในสังคมที่ “คอมมิวนิสต์” ถูกกดขี่ปราบปรามอย่างหนัก เช่น ในอินโดจีน ขบวนการคอมมิวนิสต์ถูกฝรั่งเศสปราบปรามอย่างหนัก ทำให้ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ จึงจำเป็นต้องปรับยุทธวิธีแนวร่วมให้สอดคล้องกับสภาพ โดยใช้รูปแบบการจัดตั้งตามแบบขบวนการมวลชนต่างๆ ไป ผู้ปฏิบัติงานของพรรคก็มาในรูปแบบมวลชนธรรมดาพูดถึง

¹³ เรื่องเดียวกัน.

¹⁴ วิวัฒน์ คติธรรมนิษฐ์, กบฏสันติภาพ, (กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2539), 183.

¹⁵ พ. เมืองชมพู (นามแฝง), ผู้สมรภูมิภูพาน, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2532), 344-346.

นโยบายทั่วไป เช่น ประชาชาติ-ประชาธิปไตย และอำพรางเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ในยุทธวิธีแบบนี้พรรคคอมมิวนิสต์ยังคงเป็นแกนหลักในการเคลื่อนไหว หากแต่ส่วนหนึ่งเข้าแฝงเร้นอยู่ภายใต้รูปแบบขบวนการทางการเมืองของมวลชน โดยวิธีนี้สามารถดึงแนวร่วมในระดับต่างๆ ให้สามารถเข้าร่วมได้ค่อนข้างสูง

รูปแบบที่สาม เป็นยุทธวิธีที่กำหนดในประเทศละตินอเมริกา คือ รูปแบบขบวนการทางการเมืองของมวลชนแทบทั้งหมด ทั้งในด้านการจัดตั้ง และผู้ปฏิบัติงานของขบวนการ

1.1.2 ประเภทของแนวร่วม

นอกจากรูปแบบของแนวร่วมที่เป็นตัวอย่างในการเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆ แล้ว ใน “เอกสารงานแนวร่วม” ยังได้ปรากฏการจำแนกประเภทแนวร่วมในช่วงการสร้าง “แนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตย” ในเอกสาร 2 ฉบับ คือ “การสร้างแนวร่วมและนโยบายต่อแนวร่วม” และ “แง่คิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม” ซึ่งสามารถแบ่งแนวร่วมได้เป็น 2 ประเภท¹⁶ ได้แก่ พันธมิตรพื้นฐาน หรือ แนวร่วมพื้นฐาน คือ กรรมกร ชาวนา และชนชั้น

¹⁶ ขณะที่เอกสารในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์อีกฉบับหนึ่ง คือ “การสร้างแนวร่วมและนโยบายต่อแนวร่วม” ได้จำแนกประเภทของแนวร่วมไว้ 2 ประเภท คือแนวร่วมชั้นสูง กับแนวร่วมพื้นฐาน โดยที่แนวร่วมชั้นสูงเกิดจากการที่ชนชั้นกรรมาชีพไปสามัคคีกับนายทุนน้อย นายทุนชาติ และผู้รักชาติรักประชาธิปไตย ส่วนแนวร่วมพื้นฐานคือการประสานกันระหว่างกรรมกรกับชาวนา โดยมีข้อสังเกตว่าชนชั้นนายทุนน้อยของเอกสารฉบับนี้ถูกจัดอยู่ในประเภทแนวร่วมชั้นสูง ขณะที่เอกสารฉบับอื่นมักจะจัดชนชั้นนายทุนน้อยไว้ในแนวร่วมพื้นฐาน ดังคำอธิบายในเอกสาร “แง่คิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม” ว่า “พันธมิตรระหว่างชนชั้นผู้ใช้แรงงานด้วยกัน ซึ่งก็คือระหว่างชนชั้นกรรมาชีพ ชาวนา และชนชั้นนายทุนน้อย พลัง 3 ส่วนนี้เป็นพลังพื้นฐานของแนวร่วม โดยเฉพาะพันธมิตรกรรมกรชาวนาเป็นพื้นฐานของแนวร่วม” และ “ปัญญาชนในประเทศเราส่วนใหญ่อยู่ในฐานะนายทุนน้อย ส่วนน้อยมีฐานะความเป็นอยู่ในระดับนายทุนชาติ แต่ก็ยังเป็นผู้ใช้แรงงานทางสมองโดยอาชีพแล้วพวกเขาจับใช้ชนชั้นบูรีตเป็นส่วนใหญ่” อย่างไรก็ตาม แม้จะใช้คำเรียกประเภทแนวร่วมต่างกันแต่คำอธิบายลักษณะแนวร่วมทั้ง 2 ประเภทมีความหมายที่เหมือนกัน ส่วนการจัดกลุ่มชนชั้นนายทุนน้อยในเอกสาร “การสร้างแนวร่วมและนโยบายต่อแนวร่วม” ที่ผู้ศึกษาอนุมานว่าจัดทำโดยนักศึกษาในจัดตั้งหรือได้รับอิทธิพลจาก พคท. ซึ่งเขียนในช่วง พ.ศ. 2517 – 2519 อาจเกิดจากการที่นักศึกษาประเมินชนชั้นนายทุนน้อยที่มีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิหลังและความคิดที่แตกต่างจากชาวนาและกรรมกรเป็นอย่างมาก จึงจัดกลุ่มนายทุนน้อยให้อยู่ในประเภทแนวร่วมชั้นสูงด้วย ขณะที่ “มติ 19” ซึ่งเป็นหลักฐานของ พคท. ได้ช่วยยืนยันชัดเจนว่าชนชั้นนายทุนน้อยเป็นกำลังปฏิวัติพื้นฐาน คือ เป็นพันธมิตรของกรรมกรและชาวนา ดังนั้น ชนชั้นนายทุนน้อยจึงควรจัดอยู่ในประเภทพันธมิตรพื้นฐานหรือแนวร่วมพื้นฐาน, “การสร้างแนวร่วมและนโยบายต่อแนวร่วม,” เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม, A5/4, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

นายทุนน้อยในเมือง และพันธมิตรชั่วคราว หรือ แนวร่วมชั้นสูง คือ นายทุนชาติ และผู้รักชาติรักประชาธิปไตยอื่นๆ

อย่างไรก็ตามในเอกสาร “แง่คิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม” ได้อธิบายรายละเอียดของ แนวร่วมทั้งสองประเภทไว้อย่างชัดเจน โดยอธิบายว่า พันธมิตรระหว่างชนชั้นกรรมาชีพ ชาวนา และชนชั้นนายทุนน้อย เป็นพันธมิตรระหว่างชนชั้นผู้ใช้แรงงาน (ทั้งแรงงานทางกายและแรงงานสมอง) ผู้ถูกกดขี่ขูดรีดด้วยกัน ระหว่างพลังกันทั้ง 3 ส่วนนี้ไม่มีความขัดแย้งทางผลประโยชน์ขั้นมูลฐาน พันธมิตรนี้จึงไม่เพียงดำรงอยู่ในขั้นการปฏิวัติประชาธิปไตย หากยังดำรงอยู่ได้ในขั้นการปฏิวัติสังคมนิยม ชาวนาและชนชั้นนายทุนน้อยไม่เพียงแต่สามารถเข้าร่วมการปฏิวัติประชาธิปไตย หากยังสามารถเข้าร่วมการปฏิวัติสังคมนิยมภายใต้การนำของชนชั้นกรรมาชีพ ส่วนพันธมิตรระหว่างชนชั้นกรรมาชีพกับชนชั้นนายทุนชาติ ที่สร้างขึ้นในขั้นการปฏิวัติประชาธิปไตย จะสามารถยืนนานต่อไปถึงขั้นการปฏิวัติสังคมนิยมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับดุลยกำลังระหว่างสองฝ่ายว่าจะพัฒนาต่อไปอย่างไร ขึ้นอยู่กับท่าทีและนโยบายของพรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนของแต่ละฝ่าย¹⁷ ซึ่งเห็นได้ว่าการจำแนกประเภทแนวร่วมดังกล่าวข้างต้น มาจากการประเมินลักษณะส่วนประกอบของแนวร่วมตามที่ได้กล่าวมาแล้วในประเด็น “ความหมายของแนวร่วม” อย่างไรก็ดี เหตุผลที่ พคท. ประเมินลักษณะของแนวร่วมทุกชนชั้นว่าสามารถเข้าร่วมการปฏิวัติได้ เนื่องจากแนวร่วมทั้งหมดล้วนเป็นพลังสำคัญที่ส่งเสริมการปฏิวัติให้รุดหน้าตามลักษณะพิเศษของแต่ละชนชั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า คนทุกชนชั้นที่มีเงื่อนไขเหมาะสมสามารถเป็นแนวร่วมของ พคท. ได้ แต่อย่างไรก็ตาม “แนวร่วม” ที่กล่าวมาแล้วนั้น มีลักษณะที่เหมือนกับ “มวลชน” ซึ่ง พคท. ถือเป็นกำลังพื้นฐานในการปฏิวัติเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงเห็นถึงความสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจลักษณะของ “มวลชน” ว่ามีความแตกต่างหรือเหมือนกับแนวร่วมหรือไม่ อย่างไร

1.2 ความหมายของแนวร่วม

“มวลชน” ในความหมายของ พคท. ไม่ได้มีการนิยามความหมายเช่นความหมายของ “แนวร่วม” แต่อย่างไรก็ดีในเอกสารฉบับหนึ่งของ พคท. เรื่อง “ความสำคัญของงานมวลชน” ในประเด็นที่ว่าด้วย “จะปลุกกระดมชาวนาได้อย่างไร” ได้อธิบายถึงการทำงานมวลชนไว้ว่า

¹⁷ "แง่คิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม, A5/7, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.,3.

...งานมวลชนที่เรากล่าวถึงกันนี้ โดยความเป็นจริงแล้วก็คืองานชานา
 นั้นเอง นี้ก็เพราะพลเมืองในประเทศ 40 ล้านคนนั้น เป็นชานาเสีย 30 ล้านคน
 ดังนั้นถ้าไม่ปลุกระดมจัดตั้งชานา พรรคปฏิวัติก็ไม่มีมวลชนที่จะไปต่อสู้กับศัตรู
 สำคัญในปัจจุบัน คือ จักรพรรดินิยม ศักดินานิยม และทุนนิยมขุนนางนายหน้า...¹⁸

จากคำอธิบายในเอกสารข้างต้นชี้ให้เห็นว่างานมวลชนของ พคท. คือ การปลุกระดมและ
 จัดตั้งชานาสู่การเป็นมวลชนของพรรคปฏิวัติ ซึ่งหมายถึง พคท. ด้วยเหตุนี้ชานาจึงมีความสำคัญ
 ในแง่ของการเป็นมวลชนที่มีจำนวนมากที่สุดและยังเป็นพลังสำคัญในการต่อสู้กับศัตรูของ พคท.
 ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางใน “แถลงการณ์ 30 ปี” ซึ่งกล่าวถึงชานาในการเป็นทัพหลวงของการ
 ปฏิวัติประชาธิปไตยที่จำเป็นต้องปลุกระดมอย่างต่อเนื่อง และบนพื้นฐานการต่อสู้ของ
 ชานา พรรคยังได้สร้างกองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นกองทหารปฏิวัติแบบ
 ใหม่ตามหลักการสร้างกองทหารของลัทธิมาร์กซ์ ลัทธิเลนิน และความคิดเหมาเจ๋อตุงขึ้นมาด้วย¹⁹

แต่ที่ว่าชานาไม่ได้เป็นกลุ่มเดียวที่จัดอยู่ในมวลชนของ พคท. เพราะในเอกสารฉบับอื่น
 ของ พคท. ยังได้มีการกล่าวถึงมวลชนกลุ่มอื่นๆที่ต้องเข้าไปสัมพันธ์ ปลุกระดม และขยายการจัดตั้ง
 เพื่อหนุนช่วยการปฏิวัติ โดยมวลชนดังกล่าวสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท²⁰ ตามพื้นที่ซึ่งผู้ปฏิบัติงาน
 ของ พคท. เข้าไปเคลื่อนไหว ได้แก่ มวลชนในชนบท และมวลชนในเมือง ซึ่งมวลชนในชนบท
 ได้แก่ ชานา ส่วนมวลชนในเมือง ได้แก่ กรรมกรและนายทุนน้อย อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจาก
 การเคลื่อนไหวและนโยบายของ พคท. ที่มุ่งเน้นดำเนินงานในชนบทตามยุทธศาสตร์ “ชนบทล้อม

¹⁸ "ความสำคัญของงานมวลชน," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม, A5/5, หอ
 จดหมายเหตุธรรมศาสตร์, 4. เอกสารไม่ได้ระบุปีที่เขียน แต่ผู้เขียนสันนิษฐานว่าอยู่ในช่วงเวลาที่ศึกษา และมีความ
 ความเป็นไปได้ว่าจะอยู่ในช่วงหลังพ.ศ. 2519 เป็นต้นไป เนื่องจาก พคท. รับคนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก จึง
 จำเป็นต้องมีเอกสารให้ศึกษา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการนำไปปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย
 ของ พคท. ที่ต้องการยกระดับความรู้ด้านทฤษฎีของผู้ปฏิบัติงาน

¹⁹ พุทธพล มงคลวรรณ. ““แถลงการณ์ 30 ปี” ผลึกแห่งความคิดปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่ง
 ประเทศไทย,” 220.

²⁰ การแบ่งประเภทมวลชนดังกล่าวผู้ศึกษาประมวลข้อมูลจากเอกสารของ พคท. ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง
 กับ “มวลชน” ทั้งหมด 6 ฉบับ ได้แก่ การปลุกระดมมวลชน ความสำคัญของงานมวลชน งานมวลชน ทรรศนะ
 มวลชน มวลชนสัมพันธ์ และแนวทางมวลชนสัมพันธ์ เอกสารทั้งหมดเป็นบทศึกษาสำหรับผู้ปฏิบัติงานใช้
 สำหรับศึกษาเพื่อทำงานมวลชน โดยแบ่งผู้ปฏิบัติงานออกเป็น 2 พื้นที่ คือ ในชนบทและในเมือง จึงสรุปได้ว่าการ
 ขยายมวลชนของ พคท. มีทั้งในชนบทและในเมือง

เมือง” โดยมีชุดความคิดที่ว่าชาวนาเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่เป็นกำลังพื้นฐานในการปฏิบัติ จึงทำให้ พทท. เน้นทำงานมวลชนในชนบท จำนวนมวลชนที่เป็นชาวนาจึงมีมากกว่ามวลชนที่เป็นกรรมกรและนายทุนน้อยในเมือง เนื่องจากการทำงานในเมืองของ พทท. ต้องดำเนินการใต้ดิน การดำเนินการทุกอย่างจึงทำอย่างระมัดระวังและรัดกุมเพราะอาจเสียลับซึ่งจะทำให้สายงานเกิดความเสียหายได้ อีกทั้งภาพลักษณ์ของ พทท. ที่รัฐบาลโฆษณาให้สาธารณชนรับรู้คือ “ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์” ที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ ดังนั้นคนในเมืองที่สัมพันธ์กับ พทท. จึงน่าจะอยู่ในสถานะของผู้ปฏิบัติงานหรือแนวร่วมมากกว่ามวลชน

แม้มวลชนในเมืองของ พทท. จะมีจำนวนไม่มากเท่ากับมวลชนในชนบท แต่มีหลักฐานยืนยันว่าสายงานของ พทท. ในเมืองมีความพยายามที่จะขยายงานมวลชนเพื่อประสานงานในชนบท ดังปรากฏในเอกสาร เรื่อง “พรรคชนะมวลชน” ที่มีเนื้อหากล่าวถึงทัศนคติต่อมวลชนและการทำงานมวลชนที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังมีหัวข้ออภิปรายอีก 8 ข้อ สำหรับให้ผู้ปฏิบัติงานได้แสดงความคิดเห็นภายหลังจากศึกษาเนื้อหาในเอกสาร โดยหัวข้ออภิปราย 3 ข้อ ได้แก่ ข้อ 2 ข้อ 4 และข้อ 8 สะท้อนให้เห็นว่ามีการดำเนินการขยายงานมวลชนในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ดังนี้

... 2. ช่วยกันวิเคราะห์ว่าพรรคชนะต่อไปนี้ถูกต้องหรือไม่

- เราจำเป็นต้องเปิดงานที่สัมพันธ์สำรวจน้องเพื่อตั้งน้องมาร่วมกิจกรรม ถ้าไม่เช่นนั้นแล้วจะไม่มีใครรับช่วงงานต่อจากเรา

- มช. (มวลชน-ผู้ศึกษา) ในคณะไม่มีวันที่จะตื่นตัวทางการเมืองขึ้นมาได้ เพราะเขาเอาแต่เรียนหรือเที่ยวเท่านั้น ไม่สนใจอะไรอีกเลย ฉะนั้นจึงเป็นการเสียเวลาเปล่าที่จะไปยกระดับเขาขึ้นมา

4. งานสวัสดิการ เช่นการควบคุมราคาอาหารในโรงอาหาร จัดหาม้านั่งให้
๗ เป็นการรับใช้มวลชนอย่างสุดชีวิตจิตใจแล้วหรือไม่

8. ที่ผ่านมา การทำงานของสโมสรฯแสดงว่ามีทัศนคติต่อมวลชนถูกต้องหรือไม่...²¹

²¹ "พรรคชนะมวลชน," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม, A5/8, หอจดหมายเหตุ
ธรรมศาสตร์., 4.

คำอธิบายของมวลชนที่ปรากฏในเอกสาร “ความสำคัญของงานมวลชน” และ “ทฤษฎะมวลชน” ดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นว่ามวลชนของ พคท. ประกอบด้วย ชาวนา กรรมกร และนักศึกษา ซึ่งทั้งสามชนชั้นถูกจัดอยู่ในกลุ่มแนวร่วมเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้มวลชนที่มาจากชนชั้นชาวนา กรรมกร และนักศึกษา จึงมีลักษณะที่ซ้อนทับกับแนวร่วม การแยกประเภทว่าชนชั้นใดจัดอยู่ในมวลชนหรือแนวร่วมจึงเป็นไปได้ยาก เพราะทั้งมวลชนและแนวร่วมคือประชาชนที่ พคท. มองว่าเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์และเป็นกำลังพื้นฐานในการปฏิวัติ อีกทั้งรูปแบบการสร้างแนวร่วมที่ พคท. รับผิดชอบต่อความคิดเหมาเจ๋อตุง ทำให้การสร้างแนวร่วมของ พคท. ซึ่งอยู่ในขั้นตอน “การสร้างแนวร่วมประชาธิปไตยประชาธิปไตย” ต้องใช้วิธีการ “ช่วงชิงพันธมิตร” ทั้งฝ่ายที่เป็นกลางและฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์เพื่อการผนึกกำลังของแนวร่วมให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีแก่การปฏิวัติของ พคท. ดังที่เหมาเจ๋อตุงได้แสดงให้เห็นผลสำเร็จในการสร้างพันธมิตรชาวนาให้เป็นทัพหลวงของการปฏิวัติ ซึ่งวิวัฒน์ คติธรรมนิศย์ ได้สรุปว่าวิธีดังกล่าวคือ “ยุทธวิธีแนวร่วมหรือยุทธวิธีแนวร่วมมวลชน” โดย พคท. ใช้ยุทธวิธีดังกล่าวช่วงชิงสมาชิกในพรรคก๊กมินตั๋ง กำลังฝ่ายที่เป็นกลาง และชนชั้นที่ยังไม่ได้ตัดสินใจอย่างแน่แน่ว่าจะเลือกฝ่ายใด ดึงทั้งหมดเข้ามาเป็นพันธมิตร²² ดังนั้น จึงอาจมองได้ว่าการปลุกระดมมวลชนของ พคท. คือ ยุทธวิธีการสร้างแนวร่วมรูปแบบหนึ่งซึ่งถือเป็นแนวร่วมพื้นฐานที่มีจำนวนมากและมีความสำคัญต่อการชี้ขาดการปฏิวัติ

การจัดตั้ง “แนวร่วมมวลชน” จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สามารถรวบรวมชนชั้นต่างๆ ได้หลากหลาย แต่มีปัญหาในเชิงยุทธวิธี ซึ่ง วิวัฒน์ คติธรรมนิศย์ ได้เสนอความคิดเห็นถึงยุทธวิธีการจัดตั้ง “แนวร่วมมวลชน” ของ พคท. ในทศวรรษ 2490 ที่พบปัญหาที่ว่า ชนชั้นต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นมิตรกับการปฏิวัติถูกฝ่ายรัฐบาลแยกสลายกำลังภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ทำให้ชนชั้นซึ่งมีลักษณะที่จะเป็น “มิตร” ไม่มีการจัดตั้งรวมตัวต่อสู้เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง และไม่อาจเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ ยุทธวิธีการต่อสู้ของ พคท. ในขณะนั้นจึงเน้นไปที่การปลุกระดม-จัดตั้งแนวร่วม และกลุ่มพลังประชาชนที่มีวัตถุประสงค์ ผลประโยชน์ต่างๆ เพื่อต่อสู้ให้บรรลุความต้องการของกลุ่มนั้นๆ และพยายามเชื่อมโยงประสานกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ตรงกันให้เข้าร่วม ขบวนการต่อสู้ ลักษณะการจัดตั้งแนวร่วมดังกล่าว จึงเป็นการดำเนินงานมวลชน โดยการอำพรางรูปแบบการเคลื่อนไหว และเป้าหมาย อุดมการณ์ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ผสมผสานกับการจัดตั้งแนวร่วมในระดับล่าง โดยให้การศึกษาแนวคิดทางการเมือง ชักจูงมวลชนให้คล้อยตามแนวทางต่อสู้

²² วิวัฒน์ คติธรรมนิศย์. กบฏสันติภาพ, 182.

แบบประชาธิปไตย เรียกร้องให้มีการปฏิวัติความคิดใหม่ที่เชื่อมโยงกับสภาพการกดขี่ทางสังคม และเศรษฐกิจ ยุทธวิธี “แนวร่วมมวลชน” จึงเป็นแนวทางสันติที่ไ้ใช้กับมวลชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะ กลุ่มที่เป็นกลาง เพื่อระดมมวลชนเข้าสู่การต่อสู้ของขบวนการคอมมิวนิสต์ในระยะต่อไป การดำเนินงานแนวร่วมมวลชนในลักษณะเช่นนี้ จึงมีลักษณะผสมผสานระหว่างการชี้นำจัดตั้งและการ ปลุกระดมมวลชนให้ตื่นตัวกับปรากฏการณ์ของการกระทำร่วม โดยมวลชนที่มีจุดประสงค์ บางอย่างสอดคล้องกัน²³ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณายุทธวิธี “แนวร่วมมวลชน” ของ พคท. กลาง ทศวรรษ 2510 พบว่ามีความแตกต่างบางประการกับยุทธวิธี “แนวร่วมมวลชน” ในทศวรรษ 2490 กล่าวคือ การจัดตั้งและปลุกระดม “แนวร่วมมวลชน” มุ่งเน้นไปยังกลุ่มชาวนา ซึ่งเป็นกลุ่มที่ พคท. มองว่ามีจิตสำนึกก้าวหน้าแต่ขาดความรู้ความเข้าใจจึงต้องให้การศึกษาเพื่อยกระดับความคิด ซึ่ง การสร้าง “แนวร่วมมวลชน” ในช่วงนี้สืบเนื่องมาจากการใช้ยุทธศาสตร์ชนบทล้อมเมืองและการ ต่อสู้ด้วยอาวุธเป็นแนวทางปฏิบัติ ทำให้ชาวนาที่ผ่านการปลุกระดมยอมรับแนวทางการต่อสู้ด้วย อาวุธ ขณะที่แนวทางสันติวิธีซึ่งเคยเคลื่อนไหวในเมืองอย่างตึกคักในช่วงทศวรรษ 2490 ได้ซบเซา ลงและถูกปฏิเสธจาก พคท.

อย่างไรก็ดี นอกจากการทำความเข้าใจลักษณะมวลชนดังที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้น ยังมี คนอีกกลุ่มซึ่งมีความสัมพันธ์กับ พคท. คือ “ผู้ปฏิบัติงาน” ซึ่งการอธิบายลักษณะของผู้ปฏิบัติงานมี ปัญหาซ้อนทับระหว่าง “แนวร่วม” และ “มวลชน” เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้การทำความเข้าใจถึง บุคคลที่มีความสัมพันธ์กับ พคท. ไม่ว่าจะ เป็น “แนวร่วม” “มวลชน” และ “ผู้ปฏิบัติงาน” ควร พิจารณาจากบทบาทและการจัดตั้งจึงจะสามารถบอกสถานะของบุคคลในชนชั้นนั้นได้ ดังนั้น จึง จำเป็นต้องทำความเข้าใจลักษณะที่แท้จริงของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อที่จะนำไปสู่การทำความเข้าใจ ลักษณะที่สำคัญของทั้งสามกลุ่มได้ง่ายขึ้น

1.3 ความหมายของผู้ปฏิบัติงาน

“ผู้ปฏิบัติงาน” คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ดำเนินงานด้านต่างๆที่ได้รับมอบหมายให้แก่พรรค เช่น งานมวลชน งานแนวร่วม งานด้านการทหาร งานด้านการเมือง งานพลวัติการ งานด้าน ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งผู้ที่จะสามารถเข้ามาเป็นผู้ปฏิบัติงานได้จะต้องผ่านการอบรมเพาะ ศึกษาแนวนโยบาย มติ และคำชี้แนะต่างๆของพรรคให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถยึดกุม และนำไปปฏิบัติได้จริงสอดคล้องกับสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่ที่ผู้ปฏิบัติงานต้องรับผิดชอบ ดังที่

²³ วิวัฒน์ คติธรรมนิศย์, กบฏสันติภาพ, 184-185.

เอกสาร “แนวการจัดตั้ง” ได้กล่าวถึงมาตรฐานที่ดีของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. เป็นนักลัทธิมาร์กซ์-เลนิน และความคิดเหมาเจ๋อตุง
2. เป็นนักปฏิวัติที่ยืนหยัดเคียงข้างประชาชน
3. เป็นนักการเมืองของชนชั้นกรรมาชีพ
4. เป็นผู้ยืนหยัดในแนวทางมวลชนและระบบประชาธิปไตยรวมศูนย์
5. เป็นผู้สันทัดใ้อาชีววิจารณ์และวิจารณ์ตนเอง²⁴

คุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานดังกล่าวเป็นมาตรฐานที่ พคท. ต้องการ หากประเมินก็ถือว่าเป็นมาตรฐานที่ตั้งไว้สูงมาก เพราะทั้ง 5 ข้อล้วนเรียกร้องให้ผู้ปฏิบัติงานหล่อหลอมตนเองเข้ากับชนชั้นกรรมาชีพ อีกทั้งการเป็นผู้ปฏิบัติงานที่ดีต้องมีจิตใจเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความรู้ความเข้าใจในหลักทฤษฎี แนวทางและท่วงทำนองต่างๆ อย่างดี จึงจะสามารถเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีมาตรฐานตามที่พรรคคาดหวังได้ ดังนั้นคนกลุ่มใดที่จะสามารถเป็นผู้ปฏิบัติงานของ พคท. และเขาเหล่านั้นสามารถหล่อหลอมตนเองให้เข้ากับชนชั้นกรรมาชีพได้หรือไม่ อย่างไรก็ดี ในเอกสาร “องค์ประกอบภายในพรรคและแนวการบ่มเพาะศพง.”²⁵ (ศพง. คือ ผู้ปฏิบัติงาน) ได้กล่าวไว้ว่า “ผู้ปฏิบัติงานอาจมาจากชนชั้นชาวนา หรือมาจากชนชั้นนายทุนน้อย” สะท้อนให้เห็นว่าชนชั้นชาวนาและชนชั้นนายทุนน้อยสามารถเป็นผู้ปฏิบัติงานของ พคท. ได้ แต่

²⁴ “แนวการจัดตั้ง,” เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม, A5/10, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 9-10.

²⁵ “องค์ประกอบภายในพรรคและแนวการบ่มเพาะศพง.,” เหตุการณ์ทางการเมืองที่เกี่ยวกับนักศึกษา เอกสารศึกษา, B2/96, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. นอกจากนี้ได้วิจารณ์การบ่มเพาะผู้ปฏิบัติงานของ พคท. ที่ทำออกมาได้ไม่ดีแล้ว ผู้เขียนเอกสารฉบับนี้ยังวิเคราะห์ปัญหาและข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นภายใน พคท. พร้อมทั้งเสนอวิธีที่จะช่วยแก้ไขปัญหาและรักษาพรรคไม่ให้แตกสลาย ซึ่งดูเหมือนผู้เขียนเอกสารยังมีความหวังที่จะเห็นความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในพรรคในทิศทางที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม เอกสารฉบับนี้ไม่ได้ระบุชื่อผู้เขียนและปีที่เขียนไว้ จึงอนุมานจากเนื้อความว่าผู้เขียนน่าจะเป็นผู้ปฏิบัติงานของ พคท. จึงเข้าใจปัญหาภายในที่เกิดขึ้นเป็นอย่างดี อีกทั้งผู้เขียนเอกสารยังเสนอทางออกที่อาจช่วยแก้ไขสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายนำกับผู้ปฏิบัติงาน (ที่น่าจะเป็นนักศึกษา ปัญญาชน) ทั้งที่มีความคิดแยกตัวจากพรรคและที่ออกจากป่าไปแล้ว จึงประเมินได้ว่าเอกสารฉบับนี้น่าจะถูกเขียนขึ้นในช่วง พ.ศ. 2522 – 2523 ซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มเกิดวิกฤตความขัดแย้งภายในพรรคจนนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์พรรคในประเด็นต่างๆ และ พคท. ต้องประสบกับสภาวะป่าแตกในที่สุด

การบ่มเพาะผู้ปฏิบัติงานให้ได้มาตรฐานตามที่พรรคต้องการนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะการที่แต่ละชนชั้นมีลักษณะเฉพาะของตนเองติดตัวมาด้วย พทท. จึงกำหนดแนวการบ่มเพาะผู้ปฏิบัติงานเพื่อจัดการความคิดของชนชั้นเดิมทิ้งเสีย แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าแนวการบ่มเพาะผู้ปฏิบัติงานของ พทท. ที่กระทำกันไม่ได้เน้นให้ผู้ปฏิบัติงานมีคุณสมบัติที่ดีตามที่กล่าวไว้ข้างต้น แต่การบ่มเพาะผู้ปฏิบัติงานของ พทท. กลับสร้างผู้ปฏิบัติงานที่ “เชื่อฟังและเชื่อสัจย์” ไม่กล้าคิดกล้าทำ ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ต้องรอคำสั่งชี้แนะจากชั้นบน จนกลายเป็นคนทำงานไม่เป็น ดังปรากฏจากคำวิจารณ์แนวการบ่มเพาะผู้ปฏิบัติงานของ พทท. ในเอกสาร “องค์ประกอบภายในพรรคและแนวการบ่มเพาะผปง.” ความว่า

...แนวในการบ่มเพาะของ พทท. ที่ผ่านมานั้นเรื่องจิตใจ การเชื่อสัจย์ การพัฒนากระดบวฒนธรรม การรับรู้ และความสามารถมีไม่มาก มีลักษณะที่สร้างศรัทธา นิยมมากกว่าความเข้าใจความเป็นจริง ขึ้นต่อองค์การจัดตั้งอย่างไม่มีเงื่อนไข

สภาพเช่นนี้ จริงอยู่เราายที่จะมี ผปง. ที่เชื่อสัจย์จำนวนมาก แต่ความเชื่อสัจย์ที่ปราศจากพื้นฐานความเข้าใจก็ไม่จริงยั่งยืน เช่นชนชาติเมื่อศตวรรษลออกลงมักจะหลงเชื่อโดยง่าย นอกจากนั้นยังมี ผปง. ที่ไม่มีบทบาทที่เป็นกองหน้าของมวลชน ไม่เป็นผู้นำมวลชนทำงานอิสระ-ลำพังไม่ได้

แนวในการบ่มเพาะ ผปง. เช่นนี้ มีเพียงมีทำให้ ผปง. ที่มาจากชวานาไม่ได้รับการยกระดับเท่านั้น ผปง. ที่มาจากชนชั้นอื่นในที่สุดก็ยังคงถูกล่อหลอมให้กลายเป็นชวานาไปด้วย คนที่เคยทำงานเป็น เป็นตัวของตัวเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พอมายู่ในองค์กร จต. (จัดตั้ง-ผู้ศึกษา) ของ พทท. ก็กลายเป็นคนที่ทำงานไม่เป็น อะไรๆก็ต้องรอคำสั่งชี้แนะจากชั้นบน ไม่มีลักษณะกล้าคิด กล้าทำ...²⁶

อย่างไรก็ตาม แม้ไม่มีเอกสารที่อธิบายถึงความหมายของผู้ปฏิบัติงาน ไว้โดยตรง แต่จากเอกสารเท่าที่ปรากฏดังที่แสดงให้เห็นข้างต้น ก็เพียงพอที่จะทำให้เข้าใจและรับรู้ว่าคุณปฏิบัติงานคือคนที่ทำงานให้กับพรรค ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาเอกสาร “องค์ประกอบภายในพรรคและแนวการบ่มเพาะผปง.” ดังกล่าว จนพอที่จะสรุปได้ว่า ผู้ปฏิบัติงานของ พทท. มีทั้งชนชั้นชวานา

²⁶“ เรื่องเดียวกัน.” 1.

และชนชั้นนายทุนน้อย ซึ่งสันนิษฐานว่าชนชั้นชาวนาน่าจะเป็นผู้ปฏิบัติงานรุ่นแรกๆและมีจำนวนมากที่สุด เนื่องจากมติในที่ประชุมสมัชชาฯ พ.ศ. 2504 ได้มีการเร่งให้ปลุกระดมชาวนาในชนบท ขณะที่ชนชั้นนายทุนน้อย โดยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา และปัญญาชน จะเข้าร่วมกับ พคท. ภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 จึงน่าจะมีจำนวนน้อยกว่าผู้ปฏิบัติงานที่เป็นชาวนา ทั้งด้านจำนวนคนและประสิทธิภาพการทำงาน

ภายหลังจากการศึกษาลักษณะของ “แนวร่วม” “มวลชน” และ “ผู้ปฏิบัติงาน” ดังที่ได้อธิบายไปข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษามองเห็นว่ากลุ่มคนทั้งสามกลุ่มดังกล่าวซึ่งมีความสัมพันธ์กับ พคท. ล้วนแล้วแต่มาจากชนชั้นกรรมาชีพ ชนชั้นชาวนา และชนชั้นนายทุนน้อย โดยทั้งสามกลุ่มสามารถเข้าร่วมกับ พคท. ในลักษณะของ “แนวร่วม” “มวลชน” และ “ผู้ปฏิบัติงาน” เมื่อเป็นเช่นนี้ทั้งสามกลุ่มจึงมีลักษณะที่ซ้อนทับกันอย่างแยกไม่ออก เนื่องจาก พคท. เปิดโอกาสให้ทุกชนชั้นสามารถเข้าร่วมเป็น “แนวร่วม” “มวลชน” และ “ผู้ปฏิบัติงาน” แต่ในขณะเดียวกันสถานะดังกล่าวไม่ได้เป็นสิ่งตายตัวแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังเช่น มวลชนและแนวร่วมอาจเลื่อนเป็นผู้ปฏิบัติงานของพรรค ขณะที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถเลื่อนเป็นสมาชิกเยาวชนสันนิบาตแห่งประเทศไทย (สยท.) หรือ สมาชิกพรรคได้เช่นเดียวกันหากผ่านการประเมินตามระเบียบการของพรรค (สมาชิกพรรค จะมีตัวย่อเรียกว่า ส.)²⁷

อย่างไรก็ดี มีข้อแตกต่างที่สามารถจำแนก “แนวร่วม” ออกจากมวลชนและผู้ปฏิบัติงานได้ โดยมีข้อสังเกตว่า หากเป็นแนวร่วมมักจะไม่มีอยู่ในจัดตั้งของ พคท. ขณะที่มวลชนจะจัดตั้งหรือไม่มีจัดตั้งก็ได้ และผู้ปฏิบัติงานต้องขึ้นต่อจัดตั้งโดยตรงตามระบบรวมศูนย์ประชาธิปไตยของพรรค ดัง

²⁷นอกจากนี้ก่อนที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกพรรค สมาชิกบางคนอาจเริ่มจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในองค์กร “สันนิบาตเยาวชนประชาธิปไตยประชาชนแห่งประเทศไทย หรือ สยท.” ซึ่งเป็นองค์กรจัดตั้งของพรรค โดยเน้นบ่มเพาะผู้ปฏิบัติงานตั้งแต่เป็นเยาวชน และ พคท. ถือว่าเป็นแขนงขาของพรรคที่จะขึ้นมารับช่วงต่อภารกิจการปฏิวัติ ดังที่กล่าวไว้ในเอกสาร “พรรค” ความว่า “การที่จะเป็นเยาวชนของชนชั้นกรรมาชีพได้นั้น ไม่เพียงแต่ต้องเร่งความเรียกร้องต้องการของอวัยวะให้สูงเด่น หากยังต้องสร้างเงื่อนไขทางทวิสัยที่จะรองรับและหนุนช่วยการดัดแปลงตนเองอย่างเต็มที่ เยาวชนที่ปฏิวัติทั้งหลายจึงต้องเรียกร้องตัวเองเข้าสู่การหล่อหลอมดัดแปลง บ่มเพาะ ฝึกฝนขององค์กรจัดตั้ง เพื่อเข้าแบกรับบทบาทของการปฏิวัติ เป็นผู้รับช่วงที่คิของนักปฏิวัติรุ่นเก่าต่อไป ซึ่ง “องค์กรสันนิบาตเยาวชนประชาธิปไตยประชาชนแห่งประเทศไทย” เป็นองค์กรจัดตั้งกองหน้าของเยาวชนไทยที่ปฏิวัติ เป็นแขนงขาของพรรคคอมฯและเป็น โรงเรียนฝึกฝนหล่อหลอมนักปฏิวัติรุ่นเยาว์ที่นำหน้าของประเทศไทย, “พรรค,” เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, A4/8, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

คำอธิบายที่ปรากฏใน “หลักการในการสร้างแนวร่วม” ความว่า “...และสำหรับแนวร่วมแล้ว แนวร่วมจะต้องยื่นหยัดความเป็นอิสระทางความคิดและทางการจัดตั้งของตนไว้เช่นกัน เราถือว่าระหว่างพันธมิตรย่อมมีทัศนะที่ต่างกัน ได้ ทุกกลุ่มในแนวร่วมต่างมีสิทธิเสรีภาพที่แน่นอนระดับหนึ่ง ที่ไม่ละเมิดหลักการที่ได้ตกลงร่วมกันไว้...”²⁸

แต่ทว่าข้อสังเกตดังกล่าวก็ไม่อาจจำแนกแนวร่วมพื้นฐานที่ประกอบด้วย ชนชั้นกรรมกร ชนชั้นชาวนา และชนชั้นนายทุนน้อย ได้อย่างชัดเจนมากนัก เพราะทั้งสามชนชั้นอาจถูกซ้อนทับด้วยสถานะของมวลชนและผู้ปฏิบัติงาน เนื่องด้วยเป็นกำลังคนสำคัญในการปฏิบัติ จึงมีหน้าที่ในการดำเนินงานด้านต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแนวทางที่พรรคกำหนด แนวร่วมพื้นฐานจึงไม่สามารถแยกออกจากมวลชนและผู้ปฏิบัติงานได้อย่างชัดเจน นอกจากจะถูก พทท. บังคับสถานะความเป็นแนวร่วมให้เพราะเป็นบุคคลสำคัญ ซึ่งมีความแตกต่างจากแนวร่วมพื้นฐาน ดังเช่นข้อเขียนในบทความของ “ธ.เพียรวิทยา” ที่กล่าวถึงรูปการต่างๆของแนวร่วมในระยะเวลาเดียวกัน ซึ่งไม่ได้มีแค่รูปการเดียว ความว่า

...นอกจากในแต่ละระยะในสถานการณ์ที่ต่างกัน รูปการแนวร่วมจะมีต่างกันแล้ว ในระยะเดียวกันนั้น แนวร่วมยังมีหลายรูปหลายระดับอีกด้วย มีรูปการจัดตั้งระดับสูงที่มีเนื้อหา เป้าหมายการต่อสู้ที่แจ่มชัด และยังมีรูปการอื่น ในระดับและเนื้อหาลดหลั่นลงไป กระทั่งส่วนหนึ่งมีรูปการจัดตั้งที่เป็นตัวเป็นตน อีกส่วนหนึ่งไม่มีรูปการจัดตั้งที่แน่นอนเลย...²⁹

อย่างไรก็ดี ในที่นี้ผู้ศึกษาได้แบ่งแนวร่วมของ พทท. เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ แนวร่วมที่ไม่ได้จัดตั้ง และแนวร่วมที่อยู่ในจัดตั้ง ดังนี้

1. แนวร่วมที่ไม่ได้จัดตั้ง หรือ แนวร่วมชั้นสูง แนวร่วมกลุ่มนี้อาจไม่ได้มีอุดมการณ์เช่นเดียวกับ พทท. หรือไม่ใช้คอมมิวนิสต์ เพียงแต่เห็นว่าแนวทางการปฏิบัติของ พทท. เป็นสิ่งที่จะช่วยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมได้ หรืออาจเข้าร่วมโดยไม่มีทางเลือกอื่น เนื่องจาก พทท. เป็นองค์กรเดียวที่ถือเป็นพรรคการเมืองของประชาชนอย่างแท้จริง จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า พทท. มีบทบาทที่

²⁸ “แนวร่วม.” 5.

²⁹ ธ. เพียรวิทยา, “ประวัติและบทเรียนบางประการของพรรคเรา,” *ฟ้าเดียวกัน* 1, 1 (มกราคม-เมษายน 2546): 199.

สำคัญในการต่อสู้ทางชนชั้นซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์การเมืองไทย นอกจากนี้ แนวร่วมกลุ่มนี้ยังมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกับแนวร่วมพื้นฐาน คือ โดยส่วนใหญ่อยู่ในสำนักแนวร่วม A 30 ที่พักซึ่ง พลท. สงวนไว้สำหรับรับรองแนวร่วมภายหลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 โดยเฉพาะ และต่อมาแนวร่วมกลุ่มนี้จะร่วมจัดตั้งองค์การแนวร่วม “คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย” หรือ กป.ชป. นอกจากนี้แนวร่วมชั้นสูงอาจเคยเป็นผู้นำหรือเข้าร่วมกลุ่มการเมืองอื่นมาก่อน ดังที่เขาวินิตย์ เพียงเกษ ได้เล่าเกี่ยวกับสำนักแนวร่วมไว้ความว่า

...สำนัก A 30 ตั้งอยู่ที่แขวงอุดมไชยทางตอนเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นสถานที่ที่พรรคคอมมิวนิสต์ลาวจัดไว้ให้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เพื่อรองรับกลุ่มบุคคลซึ่งมาเข้าร่วมการต่อสู้กับพรรคเป็นจำนวนมากภายหลังเหตุการณ์ เดือน ตุลาคม 2519 สำนัก A 30 เป็นสำนักแนวร่วมของพรรค ผู้ที่พำนักอยู่ที่นั่นไม่ใช่สมาชิกและไม่ได้อยู่ในจัดตั้งของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย...³⁰

ในขณะที่สมคิด สิงสง สมาชิกพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ผู้ที่เข้าป่าร่วมกับ พลท. ภายหลังกรณี 6 ตุลาคม ได้กล่าวถึงความเป็น “แนวร่วมชั้นสูง” ของตนเองไว้ว่า

...ผมถูกส่งไปที่นั่นในฐานะกรรมการกลางพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย (พลท.)

ในฐานะแนวร่วมชั้นสูงในขบวนการปฏิวัติที่ว่ากันว่าเป็น “การปฏิวัติประชาธิปไตยประชาธิปไตย” ที่จะต้องผนึกกำลังที่รักชาติรักประชาธิปไตย ไปสู้รบกับพวกเผด็จการฟาสซิสต์ที่ครองอำนาจรัฐอยู่ในเวลานั้น

ปัญหามีอยู่ว่าการปฏิวัติไทยในเวลานั้น พลท. เขาเป็นเจ้าภาพ พวกเราก็เลยกลายเป็นแขก...³¹

2. แนวร่วมที่อยู่ในจัดตั้ง หรือ แนวร่วมพื้นฐาน แนวร่วมกลุ่มนี้อาจอยู่ในสถานะของ “แนวร่วม” และ “ผู้ปฏิบัติงาน” ควบคู่กัน แม้หลักการสร้างแนวร่วมจะให้แนวร่วมคงความเป็นอิสระทั้ง

³⁰ วัฒน์ วรรณขจร บรมณาถิการ, สายลมเปลี่ยนทิศ...แต่ดวงจิตมิได้เปลี่ยนเลย : ผลิตแห่งชีวิตและเสียงเพลงปฏิวัติไทย, (กรุงเทพฯ: อาร์ต เอจ กราฟฟิค, 2546), 425. ตัวเน้นโดยผู้ศึกษา

³¹ เรื่องเดียวกัน, 541.

ทางความคิดและทางการจัดตั้ง แต่หากแนวร่วมได้รับอิทธิพลทางความคิดจาก พท. และสนับสนุนอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ อาจยอมให้ พท. ชี้นำทั้งด้านความคิดและการดำเนินงานซึ่งจำเป็นต้องอยู่ในจัดตั้งของพรรคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะต้องศึกษาแนวนโยบายและคำชี้แนะของพรรคในการดำเนินงานด้านต่างๆ โดยส่วนใหญ่แนวร่วมกลุ่มนี้คือ นักศึกษาปัญญาชน ที่เข้าร่วมกับ พท. เพราะตื่นตัวทางการเมือง รู้จักและชื่นชม พท. มีความต้องการปฏิวัติ และนิยมอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ซึ่งธิดานต์ ศรีนารา เองก็มองไปในทิศทางเดียวกันว่า “...นักศึกษาปัญญาชน ซึ่งเป็นแนวร่วมของ พท. เกือบทุกคนในเวลานั้น...”³² นอกจากนี้ ยังมีนักศึกษาปัญญาชนบางส่วนที่เข้าร่วมกับ พท. เพราะสถานการณ์บีบบังคับหรือไม่มีทางเลือกอื่นที่ดีกว่า ดังที่ฤดี เรืองชัย ได้บันทึกเกี่ยวกับคนที่เข้าป่าแต่ไม่ได้มีความศรัทธาต่อพรรคไว้ว่า

...บนฐานที่มั่นคงพบนักศึกษาแพทย์เชียงใหม่ชั้นปีที่ 6 คนหนึ่ง เป็นคนรักความเป็นธรรมธรรมดาเท่านั้นเอง แต่คนรักเข้าป่าจึงตามมา ชื่อหอมเหมง เขาเป็นลูกหมู่ของฉันในโรงเรียนการเมืองการทหาร ซึ่งอึดอัดมากที่จะต้องชูกำปั้นปล่องคำขวัญ “...จงเจริญฯ” อย่างคนอื่นๆ เขาระบายความรู้สึกนี้กับฉัน ฉันจึงบอกเขาว่า “คุณก็ไม่ต้องปล่องคำพูดก็แล้วกัน เพียงแต่ชูกำปั้นตามไป ถือเสียว่าออกกำลังกายจะได้ไม่แปลกแยกจากคนอื่น...”³³

จากการอธิบายลักษณะ “แนวร่วม” ของ พท. ทั้งสองลักษณะข้างต้น ทำให้มองเห็นถึงลักษณะของแนวร่วมที่แตกต่างกันได้ชัดเจนมากขึ้น ทั้งทางด้านความคิดและการจัดตั้ง รวมถึงสถานะเดิมก่อนเข้าป่าซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะตัดสินได้ว่าผู้นั้นควรจัดอยู่ในแนวร่วมประเภทใด ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับกรณีชื่อเสียงของบุคคลหรือการยอมรับจากผู้นำ พท. ด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึง

³² ผู้ศึกษาขอยกประโยคดังกล่าวมาแค่บางส่วนเพื่อสนับสนุนความคิดของผู้ศึกษาที่ว่า นักศึกษาปัญญาชนอยู่ในฐานะแนวร่วมของ พท. ขณะเดียวกันอาจต้องสวมบทบาทผู้ปฏิบัติงานไปด้วย เพราะนักศึกษาปัญญาชนได้เข้ามาช่วยดำเนินงานด้านต่างๆของพรรค ทำให้การทำงานในเขตฐานที่มั่นก้าวหน้าขึ้น สำหรับเนื้อความสำคัญในประโยคดังกล่าวนี้ ธิดานต์ ศรีนารา ได้อธิบายการต่อต้านโซเวียต เวียดนาม และลาว ของ พท. โดยตั้งคำถามว่า สถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งดูเหมือนว่าคำถามดังกล่าวจะเกิดขึ้นในใจของบรรดาผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง นักศึกษา และปัญญาชนซึ่งเป็นแนวร่วมของ พท. เกือบทุกคนในเวลานั้น, โปรดดูเพิ่มเติมใน, ธิดานต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาคม ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 145.

³³ ฤดี เรืองชัย, หยกหนึ่งในกระแสดารา, (กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร, 2539), 171.

มีความเห็นว่าการแบ่งลักษณะแนวร่วมตามลักษณะดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับหลักการสร้างแนวร่วมของ พคท. ซึ่งแบ่งแนวร่วมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แนวร่วมชั้นสูง และแนวร่วมพื้นฐาน ดังนั้นใครจัดอยู่ในแนวร่วมลักษณะใดจึงสามารถสังเกตได้จากการปฏิบัติตัวของ พคท. ที่มีต่อแนวร่วม และงานที่ได้รับมอบหมายก็เป็นตัวบ่งชี้ได้ว่าอยู่ในสถานะแนวร่วมแบบใด ซึ่งโดยสรุปแล้วแนวร่วมที่ไม่ได้อยู่ในจัดตั้งของ พคท. หรือแนวร่วมชั้นสูง ถือเป็นแขกที่ พคท. ต้องรับรองและดูแลเป็นอย่างดี งานที่ได้รับมอบหมายส่วนใหญ่เป็นงานทางการเมือง และ พคท. มักจัดให้อาศัยอยู่แนวหลังเพื่อความปลอดภัยและประสบความสำเร็จมากกว่า ในขณะที่แนวร่วมที่อยู่ในจัดตั้ง หรือแนวร่วมพื้นฐาน แม้จะถือเป็นแนวร่วมเช่นเดียวกัน แต่เมื่อนักศึกษาปัญญาชนลงมือปฏิบัติงานด้านต่างๆ ให้แก่พรรคจนการงานก้าวหน้าขยายตัว นักศึกษาปัญญาชนเหล่านั้นจึงสวมความเป็นผู้ปฏิบัติงานของพรรคไปด้วย เนื่องจากการทำงานด้านต่างๆ จะต้องผ่านการชี้แนะจากจัดตั้ง ส่งผลให้นักศึกษาปัญญาชนเข้าสู่ระบบการจัดความสัมพันธ์ภายในโครงสร้างของ พคท. ทันที

2. แนวคิดการสร้างแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

การสร้างแนวร่วมของ พคท. เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงสังคมไทยตามอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ สืบเนื่องมาจากการที่ พคท. รับทฤษฎี “กึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา” ของเหมาเจ๋อตุง ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีน หรือ พคจ. มาใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทย โดยแนวคิดนี้ได้ปรากฏอย่างเปิดเผยเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2493 เมื่อสำนักพิมพ์มหาชนของ พคท. ได้จัดพิมพ์หนังสือ “ไทยกึ่งเมืองขึ้น” ของ “อรัญญ์ พรหมขมภู” หรือ อุดม สีสุวรรณ ซึ่งวิธีการวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทยของอุดมคล้ายคลึงกับวิธีการวิเคราะห์สังคม ในบทความ “การปฏิวัติของจีนกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน” ของเหมาเจ๋อตุงอย่างเห็นได้ชัด³⁴ ดังที่ พคท. ได้อธิบายลักษณะสังคมไทยไว้ใน “แถลงการณ์ 30 ปี” ตอนหนึ่งความว่า

...เมื่อร้อยกว่าปีมานี้ การรุกรานของจักรวรรดินิยมได้ทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนจากสังคมศักดินามาเป็นสังคมกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินาที่ละก้ำๆ รากฐานเศรษฐกิจธรรมชาติแบบทำเองใช้เองค่อยๆ ถูกทำลายไป แม้ว่าพร้อมกับการขยายตัวของเศรษฐกิจสินค้านั้นทุนนิยมแห่งชาติจะได้รับการกระตุ้นให้ขยายตัว แต่ก็ถูก

³⁴ ธิกานต์ ศรีนารา, ““กึ่งเมืองขึ้น กึ่งศักดินา” ถึง “ทุนนิยม” “ลักษณะสังคมไทย” ในพคท.,” *ฟ้าเดียวกัน* 4, 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2549): 164-165.

จักรพรรดินิยมและศักดินาบีบบั่นผูกมัด ระบอบบูตริคแบบศักดินาที่เจ้าที่ดินกระทำต่อชาวนายังคงครองฐานะที่เหนือกว่าในชีวิตเศรษฐกิจ. จักรพรรดินิยมได้เข้ากุมเส้นชีวิตเศรษฐกิจการคลัง ควบคุมทางการเมืองและทางการทหารของประเทศโดยผ่านอำนาจรัฐที่เผด็จการร่วมกันของชนชั้นเจ้าที่ดินใหญ่และนายทุนขุนนาง การกดขี่ของจักรพรรดินิยม ศักดินานิยม ทำให้ประชาชนอันกว้างใหญ่ไพศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนาต้องยากจนล้มละลายและไม่มีสิทธิทางการเมืองแต่อย่างใด...³⁵

การที่ พคท. มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ พคจ. อันเนื่องมาจากบทบาทการเคลื่อนไหวของชาวจีนและการได้รับการสนับสนุนจาก พคจ. มาตั้งแต่ก่อตั้งพรรค ทำให้ พคท. รับแนวคิดและแนวทางการปฏิวัติของจีนมาใช้ในการปฏิวัติสังคมนิยม นอกจากนี้ การได้รับการศึกษาทฤษฎีการปฏิวัติจากจีน ทำให้ พคท. ยึดถือแนวคิดของจีนเป็นต้นแบบในการปฏิวัติ ในระดับที่ยอมรับความคิดเห็นเจ็ดจุดมาซึ่งนำการปฏิวัติร่วมกับลัทธิมาร์กซ์-เลนิน อีกทั้งการที่ พคท. ไม่มีนักทฤษฎีมากพอที่จะศึกษาค้นคว้าเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการปฏิวัติสังคมนิยม ทำให้ต้องศึกษาบทเรียนจากการปฏิวัติจีน ดังปรากฏว่าใน พ.ศ. 2511 จีนได้แปลงานของเหมาเจ๋อตุงเป็นภาษาไทย และจัดพิมพ์เป็นจำนวนหลายพันหลายหมื่นเล่มส่งให้แก่ พคท. หลังจากนั้นกระบวนการหล่อหลอมทางความคิดเหมาเจ๋อตุงได้ทำอย่างเป็นระบบ สม่่าเสมอและลึกซึ้งทั่วทุกเขตงานของพรรค จนกลายเป็นการเกาะติดคัมภีร์เหมาเจ๋อตุงไป³⁶ ดังนั้นแนวคิดของเหมาเจ๋อตุงจึงกลายเป็นต้นแบบในการปฏิวัติสังคมนิยมของ พคท. และทำให้ผู้นำของ พคท. ยึดติดแนวคิดเหมาเจ๋อตุงในการวิเคราะห์ลักษณะสังคมนิยมไทยว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้องที่สุด จนนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ชนบทล้อมเมืองและการต่อสู้ด้วยอาวุธในเวลาต่อมา เพราะ พคท. มองว่าลักษณะสังคมนิยมไทยไม่ได้แตกต่างจากสังคมนิยมจีนมากนัก

การวิเคราะห์ลักษณะสังคมนิยมไทยและอิทธิพลทางความคิดของเหมาเจ๋อตุงดังกล่าวข้างต้นได้นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายในการปฏิวัติ คือ “การปฏิวัติประชาธิปไตยประชาชนไทย” เนื่องจาก พคท. มองว่าศัตรูได้ร่วมมือกันทำการกดขี่ขูดรีดประชาชนให้ได้รับความทุกข์ยาก ซึ่งศัตรูทั้ง 3

³⁵ พุทธพล มงคลวราธรรม. "แถลงการณ์ 30 ปี" ฝืนใจแห่งความคิดปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 218.

³⁶ ธิดา ถาวรเศรษฐ์ และ เหวง โตจิราการ, ป่าแตก ความเป็นจริงของการประชุมสมัชชาฯ 4 พคท. (กรุงเทพฯ: มติชน, 2526), 152.

ได้แก่ จักรพรรดินิยม ศักดินานิยม และทุนนิยมขุนนาง ในขั้นแรกของการปฏิวัติจึงจำเป็นต้องปฏิวัติ ประชาชาติ เพื่อปลดแอกอิทธิพลของจักรพรรดินิยมให้ประเทศได้รับเอกราชโดยสมบูรณ์ หลังจากนั้นจึงจะดำเนินการปฏิวัติประชาธิปไตย เพื่อ โคนล้มรัฐบาลและชนชั้นที่กดขี่ประชาชน สถาปนา ระบอบประชาธิปไตยในขั้นต้นก่อนจะนำไปสู่การสร้างสังคมคอมมิวนิสต์ที่สมบูรณ์ ตามที่ได้ บัญญัติไว้ในระเบียบการของพรรคความว่า

...หลักนโยบายพื้นฐานของพรรค คือ โคนชนชั้นนายทุนและชนชั้นบูคริค ทั้งปวงอย่างถึงที่สุด ใช้เผด็จการชนชั้นกรรมาชีพเข้าแทนที่เผด็จการชนชั้นนายทุน ใช้ลัทธิคอมมิวนิสต์ไปเอาชนะทุนนิยมจุดหมายปลายทางของพรรคจะทำให้สังคม คอมมิวนิสต์ปรากฏขึ้นอย่างเป็นจริง...³⁷

หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการปฏิวัติใน “แถลงการณ์ 30 ปี” ซึ่งกล่าวถึงเนื้อหา ของการปฏิวัติที่สำคัญ คือ การปฏิวัติที่ดินของชาวนา ปลดแอกชาวนารวมทั้งประชาชนอื่นๆ จักรพรรดินิยม และทุนนิยมขุนนาง เป็นเป้าหมายของการปฏิวัตินี้³⁸

ในสภาพการณ์ต่อผู้เช่นนี้ นอกจากการเข้าใจลักษณะสังคมและการกำหนดเป้าหมายแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการวิเคราะห์ทางชนชั้น ทั้งนี้เพื่อจำแนกว่าชนชั้นใดเป็นมิตรและชน ชั้นใดเป็นศัตรู อันจะนำไปสู่การวางยุทธศาสตร์ยุทธวิธีการปฏิวัติ ซึ่ง วิวัฒน์ คดิธรรมนิตย์ ได้ อธิบายสภาพความขัดแย้งและการต่อสู้ทางชนชั้นในสังคมไทยว่า เนื่องจากชนชั้นที่เป็นศัตรูของ การปฏิวัติคือ ชนชั้นนายทุนใหญ่ และชนชั้นเจ้าที่ดินใหญ่ ซึ่งมีผลประโยชน์ผูกพันใกล้ชิดกับ สหรัฐอเมริกา และร่วมมือกันกดขี่บูคริคครอบงำอำนาจในทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ของไทย ทำให้ประชาชนชาวไทยต้องตกอยู่ในสภาพที่อดอยากยากแค้น ขาดอิสรภาพ เสรีภาพ เอก ราช และประชาธิปไตย โดยมีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษอันเป็นเครื่องมือ แต่ดั้งเดิมของพวกศักดินากำกับอยู่อีกชั้นหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้ชนชั้นที่จะเป็นกำลังในการต่อสู้ปฏิวัติ ได้ก็คือ นายทุนชั้นกลาง หรือชนชั้นนายทุนแห่งชาติ และชนชั้นนายทุนน้อย โดยมีชนชั้นกรรมากร และชนชั้นชาวนาเป็นกำลังนำการปฏิวัติ โดยมีพรรคการเมืองของชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งก็คือ พคท.

³⁷“พรรค.” 8.

³⁸ พุทธพล มงคลวรรณ. "แถลงการณ์ 30 ปี" ผนึกแห่งความคิดปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 219.

เป็นผู้ชี้้นำการปฏิบัติ และร่วมสถาปนา “แนวร่วม” ของชนชั้นต่างๆขึ้นมาต่อสู้กับศักดินาและจักรพรรดินิยมผู้เป็นศัตรูของประชาชน³⁹

จากการวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทย “กึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา” การกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การสร้างสังคมคอมมิวนิสต์ และการวิเคราะห์ทางชนชั้นข้างต้น พทท. จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ยุทธวิธีในการปฏิบัติที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายในการโค่นล้มกลุ่มศักดินาและอิทธิพลของจักรพรรดินิยมอเมริกา โดยหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ พทท. นำมาใช้ คือ “การสร้างแนวร่วม” ซึ่ง พทท. ถือว่าเป็น 1 ในอาวุธ 3 ประการที่สำคัญของการปฏิบัติ คือ พรรค กองทัพ และแนวร่วม ดังที่เหมาเจ๋อตุงได้ขนานนามว่าเป็น “สามของวิเศษใหญ่” ที่เป็นมาตรการและวิธีการสำคัญของการปฏิวัติประชาธิปไตยของจีน⁴⁰ จากแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่การกำหนดงานแนวร่วมในเอกสารของพรรคเป็นครั้งแรกใน “แถลงการณ์ 30 ปี” ในหัวข้อที่ 10 เรื่อง “แนวร่วมประชาธิปไตย” และในเวลาต่อมาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแนวร่วมจะยึดถือแนวคิดและอ้างอิงจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” ทั้งหมด นับจากที่ออกแถลงการณ์กระทั่งถึงกลางทศวรรษ 2520

ดังนั้น อิทธิพลทางความคิดจาก พทจ. จึงได้ถูกนำมาวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทย เป้าหมายในการปฏิบัติ การวิเคราะห์ทางชนชั้น การกำหนดยุทธศาสตร์ยุทธวิธี ซึ่งนำไปสู่การกำหนดแนวทาง “การสร้างแนวร่วม” ในการปฏิวัติประเทศไทย ทั้งนี้การปฏิบัติที่สำเร็จจำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องเข้าใจลักษณะสังคมอย่างลึกซึ้ง ซึ่ง พทท. ได้วิเคราะห์แล้วว่าสังคมไทยเป็นสังคม “กึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา” และเมื่อ พทท. เข้าใจลักษณะสังคมและประเมินสถานการณ์อย่างถ่องแท้แล้ว จึงเห็นความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องเร่งสร้างแนวร่วมประชาธิปไตยให้ขยายอย่างกว้างขวาง ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การวางนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พทท. ที่จะเริ่มดำเนินการนับตั้งแต่ พ.ศ. 2515 – 2525

3. นโยบายการสร้างแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2515-2525

ผู้ศึกษาได้ประมวลเอกสารชุด “งานแนวร่วม” รหัส A5 จากหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นเอกสารที่ผู้ศึกษาใช้ในการวิเคราะห์ในประเด็นนี้ โดยมีทั้งหมด 5 ฉบับ ได้แก่ “การสร้างแนว

³⁹ วิวัฒน์ คติธรรมนิศย์. กบฏสันติภาพ, 182.

⁴⁰ บุญศักดิ์ แสงระวี, วิวัฒนาการของลัทธิมาร์กซ, (กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2551), 197.

ร่วมและนโยบายต่อแนวร่วม” (มีสองฉบับแต่รหัสต่างกัน) “แนวคิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม” “แนวร่วม” และ “ปัญหาแนวร่วม” รวมถึงเอกสารฉบับอื่นๆในชุด “งานแนวร่วม” ที่กล่าวถึงงานมวลชน การเข้าไปสัมพันธ์กับมวลชน และวิธีทำงานมวลชน เพื่อทำความเข้าใจวิธีการการสร้างแนวร่วมของ พคท. โดยการปลุกระดมมวลชนซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ พคท. ใช้ดึงแนวร่วมให้สนับสนุนการปฏิวัติ ซึ่งผู้ศึกษาจะได้กล่าวถึงต่อไป อย่างไรก็ตาม จากการประมวลเอกสารชุด “งานแนวร่วม” ทั้ง 5 ฉบับข้างต้น ผู้ศึกษาพบว่าแกนหลักของแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมมาจากความคิดใน “แถลงการณ์ 30 ปี” ซึ่ง พคท. ยึดถือตั้งแต่มีการประกาศแถลงการณ์ในปลายปี 2515 เรื่อยมาจนถึงกลางทศวรรษ 2520 ผู้ศึกษาจึงตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับนโยบายการสร้างแนวร่วมว่าตลอดระยะเวลา 10 ปี นับตั้งแต่ พ.ศ. 2515 – 2525 นโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. ไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงในด้านเนื้อหา ทั้งนี้เห็นได้อย่างชัดเจนจากหลักฐานชั้นต้น คือเอกสารชุด “งานแนวร่วม” จากหोजดหมายเหตุนิยมศาสตร์ ซึ่งเป็นเอกสารเกี่ยวกับแนวนโยบายและหลักการทำงานแนวร่วมของ พคท. ที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดการสร้างแนวร่วมของ พคท. ในระหว่าง พ.ศ. 2515 – 2525 อย่างแน่นอน แต่อย่างไรก็ตาม การสร้างแนวร่วมของ พคท. ไม่ได้เป็นผลจากแนวนโยบายเท่านั้น แต่ยังเกิดจาก “เงื่อนไขและสถานการณ์ทางการเมือง” ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นและเกื้อหนุนให้การสร้างแนวร่วมของ พคท. มีความก้าวหน้าและขยายตัวยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตว่านโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. ไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงเลยก็ตาม แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่านับตั้งแต่ พ.ศ. 2515 - 2525 ได้เกิดเหตุการณ์ซึ่งกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้งานแนวร่วมของ พคท. เติบโตขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงแบ่งนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. ออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงแรก พ.ศ. 2515 – 2519 และช่วงที่สอง พ.ศ. 2520 - 2525 โดยศึกษาจากเอกสารชุด “งานแนวร่วม” ที่สำคัญทั้งหมด 5 ฉบับ ซึ่งผู้ศึกษาค้นคว้าจากหोजดหมายเหตุนิยมศาสตร์ และในที่นี้ผู้ศึกษาได้ประมวลนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. จากเอกสารชุดดังกล่าว เพื่ออธิบายความคิดของ พคท. ที่มีต่อการสร้างแนวร่วม ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 – 2525 โดยลำดับดังนี้

3.1 นโยบายการสร้างแนวร่วม พ.ศ. 2515 - 2519 “แนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนไทย” จาก “แถลงการณ์ 30 ปี”

ก่อนที่จะปรากฏแนวคิดงานแนวร่วมในเอกสารฉบับสำคัญของ พคท. อย่าง “แถลงการณ์ 30 ปี” ในปลายปี 2515 ก่อนหน้านั้น พคท. ได้จัดการประชุมสมัชชาผู้แทนพรรคทั่วประเทศครั้งที่ 2 ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495 ซึ่งที่ประชุมได้รับรองเนื้อหาคำรายงานการเมืองของคณะกรรมการกลาง โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ คือ “เร่งปลุกกระดมมวลชนเรือนแสนเรือนล้าน ทำการต่อสู้เพื่อชิงชัยมาซึ่งเอกราชประชาธิปไตย” นอกจากนี้ยังเรียกร้องให้ “สร้างแนวร่วมกู่ชาติประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางต่อสู้กับจักรวรรดินิยมอเมริกาและสมุน” ย้ำปัญหาสร้างพันธมิตรกรรมกรชาวนา ซึ่งเป็นพื้นฐานของแนวร่วม เน้นว่า “ชนบทเป็นพื้นฐานแห่งกำลังของเรา”⁴¹ แต่การเคลื่อนไหวในช่วงนี้ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังที่ ธ.เพียรวิทยา หรือ วิรัช อังคถาวร หนึ่งในผู้นำคนสำคัญของ พคท. ได้เขียนความเรียง เรื่อง “ประวัติและบทเรียนบางประการของพรรคเรา”⁴² ในพ.ศ. 2521 ซึ่งกล่าวถึงการดำเนินงานที่ผิดพลาดภายหลังสมัชชาที่ 2 แม้ทิศทางที่พรรคเสนอจะถูกต้อง แต่ในทางปฏิบัติ พคท. กลับเลือกเคลื่อนไหวในเมืองแทนในชนบทจนนำไปสู่การปราบปรามของรัฐ

⁴¹ “ความเข้าใจบางประการเกี่ยวกับพรรค,” เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, A4/3, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 6. ผู้ศึกษาประเมินว่าเอกสารฉบับนี้น่าจะเป็นเอกสารศึกษาสำหรับผู้ปฏิบัติงานของพรรค เนื่องจากมีเนื้อหาสำหรับศึกษาเพื่อทำความเข้าใจพรรค 7 ประเด็น ได้แก่ 1. ทำไมต้องมีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยนำการปฏิวัติ 2. ประวัติการต่อสู้ของพรรคฯ 3. ลักษณะของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย 4. การสร้างพรรคทางความคิด ทางการเมือง ทางการจัดตั้งให้เข้มแข็ง 5. ความคิดชั้นนำของพรรค 6. ท่วงทำนองใหญ่ 3 ประการของพรรคฯ 7. นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อของพรรคฯ และสันนิษฐานว่าเอกสารฉบับนี้น่าจะเขียนในช่วงพ.ศ. 2520 เป็นต้นไป เนื่องจากได้อ้างนโยบาย 10 ข้อที่ปรับปรุงใหม่ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2519

⁴² ธ. เพียรวิทยา. “ประวัติและบทเรียนบางประการของพรรคเรา,” 183. เอกสารฉบับนี้ถือเป็นเอกสารที่สำคัญอีกฉบับของ พคท. เพราะเป็นการเล่าประวัติพรรคเป็นครั้งแรกและครั้งเดียว ในพ.ศ. 2521 ซึ่งเป็นช่วงที่ พคท. เข้าสู่ยุครุ่งโรจน์ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล กล่าวว่า “ในสถานการณ์ขณะนั้น การประกาศประวัติตัวเองนี้ เป็นเหมือนคำประกาศชัยชนะอย่างหนึ่ง” นอกจากนี้สมศักดิ์ยังได้วิเคราะห์เอกสารฉบับนี้อย่างรอบด้านและลึกซึ้งทำให้เข้าใจประวัติพรรคควบคู่กับบริบทที่เกิดขึ้น, โปรดดูเพิ่มเติมใน, สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. “ประวัติ พคท. ฉบับ พคท. (1).” *ฟ้าเดียวกัน* 1, 1 (มกราคม – เมษายน 2546): 156-168 . และ “ประวัติ พคท. ฉบับ พคท. (2).” *ฟ้าเดียวกัน* 1, 2 (พฤษภาคม– สิงหาคม 2546): 165-180.

งานในเมืองและในชนบทต่างได้รับความเสียหายเพราะการเคลื่อนไหวที่เปิดเผยมากจนเกินไป⁴³ ต่อมาเมื่อมีการประชุมสมัชชาผู้แทนพรรคทั่วประเทศ ครั้งที่ 3 เดือนกันยายน พ.ศ. 2504 คำรายงานการเมืองของคณะกรรมการกลางเรียกร้องให้ “สร้างแนวร่วมประชาธิปไตยที่กว้างขวาง ดำเนินการต่อสู้ด้วยอาวุธ รวมทั้งการต่อสู้รูปแบบอื่น” โดยในครั้งนี้ได้นำไปสู่การถอนผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดออกสู่ชนบทปฏิบัติตามแนวทางของพรรค คือการปลุกระดมชาวนาซึ่งถือเป็นกำลังพื้นฐานที่สำคัญ รวมทั้งการบ่มเพาะผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะด้านการทหาร และเตรียมการต่อสู้ด้วยอาวุธ⁴⁴

ในพ.ศ. 2511 พทท. ได้ออกนโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ⁴⁵ ซึ่งเป็นนโยบายสำหรับการเคลื่อนไหวในช่วงระยะเวลานั้น โดยกล่าวถึงภารกิจในการปฏิบัติที่ประกอบด้วยชนชั้นต่างๆ อันแสดงให้เห็นเป้าหมายของ พทท. ที่ต้องการรวบรวมกำลังคนทุกชนชั้นเพื่อหนุนช่วยการปฏิวัติ โดย

⁴³ ความเสียหายที่เกิดขึ้น คือ การที่ พทท. เข้าร่วมเคลื่อนไหวในเหตุการณ์กบฏสันติภาพ จนนำไปสู่การปราบปรามของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 ผู้ถูกจับกุมถูกตั้งข้อหาเป็นกบฏ และมีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ทั้งที่กฎหมายคอมมิวนิสต์ได้ถูกยกเลิกไปแล้วเมื่อ พ.ศ. 2489 ในจำนวนนี้มี พทท. หลายคนที่ถูกจับ เช่น ประสิทธิ์ เทียนศิริ ชาย เองกุล ไสว มาลัยเวช มงคล ณ นคร สัมผัส พึ่งประดิษฐ์ เปลื้องวรรณศรี ฯลฯ และในวันที่ 11 พฤศจิกายน รัฐบาลได้เสนอพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ โดยด่วน และให้ประกาศใช้ในวันรุ่งขึ้นทันที ความเสียหายที่เกิดขึ้นทำให้ผู้ปฏิบัติงานบางส่วนออกสู่ชนบท ขณะที่อีกส่วนหนึ่งถูกส่งไปศึกษาที่สถาบันลัทธิมาร์กซ์-เลนิน ที่กรุงปักกิ่ง ระหว่างพ.ศ. 2495 -2498 นับว่าการแยกสลายของผู้ปฏิบัติงานที่ออกสู่ชนบทและไปศึกษาต่อนั้นเพื่อหลบหนีการปราบปรามของรัฐบาล และเป็นการถอยแบบรักษากำลังไม่ให้เกิดล้มเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการกำหนดทิศทางต่อสู้ต่อไป, โปรดดูเพิ่มเติมใน, ประจวบ อัมพะเสวต, พลิกแผ่นดิน ตอน ขบวนการสังคมนิยมในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2546), 42-43.

⁴⁴ "ความเข้าใจบางประการเกี่ยวกับพรรค," 8.

⁴⁵ นโยบายเฉพาะหน้าของ พทท. มีการประกาศออกมาทั้งหมด 3 ครั้ง กล่าวคือ ครั้งที่ 1 ประกาศนโยบายเฉพาะหน้า 12 ข้อ ในพ.ศ. 2504 ครั้งที่ 2 ประกาศนโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ ในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2511 และครั้งที่ 3 ประกาศนโยบายเฉพาะหน้าที่ปรับปรุงใหม่ 10 ข้อ ในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2519 มีข้อนำสังเกตุว่าการประกาศเปลี่ยนแปลงนโยบายเฉพาะหน้าแต่ละครั้งสอดคล้องกับสถานการณ์ที่ พทท. กำลังประสบอยู่ซึ่งนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ฉับไวต่อสถานการณ์ซึ่งจะทำให้การเคลื่อนไหวในเขตต่างๆเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โปรดดูเพิ่มเติมใน, ธิกานต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาฯ ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 39.

มีสองข้อที่กล่าวถึงการสร้างแนวร่วมระหว่างชนชั้น ได้แก่ ข้อ 1. และ ข้อ 9. ดังปรากฏเนื้อหาความ
ว่า

...1. ดำเนินสงครามประชาชนอย่างเด็ดเดี่ยว ขับไล่จักรพรรดินิยมอเมริกา
ออกจากประเทศไทย โค่นรัฐบาลขายชาติ เผด็จการฟาสซิสต์ ปล้นชาติ ปล้น
ประชาชน ที่ประกอบด้วยตัวแทนชนชั้นกรรมกร ชาวนา นายทุนน้อย นายทุนชาติ
ตลอดจนผู้รักชาติ รักประชาธิปไตยทั้งปวง ดำเนินนโยบายเอกราชประชาธิปไตย
อย่างแท้จริง

9. หนักมีสิทธิทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา และอาชีพเท่า
เทียมชาย ขยายบทบาทของสตรีในการเคลื่อนไหวปฏิวัติ และการผลิต ส่งเสริม
สวัสดิการของสตรี และเด็กอย่างเต็มที่ ให้เยาวชนมีหลักประกันในการศึกษา การ
ทำงาน ส่งเสริมให้เยาวชนมีความคิดที่รักชาติ รักประชาธิปไตย รักประชาชน รัก
การใช้แรงงาน เข้าร่วมการปฏิวัติอย่างเอกราชเอง มีจิตใจเสียสละเพื่อส่วนรวม
...⁴⁶

ต่อมาในพ.ศ. 2515 จึงเริ่มปรากฏแนวความคิดแนวร่วมเป็นครั้งแรกซึ่งถูกกล่าวถึงใน
“แถลงการณ์ 30 ปี” ในชื่อว่า “แนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนไทย” แนวคิดการสร้างแนวร่วมที่
ปรากฏใน “แถลงการณ์ 30 ปี” จะกลายเป็นแนวทางที่ พคท. ใช้เป็นนโยบายในการสร้างแนวร่วม
ซึ่งสมาชิกพรรคและผู้ปฏิบัติงานต้องยึดถือและนำไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เนื่องจาก “แถลงการณ์
30 ปี” ได้กลายเป็นแกนหลักทางความคิดของ พคท. ตั้งแต่พ.ศ. 2515 เรื่อยมาถึงกลางทศวรรษ 2520
สะท้อนจากการที่ พคท. ให้ความสำคัญกับ “แถลงการณ์ 30 ปี” และสนับสนุนให้มีการศึกษาและ
เผยแพร่แถลงการณ์ในเหล่าผู้ปฏิบัติงานของพรรค ดังปรากฏหลักฐานจากเอกสาร “สาระสำคัญของ
ถ. 30 ปี” ซึ่งผู้ศึกษาประเมินว่าเป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้วิเคราะห์และประเมิน
การเคลื่อนไหวในอดีตของ พคท. โดยเอกสาร “สาระสำคัญของ ถ. 30 ปี” ไม่ใช่การสรุปเนื้อหาที่
เป็นสาระสำคัญแต่เป็นการตั้งคำถามจำนวน 24 ข้อ ทุกข้อล้วนเป็นคำถามที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาใน
“แถลงการณ์ 30 ปี” ซึ่งผู้ปฏิบัติงานที่จะตอบคำถามทั้ง 24 ข้อได้ ต้องผ่านการศึกษา “แถลงการณ์ 30
ปี” มาแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ พุทธพล มงคลวรรณ ที่กล่าวว่า “แถลงการณ์ 30 ปี” น่าจะ

⁴⁶ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ประการของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ปี 2511,” เอกสารพรรค
คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย นโยบาย, A7/3, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 1-2.

เป็นเอกสารทางการเมืองของ พทท. ที่พรรคให้ความสำคัญและได้รับการเผยแพร่ภายในหมู่สมาชิกพรรคและผู้ปฏิบัติงานของพรรคอย่างกว้างขวางที่สุด เพราะถึงแม้ว่าในปีต่อๆมาจะมีการออกแถลงการณ์เนื่องในวันก่อตั้งพรรคก็ตาม แต่ก็ไม่มีเอกสารฉบับไหนที่ได้รับการกล่าวถึงเหมือนแถลงการณ์ฉบับนี้⁴⁷ นอกจากนี้ เอกสารเรื่อง “แนวร่วม” ซึ่งสันนิษฐานว่าเขียนขึ้นหลัง พ.ศ. 2519 ยังได้ยกประเด็นการประเมินสถานการณ์ในการสร้างแนวร่วมจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” มาใส่ในเอกสารเช่นเดียวกัน แม้เอกสารฉบับนี้จะเขียนขึ้นในภายหลังแต่การอ้างอิงความคิดจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” เป็นสิ่งที่ยืนยันให้เห็นว่าแถลงการณ์ฉบับนี้มีความสำคัญและ พทท. ยึดถือปฏิบัติเรื่อยมา อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าความคิดในการวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทยและการจำแนกศัตรู ตลอดจนหลักการในการสร้างแนวร่วมของ พทท. ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากพ.ศ. 2515 เลย ดังนั้นในช่วงที่ พทท. ยังไม่ได้จัดการประชุมสมัชชาฯ ครั้งใหม่ “แถลงการณ์ 30 ปี” จึงยังคงเป็นแนวทางที่ พทท. ยึดถือและให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ผู้ปฏิบัติงานจึงต้องศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

ในส่วนของเนื้อหาการสร้าง “แนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย” ที่ปรากฏใน “แถลงการณ์ 30 ปี” พทท. ได้กล่าวถึงการสร้างแนวร่วมใน 4 ประเด็น ได้แก่ การสร้างแนวร่วมที่ผ่านมา การประเมินสถานการณ์ทางการเมือง ทิศทางสำหรับการสร้างแนวร่วม และหลักการความเป็นอิสระในการสร้างแนวร่วม ดังปรากฏเนื้อหาบางตอนใน “แถลงการณ์ 30 ปี” ความว่า

...เพื่อจะคัดค้านอิทธิพลของจักรพรรดินิยม ศักดินานิยมและทุนนิยมขุนนาง พรรคเราได้สร้างแนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตยอันกว้างใหญ่มาตั้งแต่ต้น. ในการนี้ พรรคเราไม่เพียงแต่ได้จัดตั้งมวลชนกรรมกรชาวนาและชนชั้นนายทุนน้อยซึ่งเป็นพลังปฏิวัติพื้นฐานเท่านั้น หากได้สามัคคีชนชั้นกลุ่มการเมืองและบุคคลที่รักชาติ รักประชาธิปไตยคนอื่นๆ มาต่อสู้กับศัตรูร่วมกันของประชาชน โดยเฉพาะใน 7 ปีของการต่อสู้ด้วยอาวุธนี้ งานแนวร่วมได้ขยายกว้างขวางยิ่งกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก. ในปัจจุบัน การรุกรานของจักรพรรดินิยมอเมริกาและการขายชาติของกลุ่มถนอมได้สร้างความวิบัติหายนะและทุกข์ยากเดือดร้อนแก่ประชาชนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ประชาชนชั้นชนต่างๆ ได้ลุกขึ้นมาต่อสู้กับการกดขี่ของ

⁴⁷ พุทธพล มงคลวรรณ. " "แถลงการณ์ 30 ปี" ผนึกแห่งความคิดปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย," 209.

จักรพรรดินิยมอเมริกาและกลุ่มถนนกว้างขวางยิ่งขึ้นทุกที พรรคเราเห็นว่าเป็นเงื่อนไขอันดีที่เราสามารถสร้างแนวร่วมประชาธิปไตยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น. พรรคเราจึงจะพยายามผลักดันให้แนวร่วมนี้เติบโตใหญ่ยิ่งขึ้นอีก. เรายินดีที่จะร่วมมือกับบุคคลกลุ่มการเมืองและพรรคการเมืองทั้งปวงบรรดาที่คัดค้านจักรพรรดินิยมอเมริกาและกลุ่มขบวนการเมืองซึ่งเป็นศัตรูของเรา แนวร่วมก็คือพันธมิตรระหว่างชนชั้นกับชนชั้น ระหว่างกลุ่มการเมืองกับกลุ่มการเมืองที่ต่อสู้เพื่อจุดมุ่งหมายทางการเมืองร่วมกันที่แน่นอน ระหว่างพันธมิตรยอมมีพรรคชนะที่ต่างกันไว้ เราไม่เรียกร้องให้พันธมิตรเหมือนกับเราเสียทุกอย่าง ส่วนเรานั้นต้องรักษาความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเองในแนวร่วมจึงจะเป็นผลดีต่อการเติบโตใหญ่และมั่นคงของแนวร่วมและต่อการปฏิวัติ...⁴⁸

การสร้าง “แนวร่วมประชาธิปไตยประชาธิปไตย” จาก “แถลงการณ์ 30 ปี” ดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของ พคท. ที่เกิดจากการสรุปทเรียนในช่วง 30 ปี และการเสนอแนวทางการสร้างแนวร่วมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นไปที่ “แนวร่วมประชาธิปไตย” ซึ่ง พคท. ได้ดำเนินการมาแล้วและยังคงต้องดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ พคท. ยังกล่าวอีกว่า ในช่วงการต่อสู้ด้วยอาวุธนับตั้งแต่ พ.ศ. 2508 – 2515 “งานแนวร่วมได้ขยายกว้างขวางยิ่งกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก” แต่การกล่าวเช่นนั้นดูเหมือนจะเป็นการกล่าวอ้างเกินความจริงไปมาก ทั้งนี้ผู้ศึกษามองว่า การที่ พคท. กล่าวว่าการแนวร่วมได้ขยายกว้างขวางอาจเป็นการโอ้อวดมากกว่าจะประเมินจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น แต่สาเหตุที่ พคท. ต้องกล่าวเช่นนั้น เพราะต้องการแสดงให้เห็นถึงผลงานที่สร้างความก้าวหน้าและเจริญเติบโตให้แก่ พคท. ผ่านการออก “แถลงการณ์ 30 ปี” ซึ่งเผยแพร่ครั้งแรกในนามของคณะกรรมการกลางพรรค และอีกเหตุผลหนึ่ง พคท. อาจเห็นว่าการขยายงานในชนบททำให้แนวร่วมขยายตัวเพิ่มขึ้น จากการปลุกระดมชาวนาชาวไร่และชนชาติส่วนน้อย ซึ่งชาวนาชาวไร่และชนชาติส่วนน้อยที่ถูกจัดตั้งจะอยู่ในสถานะของมวลชนหรือผู้ปฏิบัติงาน ขณะที่กลุ่มที่ไม่ได้จัดตั้งจะอยู่ในสถานะแนวร่วม ทั้งนี้หาก พคท. มองว่าแนวร่วมและมวลชนซึ่งมีลักษณะซ้อนทับกันคือกลุ่มเดียวกัน จึงอาจเป็นไปได้ที่ พคท. จะเหมารวมมวลชนมาเป็นส่วนหนึ่งของแนวร่วมด้วย เพียงแต่เป็นแนวร่วมที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของ พคท. ไม่มีความเป็นอิสระ และต้องปฏิบัติตามนโยบายของพรรคดังเช่นผู้ปฏิบัติงาน อาจกล่าวได้ว่า ชาวนาและชนชาติส่วนน้อย

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, 221-222.

เหล่านี้อยู่ในสถานะของ “แนวร่วมมวลชน” ซึ่งถือเป็นพันธมิตรพื้นฐานของชนชั้นกรรมาชีพที่สามารถเข้าร่วมได้ แต่ไม่จำเป็นต้องนิยามลัทธิคอมมิวนิสต์ เพียงแต่มีจุดร่วมบางประการที่สามารถประสานกันได้ และยังขึ้นกับการ โฆษณาชวนเชื่อของ พคท. ว่าสามารถชักจูงแนวร่วมมวลชนได้มากน้อยเพียงใด หากประเมินจากลักษณะดังกล่าว จึงมีความเป็นไปได้ที่ พคท. จะประเมินว่าการขยายตัวของแนวร่วมประสบผลสำเร็จ แต่เป็นความสำเร็จที่เห็นได้เฉพาะในชนบทเท่านั้น ขณะที่การสร้างแนวร่วมในเมืองยังไม่เข้มแข็งพอที่จะกล่าวอ้างถึงได้

ในส่วนของเป้าหมายการสร้าง “แนวร่วมประชาธิปไตย” พคท. ได้วิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นผลดีต่อการสร้างแนวร่วม ซึ่ง พคท. มองว่า การรุกรานของสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลเผด็จการของจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นเงื่อนไขอันดีในการสร้าง “แนวร่วมประชาธิปไตย” ให้กว้างขวางขึ้น โดย พคท. มุ่งเน้นสร้างแนวร่วมไปที่บุคคล กลุ่มการเมือง และพรรคการเมือง ซึ่งแนวร่วมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อยู่ในเมือง และเป็นกลุ่มที่ พคท. ยังสร้างแนวร่วมได้ไม่มากนักเมื่อเทียบกับแนวร่วมชาวนาและชนชาติส่วนน้อย เมื่อพิจารณาบริบททางการเมืองในช่วงทศวรรษ 2510 จะเห็นได้ว่าการเมืองมีความผันผวนและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากรัฐบาลจอมพลถนอมไม่สามารถรักษาเสถียรภาพได้ดีเทียบเท่ารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจยังเป็นตัวกระตุ้นสำคัญ ที่ทำให้รัฐบาลทหารไม่สามารถยื่นหยัดยาวนานได้อีกต่อไป ฉะนั้นรัฐบาลจอมพลถนอมจึงประสบกับปัญหาในการสืบทอดอำนาจ ทางออกเพื่อรักษาอำนาจจึงกระทำโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งในพ.ศ. 2512 เพื่อหาทางกลับเข้ามากุมอำนาจปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ผลจากการเลือกตั้งปรากฏว่ารัฐบาลจอมพลถนอมได้เป็นรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง แต่ต่อมาในปลายปี 2514 รัฐบาลจอมพลถนอมได้ทำการรัฐประหารตนเอง และนำพาประเทศหวนคืนสู่การปกครองแบบเบ็ดเสร็จ โดยทำการยุบพรรคการเมือง จนเกิดกระแสความไม่พอใจต่อรัฐบาลในประเด็นต่างๆ ซึ่งกลายเป็นชนวนเหตุที่นำไปสู่การขับไล่รัฐบาลจอมพลถนอมในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จากบริบททางการเมืองข้างต้น น่าจะเป็นเหตุผลที่ทำให้ พคท. ต้องการสร้างแนวร่วมกับบุคคล กลุ่มการเมือง และพรรคการเมือง เนื่องจากความไม่พอใจที่ปะทุขึ้นจะกลายเป็นเงื่อนไขอันดีในการสร้างแนวร่วมในเมือง ซึ่งยังเป็นส่วนที่ พคท. ไม่สามารถสร้างแนวร่วมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างแนวร่วมกับกลุ่มการเมือง แนวทางสังคมนิยม หรือเสรีนิยมประชาธิปไตย ซึ่งมีแนวคิดที่สอดคล้องกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ดังนั้น การสร้างแนวร่วมกับบุคคล กลุ่มการเมือง และพรรคการเมือง ที่กำหนดไว้ใน “แถลงการณ์ 30 ปี” น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ พคท. กำหนดนโยบายการสร้างแนวร่วมอย่างจริงจังในภายหลัง

นอกจากนี้ พลท. ยังกล่าวถึง หลักการและแนวทางการสร้างแนวร่วม โดยยึดถือหลักการความเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเอง ทั้งต่อ พลท. และแนวร่วมเพื่อผลดีในการปฏิบัติ ซึ่งหลักการดังกล่าว นอกจากจะเป็นการชี้แจงแนวทางการสร้างแนวร่วมแล้ว ยังแฝงนัยยะสำคัญที่ต้องการสื่อสารและชักชวนไปยังบุคคล กลุ่มการเมือง และพรรคการเมือง ที่ พลท. ต้องการสร้างแนวร่วมอีกด้วย

ต่อมาในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2516 คณะกรรมการกลางของ พลท. ได้ออก “คำแถลงการณ์ของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” โดยมีสาระสำคัญคือต่อต้านรัฐบาลจอมพลถนอมกับสหรัฐฯ โดยเรียกร้องให้ถอนทหารและฐานทัพของสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย รวมถึงในพื้นที่ส่วนอื่นๆของโลกที่สหรัฐฯ เข้ายึดครอง และคำแถลงดังกล่าวยังเรียกร้องให้ประชาชนไทยทุกชนชั้นสามัคคีเป็นแนวร่วมประชาธิปไตย เพื่อต่อสู้กับรัฐบาลของจอมพลถนอม และสหรัฐฯ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทในต้นปี 2516 ที่ประชาชนเริ่มเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลในประเด็นต่างๆ รวมถึงการเรียกร้องให้ถอนฐานทัพของสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย ซึ่งการเคลื่อนไหวของประชาชนที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เชื่อมโยงไปยังการขยายตัวทางการศึกษา การเกิดขึ้นของชนชั้นกลาง จึงทำให้จิตสำนึกทางการเมืองพัฒนาตามไปด้วย การปกครองรูปแบบเดิมของรัฐบาลที่ไม่เปิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ได้รับการยอมรับอีกต่อไป ด้วยบริบทดังกล่าว อาจทำให้ พลท. มองเห็นเงื่อนไขที่เป็นผลดีต่อการสร้างแนวร่วมจึงได้ออกแถลงการณ์ฉบับดังกล่าว เพื่อประกาศจุดยืนของตนเองที่สะท้อนให้เห็นว่าอยู่ข้างประชาชน ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งความว่า

...ฉะนั้นประชาชนไทยทุกชั้นชนจะต้องสามัคคีกันเข้าเป็นแนวร่วมประชาธิปไตยประชาธิปไตยอันกว้างใหญ่ไพศาล ยึดหยัดตามแถลงการณ์ของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเนื่องในวันก่อตั้งพรรคครบรอบ 30 ปี. ดำเนินสงครามประชาชนอย่างเด็ดเดี่ยวต่อไป. เพื่อเป็นการประสานการต่อสู้ด้วยอาวุธ ผู้รักชาติและรักประชาธิปไตยควรใช้รูปการและวิธีการต่างๆมาเปิดโปงการขายชาติของกลุ่มถนอมและมาต่อสู้ให้จักรพรรดินิยมอเมริกาถอนทหารทั้งหมดกับเรือถอนฐานทัพทั้งหมดของมันออกไปจากประเทศไทย...⁴⁹

⁴⁹ คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, "คำแถลงการณ์ของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย," 1 กุมภาพันธ์ 2516 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แถลงการณ์รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ, A6/26, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

เมื่อเกิดกรณี 14 ตุลาคม 2516 พท. ได้ออก “คำแถลงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (14 ตุลาคม 16)”⁵⁰ ที่เขียนโดยคณะกรรมการกลางของ พท. ในวันที่ 16 ตุลาคม 2516 แถลงการณ์ดังกล่าวแสดงจุดยืนอยู่ข้างประชาชน โดยกล่าวสนับสนุนการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พร้อมกับประณามบทบาทของรัฐบาลที่ใช้ความรุนแรงต่อผู้ร่วมชุมนุม อันนำไปสู่การบาดเจ็บและเสียชีวิต และ พท. ยังได้วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันว่า การที่ขบวนการนักศึกษาและประชาชนสามารถขับไล่รัฐบาลทหารออกไปได้ยังไม่ใช่ทางสิ้นสุดของปัญหา เนื่องจากรัฐบาลใหม่ยังคงเป็นตัวแทนของจักรพรรดินิยม ศักดินานิยม และทุนนิยมขุนนาง ไม่ถือว่าเป็นรัฐบาลที่แท้จริงของประชาชน ดังนั้น พท. จึงเสนอว่ารัฐบาลใหม่ควรมาจากตัวแทนของประชาชน มีแนวนโยบายที่เข้าถึงประชาชนอย่างเท่าเทียม การจะได้มาซึ่งรัฐบาลของประชาชนต้องทำการปฏิวัติเท่านั้น และ พท. ยังได้เผยแพร่นัยยะความต้องการขยายแนวร่วมไปยังกลุ่มนักศึกษา ปัญญาชน และประชาชนในวงการต่างๆ โดยเรียกร้องให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา ปัญญาชนผ่นึกกำลังกัน และประสานการต่อสู้กับประชาชนกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบท ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่ง

...นักเรียน นิสิต นักศึกษา ปัญญาชนจะต้องยื่นหยัดผ่นึกกำลังกัน ไว้ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นอีก ประสานการเคลื่อนไหวต่อสู้ของตนเข้ากับการเคลื่อนไหวต่อสู้ของประชาชนทั่วประเทศที่สำคัญคือ กรรมกร ชาวนา อันเป็นประชาชนจำนวนมากที่สุด โดยเฉพาะประสานกับการต่อสู้ด้วยอาวุธของประชาชนในชนบทอันกว้างใหญ่ไพศาล คัดค้านจักรพรรดินิยม ศักดินานิยม และทุนนิยมขุนนาง ขุดต้นตอของความชั่วร้ายและภัยพิบัติเหล่านี้ทิ้งเสีย สร้างประเทศไทยใหม่ที่มีเอกราช ประชาธิปไตยและเจริญรุ่งเรืองขึ้น

เราเชื่อมั่นว่านักเรียน นิสิต นักศึกษา ปัญญาชน จักส่งเสริมจิตใจกล้าต่อสู้แล้วเอาชนะให้สูงยิ่งขึ้น สันทัดในการต่อสู้ด้วยรูปการและวิธีการต่างๆที่เหมาะสม สะสมและขยายกำลังของตน โจมตีศัตรูอย่างมีพลังร่วมกับประชาชนที่ปฏิวัติทั่วประเทศ ผลักดันสถานการณ์ปฏิวัติประเทศเราให้ก้าวรุดหน้าไป ช่วงชิงชัยชนะที่

⁵⁰ คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, "คำแถลงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (14 ตุลาคม 16)," 16 ตุลาคม 2516 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยแถลงการณ์ รายงาน คำชี้แจงของ พท. ในวาระต่างๆ, A6/31, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์, 1.

ใหญ่หลวงยิ่งขึ้น อนาคตของเราแจ่มใส ชัยชนะขั้นสุดท้ายจักต้องเป็นของ
ประชาชน...⁵¹

คำแถลงในกรณี 14 ตุลาคมดังกล่าวข้างต้น ไม่ได้มีเนื้อหาแตกต่างกับเอกสารอื่นๆ ที่ออก
เผยแพร่ในนามพรรคก่อนหน้านี้ เนื่องจาก พทท. ยังคงโจมตีรัฐบาลและชนชั้นปกครองเช่นเดิม แม้
รัฐบาลทหารที่สืบทอดอำนาจมายาวนานนับสิบปีที่น่าโดยจอมพลถนอม-จอมพลประภาส-พันเอก
ณรงค์ จะเดินทางออกจากประเทศไปแล้ว แต่ พทท. ยังคงมองว่าภารกิจในการสร้างประชาธิปไตย
ของประชาชนยังไม่เสร็จสิ้น ประชาชนจึงต้องผนีกกำลังทุกชนชั้น และประสานการต่อสู้ร่วมกัน
โดย พทท. เสนอทางออกในการยุติต้นตอความทุกข์ยากของประชาชน ด้วยการสนับสนุนการปฏิวัติ
โดยเฉพาะการต่อสู้ด้วยอาวุธที่ พทท. กำลังดำเนินการอยู่ในชนบททั่วประเทศ นอกจากนี้ คำแถลง
กรณี 14 ตุลาคม ยังสะท้อนความคิดของ พทท. ที่ต้องการสร้างแนวร่วมกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา
ปัญญาชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ตื่นตัวและแสดงพลังให้เป็นที่ประจักษ์จากความสำเร็จในการเคลื่อนไหว
กรณี 14 ตุลาคม ซึ่งแถลงการณ์ของ พทท. 2 ฉบับก่อนหน้านี้ คือ “แถลงการณ์ 30 ปี” และ
“แถลงการณ์ 1 กุมภาพันธ์ 2516” ไม่ได้กล่าวถึงการสร้างแนวร่วมกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา
ปัญญาชน ดังเช่นที่กล่าวชักชวนเป็นนัยแก่บุคคล กลุ่มการเมือง และพรรคการเมือง จึงอาจกล่าวได้
ว่า หลังกรณี 14 ตุลาคม เป็นต้นมา พทท. จึงเริ่มให้ความสนใจและต้องการสร้างแนวร่วมกับ
นักเรียน นิสิต นักศึกษา ปัญญาชน

ในปลายปีเดียวกัน พทท. ได้ออก “คำแถลงของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่ง
ประเทศไทย เนื่องในวันครบรอบ 31 ปีของพรรค” หรือ “แถลงการณ์ 31 ปี” ในวันที่ 1 ธันวาคม
2516 โดยกล่าวถึงสถานการณ์การต่อสู้ของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในรอบ 1 ปีที่มีการขยายตัวเป็น
อย่างมาก ทั้งการต่อสู้ด้วยอาวุธของชาวนาในชนบท การต่อสู้ของกรรมกร พนักงาน นักเรียน นิสิต
นักศึกษา ปัญญาชน และประชาชนวงการต่างๆ พร้อมกับวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองในประเทศ
และต่างประเทศ ซึ่งส่งผลดีต่อการเคลื่อนไหว พทท. จึงเรียกร้องให้โค่นล้มรัฐบาลที่ไม่ได้จัดตั้งจาก
ประชาชน และชี้แนะแนวทางการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งเรียกร้องให้ขยายแนวร่วมให้
กว้างขวางทั้งในเมืองและในชนบท โดยใน “แถลงการณ์ 31 ปี” พทท. มุ่งการสร้างแนวร่วมกับทุก
ชนชั้น ไม่นับเฉพาะชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง โดยให้ยึดถือเข็มมุ่งที่ว่า “กล้าขยาย แต่ไม่ให้คนเลวเข้ามา
แม้แต่คนเดียว” ทั้งนี้กระแสการต่อสู้ของประชาชนกระทั่งการเกิดกรณี 14 ตุลาคม คงทำให้ พทท.

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, 2.

ประเมินว่าประชาชนทุกคนชั้นมีเงื่อนไขที่เข้าร่วมการปฏิวัติของ พทท. ได้ในระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งการสร้างแนวร่วมและประสานการต่อสู้กับกลุ่มต่างๆ ไม่เพียงแต่ได้สร้างแนวร่วมประชาชาติ ประชาธิปไตยเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรค ฐานที่มั่น และการต่อสู้ในชนบทได้อีกทางหนึ่งด้วย ดังที่ปรากฏข้อความตอนหนึ่งความว่า

...เพื่อที่จะโค่นรัฐบาลปฏิกริยาลงไป เราไม่เพียงแต่จะต้องดำเนินการต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบทอย่างเด็ดเดี่ยว หากยังจะต้องขยายแนวร่วมประชาชาติ ประชาธิปไตยออกไปให้กว้างขวางทั้งในเมืองและในชนบท ดำเนินการต่อสู้ด้วยรูปการณ์ต่างๆ ประสานกับการต่อสู้ด้วยอาวุธซึ่งเป็นรูปการณ์ต่อสู้เอก เราจะต้องฝึกกำลังของกรรมกร ชาวนา คนยากคนจนในเมือง นักเรียน นิสิตนักศึกษา ปัญญาชน ชนชั้นนายทุนน้อย ชนชั้นนายทุนชาติ ตลอดจนผู้รักชาติรักประชาธิปไตย อันกว้างใหญ่ไพศาลเข้าด้วยกันมาดำเนินการต่อสู้ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องสนใจขยายกำลังมวลชนพื้นฐานอย่างเต็มที่

ปัจจุบันการเคลื่อนไหวของกรรมกร พนักงาน นักเรียน นิสิตนักศึกษา ปัญญาชนและประชาชนชั้นชนต่างๆในเมือง กับการเคลื่อนไหวของชาวนาในชนบทอันกว้างใหญ่กำลังพัฒนาขยายตัวไป ไม่ว่ารัฐบาลสัญญาจะใช้การหลอกลวง และการปราบปรามอย่างไรก็ตาม ทำลายการเคลื่อนไหวนี้ ย่อมไม่สามารถที่จะยับยั้งการเคลื่อนไหวของมวลชนได้ เราจะต้องสังกัดในการจัดตั้งพวกเขา นำพวกเขาต่อสู้ด้วยรูปการณ์ที่เหมาะสมตามสภาพกระแสคลื่นสูงหรือต่ำ ให้สามารถยืนอยู่ได้ ขยายตัวได้ สามารถยืนหยัดประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบทอย่างเด็ดเดี่ยว...⁵²

ในเวลาต่อมา พทท. ก็ยังคงประเมินว่าสถานการณ์การเมืองในประเทศเป็นผลดีแก่การสร้างแนวร่วม ดังที่ปรากฏการวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองภายในประเทศในเอกสาร “การสร้างแนวร่วมและนโยบายต่อแนวร่วม” ซึ่งผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าเขียนขึ้นราวพ.ศ. 2517 โดยผู้เขียนอาจเป็นผู้ปฏิบัติงานหรือได้รับอิทธิพลทางความคิดจาก พทท. เนื่องจากสำนวนภาษาที่ใช้เขียน และ

⁵² คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, "คำแถลงของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เนื่องในวันครบรอบ 31 ปีของพรรค," 1 ธันวาคม 2516 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แถลงการณ์ รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ, A6/27, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 5.

ความคิดในการวิเคราะห์บริบทถอดแบบมาจากเอกสารของ พทท. โดยเฉพาะการวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองภายหลังกรณี 14 ตุลาคม 2516 ว่า “สภาพการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนแปลงแต่ยุคสมัยยังไม่เปลี่ยน” เป็นการวิเคราะห์ที่ราวกับถอดแบบมาจากเอกสาร “คำแถลงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (14 ตุลาคม 2516)” โดยปรากฏเนื้อหาบางตอนจาก เอกสาร “การสร้างแนวร่วมและนโยบายต่อแนวร่วม” ความว่า

...ภายในประเทศของเราที่เช่นเดียวกัน สภาพการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไปมากแต่ยุคสมัยยังไม่เปลี่ยนที่ว่าสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไปมากก็คือ การลุกขึ้นต่อสู้ของ ขบวนการนักเรียนนักศึกษาประชาชนที่ยิ่งใหญ่กรณี 14 ตุลาคม 2516 ได้ทำให้หัวใจทรราชย์ถูกขับไล่ออกไป กลไกอำนาจเผด็จการฟาสซิสต์คลาสมันต์ลงลง นักเรียนนักศึกษาประชาชนกล้าต่อสู้ กล้าเอาชนะ ไม่กลัวความยากลำบาก นานัปการ ไปช่วงชิงชัยชนะเพื่อทำให้ประเทศเป็นเอกราช ประชาชนมีสิทธิประชาธิปไตย ที่แท้จริงมากยิ่งขึ้น... ที่ว่ายุคสมัยยังไม่เปลี่ยนก็คือ ยุคสมัยที่ประเทศไทยยังอยู่ในสภาพแบบ “กึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา” ที่ทางการเมือง มวลประชาชนไทย ถูกกดขี่ครอบงำ โดยอำนาจรัฐที่เป็นเผด็จการร่วมกัน ระหว่างตัวแทนนายทุนใหญ่ เจ้าที่ดินใหญ่ที่เป็นสมุนจักรพรรดินิยมอเมริกา ทางเศรษฐกิจ การทหาร และวัฒนธรรมถูกครอบงำโดยจักรพรรดินิยมอเมริกา โดยผ่านพวกเจ้าที่ดินใหญ่ และนายทุนนิคมขุนนาง ยุคสมัยนี้จะเปลี่ยนได้ก็มีแต่จะต้องต่อสู้ช่วงชิงอำนาจรัฐมาเป็นของประชาชนตั้งรัฐบาลของประชาชนขึ้นมาเท่านั้น ซึ่งจะต้องอาศัยการต่อสู้ยืดเยื้อยาวนานระยะหนึ่ง...⁵³

จากการวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นความคิดของ พทท. ที่มองว่าการกดขี่ขูดรีดของจักรพรรดินิยม ศักดินานิยมและทุนนิคมขุนนางยังดำรงอยู่ในสังคมไทย เพียงแต่เปลี่ยนรูปแบบการปกครองจากรัฐบาลทหารไปสู่รัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้ง แม้จะมีการเลือกตั้งแต่พรรคการเมืองที่เข้าไปจัดตั้งรัฐบาลก็ยังคงรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นปกครอง ในขณะที่ประชาชนยังประสบกับความทุกข์ยากรูปแบบเดิมๆ ซึ่งรัฐบาลที่ไม่ได้จัดตั้งจากประชาชนไม่สามารถแก้ไขได้ ด้วยเหตุนี้ พทท. จึงมองว่าสภาพความขัดแย้งระหว่างชนชั้นที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยเป็นเงื่อนไขอันดีในการสร้างแนวร่วมเช่นเดียวกับเงื่อนไขที่รัฐบาลเป็นเผด็จการ อีกทั้ง

⁵³ "การสร้างแนวร่วมและนโยบายต่อแนวร่วม," 2.

บริบทหลังกรณี 14 ตุลาคม 2516 เต็มไปด้วยการเคลื่อนไหวของประชาชนกลุ่มต่างๆ กระแสสังคมนิยมกำลังแพร่หลายในขบวนการนักศึกษา และงานเขียนเกี่ยวกับ พทท. ถูกนำเสนออย่างกว้างขวางด้วยบริบทเช่นนี้จึงส่งผลดีหาก พทท. จะเข้าไปสร้างแนวร่วมกับบุคคล กลุ่มการเมือง และพรรคการเมืองตามที่ได้ดำริไว้ใน “แถลงการณ์ 30 ปี”

อย่างไรก็ตาม นอกจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” ที่ประกาศในปลายปี 2515 แล้ว ไม่ปรากฏเอกสารอื่นในนามคณะกรรมการกลางของ พทท. ที่จะเสนอแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมที่มีเนื้อหาแตกต่างออกไป นอกจากเรียกร้องให้สร้างแนวร่วมประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางและมุ่งเน้นการสร้างแนวร่วมไปที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในแต่ละช่วง ดังเช่น “แถลงการณ์ 30 ปี” เน้นการสร้างแนวร่วมกับบุคคล กลุ่มการเมืองและพรรคการเมือง “แถลงการณ์ 1 กุมภาพันธ์ 2516” และ “คำแถลงกรณี 14 ตุลาคม 2516” เน้นการสร้างแนวร่วมกับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ปัญญาชน และ “แถลงการณ์ 31 ปี” เน้นการสร้างแนวร่วมกับทุกชนชั้น โดยที่เอกสารทั้งหมดข้างต้นมักจะอ้างแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมที่ปรากฏใน “แถลงการณ์ 30 ปี” เป็นต้นแบบอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏแนวทางหรือนโยบายในการสร้างแนวร่วมที่แตกต่างไปจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” แต่เมื่อ พทท. จัดการประชุมคณะกรรมการกลางชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 ในกลางเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2519 พทท. ได้หยิบยกประเด็นเกี่ยวกับการสร้างแนวร่วมขึ้นมาพูดคุยและเสนอแนวทางในการดำเนินงาน จึงทำให้มีการทำความเข้าใจเรื่องแนวร่วมในหมู่สมาชิกพรรคและผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้ พทท. ยังได้เสนอ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อที่ปรับปรุงใหม่” ออกมาในปลายปีเดียวกัน โดยที่มติการประชุมและ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อที่ปรับปรุงใหม่” จะเป็นนโยบายที่นำไปใช้ในการสร้างแนวร่วมตั้งแต่พ.ศ. 2520 เป็นต้นไป ดังนั้น ในระหว่างพ.ศ. 2515 -2519 พทท. ยังคงยึดถือความคิดจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” เป็นแนวนโยบายในการสร้างแนวร่วม กระทั่งการเกิดกรณี 6 ตุลาคม 2519 จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้การสร้างแนวร่วมของ พทท. มีรูปแบบเปลี่ยนไป ซึ่งผู้ศึกษาจะได้อธิบายในประเด็นต่อไป

3.2 นโยบายการสร้างแนวร่วม พ.ศ. 2520 - 2525 “การเติบโตใหญ่ของแนวร่วมประชาธิปไตย ประชาธิปไตย”

นอกจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” ซึ่งเป็นแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมที่ พทท. ยึดถือเป็นแนวคิดหลักแล้ว นับตั้งแต่พ.ศ. 2520 – 2525 พทท. ยังได้ใช้ “มติการประชุมคณะกรรมการกลางชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 ในกลางเดือนพฤษภาคม 2519” หรือ “มติ 19” และ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ

ปรับปรุงใหม่” ประกาศเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2519 เป็นนโยบายชั้นนำในการสร้างแนวร่วมร่วมกับ “แถลงการณ์ 30 ปี” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในช่วงนี้ พทท. ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างแนวร่วมควบคู่กับการดำเนินงานด้านอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ พทท. อยู่ในสถานะที่ได้เปรียบและเข้าสู่ “ยุครุ่งโรจน์” ที่สุดเท่าที่เคยมีมา

ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาต้องการอธิบายนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พทท. ในระหว่างพ.ศ. 2520 – 2525 โดยวิเคราะห์จากเอกสารที่เผยแพร่ในนามของคณะกรรมการกลางและกรมการเมืองของ พทท. ได้แก่ “มติการประชุมคณะกรรมการกลางชุดที่ 3 ครั้งที่ 4” หรือ “มติ 19” “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2519” และ “คำชี้แนะบางประการเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันและงานสำคัญของพรรคในปี 2521” โดยศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวกับประเด็นแนวร่วม และเปรียบเทียบกับ “แถลงการณ์ 30 ปี” ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้ผู้ศึกษามีสมมติฐานว่า “แถลงการณ์ 30 ปี” ยังคงเป็นแนวคิดหลักของนโยบายการสร้างแนวร่วม ในขณะที่ “มติ 19” และ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2519” เป็นเอกสารที่ช่วยส่งเสริมความสำคัญของการสร้างแนวร่วมให้ผู้ปฏิบัติงานนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังมากขึ้น

3.2.1 พทท. กับการสร้างแนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนปีโดย พ.ศ. 2520 – 2522

การศึกษาของ ชิกานต์ ศรีนารา ซึ่งให้ห้เห็นวามมติการประชุมคณะกรรมการกลางชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 กลางเดือนพฤษภาคม 2519 หรือ “มติ 19” มีความสำคัญต่อ พทท. เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นการตรวจสอบและสรุปงานการนำของพรรคในปัญหาแนวทาง นโยบายและการจัดตั้ง ปัญหาการต่อสู้ด้วยอาวุธ ปัญหาแนวร่วมและปัญหาอื่นๆที่ผ่านมารวมทั้งเพื่อพิจารณาสถานการณ์ที่เป็นผลดีทั้งภายในและภายนอกประเทศ กำหนดภาระหน้าที่ของพรรคในระยะต่อไป ปรับปรุงนโยบายเฉพาะหน้าของพรรค และผ่านมติจำนวนหนึ่ง⁵⁴ นอกจากนี้ “มติ 19” ยังมีความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวของ พทท. ในระหว่างพ.ศ. 2519 – 2522 เป็นอย่างมาก เพราะนอกจาก “มติ 19” จะเป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นความคิดของผู้นำ พทท. แล้ว ในอีกด้านหนึ่ง “มติ 19” คือภาระหน้าที่หรือแผนงานที่ผู้ปฏิบัติงานของพรรคทุกระดับต้องศึกษาให้เข้าใจและนำไปปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด จึงทำให้แม้จะเป็นมติที่ถูกกำหนดขึ้นจากที่ประชุมคณะกรรมการกลางในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2519 แต่ “มติ

⁵⁴ ชิกานต์ ศรีนารา, "มติ 19 : ผลการประชุมคณะกรรมการกลาง พทท. ชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 กับการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หลังกรณี 6 ตุลาฯ," วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 26, 2 (ธันวาคม 2546 - พฤษภาคม 2547 2546-2547): 181.

19” กลับไปมีความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวของ พทท. ภายหลังจากการเกิดกรณี 6 ตุลาคม 2519 หลังจากที่นักศึกษาและปัญญาชนได้ทยอยเข้าสู่ฐานที่มั่นในเขตต่างๆมากกว่าจะเป็น พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นปีที่ “มติ 19” ถือกำเนิดขึ้น⁵⁵

ทั้งนี้เนื้อหาสำคัญในการประชุมคณะกรรมการกลางชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 มี 5 ประเด็น ได้แก่ มติที่เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เป็นผลดีทั้งภายในและภายนอกประเทศ มติเกี่ยวกับงานพรรค มติปัญหาการต่อสู้ด้วยอาวุธ มติเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม และมติปัญหาความสัมพันธ์กับพี่น้อง⁵⁶ โดยที่ “มติเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม” ได้กล่าวถึงนโยบายการสร้างแนวร่วมและหลักการทำงานแนวร่วม โดยประเมินจากขั้นตอนการปฏิวัติและกำลังปฏิวัติที่สามารถเข้าร่วมได้ ซึ่งการปฏิวัติของ พทท. ยังคงอยู่ในขั้นตอนการปฏิวัติประชาธิปไตยประชาธิปไตย โดยมีชนชั้นกรรมกร ชาวนา นายทุนน้อย ชนชั้นนายทุนชาติ ตลอดจนบรรดาผู้รักชาติรักประชาธิปไตยอื่นๆ ที่มีผลประโยชน์สำคัญร่วมกัน ต้องการจะจัดอิทธิพลของจักรพรรดินิยม สักคินานิยม และทุนนิยมขุนนาง สามารถที่จะเข้าเป็นพันธมิตรร่วมต่อสู้คัดค้านจักรพรรดินิยม สักคินานิยม และทุนนิยมขุนนาง แล้วสร้างประเทศไทยใหม่ที่เป็นเอกราช ประชาธิปไตยที่แท้จริงขึ้น พันธมิตรดังกล่าวนี้ก็คือ “แนวร่วมประชาธิปไตย-ประชาธิปไตย” ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางใน “แถลงการณ์ 30 ปี” ที่กล่าวว่า “...เพื่อที่จะคัดค้านอิทธิพลของจักรพรรดินิยม สักคินานิยม และทุนนิยมขุนนาง พรรคเราได้พยายามสร้างแนวร่วมประชาธิปไตยอันกว้างใหญ่มาตั้งแต่ต้น...”⁵⁷ และ พทท. ยืนยันให้ยึดถือหลักการต่างๆเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วมที่ประกาศไว้ใน “แถลงการณ์ 30 ปี” ดังที่ปรากฏใน “มติ 19” ความว่า “...แถลงการณ์ 30 ปีของพรรคเราซึ่งออกเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2515 ได้กล่าวถึงหลักการต่างๆเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วมของเราไว้แจ่มชัดแล้ว เราจะต้องยึดถือปฏิบัติต่อไป...”⁵⁸

นอกจากนี้ ธิกานต์ ศรีนารา ยังได้เสนอว่า “มติเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม” ซึ่งกล่าวถึงนโยบายการสร้างแนวร่วมและหลักการทำงานแนวร่วมที่ปรากฏใน “มติ 19” สืบเนื่องมาจากระหว่างพ.ศ. 2518 – 2519 การต่อสู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มพลังฝ่ายขวา กับขบวนการนักศึกษาฝ่ายซ้ายกำลังดำเนินไปอย่างดุเดือดเข้มข้น เมื่อ พทท. จัดการประชุมคณะกรรมการกลางชุดที่ 3 ครั้งที่

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, 215-216.

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, 207.

⁵⁷ “มติการประชุมคณะกรรมการกลาง พทท. ชุดที่ 3 ครั้งที่ 4,” เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แถลงการณ์ รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ, A6/70, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 17.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน.

ที่ 4 ขึ้น ก็ได้หยิบยกเอา “ปัญหาแนวร่วม” มาพูดคุยกันด้วย และเกี่ยวกับมติ⁵⁹ ที่ประชุม คณะกรรมการกลางฯ เสนอว่า เพื่อให้พรรคสามารถ “ก้าวไปนำแนวร่วม” หรือสามารถทำให้ พันธมิตรในแนวร่วมรับเอาแนวทางนโยบายในการต่อสู้ของพรรคในชั้นยุทธศาสตร์หรือยุทธวิธีที่ แน่นนอนด้วยความสมัครใจได้ พรรคจะต้องมีแนวทางนโยบายที่ถูกต้อง มีกำลังที่แน่นอน และมี วิธีการและท่วงทำนองที่ถูกต้องเหมาะสม⁵⁹

“การนำในแนวร่วม” หรือ “ก้าวไปนำแนวร่วม”⁶⁰ เป็นนโยบายการสร้างแนวร่วมที่มาจาก “มติ 19” โดยที่ พทท. เรียกร้องให้ยึดถือและปฏิบัติตามหลักการที่ปรากฏใน “แถลงการณ์ 30 ปี” ซึ่ง ถือเป็นหลักการและท่วงทำนองที่ถูกต้องในการนำแนวร่วม คือ ยืนหยัดยึดมั่นในผลประโยชน์และ ทรศนะทางการเมืองของพรรค ของชนชั้นกรรมาชีพอย่างเด็ดเดี่ยว และรักษาความเป็นอิสระ เป็น ตัวของตัวเองในแนวร่วม หากไม่ยึดถือและปฏิบัติตามหลักการและท่วงทำนองที่ถูกต้อง การสร้าง แนวร่วมก็จะล้มเหลวดังเช่นในอดีต ดังที่ พทท. ได้สรุปข้อผิดพลาดที่ผ่านมาเป็นบทเรียน ซึ่งอธิบาย ไว้ใน “มติ 19” ความว่า

...บทเรียนที่ผ่านมาจำนวนมากของเราล้วนพิสูจน์ว่า หากเราไม่มีกำลังหรือ มีกำลังไม่เพียงพอ พันธมิตรส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นนายทุนก็จะมองเรา ไม่ขึ้น ไม่เชื่อมั่นและไม่ร่วมมือหรือยากที่จะร่วมมือกับเรา ขณะนี้กำลังของเรามีอยู่ ระดับหนึ่งแล้ว ผู้ที่มาเป็นพันธมิตรกับเราได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก. อย่างไรก็ตาม ใดๆก็ดี ที่ ผ่านมาก็ยัง ได้พิสูจน์ว่า หากเรามีวิธีการและท่วงทำนองที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมใน การจัดการปัญหาแนวร่วมก็ยากที่จะสร้างแนวร่วมขึ้นมาได้ ที่สร้างไว้แล้วก็มักจะ ไม่มั่นคงกระทั่งเสียไป

บทเรียนที่มีค่าอีกประการหนึ่งของเราก็คือ การนำในแนวร่วมนั้นจะบรรลุ ได้มิใช่ด้วยการเรียกร้องตรงๆหรือบีบให้เขามารับการนำของเรา. ขณะเดียวกัน ถ้า

⁵⁹ ธิกานต์ ศรีนารา, "มติ 19 : ผลการประชุมคณะกรรมการกลาง พทท. ชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 กับการเคลื่อนไหว ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หลังกรณิ 6 ตุลาฯ." "มติการประชุมคณะกรรมการกลาง พทท. ชุดที่ 3 ครั้งที่ 4," 17.

⁶⁰ “การนำในแนวร่วม” หรือ “ก้าวไปนำแนวร่วม” มีความหมายที่เหมือนกัน โดย “การนำในแนวร่วม” มาจากเนื้อความในมติ 19 ที่เขียนไว้ในหน้า 18 ขณะที่ “ก้าวไปนำแนวร่วม” เป็นการวิเคราะห์ของธิกานต์ ศรีนารา แม้จะใช้คำที่ต่างแต่กันแต่ก็ไม่ได้ทำให้ใจความสำคัญที่ พทท. ต้องการสื่อสารเปลี่ยนไป ใดๆก็ตามหลังจากนี้ ผู้ศึกษาจะใช้ “การนำในแนวร่วม” ตามที่ปรากฏในเอกสาร

เราคุมปัญหาการนำของเราไม่มั่นก็มักจะคล้อยตามเขากลายเป็นช่างเท้าหลังกระทั่ง
ละทิ้งจุดยืนทางชนชั้นของเราไป การให้การศึกษาในเรื่องนี้ต่อผู้ปฏิบัติงานด้าน
แนวร่วมของเราเป็นสิ่งที่ต้องทำอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนการให้การศึกษาใน
ปัญหาแนวทาง นโยบาย จุดยืนและโลกทัศน์ด้วย...⁶¹

นอกจากนี้ พคท. ยังได้กล่าวถึงการยุติบทบาทขององค์การแนวร่วม ได้แก่ ขบวนการเอก
ราช และแนวร่วมรักชาติแห่งประเทศไทย เนื่องจากเน้นเคลื่อนไหวในต่างประเทศและยังเป็น
องค์การผิดกฎหมาย จึงทำให้ไม่อาจขยายแนวร่วมได้ในวงกว้าง ดังที่ปรากฏคำอธิบายใน “มติ 19”
ความว่า

...ที่แล้วมาเราได้เคยสร้างองค์การแนวร่วมบางระดับขึ้น เช่นขบวนการเอก
ราชและแนวร่วมรักชาติแห่งประเทศไทย. แต่เนื่องจากขณะนั้นเรายังมีบทเรียนไม่
พอ พื้นฐานงานแนวร่วมนี้ยังไม่กว้าง ส่วนสำคัญยังเป็นการเคลื่อนไหวใน
ต่างประเทศและในระยะหลังนี้เงื่อนไขทางสากลได้มีความเปลี่ยนแปลงไป.
เพราะฉะนั้น สำนักองค์การดังกล่าวที่อยู่ต่างประเทศจึงได้ยุติการเคลื่อนไหว ส่วน
ในประเทศก็ยังคงเคลื่อนไหวอยู่. บทเรียนสำคัญของเราในเรื่องนี้ก็คือ องค์การ
เหล่านี้เป็นองค์การผิดกฎหมาย เคลื่อนไหวในเขตปกครองของศัตรูยากและทำให้
แคบ ฉะนั้น ถ้ามีเงื่อนไขโอกาสก็ควรใช้รูปการเปิดเผยมาเคลื่อนไหว เพื่อช่วงชิง
มวลชน สร้างแนวร่วมในด้านกว้าง...⁶²

บทเรียนที่ พคท. สรุปรูปจากข้อผิดพลาดในการสร้างแนวร่วมดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนให้
เห็นนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. ที่เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานระยะต่อไป ทั้งนี้ผู้
ศึกษาประมวลนโยบายที่สำคัญได้ 4 ประเด็น ได้แก่ การสร้างแนวร่วมกับองค์การมวลชนที่ถูก
กฎหมาย การสร้างแนวร่วมในฐานะที่มั่น การเชื่อมประสานแนวร่วม 2 กระแส คือ ในเมืองและใน
ชนบท และการสร้างแนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อย ด้วยเหตุนี้ พคท. จึงนำบทเรียนดังกล่าวมาเสนอ
เป็นนโยบายสร้างแนวร่วม โดยประเมินจากสถานการณ์การเมืองที่ส่งผลดีต่อ พคท. ซึ่งมีเงื่อนไข
อันดีที่ พคท. สามารถดำเนินตามนโยบายได้ กล่าวคือ การเสนอนโยบายการสร้างแนวร่วมกับ
องค์การมวลชนที่ถูกกฎหมาย สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการมี

⁶¹ "มติการประชุมคณะกรรมการกลาง พคท. ชุดที่ 3 ครั้งที่ 4," 18.

⁶² เรื่องเดียวกัน, 19.

ส่วนร่วมทางการเมือง โดยผ่านการจัดตั้งพรรคการเมือง การรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์การมวลชน เคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มอย่างกว้างขวาง เช่น การจัดตั้งสหพันธ์ชวาเนา ชาวไร่แห่งประเทศไทย ในพ.ศ. 2517 หาก พคท. สามารถสร้างแนวร่วมกับพรรคการเมือง กลุ่มและ องค์การมวลชนที่ถูกกฎหมายได้ย่อมนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือที่เข้มแข็งขึ้น ทั้งโดยการจัดตั้ง องค์การแนวร่วมและการขยายตัวของแนวร่วมประชาธิปไตย ในส่วนของนโยบายการ สร้างแนวร่วมในฐานะที่มั่น พคท. ต้องการให้เร่งสร้างแนวร่วมเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมความมั่นคง ของพรรค ส่งเสริมพันธมิตรกรรมกร-ชวาเนา ส่งเสริมความมั่นคงของเขตเศรษฐกิจและฐานที่มั่นใน ชนบท ส่งเสริมการต่อสู้ด้วยอาวุธ และส่งเสริมการปฏิวัติของ พคท. ดังปรากฏเนื้อหาตอนหนึ่งจาก “มติ 19” ความว่า

...ปัจจุบันองค์การมวลชนส่วนหนึ่งที่ต่อสู้กับศัตรูร่วมกันของเรา ยังมีได้ เชื่อมสัมพันธ์เป็นอันดีกับเรา เราจะต้องพยายามเต็มที่ที่จะเข้าไปส่งผลสะท้อนและ มีบทบาทในองค์กรเหล่านั้น กระทั่งสามารถเข้าไปนำ การรวบรวมองค์การ บุคคล กลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองที่มีอยู่ในแนวรบด้านต่างๆเข้าด้วยกัน นำ เขาไปต่อสู้อย่างเป็นเอกภาพกันตามแนวทางนโยบายของพรรคเรา ก็คือการ ขยายตัวอย่างมีจิตสำนึกของแนวร่วมประชาธิปไตย-ประชาธิปไตย. เมื่อเงื่อนไขที่ จำเป็นสุกงอมแล้ว รูปการในระดับสูงและเป็นเอกภาพกันมีขอบเขตทั่วประเทศ ของแนวร่วมประชาธิปไตยของเราก็จะสร้างขึ้นได้ ... ในปัจจุบัน งาน แนวร่วมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างแนวร่วมกับชนชั้นนายทุนแห่งชาติกับชนชั้น นายทุนน้อยในเมืองและกับผู้รักชาติรักประชาธิปไตยส่วนใหญ่อย่างกว้างขวาง ที่ สำคัญ แล้วดำเนินอยู่ในเขตปกครองของศัตรูนั้น ได้มีองค์การมวลชนที่เปิดเผยและ ถูกกฎหมายเกิดขึ้นมากมายหลายรูป ต่างต่อสู้ตามความเป็นไปได้ของตนและตาม ระดับที่แน่นอนของตน แต่เป้าหมายของการต่อสู้ก็คือศัตรูร่วมกันของเรา ซึ่งเอาชนะ ชนะทีละขั้นๆ ทีละ โอกาสๆ สะสมชัยชนะเหล่านี้ขึ้นไว้ ขยายการต่อสู้ ขยายตนเอง และอิทธิพลผลสะท้อนออกไป. การเคลื่อนไหวเช่นนี้มีความเหมาะสมและมีความ เป็นไปได้อันจะขยายตัวออกไปเรื่อยๆ. ในเขตฐานที่มั่นเราก็เร่งสร้างแนวร่วมขึ้น

เสริมพันธมิตรกรรมกร-ชาวนาให้มั่นคง สามัคคีชั้นชน บุคคลในชนชาติต่างๆ
สนับสนุนอำนาจรัฐปฏิบัติ สนับสนุนกองทัพ สนับสนุนสงครามประชาชน...⁶³

ในส่วนของนโยบายการเชื่อมประสานงานแนวร่วมระหว่างในเมืองกับชนบท คือ การทำงานประสานระหว่าง “กระแสการต่อสู้ประชาธิปไตยในเมืองหรือในเขตปกครองของศัตรูกับกระแสการต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบท” โดยมีเข็มมุ่งในการดำเนินงานแนวร่วม คือ “ขยายกำลังปฏิวัติพื้นฐานอย่างเต็มที่ สามัคคีบรรดาผู้รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งปวงอย่างกว้างขวาง ต่อสู้กับจักรพรรดินิยมและพวกปฏิกริยาที่ขายชาติและกบฏบูดรีดประชาชนอย่างเด็ดเดี่ยว ใช้ความขัดแย้งภายในของศัตรูให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่” โดยกำลังปฏิวัติพื้นฐานที่ว่าคือ พันมิตรกรรมกร-ชาวนา รวมทั้งชนชั้นนายทุนน้อยทั้งปวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียน นักศึกษา ปัญญาชน ผู้รักชาติรักประชาธิปไตย กลุ่มการเมือง พรรคการเมือง ขณะที่ชนชั้นนายทุนชาติสามารถเข้าร่วมได้ในระดับใดระดับหนึ่ง โดยใช้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชนชั้นให้เป็นประโยชน์ แต่ก็ต้องสัมพันธ์อย่างระมัดระวัง เพราะชนชั้นนี้เป็นศัตรูของประชาชน จึงไม่ควรตั้งความหวังสูง และต้องกล้าใช้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นให้เป็นประโยชน์ เพื่อพัฒนากำลังของฝ่ายปฏิวัติและโค่นเดี่ยวยุทธ⁶⁴

นโยบายประการสุดท้ายคือ การสร้างแนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อย เนื่องจากชนชาติส่วนน้อยประสบความสำเร็จไม่ต่างจากกรรมกรและชาวนา จึงเป็นเงื่อนไขอันดีในการขยายแนวร่วมไปยังชนชาติส่วนน้อยต่างๆในประเทศ อีกทั้งการสร้างแนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อยนับตั้งแต่ทศวรรษ 2510 ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง การได้รับแรงสนับสนุนในการปฏิวัติจากชนชาติส่วนน้อย เช่น ชาวม้ง ชาวมลายูมุสลิม ฯลฯ พทท. จึงให้ความสำคัญต่อการสร้างแนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อยมากขึ้น นโยบายการสร้างแนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อยจึงถูกกล่าวถึงใน “มติ 19” ซึ่ง พทท. ไม่เคยดำรงเป็นนโยบายมาก่อน นอกจากนี้ พทท. ยังกล่าวถึงการสร้างแนวร่วมกับนักเรียนและคนไทยในต่างประเทศ ซึ่งควรจะจัดตั้งและส่งเสริมบทบาทให้สนับสนุนการปฏิวัติ ดังที่ได้กล่าวไว้ใน “มติ 19” ดังนี้

...ปัญหาที่ควรเน้นในที่นี้อีกประการก็คือ ประเทศเราเป็นประเทศหลายชนชาติ ความขัดแย้งและการกดขี่ทางชนชาติที่ชนชั้นปกครองปฏิกริยาดำเนินมาเป็นเวลานานร้อยๆปีนั้น ไม่เพียงแต่ดำรงอยู่หากนับวันแต่จะเพิ่มความรุนแรงขึ้นด้วย.

⁶³ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, 20.

ข้อนี้เป็นเงื่อนไขที่ดีประการหนึ่งสำหรับไปขยายแนวร่วมของเราให้กว้างขวาง การต่อสู้ของชนชาติส่วนน้อยต่างๆในเขตภาคที่พรรคเรานำได้ประสบความสำเร็จ จำนวนหนึ่งและทั้งยังได้สร้างอำนาจรัฐของประชาชนในระดับที่ต่างกันด้วย. ชนชาติส่วนน้อยเหล่านี้สนับสนุนการปฏิวัติอย่างสุดจิตสุดใจ งานของเราได้ผลจำนวนหนึ่งและมีบทเรียนที่อุดมสมบูรณ์ สมควรจะต้องสรุปให้เป็นระบบ. อีกด้านหนึ่งชนชาติส่วนน้อยที่ค่อนข้างเจริญ เช่น ชนชาติมลายูในเขตสี่จังหวัดภาคใต้ก็ได้ลุกขึ้นมาต่อสู้ครั้งแล้วครั้งเล่า ด้วยพลังที่ใหญ่โต ทั้งการต่อสู้ทางประชาธิปไตยและการต่อสู้ด้วยอาวุธ ทั้งที่พ่ายแพ้ไปและที่กำลังต่อสู้อยู่ พรรคเราควรสนใจเข้าไปสัมพันธ์ จัดตั้งและนำพวกเขาต่อสู้ตามแนวทางนโยบายที่ถูกต้องให้มากขึ้น สร้างเป็นแนวรบที่เข้มแข็งขึ้นอีกแนวรบหนึ่ง การสร้างแนวร่วมในชนชาติส่วนน้อยอื่นๆก็มีความสำคัญและจะต้องสนใจจริงจังเช่นกัน บรรดาคนไทยในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักเรียนไทยในต่างประเทศเราจะต้องสนใจและรวบรวมพวกเขา จัดตั้งขึ้นมาเคลื่อนไหวในรูปการที่เหมาะสมและเป็นไปได้ ส่งเสริมให้พวกเขามีบทบาทในการปฏิวัติมากยิ่งขึ้น...⁶⁵

อย่างไรก็ดี ธีกันต์ ศรีนารา ได้ตั้งข้อสังเกตเรื่องการทำงานแนวร่วมของ พคท. ว่า นี่น่าจะเป็นครั้งแรกที่พรรคเรียกร้องให้ผู้ปฏิบัติงานทั่วทั้งพรรคดำเนินงานแนวร่วมโดยให้ “ขยายกำลังปฏิวัติพื้นฐาน” ได้แก่ กรรมกร ชาวนา ชนชั้นนายทุนน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียน นักศึกษา ปัญญาชน ผู้รักชาติรักประชาธิปไตย กลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองที่ก้าวหน้าบางส่วน ชนชั้นนายทุนชาติบางส่วน ชนชาติส่วนน้อยต่างๆในประเทศไทย และคนไทยในต่างประเทศ นอกจากนี้ ธีกันต์ ยังชี้ให้เห็นว่า พคท. คาดหวังที่จะจัดตั้งองค์การแนวร่วมที่มี “รูปการในระดับสูง” เป็น “เอกภาพ” และ “เปิดเผย” มาใช้เคลื่อนไหวเพื่อช่วงชิงมวลชน และสร้างแนวร่วมในด้านกว้าง ซึ่งอุดม สีสุวรรณ ได้กล่าวถึงมติที่ว่านี้ในอีกหลายปีต่อมาว่า

โดยมติของคณะกรรมการประจำของกรมการเมือง 3 คน ซึ่งเป็นองค์การนำสูงสุด ให้แผนกแนวร่วมจัดตั้งแนวร่วมขึ้นมาในรูปการใดรูปการหนึ่งโดยมีหลักการดังต่อไปนี้

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, 21.

1. จัดตั้งเป็นรูปการของการร่วมมือกันระหว่างพรรคการเมือง ไม่ใช่เอาพรรคการเมืองที่เข้าปามารวมเป็นพรรคเดียวกันกับพรรคปฏิวัติ มันจะทำให้พรรคปฏิวัติไม่สามารถรักษาความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง

2. มันเป็นรูปการจัดตั้งระดับต่ำ โดยมีหน้าที่เพียง 2 ประการ คือ (1.) ทำหน้าที่ประสานกับพรรคฝ่ายต่างๆ และ (2.) ศึกษาค้นคว้าปัญหา นโยบายร่วมกัน

จากมติดังกล่าว หมายความว่าให้พิจารณาจัดตั้งเป็นรูปการขั้นต้นของงานแนวร่วมอันเป็นขั้นเตรียม เพื่อที่จะจัดตั้งองค์กรแนวร่วมที่สูงกว่าและมีสิทธิอำนาจมากกว่า เพื่อการนี้จะต้องสงวนบุคคลชั้นนำของพรรคและแนวร่วมไว้อย่าเพิ่งออกหน้ามารับผิดชอบในรูปการขั้นเตรียมนี้⁶⁶

นอกจาก “มติ 19” ที่มีความสำคัญในฐานะเป็นนโยบายในการสร้างแนวร่วม “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ ที่ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2519” ยังเป็นอีกนโยบายที่มีความสำคัญ เนื่องจากสะท้อนความคิดในการสร้างแนวร่วม ซึ่ง พคท. ใช้ชี้้นำในสถานการณ์ปัจจุบัน และการออก “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ ที่ปรับปรุงใหม่ พ.ศ.2519” ยังเป็นผลจากการประชุมคณะกรรมการกลางชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 ซึ่งเสนอให้ปรับปรุงนโยบายเฉพาะหน้าให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุนี้จึงมีการประกาศ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ ที่ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2519” ในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2519 ในฐานะแนวทางการทำงานของพรรคที่ผู้ปฏิบัติงานต้องยึดกุมและปฏิบัติ และเพื่อประกันว่าทุกคนจะได้ศึกษาและทำความเข้าใจอย่างทั่วถึง พคท. จึงได้ออกเอกสาร “คำแนะนำประกอบการศึกษา : นโยบายเฉพาะหน้าของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” ซึ่งเป็นเอกสารที่มีเนื้อหาแนะนำนโยบายเฉพาะหน้าแต่ละข้ออย่างละเอียด เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้ศึกษาและทำความเข้าใจยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีของพรรคในแต่ละสถานการณ์ รวมทั้งเอกสารฉบับดังกล่าวยังได้ระบุจุดมุ่งหมายของการปฏิวัติ รูปแบบ วิธีการ และคำขวัญสำคัญๆ ในการต่อสู้เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย

⁶⁶ ธิกานต์ ศรีนารา, "มติ 19 : ผลการประชุมคณะกรรมการกลาง พคท. ชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 กับการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หลังกรณี 6 ตุลาฯ," 212-214.

และพรรคยังเรียกร้องให้ทุกคนที่อยู่ภายใต้การนำของพรรคศึกษากันอย่างจริงจัง ให้มีความเข้าใจที่แจ่มชัด สามารถยึดกุมและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง⁶⁷

นอกจากนี้ ผู้ปฏิบัติงานของพรรคยังได้นำ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ ที่ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2519” ไปตีพิมพ์ซ้ำและเผยแพร่ในสิ่งพิมพ์ปฏิวัติของ พคท. คือ หนังสือพิมพ์ “ไฟลามทุ่ง” ประจำเขตงานสุราษฎร์ธานี โดยการตีพิมพ์เผยแพร่ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษาแก่ผู้ปฏิบัติงานมวลชน และแนวร่วมในเขตงาน สามารถยึดกุมและปฏิบัตินโยบายของพรรคได้ถูกต้อง อันจะเกิดประโยชน์แก่การปฏิวัติ ดังปรากฏหลักฐานการตีพิมพ์จากหนังสือพิมพ์ “ไฟลามทุ่ง” จำนวน 7 ฉบับ โดยเริ่มตีพิมพ์ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ ที่ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2519” ใน “ไฟลามทุ่ง” ฉบับที่ 26 ปีที่ 3 เดือนเมษายน 2523 ฉบับที่ 27 เดือนพฤษภาคม 2523 ฉบับที่ 28 เดือนมิถุนายน 2523 ฉบับที่ 29 เดือนกรกฎาคม 2523 ฉบับที่ 30 เดือนสิงหาคม 2523 ฉบับที่ 31 เดือนกันยายน 2523 และฉบับที่ 32 เดือนตุลาคม 2523 โดยฉบับที่ 26-27 เป็นการตีพิมพ์นโยบายทั้ง 10 ข้อ ส่วนฉบับที่ 28-32 เป็นการตีพิมพ์แนะนำนโยบายเฉพาะหน้าแต่ละข้อ ตั้งแต่ข้อที่ 1 ในฉบับที่ 28 จนถึงข้อที่ 5 ในฉบับที่ 32 ตามลำดับ โดยเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ “ไฟลามทุ่ง” มีเนื้อหาเช่นเดียวกับเอกสาร “คำแนะนำประกอบการศึกษา : นโยบายเฉพาะหน้าของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” เพียงแต่มีการปรับปรุงสำนวนการเขียนและสรุปให้กระชับขึ้น อย่างไรก็ตาม หลักฐานข้างต้นทำให้เห็นการตีพิมพ์แนะนำนโยบายเฉพาะหน้าเพียงแค่ 5 ฉบับเท่านั้น เนื่องจากข้อจำกัดของหลักฐานที่หลงเหลืออยู่เป็นเพียงส่วนหนึ่งจากการเก็บรักษาของหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่า คงมีการตีพิมพ์แนะนำนโยบายเฉพาะหน้าครบทั้ง 10 ข้อ แม้ไม่อาจเห็นได้ว่าการตีพิมพ์ถึงฉบับไหน และหลังจากนั้นมีการตีพิมพ์ประเด็นใดที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมการศึกษาและทำความเข้าใจ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ ที่ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2519” อีกหรือไม่ แต่หลักฐานที่ปรากฏก็พอที่จะทำให้เห็นความสำคัญของ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ ที่ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2519” ในขบวนการปฏิวัติได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ดี ความสำคัญของ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ ที่ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2519” ดังที่ได้กล่าวข้างต้น ทำให้เนื้อหาในนโยบายมีความสำคัญในการศึกษาความคิดการสร้างแนวร่วมของ

⁶⁷ "คำแนะนำประกอบการศึกษา : นโยบายเฉพาะหน้าของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, A4/4, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 1.

พลท. ผู้ศึกษาจึงได้วิเคราะห์นโยบายที่มีเนื้อหาสะท้อนความคิดการสร้างแนวร่วมของ พลท. โดยวิเคราะห์จากเอกสารเรื่อง “คำแนะนำประกอบการศึกษา : นโยบายเฉพาะหน้าของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” เนื่องจากเอกสารฉบับดังกล่าวมีคำอธิบายที่มาของนโยบายเฉพาะหน้าของแต่ละข้อ โดยผู้ศึกษาเลือกวิเคราะห์ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ ที่ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2519” ที่สะท้อนความคิดการสร้างแนวร่วม ซึ่งมี 3 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 1 ข้อที่ 5 และข้อที่ 9 ซึ่งผู้ศึกษาจะวิเคราะห์นโยบายทั้ง 3 ข้อดังต่อไปนี้

นโยบายเฉพาะหน้าข้อที่ 1 กล่าวถึงการผนึกกำลังกับชนชั้นต่างๆเพื่อทำสงครามและต่อสู้กับศัตรูของประชาชน มีเนื้อหาดังนี้

...1. ผนึกกำลังกรรมกร ชาวนา นายทุนน้อย นายทุนชาติทุกชนชาติ ตลอดจนพรรคการเมือง องค์กรและบุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งปวง ขยายสงครามประชาชน ขจัดอิทธิพลของจักรวรรดินิยมอเมริกา โคนรัฐบาลขายชาติ ปฏิกริยาฟาสซิสต์ จัดตั้งรัฐบาลประชาชนที่ประกอบด้วยผู้แทนของกำลังปฏิวัติต่างๆ สร้างประเทศไทยใหม่ที่มีเอกราชประชาธิปไตยและรุ่งเรือง...⁶⁸

นโยบายเฉพาะหน้าข้อที่ 1 ข้างต้น มีเป้าหมายสอดคล้องกับแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย ที่กำหนดไว้ใน “แถลงการณ์ 30 ปี” และ “มติ 19” การผนึกกำลังปฏิวัติพื้นฐานนี้ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเมื่อกำลังปฏิวัติพื้นฐานแข็งแกร่งก็สามารถสร้างแนวร่วมกับชนชั้นนายทุนชาติได้ ซึ่ง พลท. ให้ความสำคัญกับกำลังปฏิวัติพื้นฐานมาตั้งแต่ต้น เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ได้รับการกดขี่และเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด จึงเป็นพันธมิตรที่ดีของชนชั้นกรรมมาชีพและสามารถเข้าร่วมการปฏิวัติได้ นอกจากนี้ พลท. ยังประเมินว่านับตั้งแต่การเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม กรรมกร ชาวนา และนายทุนน้อยของไทยมีความตื่นตัวสูงขึ้นกว่าก่อนหน้านั้นมาก ยิ่งเมื่อได้รับบทเรียนจากกรณี 6 ตุลาคม ก็ยิ่งกระตุ้นให้มีความตื่นตัวสูงขึ้น พรรคจึงต้องทุ่มเทกำลังไปปลุกระดม และจัดตั้งให้เป็นกลุ่มเป็นก้อนมากขึ้น ส่วน “ชนชั้นนายทุนชาติ” พลท. มองว่า มีทั้งลักษณะการปฏิวัติและประนีประนอม เพราะด้านหนึ่งชนชั้นนายทุนชาติพยายามรักษาสถิติประโยชน์ของตนเอง แต่อีกด้านหนึ่งก็ถูกจักรวรรดินิยม สักดินานิยม และทุนนิยมขุนนาง กดขี่หากไม่เข้มแข็งพอ ก็จะถูกกลืนกินและเบียดขับออกมา ทว่าชนชั้นนี้ก็สามารถสร้างผลสะท้อนได้ โดยเฉพาะพรรค

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน.

และนักการเมืองที่มีอิทธิพลในชนชั้นนายทุนน้อยและชนชั้นชวานาค่อนข้างมาก แต่ก็ต้องรอดูท่าทีต่อการปฏิวัติว่าเป็นอย่างไร⁶⁹

นอกจากนี้นโยบายเฉพาะหน้าข้อที่ 1 ยังกล่าวถึงคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ พคท. ต้องการผนึกกำลังคือ “องค์กรและบุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งปวง” ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลากหลายชนชั้นที่ได้ก่อตั้งขึ้นจำนวนมาก แต่บางองค์กรได้สลายตัวไปหลังกรณี 6 ตุลาคม บางองค์กรก็หลบลงใต้ดิน รวมทั้งตัวบุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตย พคท. จึงได้กำหนดให้ช่วงชิงกำลังดังกล่าวเข้าร่วมการปฏิวัติในขั้นปัจจุบัน เพราะ พคท. มองเห็นเงื่อนไขที่ส่งผลดีแก่การสร้างแนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย ดังที่ปรากฏการวิเคราะห์สถานการณ์ความไม่พอใจและผิดหวังจากชนชั้นต่างๆ ภายหลังกรณี 6 ตุลาคมในเอกสาร “คำแนะนำประกอบการศึกษา : นโยบายเฉพาะหน้าของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” ความว่า

...การรัฐประหาร “6 ตุลา” ได้สร้างความผิดหวังแก่นายทุนชาติแก่พรรคการเมือง องค์กรและบุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตยเป็นจำนวนมาก พวกเขามีความไม่พอใจในการปกครองของจักรพรรดินิยมอเมริกาและกลุ่มสมุนขายชาติ ในระดับที่ต่าง ๆ กันและมีการเคลื่อนไหวด้วยรูปแบบต่างๆ ที่พวกเขาถนัด แต่ก็เป็นผลดีแก่การคัดค้านศัตรูเฉพาะหน้าร่วมกัน ในปัจจุบัน โอกาสที่เราจะสร้างแนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตยระดับชาติมีมากขึ้นทุกที ในส่วนภูมิภาค โอกาสที่เราจะช่วงชิงพวกเขาให้มาเข้าร่วมหรือสนับสนุนการต่อสู้ปฏิวัตินั้นก็มีมากขึ้นเช่นกัน สภาพการณ์เช่นนี้เรียกร้องเรา ต้องการให้ความสนใจในงานสร้างแนวร่วมกับพวกเขาอย่างเพียงพอ...⁷⁰

นโยบายเฉพาะหน้าข้อที่ 5 กล่าวถึงนโยบายที่ พคท. มีต่อชนชาติต่างๆ ในประเทศไทย มีเนื้อหา ดังนี้

...5. ชนชาติต่างๆ แห่งประเทศไทยมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เคารพซึ่งกันและกัน สนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีสิทธิในการใช้ภาษา หนังสือ รักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม คัดค้านการกดขี่เหยียดหยาม

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, 2.

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน.

ระหว่างชนชาติ ในเขตที่รวมของชนชาติให้ดำเนินการปกครองของตนเองได้ โดย
อยู่ภายในกรอบคร่าวใหญ่ของประเทศไทย และให้พัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษา การ
สาธารณสุขอย่างทั่วถึง...⁷¹

นโยบายเฉพาะหน้าข้อที่ 5 ดังกล่าวข้างต้น พท. ถือว่าเป็นนโยบายเกี่ยวกับชนชาติ และ
ตามทัศนะของลัทธิมาร์กซ์แล้ว “ปัญหาชนชาติก็คือปัญหาชนชั้น” โดย พท. อธิบายว่า ประชาชน
ชนชาติส่วนน้อยต่างๆของประเทศไทย ล้วนถูกกดขี่ไม่ต่างจากประชาชนส่วนใหญ่ ทุกชนชาติที่ถูก
กดขี่จึงล้วนแต่เป็นพี่น้องทางชนชั้นด้วยมิชชะตากรรมเดียวกัน ทุกชนชาติจึงควรสามัคคีกัน ผนึก
กำลังไปต่อสู้กับศัตรูอย่างพร้อมเพรียง ดังนั้น ประชาชนผู้ถูกกดขี่ในหลายๆชนชาติ เช่น มลายู เขมร
ม้ง ลัวะ กระเหรี่ยง ไช่ ญไทย ฯลฯ จึงได้ประสานและร่วมมือกับประชาชนผู้ถูกกดขี่ในชนชาติส่วน
ใหญ่จับอาวุธต่อสู้กับชนชั้นปกครอง และ พท. ยังได้สร้างฐานที่มั่นและอำนาจรัฐปฏิวัติในเขตที่
อยู่ของชนชาติส่วนน้อยได้หลายเขต⁷²

ทั้งนี้ พท. ได้กล่าวถึงนโยบายที่จะนำไปใช้เพื่อประสานความมั่นคงกับชนชาติส่วนน้อย
คือ “ความเสมอภาคเท่าเทียม” และ “เคารพซึ่งกันและกัน สนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” เนื่องจาก
ชนชาติต่างๆในประเทศไทยมักถูกมองว่าเป็น “ชนชาติส่วนน้อย” และถูกจัดอยู่ในกลุ่มชายขอบ
ของสังคม ไม่ได้ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม พท. จึงใช้เงื่อนไขดังกล่าวชักชวนชนชาติต่างๆใน
ประเทศไทยให้เข้าร่วมการปฏิวัติ ซึ่งถือเป็นการสร้างรากฐานของ พท. ให้มีความแข็งแกร่งขึ้น แม้
ชนชาติต่างๆในประเทศไทยจะมีจำนวนไม่มาก และอาจดูแตกต่างด้วยลักษณะทางชาติพันธุ์
ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนาและวิถีชีวิต แต่ประสบการณ์ที่ถูกกดขี่ข่มเหงโดยเฉพาะจากการ
ทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ย่อมเป็นแรงผลักดันสำคัญในการต่อสู้ อีกทั้งการปลุกกระดมชนชาติส่วน
น้อยของ พท. ยังเป็นการปลุกฝังจิตสำนึกก้าวหน้าต่อการอยู่ร่วมกันให้แก่ชนชาติส่วนน้อย การ
เคารพซึ่งกันและกัน สนับสนุนและช่วยเหลือ จะช่วยสร้างความสามัคคีและประสานความสัมพันธ์
ให้แน่นแฟ้นขึ้น อันเป็นผลดีต่อการร่วมมือร่วมใจในการกิจปฏิวัติ

นอกจากนี้ พท. ยังกล่าวถึงการส่งเสริมให้ชนชาติส่วนน้อย “มีสิทธิในการใช้ภาษา
หนังสือ รักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิม คัดค้านการกดขี่เหยียดหยามระหว่าง
ชนชาติ” โดย พท. อธิบายว่า ชนชาติต่างๆ มีภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี อันเป็น

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, 10.

⁷² เรื่องเดียวกัน.

เอกลักษณ์ของชนชาติ ซึ่งล้วนก่อรูปและสืบทอดมานับร้อยนับพันปี และเป็นที่ยอมรับของชนชาติอื่นๆอย่างยิ่ง ทว่าชนชั้นปกครองได้ดำเนินนโยบายที่มุ่งลบล้างเอกลักษณ์ของชนชาติส่วนน้อยด้วยการบังคับ ก่อความแตกแยกระหว่างชนชาติต่างๆในประเทศไทย เพื่อสะดวกแก่การปกครอง แต่กลับสร้างความขมขื่นแก่ชนชาติส่วนน้อยทั้งหลายอย่างยิ่ง⁷³ ด้วยเหตุนี้ พลท. จึงเสนอนโยบายให้ชนชาติส่วนน้อย “มีสิทธิในการใช้ภาษา หนังสือ รักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม” อย่างไรก็ตาม แม้ พลท. ให้สิทธิเสรีภาพแก่ชนชาติต่างๆในประเทศไทย มีสิทธิใช้ภาษา หนังสือ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีของตนเอง โดยไม่ถูกบังคับให้เปลี่ยนหรือถูกผสมกลืนกลายเป็นวัฒนธรรมกลุ่มเดียวกันหมด แต่ พลท. ก็คำนึงถึงการสร้างสังคมคอมมิวนิสต์ในอนาคต โดย พลท. ได้อธิบายว่า เมื่อมีการติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างชนชาติและประชาชาติต่างๆมากขึ้น อันเนื่องมาจากความสะดวกสบายจากวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ความแตกต่างระหว่างชนชาติจะลดน้อยลง ขณะที่ความสนิทสนมกลมกลืนจะเพิ่มขึ้น และการผสมผสานทางภาษา หนังสือ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีของชนชาติและประชาชาติจะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น และเมื่อเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมคอมมิวนิสต์ ชนชั้นกดขี่ขูดรีดผู้ก่อความบาดหมางระหว่างชนชาติต่างๆถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิง ผลประโยชน์ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างชนชาติและประชาชาติจะเร่งให้การผสมผสานทางภาษา หนังสือ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ทั้งนี้ พลท. มองว่า ความแตกต่าง ทางภาษา หนังสือ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีไม่อาจลบล้างได้ด้วยการบังคับอย่างฉับพลัน หากจะต้องเป็นไปโดยสมัครใจและค่อยเป็นค่อยไป⁷⁴ ซึ่งแม้ความคิดดังกล่าวข้างต้นไม่ขัดแย้งกับนโยบายการให้สิทธิเสรีภาพแก่ชนชาติส่วนน้อย แต่สะท้อนให้เห็นความคิดความต้องการบางอย่างของ พลท. อย่างมีนัยยะสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่สังคมคอมมิวนิสต์ การผสมผสานเอกลักษณ์ของแต่ละชนชาติอาจนำไปสู่การกำหนดแบบแผนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ในขณะที่ พลท. ให้สิทธิเสรีภาพในการรักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามแก่ชนชาติส่วนน้อย แต่ในทางตรงกันข้าม หากขนบธรรมเนียมและประเพณีที่ พลท. มองว่าไม่ดีงาม พลท. ก็มีนโยบายที่จะล้มเลิกเช่นเดียวกัน โดยใช้วิธีการ “ให้การศึกษา ยกย่องทางความคิดทางการเมืองและวิทยาศาสตร์ของประชาชนในชนชาตินั้นๆทีละขั้นๆ ให้เขาค่อยๆมองเห็นเองและ

⁷³ เรื่องเดียวกัน.

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, 11.

เลิกกันเอง”⁷⁵ อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่านโยบายเฉพาะหน้าข้อ 5 มีความย้อนแย้งในตัวเอง เพราะมีทั้งการส่งเสริมและการให้เลิกปฏิบัติ อีกทั้งยังเกิดคำถามว่าอะไรคือเกณฑ์ตัดสิน “ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ไม่ดีงาม” หากชนชาติส่วนน้อยและ พทท. มองในมุมมองที่ต่างกัน ดังนั้น เพื่อไม่เป็นการบังคับและทำลายความสัมพันธ์ระหว่างกัน พทท. จึงใช้การให้การศึกษาเพื่อยกระดับความคิดและหล่อหลอมชนชาติส่วนน้อยให้มีลักษณะแบบชนชั้นกรรมาชีพตามแนวทางลัทธิมาร์กซ์ก่อน แล้วจึงให้เลิกปฏิบัติ “ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ไม่ดีงาม” ที่เห็นว่าควรให้ยกเลิกและขัดกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ซึ่งวิธีการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พทท. ไม่ได้ยอมรับความเป็นตัวตนของชนชาติส่วนน้อยทั้งหมด “ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ไม่ดีงาม” ในความคิดของ พทท. ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมคอมมิวนิสต์ นโยบายข้อนี้จึงอาจเป็นเพียงโฆษณาชวนเชื่อประการหนึ่งของ พทท. เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากชนชาติส่วนน้อย พทท. จึงยอมรับความแตกต่างของชนชาติส่วนน้อยในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ก่อนที่ชนชาติส่วนน้อยจะได้รับการหล่อหลอมให้มีจิตสำนึกแบบชนชั้นกรรมาชีพ

อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของชนชาติส่วนน้อยที่ พทท. แสดงความกังวลออกมาอย่างชัดเจน คือ “ขบวนการแบ่งแยกดินแดนของชนชาติส่วนน้อย” แม้ลัทธิมาร์กซ์มีหลักการยอมรับชนชาติต่างๆ ในประเทศที่ประกอบด้วยหลายชนชาติ แต่ละชนชาติสามารถตัดสินใจว่าจะแยกตัวออกไปตั้งเป็นรัฐอิสระแห่งประชาชาติตนหรือไม่ แต่ พทท. กลับไม่เห็นด้วยกับการแยกตัวออกไปปกครองตนเองโดยการเป็นรัฐอิสระ โดยอ้างว่าไม่เป็นผลดีต่อชนชาติส่วนน้อยที่ต้องต่อสู้ตามลำพังจึงต้องสามัคคีกับชนชาติส่วนใหญ่ไว้ และเมื่อได้มาซึ่งเอกราชและประชาธิปไตย ชนชาติส่วนน้อยสามารถดำเนินการปกครองตนเองได้ ภายใต้เงื่อนไขที่ชนชาติส่วนน้อยยังเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย ดังที่ปรากฏคำอธิบายในเอกสาร “คำแนะนำประกอบการศึกษา : นโยบายเฉพาะหน้าของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” ความว่า

...เราชาวคอมมิวนิสต์สนับสนุนขบวนการปลดแอกของประชาชนที่ถูกกดขี่ทั้งมวลในการต่อสู้กับจักรวรรดินิยมให้พ้นจากฐานะเมืองขึ้นกึ่งเมืองขึ้น แต่เราจะไม่สนับสนุนชนชาติหนึ่งชนชาติใดในประเทศที่ถูกกดขี่แยกตัวออกไป ถ้าหากการแยกตัวนั้นไม่เพียงแต่มิได้ช่วยให้ชนชาติที่แยกตัวออกไปนั้น ได้รับอิสรภาพและเอกราชโดยแท้จริงแล้ว กลับบั่นทอนกำลังสู้รบของประชาชนผู้ถูกกดขี่ใน

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน.

ประเทศนั้น ในการต่อต้านจักรพรรดินิยมโดยรวม เพราะว่าหนทางการปลดแอกของชนชาติส่วนน้อยต่างๆ ในประเทศเมืองขึ้นกึ่งเมืองขึ้น ก็คือสามัคคีกับประชาชนผู้ถูกกดขี่ทุกชนชาติในประเทศ ต่อสู้กับจักรพรรดินิยมและสมุนเพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชและประชาธิปไตยของประชาชนผู้ถูกกดขี่ทั่วประเทศโดยส่วนรวม เมื่อทั่วทั้งประชาชาติไทยได้รับอิสรภาพแล้ว “ในเขตที่รวมของชนชาติให้ดำเนินการปกครองของตนเองได้ โดยอยู่ภายในครอบครัวใหญ่ของประเทศไทย” ตามนโยบายข้อที่ 5 ของพรรคเรา...⁷⁶

ส่วนประเด็นสุดท้ายที่ พคท. ให้ความสำคัญใน “นโยบายเกี่ยวกับชนชาติ” คือ การเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนน้อย และขจัดความลำเอียงที่ชนชาติส่วนน้อยเข้าไม่ถึง ตามที่พรรคได้กำหนดว่า “ให้พัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษา การสาธารณสุขอย่างทั่วถึง” จะทำให้ชนชาติส่วนน้อยได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่พลเมืองพึงได้รับ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข ซึ่งชนชาติส่วนน้อยในประเทศไทยมักขาดโอกาสในการเข้าถึง ทำให้ชนชาติส่วนน้อยมีคุณภาพชีวิตที่ย่ำแย่ จึงไม่มีโอกาสเปลี่ยนแปลงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น

นโยบายเฉพาะหน้าข้อที่ 9 กล่าวถึง การส่งเสริมสิทธิของผู้หญิงและเยาวชน มีเนื้อหา ดังนี้

...9. หญิงมีสิทธิเท่าเทียมชาย ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจวัฒนธรรม การศึกษาและการทำงาน ส่งเสริมบทบาทของหญิงในการเคลื่อนไหวปฏิวัติและการผลิต ประกันสวัสดิการของหญิงและเด็ก

ประกันการศึกษาและการมีงานทำของเยาวชน ส่งเสริมให้เยาวชนมีความรักชาติรักประชาธิปไตย รักประชาชน รักการใช้แรงงาน มีจิตใจเสียสละเพื่อส่วนรวม เข้าร่วมการปฏิวัติและสร้างสังคมใหม่อย่างเอาการเอางาน...⁷⁷

นโยบายเฉพาะหน้าในข้อที่ 9 ซึ่งเป็นนโยบายที่เกี่ยวกับ “ผู้หญิงและเยาวชน” พคท. ได้อธิบายว่า ผู้หญิงในสังคมไทยมีสถานะที่ต่ำกว่าผู้ชายและต้องคอยทำหน้าที่เป็นช้างเท้าหลัง ผู้หญิงส่วนใหญ่ที่ไม่ได้เกิดในครอบครัวที่ร่ำรวยจึงมีทางเลือกในชีวิตไม่มากนัก ด้วยเหตุนี้ พคท. จึงกำหนดให้ “หญิงมีสิทธิเท่าเทียมชาย ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจวัฒนธรรม การศึกษาและการทำงาน

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, 11-12.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, 22.

ส่งเสริมบทบาทของหญิงในการเคลื่อนไหวปฏิบัติและการผลิต ประกันสวัสดิการของหญิงและเด็ก” ผู้หญิงจึงมีความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะได้รับการปลดปล่อย อีกทั้งจำนวนผู้หญิงในประเทศมีจำนวนมาก จึงเป็นพลังหนึ่งที่จะส่งเสริมภารกิจการศึกษาปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงได้⁷⁸ ดังนั้น ผู้หญิงจึงสามารถเข้าร่วมทุกขั้นตอนของการปฏิบัติเท่าเทียมกับผู้ชาย และยังรวมถึงสิทธิในการสร้างสังคมใหม่ด้วย นอกจากนี้ เยาวชนยังเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ พทท. ให้ความสำคัญในฐานะเป็นผู้สืบทอดการปฏิบัติ ในนโยบายเฉพาะหน้าข้อที่ 9 จึงกำหนดให้ “ประกันการศึกษาและการมีงานทำของเยาวชน ส่งเสริมให้เยาวชนมีความรักชาติรักประชาธิปไตย รักประชาชน รักการใช้แรงงาน มีจิตใจเสียสละ เพื่อส่วนรวม เข้าร่วมการปฏิบัติและสร้างสังคมใหม่อย่างเอกราชอย่างตน” โดย พทท. ต้องการปลูกฝังอุดมการณ์ตามแนวทางของพรรคเพื่อให้เยาวชนซึมซับและนำไปปฏิบัติ ตระหนักถึงการเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติ และเป็นพลังรุ่นใหม่ที่จะเติบโตขึ้นมาเพื่อสานงานสร้างสรรค์สังคมที่มนุษย์จะได้อยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียมโดยปราศจากการกดขี่ใดๆ

นอกจาก “มติ 19” และ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2519” เอกสารอีกฉบับที่มีเนื้อหากล่าวถึงงานแนวร่วมในฐานะแผนงานที่จะต้องดำเนินการต่อไป คือ “คำชี้แนะบางประการเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน และงานสำคัญของพรรคในปี 2521” ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2521 โดยกรมการเมืองของ พทท. เอกสารฉบับนี้มีเนื้อหา 6 ประเด็น ได้แก่ สถานการณ์สากล สถานการณ์ภายในประเทศ งานในเขตต่อสู้ด้วยอาวุธ งานในเขตปกครองของศัตรู งานแนวร่วม และงานพรรค เอกสาร “คำชี้แนะบางประการเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน และงานสำคัญของพรรคในปี 2521” จึงเป็นแนวทางที่ผู้ปฏิบัติงานของพรรคต้องนำไปปฏิบัติในพ.ศ. 2521 ทั้งนี้ พทท. ได้ประเมินว่าพรรคกำลังอยู่ในช่วงที่ได้เปรียบเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากความไม่มีเสถียรภาพของรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร ทำให้เกิดความขัดแย้งภายในชนชั้นปกครอง รัฐบาลไม่สามารถบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงนำไปสู่การเปลี่ยนรัฐบาลในรอบปีที่ผ่านมา โดยรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้ขึ้นมาแทน รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ได้พยายามปรับเปลี่ยนนโยบายทางการเมืองเพื่อลดความตึงเครียดของทุกฝ่าย โดยจัดให้มีการเลือกตั้ง และการจัดตั้งองค์การของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่ง พทท. มองว่านโยบายดังกล่าวเป็นกลลวงที่รัฐบาลพยายามดึงและแยกสลายประชาชนออกจากการต่อสู้ภายใต้การนำของ พทท. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักศึกษาปัญญาชนจำนวนมากที่เข้ามาร่วมกับ พทท. อาจกล่าวได้ว่า ในสภาวะการณ์ดังกล่าวเป็น

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, 22-23.

เงื่อนไขอันดีในการขยายการต่อสู้ของพรรคในทุกด้าน ด้วยเหตุนี้การออกเอกสาร “คำชี้แนะบางประการเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน และงานสำคัญของพรรคในปี 2521” จึงเพื่อยืนยันความถูกต้องของ “มติ 19” ซึ่ง พคท. เห็นว่าเป็นเพราะการยึดกุมและปฏิบัติตาม “มติ 19” จึงทำให้งานปฏิวัติด้านต่างๆเติบโตและก้าวหน้า ดังนั้นทั่วทั้งพรรคจะต้องยืนยันยึดปฏิบัติตาม “มติ 19” ต่อไปควบคู่กับคำเรียกร้องของสหายมิตร สมานันท์ ดังปรากฏข้อความบางตอนใน “คำชี้แนะบางประการเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน และงานสำคัญของพรรคในปี 2521” ความว่า

...กองกำลังอาวุธและมวลชนปฏิวัติที่ยืนยันปฏิบัติตามมติปี 19 และคำชี้แนะต่างๆของพรรคอย่างเอาการเอางาน ได้ผลักดันให้การทำงานด้านต่างๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานขยายเขตจรยุทธ์ ขยายฐานที่มั่น เสริมความมั่นคงและการสร้างฐานที่มั่นพัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง กองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทยได้เติบโตใหญ่เข้มแข็งขึ้น โครงการและภาระหน้าที่ในปี 2520 ที่พรรคได้วางไว้ได้บรรลุผลสำเร็จเป็นส่วนใหญ่ งานในเขตปกครองปฏิวัติทั้งในเมือง ในชนบทและงานในต่างประเทศก็ได้ขยายตัวไปในระดับที่ต่างกัน.

จากการทำงานที่ก้าวหน้าไปพิสูจน์ว่า มติปี 19 นั้นถูกต้อง ทั่วทั้งพรรคยังจะต้องยืนยันยึดปฏิบัติตามมติปี 19 และคำเรียกร้องของสหายมิตร สมานันท์ ในบทความระลึกวันก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยครบรอบ 35 ปีอย่างเด็ดเดี่ยวต่อไป...⁷⁹

ดังนั้น ในพ.ศ. 2521 “มติ 19” จึงยังคงเป็นแนวทางที่ถูกต้องสำหรับทิศทางการปฏิวัติของพคท. ในขณะที่ “คำชี้แนะบางประการเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน และงานสำคัญของพรรคในปี 2521” เป็นการยืนยันแนวทางเดิมของ พคท. และเสนอแนะต่อปัญหาบางประการที่จำเป็นต้องชี้แจงซึ่งรวมถึงงานแนวร่วมเช่นเดียวกัน โดยมีการชี้แจงเพิ่มเติมเกี่ยวกับงานแนวร่วม และสรุปผลงานที่ผ่านมาในรอบ 1 ปี (พ.ศ. 2520) ดังนี้

...งานแนวร่วมเป็นงานที่ทั่วทั้งพรรคจะต้องทำร่วมกัน มิใช่เพียงอาศัยหน่วยงานเฉพาะหรืออาศัยคณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรัก

⁷⁹ กรมการเมือง, “คำชี้แนะบางประการเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน และงานสำคัญของพรรคในปี 2521,” 1 มกราคม 2521 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แลกเปลี่ยน รายงาน คำชี้แจงของ พคท. ในวาระต่างๆ, A6/18, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 1.

ประชาธิปไตยไปทำเท่านั้น องค์การนำของพรรคในเขตต่างๆก็ต้องกุมเข็มมุ่งและหลักการทำงานแนวร่วมของพรรคในปี 19 ให้มัน พยายามสร้างพันธมิตรระดับต่างๆ ผลักดันให้แนวร่วมประชาธิปไตยขยายตัวกว้างขวางรวดเร็วยิ่งขึ้น ใช้รูปแบบ กป.ชป. และรูปการอื่นๆ ไปเชื่อมสัมพันธ์กับองค์การ กลุ่มชน พรรคการเมือง บุคคลในชนบทหรือในเมืองร่วมกันต่อสู้เพื่อสิทธิผลประโยชน์ของประชาชนและเอกราชประชาธิปไตยเท่าที่เงื่อนไขจะเป็นไปได้ ทั้งต้องอาศัยข้อหวัหและความขัดแย้งในกลุ่มชนชั้นปกครองให้เป็นประโยชน์ ใช้รูปแบบที่เหมาะสมไปสร้างและขยายพันธมิตรที่คัดค้านศัตรูร่วมกัน แม้จะชั่วครั้งชั่วคราวก็ตาม ช่วงจึงให้บุคคลรักชาติรักประชาธิปไตยและรักความเป็นธรรมให้เข้าร่วมการต่อสู้ ขยายผลสะท้อนของแนวร่วมออกไป ทำให้การจัดตั้งแนวร่วมประชาธิปไตยประชาธิปไตยกว้างขวางยิ่งขึ้น

ในรอบปีที่ผ่านมา บรรดาชาวไทยในต่างประเทศได้ใช้รูปแบบต่างๆ เคลื่อนไหวเปิดโปงการขายชาติ เฝ้าจับอำนาจของรัฐบาลปฏิกริยากับมิตรชาวต่างประเทศมาสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชประชาธิปไตยและสิทธิผลประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชนภายในประเทศ ทำให้การปฏิบัติของประชาชนไทยมีผลสะท้อนกว้างขวางทางสากลและมีมิตรเพิ่มมากขึ้น เราจึงต้องส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในต่างประเทศให้มากกว่านี้ ขยายการจัดตั้งกำลังปฏิวัติพื้นฐานในหมู่นักเรียนและผู้ใช้แรงงาน ชาวไทยให้เป็นปีกแผ่น พร้อมทั้งขยายงานแนวร่วมในหมู่ชาวไทย ผู้รักชาติรักประชาธิปไตยและมิตรชาวต่างประเทศให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เนื่องจากการเคลื่อนไหวของชาวไทยในต่างประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในประเทศทุนนิยมซึ่งมีเงื่อนไขเคลื่อนไหวเปิดเผยชอบด้วยกฎหมายในระดับหนึ่ง แต่ขณะเดียวกัน ยังต้องระมัดระวังการแทรกซึมบ่อนทำลายจากพวกสายลับและการสมคบกันปราบปรามของชนชั้นปกครองด้วย ฉะนั้น การขยายกำลังและดำเนินการเคลื่อนไหวจึงต้องจัดความสัมพันธ์ระหว่างงานลับและงานเปิดเผยให้ดี...⁸⁰

คำชี้แจงเพิ่มเติมเรื่องงานแนวร่วมและการสรุปรงานแนวร่วมในรอบ 1 ปีดังกล่าวข้างต้น นอกจากเป็นการเน้นย้ำแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมที่ปรากฏใน “มติ 19” และ “นโยบายเฉพาะ

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, 6.

หน้า 10 ข้อที่ปรับปรุงใหม่ พ.ศ.2519” อีกด้านหนึ่งยังเป็นการเรียกร้องให้ทั่วทั้งพรรคสนใจงานแนวร่วม ไม่ควรให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย (กป.ชป.) หรือหน่วยงานใดเท่านั้น แต่ทุกเขตงานต้องผลักดันงานแนวร่วมให้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง โดยเน้นย้ำให้องค์กรนำแต่ละเขตงานยึดกุมเข้มมุ่มและ “มติ 19” นำไปปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เหมาะสมในพื้นที่ของตนเอง ทั้งนี้ แม้ พคท. มองว่าการสร้างแนวร่วมในรอบปีที่ผ่านมาพรรคประสบความสำเร็จใน “การขยายแนวร่วมประชาธิปไตย” ทั้งในชนบท ในเมือง และในต่างประเทศ แต่ พคท. ยังคงเรียกร้องต้องการให้ผู้ปฏิบัติงานสนใจการสร้างแนวร่วมมากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสำคัญของงานแนวร่วมที่เสริมสร้างประสิทธิภาพการเคลื่อนไหวของ พคท. ในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น

การวิเคราะห์นโยบายการสร้างแนวร่วมใน “มติ 19” และ “นโยบายเฉพาะ 10 ข้อที่ปรับปรุงใหม่ ปี 2519” รวมทั้งข้อสนับสนุนความถูกต้องของ “มติ 19” ที่ปรากฏใน “คำชี้แจงบางประการเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน และงานสำคัญของพรรคในปี 2521” ตามที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นเมื่อได้เปรียบเทียบกับ “แถลงการณ์ 30 ปี” ซึ่งถือเป็นนโยบายริเริ่มในการสร้างแนวร่วม ซึ่งผู้ศึกษาพบว่า “แถลงการณ์ 30 ปี” เป็นต้นแบบแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. ทั้งนี้เห็นได้จากการที่ “มติ 19” ได้คัดลอกความหมายแนวร่วมมาจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” รวมทั้งการวิเคราะห์ขั้นตอนการปฏิบัติ การวิเคราะห์ชนชั้นที่สามารถเข้าร่วมได้ และเป้าหมายของการสร้างแนวร่วมยังคงเป็น “การสร้างแนวร่วมประชาธิปไตย” นอกจากนี้การที่ พคท. กล่าวว่า “ภายหลังแถลงการณ์ 30 ปี แนวร่วมได้ขยายไปอย่างรวดเร็ว” ทำให้ พคท. ประเมินว่านโยบายการสร้างแนวร่วมที่มาจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” เป็นนโยบายที่ถูกต้อง ดังนั้นมติหรือนโยบายการสร้างแนวร่วมที่ออกมาหลังจากนั้นจึงไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงในด้านเนื้อหาและแนวคิดหลักในการสร้างแนวร่วมแต่อย่างใด ทั้งนี้ผู้ศึกษามองว่าสาเหตุที่ทำให้ พคท. ยังคงยึดแนวคิดการสร้างแนวร่วมจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 – 2521 มีสาเหตุมาจากการยึดถือความคิดเหมาเจ๋อตุงเป็นต้นแบบในการปฏิวัติสังคมนิยมไทย อีกทั้ง พคท. ยังขาดการศึกษาค้นคว้าทางทฤษฎีที่เพียงพอ (ดังที่มีการสรุปในไว้ใน “มติ 19” ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป) จึงยังคงอ้างอิงแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” ตามที่ ธิกานต์ ศรีนารา ได้วิเคราะห์เนื้อหาจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” ว่ามีความคล้ายคลึงกับบทความ “การปฏิวัติของจีนกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน” ที่เขียนโดยเหมาเจ๋อตุงอย่าง

เห็นได้ชัดเจน⁸¹ นอกจากนี้ “แถลงการณ์ 30 ปี” ยังถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสมาชิกระดับสูงของพรรคอย่าง อุดม สีสุวรรณ ว่า “แถลงการณ์ 30 ปี” เป็นความอับจนทางทฤษฎี ความอับลัทธิทางความคิด และวางแห่งความพ่ายแพ้ ของผู้ที่ขาดความรู้สึกนึกคิดเป็นอิสระและไม่เป็นตัวของตัวเอง⁸² ดังที่ อุดม ได้เล่าถึงความรู้สึกเมื่อครั้งได้ฟังแถลงการณ์เป็นครั้งแรก ความว่า

...ผมกลับมาถึงอีสานแล้ว ผมนอนฟังวิทยุ สปท. ที่ออกบทความสรุปนี้ ด้วยความสนใจ เพื่อจะได้ความรู้ความเข้าใจเพิ่มสมรรถนะในการทำงานยิ่งขึ้น ครั้นแล้วผมรู้สึกเหมือนหนึ่งว่า ที่ตนได้ยินได้ฟังนั้น คล้ายๆกับการลอกเอาสารนิพนธ์ 8 เล่มของเหมา เจ๋อ ตุง...⁸³

อย่างไรก็ตาม แม้ “แถลงการณ์ 30 ปี” ถือเป็นต้นแบบแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. แต่มีความแตกต่างกับ “มติ 19” อยู่บ้างเช่นกัน ตัวอย่างเช่น “มติ 19” เรียกร้องให้ทั่วทั้งพรรค ดำเนินงานแนวร่วม ซึ่งแตกต่างจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” ที่เป็นจุดเริ่มต้นของแนวนโยบายการสร้างแนวร่วม และกล่าวถึงแค่การสร้างแนวร่วมกับกลุ่มการเมือง พรรคการเมือง บุคคลผู้รักชาติรักประชาธิปไตย โดยไม่ได้ระบุกลุ่มอื่นที่ต้องการสร้างแนวร่วมดังเช่นที่ปรากฏใน “มติ 19” ซึ่งกล่าวถึงกลุ่มที่ต้องการสร้างแนวร่วมไว้หลากหลายกลุ่ม รวมทั้ง “มติ 19” ยังเสนอวิธีการและท่วงทำนองที่ถูกต้องต่อการนำในแนวร่วม อันสะท้อนให้เห็นนโยบายการสร้างแนวร่วมที่ชัดเจนมากกว่าเป็นแค่การชี้แนะแนวทางกว้างๆ นอกจากนี้ “มติ 19” ยังเป็นการสรุปบทเรียนจากการทำงานแนวร่วม จึงทำให้มองเห็นข้อผิดพลาดและนำมาปรับแก้ไขได้ ดังเช่น ความสำคัญของการสร้างแนวร่วมกับ องค์การมวลชนที่ถูกกฎหมาย การประสานการทำงานระหว่างในชนบทกับในเมือง ซึ่งจะช่วยให้ พคท. สามารถทำงานในขอบเขตที่กว้างขวางและเชื่อมโยงถึงกันได้สะดวกขึ้น ดังนั้น “มติ 19” จึงถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. เพราะได้สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของ พคท. ที่ต้องการขยายแนวร่วมทุกชนชั้น ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่ พคท. กล่าวถึงการสร้างแนวร่วมที่หลากหลายโดยการขยายกำลังปฏิวัติพื้นฐาน และสามัคคีบุคคล กลุ่มการเมือง พรรคการเมือง และชนชั้นนายทุนชาติ ตามเข็มนาฬิกา ตามเข็มนาฬิกา “ขยายกำลังปฏิวัติพื้นฐานอย่างเต็มที่ สามัคคีบรรดาผู้รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งปวงอย่างกว้างขวาง ต่อสู้กับจักรวรรดินิยมและพวกปฏิกริยาที่

⁸¹ ธิกานต์ ศรีนารา, ““กิ่งเมืองขึ้น ถึงศักดิ์นา” ถึง “ทุนนิยม” “ลักษณะสังคมไทย” ในพคท.,” 164-165.

⁸² พ. เมืองชมพู (นามแฝง). *สู่สมรภูมิภูพาน*, 293-294.

⁸³ *เรื่องเดียวกัน*, 293.

ขายชาติและกบฏที่ทุจริตประชาชนอย่างเด็ดเดี่ยว ใช้ความขัดแย้งภายในของศัตรูให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่” ทั้งนี้การสร้างแนวร่วมอย่างกว้างขวางมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนงานด้านต่างๆของ พคท. โดยเฉพาะการต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบท อันเป็นฐานกำลังหลักของ พคท. ที่รัฐต้องการปราบปราม

แม้ได้ปรากฏข้อแตกต่างบางประการในแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมระหว่าง “แถลงการณ์ 30 ปี” กับ “มติ 19” ก็ตาม แต่มิได้เป็นความแตกต่างที่นำไปสู่การคัดค้านหรือโต้แย้ง “แถลงการณ์ 30 ปี” อีกทั้ง “มติ 19” ยังเป็นพัฒนาการเชิงนโยบายของ พคท. ซึ่งช่วยยืนยันความถูกต้องในแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมของ “แถลงการณ์ 30 ปี” ดังที่ พคท. เชื่อว่าการขยายตัวของแนวร่วมประชาธิปไตยประชาธิปไตยได้อย่างกว้างขวาง สืบเนื่องจากการยึดกุมนโยบายและคำชี้แนะต่างๆของพรรค ด้วยเหตุนี้ “แถลงการณ์ 30 ปี” จึงกลายเป็นต้นแบบของแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. ความแตกต่างบางประการที่ปรากฏเป็นเพียงส่วนส่งเสริมความสำคัญให้ “แถลงการณ์ 30 ปี” ยังคงเป็นแนวคิดหลักที่ พคท. ต้องยึดกุมต่อไป ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ใน “แถลงการณ์ 30 ปี” และ “มติ 19” คือ การสร้าง “แนวร่วมประชาธิปไตย” ให้ขยายตัวกว้างใหญ่ยิ่งขึ้น

3.2.2 พคท. กับความพยายามสร้างแนวร่วมกับรัฐบาล

แนวนโยบายการสร้างแนวร่วมจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” และ “มติ 19” ยังคงเป็นนโยบายหลักที่ พคท. ใช้ในการสร้างแนวร่วมอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเกิดความขัดแย้งในอินโดจีน และการทำสงครามระหว่างจีนกับเวียดนามใน พ.ศ. 2522 ส่งผลให้แนวนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ได้ประกาศนโยบายอย่างเป็นทางการในนามคณะกรรมการกลาง พคท. เช่นที่เคยดำเนินการมา แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงท่าทีการทำงานแนวร่วมที่สอดคล้องกับสถานการณ์เฉพาะหน้า ซึ่ง พคท. มองว่ามีภัยจากภายนอกกำลังคุกคามประเทศไทย อีกทั้งการดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีนในการเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาและประเทศไทย ทำให้ พคท. ต้องปรับท่าทีตามจีนเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินนโยบายของจีนและป้องกันภัยคุกคามของสหภาพโซเวียต ด้วยเหตุนี้ พคท. จึงมีความพยายามสร้างแนวร่วมกับรัฐบาล ดังสะท้อนได้จากเอกสาร “คำชี้แจงเกี่ยวกับ กรณีรัฐบาลเปรม ภิรมย์ฉายว่าพรรคเราขอเจรจา” ซึ่งจะได้อธิบายถึงต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนงานแนวร่วมโดยพยายามสร้างแนวร่วมกับรัฐบาลอาจไม่เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในขบวนการปฏิวัติ เนื่องจากรัฐบาลเป็นคู่แข่งที่ พคท.

ต้องการ โคนล้ม การสร้างแนวร่วมกับรัฐบาลจะเป็นการทำลายภาพลักษณ์ของ พคท. และอาจทำให้พรรคตกอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบ ดังนั้น พคท. จึงไม่ได้ประกาศนโยบายการสร้างแนวร่วมกับรัฐบาลออกอย่างเป็นทางการ การสร้างแนวร่วมกับรัฐบาลจึงกลายเป็นเรื่องปิดลับภายในพรรค โดยสมาชิกพรรคระดับสูงเป็นผู้ดำเนินการ การประกาศนโยบายเผยแพร่ในนาม พคท. จึงไม่จำเป็น อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนงานแนวร่วมในครั้งนี้ มีสาเหตุมาจากจุดยืนของ พคท. และการวิเคราะห์สถานการณ์ในสงครามอินโดจีน ดังนั้นผู้ศึกษาจะอธิบายความคิดและจุดยืนของ พคท. ที่มีต่อสถานการณ์ความขัดแย้งในอินโดจีน เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างแนวร่วมกับรัฐบาล

แม้ว่า พคท. ไม่ได้เป็นคู่ขัดแย้งโดยตรงในสงครามอินโดจีนซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2520 แต่ความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. กับจีนที่แนบแน่นและยาวนาน ส่งผลให้สถานการณ์การเมืองทางสากลและภายในประเทศไม่เกื้อหนุนต่อการสร้างแนวร่วมของ พคท. เท่าใดนัก กล่าวคือ สถานการณ์สากลสืบเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตในการขยายอิทธิพลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีมาอย่างยืดยาว ทำให้ประเทศสังคมนิยมและขบวนการคอมมิวนิสต์ในหลายประเทศต้องเลือกสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่ง พคท. ประกาศอย่างชัดเจนในการสนับสนุนแนวทางของจีน ขณะที่ประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนคือเวียดนามกับลาวมีท่าทีสนับสนุนสหภาพโซเวียต ยกเว้นเพียงกัมพูชาที่มีความใกล้ชิดกับจีนเพราะได้รับความช่วยเหลือจากจีนในระหว่างทำสงครามปลดแอก ต่อมาเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นรุนแรงระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2520 จากการปะทะตามชายแดนของทั้งสองประเทศจนถึงขั้นตัดความสัมพันธ์ทางการทูต ความขัดแย้งครั้งนี้ได้นำไปสู่การยึดครองกรุงพนมเปญของเวียดนามและ โคนล้มรัฐบาล พอลพตในเดือนมกราคม พ.ศ. 2522 ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 จีนส่งทหารบุกเวียดนามเพื่อทำสงครามสังคมนิยม แต่ใช้ระยะเวลาไม่นานจีนก็ถอนกองกำลังทหารออกในเดือนมีนาคมปีเดียวกัน เพราะจีนต้องการจำกัดขอบเขตที่จะนำไปสู่การเผชิญหน้ากับสหภาพโซเวียต และสงครามครั้งนี้เพื่อรักษาเกียรติภูมิของจีนจากการถูกเวียดนามทำทลายเท่านั้น⁸⁴

⁸⁴ นรนิติ เศรษฐบุตร, การขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียตเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้กรณีพิพาทในแหลมอินโดจีนระหว่างเขมรกับญวนขยายตัวและยืดเยื้อ, (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), 76-92.

อย่างไรก็ดี ความขัดแย้งในอินโดจีนและสงครามระหว่างจีนกับเวียดนาม ทำให้ พทท. ซึ่งมีจุดยืนสนับสนุนจีนอยู่ในสถานะที่ยากลำบาก ทั้งนี้ ธิกานต์ ศรีนารา วิเคราะห์ว่า ได้เกิดผลกระทบที่สำคัญแก่ พทท. อย่างน้อย 2 ประการ ประการแรก ส่งผลให้จีนบีบให้ พทท. ต้องปิด สปท. และส่งผลให้เวียดนามและลาวประกาศตัดความช่วยเหลือ พทท. อีกประการหนึ่งคือ ส่งผลให้นักศึกษาปัญญาชนและแนวร่วมบางส่วนใน กป.ชป. ประกาศแยกตัวจาก พทท.⁸⁵ ซึ่งในเวลาต่อมา คณะกรรมการกลาง พทท. ได้ประกาศจุดยืนต่อความขัดแย้งในอินโดจีนผ่านเอกสาร “คำชี้แจงเกี่ยวกับสถานการณ์และแนวทางโฆษณาในเขตปกครองศัตรู” ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2522 โดย พทท. ได้ชี้แจงว่า การรุกรานกัมพูชาของเวียดนามคือการดำเนินตามแผนการที่จะยึดครองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสหภาพโซเวียต โดยมีเวียดนามและลาวเป็นลูกสมุน พร้อมกับชี้ให้เห็นว่าขั้นตอนต่อไปของแผนการนี้คือการยึดครองประเทศไทย เอกสารฉบับนี้จึงถือเป็นครั้งแรกที่ พทท. กำหนดท่าทีและรูปแบบในการต่อต้านแผนการยึดครองเอเชียของโซเวียต-เวียดนาม-ลาวออกอย่างเป็นรูปธรรม โดยเอกสารฉบับนี้มุ่งเน้นให้ผู้ปฏิบัติงานในเมืองของ พทท. นำไปปฏิบัติเท่านั้น⁸⁶ โดยมีการชี้แจง “ภาระหน้าที่” ต่อผู้ปฏิบัติงานในเมือง 2 ประการ ดังนี้

... 1. ด้านหนึ่งต้องเปิดโปงการปกครองที่ขายชาติเผด็จการฟาสซิสต์ของรัฐบาลเกรียงศักดิ์ให้มากยิ่งขึ้น โดยอาศัยพลังมวลชนและเครือข่ายโฆษณาทุกชนิดรวมทั้งกลุ่มปกครองที่นิยมอเมริกา สร้างเงื่อนไขให้แก่การเคลื่อนไหวของมวลชนทั่วประเทศ รวมทั้งที่อยู่ในต่างประเทศ ชูธงรักชาติรักประชาธิปไตยให้สูงเด่น ขยายกำลังรักชาติรักประชาธิปไตยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น อีกด้านหนึ่งโดดเด่นนโยบายปฏิกริยาเกรียงศักดิ์เปิดโปงคำว่า “เป็นกลาง” ของรัฐบาลปฏิกริยาเกรียงศักดิ์ ที่ด้านหนึ่งจะใช้ความขัดแย้งต่างๆ มาเป็นประโยชน์ในการดำเนินนโยบายขายชาติและรักษาการปกครองของมัน อีกด้านหนึ่งก็เพื่อยับยั้งการเคลื่อนไหวรักชาติของประชาชน เปิดโปงนโยบายปราบปรามประชาชน ปราบปราม พทท. ทำลายการปฏิวัติ.

⁸⁵ ธิกานต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาคม ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 134-135.

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, 151-154.

2. ในองค์การจัดตั้งของพรรค สยท. องค์การจัดตั้งของมวลชนที่ก้าวหน้า และแนวร่วมที่มีเงื่อนไข จะต้องให้การศึกษากับสถานการณ์ แนวทางนโยบาย ของพรรค จำแนกแนวทางลัทธิมาร์กซ์กับลัทธิแก้ไขให้แจ่มชัด เปิดโปงการบิดเบือน ทฤษฎีของลัทธิแก้ไขเวียดนามกับสมุน ระมัดระวังการเคลื่อนไหวแบ่งแยกคู่แข่งของ พวกมัน ผู้ที่ไปไว้ใจศัตรูนั้นต้องสนใจปฏิบัติต่อเขาอย่างมีการจำแนก ขยายกำลังที่ ก้าวหน้าอย่างเต็มที่ สามัคคีพลังที่สามัคคีทั้งปวงอย่างกว้างขวางอย่างเต็มที่ เพื่อ คัดค้านจักรพรรดินิยมอเมริกาและเกรียงศักดิ์ศัตรูเฉพาะหน้า เปิดโปงยับยั้ง แผนการรุกรานของผู้รุกรานตัวใหม่มากยิ่งขึ้น...⁸⁷

ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2522 คณะกรรมการกลาง พคท. ได้เผยแพร่เอกสาร “คำชี้แจงเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะหน้าและภาระหน้าที่ของเรา” ทาง สปท. โดยเนื้อหาในเอกสาร ชี้ให้เห็นว่า พคท. ให้ความสำคัญต่อการรุกรานของโซเวียต-เวียดนาม-ลาว ซึ่ง พคท. เชื่อว่ามี เป้าหมายเพื่อยึดครองประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึงความวิตกกังวลต่อการถูกคุกคามเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสถานการณ์ที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งมีการปะทะกันระหว่างทหาร เวียดนามและไทย ด้วยเหตุนี้ พคท. จึงเรียกร้องให้มีการเตรียมรับมือการรุกราน พร้อมกับ ผลักดันให้ขอเรียกร้องดังกล่าวเป็น “ภาระหน้าที่” ในการปฏิบัติ ดังปรากฏคำอธิบายที่สะท้อนถึง ความกังวลของ พคท. ในเอกสาร “คำชี้แจงเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะหน้าและภาระหน้าที่ของเรา” ความว่า

...หลังจากที่เวียดนามยึดกรุงพนมเปญได้แล้ว ก็ได้ผลักดันสงครามเข้ามา ประชิดชายแดนไทย พร้อมกันนั้นก็ได้บีบบังคับและข่มขู่หาเรื่องประเทศไทย เพื่อ จะใช้เป็นข้ออ้าง ในการรุกรานประเทศไทยต่อไปด้วยกำลังทหาร ในขณะที่ สงครามรุกรานกัมพูชาของเวียดนามเป็นภัยอันร้ายแรงที่คุกคามประเทศไทย

⁸⁷ "คำชี้แจงเกี่ยวกับสถานการณ์และแนวทางโฆษณาในเขตปกครองศัตรู," พฤษภาคม-มิถุนายน 2522 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย พิราบแดง, D39, หอจดหมายเหตุ ธรรมศาสตร์., 29.

คุกคามผลประโยชน์ของจักรพรรดินิยมอเมริกาและชนชั้นปกครองปฏิกริยาไทย

...⁸⁸

แม้ความขัดแย้งในอินโดจีนไม่เป็นผลดีต่อ พทท. เท่าใดนัก แต่สถานการณ์การเมืองภายในประเทศ พทท. กลับมองในทิศทางตรงกันข้าม ทั้งนี้ พทท. ยังคงมองว่าสถานการณ์การเมืองภายในประเทศเป็นผลดีแก่การเคลื่อนไหว เนื่องจากรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาพื้นฐานอื่นๆ ได้ ขณะที่การต่อสู้ของผู้รักชาติรักประชาธิปไตย และรักความเป็นธรรมของประชาชนชั้นชนต่างๆ ได้ขยายออกไปกว้างขวางต่อเนื่อง ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว จึงต้องเร่งปลุกระดมมวลชน ขยายงาน ขยายแนวร่วม กุมนแนวทงานนโยบายของพรรคให้มั่น อย่างไรก็ตาม ข้อเรียกร้องดังกล่าวไม่ใช่สิ่งใหม่ แต่เป็นคำกล่าวที่ พทท. ใช้มาโดยตลอด ไม่ว่าสถานการณ์จะเปลี่ยนแปลงไปเช่นใดแต่ พทท. ก็ยังคงกล่าวว่า “เป็นผลดีต่อการปฏิวัติ” และควรที่จะขยายงานต่อไปอย่างต่อเนื่อง ดังที่ปรากฏเนื้อหาตอนหนึ่งในเอกสาร “คำชี้แจงเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะหน้าและภาระหน้าที่ของเรา” ความว่า

...ภายใต้สถานการณ์ที่มีเงื่อนไขที่มีผลดีเช่นนี้ เราจะต้องเร่งปลุกระดมมวลชน ขยายงานของเราออกไป เรามีความจำเป็นและมีความเป็นไปได้ที่จะขยายกำลังปฏิวัติให้ทันกับเหตุการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องเร่งขยายกองกำลังอาวุธของประชาชนให้เติบโตใหญ่เข้มแข็งยิ่งขึ้น ขยายแนวร่วมปฏิวัติให้กว้างขวาง เราจะต้องใช้ความขัดแย้งในหมู่ศัตรูให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่...⁸⁹

นอกจากนี้ หลักฐานที่สะท้อนให้เห็นว่า พทท. วิตกกังวลต่อการคุกคามจากโซเวียต-เวียดนาม-ลาวเป็นอย่างมาก ถึงกับชี้แนะให้เป็นภาระหน้าที่ทั่วทั้งพรรค คือ มีการคัดลอกเอกสาร “คำชี้แจงเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะหน้าและภาระหน้าที่ของเรา” ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ลงวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 โดยเอกสารฉบับนี้มีเนื้อหาเหมือนกับฉบับวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 แต่ในส่วนท้ายมีการเพิ่มหัวข้อประกอบการศึกษาค้นคว้าจำนวน 6 ข้อ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้ศึกษาและสรุปความ พร้อมกับกำชับให้ส่ง “คำชี้แจงฯ” ถ่ายทอดถึงหน่วยพรรคและหน่วย สยท. ส่วน

⁸⁸ “คำชี้แจงเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะหน้าและภาระหน้าที่ของเรา,” 1 พฤษภาคม 2522 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณณ์ รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ, A6/10, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 2.

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, 4.

มวลชนภายในจัดตั้งให้พิจารณาใช้รูปแบบที่เหมาะสมไปให้การศึกษา และให้รับนำผลของการศึกษารายงานขึ้นมาตามลำดับชั้น เอกสารฉบับนี้เป็นเอกสารภายใน ระวังอย่าให้ตกหล่น⁹⁰ การที่ พทท. ให้ผู้ปฏิบัติงานนำไปศึกษาและแจ้งผลการศึกษาต่อจัดตั้ง ไม่เพียงแต่ต้องการให้ทุกคนรับรู้ คำชี้แจงเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นว่าพรรคต้องการฟังความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจเพื่อต้องการดูกระแสในขบวนการปฏิวัติว่ามีความคิดเห็นอย่างไรต่อการคุกคามจาก โซเวียต-เวียดนาม-ลาว ซึ่งการศึกษาของธิกานต์ ศรีนารา เรื่อง “หลัง 6 ตุลาคม ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” ได้ชี้ให้เห็นว่า ในขบวนการปฏิวัติมีทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับความคิดของ พทท.⁹¹

ในระหว่างที่สถานการณ์การเมืองสากลและภายในประเทศไม่เป็นผลดีแก่การสร้างแนวร่วมของ พทท. และสถานการณ์ในภาพรวมของ พทท. ก็อยู่ในขั้นระส่ำระสายเนื่องจากเกิดความขัดแย้งทางความคิดภายในพรรค ซึ่งนำไปสู่การถอนตัวของนักศึกษาปัญญาชนและแนวร่วมใน กป.ชป. อีกทั้งการยื่นยันสนับสนุนเงินทำให้เวียดนามกับลาวตัดความช่วยเหลือ พทท. และเงินยังคงดันให้ พทท. งดการโจมตีรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ซึ่งทำให้ สปท. อันเป็นกระบอกเสียงเพียงอย่างเดียวของ พทท. ต้องปิดตัวลงในที่สุด สถานการณ์ที่กล่าวถึงข้างต้น ประกอบกับความวิตกกังวลต่อการคุกคามจากโซเวียต-เวียดนาม-ลาว จึงเป็นเหตุผลสนับสนุนที่ทำให้ พทท. พยายามสร้างแนวร่วมกับรัฐบาล โดยสะท้อนจากเอกสาร “คำชี้แจงเกี่ยวกับ กรณีรัฐบาลเปรมโยธินว่าพรรคเราขอเจรจา”⁹² เผยแพร่ในนามคณะกรรมการกลาง พทท. ลงวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2524 โดยเนื้อหาในเอกสาร ได้ปฏิเสธข้อกล่าวหาที่ว่า พทท. พยายามขอเจรจากับรัฐบาลพล

⁹⁰ “คำชี้แจงเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะหน้าและภาระหน้าที่ของเรา (12 พฤษภาคม),” 12 พฤษภาคม 2522 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณ รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ, A6/11, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 1-3.

⁹¹ ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้งทางความคิดที่นำไปสู่การวิวาทะระหว่างกลุ่มต่างๆ ทั้งที่สนับสนุนและต่อต้าน พทท. ใน ธิกานต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาคม ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 151-154.

⁹² คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, “คำชี้แจงเกี่ยวกับ กรณีรัฐบาลเปรมโยธินว่าพรรคเราขอเจรจา,” 16 มิถุนายน 2524 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณ รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ, A6/9, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

เอกเปรม ตินสุตานนท์ (สมัยแรก พ.ศ. 2523-2526) รวมถึงได้ชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเจรจากับรัฐบาล ซึ่ง พทท. กล่าวว่ารัฐบาลเป็นฝ่ายริเริ่มขอเจรจาก่อน

ต่อมาในวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 ศูนย์การนำ พทท. ได้ออกเอกสาร “กมสถานการณ์ขยายการต่อสู้สองกระแส บคชยี้แผนทำลายการปฏิวัติของศัตรูไป” โดยมีสาระสำคัญคือ เรียกร้องให้สมาชิกพรรค ผู้ปฏิบัติงาน และ ทปท. ยึดกุมการต่อสู้สองกระแสต่อไป คือ การต่อสู้ในชนบทและการต่อสู้ในเมืองรูปแบบต่างๆ โดยวิเคราะห์สถานการณ์ว่า พทท. กำลังประสบความยากลำบากเพราะขาดแนวหลังในอินโดจีน ภายหลังจากที่เวียตนามและลาวตัดความช่วยเหลือ และยังอธิบายอีกว่าในสถานการณ์ที่ พทท. ไม่มีแนวหลังให้พึ่งพิง รัฐบาลได้ฉวยโอกาสนี้เข้าปราบปรามและใช้กลลวงทางการเมืองเพื่อมุ่งทำลายพลังการปฏิวัติ ดังที่ปรากฏเนื้อหาตอนหนึ่งในเอกสาร “กมสถานการณ์ขยายการต่อสู้สองกระแส บคชยี้แผนทำลายการปฏิวัติของศัตรูไป” ความว่า

...หนึ่งปีมานี้การต่อสู้ในแนวต่างๆ ระหว่างขบวนการปฏิวัติกับชนชั้นปกครอง ปฏิกริยา คู่เคียดแค้นเป็นพิเศษ รัฐบาลเปรมได้ดำเนินการปราบปรามและหลอกลวงด้วยวิธีต่างๆ เพื่อทำลาย พทท. และพลังก้าวหน้า พวกเขาถือว่าขณะนี้ เป็นโอกาสทองที่จะจะทำลายพลังการปฏิวัติได้ เพราะ พทท. ไม่มีประเทศในอินโดจีนเป็นแนวหลัง การช่วยเหลือจากมิตรประเทศน้อยลงโดยเฉพาะเขานั้นเป็นพิเศษก็คือ เรายังไม่ได้ก้าวพ้นจากยุทธศาสตร์ขั้นรับ ถ้าพ้นจากขั้นนี้แล้วเขาก็จะหมดโอกาสในการทำลายเราอย่างสิ้นเชิง พวกเขาจึงได้เร่งเสริมและขยายกำลังอาวุธต่างๆมาทำการปราบปรามอย่างบ้าคลั่ง และใช้กลลวงทางการเมืองมาทำลายการปฏิวัติ มุ่งหมายที่จะดึงคนในขบวนการปฏิวัติ ทำลายกำลังอาวุธและฐานที่มั่นปฏิวัติของเรา จากกลางปีที่แล้วถึงกลางปีนี้แม้แผนหลอกลวงของเขาจะได้รับผลบ้างก็ตาม แต่แผนปราบปรามของเขาส่วนใหญ่พ่ายแพ้ล้มเหลว ที่ควรเน้นในขณะนี้ก็คือ ศัตรูกำลังใช้เล่ห์กลเจรจาเพื่อลวงความลับหาข่าวสร้างความมินชาต่อความแตกแยก กระทั่งหักหลังจับกุมเพื่อบ่อนทำลายการปฏิวัติ ซึ่งเราจะต้องกุมธาตุแท้ที่ปฏิกริยาของศัตรูให้มั่น จะมีความเพื่อฝันใดๆต่อพวกเขาไม่ได้...⁹³

⁹³ ศูนย์การนำพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, "กมสถานการณ์ขยายการต่อสู้สองกระแส บคชยี้แผนทำลายการปฏิวัติของศัตรูไป," 21 กรกฎาคม 2524 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แถลงการณ์รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ, A6/42, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 1.

คำอธิบายของ พลท. ที่ปรากฏในเอกสาร “กุ่มสถานการณ์ขยายการต่อสู้สองกระแส บคขยี้แผนทำลายการปฏิวัติของศัตรูไป” ดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ที่ถดถอยของ พลท. เนื่องจากการรุกทางการเมืองและการปราบปรามของรัฐบาล ซึ่ง พลท. ยอมรับว่าการดำเนินการของรัฐบาลได้ผลบางระดับ กล่าวคือ นโยบายการเมืองนำการทหารของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งประกาศใช้ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2523 เป็นปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้แนวร่วมถอนตัวออกจาก พลท. ในขณะที่เดียวกันการโฆษณาทางการเมืองของรัฐบาลทำให้เกิดคำถามและสั่นคลอนความเชื่อมั่นกับผู้ที่ยังอยู่ในขบวนการปฏิวัติ โดยเฉพาะในเรื่องการสร้างแนวร่วมกับรัฐบาล ซึ่ง พลท. อธิบายว่าเป็นกลลวงของรัฐบาลเพื่อก่อให้เกิดความแตกแยกในขบวนการปฏิวัติ นอกจากนี้ พลท. ยังวิเคราะห์สถานการณ์การเมือง ซึ่งรัฐบาลกำลังประสบปัญหาหลายประการ ในขณะที่การต่อสู้ของประชาชนยังคงดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง พลท. จึงมองว่าสถานการณ์ดังกล่าวเป็นเงื่อนไขอันดีในการปฏิวัติ ดังนั้น เพื่อให้การปฏิวัติรอดหน้า พลท. จึงเรียกร้องให้สมาชิกพรรค ผู้ปฏิบัติงาน และนักรบทุกคนในขบวนการปฏิวัติยึดมั่นแนวทางที่ประกาศไว้ในเอกสาร “กุ่มสถานการณ์ขยายการต่อสู้สองกระแส บคขยี้แผนทำลายการปฏิวัติของศัตรูไป” ดังต่อไปนี้

...เพื่อเร่งผลักดันการปฏิวัติให้พัฒนาก้าวไป เราขอเรียกร้องสมาชิกพรรค ผู้ปฏิบัติงาน นักรบในขบวนการปฏิวัติทุกคน

1.จงเสริมจิตใจปฏิวัติให้พัฒนาก้าวไป ยืนหยัดในหน้าที่การงานของตน พยายามขยายกำลังปฏิวัติโจมตีศัตรูอย่างเด็ดขาดมานะพยายามเอาชนะอุปสรรคทุกอย่างที่ขวางหน้า กล้าต่อสู้ กล้าปรับปรุงแก้ไขสิ่งไม่ถูกต้องในขบวนการปฏิวัติของเรา ด้วยจิตใจที่รับผิดชอบต่อพรรค ต่อประชาชน และใช้วิธีการที่ถูกต้อง ไม่ให้ศัตรูมา กวนน้ำให้ขุ่นแยกสลายทำลายขบวนการปฏิวัติ

2.ในเขตปกครองปฏิภักิรยาทั้งในเมืองและชนบท สนใจใช้วิธีการและรูปการที่เหมาะสม ปลุกระดมจัดตั้งมวลชนหาชนวงกรต่างๆ ก่อนอื่นคือ ปลุกระดมจัดตั้งผู้ให้แรงงานต่อสู้เพื่อสิทธิผลประโยชน์ของตน ร่วมกับผู้รักชาติรักประชาธิปไตย ยืนหยัดต่อสู้เพื่อเอกราชประชาธิปไตยและความเป็นธรรมของสังคม ใช้ความขัดแย้งภายในชนชั้นปกครองให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ในเขตต่อสู้ด้วยอาวุธ ปลุกระดมจัดตั้งชาวนาชาวไร่ให้กว้างขวาง ขยายกำลังปฏิวัติ ขยายเขตจรยุทธ ขยายฐานที่มั่น สร้างสงครามจรยุทธและโจมตีศัตรูอย่างเป็นฝ่ายกระทำ

ให้มากขึ้น ทำลายการปราบปรามของศัตรู พิทักษ์ฐานที่มั่นและดอกผลของการปฏิบัติของเรา บดขยี้ข้าศึกที่บังอาจเข้ามารุกล้ำก่อนบ่อนทำลายฐานที่มั่นและอำนาจรัฐปฏิบัติของเรา

3. จะต้องกุมธาตุแท้ที่ปฏิกริยาของชนชั้นปฏิกริยาให้มั่น การติดต่อกับบุคคลในวงการปกครองปฏิกริยาเพื่อหาข่าวจะต้องมีมาตรการป้องกันไม่ให้ศัตรูล่วงความลับหรือหักหลังทำลายการปฏิบัติได้

4. เป็นแบบอย่างในการกระชับความสัมพันธ์ภายในพรรค ภายในขบวนการปฏิบัติ เสริมความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับมวลชนและพลังรักชาติรักประชาธิปไตยให้ดี เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติวินัยรักษาความลับทางจัดตั้งอย่างเคร่งครัด

5. เข้าใจสถานการณ์และสภาพที่เป็นจริงของศัตรูและของเราให้ถูกต้อง ปฏิบัติภาระหน้าที่อย่างเด็ดเดี่ยว ศัตรูกำลังเผชิญกับวิกฤตปั่นป่วน ไม่นับคง จึงต้องการให้เราแตกแยกปั่นป่วน หมดประสิทธิภาพในการรุกโจมตีต่อพวกเขา เพื่อยึดการปกครองของพวกเขาออกไป พวกเขากลัวว่าเราจะสามารถปรับขบวนการเราได้ราบรื่นท่ามกลางการขยายพลังปฏิบัติและก้าวหน้าไปสู่ชัยชนะ...⁹⁴

ข้อเรียกร้องของ พคท. ดังกล่าวข้างต้น นอกจากเป็นการปลุกเร้าจิตใจการต่อสู้ และเรียกร้องให้ยึดกุมแนวทางที่เป็นผลดีต่อการปฏิบัติแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายการสร้างแนวร่วมในช่วงที่สถานการณ์ของฝ่ายปฏิวัติกำลังถดถอย ซึ่งกล่าวถึงในข้อ 2. และ 3. กล่าวคือ ให้ปลุกระดมและจัดตั้งมวลชน ชวนาชาไว้ กรรมกร ผู้รักชาติรักประชาธิปไตย และบุคคลในวงการต่างๆ ทั้งในเมืองและชนบท โดยเลือกรูปแบบที่เหมาะสมสอดคล้องกับพื้นที่ ซึ่งเป็นแนวทางการสร้างแนวร่วมที่ พคท. ได้ชี้แนะมาตั้งแต่ พ.ศ. 2520 โดยยึดถือจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” และ “มติ 19” แต่มีข้อแตกต่างคือ พคท. ได้กำชับให้สร้างแนวร่วมชั้นสูงอย่างรอบคอบและระมัดระวัง ดังสะท้อนได้จากเนื้อหาที่ว่า “...การติดต่อกับบุคคลในวงการปกครองปฏิกริยาเพื่อหาข่าวจะต้องมีมาตรการป้องกันไม่ให้ศัตรูล่วงความลับหรือหักหลังทำลายการปฏิบัติได้...” อย่างไรก็ตาม อีกด้านหนึ่งข้อเรียกร้องดังกล่าวได้สะท้อนสถานการณ์ที่ย่ำแย่ภายในขบวนการปฏิบัติ ซึ่ง พคท. ตระหนักถึง

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, 2.

ความสำเร็จของแผนรุกรทางการเมืองที่รัฐบาลใช้ต่อสู้ จึงพยายามตอบได้ว่าเป็นเพียงกลลวงให้ทุกคนยึดมั่นในภาระหน้าที่ต่อไป โดยไม่ยอมรับต่อสถานะที่ถดถอยของตนเอง และการขึ้นนำของศูนย์การนำฯ ในครั้งนี้ก็เพื่อรักษากำลังของขบวนการปฏิวัติให้ยังคงมีความหวังท่ามกลางกระแสการต่อสู้ทางความคิดที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในขบวนการปฏิวัติไทย ในขณะที่การสร้างแนวร่วมกับรัฐบาลเป็นท่าทีที่แสดงให้เห็นแต่ไม่มีการประกาศนโยบายออกมาชัดเจน เนื่องจากขัดกับเป้าหมายการต่อสู้ และอาจทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ อีกทั้งเป็นงานที่ทำอย่างปิดลับและมีการมอบหมายภาระหน้าที่เฉพาะบุคคลไม่ได้เรียกร้องให้ปฏิบัติทั่วทั้งพรรคดังเช่น “การสร้างแนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย” อย่างไรก็ดี พคท. ยังคงเรียกร้องให้ขยายแนวร่วมต่อไปแม้ว่าสถานการณ์จะพลิกผันไม่เป็นผลดีต่อการปฏิวัติก็ตาม

3.3 หลักการและยุทธวิธีในการสร้างแนวร่วมของ พคท.

ในช่วงที่ พคท. เข้าสู่ “ยุครุ่งโรจน์” การสร้างแนวร่วมของ พคท. ได้ขยายตัวตามไปด้วย สิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ คือการเผยแพร่เอกสารในประเด็นเกี่ยวกับ “แนวร่วม” ซึ่งอธิบายถึงหลักการและวิธีการทำงานแนวร่วมอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้ศึกษาทำความเข้าใจหลักการ ยุทธวิธี และปัญหาในการสร้างแนวร่วม ซึ่งน่าจะไม่เคยมีมาก่อน เพราะก่อน พ.ศ. 2519 พคท. ไม่ได้เรียกร้องให้ทุกเขตงานดำเนินการสร้างแนวร่วม ในแต่ละพื้นที่จึงปฏิบัติงานตามสภาพที่เป็นจริงและตามเงื่อนไขที่เอื้ออำนวย การที่เอกสารแนวร่วมและเอกสารอื่นๆ เริ่มปรากฏออกมาเป็นจำนวนมากในช่วง พ.ศ. 2520 สาเหตุสืบเนื่องมาจากการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพรรคดังที่ปรากฏข้อสรุปในประเด็น “มติเกี่ยวกับงานพรรค” ในการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 หรือ “มติ 19” ซึ่ง พคท. ได้อธิบายว่างานศึกษาทฤษฎีของพรรคยังอยู่ในระดับต่ำและจำเป็นที่จะต้องพัฒนางานเขียนให้ออกมาถูกต้อง สอดคล้องกับความเป็นจริง และอ่านเข้าใจง่าย ด้วยเหตุนี้จึงอาจเป็นไปได้ที่ พคท. หันมาให้ความสำคัญกับการศึกษาทฤษฎี อีกทั้งในช่วง พ.ศ. 2520 งานแนวร่วมของ พคท. ได้ขยายตัวเป็นอย่างมาก ดังนั้นการสร้างผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ความเข้าใจในการทำงานแนวร่วมที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งในการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 ได้เสนอผลสรุปการประชุมไว้ ความว่า

...งานโฆษณาศึกษาลัทธิมาร์กซของเราอยู่ในระดับต่ำทั้งทางปริมาณและคุณภาพ ก้าวไม่ทันกับสถานการณ์และภาระหน้าที่ของการปฏิวัติที่กำลังขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว เช่น การแปลทฤษฎีที่จำเป็นเพื่อชี้นำการงาน บทเรียนหรือบท

เขียนที่สามารถอธิบายปัญหาและแก้ไขปัญหา ประสานกับแนวทางนโยบายและ
ภาระหน้าที่ของการปฏิวัติ การสรุปประสบการณ์และบทเรียนในการทำงานของ
เราที่ยังกระจัดกระจายขึ้นมาให้เป็นระบบ ยกกระดับขึ้นสู่ทฤษฎี เป็นต้น สำหรับ
ผู้ปฏิบัติงาน สมาชิกพรรค และนักปฏิวัติทั่วไปสามารถอ่านเข้าใจง่ายและ
แพร่หลาย ที่แล้วมางานในด้านนี้ไม่เพียงแต่น้อยหากยังมีจุดอ่อนและข้อบกพร่อง
ยังมีบทความและข้อเขียนจำนวนหนึ่งที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์ของพรรค อธิบายหลัก
ทฤษฎีไม่ถูกต้องและไม่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาที่เป็นจริงของพรรคและของ
การปฏิวัติ เอาเรื่องเฉพาะส่วนขยายเป็นปัญหาทั่วไปหรือระบายอารมณ์กระทั่ง
ท้วงตำหนองและภาษาที่ใช้ในการเขียนก็เข้าใจยาก ซึ่งเป็นปัญหาที่จะต้องปรับปรุง
แก้ไข...⁹⁵

ปัญหาการศึกษาทฤษฎีของพรรคดังกล่าวข้างต้น ที่ประชุมคณะกรรมการกลางพรรคชุดที่ 3
ครั้งที่ 4 จึงมีความเห็นให้เร่งยกระดับทฤษฎีลัทธิมาร์กซ์ของผู้ปฏิบัติงานและพรรคให้สูงขึ้น เพื่อ
สามารถนำไปประสานกับการปฏิวัติที่เป็นจริงได้ รวมทั้งต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ถูกต้องของเข็มมุ่ง
แนวนโยบาย และภาระหน้าที่ทางการเมืองและการทหาร ทั้งทั้งพรรคต้องเคลื่อนไหวด้วยทิศทางที่
แน่วแน่และถูกต้องตามคำชี้แนะของพรรค ซึ่งที่ประชุมคณะกรรมการกลางพรรคชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 ได้
มีความเห็นให้เร่งยกระดับทฤษฎีของพรรคให้สูงขึ้น เพื่อรับมือกับสถานการณ์การต่อสู้ที่
สลับซับซ้อนและปัญหาใหม่ๆที่ต้องแก้ไข ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งใน “มติ 19” ความว่า

... 1. จะต้องเร่งยกระดับทฤษฎีของพรรคเราให้สูงขึ้น ปัจจุบันการปฏิวัติ
กำลังขยายตัวไป การต่อสู้ระหว่างเรากับศัตรูจะยิ่งสลับซับซ้อน จะมีปัญหาใหม่
จำนวนมากให้เราไปแก้ไข นอกจากต้องเสริมงานสำรวจค้นคว้าให้ดีแล้วยังต้อง
ยกระดับทฤษฎีลัทธิมาร์กซ์ของผู้ปฏิบัติงานและของพรรคให้สูงขึ้น งานโฆษณา
ศึกษาของพรรคต้องประสานกับความเป็นจริงของการปฏิวัติประเทศไทยเรา กับ
แนวทางเข็มมุ่งนโยบายและภาระหน้าที่ทางการเมืองและการทหารของพรรค ให้
ทั่วทั้งพรรคมีทิศทางที่แน่วแน่และถูกต้อง มองเห็นอนาคตอันรุ่งโรจน์ของการ
ปฏิวัติ สันทัดในการกุมนโยบายและยุทธวิธีในการต่อสู้จะต้องจัดแปลทฤษฎีแบบ
ฉบับที่จำเป็นใช้ เรียบเรียงและเขียนคู่มือศึกษาทฤษฎีสำหรับผู้ปฏิบัติงานและ

⁹⁵ "มติการประชุมคณะกรรมการกลาง พคท. ชุดที่ 3 ครั้งที่ 4," 6-7.

นักรบผู้มาจากกรรมกรชาวนา พร้อมกันนั้นก็ต้องสนใจยกระดับทฤษฎีให้สูงขึ้น จะต้องให้ผู้ปฏิบัติงานและสมาชิกพรรคสามารถยึดกุมหลักการทฤษฎี ยึดกุมจุดยืน พรรคชนะ วิธีการของลัทธิมาร์กซ์ไปวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขปัญหา เสริมสร้าง โลกทัศน์ของชนชั้นกรรมาชีพท่ามกลางการทำงานแบบปฏิวัติและเป็น วิทยาศาสตร์มากยิ่งขึ้น เพื่อบรรลุความมุ่งหมายดังกล่าวก็ต้องเสริมงานโฆษณา ศึกษาทฤษฎีขององค์การพรรคแต่ละชั้นให้เข้มแข็งขึ้น...⁹⁶

จะเห็นได้ว่าเอกสารของ พคท. ที่เผยแพร่ออกมามีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ “ผู้ปฏิบัติงาน สมาชิก พรรค และนักปฏิวัติทั่วไป” ได้อ่านและทำความเข้าใจ และที่สำคัญคือการยกระดับทฤษฎีของพรรค ให้สูงขึ้น เพราะที่ผ่านมามีการศึกษากันว่าด้านทฤษฎียังอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้การเข้าร่วมต่อสู้ของ นักศึกษาปัญญาชน นักการเมือง และบุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตย ภายหลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 ทำให้ พคท. มีกำลังคนหนุนช่วยการทำงานด้านต่างๆ การผลิตเอกสารสำหรับศึกษาทฤษฎีเพื่อ รองรับแก่ผู้เข้าร่วมจำนวนมากจึงเป็นสิ่งจำเป็นและยังสอดคล้องกับปัญหาที่พรรคกำลังประสบใน ขณะนั้น ด้วยเหตุนี้ เอกสารเกี่ยวกับแนวร่วมจึงถูกผลิตขึ้น เพื่อให้การศึกษาและบ่มเพาะผู้ปฏิบัติงาน ที่มีอยู่เดิม รวมทั้งที่เข้ามาใหม่เพื่อสามารถศึกษาทำความเข้าใจ จนนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตาม แนวทางของพรรค ทั้งนี้สันนิษฐานว่าผู้ปฏิบัติงานและสมาชิกพรรคน่าจะมีโอกาสได้อ่านและศึกษา เอกสารที่จะออกมาหลังพ.ศ. 2520 รวมทั้งผู้ที่เพิ่งเข้าร่วมกับ พคท. คงเป็นหนึ่งในเป้าหมายที่พรรค จำเป็นต้องให้การศึกษาอย่างเร่งด่วน ดังนั้น เพื่อทำความเข้าใจ หลักการและยุทธวิธีในการสร้าง แนวร่วมของ พคท. อันเป็นแนวทางที่ผู้ปฏิบัติงานยึดกุมและนำไปดำเนินงานแนวร่วม ผู้ศึกษาจึงได้ ประมวลประเด็นที่สำคัญในเอกสาร “งานแนวร่วม” ซึ่งสันนิษฐานว่าได้เขียนขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นไป โดยมี 2 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแนวร่วม ได้แก่ หลักการในการสร้างแนวร่วม และยุทธวิธีในการสร้างแนวร่วม

3.3.1 หลักการในการสร้างแนวร่วม

ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาจะอธิบาย “หลักการในการสร้างแนวร่วม” ผ่านเอกสารจากหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ 2 ฉบับ คือ เอกสารเรื่อง “แนวร่วม” และ “ปัญหาแนวร่วม” สืบเนื่องจาก พคท. ต้องการยื่นหยักรักขานำในแนวร่วมไว้เพราะการปฏิวัติจะได้ชัยชนะอย่างแท้จริงมีแต่

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน, 8-9.

ต้องให้ชนชั้นกรรมาชีพนำเท่านั้น⁹⁷ ดังนั้น พทท. จึงเสนอหลักการสำคัญคือ ให้แต่ละฝ่ายยื่นหยัด และยึดมั่นเป็นตัวของตัวเอง ทั้งทางการเมือง ทางความคิด และการจัดตั้ง พร้อมกับยึดถือหลักปฏิบัติต่อแนวร่วมอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ดังปรากฏเนื้อหาในเอกสารเรื่อง “แนวร่วม” และ “ปัญหาแนวร่วม” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงหลักการในการสร้างแนวร่วม 4 ประการ โดยผู้ศึกษาได้สรุปหลักการสร้างแนวร่วมอย่างสังเขปดังนี้

1. ยื่นหยัดหลักการเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองในแนวร่วมทางการเมือง ความคิด และการจัดตั้ง

การสามัคคีกับชนชั้นต่างๆ ให้กว้างขวางมากที่สุดเป็นการส่งเสริมเพื่อให้การปฏิวัติได้รับชัยชนะ แต่เนื่องจากผลประโยชน์ที่ยังมีข้อแตกต่างกันของชนชั้นต่างๆ จึงเป็นไปได้ที่จะเกิดการละเมิดหลักการที่ยึดถือร่วมกันระหว่างพรรคกับแนวร่วม หัวใจสำคัญของการอยู่ร่วมกันนั้น คือ “ยึดถือความเป็นอิสระของตนเอง ไม่ละเมิดหลักการร่วมกัน” และหากแนวร่วมเป็นฝ่ายละเมิดหลักการ พทท. ก็จะใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยการ “ต้องต่อสู้คัดค้าน ไม่โอนอ่อนผ่อนตาม”⁹⁸ แต่ใช้วิธีการที่พลิกแพลงให้เหมาะสม และเป็นวิธีการที่ปฏิบัติต่อแนวร่วมไม่ใช่ศัตรู ขณะเดียวกัน พทท. เองก็ยึดหลักการรักษาความเป็นอิสระของตนเองเพื่อไม่ให้โน้มเอียงไปตามแนวร่วม หรือกลายเป็นผู้ตามในการปฏิวัติ ดังนั้น พทท. จึงยึดหลักการความเป็นอิสระ 3 ประการ ได้แก่ ทางการเมือง ทางความคิด และทางการเมืองจัดตั้ง

ความเป็นอิสระทางการเมือง คือ การยื่นหยัดความคิดทางการเมืองของชนชั้นกรรมาชีพ และยึดถือแนวทางนโยบายของพรรค ส่วนความเป็นอิสระทางความคิด ต้องยื่นหยัดในหลักการของลัทธิมาร์กซ-เลนิน และความเป็นอิสระทางการเมืองจัดตั้ง ต้องไม่ให้แนวร่วมมาจำกัดการขยายตัวเรื่องภายในจัดตั้ง พทท. มีอิสระที่จะจัดการได้เอง ดังความว่า

...ในงานด้านจัดตั้งของเราจะดำเนินไปอย่างไรนั้น (ไม่)⁹⁹ ต้องขึ้นต่อแนวร่วม และสำหรับแนวร่วมแล้ว แนวร่วมจะต้องยื่นหยัดความเป็นอิสระทางการเมือง

⁹⁷ "แนวร่วม," 4.

⁹⁸ เรื่องเดียวกัน.

⁹⁹ คำในวงเล็บผู้ศึกษาเป็นคนเติมเข้าไปเอง โดยมีข้อสังเกต คือ พทท. กล่าวว่าเรื่องภายในจัดตั้ง พทท. มีอิสระที่จะจัดการเองได้ ขณะที่การดำเนินงานจัดตั้งนั้นต้องขึ้นอยู่กับแนวร่วม ส่วนแนวร่วมเองก็ต้องรักษาความเป็นอิสระของตนเองในการจัดตั้งด้วย ดังนั้นเนื้อหาดังกล่าวจึงมีความย้อนแย้งกัน ทั้งนี้ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่า

และทางการจัดตั้งของตนเองเช่นกัน เราถือว่าระหว่างพันธมิตรย่อมมีทัศนคติที่ต่างกัน ได้ ทุกกลุ่มในแนวร่วมต่างมีสิทธิเสรีภาพที่แน่นอนระดับหนึ่ง ที่ไม่ละเมิดหลักการที่ได้ตกลงร่วมกันไว้...¹⁰⁰

2. ยืนหยัดในแนวร่วมที่ถือพันธมิตรระหว่างกรรมกร-ชาวนา เป็นพื้นฐานในแนวร่วม

ผู้ศึกษาได้จำแนกแนวร่วมของ พคท. ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แนวร่วมพื้นฐาน และแนวร่วมชั้นสูง ซึ่งการสร้างแนวร่วมทั้งสองประเภทให้ขยายตัวขึ้น จำเป็นต้องเริ่มจากการสร้างรากฐานในแนวร่วมพื้นฐานให้แข็งแกร่งและมั่นคงเสียก่อน แนวร่วมพื้นฐานดังกล่าวคือ “การสร้างแนวร่วมในพันธมิตรกรรมกร-ชาวนา” เมื่อสร้างแนวร่วมพื้นฐานได้แล้ว จึงสามารถยกระดับไปสู่การสร้างแนวร่วมชั้นสูงซึ่งอยู่ในชนชั้นนายทุนชาติได้ ทั้งนี้บทเรียนที่ผ่านมาทำให้เห็นว่าหากมีกำลังน้อย แนวร่วมพื้นฐานไม่มั่นคงการสร้างแนวร่วมชั้นสูงจะเกิดขึ้นไม่ได้ เนื่องจาก พคท. อยู่ในสภาพที่เป็นผู้นำของคนส่วนใหญ่ในประเทศ ดังนั้น การสร้างแนวร่วมพื้นฐานจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง หากสามารถกุมกำลังแนวร่วมพื้นฐานได้ พคท. ก็สามารถสานต่องานแนวร่วมไปยังชนชั้นอื่นๆ ได้ด้วย¹⁰¹

3. ยืนหยัดในแนวร่วมที่ถือการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธเป็นเสาหลัก

ก่อนที่ พคท. จะสร้างแนวร่วมจำเป็นต้องจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธและทำการต่อสู้ด้วยอาวุธเงื่อนไขดังกล่าวสามารถสร้างแนวร่วมให้กว้างขวางได้ เพราะเมื่อการต่อสู้ด้วยอาวุธขยายตัว การสร้างแนวร่วมก็จะสามารถทำได้ง่ายขึ้น การต่อสู้ด้วยอาวุธและการสร้างแนวร่วมจึงจะเติบโตประสานกัน การดำเนินงานทั้งสองด้านจะเป็นการส่งเสริมบทบาทของกันและกัน และที่สำคัญการ

เอกสารฉบับนี้อาจพิมพ์ตกหล่นคำว่า “ไม่” เพราะผู้ศึกษาได้ตรวจพบคำผิดอีกหลายคำในเอกสาร และที่สำคัญย่อมไม่มีเหตุผลที่การดำเนินงานจัดตั้งของ พคท. จะต้องขึ้นต่อแนวร่วม ทั้งที่ พคท. เรียกร้องให้ต่างฝ่ายต่างมีความอิสระต่อกัน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสรุปว่าการดำเนินงานจัดตั้งของ พคท. ไม่ต้องขึ้นต่อแนวร่วม ขณะเดียวกันแนวร่วมก็ไม่ต้องอยู่ในการจัดตั้งของ พคท. ตามที่ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตความแตกต่างระหว่างแนวร่วม มวลชน และผู้ปฏิบัติงานไว้แล้วก่อนหน้านี้

¹⁰⁰ "แนวร่วม," 4-5.

¹⁰¹ เรื่องเดียวกัน, 5.

มีกำลังอาวุธที่เข้มแข็งจะสามารถรักษาการนำของ พลท. ในการปฏิบัติได้ ดังที่ พลท. กล่าวไว้ว่า “...เมื่อเราจะสร้างแนวร่วมต้องมีกำลัง ถ้าไม่มีกำลังเขาก็กินเรา ถ้าเรามีกำลังมาก เราก็จะนำเขาได้...”¹⁰²

4. ยืนหยัดในการนำทางการเมืองที่มีต่อชนชั้นปฏิวัติต่างๆทั่วประเทศ

เนื่องจาก พลท. เป็นตัวแทนของชนชั้นกรรมาชีพจึงต้องยืนหยัดและยึดมั่นทางการเมือง ความคิด และการจัดตั้ง รวมทั้งยืนหยัดการนำแนวร่วมโดยไม่สูญเสียความเป็นตัวเอง ดังนั้นเพื่อให้หลักการที่เป็นนามธรรมเห็นผลขึ้นมาได้ พลท. จึงเสนอหลักการ “การนำทางการเมืองที่มีต่อชนชั้นปฏิวัติต่างๆทั่วประเทศ” หลักการดังกล่าวมี 4 ประการ ดังนี้

(1) เสนอคำขวัญทางการเมืองขั้นพื้นฐานตามวิถีการพัฒนาของประวัติศาสตร์และเพื่อที่จะทำให้คำขวัญเหล่านั้นปรากฏเป็นจริงขึ้น ก็แสดงคำขวัญปลุกกระดมในแต่ละขั้นของการพัฒนาและในเหตุการณ์ใหญ่ๆ ทุกกรณีที่เกิดขึ้น

(2) เวลาที่มีการปฏิบัติการทั่วประเทศตามเป้าหมายรูปธรรมนี้ ชนชั้นกรรมาชีพโดยเฉพาะกองหน้าของชนชั้นนี้ คือพรรคคอมมิวนิสต์ควรจะเป็นแบบอย่างในการทำให้เป้าหมายที่เป็นรูปธรรมเหล่านั้นปรากฏเป็นจริงขึ้น

(3) สร้างความสัมพันธ์อันเหมาะสมกับผู้ร่วมเป็นพันธมิตร ขยายและเสริมความมั่นคงให้แก่พันธมิตรนี้โดยยึดมั่นในหลักการที่ไม่สูญเสียเป้าหมายทางการเมืองที่กำหนดไว้

(4) ขยายขอบวนของพรรคคอมมิวนิสต์ รักษาความเป็นเอกภาพทางความคิดและความเข้มงวดทางวินัย¹⁰³

3.3.2 ยุทธวิธีในการสร้างแนวร่วม

ยุทธวิธีถือเป็นแนวทางและวิธีการที่ผู้ปฏิบัติงานต้องศึกษาและทำความเข้าใจก่อนไปดำเนินการสร้างแนวร่วม จึงสามารถยึดกุมและนำไปใช้ในการสร้างแนวร่วมจนเกิดผลเป็นรูปธรรม และสามารถขยายแนวร่วมในชนชั้นต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งยุทธวิธีการสร้างแนวร่วมที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

¹⁰² เรื่องเดียวกัน.

¹⁰³ "ปัญหาแนวร่วม," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม, A5/15, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 7-8.

1. กำหนดแนวทางนโยบายถูกต้อง

นโยบายการสร้างแนวร่วมเกี่ยวข้องกับชนชั้นอย่างแยกกันไม่ออก พคท. ประเมินว่าแนวทางนโยบายการสร้างแนวร่วมของพรรคที่ผ่านมาได้กำหนดอย่างถูกต้อง ผ่านการวิเคราะห์ชนชั้นต่างๆ และแยกมิตรแยกศัตรูอย่างชัดเจน โดยเฉพาะ “นโยบาย 10 ข้อที่ปรับปรุงใหม่ ปี 2519” พคท. มองว่าเป็นนโยบายที่ถูกต้องซึ่งทำให้ประชาชนชนชั้นต่างๆเข้าร่วมและสนับสนุนการปฏิวัติ ดังความว่า “...นโยบาย 10 ข้อของพรรคเรากำหนดในปี 19 ยิ่งชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนต่อการประสานผลประโยชน์ของชนชั้นต่างๆ ที่เป็นมิตรของเราในการปฏิวัติขั้นนี้...”¹⁰⁴

2. ยุทธวิธีอันถูกต้องต่อแนวร่วม

ยุทธวิธีที่สำคัญในการสร้างแนวร่วมมี 4 ประการ ได้แก่ “ขยายอิทธิพลก้าวหน้า สามัคคีอิทธิพลฝ่ายกลาง ช่วงชิงพวกล้ำหลัง และคัดค้านพวกปฏิกริยาหัวรั้น” ดังนี้

(1) ขยายอิทธิพลก้าวหน้า คือ การขยายกำลังปฏิวัติพื้นฐาน พันธมิตรกรรมกร ชาวนาและนายทุนน้อย โดยการสร้างฐานที่มั่นขึ้นในชนบท ขยายกองทัพประชาชน ขยายองค์การจัดตั้งของพรรคไปทั่วประเทศ ขยายการเคลื่อนไหวของมวลชน กรรมกร ชาวนา เยาวชน สตรี ฯลฯ การดำเนินงานดังกล่าวเพื่อให้แนวร่วมมีรากฐานที่มั่นคง รวมทั้งจัดความสงสัย โทเล ในฝ่ายเป็นกลางสามารถดึงให้มาสามัคคีกับพรรคได้

(2) สามัคคีฝ่ายกลาง คือ การสามัคคีกลุ่มที่สนับสนุนหรืออาจสนับสนุนการปฏิวัติ กลุ่มนี้จะมีท่าทีทางการเมืองเป็นกลาง ซึ่งพบในชนชั้นนายทุนน้อยและนายทุนชาติบางส่วน จึงเป็นกำลังสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมรากฐานของแนวร่วม และอาจชี้ผลแพ้หรือชนะของการปฏิวัติได้

(3) ช่วงชิงอิทธิพลล้ำหลัง คือ การช่วงชิงกลุ่มที่มีความสับสนไม่เข้าใจการปฏิวัติ มีท่าทีล้ำหลังทางการเมือง บางครั้งอาจเข้าร่วมกับพวกปฏิกริยา แต่บางครั้งอาจเกิดความขัดแย้งกันเอง และพวกปฏิกริยาที่สำคัญที่สุด คือ ชนชั้นนายทุนใหญ่และศักดินาซึ่งมีความขัดแย้งกันในบางครั้ง พรรคสามารถใช้ความขัดแย้งนี้ให้เป็นประโยชน์ได้ในบางกรณี บางระยะ และบางระดับเท่านั้น

¹⁰⁴ "แนวร่วม," 5.

(4) คัดค้านอิทธิพลปฏิกริยา คือ คัดค้าน โจมตีพวกอิทธิพลปฏิกริยาที่เป็นศัตรูของประชาชน ในขั้นการปฏิวัตินี้ ได้แก่ จักรพรรดินิยม สักคินานิยม และทุนนิยมขุนนาง โดยการทำให้โคดเดียวขาดการสนับสนุนจากประชาชนที่พรรคสามารถดึงมาเป็นแนวร่วมได้แล้ว¹⁰⁵

ในยุทธวิธีช่วงชิงแนวร่วมทั้ง 4 ประการดังกล่าวข้างต้น พคท. ได้ย้ำว่าสิ่งที่สำคัญในยุทธวิธีการสร้างแนวร่วม คือ “จุดหนักของยุทธวิธีการสร้างแนวร่วมอยู่ที่การขยายอิทธิพลก้าวหน้า แต่ขณะเดียวกันก็ต้องไม่มองข้ามอิทธิพลฝ่ายกลางและอิทธิพลล้าหลัง เพื่อไม่ให้ศัตรูมาช่วงชิงไปและเพื่อโคดเดียวคัดค้านและโจมตีพวกปฏิกริยาให้สิ้นไป”¹⁰⁶

3. กำหนดเข้มมุงในการดำเนินงานแนวร่วมอย่างถูกต้อง

เข้มมุงในการดำเนินงานแนวร่วมที่ผู้ปฏิบัติงานควรยึดถือนำไปปฏิบัติ คือ เข้มมุงการดำเนินงานแนวร่วมจาก “มติ 19” ซึ่งได้กล่าวว่า “ขยายกำลังปฏิวัติพื้นฐาน ต่อสู้และโคดเดียวศัตรูและใช้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกลุ่มศัตรูให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิวัติ” เข้มมุงดังกล่าวที่ปรากฏในเอกสาร “แนวร่วม” ได้คัดลอกเนื้อหาจาก “มติ 19” เช่นเดียวกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า พคท. ยังคงยึดถือเข้มมุงใน “มติ 19” และยังคงเห็นว่าแนวทางดังกล่าวถูกต้อง จึงใช้เป็นบทศึกษาและกำหนดเป็นแนวทางการดำเนินงานแนวร่วมสำหรับผู้ปฏิบัติงาน

4. กำหนดวิธีในการสร้างแนวร่วมถูกต้อง

การกำหนดวิธีในการสร้างแนวร่วมสอดคล้องกับเป้าหมายในการสร้างแนวร่วมของ พคท. คือ “ขยายแนวร่วมประชาธิปไตยประชาธิปไตย” พคท. จึงสนใจที่จะสร้างแนวร่วมกับทุกชนชั้น ทุกโอกาส ทุกพื้นที่ และทุกรูปแบบตามเงื่อนไขที่เอื้ออำนวย บนพื้นฐานของการเคารพซึ่งกันและกัน และผลประโยชน์ของการปฏิวัติ นอกจากนี้ พคท. ต้องผลักดันให้แนวร่วมมีความเข้มแข็ง ดังนั้น

¹⁰⁵ นอกจากนี้เอกสาร “ปัญหาแนวร่วม” ได้กล่าวถึง “หลักการที่ต้องสนใจในการต่อสู้กับพวกหัวรั้น (พวกปฏิกริยา)” มี 3 ประการ ได้แก่ 1. หลักการป้องกันตัว คือ ในด้านการเมืองต้องช่วงชิงเป็นฝ่ายกระทำ ผู้อื่นไม่เล่นงานเรา เราไม่เล่นงานเขา ถ้าผู้อื่นเล่นงานเรา เราต้องเล่นงานเขา เราจะโจมตีผู้อื่นโดยไร้เหตุผลไม่ได้เป็นอันขาด 2. หลักการให้ได้ชัยชนะ คือ เมื่อผู้ที่ต้องให้ได้ชัยชนะ จะทำการต่อสู้โดยไม่มีแผนการ ไม่มีการเตรียมและไม่มีเชื่อมั่นไม่ได้เป็นอันขาด ต้องเลือกโจมตีตัวที่ปฏิกริยาที่สุด 3. หลักการพักรบ คือ ควรไปเป็นฝ่ายริเริ่มไปสามัคคีพวกหัวรั้น จะต่อสู้กันต่อไปทุกที่ทุกวันอย่างไม่มีที่สิ้นสุดนั้นไม่ได้เป็นอันขาด นี้คือลักษณะชั่วคราวในการต่อสู้แต่ละครั้ง ใน, “ปัญหาแนวร่วม,” 8-9.

¹⁰⁶ “แนวร่วม,” 5-6.

พลท. จะต้องนำแนวร่วมต่อสู้ โดยเฉพาะการนำการต่อสู้กับศัตรู ดังที่ปรากฏข้อความตอนหนึ่งในเอกสาร “แนวร่วม” ความว่า

...ต้องสร้างแนวร่วมทุกระดับ ทุกโอกาส ทุกหนทุกแห่งและทุกรูปแบบที่เหมาะสม ไม่จำกัดเอาไว้ในรูปแบบเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง รูปแบบวิธีการใดได้ สอดคล้องก็ใช้รูปแบบนั้น ทั้งนี้บนพื้นฐานความเคารพซึ่งกันและกัน และเพื่อผลประโยชน์ของการปฏิวัติ

นอกจากนี้ จะให้แนวร่วมที่เข้มแข็งมีบทบาทที่เป็นจริงได้ก็จะต้องนำพันธมิตรเข้าร่วมการต่อสู้กับศัตรูอย่างเด็ดเดี่ยว ต้องสนใจชักนำเขาไปต่อสู้รูปใดรูปหนึ่ง ในระดับใดระดับหนึ่ง โอกาสใดโอกาสหนึ่งอย่างเอาการเอางาน...¹⁰⁷

อย่างไรก็ตาม บทเรียนจากการสร้างแนวร่วมในอดีตและความสำคัญของแนวร่วมที่มีมากขึ้น ทำให้ พลท. ส่งเสริมผู้ปฏิบัติงานให้ศึกษาและมีความรู้ความเข้าใจถึงหลักการและยุทธวิธีการสร้างแนวร่วมที่ถูกต้อง ซึ่งหลักการและยุทธวิธีการสร้างแนวร่วมของ พลท. ที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงการวางแผนการทำงานของ พลท. อย่างเป็นระบบ รวมทั้งการให้การศึกษแก่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน และชี้แนะวิธีการสร้างแนวร่วมในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ พลท. ได้ให้ความสำคัญแก่การยึดถือหลักการความเป็นอิสระซึ่งกันและกันเป็นอย่างมาก ซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบาย “การสร้างแนวร่วมประชาธิปไตย” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมแนวร่วมทุกชนชั้นและทุกเชื้อชาติตามเงื่อนไขที่อำนวย ซึ่งการให้ความสำคัญกับหลักการความเป็นอิสระซึ่งกันและกัน ยังสะท้อนให้เห็นความคิดก้าวหน้าของ พลท. ที่เคารพความแตกต่างทางความคิด แต่สามารถทำงานร่วมกันได้โดยใช้จุดร่วมประสานความร่วมมือระหว่างกัน นอกจากนี้ พลท. ยังพยายามสร้างความได้เปรียบให้แก่ตนเอง คือไม่ละเลยหรือมองข้ามชนชั้นที่ล่าหลังและเป็นกลาง ซึ่งอาจทำประโยชน์ให้แก่การปฏิวัติได้ในระดับใดระดับหนึ่ง อย่างไรก็ดี พลท. เชื่อว่าการสร้างแนวร่วมอย่างกว้างขวางต้องมียุทธวิธีที่ถูกต้อง ซึ่ง พลท. ยกย่องนโยบายการสร้างแนวร่วมที่ปรากฏใน “แถลงการณ์ 30 ปี” และ “มติ 19” ว่าเป็นนโยบายที่ถูกต้อง ดังที่ผู้ศึกษาได้อธิบายให้เห็นไปแล้วในส่วนของแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พลท. ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 – 2525

¹⁰⁷ เรื่องเดียวกัน, 6.

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า นโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 – 2525 นับตั้งแต่มีการกล่าวถึงให้ดำเนินงานแนวร่วมใน “แถลงการณ์ 30 ปี” โดยมีเป้าหมายเพื่อขยาย “แนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนไทย” ภายหลังจากนั้นดูเหมือนว่า พคท. เริ่มที่จะให้ความสนใจและดำเนินงานการสร้างแนวร่วมมากขึ้น แต่ในทางนโยบายแล้วตลอดระยะเวลา 10 ปี แนวคิดหลักในการสร้างแนวร่วมของ พคท. ไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงเลย แม้กระทั่ง “มติ 19” และ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อที่ปรับปรุงใหม่ปี 2519” ก็ยังคงแนวนโยบายการสร้าง “แนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนไทย” ตามที่ปรากฏใน “แถลงการณ์ 30 ปี” เช่นเดิม ทั้งนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า พคท. ยอมรับแนวทางที่กำหนดใน “แถลงการณ์ 30 ปี” ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และยังคงต้องยึดกุมต่อไปแม้สถานการณ์จะมีความเปลี่ยนแปลงเช่นไรก็ตาม ด้วยเหตุนี้ “แถลงการณ์ 30 ปี” จึงกลายเป็นคัมภีร์และหลักประกันของความสำเร็จที่ พคท. ให้คุณค่าเป็นอย่างยิ่ง โดย “แถลงการณ์ 30 ปี” ได้กลายเป็นต้นแบบแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. รวมถึงเนื้อหาที่ประกาศในเอกสาร คำชี้แนะ และงานเขียนต่างๆ ที่ออกมาในนามของ พคท. เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม แม้ นโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. ไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงในด้านเนื้อหา แต่เป้าหมายการขยายแนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนไทย โดยการรวมพลังของชนชั้นต่างๆ และผู้คนทุกเชื้อชาติให้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติ ได้แสดงให้เห็นถึงการยอมรับความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกคนเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสังคม และทุกคนสามารถปฏิวัติเพื่อสร้างประวัติศาสตร์ร่วมกันได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคิดและจุดยืนที่ต้องการสร้างสังคมที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเสมอภาคตามอุดมการณ์คอมมิวนิสต์

อย่างไรก็ดี เมื่อประเมินการสร้างแนวร่วมของ พคท. ในระยะเวลา 10 ปี นับตั้งแต่ พ.ศ. 2515 -2525 จะเห็นได้ว่ามีทั้ง “ความสำเร็จ” และ “ความล้มเหลว” เกิดขึ้นในระยะเวลาที่ต่อเนื่องกัน กล่าวคือ ความสำเร็จของ พคท. เกิดจากการขยายตัวของแนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนไทย ซึ่งเติบโตใหญ่และก้าวหน้ามากขึ้นจนสามารถก่อตั้งองค์การแนวร่วมอย่างมีรูปการได้สำเร็จคือ คณะกรรมการประสานงานประชาธิปไตย หรือ กป.ชป. ในพ.ศ. 2520 ทั้งนี้การที่ พคท. นำนโยบายที่ไม่มีความเปลี่ยนแปลงไปปฏิบัติในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ไม่ได้หมายความว่านโยบายดังกล่าวเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสมกับการสร้างแนวร่วมในสังคมไทย แต่ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การขยายตัวของแนวร่วมอย่างกว้างขวางอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ผลักดันให้งานแนวร่วมของ พคท. ขยายตัวขึ้น จึงถือได้ว่าปัจจัยภายนอกเป็นส่วนสนับสนุนการขยายตัวของแนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนไทยมากกว่าการ

ดำเนินนโยบายของ พคท. เอง ดังเห็นได้อย่างชัดเจน ภายหลังกรณี 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นักศึกษา ปัญญาชน และผู้รักความเป็นธรรมในวงการต่างๆ ได้เข้าร่วมและสนับสนุนการต่อสู้ของ พคท. จึงทำให้แนวร่วมของ พคท. เติบโตใหญ่ขยายตัวตามไปด้วย ในขณะที่เดียวกันสถานการณ์การเมืองที่พลิกผันโดยที่ พคท. ไม่ได้เตรียมรับมืออย่างทันท่วงที ได้นำไปสู่ความล้มเหลวในการสร้างแนวร่วมและลดทอนจำนวนแนวร่วมของ พคท. เช่นเดียวกัน เนื่องจากกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. กับแนวร่วม อันมีสาเหตุสำคัญจากความขัดแย้งในขบวนการปฏิวัติ ซึ่ง พคท. ไม่สามารถคลี่คลายให้ยุติลงได้ ทำให้มองได้ว่าความล้มเหลวในการสร้างแนวร่วมของ พคท. เกิดจากปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งมากกว่าปัจจัยภายนอกดังเช่นการขยายตัวของแนวร่วมประชาธิปไตย ประชาธิปไตย ใดๆ ก็ตาม การที่รัฐบาลปรับแนวทางการต่อสู้ และยินดีต้อนรับผู้เข้าป่าคืนกลับสู่เมืองโดยไม่ดำเนินคดีใดๆ เป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่การถอนตัวของแนวร่วม แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวร่วมจำนวนมากที่ถอนตัวออกไปนับตั้งแต่พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา ยุติความสัมพันธ์กับ พคท. เพราะ พคท. ไม่ได้ดำเนินตามแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมที่วางไว้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ พคท. จึงเริ่มถดถอยและเสื่อมสภาพลงท่ามกลางกระแสความชบเซาของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก

บทที่ 3

การสร้างแนวร่วมในชนบทและในเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหลังประกาศ “แถลงการณ์ 30 ปีฯ” พ.ศ. 2515 – 2519

ในบทนี้ผู้ศึกษาจะอธิบาย “วิธีการสร้างแนวร่วม” ซึ่งสอดคล้องกับการเคลื่อนไหวของ พคท. ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2515 - 2525 โดยผู้ศึกษาแบ่งระยะการสร้างแนวร่วมของ พคท. เป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะแรก การสร้างแนวร่วมในชนบทและในเมืองภายหลังประกาศแถลงการณ์ 30 ปี พ.ศ. 2515 - 2519 และ ระยะที่สอง การสร้างแนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนปีไทย พ.ศ. 2520 – 2525 เนื่องจากการเกิดกรณี 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญในการสร้างแนวร่วมของ พคท. จึงทำให้การสร้างแนวร่วมตั้งแต่พ.ศ. 2520 – 2525 มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากในช่วงแรก โดยผู้ศึกษาได้แบ่งเนื้อหาส่วนนี้ออกเป็น 2 บท ซึ่งในบทที่ 3 นี้จะอธิบายการสร้างแนวร่วมในระยะแรก และในบทที่ 4 อธิบายการสร้างแนวร่วมในระยะที่สอง เนื่องจากผู้ศึกษานำเนื้อหาแนวร่วมหลายกลุ่ม ได้แก่ แนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน แนวร่วมชาวนา และแนวร่วมชนชาติส่วนน้อย การแบ่งเนื้อหาเป็นสองบทจะทำให้เห็นภาพการสร้างแนวร่วมที่เปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละช่วงเวลาได้ชัดเจน และไม่ทำให้เนื้อหาอัดแน่นอยู่ในบทใดบทหนึ่งมากเกินไป นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าช่วงเวลาที่มีการสร้างแนวร่วมสอดคล้องกับแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. ในบทที่ 2 ดังนั้นผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาว่าในแต่ละระยะ พคท. สร้างแนวร่วมในชนบทและในเมืองอย่างไร ซึ่งจะนำไปสู่การตอบคำถามที่ว่า “ทำไม พคท. กับแนวร่วมกลุ่มต่างๆ จึงก่อเกิดความสัมพันธ์ที่เป็น “พันธมิตร” ต่อกัน?” สำหรับเนื้อหาในบทนี้ ผู้ศึกษาต้องการอธิบายว่า การสร้างแนวร่วมของ พคท. มีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร ดังที่ได้เสนอว่าช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2515 – 2519 เป็น “ทิศทางใหม่ของการสร้างแนวร่วม” ซึ่งเกิดขึ้นใน 2 พื้นที่ คือ ในชนบท และในเมือง

ต่อข้อเสนอข้างต้น ผู้ศึกษาใช้ “แถลงการณ์ 30 ปี” เป็นจุดเปลี่ยนในการประเมินว่า ภายหลังการประกาศ “แถลงการณ์ 30 ปี” นับตั้งแต่ พ.ศ. 2515 - 2519 เป็น “ทิศทางการใหม่ของการสร้างแนวร่วม” ทั้งนี้ผู้ศึกษาพิจารณาจากบริบทที่มีการประกาศ “แถลงการณ์ 30 ปี” แม้ต่อมาจะมีผู้วิจารณ์แถลงการณ์ฉบับนี้กันมาก โดยเฉพาะกล่าวว่าคัดลอกมาจากสรรนิพนธ์เหมาเจ๋อตุง และไม่ใช้การสรุปบทเรียนที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย แต่การประกาศแถลงการณ์ออกมาเป็นครั้งแรกย่อมมีนัยสำคัญทั้งต่อ พคท. และฝ่ายที่ต้องการปราบปราม พคท. ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าการประกาศ “แถลงการณ์ 30 ปี” ของ พคท. คือการประกาศตัวตนที่ดำรงอยู่มาอย่างยาวนานถึง 30 ปี และอีกนัยหนึ่งอาจมองว่าเป็นการทำทนายรัฐที่ปราบปราม พคท. มาเป็นระยะเวลาช้านาน แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จในการทำลายรากฐานของ พคท. ดังนั้น แม้ผลการศึกษานี้จะปรากฏว่าการสร้างแนวร่วมของ พคท. ในช่วงเวลาดังกล่าวไม่ได้เปลี่ยนแปลง แต่ก็ไม่ได้ขัดแย้งกับข้อเสนอของผู้ศึกษา ซึ่งมองว่า “แถลงการณ์ 30 ปี” คือ “ทิศทางการใหม่ของการสร้างแนวร่วม” ซึ่งผลที่เกิดขึ้นอาจมาจากการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงานมากกว่าที่จะเกิดจากแนวนโยบายจริงๆ

1. การสร้างแนวร่วมของ พคท. ก่อน พ.ศ. 2515

ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาจะอธิบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. ก่อนการประกาศ “แถลงการณ์ 30 ปี” ในพ.ศ. 2515 เพื่อช่วยให้เข้าใจการสร้างแนวร่วมของ พคท. ที่เคยดำเนินการมาก่อนหน้านี้ อย่างสังเขป โดยแบ่งเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะแรก พ.ศ. 2484 – 2487 ระยะที่สอง พ.ศ. 2488 – 2494 ระยะที่สาม พ.ศ. 2495 – 2503 และระยะที่สี่ พ.ศ. 2504 – 2511 ดังนี้

ระยะแรก การสร้างแนวร่วมเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น พ.ศ. 2484 – 2487 การสร้างแนวร่วมในช่วงนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ของ พคท. เป็นชาวจีน จึงต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นในจีนแผ่นดินใหญ่ ในการเคลื่อนไหว พคท. ได้จัดตั้ง “พลพรรคอาสาสมัครต่อต้านญี่ปุ่น” และต่อมาในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2486 คณะกรรมการกลางพรรคกำหนดมติให้จัดตั้ง “แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านญี่ปุ่น” ผู้ปฏิบัติงานได้แฝงตัวเข้าไปเป็นกรรมกร ทั้งเพื่อจัดตั้งขบวนการกรรมกร และสร้างความเสียหายให้กับกิจกรรมของญี่ปุ่น ในช่วงนี้งานกรรมกรของพรรคขยายตัวได้มาก โดยเฉพาะในหมู่ชาวจีน¹⁰⁸ ขณะเดียวกัน พคท. ได้จัดตั้ง เยาวชน นักเรียน นักศึกษา

¹⁰⁸ สุราชัย อิมประเสริฐ, และคณะ, *ใต้ธงปฏิวัติ ประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจากคำบอกเล่าของ ชง แจ่มศรี และสหาย* (พ.ศ. 2464-2537), (มปท: มปท, 2562), 250-253.

ปัญญาชน ทำให้สามารถขยายงานในหมู่ชาวไทยได้ มีการจัดตั้งเครือข่ายปัญญาชนต่อต้านญี่ปุ่น ประกอบด้วยกลุ่มนิสิตวิชาหนังสือพิมพ์ภาคกลางคืนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มครูและนักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ เซนต์คาเบรียล เซนต์โยเซฟ และสวนกุหลาบ ทำให้พรรคสามารถเข้าจัดตั้งคนไทยได้มากขึ้น¹⁰⁹ ในช่วงนี้เองที่ พคท. ได้ออกสิ่งพิมพ์ภาษาไทยเป็นครั้งแรกคือ “หนังสือพิมพ์มหาชน”¹¹⁰ โดยมาจากมติพรรคที่กำหนดให้มีการทำหนังสือภาษาไทยได้คืนเพื่อต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นและยุคสงคราม การออกหนังสือพิมพ์มหาชนยังเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ พคท. ติดต่อกับประธานกับขบวนการเสรีไทย ของนายปรีดี พนมยงค์ โดย พคท. ส่งจิตร เลขวัตร และ วิโรจน์ อำไพ เป็นผู้แทนไปประสานความร่วมมือผ่าน น.อ. หลวงศุภชลาศัย รัฐมนตรีมหาดไทย นอกจากนี้ จิตร เลขวัตร และ วิโรจน์ อำไพ ยังมีบทบาทในการขยายองค์การแนวร่วมคือ “สหสมาคมต่อต้านญี่ปุ่น” จัดตั้งเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2487 ซึ่งเตรียมการสำหรับจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธประสานกับฝ่ายสัมพันธมิตรที่จะบุกประเทศไทย การจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธได้ทำขึ้นที่ภาคใต้ อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งในครั้งนี้เป็นการส่งผู้ปฏิบัติงานจากหลายเขตไปรวมกันฝึกอาวุธไม่ได้มีการปลุกระดมมวลชนในพื้นที่ เมื่อสงครามสิ้นสุดกองกำลังอาวุธดังกล่าวก็สลายตัวไป ผลจากการเคลื่อนไหวในช่วงนี้ พคท. สามารถขยายการจัดตั้งและสร้างแนวร่วมในกลุ่มกรรมกรชาวจีน ขณะที่คนไทยยังมีจำนวนน้อย นอกจากการสร้างแนวร่วมระดับสูงกับฝ่ายของนายปรีดี พนมยงค์ แต่ถือเป็นการวางรากฐานงานในเมืองที่จะขยายตัวได้ดีในช่วงต่อไป

ระยะที่สอง การสร้างแนวร่วมในเมืองขยายตัวได้เป็นอย่างดี พ.ศ. 2488 - 2494 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติ พคท. ได้เปลี่ยนเป้าหมายการสร้างแนวร่วมเป็น “สร้างแนวร่วมประชาธิปไตย ประชาธิปไตยกับทุกกลุ่มการเมือง” เนื่องจากบรรยากาศทางการเมืองเป็นประชาธิปไตย ไม่มีมาตรการเผด็จการเข้มงวด พคท. จึงสามารถเคลื่อนไหวได้เปิดเผย ทั้งนี้พรรคได้มอบหมายให้ วิโรจน์ อำไพ รับผิดชอบงานแนวร่วม ติดต่อกับฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะเจ้าของหนังสือพิมพ์มหาชนที่ได้จดทะเบียนอย่างถูกต้องในพ.ศ. 2489 โดยการสร้างแนวร่วมกับฝ่ายนายปรีดีครั้งนี้ เป็นลักษณะกึ่งไม่เป็นทางการ แม้จะได้รับมอบหมายหน้าที่แต่ไม่ได้ผ่านมติพรรค จึงถือ

¹⁰⁹ เรื่องเดียวกัน, 259.

¹¹⁰ ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์มหาชนสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จาก, ชิกานต์ ศรีนารา, "มหาชน หนังสือพิมพ์ของพรรคคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทยในช่วง พ.ศ. 2485-2493," อ่าน 4, 3 (มกราคม - มีนาคม 2556); สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ, "ประวัติศาสตร์ว่าด้วยหนังสือพิมพ์มหาชน และบรรยากาศประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. 2491," ฟ้าเดียวกัน 5, 1 (มกราคม-มีนาคม 2550 2550).

ว่าพรรคไม่ได้รับรู้¹¹¹ ทางด้านการจัดตั้งกรรมกร พท. ได้ผลักดันให้มีการจัดตั้งองค์กรกลางของสหภาพแรงงานทั้งหลายขึ้นเป็น “สหอาชีพะกรรมกรกรุงเทพฯ” นอกเหนือจากนั้นยังได้จัดตั้งองค์กรเยาวชนเป็น “สหพันธ์เยาวชนชาวจีนโพ้นทะเลแห่งสยาม” องค์กรสตรี คือ “สมาคมสตรีชาวจีน” ต่อมาได้ขยายเป็น “สมาคมสตรีไทย”¹¹² โดยการจัดตั้งองค์กรต่างๆมีคนของพรรคเป็นผู้สนับสนุนและดำเนินการ

อย่างไรก็ดี เมื่อเกิดการรัฐประหาร ในปลายปี 2490 ทำให้มีการเปลี่ยนชั่วคราวทางการเมืองโดยกลุ่มอนุรักษนิยม และจอมพล ป. พิบูลสงครามได้การกลับมามีบทบาททางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง ขณะที่ฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ถูกกำจัดบทบาททางการเมืองจนต้องลี้ภัย รัฐบาลยังได้กวาดล้างนักการเมืองพรรคสหชีพที่สนับสนุนนายปรีดี ในช่วงแรกหลังการรัฐประหาร พท. ยังไม่ได้รับผลกระทบเท่าไร การเคลื่อนไหวของพรรคยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่องในหมู่กรรมกร เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และปัญญาชน หนังสือพิมพ์มหาชนเองก็ยังเผยแพร่อย่างเปิดเผยจนกระทั่งปิดตัวลงในพ.ศ. 2493 ในช่วงนี้ พท. ยังได้จัดตั้ง “สันนิบาตเยาวชนแห่งประเทศไทย หรือ สยท.” จนสามารถเผยแพร่แนวคิดในหมู่นักศึกษาได้มากขึ้น โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สยท. มีบทบาทนำแทบทุกครั้ง¹¹³ อย่างไรก็ตาม พท. คัดค้านการรัฐประหารและการกลับมามีบทบาททางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังนั้นพรรคจึงได้สนับสนุนการรื้อฟื้นบทบาททางการเมืองของนายปรีดีอย่างไม่เป็นทางการโดยผ่านวิโรจน์ อำไพ ผู้รับผิดชอบงานแนวร่วม ซึ่งได้พยายามสนับสนุนฝ่ายนายปรีดีใน “กบฏเสนาธิการ” และ “กบฏวังหลวง” แต่ปรากฏว่าล้มเหลว ภายหลัง พท. ได้ประชุมกันและเห็นว่าการสร้างแนวร่วมชั้นสูงที่ผ่านมาดำเนินการผิดพลาด พรรคควรสนใจการปลุกระดมกรรมกรชาวนาซึ่งเป็นกำลังสำคัญของพรรคมากกว่า แม้ พท. ไม่สามารถฟื้นอำนาจให้แก่ นายปรีดีได้สำเร็จ แต่การเคลื่อนไหวของพรรคในเมืองยังคงขยายตัวได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการสนับสนุนอย่างไม่เป็นทางการ จึงทำให้กำลังของพรรคไม่ได้รับความเสียหาย จนกระทั่งเมื่อเกิดสงครามเกาหลีในพ.ศ. 2493 พท. ได้การ

¹¹¹ สุราชัย ยิ้มประเสริฐ, และคณะ. ได้ธงปฏิวัติ ประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจากคำบอกเล่าของ ชง แจ่มศรี และสหาย (พ.ศ. 2464-2537), 267-277.

¹¹² เรื่องเดียวกัน, 277-278.

¹¹³ ประจวบ อัมพะเสวต. พลิกแผ่นดินขบวนการสังคมนิยมในไทย, 27-28.

คัดค้านสงคราม และเข้าร่วมในการขบวนการสันติภาพทั้งเปิดเผยและปิดลับ ซึ่งครั้งนี้จะทำให้งานในเมืองของ พทท. ได้รับความเสียหายอย่างหนัก

ระยะที่สาม ขบวนการสันติภาพและการลงสู่ชนบท พ.ศ. 2495 – 2503 การเคลื่อนไหวสันติภาพทำให้ พทท. เปิดเผยกำลังในเมืองของตนเอง ซึ่งนำไปสู่การกวาดล้างขบวนการฝ่ายซ้ายที่เคลื่อนไหวคัดค้านสงครามในเหตุการณ์ที่เรียกว่า “กบฏสันติภาพ” เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 ในครั้งนี้ พทท. ได้รับความเสียหายอย่างหนัก สมาชิกพรรคหลายคนถูกจับกุม ซึ่งบทเรียนในครั้งนั้น ชง แจ่มศรี ได้ให้ความเห็นว่าเป็นเพราะ “...ทั้งองค์กรนำของเราล้วนแต่แสดงตัวเป็นตัวแทนเข้าร่วมเคลื่อนไหวในการเคลื่อนไหวสันติภาพ...”¹¹⁴ ภายหลังจากนั้นสมาชิกบางส่วนจึงลงสู่ชนบท อีกส่วนหนึ่งเดินทางไปศึกษาที่จีน แต่ก็ยังคงหลงเหลือผู้ปฏิบัติงานที่แฝงตัวเคลื่อนไหวในเมืองอย่างปิดลับ อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ปฏิบัติงานในเมืองจะถูกกวาดล้างแต่การเคลื่อนไหวของ พทท. ในหมู่นักศึกษาปัญญาชนก็ยังคงเข้มแข็งอยู่ โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีการขยายงานไปยังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมีการสร้างแนวร่วมกับ ส.ส. ฝ่ายพรรคสังคมนิยม เช่น เทพ โชติ นุชิต (ศรีษะเกษ) แคล้ว นรปติ (ขอนแก่น) และสะอึ่ง มารังกุล (บุรีรัมย์) เป็นต้น¹¹⁵ ทำให้ พทท. ได้แนวร่วมในรัฐสภาเมื่อมีการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2500 โดยผ่าน ส.ส. ที่ได้รับเลือกตั้งจาก “พรรคแนวร่วมสังคมนิยม” ได้ที่นั่งในสภาเกือบ 30 ที่นั่ง¹¹⁶

ต่อมาเมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เริ่มผ่อนคลายนโยบายการเมือง โดยเปิดให้มีการชุมนุมและไฮปาร์ก แสดงท่าทีเป็นประชาธิปไตยเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับฝ่ายอนุรักษ์นิยม ในสถานการณ์ที่ประชาชนต้องการประชาธิปไตย คัดค้านสงครามและเรียกร้องสันติภาพ รวมทั้งเรียกร้องให้ประเทศไทยวางตัวเป็นกลาง ไม่ดำเนินนโยบายต่างประเทศตามสหรัฐอเมริกา พทท. ได้ถือโอกาสเคลื่อนไหวในกรรมกร โดยแทรกแซงเข้าไปในสหภาพแรงงานขยายงานในหมู่กรรมกร จนผลักดันให้มีการออกกฎหมายแรงงานฉบับแรกใน พ.ศ. 2499 ซึ่งยอมรับในสิทธิของกรรมกรที่สามารถหยุดงานได้ และกำหนดให้วันที่ 1 พฤษภาคมเป็นวันแรงงานแห่งชาติ นอกจากนั้น พทท.

¹¹⁴ สุราชัย ชัยประเสริฐ, และคณะ. ได้ชงปฏิวัติ ประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจากคำบอกเล่าของ ชง แจ่มศรี และสหาย (พ.ศ. 2464-2537), 337.

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน, 350-351.

¹¹⁶ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, "ประวัติ พทท. ฉบับ พทท. (1)," ไฟล์เดียวกัน 1, 1 (มกราคม-เมษายน 2546): 185.

ยังได้จัดตั้งสหภาพครูโรงเรียนราษฎร์โดยมีครูฝ่ายก้าวหน้าเป็นแนวร่วมของพรรค เช่น นายนิยม รักษา ขำ นายขจร วัจนดิกล เป็นต้น ซึ่งครูฝ่ายก้าวหน้าได้เคลื่อนไหวสนับสนุนการต่อสู้ของ กรรมกรอีกด้วย¹¹⁷

อย่างไรก็ดี เมื่อเกิดการรัฐประหารในพ.ศ. 2500 จนนำไปสู่การใช้มาตรการปราบปราม คอมมิวนิสต์ อย่างเข้มงวด การเคลื่อนไหวในเมืองของ พคท. ทั้งหมดได้ยุติลง สมาชิกบางส่วนถูก จับกุมและประหารชีวิต ส่วนที่เหลือต่างถอนตัวลงสู่ชนบท การกวาดล้างในครั้งนี้พรรคได้บทเรียน ว่า การต่อสู้ในเมืองผ่านกรรมกรและปัญญาชนคงจะทำได้ยากลำบาก พรรคจึงต้องสนใจงานชนบท อย่างจริงจัง ในขณะที่ผู้ปฏิบัติงานในจีนได้เปิดเจรจาสร้างแนวร่วมกับฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ โดยมี พคจ. ช่วยประสานงาน จุดมุ่งหมายเพื่อสร้างร่วมมือในการต่อต้านอำนาจเผด็จการของจอม พลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยมีการประกาศตั้ง “แนวร่วมประชาชนแห่งประเทศไทย” เมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2502¹¹⁸ แต่ก็ไม่ได้มีบทบาทใดมากนัก เพราะต่อมา พคท. กับนายปรีดี มีความคิดเห็น ที่ไม่ตรงกันในเรื่องแนวทางการทำงาน ดังนั้น การสร้างแนวร่วมในเมืองของ พคท. จึงได้ยุติลง เพราะหลังจากนี้ พคท. ได้มุ่งไปที่การสร้างแนวร่วมในชนบท โดยการจัดตั้งองค์กรแนวร่วมที่ อาศัยบทบาทของชาวนา และเน้นการเคลื่อนไหวขององค์กรแนวร่วมในเวทีต่างประเทศ

ระยะที่สี่ การเคลื่อนไหวขององค์กรแนวร่วมในต่างประเทศ พ.ศ. 2504 – 2511 การ ประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 3 ในพ.ศ. 2504 พคท. ได้เสนอคำรายงานการเมืองมีเนื้อหาสำคัญคือ “สร้างแนวร่วมรักชาติรักประชาธิปไตยให้กว้างใหญ่ ให้ดำเนินการต่อสู้ทุกรูปแบบกับศัตรู”¹¹⁹ การ เคลื่อนไหวในช่วงแรก พคท. ดำเนินการในนามขบวนการเอกราช โดยโฆษณาว่าเป็นขบวนการ ของผู้รักชาติที่ต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ และต่อต้านรัฐเผด็จการที่กดขี่ประชาชน จัดตั้งเป็นองค์กร ชาวนากู้ชาติ พร้อมกับคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานชาวนาเพื่อส่งไปศึกษาการเมืองการทหารที่เวียดนาม นอกจากนี้ เมื่อมีการประชุมคณะกรรมการเมือง ในพ.ศ. 2506 ที่ประชุมได้ตกลงให้คงการสร้าง

¹¹⁷ สุราชัย ชัยประเสริฐ, และคณะ. ได้ธงปฏิวัติ ประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจากคำ บอกเล่าของ ชง แจ่ม ศรี และสหาย (พ.ศ. 2464-2537), 356-357.

¹¹⁸ เรื่องเดียวกัน, 366-367.

¹¹⁹ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. “ประวัติ พคท. ฉบับ พคท. (1).” ไฟล์เดียวกัน 1, 1 (มกราคม – เมษายน 2546):

แนวร่วมกับนายปรีดีต่อไป โดยใช้หลักการ “แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” เพื่อสร้างความสามัคคี และก่อให้เกิดผลดีแก่ขบวนการแนวร่วมรักชาติ-รักประชาธิปไตยต่อไป¹²⁰

ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกายังคงดำเนินไปอย่างแน่นแฟ้น แม้ได้เปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ในพ.ศ. 2506 ซึ่ง พทท. ได้วิเคราะห์สถานการณ์ในประเทศและเห็นว่า ประเทศไทยตกอยู่ในฐานะเมืองขึ้นแผนใหม่จากอิทธิพลครอบงำของสหรัฐอเมริกา พทท. จึงได้จัดตั้ง “ขบวนการเอกราชประเทศไทย” เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2507 โดยมีมิ่งคล ฅ นคร เป็นประธานมีเป้าหมายเพื่อสร้างองค์การแนวร่วมเป็นองค์การนำการปฏิวัติ¹²¹ ต่อมา “แนวร่วมรักชาติไทย” ได้ถือกำเนิดในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2508 มี พทท. โยม จุฬานนท์ เป็นผู้แทน เป้าหมายขององค์การแนวร่วมรักชาติคือ ปลดแอกประชาธิปไตย สันติภาพ ความเป็นกลาง และความรุ่งเรืองของชาติ โดยใช้กระแสนิยมต่อต้านสหรัฐอเมริกาโฆษณาแสวงหาแนวร่วมจากทุกฝ่าย¹²² องค์การแนวร่วมทั้งสองแม้จะมีนโยบายของตนเองแต่แท้จริงแล้วเป็นองค์การที่จัดตั้งโดย พทท. ทั้งนี้การเคลื่อนไหวช่วงแรก “ขบวนการเอกราชประเทศไทย” และ “แนวร่วมรักชาติไทย” แสดงท่าทีเป็นอิสระไม่ขึ้นกับฝ่ายใด แต่ต่อมา “แนวร่วมรักชาติไทย” มีบทบาทที่โดดเด่นกว่า “ขบวนการเอกราชประเทศไทย” จึงเข้าเป็นสมาชิกของ “แนวร่วมรักชาติไทย” โดยให้มิ่งคล ฅ นคร เข้ามาเป็นผู้ช่วยผู้แทน ขณะที่ พทท. โยม จุฬานนท์ เป็นผู้แทนถาวร มีสำนักงานอยู่ที่ปึกกิ่ง¹²³

แม้ “แนวร่วมรักชาติไทย” เน้นเคลื่อนไหวในต่างประเทศ แต่การเสนอนโยบายที่ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ต่อต้านรัฐบาลเผด็จการและสหรัฐอเมริกา จึงมีองค์การอื่นๆ ในประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิก ได้แก่ กลุ่มคณาจารย์รักชาติไทย กลุ่มนักกฎหมายไทย องค์การเยาวชนรักชาติไทย สมาคมเกษตรกรปลดแอกตนเอง กลุ่มผู้ยากไร้ กลุ่มกรรมกรสวนยางภาคใต้ กลุ่มสงฆ์ไทยกู้ชาติ เป็นต้น โดยทั้งหมดต่างสนับสนุนนโยบายของ “แนวร่วมรักชาติ” ในการคัดค้านสหรัฐอเมริกา เรียกร้องสิทธิเสรีภาพ และเอกราชของประเทศไทย¹²⁴ ส่วนการเคลื่อนไหวต่างประเทศ “แนวร่วมรักชาติไทย” ได้รับการสนับสนุนจากจีน เวียดนามเหนือ แนวร่วมปลดแอกเวียดนามใต้ และ

¹²⁰ สุราชัย ชัยประเสริฐและคณะ. ได้ธงปฏิวัติ ประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจากคำบอกเล่าของ ชง แจ่มศรี และสหาย (พ.ศ. 2464-2537), 398-400.

¹²¹ เรื่องเดียวกัน, 403.

¹²² โอนัลด์ อี วีเทอร์บี, แนวร่วมปลดแอกประชาชนชาวไทย, แสงเพลิง. (มปท: มปท, มปป), 30-31.

¹²³ เรื่องเดียวกัน, 106-121.

¹²⁴ เรื่องเดียวกัน, 126-129.

ขบวนการปะเทดลาว ในการเคลื่อนไหวต่อสู้และประสานสัมพันธ์กับนานาชาติ รวมทั้งแนวร่วมปลดแอกเวียดนามใต้ และแนวลาวัรักษชาติ ยังแสดงเจตนาที่ต้องการรวมกับ “แนวร่วมรักชาติไทย” โดยถือว่ามีผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ “แนวร่วมรักชาติไทย” ยังได้ก้าวเข้าไปมีบทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ เช่น ร่วมในการประชุมสภาความเป็นปึกแผ่นของกลุ่มอาโพร-เอเชียครั้งที่ 4 ที่เมืองวินนิบา ประเทศกานา เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2508¹²⁵

อย่างไรก็ดี “แนวร่วมรักชาติไทย” ต้องยุติบทบาทเมื่อถูกยุบรวมเข้าสู่ขบวนการปฏิวัติโดย พลท. ประกาศเป็นผู้นำการปฏิวัติแทนองค์การแนวร่วมในปลายปี 2510 โดย พลท. เห็นว่าการต่อสู้ด้วยอาวุธเป็นงานสำคัญอันดับแรก จึงจำเป็นต้องสร้างสถานการณ์ปฏิวัติให้เกิดการต่อสู้ มากกว่าการทำงานแนวร่วมซึ่งไม่มีอิทธิพลพอที่จะทำให้เกิดสถานการณ์ปฏิวัติในประเทศได้¹²⁶ อุดม สิสุวรรณ ได้เล่าในเวลาต่อมาผ่านบันทึกที่เล่าเรื่องราวของ “ลุงคำตัน” หรือ พ.ท. โยม เรื่อง “ไปเมืองหาง” โดยสาเหตุเกิดจาก พลท. ต้องการจำกัดบทบาทของ พ.ท. โยม จุฬานนท์ ที่กำลังได้รับความสนใจและกลายเป็นสัญลักษณ์ของขบวนการต่อต้านรัฐบาล หาก พ.ท. โยม สามารถเปิดสำนักงานใหญ่ขององค์การในเมืองใหญ่ๆ จะสามารถใช้สำนักงานเหล่านั้นออกแถลงการณ์ แจกจ่ายข่าวสาร และสร้างความสัมพันธ์กับชาวต่างประเทศ ตลอดจนคนไทยในต่างประเทศ ช่วงชิงความเห็นอกเห็นใจและรับความช่วยเหลือ ทั้งหมดนี้ย่อมกระทบต่อการขยายตัวของกำลังในประเทศ¹²⁷ ซึ่ง อุดม สิสุวรรณ เล่าผ่านมุมมองของตนเอง ความว่า

...ผมมารู้เอาทีหลังว่า แถลงการณ์เมื่อปลายปีพ.ศ. 2510 ที่ประกาศว่าพรรคจะต้องนำทุกสิ่งทุกอย่างนั้น แท้ที่จริงเกิดจากความหวาดกลัวผลงานแนวร่วมของลุง กล่าวกันว่าแนวร่วมของลุงจะนำพรรค กล่าว่าบทบาทของลุงจะเด่นดังกว่า “สหายน่า” ผมจะเข้าใจเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ นอกจากเห็นว่าลุงตกอยู่ในฐานะอย่างที่ว่าหลวงวิจิตรวาทการได้เคยกล่าวไว้คือ “จงทำดีแต่อย่าให้เด่น...”

ในที่สุด เหตุการณ์ที่น่าสมเพชที่สุดในประวัติศาสตร์ก็อุบัติขึ้นอย่างเงียบๆ นั่นก็คือพวกเขาได้ถูกลากลงจากเวทีที่พวกเขาสร้างให้ตัวเอง ปลดลุดออกจากตำแหน่ง (ตำแหน่งที่พวกเขาอุปโลกน์ให้ตัวเอง) โดยไม่ประกาศ แล้วพวกเขาก็

¹²⁵ เรื่องเดียวกัน, 141-142.

¹²⁶ เรื่องเดียวกัน, 199.

¹²⁷ พ. เมืองชมพู, "บันทึกผู้ผ่านทาง ไปเมืองหาง," *บ้านไม่รู้อย* 1, 6 (กรกฎาคม 2528 2528): 27-28.

จำกัดการเคลื่อนไหวของลุงเพื่อให้เรื่องค่อยๆเงียบหายไป ส่วนป้ายที่แขวนไว้ใน
กลางเมืองหลวงของมิตรประเทศนั้น ก็ปล่อยให้หุ่นจับเกราะกรังเงินเจ้าของประเทศ
เขาจำต้องช่วยปลดลงเสียเอง...¹²⁸

แม้การเคลื่อนไหวของ “แนวร่วมรักชาติไทย” เป็นไปได้ด้วยดี อีกทั้งองค์การการ
เคลื่อนไหวของประชาชนอีกหลายประเทศพร้อมสนับสนุน แต่การตัดสินใจของผู้นำ พคท. ทำให้
บทบาทของ “แนวร่วมรักชาติไทย” ต้องยุติลง ไปโดยปริยาย นับจากนั้นองค์การแนวร่วมที่เคย
เคลื่อนไหวเป็นอิสระและมีนโยบายของตนเองถูกยุบรวมเป็นส่วนหนึ่งของ พคท. และ พคท. ไม่ได้
จัดตั้งองค์การแนวร่วมอื่นใดขึ้นอีก จนกระทั่ง พคท. ได้ต้อนรับแนวร่วมจำนวนมากในต้นทศวรรษ
2520 จึงนำไปสู่การจัดตั้งองค์การแนวร่วมที่มาจากความร่วมมือของหลายฝ่าย ทว่าไม่แตกต่างกับ
“แนวร่วมรักชาติไทย” ในแง่ของการจัดตั้งและการทำงานที่ พคท. มีอิทธิพลเหนือแนวร่วม

จากที่ได้อธิบายมาทั้งหมดข้างต้นสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า การสร้างแนวร่วมของ พคท.
ก่อนพ.ศ. 2500 ดำเนินการตามเป้าหมายการเคลื่อนไหว พร้อมกับการประเมินสถานการณ์ทาง
การเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน ดังจะเห็นได้ว่าการสร้างแนวร่วมช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2
(พ.ศ. 2484-2487) พคท. มีเป้าหมายต่อต้านญี่ปุ่นจึงเน้นการสร้างแนวร่วมในกลุ่มชาวจีน เพราะ
สามารถใช้ชาตินิยมปลุกสำนึกชาวจีนโพ้นทะเลและลูกหลานจีนได้ และเมื่อสงครามยุติ พคท. จึง
หันมาสนใจการสร้างแนวร่วมชาวไทย ซึ่งจะทำให้เป้าหมายการพัฒนาประเทศให้รุ่งเรืองประสบ
ผลสำเร็จได้ โดยก่อนพ.ศ. 2504 มุ่งเน้นการสร้างแนวร่วมในเมือง ซึ่งขยายตัวเป็นอย่างดีในหมู่
กรรมกร นักเรียน นิสิต นักศึกษา ปัญญาชน นักการเมืองฝ่ายสังคมนิยม และการสร้างแนวร่วม
ขึ้นสูงกับฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ จนเมื่อ พคท. ประสบบทเรียนจากการปราบปรามคอมมิวนิสต์ทั้ง
เหตุการณ์ “กบฏสันติภาพ” และการกวาดล้างสมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี
พคท. จึงสรุปว่าควรสนใจการปลุกกระดมชาวนาในชนบทซึ่งเป็นกำลังหลักของการปฏิวัติ กอรปกับ
พคท. ได้กำหนดใช้ยุทธศาสตร์ “ชนบทล้อมเมือง” โดยวางให้ชนบทเป็นพื้นที่หลักในการต่อสู้ การ
สร้างแนวร่วมจึงเริ่มดำเนินการในชาวนาและชนชาติส่วนน้อยเป็นหลัก

ในขณะเดียวกัน “แนวร่วมรักชาติไทย” ได้เคลื่อนไหวในต่างประเทศ ทั้งเพื่อสร้างแนวร่วม
ในทางสากล และเสนอนโยบายต่อคนในประเทศ แต่เนื่องจากข้อจำกัดของการเคลื่อนไหวที่เน้นใน

¹²⁸ เรื่องเดียวกัน, 28.

ต่างประเทศ ทำให้ผลสะท้อนที่เกิดขึ้นกับผู้คนในประเทศไทยมีไม่มากนัก แม้จะมีองค์การของประชาชนเข้าร่วม แต่โดยส่วนใหญ่ก็ต้องทำงานอย่างปิดลับ ไม่สามารถดำเนินการเคลื่อนไหวได้โดยสะดวก ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ พทท. เห็นว่า “แนวร่วมรักชาติ” ไม่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การปฏิวัติ ทำให้ “แนวร่วมรักชาติไทย” ถูกยุบบทบาทในเวลาต่อมา ซึ่งนอกเหนือจากเหตุผลด้านยุทธศาสตร์แล้ว ยังมาจากความคิดเห็นภายในพรรคซึ่งเป็นผลพวงจากการปฏิวัติวัฒนธรรมในจีน ดังนั้น การสร้างแนวร่วมในเมืองจึงถูกลดบทบาทและความสำคัญลง เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองไม่เอื้ออำนวยให้ พทท. เคลื่อนไหว แม้จะเป็นการเคลื่อนไหวแบบปิดลับในสภาพที่รัฐบาลมุ่งปราบปรามคอมมิวนิสต์ด้วยมาตรการที่รุนแรง

2. การปลุกระดมชาวนาและการสร้างแนวร่วมชนชาติส่วนน้อยในชนบท พ.ศ. 2515 – 2519

พทท. เริ่มลงหลักปักฐานในชนบทอย่างมั่นคงภายหลังเกิดการต่อสู้ด้วยอาวุธกับเจ้าหน้าที่รัฐในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2508¹²⁹ เดือนต่อมาพรรคได้เปิดประชุมกรรมการเมืองขยายวงที่บริเวณดงพระเจ้า อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ประกาศให้วันดังกล่าวเป็น “วันเสียงปืนแตก” และมีมติให้ต่อสู้ด้วยอาวุธในเขตที่มีเงื่อนไขได้¹³⁰ ถือเป็นการเปิดฉากการต่อสู้ของสงครามประชาชนในประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ที่ยืดเยื้อยาวนานนับสิบปีและเสียหายทั้งสองฝ่าย แต่เหตุการณ์

¹²⁹ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล เสนอว่าการปะทะกันที่เกิดขึ้นที่หมู่บ้านนาบัว ตำบลเรณูนคร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ไม่ใช่วันที่ 7 สิงหาคม 2508 แต่เป็นวันที่ 8 สิงหาคม 2508 สมศักดิ์ได้ค้นหนังสือพิมพ์ในหอสมุดแห่งชาติทุกฉบับ และพบว่าไม่มีหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายงานข่าวการปะทะที่จังหวัดนครพนมเลย มีเพียงหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษฉบับเดียวที่รายงาน คือ บางกอกโพสต์ ซึ่งออกในวันที่ 9 สิงหาคม 2508 และในรายงานข่าวยังมีบทสัมภาษณ์ พ.ต.อ. สัจจ โรจนภิรมย์ จากเตียงคนไข่ในเช้าวันที่ 9 นั้นเอง สมศักดิ์เสริมว่าในสมัยนั้นบางกอกโพสต์ออกวางจำหน่ายตอนบ่าย จากรายงานข่าวจึงเห็นได้ว่าเหตุการณ์วันเสียงปืนแตก คือ วันอาทิตย์ ที่ 8 สิงหาคม 2508 ไม่ใช่วันเสาร์ ที่ 7 สิงหาคม 2508 อย่างที่เชื่อกัน อย่างไรก็ตาม การกำหนดวันเสียงปืนแตกเป็นวันที่ 7 หรือ 8 ไม่ใช่ปัญหา เพราะ พทท. ได้ถือวันที่ 7 สิงหาคม 2508 เป็นวันเริ่มต้นการต่อสู้ด้วยอาวุธ มีการจัดงานฉลองรำลึกทุกปี ถือเป็นอีกวันสำคัญของ พทท. และการกล่าวอ้างถึงในงานเขียนส่วนใหญ่ยังคงใช้วันที่ 7 สิงหาคม 2508 เป็นหลัก สมศักดิ์เพียงต้องการเสนอข้อมูลใหม่เพื่อสนองตอบความอยากรู้ หากแต่ไม่ได้กระทบต่อประวัติศาสตร์ของ พทท. ดูเพิ่มเติมใน} สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, "7 สิงหา (2508) ไม่น่าจะใช้วันเสียงปืนแตก (8 สิงหา ต่างหาก !," *มติชนสุดสัปดาห์* 24, 1252 (13-19 สิงหาคม 2547 2547): 25-26.

¹³⁰ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, "ประวัติ พทท. ฉบับ พทท. (1)." "ประวัติ พทท. ฉบับ พทท. (1)," *ฟ้าเดียวกัน* 1, 1 (มกราคม – เมษายน 2546): 168.

ดังกล่าวถือว่าเกิดขึ้นกะทันหัน เพราะ พลท. ยังไม่มีความพร้อมทั้งกำลังคนและอาวุธ แม้มติจากการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 3 ในพ.ศ. 2504 ได้กำหนดให้ "...ดำเนินการต่อสู้ด้วยอาวุธ รวมทั้งการต่อสู้รูปแบบอื่น..." แต่ พลท. ขณะนั้นยังไม่มีเงื่อนไขเพียงพอในการใช้กำลังอาวุธต่อสู้ เมื่อเทียบกับกำลังของฝ่ายรัฐบาลซึ่งมีความได้เปรียบกว่าในทุกๆด้าน ดังที่ ชง แจ่มศรี อดีตเลขาธิการพรรคคนที่ 4 กล่าวถึงสาเหตุที่นำไปสู่การต่อสู้ด้วยการใช้กำลังอาวุธ ความว่า

...ทำไมต้องต่อสู้ด้วยอาวุธหรือ ก็สืบเนื่องตั้งแต่รัฐประหาร 8 พ.ย. 2490 เป็นต้นมา ทำให้เรามีข้อคิดหนึ่งว่าเราอยู่ในเมืองต่อสู้แบบสันติอย่างเดียวไม่พอ บทเรียนสรุปเป็นอย่างนี้ตลอดคือ พอมีการกวาดจับ พวกติดคุกก็ติดไป คนหลบก็หลบไป พอเหตุการณ์เงียบสงบ พวกที่เหลืออยู่ก็หาช่องทางเข้ามาทำงานในเมือง ทำได้ไม่นานก็ถูกทางการกวาดจับไปอีก เราอยู่ในฐานะแบบนี้ตลอด ทำยังไง มีทางอื่นไหม... ที่นี้พอมาถึงปี พ.ศ. 2495 กฎหมายคอมมิวนิสต์พื้นถิ่นขึ้นมามีอีกครั้ง เพราะฉะนั้นมติของพรรค สมัชชาพรรค 3 จึงเขียนคำที่กินความกว้างไว้ว่า จะใช้รูปแบบการต่อสู้ทุกชนิดที่เป็นไปได้ให้เป็นประโยชน์ กินความ รวมทั้งการต่อสู้ด้วยอาวุธที่มีเงื่อนไข แต่ยังไม่เปิดเผย เดียวรัฐบาลรู้ทัน เตรียมงาน เตรียมตั้งสถานีวิทยุ เตรียมหม้อ พยาบาล เตรียมคนที่จะมาเป็นผู้บัญชาการทหาร ทอยส่งกันเป็นรุ่นๆ ไปฝึกทุกแห่ง ที่ลาว เวียดนาม จีน เขมร กระทั่งมลายูก็มี...¹³¹

นอกจากนี้ ชง แจ่มศรี ยังได้กล่าวถึงสาเหตุที่นำไปสู่วันเสียงปืนแตกอย่างกะทันหัน ความว่า

...ความจริงในช่วงนั้นศูนย์กลางของพรรค ยังมีมติว่า พยายามหลีกเลี่ยงการปะทะกับฝ่ายเจ้าหน้าที่ รักษาสภาพที่สงบเสงี่ยม เพื่อทำให้เราเคลื่อนไหวได้ดินได้สะดวกเคลื่อนไหวมวลชนได้ง่ายกว่า แต่เหตุปะทะขึ้นที่บ้านนาบัว อำเภอรณนคร เกิดขึ้นเพราะสหาย 6-7 คน ลงไปทำงานมวลชนที่นั่น แล้วเขตนี้นี่ไม่มีป่ากำบัง เสี่ยงับถูกสายรายงาน ตำรวจก็เลยระดมกันมาปิดล้อม มีการสู้รบกัน สหายชื่อ

¹³¹ วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์, "ชง แจ่มศรี เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย," สารคดี 20, 232 (มิถุนายน 2547-2548): 80.

เสถียรถูกยิงตาย สหายคนนี้เขามีความรู้ด้านการทหาร เพราะไปเคลื่อนไหวในลาว
มาก่อน พอกระแสปฏิวัติในไทยสูงขึ้นเขาก็กลับมา พอถูกปิดล้อมก็ยิงสู้กัน...¹³²

อย่างไรก็ดี การปะทะกันด้วยกำลังอาวุธที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เขต
งานของ พคท. ขยายพื้นที่มากขึ้นพร้อมกับการเติบโตของจำนวนคนที่เข้าร่วมกับ พคท. ในชนบท
พื้นที่ที่ขยายตัวมากที่สุดคือภาคอีสาน เพราะเป็นบริเวณที่เกิดเสียงปืนแตกเป็นแห่งแรก ต่อมาพื้นที่
อื่นๆ ในภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันตกก็ขยายตัวตาม มีการสะสมกำลังคนและอาวุธ จนนำไปสู่
การปะทะกับเจ้าหน้าที่ในหลายจังหวัด นับว่าการต่อสู้ของประชาชนได้ลุกลามไปทั่ว ยกเว้นการ
ต่อสู้ระหว่าง พคท. กับรัฐบาลไปอีกชั้น การรวบรวมสถิติการปะทะกันระหว่าง พคท. กับเจ้าหน้าที่
รัฐของบัญชา สุมา จากหนังสือพิมพ์ นิวส์เซอร์วิส ตั้งแต่พ.ศ. 2508 – 2512 พบว่าการปะทะเกิดขึ้น
อย่างต่อเนื่องและสถิติพุ่งสูงขึ้นในทุกปี รวมทั้งหมดระยะกว่า 5 ปีนับตั้งแต่วันเสียงปืนแตกมีการ
ปะทะกันทั้งหมด 2,198 ครั้ง¹³³ ขณะที่ข้อมูลจากกองอำนวยการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์
หรือ กอ.ปค. เก็บรวบรวมสถิติที่อ้างว่าเป็นการก่อเหตุการณั้รุนแรงของฝ่าย พคท. แบ่งได้ 10
ประเภท ได้แก่ การเข้าตี การซุ่มโจมตี การยิงรบกวน การข่มขู่ การก่อวินาศกรรม การโฆษณาชวน
เชื่อโดยการปิดล้อมหมู่บ้าน การยิงต่อสู้อากาศยาน การปะทะ การจัดหาสิ่งอุปกรณั้โดยใช้กำลัง
บังคับและเหตุการณั้รุนแรงอื่นๆ ในระยะเวลา 4 ปี ระหว่างพ.ศ. 2511 – 2514 จำนวนเหตุการณั้
ทั้งหมดรวม 4,613 ครั้ง¹³⁴ แม้ข้อมูลจากทั้งสองแหล่งมีการจำแนกประเภทที่ต่างกัน โดยบัญชา
รวบรวมสถิติเฉพาะการปะทะ ขณะที่ กอ.ปค. ได้จำแนกเหตุการณั้ที่อ้างว่าก่อเหตุโดย พคท. ไว้ถึง
10 ประเภท ครอบคลุมถึงการปะทะเช่นเดียวกัน ทำให้ผลสรุปจากสถิติมีจำนวนที่มากกว่า อีกทั้ง
ข้อมูลทั้งสองแหล่งไม่ใช่ช่วงเวลาเดียวกันแต่ก็เป็นช่วงที่ต่อเนื่องกัน คือ ตั้งแต่ช่วงพ.ศ. 2508 –
2514 สะท้อนให้เห็นว่าแนวโน้มการปะทะกันระหว่างกองกำลัง พคท. และรัฐบาลจะทวีความ
รุนแรงและเพิ่มจำนวนขึ้น ข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าช่วงเวลาแห่งการต่อสู้ของ พคท.
เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง

¹³² เรื่องเดียวกัน, 82.

¹³³ บัญชา สุมา, "การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์กับนโยบายป้องกันและปราบปรามของรัฐบาล" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตร สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), 49.

¹³⁴ กองอำนวยการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์, การก่อการร้ายของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย, (พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2515), 9-10.

การต่อสู้ด้วยอาวุธที่เพิ่มจำนวนสูงขึ้นสะท้อนให้เห็นความสำเร็จในการปลุกระดมในพื้นที่ชนบท ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่นำไปสู่สงครามประชาชน ประกอบกับรัฐบาลใช้มาตรการทหารเป็นนโยบายหลักในการต่อสู้ ใช้กำลังทหารเข้ากวาดล้างและจับกุมผู้ที่ต้องสงสัยว่ามีความเกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์ หรือแม้กระทั่งใช้วิธีการโหดร้ายทารุณในการปราบปราม เช่น กรณีดังแดง จังหวัดพัทลุง กรณีเผาหมู่บ้านนาทราย เป็นต้น กลายเป็นว่าการปราบปรามของรัฐบาลได้กวาดต้อนประชาชนให้เข้าร่วมกับ พคท. ยังเป็นการขยายฐานกำลังของ พคท. ในชนบทให้มีความแข็งแกร่งขึ้น เพราะเมื่อ พคท. ได้กำลังคนเพิ่มจึงมีโอกาสร่วมสร้างผู้ปฏิบัติงานให้แก่พรรคในด้านต่างๆ ผู้ปฏิบัติงานเหล่านั้นได้ขยายงานให้แก่ พคท. โดยการปลุกระดมมวลชน ในทางกลับกันการปลุกระดมของ พคท. คงไม่สำเร็จหากรัฐไม่ปราบปรามประชาชน พคท. จึงใช้ประเด็นดังกล่าวโฆษณาชวนเชื่อเพื่อโจมตีรัฐ จนทำให้พื้นที่บางแห่งกลายเป็นฐานที่มั่นที่กองกำลังของรัฐบาลไม่สามารถเข้าถึงได้ เนื่องจาก พคท. มีกองกำลังติดอาวุธและมวลชนในพื้นที่ให้ความสนับสนุนเป็นอย่างดี จากพ.ศ. 2508 -2515 การต่อสู้ด้วยอาวุธของ พคท. ได้ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว มีเขตจังหวัดที่อยู่ภายใต้การปฏิบัติการทางทหารของกองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทยถึง 30 จังหวัด ยิ่งรัฐบาลใช้มาตรการไล่ปราบ ก็ยิ่งทำให้ชาวนาและชนชาติส่วนน้อยในชนบทเข้าร่วมกับ พคท. มากขึ้น ทั้งในเขตภาคอีสาน ภาคใต้¹³⁵ และภาคเหนือ การที่ พคท. สามารถตั้งหลักปักฐานในชนบทได้เป็นเพราะได้รับการยอมรับจากชาวนาและชนชาติส่วนน้อยซึ่งเป็น “แนวร่วมพื้นฐาน” หรือ “แนวร่วมมวลชน” นอกจากมาตรการของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อด้านดีแก่ พคท. แล้ว การได้รับกำลังสนับสนุนจากผู้คนในชนบทคงเป็นไปได้หาก พคท. ไม่มีวิธีการในการทำงานชักจูงคน โดยเฉพาะการชักจูงทางความคิดซึ่งเป็นการเปลี่ยนความรู้หรือความเชื่อที่เคยมีมาสู่แนวคิดแบบ พคท. ฉะนั้นแล้ว กว่า พคท. จะมีที่ทางในชนบทย่อมต้องผ่านกระบวนการชักจูงประชาชนให้เห็นด้วยและเข้าร่วมการต่อสู้ซึ่งวิธีการหนึ่งที่ พคท. ใช้ดำเนินการสร้างแนวร่วมในชนบท คือ การปลุกระดมมวลชน

1.1 การปลุกระดมมวลชนในชนบท

ทศวรรษ 2510 พคท. สามารถสร้างฐานที่มั่น เขตงาน และเขตจรยุทธ์ โดยได้รับการสนับสนุนที่สำคัญจากชาวนาและชนชาติส่วนน้อย หากพิจารณาการลงสู่ชนบทในต้นทศวรรษ 2500 จากช่วงระยะเวลา 10 ปี การเคลื่อนไหวของ พคท. ในชนบทมีขอบเขตที่กว้างและมั่นคงขึ้น

¹³⁵ ประจวบ อัมพะเสวต. พลิกแผ่นดิน ตอน ขบวนการสังคมนิยมในประเทศไทย, 75.

ทั้งนี้แม้จะมีการเคลื่อนไหวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2485-2488) โดยเฉพาะการนำของโฮจิมินห์และชาวเวียดนามในไทย จนกระทั่งการเคลื่อนไหวของ ขบวนการเสรีไทย และกลุ่มผู้สนับสนุนขบวนการปะเทดลาว แต่ พคท. มิได้มีบทบาทที่มั่นคง เท่าที่ควรเนื่องจากยังมีผู้ปฏิบัติงานจำนวนไม่มาก และเป้าหมายของการเคลื่อนไหวที่ผ่านมามิใช่ เพื่อการปฏิวัติดังเช่นที่ พคท. กำลังกระทำ ดังนั้นการลงสู่ชนบทที่จะเริ่มเคลื่อนไหวอย่างชัดเจน ภายหลังกพ.ศ. 2504 จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นฉากใหม่ของการสร้างแนวร่วมในชนบท โดยสานต่อการ เคลื่อนไหวจากกลุ่มการเมืองต่างๆที่เคยมีบทบาท ผู้ปฏิบัติงานจึงแยกย้ายฝังตัวทำงานในชนบทกับ มวลชนและแนวร่วมที่มีอยู่ก่อนในภูมิภาคต่างๆที่เงื่อนไขอำนวย

การปลุกระดมมวลชน เป็นงานสำคัญในการขยายฐานกำลังและความร่วมมือจากชนชั้น ต่างๆ ด้วยวิธีโฆษณาโน้มน้าวความคิดและแนวทางของพรรคให้ประชาชนเห็นด้วย เกิดความรู้สึก ร่วมบางประการ และต้องการใช้แนวทางดังกล่าวในการต่อสู้โดยมี พคท. เป็นผู้นำ การปลุกระดม มวลชนเป็นวิธีที่จะนำไปสู่การสร้างแนวร่วมในพื้นที่ชนบท การสร้างแนวร่วมจึงต้องผ่านขั้นตอน การปลุกระดมมวลชนก่อนเป็นอันดับแรกตามยุทธวิธีของ พคท. อย่างไรก็ตาม ในพ.ศ. 2515 พคท. ยัง ไม่มีการก่อตั้งแผนกแนวร่วมที่จะมอบหมายให้ดำเนินงานสร้างแนวร่วมโดยเฉพาะ (หรือเคยมีแต่ ยุติบทบาทไปแล้ว คือ องค์การแนวร่วมรักชาติ มี พ.ท. พโยม จุฬานนท์ เป็นผู้นำ ถูกยุบรวมเป็น ส่วนหนึ่งของ พคท. ในวันที่ 1 ธันวาคม 2511) ผู้ทำหน้าที่ในการสร้างแนวร่วม จึงเป็นสมาชิกและ ผู้ปฏิบัติงานพรรคซึ่งผ่านการบ่มเพาะทางด้านความคิด วิธีการทำงาน เป็นผู้ที่ดินตัวมีความก้าวหน้า ทางการเมือง สามารถนำประสบการณ์ของตนเองมาปรับใช้ในการเคลื่อนไหวในแต่ละพื้นที่ การลง พื้นที่เคลื่อนไหวในชนบทของผู้ปฏิบัติงานจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อเป้าหมายในการสร้าง “แนวร่วม ประชาชาติ ประชาธิปไตย” โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวร่วมพื้นฐานที่ พคท. ต้องการรวบรวมกำลังให้ เป็นทัพหลวงของการปฏิวัติ นั่นคือ ชนชั้นชาวนา รวมทั้งชนชาติส่วนน้อย ที่มีเงื่อนไขสามารถเข้า ร่วมสนับสนุนการปฏิวัติเช่นเดียวกัน การทำความเข้าใจวิธีการทำงานของผู้ปฏิบัติงานในชนบทจะ ทำให้เห็นจุดเริ่มต้นในการก่อรูปความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. กับแนวร่วมกลุ่มต่างๆ จนกระทั่ง พคท. มีอิทธิพลต่อแนวร่วมและสามารถชี้นำให้ปฏิบัติตามแนวนโยบายของพรรคได้

วิธีการปลุกระดมมวลชนของ พคท. คือ การเข้าไปสัมพันธ์กับมวลชนเพื่อดึงกลุ่มคน เป้าหมายให้มาเข้าร่วมหรือให้การสนับสนุนการปฏิวัติ โดยวิธีดังกล่าวปรากฏในเอกสาร “เรื่อง

ปฏิบัติ – เร่งศึกษา – เร่งเข้าไปสัมพันธ์กับมวลชน” ในประเด็นที่ว่าด้วย “ท่วงทำนองในการทำงานแนวร่วม” มีวิธีการดังนี้

1. ท่วงทำนองสามัคคี สนใจจุดร่วมแสวงและขยายจุดร่วม สงวนจุดต่าง
2. ท่วงทำนองถ่อมตน ไม่เหยอหยิ่งทะนงตนมีการวิจารณ์ตนเองอย่างเหมาะสม
3. ท่วงทำนองประชาธิปไตย มีความอดทนต่อความเห็นที่ต่างกัน มีความอดทนต่อลักษณะลำหลังของแนวร่วม
4. ท่วงทำนองมีลักษณะพลิกแพลง พิจารณา และจัดการปัญหาอย่างหลักการ ไม่ลำเอียง ไม่โลเล มีต้นมีปลาย ในการณ์เดียวกันก็มีลักษณะพลิกแพลง ทำให้แนวร่วมรู้สึกสบายใจและรับได้
5. ท่วงทำนองที่เป็นแบบอย่างในการต่อสู้ที่ทรหดอดทน¹³⁶

ท่วงทำนองดังกล่าวเป็นวิธีการที่ผู้ปฏิบัติงานต้องยึดกุมและนำไปใช้ในการสร้างสัมพันธ์กับแนวร่วมมวลชน และต้องยึดถือทัศนคติที่ว่า “ในแนวร่วมชนชั้นกรรมาชีพต้องเป็นผู้นำการนำของชนชั้นกรรมาชีพมีลักษณะชี้ขาดความถูกต้องของแนวทางการต่อสู้ หรือทิศทางการต่อสู้ จนถึงที่สุดของการปฏิวัติ”¹³⁷

การดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงานที่ต้องยึดกุม “ท่วงทำนองในการทำงานแนวร่วม” และต้องยึดมั่นเสมอว่าชนชั้นกรรมาชีพเป็นผู้นำ ในที่นี้ก็คือ พคท. จะต้องเป็นผู้นำในแนวร่วมเท่านั้น หากนำวิธีการดังกล่าวมาพิจารณาผลจากการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงานแล้ว ในทางปฏิบัติการสร้างแนวร่วมของผู้ปฏิบัติงานจะเป็นไปตามแนวทางที่ระบุไว้ในเอกสาร “ท่วงทำนองในการทำงานแนวร่วม” ทั้ง 5 ข้อ หรือไม่? สิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานต้องคำนึงถึงคือการนำทฤษฎีไปประสานกับสภาพที่เป็นจริง ในสถานการณ์ที่ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนต้องเผชิญอาจจะทำได้หรือไม่ได้เลย นั่นขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ที่เคลื่อนไหว ปัจจัยแวดล้อมเอื้ออำนวยหรือไม่ และมีมือของผู้ปฏิบัติงานเองก็เป็นสิ่งชี้วัดความสำเร็จเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ผู้ศึกษาพบว่า มีการกล่าวถึงความสำเร็จของผู้ปฏิบัติงานจากการยึดกุมหลักการ แนวทาง และจุดยืนของพรรค ที่นำไปสู่การขยายงานของพรรคให้ก้าวหน้า อีกทั้ง

¹³⁶ "เร่งปฏิบัติ – เร่งศึกษา – เร่งเข้าไปสัมพันธ์กับมวลชน," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม, A5/16, 1, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

¹³⁷ เรื่องเดียวกัน.

ผู้ปฏิบัติงานคนดังกล่าวยังเป็นต้นแบบที่ดีในการนำมวลชนและแนวร่วม ดังที่ปรากฏจากการบอกเล่าของสหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักร ผู้ปฏิบัติงานพรรค สังกัดกองทัพ 514 เขตงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้กล่าวถึง บทพิสูจน์ของการยึดกุมหลักการ แนวทาง และจุดยืนของพรรค ในการทำงานแนวร่วมโดยยึดวิธี “สร้างจุดร่วม สงวนจุดต่าง” ซึ่งถือเป็นวิธีที่ยากและต้องพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุภารกิจ ด้วยการยึดกุมหลักการของพรรคจึงทำให้กองทัพ 514 ยืนหยัดอยู่ได้ภายใต้สังคมที่ล่อแหลม และมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในหมู่ประชาชน แม้ผู้ปฏิบัติงานหลายคนไม่อดทนพอที่จะแบกรับภารกิจ แต่บางคนก็สามารถนำมวลชนให้เห็นความสำคัญของการต่อสู้ภายใต้การนำของ พคท. ได้¹³⁸

กรณีของสหราชอาณาจักรถือเป็นตัวอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นความสำเร็จจากการยึดกุมหลักการ และแนวทางของพรรค ดังที่ผู้ศึกษาได้ตั้งคำถามไว้ นอกจากนี้ความสำเร็จดังกล่าวอาจมาจากการมีผู้นำที่ดีในทางความคิดและการวางตัวจนทำให้เป็นที่ยอมรับและสร้างความเชื่อมั่นแก่แนวร่วม การมีแบบอย่างที่ดีจะนำไปสู่การหล่อหลอมผู้ปฏิบัติงานให้ออกมาอย่าง que พรรคคาดหวังได้ ดังที่สหราชอาณาจักร ได้กล่าวถึงสิ่ง que ได้เรียนรู้จากพรรค ซึ่งสร้างให้เขากลายเป็นสหภาพที่มีจิตใจรับใช้ประชาชน ความว่า

...พรรคต้องสอนทุกอย่าง เพราะสหภาพเรามาจากลูกคนยากคนจน จากครู
 ประชาบาลบางส่วน สอนให้เรา รู้จักตั้งแต่จารีตประเพณี วัฒนธรรม สังคม
 เศรษฐกิจ ศาสนา การเมือง การปกครอง การทำงานร่วมกัน การจัดสรร
 ผลประโยชน์ประชาชน สอนให้รู้ว่าประชาชนเดือดร้อนเรื่องอะไร และที่พิเศษสุด

¹³⁸ กลุ่มเพื่อนมิตร 514, *ศรัทธามั่นคง... บันดินเป็นดาวแดง*, (กรุงเทพฯ: กลุ่มเพื่อนมิตร 514, 2551), 120-121. การเล่าเรื่องของสหราชอาณาจักรเป็นเพียงมุมมองด้านเดียวจากคนที่เห็นความสำคัญของ พคท. และคุณค่าที่พรรคทิ้งไว้ให้ยอมรับถึงความสำเร็จอย่างมีความสุข และเห็นแต่ด้านที่ดั่งใจหรือตั้งใจจะเสนอในด้านที่ดั่งใจเท่านั้น อีกทั้ง ไม่มีหลักเกณฑ์วัดระดับความสำเร็จจากการยึดกุมหลักการของพรรคจึงทำให้กรณีของสหราชอาณาจักรไม่อาจที่จะสรุปได้ว่าการยึดกุมตามหลักการและแนวนโยบายของพรรคจะประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานทุกด้านและทุกพื้นที่ แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากการสร้างแนวร่วมและขยายการเคลื่อนไหวของพรรคในพื้นที่ที่กว้างขวางขึ้น ย่อมสะท้อนให้เห็นประสิทธิภาพการทำงานของผู้ปฏิบัติงานที่มาจาก การหล่อหลอม บ่มเพาะของพรรค และความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากการปลุกระดมมวลชนไม่ใช่งานที่ง่าย และยังคงมีความเสี่ยงสูงหากดำเนินการผิดพลาดก็อาจต้องสละชีวิตในขบวนการปฏิวัติ ทว่าปฏิเสธไม่ได้ว่านอกจากการทำงานอย่างแข็งขันของผู้ปฏิบัติงานแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆ ในแต่ละพื้นที่ผลักดันให้การขยายงานของ พคท. เป็นไปได้กว้างขวางขึ้น

คือให้รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นผู้ให้ มากกว่าผู้รับ รู้จักอดทนอดกลั้น เคารพมติ ส่วนข้างมาก สงวนความเห็นส่วนข้างน้อย แล้วค่อยให้การศึกษาซึ่งกันและกัน...¹³⁹

อย่างไรก็ตาม การสร้างแนวร่วมในแต่ละพื้นที่ย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยภาพรวมผู้ปฏิบัติงานต้องเข้าไปสัมพันธ์กับแนวร่วมด้วยการพูดคุยทำความเข้าใจ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือที่สามารถกระทำได้นั้นเป็นวิธีการที่ผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดกระทำเหมือนกัน ความแตกต่างจึงอยู่ที่การกุมสภาพพื้นที่ในเขตเคลื่อนไหว และการเข้าใจปัญหาของชนชั้นที่เข้าไปปลุกกระดม การที่ พทท. สามารถสร้างแนวร่วมในชนบทได้เป็นจำนวนมากส่วนหนึ่งมาจากการประยุกต์ใช้หลักการและแนวนโยบายของพรรคให้เหมาะสมกับสภาพที่เกิดขึ้นจริง แต่เงื่อนไขเฉพาะของแต่ละชนชั้นและพื้นที่ย่อมเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้การดำเนินงานของ พทท. ประสบผลสำเร็จเช่นเดียวกันต่อไปนี้ผู้ศึกษาจะอธิบายการสร้างแนวร่วมของ พทท. ในชนบท โดยมุ่งศึกษา ชนชั้นชาวนา และชนชาติส่วนน้อย ทั้งนี้จะมุ่งเน้นอธิบายว่า พทท. เข้าไปปลุกกระดมกับชาวนาและชนชาติส่วนน้อยได้อย่างไร และเกิดผลสำเร็จในพื้นที่ใดบ้าง

1.2 การปลุกกระดมชาวนา

การวิเคราะห์ลักษณะทางชนชั้นของชาวนา พทท. เสนอว่า “ด้วยสภาพที่ถูกกดขี่ขูดรีดอย่างหนักทำให้ชาวนามีความต้องการปฏิวัติเช่นเดียวกับชนชั้นกรรมาชีพ ในขั้นแรกของการสร้างแนวร่วมจึงจำเป็นต้องจัดตั้งพันธมิตรชาวนาให้แน่นแฟ้น เพื่อเป็นพื้นฐานของแนวร่วมปฏิวัติอันกว้างขวางต่อไป”¹⁴⁰ ชาวนาจึงเป็นชนชั้นที่ พทท. ให้ความสนใจในการปลุกกระดม เพราะเชื่อว่าหากสามารถปลุกกระดมชาวนาได้แล้ว ก็จะนำไปสู่หนทางในการสร้างแนวร่วมกับชนชั้นอื่นๆต่อไป เนื่องจากชาวนามีจำนวนมากและทุกฝ่ายต่างช่วงชิงพันธมิตรชาวนาให้สนับสนุนฝ่ายของตน

เมื่อเงื่อนไขต่างๆสุกงอมต่อการเคลื่อนไหวในชนบท ผู้ปฏิบัติงานของพรรคได้ดำเนินการปลุกกระดมชาวนาโดยสานต่อจากการเคลื่อนไหวของขบวนการทางการเมืองที่มีมาก่อน ทั้งในภาคอีสานและภาคใต้ โดยเฉพาะในภาคอีสานชาวนามีความตื่นตัวทางการเมืองสูง เนื่องด้วยประสบการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ดำเนินมาก่อนทศวรรษ 2500 ทำให้ภาคอีสานมีลักษณะโดดเด่น คือ มีขบวนการทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาล รวมทั้งมีบุคคลที่เป็นต้นแบบในการนำประชาชนต่อสู้เคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น นายเตียง ศิริขันธ์ ครูครอง จันดาวงศ์ ซึ่งล้วนแต่เป็น

¹³⁹ เรื่องเดียวกัน, 121-122.

¹⁴⁰ "แนวร่วม," 3.

บุคคลที่ชาวอีสานให้ความเคารพนับถืออย่างสูง หลายคนเข้าป่าเพื่อต่อสู้กับความอยุติธรรมตามอุดมการณ์ของทั้งสองท่าน ส่วนในภาคใต้ผู้ปฏิบัติงานได้สานต่อจากเครือข่ายเดิมของพรรคที่สร้างไว้ตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และบุกเบิกเขตงานใหม่ในภาคใต้ตอนบนที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช จนสามารถประสานเชื่อมต่อกับเขตงาน 3 จังหวัด พัทลุง-ตรัง-สตูล และต่อมาก็เริ่มขยายการเคลื่อนไหวลงไปยังจังหวัดสงขลา

การเริ่มต้นสงครามประชาชนที่เกิดขึ้นในพ.ศ. 2508 กระทั่งเรื่อยมาในพ.ศ. 2515 นับเป็นระยะเวลากว่า 7 ปี ที่ พคท. ทำการเคลื่อนไหวส่วนใหญ่ในชนบท ขณะที่รัฐบาลใช้กำลังทหารเข้าโจมตีเขตการเคลื่อนไหวของ พคท. ทุกพื้นที่ เข้ากวาดล้างกองกำลังของ พคท. ด้วยความเหนือกว่าทั้งด้านกำลังคน และอาวุธยุทโธปกรณ์ แต่ยังไม่สามารถทำลายการเติบโตของ พคท. ให้สิ้นซากได้สาเหตุหนึ่งก็คือ พคท. มีรากฐานที่มั่นคงในชนบท ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นที่บ้านบ่อแก่นน้อย อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสตูล คนในหมู่บ้านต่างให้ความสนับสนุนแก่ พคท. ที่พวกเขาเรียกว่า “ทหารป่า” พวกเขาไม่ได้มีความรู้สึกรู้ว่าเป็นการสนับสนุนคอมมิวนิสต์หรือเป็นผู้ทำลายสถาบันชาติ แม้ชาวบ้านจะขาดแคลนเรื่องของข้าวปลาอาหาร แต่ก็พยายามเจียดแบ่งปันเท่าที่ทำได้ โดยเริ่มให้การสนับสนุนตั้งแต่พ.ศ. 2509 จนกระทั่งเหตุการณ์สงบ (น่าจะหมายถึงคนที่เข้าร่วมกับ พคท. ออกจากป่ากันหมดแล้วคือ พ.ศ. 2525 – ผู้ศึกษา) โดยอาศัยการเรียไร้วสารจากชาวบ้าน ประมาณหลังคาละถ้วยหรืออาจมากกว่านั้น มีครั้งหนึ่งได้ข้าวสาร 100 กิโลกรัม หรือ 2 กระสอบ ซึ่งจะมีทหารป่ามาลำเลียงไปเดือนละ 2-3 เทียว ส่วนเวชภัณฑ์และเสื้อผ้านั้น ทางทหารป่าจะฝากเงินลงมาให้ชาวบ้านไปหาซื้อให้ สำหรับบางคนพ่อแม่ที่อยู่ทางบ้านก็ส่งเสื้อผ้าไปให้¹⁴¹ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความร่วมมือที่แน่วร่วมชวนามอบให้ พคท. และยิ่งกว่านั้นพวกเขามีความเชื่อมั่นต่อภารกิจการปฏิวัติที่นำโดย พคท. จึงให้การสนับสนุนด้านเสบียงแก่ พคท. ตั้งแต่พ.ศ. 2509 – 2525 ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่พ.ศ. 2515 – 2519 จึงเป็นประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวของ พคท. ที่น่าสนใจช่วงหนึ่ง เพราะนอกจากการทำสงครามยืดเยื้อกับรัฐบาลแล้ว ในช่วงเวลานี้สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ถือเป็นช่วงรอยต่อระหว่างการสิ้นสุดของระบอบเผด็จการทหารและจุดเริ่มต้นของบรรยากาศทางการเมืองแบบใหม่

อย่างไรก็ดี การอธิบายประเด็น “การสร้างแนวร่วมชวนา พ.ศ. 2515-2519” มีข้อจำกัดด้านข้อมูลหลักฐาน 3 ประการ ประการแรก ข้อมูลที่มาจากบันทึก การเรียบเรียง และการศึกษาของ

¹⁴¹ ธันวา ใจเที่ยง, หมู่บ้านชวนาปฏิวัติบนแผ่นดินอีสานตอนบน, (กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์, 2546), 126.

นักศึกษาปัญญาชน เป็นเรื่องราวที่ถ่ายทอดจากบุคคลที่สาม จึงไม่ใช่เรื่องเล่าของชานาโดยตรงแต่ผ่านการคัดกรองมาแล้ว ประการที่สอง ข้อมูลที่มาจากการบันทึกและเรียบเรียงของสหายชานามักจะเล่าเหตุการณ์โดยไม่ระบุช่วงเวลาชัดเจน ทำให้ต้องวิเคราะห์เนื้อหาและบริบทเพื่อคาดคะเนช่วงเวลาที่เกิดขึ้น ประการสุดท้าย ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่ค่อยกล่าวถึงช่วงพ.ศ. 2515-2519 ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าช่วงเวลาดังกล่าว พทท. กำลังขยายตัวในเชิงพื้นที่และผู้คนที่เข้าร่วมก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นในช่วงนี้จึงพบว่ามี การส่งสหายชานาไปศึกษาอบรมในประเทศลาว จีน และเวียดนาม เพราะหน่วยงานบางด้านต้องศึกษาเฉพาะทางก่อนที่จะกลับมาทำงาน จากข้อจำกัดข้างต้นทำให้ต้องใช้ข้อมูลก่อนช่วงเวลาที่ศึกษาเพื่ออธิบายการสร้างแนวร่วมในพ.ศ. 2515-2519 ทั้งนี้แม้ไม่ใช่ข้อมูลที่กล่าวถึงช่วงเวลาที่ศึกษาโดยเฉพาะ แต่ก็ทำให้เห็นภาพรวมของการสร้างแนวร่วมชานาเรื่อยมาจนถึงปีที่ศึกษาได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากมีข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างแนวร่วมชานาไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่ยังคงใช้วิธีการเดิมในการปลุกกระดมมวลชนเรื่อยมาจนถึงพ.ศ. 2519

อย่างไรก็ดี สภาพการณ์ทางการเมืองไม่ได้ทำให้ พทท. เบนทิศทางการเคลื่อนไหวหลักออกจากชนบท แต่ยังคงดำเนินการปลุกกระดมและขยายพื้นที่การปฏิวัติต่อไป โดยยึดถือแนวนโยบาย แนวทาง และหลักการของพรรคในการลงมือปฏิบัติ และรับมือกับการปราบปรามทางทหารของรัฐบาลไปด้วยพร้อมๆกัน การสร้างแนวร่วมชานาจึงดำเนินต่อเนื่องมาตั้งแต่กลางทศวรรษ 2500 ซึ่งเป็นช่วง “สร้างแกน” ในกลุ่มชานา โดยการลงไปอาศัยในหมู่บ้าน ส่งตัวทำงานต่างๆ เมื่อเริ่มรู้จักคุ้นเคยกับชานา เข้าใจสภาพพื้นที่ และปัญหาที่ชานาประสบ ก็เริ่มพูดคุยปัญหาของชานาและยกระดับสู่เรื่องการเมือง โดยชี้ให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองและชนชั้นปกครองผู้ซึ่งมีอำนาจแก้ไขแต่กลับไม่ได้ช่วยอะไรนอกจากหาประโยชน์บนความยากลำบากของชานา การพูดคุยเรื่องการเมืองกับชานาอาจดูเหมือนเป็นเรื่องที่ยาก แต่ผู้ปฏิบัติงานมักมีวิธีการพูดที่ทำให้ชานาเข้าใจง่ายจนเกิดความคล้อยตามคำชี้แนะ เพราะผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่อ้วนมีรากฐานมาจากครอบครัวชานา ตั้งแต่แกนในหมู่บ้านจนถึงผู้ปฏิบัติงานระดับกลางและระดับสูง ล้วนแต่มีรากฐานมาจากครอบครัวชานาหรือนายทุนน้อยที่มักประสบปัญหาไม่แตกต่างกัน เพียงแค่ส่วนหนึ่งมีโอกาสทางการศึกษาจึงมีความรู้ความเข้าใจต่อสภาพการเมืองและสังคมไทยรวมทั้งได้รับอิทธิพลทางอุดมการณ์ในการปฏิวัติ คนกลุ่มนี้จึงมีความคิดก้าวหน้าและขึ้นมาเป็นหัวขบวนในการเคลื่อนไหว

การต่อสู้ด้วยอาวุธที่ดำเนินอยู่ในพ.ศ. 2515 – 2519 ส่งผลให้การสร้างแนวร่วมชาวนาของ พคท. มีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถฝังตัวในหมู่บ้านเพื่อสร้าง แกนใต้โดยสะดวก เนื่องจากกองกำลังทหารเริ่มเข้าไปตั้งมั่นในหมู่บ้านที่มีข่าวการเคลื่อนไหว ผู้ปฏิบัติงานที่เสียลับ (โดนจับได้ว่าเป็นคอมมิวนิสต์) ไม่สามารถอยู่ในหมู่บ้านได้เช่นเดิม ต้องใช้ป่า เขาเป็นที่อาศัยหลบภัยจากการปราบปราม จึงปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการให้การศึกษาทางการ เมืองรายบุคคลหรือกลุ่มย่อยๆสู่การ โฆษณาชวนเชื่อครั้งเดียวในปริมาณมาก โดยใช้กองกำลังติด อาวุธทำการปิดล้อมหมู่บ้าน โฆษณาชวนเชื่อแนวนโยบายของพรรค จัดให้มีการแสดง ศิลปวัฒนธรรม ในขณะที่ผู้ปฏิบัติงานอาจหาซื้อสิ่งของจำเป็นจากชาวบ้านไปด้วย การปิด ล้อมหมู่บ้านจะเลือกทำในช่วงกลางคืน ครั้งละ 2-3 ชั่วโมง การใช้วิธีนี้ช่วยแก้ปัญหาผู้ปฏิบัติงาน เสียลับทำให้การเคลื่อนไหวไม่หยุดชะงักและที่สำคัญยังสามารถประสานระหว่างป่ากับบ้าน ได้ อุดม สีสุวรรณ สมาชิกพรรคระดับสูง ได้กล่าวถึงวิธีการ โฆษณาด้วยกองกำลังติดอาวุธแบบใหม่ ที่ ใช้เป็นแห่งแรกบริเวณดงพระเจ้า จังหวัดสกลนคร ปรากฏว่าการ โฆษณาด้วยกองกำลังติดอาวุธได้ ออกเป็น “มติกรมการเมือง พ.ศ. 2509” อันเป็นแนวทางการทำงานที่ พคท. ชี้แนะแก่ทุกเขตงาน ซึ่ง ต่อมาเขตงานอื่นๆก็นำวิธีนี้ไปใช้เช่น เขตงานในจังหวัดนครพนม เขตงานในจังหวัดสกลนครและที่ จังหวัดอื่นก็เช่นเดียวกัน¹⁴² อุดม สีสุวรรณ ได้เล่าวิธีการ โฆษณาด้วยกองกำลังติดอาวุธดังนี้

...วิธีการก็คือ กำหนดหมู่บ้านที่เป็นเป้าหมายของการ โฆษณา ลงมือสำรวจ ภูมิประเทศทางเข้า-ทางออกของหมู่บ้าน วันที่ลงมือปฏิบัติการให้รวมพลวางแผน แบ่งหรือกำหนดภาระหน้าที่ของแต่ละหน่วย พอฟ้ามืดแล้วประมาณทุ่มหรือสอง ทุ่ม ก็เคลื่อนกำลังเข้าปิดล้อมอย่างรวดเร็วไม่ให้คนในบ้านรู้ตัว สกัคทางเข้าออกทุก เส้น คนในไม่ให้ออกคนนอกไม่ใช้เข้า ถ้ามีก็ให้จับกุมตัวไว้ก่อน จะปล่อยก็ต่อเมื่อ ปฏิบัติการได้เสร็จสิ้นแล้วเท่านั้น ส่วนกำลังที่เข้าไปในหมู่บ้านจะประกอบด้วย หน่วยโฆษณาทางการเมืองกับหน่วยศิลปิน โดยเข้าไปหาผู้ใหญ่บ้าน ขอให้ร่วมมือ ดี “กะล่อ” เรียกชุมนุมคนในบ้านทั้งหมด เมื่อมาพร้อมแล้วก็ โฆษณาตามหัวข้อที่ กำหนดมา ตอบข้อซักถาม แล้วก็แสดงการละเล่นที่เตรียมมาให้ชาวบ้านชม เสร็จ แล้วก็รีบถอนตัวออกจากหมู่บ้านนั้น โดยเร็ว โดยใช้เวลาทั้งหมดประมาณ 2 ชั่วโมง

¹⁴² พ. เมืองชมพู (นามแฝง). ผู้สมรภูมิภูพาน, 184.

ผลที่ได้จากการนี้ แนนอนสำคัญที่สุดอยู่ที่ผลทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติแต่ละครั้ง ชาวบ้านอาจจะให้ข่าวสารและหน่วยพลาฯ (พลธิการ-ผู้ศึกษา) อาจหาซื้อสิ่งของจำเป็นจากร้านค้าได้...¹⁴³

วิธีการโฆษณาด้วยกองกำลังติดอาวุธกลายเป็นวิธีที่หลายเขตงานได้นำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะเขตงานที่ถูกตัดขาดจำเป็นต้องเริ่มบุกเบิกพื้นที่ใหม่ เพราะหมู่บ้านเก่าที่มีการเคลื่อนไหวมาก่อนมักจะอยู่ในที่ราบห่างไกลป่าเขา การเดินทางไปติดต่อสัมพันธ์จึงยากลำบาก ยังมีอาสาสมัครคุ้มครองหมู่บ้าน หรือ อส. และตำรวจมาควบคุมการไปมาหาสู่กันก็กระทำได้ยาก ผลจากการขาดการติดต่อทำให้คนป่าขาดแคลนข้าวและเกลือสำหรับบริโภค ผู้ปฏิบัติงานจึงต้องทำงานมวลชนตามหมู่บ้านต่างๆบริเวณริมชายป่าเชิงภูเขา เพื่อโฆษณาแนวคิดของพรรคและขอซื้อข้าวกับเกลือ¹⁴⁴ แต่การทำงานมวลชนในพื้นที่ใหม่ค่อนข้างยากลำบาก เพราะชาวบ้านไม่มีความเข้าใจต่อ “คอมมิวนิสต์” และภาพลักษณ์ที่ชาวบ้านจดจำคือการโฆษณาจากฝ่ายรัฐบาล ดังกรณีของลุงนักร้อง ผู้ปฏิบัติงานมวลชน เคลื่อนไหวในเขตรอยต่อระหว่างอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธรกับอำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอุบลราชธานี เล่าถึงประสบการณ์ครั้งทำงานมวลชนในยุคกองป่าแรกเริ่มว่ามีความยากลำบากมาก ด้วยชาวบ้านไม่เคยสัมผัสการเคลื่อนไหวทางการเมืองมาก่อน จะไม่รู้จักคำว่า “คอมมิวนิสต์” คืออะไร ส่วนใหญ่จะรู้จากทางเจ้าหน้าที่รัฐบาลนำเอาใบโฆษณาไปปิดไว้ตามโรงเรียนหรือวัด เป็นรูปยักษ์รูปมาร รูปคนพอมแห่งแรงน้อย ดังนั้น การทำงานมวลชนในช่วงนั้น จึงมุ่งไปที่การสร้างภาพพจน์ที่ดีในหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่บ้านใหม่ๆ¹⁴⁵

ต่อมาการโฆษณาด้วยกองกำลังติดอาวุธกลายเป็นข้อเสียเพราะเป็นการชักชวนกองกำลังทหารให้เข้ามาตั้งมั่นในหมู่บ้าน และยังเป็นกรซึ่งทำให้รู้ว่าเป็นแหล่งเคลื่อนไหวของ พคท. จนกระทั่งพ.ศ. 2512 เขตงานอีสานใต้เสนอยุทธวิธี “สามเกาะติด” เพื่อแก้สภาพการควบคุมหมู่บ้าน คือ “เกาะติดมวลชน เกาะติดศัตรู เกาะติดพื้นที่” วัตถุประสงค์เพื่อช่วงชิงการเป็นฝ่ายกระทำ และทำลายกำแพงขวางกั้นระหว่างคนป่ากับคนบ้าน¹⁴⁶ ดำเนินการโดยส่งหน่วยย่อยเกาะติดชาวบ้าน คอยหาโอกาสพบปะพูดคุยกับชาวบ้านเป็นรายคน อาศัยใช้เวลายาวนานจึงสามารถโน้มน้าว

¹⁴³ เรื่องเดียวกัน.

¹⁴⁴ แคน สาริกา, เปลือยป่าแดง, พิมพ์ครั้งที่ 3, (นนทบุรี: สาริกา, 2544), 16-17.

¹⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, 14-16.

¹⁴⁶ พ. เมืองชมพู (นามแฝง). ผู้สมรภูมิภูพาน, 185.

ชาวบ้านได้ และค่อยๆขยายการจัดตั้งไปที่ละคนสองคน ทีละหน่วยสองหน่วย วิธีการนี้ได้ใช้มาโดยตลอดนับจากนั้น¹⁴⁷ เขตงานอีสานจึงใช้ยุทธวิธีสามเกาะติดในการสร้างแนวร่วมชาวนาแทนการโฆษณาด้วยกองกำลังติดอาวุธ การเคลื่อนไหวในภาคอีสานขยายตัวไปอย่างรวดเร็วในพ.ศ. 2516 สามารถเชื่อมต่อเขตงานต่างๆถึงกันได้ ได้แก่ เขตอีสานเหนือ เขตอีสานตะวันตก และเขตอีสานใต้ นอกจากนี้หน่วยงานและหน่วยทหารสามารถเดินทางจากเขตภูพยัคฆ์ จังหวัดน่านมายังเขตงานในภาคอีสานได้โดยไร้อุปสรรค¹⁴⁸ และในปีเดียวกันเขตงานอีสานเหนือได้สร้างฐานที่มั่นแห่งแรกตามมติของศูนย์กลางฯ เรียกว่า “ฐานที่มั่นสระบุรี” แต่ในระหว่างพ.ศ. 2516-2517 ฐานที่มั่นถูกล้อมปราบอย่างหนักทำให้มวลชนหนีเข้าป่าเข้ามาในฐานที่มั่นนับพันคน¹⁴⁹ ดูเหมือนว่าในช่วงนี้เขตงานอีสานเหนือต้องเน้นรับมือทางการทหารและจัดการมวลชนในฐานที่มั่นซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนกว่าการปลุกระดมมวลชนและขยายเขตงานใหม่จึงอาจซบเซาไปบ้าง

ในภาคใต้ราวพ.ศ. 2514 การปลุกระดมมวลชนดำเนินการโดยใช้การโฆษณาชวนเชื่อเช่นเดียวกัน มีการส่งผู้ปฏิบัติงานไปเคลื่อนไหวในพื้นที่ที่มีเครือข่ายของ พคท. อยู่ก่อนแล้ว หลังจากนั้นจึงทำการขยายพื้นที่และจัดตั้งชาวนา ดังเช่นการเคลื่อนไหวในอำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้ปฏิบัติงานแบ่งกำลังเป็นหน่วยย่อยทำการเคลื่อนไหวพร้อมกันในหมู่บ้านต่างๆ ส่งผลสะท้อนแก่มวลชนและทำให้เขตงานเชื่อมติดต่อกันเป็นแนวยาว พื้นที่ใกล้เคียงเมื่อรับรู้ข่าวการเคลื่อนไหวของ พคท. ด้วยการเล่าปากต่อปาก เกิดความสนใจจึงอยากเข้าร่วมภายใต้การนำของ พคท. นอกจากนี้การเคลื่อนไหวในพื้นที่ซึ่งเป็นญาติพี่น้องเพื่อนฝูงของผู้ปฏิบัติงาน ก็ทำให้การเคลื่อนไหวปลุกระดมเป็นไปอย่างรวดเร็ว¹⁵⁰ ดังที่ สหายทิวา ได้เล่าถึงผลจากการแบ่งหน่วยผู้ปฏิบัติงานออกไปเคลื่อนไหวปลุกระดมมวลชน ความว่า

...ผู้ปฏิบัติงานปลุกระดมมวลชน เช่น คุณสมศักดิ์ สุวิทย์ คุณระวัง คุณสุนันท์ คุณสมควร คุณคำสี คุณชวน ล้วนเป็นคนถิ่นเดิม การเคลื่อนไหวงานจึงมี

¹⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, 17.

¹⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, 86.

¹⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, 313-315.

¹⁵⁰ กลุ่มเพื่อนมิตร 514. ศรีทามันคง...ปั้นดินเป็นดาวแดง, 92-93.

ความคล่องตัวมาก นอกจากการเคลื่อนไหวในหมู่บ้านของตนเองแล้ว พวกเขายัง
เคลื่อนไหวไปสู่หมู่บ้านข้างเคียงด้วย...¹⁵¹

นอกจากนี้ สหายทิวายังได้เล่าถึงผลสะท้อนที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวปลุกระดมพร้อมๆ
กันทุกหมู่บ้านไว้ ความว่า “...เนื่องจากผลสะท้อนจากการเคลื่อนไหวของเรา ส่งผลให้งานมวลชน
ในช่วงนี้ทำได้ง่ายมาก เพราะคนตื่นตัว มองเห็นตัวเองเป็นส่วนใหญ่ เราเพียงแค่ไปทำให้
เขาร้องเขารอยเท่านั้น ใช้เวลาไม่นาน มวลชนตั้งแต่พुरुหวย น้ำยาวจนถึงบ้านทับใหม่ ก็กลายเป็น
คนของพรรค...”¹⁵²

ในระหว่างพ.ศ. 2515-2519 พคท. ใช้วิธีการปลุกระดมมวลชนทั้งในภาคอีสานและภาคใต้
ทั้งนี้แต่ละภาคย่อมมีความแตกต่างในเรื่องเนื้อหาที่ใช้ในการปลุกระดมมวลชน ด้วยเงื่อนไขทางภูมิ
ประเทศ ภาษา ประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการ โฆษณาชวนเชื่อของพรรค ขึ้นอยู่กับ
ผู้ปฏิบัติงานที่จะใช้เครื่องมือดังกล่าวให้เกิดผลสะท้อนแก่ชาวบ้านอย่างไร ด้วยเงื่อนไขเฉพาะของ
พื้นที่ผลลัพธ์บางส่วนจึงอาจแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้ว่า ในภาคอีสานการขยายเขตงานยังไม่มี ความ
ต่อเนื่องและเชื่อมต่อกันดังที่เกิดขึ้นในภาคใต้ที่อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจาก
ลักษณะภูมิประเทศที่มีความแตกต่างกันเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดสภาพการเคลื่อนไหวอย่างเป็น
รูปธรรม

นอกจากการโฆษณาชวนเชื่อแนวทางของพรรคแล้ว ผู้ปฏิบัติงานยังให้การศึกษามหาสารคาม
เมืองควบคู่ไปด้วย ซึ่งถือเป็นกระบวนการสำคัญในการหล่อหลอมความคิดของชาวบ้านที่ต้องทำ
อย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่แค่โน้มน้าวใจชาวบ้านให้เข้าร่วมหรือสนับสนุนพรรคเท่านั้น แต่ต้องปลูกฝัง
ความคิดของชาวบ้านให้ยกระดับขึ้น ผลจากการปลุกระดมมวลชน ชาวบ้านหลายคนมีความคิด
ก้าวหน้าและเข้าร่วมเป็นผู้ปฏิบัติงานของพรรค ทำให้ชาวบ้านมีโอกาสเติบโตเลื่อนเป็นสมาชิกพรรค
และเป็นหัวหน้าประจำเขตงานขึ้นการเคลื่อนไหวในพื้นที่ที่ดูแล สะท้อนให้เห็นว่า พคท. ยอมรับ
ชนชั้นชาวบ้านเป็นกำลังสำคัญในการปฏิวัติตามที่ได้กล่าวไว้จนชาวบ้านยกระดับสถานะของชาวบ้าน
จาก “มวลชน” หรือ “แนวร่วม” สู่ “ผู้ปฏิบัติงาน” และ “สมาชิกพรรค” ทำให้ชาวบ้านมีอำนาจ
ตัดสินใจในเขตที่รับผิดชอบ ข้อดีคือประสบการณ์ทำงานหลายปีทำให้ชาวบ้านเข้าใจสภาพ
เคลื่อนไหวอย่างลึกซึ้ง และหากเป็นคนในพื้นที่นั้นก็อาจสร้างเครือข่ายกับชนชั้นอื่นๆเพื่อ

¹⁵¹ เรื่องเดียวกัน, 101.

¹⁵² เรื่องเดียวกัน, 113.

สนับสนุนการทำงาน อย่างไรก็ตาม ชวานาบางส่วนไม่ได้เข้าร่วมกับ พทท. เพราะการตื่นตัวจากการปลุกกระดม แต่เพราะแรงบีบบังคับจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งสร้างความหวาดกลัว ไม่นั่นคงปลอดภัยให้แก่ชีวิต การตัดสินใจเข้าป่าจึงทำเพื่อเอาตัวรอด แต่เมื่อได้รับการศึกษาทางการเมืองและคลุกคลีกับ พทท. ก็ทำให้เข้าใจแนวทางของ พทท. ชวานาส่วนนี้ได้ยกระดับตนเองเป็นผู้ปฏิบัติงานของพรรค และใช้จุดเด่นในการเป็นคนในพื้นที่สร้างงานแนวร่วมให้แก่ พทท. อีกด้วย ดังที่ปรากฏในกรณีของน้ำขาว ซึ่งให้สัมภาษณ์ไว้ในวิทยานิพนธ์ของ จุฬารัตน์ ดำรงวิจิตรธรรม เรื่อง “ถังแดง : การซ่อมสร้างประวัติศาสตร์และความทรงจำหลอนในสังคมไทย” ซึ่งปรากฏเนื้อหาความว่า

...เข้าไปเป็นทหาร ไปอยู่แนวหลัง ช่วยวางยุทธศาสตร์และฝั่งสหายที่ตายระหว่างการสู้รบและเป็นฝ่ายประสานงานแล้วก็ทำหน้าที่สอดแนมตามโรงพัก/สถานที่ราชการ ก่อนที่จะให้กำลังในป่าบุกโจมตีเพื่อยึดอาวุธ ในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเราก็ไม่ได้โกรธเกลียด แต่ดึงมาเป็นแนวร่วม เพราะก็คือ ญาติพี่น้องกันทั้งนั้น แต่ถ้าพวกเขาไปทำงานรับใช้ภาครัฐ เราก็จับ แต่เราก็จะตัดเตือนก่อน ก่อนจะเก็บ การสั่งฆ่าแต่ละครั้งเราก็ต้องประชุมกันก่อน เราเคยใช้ไม้้ออนมานาน ต้องใช้ไม้แข็ง มันก็เหมือนกับที่ภาครัฐทำกับเรา ส่วนกับลูกหลานของคนที่เราฆ่าก็จบลงแค่นั้น ไม่มีอะไรต่อกันอีกเพราะเราไม่ได้สู้รบกับคนเหล่านี้ แต่เราสู้กับรัฐ พวกเขาเป็นเพียงคนแบกเหล็กจ้างให้กับรัฐ...¹⁵³

จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พทท. มีวิธีการในปลุกกระดมอย่างค่อยเป็นค่อยไป เริ่มจากการพูดคุยและรับฟังปัญหาของชวานา จนกระทั่งนำไปสู่การหล่อหลอมทางความคิดจากเรื่องเล็กไปสู่เรื่องใหญ่ โดยเริ่มจากพูดคุยในเรื่องใกล้ตัวและสิ่งที่เป็นปัญหารูปธรรม ชวานาสามารถเข้าใจได้ง่าย จากนั้นจึงยกระดับไปสู่เรื่องการเมืองที่สัมพันธ์กับชีวิตของชวานา และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นสิ่งที่ชวานายังหาทางออกไม่ได้ การที่พรรคชี้ให้เห็นสภาพความเป็นจริงและหนทางแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยท่าทีที่เป็นมิตร สุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน เข้าใจความเดือดร้อนของชวานาอย่างถ่องแท้ เสนอตัวเข้าช่วยเหลือเพื่อปลดเปลื้องความทุกข์ยากให้แก่ชวานา จึงทำให้พรรคสามารถเข้าไปถึงจิตใจของชวานาได้ และนั่นย่อมนำไปสู่ผลสำเร็จในการชักจูงคนสู่

¹⁵³ จุฬารัตน์ ดำรงวิจิตรธรรม, ถังแดง : การซ่อมสร้างประวัติศาสตร์และความทรงจำหลอนในสังคมไทย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), 227.

การให้ความร่วมมือกับพรรค ทั้งในด้านความร่วมมือ สนับสนุนช่วยเหลือในด้านต่างๆ และที่สำคัญคือความศรัทธาที่ชาวนามอบให้แก่ พคท. ผู้เป็นความหวังในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ตั้งงามปราศจากการกดขี่ทุจริตดังที่ พคท. ได้โฆษณาชวนเชื่อไว้

การขยายการต่อสู้ในพื้นที่ชนบทตั้งแต่พ.ศ. 2515 – 2519 สะท้อนให้เห็นความสำเร็จส่วนหนึ่งในการปลุกระดมของ พคท. โดยเฉพาะในภาคอีสานและภาคใต้ ขณะที่ในภาคเหนือไม่สามารถปลุกระดมชาวนาได้เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานเริ่มเคลื่อนไหวในเขตภาคยซึ่งเป็นที่อยู่ของชนชาติส่วนน้อยเผ่าต่างๆ จึงไม่สามารถขยายตัวลงสู่พื้นราบได้ เพราะรัฐบาลใช้กำลังทหารเข้าปิดล้อมและกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันการขยายตัวของ พคท. ในเขตพื้นที่ราบ เมื่อการขยายเขตงานถูกปิดกั้น พคท. จึงไม่สามารถปลุกระดมชาวนาในพื้นที่ราบได้อย่างเต็มที่ อีกทั้ง พคท. ฝึกรบให้ชนชาติส่วนน้อยทำงานปลุกระดมมวลชน ซึ่งส่งผลเสียมากกว่าผลดีเพราะในสายตาชาวพื้นราบมองว่าชาวเขาชนชาติส่วนน้อยไม่ใช่ชาวไทย จึงไม่อาจสร้างการยอมรับได้¹⁵⁴ นอกจากนี้ ชาวนาในภาคเหนือมีการเคลื่อนไหวด้วยตนเองมาก่อน เมื่อมีโอกาสในการจัดตั้งองค์กรของตนเองเพื่อต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรม ภายหลังบรรยากาศเสรีหลังกรณี 14 ตุลาคม 2516 ขบวนการชาวนาในภาคเหนือจึงกำเนิดขึ้นด้วยการขับเคลื่อนโดยชาวนาและความช่วยเหลือจากนักศึกษาปัญญาชนองค์กรดังกล่าวไม่สัมพันธ์กับการปลุกระดมของ พคท. อย่างไรก็ตาม ขบวนการทางการเมืองของชาวนาถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐ และมีภาพลักษณ์ที่แยกไม่ออกจากการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในขณะนั้น ด้วยเป้าหมายที่สอดคล้องกัน รัฐจึงให้ภาพขบวนการชาวนาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ผู้นำชาวนาหลายคนถูกลอบสังหาร ต่อมาชาวนาในภาคเหนือจึงเข้าร่วมกับ พคท. หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 นั้นเป็นสถานการณ์บีบคั้นในภาวะที่ไม่มีทางเลือกมากกว่าจะเป็นเพราะการปลุกระดมของ พคท. เอง

1.3 การสร้างแนวร่วมชนชาติส่วนน้อย

ชนชาติส่วนน้อย เป็นกลุ่มคนที่ พคท. สนใจต้องการสร้างแนวร่วมเพื่อดึงกำลังของคนกลุ่มนี้ซึ่งห่างไกลจากอำนาจรัฐให้ร่วมสนับสนุนการปฏิวัติ โดยใช้ประเด็น “การกดขี่ข่มเหง” เป็นจุดร่วม และเสนอหนทางแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของชนชาติส่วนน้อย ผ่านการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธที่มี พคท. เป็นผู้นำ อย่างไรก็ตาม การสร้างแนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อยไม่ได้มีการกล่าวถึงใน

¹⁵⁴ สันธูสวัสดิ์ ยอดบางเตย, บันทึกความทรงจำบางเรื่อง พ.ศ. 2497-2550, (เชียงใหม่: รักและเมตตาวัฒนธรรม, 2551), 102.

นโยบายหรือมติใดๆ ของ พทท. มาก่อนเฉกเช่นกับชนชั้นอื่นๆ จนกระทั่งในพ.ศ. 2519 จึงมีการกล่าวถึงใน“มติการประชุมคณะกรรมการกลางชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 ในกลางเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2519 หรือ มติ 19” และ “นโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อปรับปรุงใหม่ ประกาศวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2519” จะเป็นเพราะ พทท. เพิ่งเห็นความสำคัญที่ต้องบัญญัติชนชาติส่วนน้อยไว้ในแนวนโยบายเป็นลายลักษณ์อักษร หรือเพราะชนชาติส่วนน้อยมีความสำคัญดังที่ พทท. กล่าวไว้จริงๆ แต่การเพิ่มชนชาติส่วนน้อยเข้าสู่กลุ่มคนที่ต้องสร้างแนวร่วม ถือเป็นแนวนโยบายที่ก้าวหน้าในการยอมรับกลุ่มคนที่มีความแตกต่าง จัดอยู่ในชายขอบของสังคม แม้จะเพียงเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันก็ตาม ซึ่งทำให้ พทท. ได้เปรียบรัฐบาลหากสามารถสร้างแนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อยในพื้นที่ต่างๆ ได้อย่างมั่นคง

แม้แนวนโยบายที่มุ่งสร้างแนวร่วมต่อชนชาติส่วนน้อยจะเพิ่งปรากฏในกลางปี 2519 แต่ความสนใจต่อชนชาติส่วนน้อยนั้นมีมาตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2510 ในช่วงดังกล่าวผู้ปฏิบัติงานของพรรคได้เคลื่อนไหวในพื้นที่ชนบทภาคเหนือ และตระหนักว่าชนชาติส่วนน้อยที่อาศัยตามป่าเขามีเงื่อนไขที่สามารถเข้าร่วมการปฏิวัติได้ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงานไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่ในกรอบของแนวนโยบายพรรค การสำรวจสภาพที่เป็นจริงและประเมินความเป็นไปได้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติและให้ผลสำเร็จเช่นเดียวกัน แนวนโยบายจึงเป็นเพียงแบบแผนที่วางไว้สอดคล้องกับเป้าหมายแต่สามารถยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ด้วยการกุมสภาพของผู้ปฏิบัติงานที่เล็งเห็นความสำคัญของชนชาติส่วนน้อย

ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาต้องการอธิบาย การสร้างแนวร่วมของ พทท. กับชนชาติส่วนน้อย ในระหว่าง พ.ศ. 2515 - 2519 โดยมุ่งเน้นอธิบายใน 2 พื้นที่ คือ ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับเวลาที่ พทท. เข้าไปเคลื่อนไหว สาเหตุที่มุ่งเน้นเฉพาะภาคเหนือกับภาคใต้ เนื่องจากการสร้างแนวร่วมในพื้นที่ดังกล่าวเกิดผลที่เห็นได้ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม ที่สำคัญชนชาติส่วนน้อยทั้งสองภาคมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีแบบแผน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศาสนาและวิถีชีวิตที่เฉพาะตัวซึ่งแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ ในขณะที่ภาคอีสานซึ่งมีชนชาติส่วนน้อยอยู่เช่นเดียวกัน เช่น ชาวโซ่ ชาวภูไท ไม่ได้อยู่ในขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากชนชาติส่วนน้อยในภาคอีสานมีความกลมกลืนกันจึงดูเหมือนเป็นกลุ่มเดียวกันทั้งหมด แม้จะมีความแตกต่างด้านภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมบางประการ แต่โดยภาพรวมชนชาติส่วนน้อยในภาคอีสานมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษาการสร้างแนวร่วมชนชาติส่วนน้อยในภาคเหนือและภาคใต้ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจว่า พทท. สามารถสร้างแนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อยได้อย่างไร เอกลักษณะเฉพาะตัวเป็น

อุปสรรคในการสร้างความสัมพันธ์ และชี้นำชนชาติส่วนน้อยให้ยอมรับแนวทางของพรรคหรือไม่ ทั้งนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นความสามารถของผู้ปฏิบัติงานในการสร้างแนวร่วมชนชาติส่วนน้อยให้สัมฤทธิ์ผล อีกทั้งยังทำให้เห็นวิถีคิดและวิธีทำงานของ พคท. ที่มีต่อชนชาติส่วนน้อยว่ามีความแตกต่างต่อการปฏิบัติกับชนชั้นอื่นๆหรือไม่ อย่างไร

1.3.1 แนวร่วมชาวม้ง

ชาวม้งมีลักษณะเฉพาะตัวคือเป็นนักสู้และมีความอดทนอย่างมาก เดิมชาวม้งอาศัยในแผ่นดินจีนแต่ถูกทางการจีนปราบปรามหลายครั้งทำให้ต้องถอยร่นลงมาทางใต้ กระจัดกระจายกันไปอยู่ตามป่าทึบและดอยสูงทั้งในอินโดจีน พม่า และไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติได้สำรวจจำนวนชาวม้ง ในพ.ศ. 2509 รายงานว่ามีชาวม้งประมาณ 53,031 คน อาศัยเกือบทั่วไปในภาคเหนือของไทย ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ตาก พิชณุโลก เพชรบูรณ์ และน่าน ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีชาวม้งมากกว่าจังหวัดอื่นๆ เพราะพื้นที่แถบนั้นเป็นภูเขาคิดต่อกับแขวงไซยะบุรี ในประเทศลาว¹⁵⁵ ลักษณะพิเศษของชาวม้งที่สะท้อนจากการต่อสู้ไม่ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของจีนจนต้องอพยพย้ายถิ่นฐาน คือ เป็นคนรักเสรีภาพ แม้รับฟังคำจูงใจมาโดยตลอด แต่จุดมุ่งหมายคือการอยู่อย่างสงบและสันติ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล¹⁵⁶ กล่าวถึงความหวังของชาวม้งไว้ว่า “คือชนส่วนน้อยนี้เขามีอดีตที่พยายามค้นหา ออโตโนมีของตัวเองมาโดยตลอด คนม้งที่อพยพร้อนรมา... เขามีความใฝ่ฝันในรูปคำานานที่ว่า กษัตริย์ม้งจะมาเกิดในสักวันหนึ่ง เพื่อพาเขาไปอยู่ในสภาพที่ดีขึ้น...” จากคำกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับลักษณะของชาวม้งในไทย คือ รักเสรีภาพ และไม่ชอบการถูกบีบบังคับ เจ้าหน้าที่รัฐจึงมักเห็นชาวม้งเป็นพวกหัวรั้น และเอะอะวุ่นวายมากกว่าชนชาติส่วนน้อยเผ่าอื่นๆ การที่รัฐเข้าไปแทรกแซงจัดระเบียบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวม้ง และใช้วิธีการที่ไม่เป็นมิตร ทำให้ชาวม้งรู้สึกว่าคุณเขาถูกข่มเหงรังแก¹⁵⁷

ภาคเหนือเป็นพื้นที่แรกๆที่เริ่มมีการสร้างแนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อย พคท. เริ่มดำเนินการสร้างแนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อย คือ ชาวม้ง ในต้นทศวรรษ 2510 พคท. สามารถสร้างฐานที่มั่นในพื้นที่ภูดอยที่อยู่อาศัยของชาวม้งได้หลายจังหวัด โดยผู้ปฏิบัติงานของพรรคได้เริ่มทำงานในเขตชนชาติส่วนน้อยบริเวณชายแดนจังหวัดน่านและเชียงรายตั้งแต่พ.ศ. 2507 โดยเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าว

¹⁵⁵ สัจจิต จันทนะโพธิ, *ชมขุนคนแม่*, (นนทบุรี: ชารบวแก้ว, 2543), 9-11.

¹⁵⁶ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, *ปากคำประวัติศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: สามัญชน, 2538), 89.

¹⁵⁷ มืดเต็ง ยัง, *ประวัติของชาวม้ง (แม่)*, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2520), 55.

มีเงื่อนไขในการเข้าร่วมการปฏิวัติมากที่สุด บริเวณนั้นเป็นที่อยู่อาศัยของ “ชาวม้ง” พวกเขาเป็นชนชาติส่วนน้อยที่มีความเป็นอยู่อย่างยากลำบาก ขาดโอกาสในการเข้าถึงระบบการศึกษา สาธารณสุข และทางเลือกในทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญพวกเขาถูกกดขี่ข่มเหงจากการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่มุ่งหวังรีดไถพวกเขาเพื่อประโยชน์ของตนเอง ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จึงให้การศึกษาด้านการเมือง นำเรื่องจริงจากชีวิตชาวม้งมาอธิบายถึงความไม่ยุติธรรมในสังคมที่อำนาจรัฐและชนชั้นนายทุนเป็นผู้เอารัดเอาเปรียบข่มเหงรังแกประชาชน หากต้องการหลุดพ้นจากความทุกข์ยากมีแต่ต้องโค่นล้มอำนาจรัฐเก่าแล้วสถาปนาอำนาจรัฐใหม่ขึ้นมา ชาวม้งในจังหวัดน่านและเชียงรายต่างไม่ลังเลต่อการเข้าร่วมการปฏิวัติ เพราะพวกเขาต่างปรารถนาอยากมีชีวิตที่ดีกว่าเรื่องราวเหล่านี้รัลือไปถึงชาวม้งในเขตรอยต่อสามจังหวัด พิชญ โลก เลย และเพชรบูรณ์ โดยผ่านทางญาติพี่น้องของพวกเขาว่ามีการเคลื่อนไหวเพื่อปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคม เช่นเดียวกับการต่อสู้เพื่อกู้ชาติในประเทศลาว จึงมีชาวม้งสนใจเข้าร่วมด้วยจำนวนมาก¹⁵⁸ โดยเฉพาะที่ผาจึงซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี เนื่องจาก พลท. ใช้ผู้ปฏิบัติงานชาวม้งเข้าไปทำงานด้านความคิด เริ่มจากการพูดคุยทุกข์สุขทั่วไปจนถึงปัญหาต่างๆ และยกระดับเป็นเรื่องการเมือง การโฆษณาชวนเชื่อของ พลท. ก็เริ่มเป็นที่ยอมรับจากชาวม้งส่วนใหญ่ ขณะที่พื้นที่ผาซึ่งการปลุกกระดมของ พลท. ไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานพูดภาษาม้งไม่ได้ ทำให้ไม่สามารถโฆษณาโน้มน้าวทางความคิดได้โดยตรง หลายครั้งที่ไปค้นพบชาวม้งมักหลีกเลี่ยงด้วยการหลบหนีหรือไม่ก็หวาดกลัวจนตัวสั่น อย่างไรก็ตาม ด้วยความอดทนพยายามและการปรับแนวทางการเคลื่อนไหวให้เหมาะสมกับเงื่อนไข พลท. ก็ประสบผลสำเร็จในการชักจูงชาวม้ง ชาวม้งผาซึ่งเริ่มพูดคุยด้วยประกอบกับผู้ปฏิบัติงานชาวม้งจากผาจึงเข้ามาช่วยความสัมพันธ์จึงดีขึ้นมาก แต่สถานการณ์ดังกล่าวเป็นไปได้ไม่นานเพราะเจ้าหน้าที่รัฐส่งผู้ใหญ่บ้านชาวเขามาสั่งชาวม้งผาซึ่งห้ามติดต่อกับ พลท. ไม่เช่นนั้นจะนำกำลังเข้ามาปราบปราม ชาวม้งผาซึ่งเริ่มหวาดกลัวและปฏิเสธที่จะพบกับคนของ พลท. แม้ พลท. จะโฆษณาชวนเชื่อว่าการปฏิวัติจะต้องสำเร็จภายใน 10 ปี แต่ก็ไม่สามารถชักจูงใจชาวม้งผาซึ่งได้ซึ่งแตกต่างกับที่เคยใช้ได้ผลมาแล้วกับชาวม้งผาจึง¹⁵⁹

ในพ.ศ. 2511 รัฐบาลเริ่มเปิดยุทธการปราบปราม พลท. ในพื้นที่ภาคเหนือ โดยส่งกำลังทหารขึ้นภูคอยและ โจมตีทางอากาศทุกทิศทางเพื่อหาที่ตั้งของ พลท. เมื่ออยู่ในสถานการณ์การต่อสู้

¹⁵⁸ กลุ่มเพื่อน 3 จังหวัด, ร่องกล้า ภูเขา และผองเพื่อน, (มปท: มปท, มปป), 10-11.

¹⁵⁹ จันทนา ฟองทะเล, จากคอยยาวถึงภูผาใจ, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ: แพรว, 2556), 189-191.

ชาวม้งในพื้นที่ต่างหาวาดกลัวไม่กล้าอยู่ในหมู่บ้านจึงอพยพหนีเข้าป่าร่วมกับ พคท. ทั้งหมู่บ้าน เมื่อเสร็จสิ้นยุทธการเขตภูเวียง จังหวัดน่าน ได้กลายเป็นเขตปลดปล่อยแห่งแรกของ พคท. ก่อนที่เขตอื่นๆจะปลดปล่อยตามมาในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน เช่น ภูพยัคฆ์ ขุนน้ำบัว ภูแหลมทอง น้ำว่า น้ำดวง น้ำปาง เขตปลดปล่อยของ พคท. ครอบคลุมพื้นที่กว้างใหญ่ต่อมาเรียกว่าฐานที่มั่นน่านเหนือและน่านใต้¹⁶⁰

ต่อมาในพ.ศ. 2513 พคท. สามารถขยายเขตงานในภาคเหนือได้ 5 แห่ง ได้แก่ เขตงาน 52 คอยหลวง เขตงาน 24 คอยยาว คอยผาหม่น ทั้งสองเขตงานอยู่ในจังหวัดเชียงราย เขตงาน 14 ภูเวียง ภูพยัคฆ์ในจังหวัดน่าน เขตงาน 54 บ้านแม่หัวซ้างใหญ่ในจังหวัดเลย และเขตงาน 23 ภูหินร่องกล้าในจังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลก¹⁶¹ และในปีเดียวกันนั้น พคท. สามารถสร้างเขตปลดปล่อยอำเภอแรกในเขตสามจังหวัด พิษณุโลก เลย และเพชรบูรณ์ ถือว่าเป็นเขตปลดปล่อยอำเภอแรกของการเคลื่อนไหวในขอบเขตทั่วประเทศ โดยมาจากความเห็นชอบของประชาชนในฐานที่มั่นที่ต้องการความมั่นคง เห็นชอบ จึงมีมติให้จัดตั้งอำเภอรัฐของประชาชน ฐานที่มั่นเขตสามจังหวัดพิษณุโลก-เลย-เพชรบูรณ์จึงได้ถือกำเนิดขึ้นขึ้นตามระบอบประชาธิปไตย¹⁶²

อย่างไรก็ดี อาจกล่าวได้ว่า ต้นทศวรรษ 2510 พคท. สามารถสร้างฐานที่มั่นในภาคเหนือได้อย่างมั่นคง การเคลื่อนไหวของ พคท. มีการขยายตัวขึ้น ทั้งการปะทะกันด้วยอาวุธกับกำลังของทางการ และการปลุกระดมมวลชนเพื่อสร้างความตื่นตัวทางการเมืองให้แก่ชาวม้ง แต่นอกเหนือจากการปลุกระดมของ พคท. แล้ว สาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวม้งเลือกข้าง พคท. เป็นเพราะการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐมีลักษณะกดขี่ข่มเหงชาวม้ง และมักใช้ตำแหน่งทางราชการหาผลประโยชน์และเอารัดเอาเปรียบชาวม้งต่าง ๆ นานา ซึ่งผลการศึกษาจากหนังสือรวมบทความเรื่อง “ชีวิตบนดอย”¹⁶³ ของชมรมศึกษาและวิจัยชาวเขา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตีพิมพ์ในพ.ศ. 2517 วรรณรักษ์ ชัยชาญกุล ผู้ศึกษาประเด็น “การแทรกซึมและบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ในหมู่ชาวเขา ปัญหาทางด้านสังคมและการเมือง” ในช่วงพ.ศ. 2511 - 2514 ได้อธิบายสาเหตุที่ชาวม้งเข้าร่วมกับ

¹⁶⁰ คณะกรรมการอนุสรณ์สถานภูพยัคฆ์, อนุสรณ์สถานภูพยัคฆ์ คู่มืออนุสรณ์สถานภูพยัคฆ์ จ.น่าน รวมประวัติ เนื้อหา และภาพ, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดวงกมล, มปป).

¹⁶¹ สันธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย. บันทึกความทรงจำบางเรื่อง พ.ศ. 2497-2550, 92.

¹⁶² กลุ่มเพื่อน 3 จังหวัด. ร่องกล้า ภูเขา และผองเพื่อน, 19.

¹⁶³ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, และชมรมศึกษาและวิจัยชาวเขา, ชีวิตบนดอย, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), 58-59.

พท. ว่า เพราะรัฐออกกฎหมายห้ามการปลูกฝิ่น ซึ่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้แก่ชาวม้งอย่างงาม จึงทำให้ พท. สามารถชักจูงชาวม้งให้เข้าร่วมต่อต้านอำนาจรัฐได้ ในทางตรงกันข้ามงานเขียนของ “กลุ่มเพื่อน 3 จังหวัด ร่องกล้า ภูเขา และผองเพื่อน” กลับโต้แย้งคำอธิบายดังกล่าวว่า สาเหตุหลักที่ชาวม้งเข้าร่วมกับ พท. เพราะการถูกกดขี่ ไม่ใช่เพราะชาวม้งถูกห้ามสูบฝิ่น ขายฝิ่นอย่างที่โดนกล่าวหา และยังกล่าวว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนเป็นคนส่งเสริมให้ชาวม้งปลูกฝิ่นด้วยซ้ำ หากพบเห็นก็ทำเป็นเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ เพื่อเป็นช่องทางหาผลประโยชน์ รอนจนกระทั่งขายฝิ่นและได้เงินมา เจ้าหน้าที่เหล่านั้นก็ตั้งศาลเตี้ยจับปรับริดไถเอาเงินทอง¹⁶⁴ คำอธิบายของกลุ่มเพื่อน 3 จังหวัดฯ ดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ซึ่งเคยคลุกคลีกับชาวม้งและรับรู้ความเดือดร้อนที่ชาวม้งประสบจากเจ้าหน้าที่รัฐ กล่าวว่า “...ม้งนี้โดยพื้นฐานแล้ว เป็นชนชาติส่วนน้อยที่ค่อนข้างมีฐานะ นั่นคือการค้าฝิ่น ดังนั้นเขาจึงตกเป็นเป้าหมายการริดไถของข้าราชการในชนบท ทั้งตำรวจหรือข้าราชการปกครองอะไรในสมัยก่อน...”¹⁶⁵

สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย นักศึกษาซึ่งเข้าร่วมกับ พท. ในฐานะที่มั่นภาคเหนือหลัง 6 ตุลาคม 2519 ได้กล่าวถึงปัญหาที่ชาวม้งต้องเผชิญในทำนองเดียวกันว่า

...ชาวม้งมักจะถูกเจ้าหน้าที่ของทางราชการในขณะนั้นกลั่นแกล้งรังแก โดยเฉพาะการปลูกฝิ่นที่เจ้าหน้าที่บางส่วนบีบบังคับเอาค่าคุ้มครอง แทนการให้ความรู้ในเรื่องผลร้ายของการปลูกฝิ่นกลับสร้างอิทธิพลกดขี่ครอบงำ ซ้ำยังส่งเสริมให้ปลูกฝิ่นเพื่อตนเองจะได้มีส่วนรับผลประโยชน์ ขณะเดียวกัน ได้ใช้เป็นข้ออ้างสำหรับการของบประมาณเพิ่มเติมจากเบื้องบนเพื่อปราบปราม...¹⁶⁶

และกรณีของ ฮั่ว ทหารชาวม้งวัย 19 ปี เล่าถึงความยากลำบากที่ผลักดันให้เข้าร่วมกับ พท. ว่า

...ผมชื่อฮั่ว มีพี่ชายคนหนึ่งเป็นทหารเหมือนกัน ผมจำหน้าพ่อแม่ไม่ได้ พ่อตายเพราะ อ.ส. มาปล้นบ้าน จึงเอาเงินเอาทองไป หมูไก่ในเล้ามันก็ไล่จับ พวกผู้หญิงถูกกดขี่ข่มขืน จนคนในหมู่บ้านต้องหนีไปนอนในป่า...พ่อแค้นใจมากเลย

¹⁶⁴ กลุ่มเพื่อน 3 จังหวัด. ร่องกล้า ภูเขา และผองเพื่อน, 12.

¹⁶⁵ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. ปากคำประวัติศาสตร์, 89.

¹⁶⁶ สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย. บันทึกความทรงจำบางเรื่อง พ.ศ. 2497-2550, 92.

ผู้จนถูกยิงตาย ส่วนแม่เป็นไข้มาเลเรียตายที่หลังพ่อสองปี ผมกับพี่ชายยังเด็กมาก
ต้องอาศัยอยู่กับป้า...ไม่มีใครช่วยทำไร เราคอยากกันมาก ข้าวมีกินไม่ครบมือ....
จนกระทั่งพรรคเข้ามานำพาการต่อสู้ ผมกับพี่ชายโตกว่าใครจึงเข้าเป็นทหารทันที
ผมมีชีวิตใหม่ ผมกับพี่ชายจะเป็นทหารอยู่ภายใต้การนำของพรรคไปตลอดชีวิต
...

การที่เจ้าหน้าที่รัฐปล่อยปละละเลยไม่จัดการเรื่องการปลูกฝิ่น แต่กลับใช้ตำแหน่งทาง
ราชการเป็นช่องทางลัดในการแสวงหาผลประโยชน์ รวมทั้งข่มเหงรังแกชาวม้งรูปแบบต่างๆ ถือเป็น
เป็นการเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจ การกดขี่ทางการเมือง และการดูถูกเหยียดหยามทางชาติ
พันธุ์¹⁶⁸ ซึ่งการเคลื่อนไหวปลุกกระดมมวลชนของ พคท. ในภาคเหนือตอนบนระยะแรกมักใช้
ประเด็นดังกล่าวปลุกกระดมชี้้นำทางความคิดให้ต่อต้านอำนาจรัฐ และสร้างจิตสำนึกทางการเมือง
เพื่อให้ชาวม้งต้องการปลดปล่อยตนเองด้วยการก้าวเดินบนเส้นทางปฏิวัติ ดังนั้น การเลือกเข้า
ร่วมกับ พคท. จึงกลายเป็นทางเดียวที่ชาวม้งเห็นว่าสามารถแก้ปัญหาที่พวกเขาเผชิญ ความคับแค้น
ที่ถูกสะสมไว้นานปีกลายเป็นแรงผลักดันให้ชาวม้งตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการปฏิวัติเพื่อต่อต้าน
อำนาจรัฐ เมื่อ พคท. พุคถึงการต่อสู้เพื่อความชอบธรรมและอนาคตที่ทุกคนจะอยู่อย่างเท่าเทียมใน
สังคม และชี้ทางออกด้วยการหยิบยื่นอาวุธให้ลุกขึ้นต่อสู้ ชาวม้งบางส่วนจึงตอบรับต่อแนวทางของ
พคท. ด้วยความเต็มใจ ดังเช่นคำกล่าวของ จังมะ เยาวชนม้งที่เข้าร่วมกับ พคท. เขาแสดงความ
มุ่งมั่นต้องการเป็นทหารออกไปสู้รบอย่างแรงกล้าว่า “...ผมไม่เป็นหรอกทหารช่างนะ นั่งทำระเบิด
อยู่แต่ในสำนักจะไปตีอะไร ผมจะอยู่แนวหน้า”¹⁶⁹

การที่ พคท. สามารถชักชวนชาวม้งให้ร่วมต่อสู้ได้นั้น เป็นเพราะ พคท. ตีประเด็นปัญหาที่
ชาวม้งกำลังเผชิญได้อย่างตรงจุด อีกทั้งภาพลักษณ์ของ พคท. ที่เป็นมิตร อ่อนน้อม เข้มแข็ง และชี้
ทางออกของปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ทำให้ พคท. มีความน่าเชื่อถือและน่าฟัง ผิดกับ
เจ้าหน้าที่รัฐซึ่งทำตัวเป็นเจ้านายใช้อำนาจข่มเหงรังแกชาวม้ง พคท. จึงกลายเป็นทั้งผู้นำและ
ความหวังในการต่อสู้เพื่อยุติการคุกคามจากอำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรม นำพาชาวม้งไปสู่เสรีภาพและ

¹⁶⁷ ภาณุมาศ ภูมิถาวร, สหาย, (กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร, 2545), 40-41.

¹⁶⁸ ชาญวิทย์ อร่ามฤทธิ์, เส้นทางเพลงชีวิต ความคิด และความฝัน, (ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต, 2559), 150-152.

¹⁶⁹ ภาณุมาศ ภูมิถาวร, สหาย, 111.

พัฒนาคุณภาพชีวิตชาวม้งให้ดีขึ้น ดังความเชื่อในตำนานของชาวม้ง พทท. จึงอาจเปรียบได้กับ กษัตริย์ที่จะนำพาชาวม้งไปสู่สิ่งที่เขารอคอยมาตลอด การสร้างแนวร่วมชาวม้งและขยายเขตงานใน ภาคเหนือจึงใช้เวลาไม่นานนัก แม้รัฐบาลได้เปิดยุทธการปราบปราม พทท. ไปพร้อมกัน แต่ สถานการณ์สู้รบที่เกิดขึ้นกลับผลักดันให้ชาวม้งเข้าร่วมกับ พทท. เพราะเกรงว่าอาจจะถูก ปราบปรามไปด้วย เนื่องจากเจ้าหน้าที่รัฐมักใช้อำนาจข่มขู่คุกคามการเป็นชนชาติส่วนน้อยอยู่เสมอ การอยู่ในหมู่บ้านของชาวม้งจึงไม่ปลอดภัยอีกต่อไป ดังนั้นฐานที่มั่นของ พทท. ในภาคเหนือจึง กำเนิดขึ้น ไม่เพียงแต่จะเป็นผลจากการปลุกระดมของ พทท. เท่านั้น แต่ยังเป็นผลจากการ ปราบปรามของรัฐบาลอีกด้วย

1.3.2 แนวร่วมชาวมลายูมุสลิม

การสร้างแนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อยในภาคใต้เริ่มดำเนินการกลางทศวรรษ 2510 ก่อน การขยายกำลังของ พทท. ลงไปยังจังหวัดสงขลานั้น ในพื้นที่ดังกล่าวได้มีการเคลื่อนไหวในเขต ชาว¹⁷⁰อยู่ก่อนแล้วเพื่อหาการสนับสนุนทางเศรษฐกิจแก่พรรคคอมมิวนิสต์มลายา หรือ พคม.¹⁷¹ ใน พื้นที่อำเภอเทพา อำเภอนาทวี และอำเภอสะบ้าย้อย ต่อมา พทท. ได้ทำการเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่น ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้พ้อมีฐานมวลชนของตนเองอยู่บริเวณนี้ด้วย จนเมื่อการต่อสู้ด้วย

¹⁷⁰ เขตขาว หมายถึง พื้นที่ที่ถือถืออำนาจรัฐควบคุมได้อย่างเบ็ดเสร็จ เขตแดง หมายถึง พื้นที่การยึดครอง ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ และเขตชมพู หมายถึง รอยตะเข็บของทั้งสองฝ่าย หรือเขตจรยุทธ์ที่ทั้งสองเคลื่อนไหวเพื่อ ช่วงชิงพื้นที่กัน, กลุ่มเพื่อน 3 จังหวัด, ร่องกล้า ภูเขา และผองเพื่อน, 3.

¹⁷¹ พรรคคอมมิวนิสต์มลายา หรือ พคม. ก่อกำเนิดในคาบสมุทรมลายูจากการเผยแพร่อุดมการณ์ปฏิวัติ และชาตินิยมจีนของพรรคก๊กมินตั๋ง จนกระทั่งเกิดการแตกแยกระหว่างจีนคอมมิวนิสต์กับจีนก๊กมินตั๋ง ก่อให้เกิด ผลสะท้อนต่อชาวจีนในมลายาทำให้มีการแตกแยกเป็นสองฝ่าย เดิมใช้ชื่อว่าพรรคคอมมิวนิสต์นานาชาติ (Nanyang Communist Party) ในปี ค.ศ.1928 โดยศูนย์กลางอยู่ที่สิงคโปร์ ก่อนจะเปลี่ยนชื่อเป็นพรรคคอมมิวนิสต์มลายา ใน พ.ศ. 2473 พรรคคอมมิวนิสต์มลายามีบทบาทเด่นในการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงทำให้ได้รับการสนับสนุนจากชาวจีนเป็นอย่างมาก ขณะที่ชาวมลายูและอินเดียเข้าร่วมเป็นส่วนน้อย ภายหลัง สงครามอังกฤษกลับเข้ามาในมลายาอีกครั้ง พรรคคอมมิวนิสต์มลายาได้มีโอกาสจัดตั้งพรรคการเมืองและ เคลื่อนไหวอย่างเปิดเผยเป็นผลจากการเป็นพันธมิตรกับอังกฤษเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น แต่ภายหลังเมื่อพรรคเปลี่ยนแนว ทางการเคลื่อนไหวโดยเน้นการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธทำให้อังกฤษต้องประกาศภาวะฉุกเฉินเพื่อทำการปราบปราม พรรคคอมมิวนิสต์มลายา จึงทำให้พรรคคอมมิวนิสต์มลายาถอยร่นเข้ามาบดานในแนวตะเข็บชายแดนไทย- มาเลเซียตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา ทางกรไทยกับมาเลเซียจึงได้ร่วมมือกันเพื่อปราบปรามพรรค คอมมิวนิสต์มลายา โดยที่ทางการไทยใช้คำเรียกว่า โจรจีนคอมมิวนิสต์, กิตติ รัตนฉายา, ดับไฟใต้ กับพรรค คอมมิวนิสต์มลายา, (กรุงเทพฯ: ดวงแก้ว, 2538), 1-3.

อาวุธของ พคท. ขยายมากขึ้น และ พคม. เห็นว่าตนลี้ภัยเข้ามาในประเทศไทยมากแล้ว จึงมีการตกลงทางนโยบายอินพื้นที่บริเวณจังหวัดสงขลาให้ พคท. รับผิดชอบแทนในพ.ศ. 2508 ซึ่งทาง พคท. ได้ส่งกำลังพลจำนวนหนึ่งไปเคลื่อนไหวกวในเขตขาว โดยให้ไปทำงานฝังตัวตัดยางพาราในเขตอำเภอเทพาเพื่อทำงานโฆษณาให้แก่คนไทยเชื้อสายจีนและคนพื้นเมือง (ผู้ศึกษาคาดว่าหมายถึงชาวมลายูมุสลิม) ในพ.ศ. 2510 พรรคมิมดีให้สร้างกองทัพสงขลาขึ้นเพื่อขยายเขตเคลื่อนไหวกวในการทำการรบ และสามารถสร้างฐานที่มั่นบนเขาสันกาลาศิรีได้สำเร็จในพ.ศ. 2515¹⁷² ความสำเร็จในการขยายพื้นที่และกำลังในขั้นแรกนี้ได้กลายเป็นแรงผลักดันต่อไปที่ทำให้ พคท. มีจุดมุ่งหมายที่จะขยายแนวร่วมและกองกำลังไปยังจังหวัดชายแดนภาคใต้อื่น ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

ปลายปี 2515 พคท. ได้ส่งสหายจำนวนหนึ่งไปร่วมกับกลุ่มติดอาวุธชาวมลายูมุสลิมที่นำโดยครูเปาะชู หรือเปาะชู วาแมดีชา¹⁷³ ที่จังหวัดปัตตานี โดยใช้นโยบาย “แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” โดยคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานนี้จะต้องเป็นผู้มีความสามารถ ทำงานได้อย่างอิสระและมีความมั่นใจ แต่สหายที่ถูกส่งไปเกิดปะทะกับเจ้าหน้าที่ทำให้ทางพรรคต้องส่งสหายกลุ่มใหม่ไปแทนร่วมกับสหายอีกกลุ่มหนึ่งของกองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย หรือ ทปท. สงขลา¹⁷⁴

¹⁷² โครงการเฉพาะกิจกลุ่มภูมรทัต, บนเส้นทางภูมรทัต : ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง-ตรัง-สตูล, (กรุงเทพฯ: อาร์ต เอจ กราฟฟิค, 2545), 149-150.

¹⁷³ ครูเปาะชู หรือ เปาะชู วาแมดีชา เป็นครูอยู่ที่โรงเรียนบ้านจะรังตาดง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เป็นผู้มีอิทธิพลและเป็นที่ศรัทธาของชาวบ้านเป็นอย่างมาก จากข้อมูลของรัฐซึ่งสามารถจับกุมสมุนคนสำคัญของเปาะชู ได้กล่าวถึงเปาะชูว่า เป็นคนสั่งการให้ทำการปล้นราษฎรในหลายท้องที่ เงินที่ได้มาจะแบ่งเฉลี่ยกันและส่วนที่เหลือนำไปรวบรวมซื้ออาวุธ จุดประสงค์หลักของการปล้นไม่ใช่แค่ทรัพย์สินเท่านั้น นอกจากต้องการเงินซื้ออาวุธแล้ว อาจจะเจตนาเพื่อให้เกิดความเดือดร้อน บั่นบ่วน ระส่ำระสายขึ้นในบ้านเมือง, กัมปนาท จินตวิโรจน์, ขบวนการโจรแยกดินแดนภาคใต้, (กรุงเทพฯ: มณเฑียร สมหอม, 2517), 96-97. ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับงานเขียนเรื่องปาตานีในโลกมลายู ซึ่งเล่าว่าเปาะชูเป็นคนของ BRN ได้เข้าโจมตีสถานตำรวจภูธรอำเภอรามัน จังหวัดยะลา สามารถยึดอาวุธจากราชการและปล่อยตัวผู้ต้องการที่ควบคุมอยู่บนสถานีตำรวจหลบหนีได้เป็นจำนวนมาก และได้ทำการฝึกอาวุธให้แก่ชาวมลายูมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้สมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก, อารีฟีน บินจิ, และคณะ, ปัตตานี ดารุสสลาม, (ยะลา: ศูนย์วัฒนธรรมชายแดนภาคใต้, 2543), 347.

¹⁷⁴ โครงการเฉพาะกิจกลุ่มภูมรทัต., บนเส้นทางภูมรทัต : ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง-ตรัง-สตูล, 155.

อย่างไรก็ตาม การสร้างความสัมพันธ์กับเปาะชูเกิดขึ้นได้ไม่นานนักเพราะภายหลัง พทท. ได้แยกตัวออกมา เนื่องจากความไม่เข้าใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา และการไม่ค่อยมีอิสระในการเดินตามแนวนโยบายที่ต้องติดตามพลพรรคของเปาะชูไปตลอด จึงได้แยกตัวออกมาราวพ.ศ. 2518 หลังจากนั้นได้มีการปลุกระดมมวลชนพื้นฐานของตนขึ้นมาได้ ก่อตั้งเขตจรยุทธ์เล็กๆเขตหนึ่งต่อมาสามารถก่อตั้งกองกำลังของตนเองได้ในกลางพ.ศ. 2520¹⁷⁵

ในช่วงปลายปี 2515 – 2518 ซึ่งเป็นช่วงที่ พทท. พยายามสร้างแนวร่วมกับขบวนการมุสลิมโดยผ่านเปาะชูนั้นเกิดอะไรขึ้นบ้าง การเคลื่อนไหวของทั้งสองกลุ่มเป็นอย่างไร ยังไม่มีหลักฐานที่ให้รายละเอียดในส่วนนี้ได้ชัดเจน เนื่องจากข้อมูลที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวปรากฏในงานเขียน 2 เรื่อง คือ “บนเส้นทางภูบรรทัด : ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง-ตรัง-สตูล” และ วารสาร “ตะวันแดง” สิ่งพิมพ์ปฏิวัติของ พทท. สำหรับ “บนเส้นทางภูบรรทัด : ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง-ตรัง-สตูล” เน้นอธิบายอุปสรรคในระหว่างการเดินทางไปหาเปาะชูของสหายนกลุ่มแรกที่เกิดการปะทะกับเจ้าหน้าที่ โดยชี้ให้เห็นว่าสหายนที่เดินทางมีความมุ่งมั่น อดทน เสียสละ และความสูญเสียที่เกิดขึ้นได้สร้างผลสะท้อนแก่จิตใจของสหายนเป็นอย่างมาก ก่อนที่จะเล่าต่อไปว่าได้ส่งผู้ปฏิบัติงานอีกกลุ่มหนึ่งมาแทนและสามารถก่อตั้งกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยได้ประสบผลสำเร็จในพ.ศ. 2520 โดยเล่าข้ามความทรงจำที่เคยร่วมงานกับเปาะชู ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวมาจากความทรงจำของสหายนที่เคยทำงานแนวร่วมกับเปาะชู แต่เน้นอธิบายความรู้สึก ความภาคภูมิใจ มากกว่าการให้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดว่าทั้งสองฝ่ายร่วมงานกันอย่างไร เช่นเดียวกันในงานเขียนอีกเรื่องหนึ่งที่ให้ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่าง พทท. กับเปาะชูคือ วารสาร “ตะวันแดง” ปีที่ 4 ฉบับที่ 7 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2523 กล่าวถึงการส่งสหายนไปร่วมกับเปาะชูในพ.ศ. 2516¹⁷⁶ และเช่นเดียวกันข้อมูลจาก

¹⁷⁵ คุณยา บิน อาคีเราะห์, "กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย," พฤศจิกายน 2523 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย ตะวันแดง D22/8, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 26.

¹⁷⁶ ข้อมูลดังกล่าวขัดแย้งกับบนเส้นทางภูบรรทัด : ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง-ตรัง-สตูล เรื่องปีที่สหายนเดินทางไปร่วมกลุ่มกับเปาะชู แต่เมื่อพิจารณาข้อมูลทั้งสองด้วยกันจะเห็นได้ว่าสหายนกลุ่มแรกถูกส่งไปในปลายพ.ศ. 2515 ก่อนที่จะมีการส่งสหายนกลุ่มใหม่ไปอีกครั้ง ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการเดินทางและติดต่อกับมวลชน จึงเป็นไปได้ว่าเวลาที่สหายนกลุ่มใหม่จะเดินทางไปถึงปัตตานีเพื่อเข้าร่วมกับเปาะชูน่าจะล่วงเข้าพ.ศ. 2516 ไปแล้ว ความสัมพันธ์จึงได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการ

วารสาร “ตะวันแดง” ก็ไม่ได้ให้รายละเอียดในส่วนของการสัมพันธภาพเป็นอย่างไร นอกจากสรุปว่าการร่วมงานกับเปาะซูไม่ประสบผลสำเร็จ ต่อมา พทท. จึงแยกตัวออกมาและสามารถก่อตั้งกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยได้ในพ.ศ. 2520

อย่างไรก็ดี แม้สิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวจะยังไม่แน่ชัด แต่ก็พอสันนิษฐานได้จากข้อมูลที่มีอยู่ว่าการดำเนินงานในขั้นแรกๆของ พทท. คือการพยายามสร้างแนวร่วม โดยพึ่งพาเปาะซูผู้มีอิทธิพลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายหลังเมื่อแยกออกมาจากกลุ่มเปาะซูแล้วจึงได้เริ่มสร้างกองกำลังของตนเองขึ้น แต่การสร้างกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยก็ไม่ได้เกิดขึ้นในทันที ต้องใช้ระยะเวลาถึง 2 ปีกว่าที่พรรคจะสามารถก่อตั้งกองกำลังขึ้นอย่างเป็นทางการ ซึ่งปัญหาที่ทำให้ พทท. ไม่สามารถสร้างกองกำลังได้ทันทีภายหลังแยกจากเปาะซูอาจเป็นเพราะความไม่พร้อมในด้านกำลังคน จึงต้องใช้เวลาในการสร้างแนวร่วมชาวมลายูมุสลิม ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่ากรณีที่ พทท. สามารถก่อตั้งกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยในพ.ศ. 2520 เป็นความสำเร็จขั้นหนึ่งที่ทำให้ชาวมลายูมุสลิมส่วนหนึ่งยอมรับการนำของ พทท.

อย่างไรก็ตาม นอกจากต้องการสร้างแนวร่วมกับชาวมลายูมุสลิมที่เป็นชาวบ้านทั่วไปแล้ว พทท. ยังให้ความสนใจแก่กลุ่มติดอาวุธของชาวมลายูมุสลิมที่รัฐเรียกขานว่า ขบวนการโจรก่อการร้าย หรือ ขจก. ซึ่งมีหลักฐานที่สะท้อนให้เห็นว่า พทท. กับกองกำลังติดอาวุธของชาวมลายูมุสลิมได้เคยทำงานร่วมกัน โดยมีการติดต่อให้มีความร่วมมือในทางทหาร ซึ่งสันนิษฐานว่าเปาะซู วาแมดีซา เป็นสะพานเชื่อมในความร่วมมือดังกล่าวก่อนที่เปาะซูจะยุติความสัมพันธ์กับ พทท. ทั้งนี้ปรากฏข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ของ เจริญพงศ์ พรหมศรี เรื่อง “กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย : การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกองกำลังติดอาวุธมุสลิมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” โดยเจริญพงศ์ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แบฮูเต นักศึกษาชาวมลายูมุสลิมที่เคยเข้าร่วมกับ พทท. และกลุ่ม BRN ซึ่งแบฮูเตได้ให้ข้อมูลไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง พทท. กับ BRN มีความเป็นพันธมิตรในระดับหนึ่ง จุดร่วมของทั้งสองฝ่ายในช่วงแรกคือการต่อสู้ตามแนวทางสังคมนิยม โดย พทท. มีเป้าหมายเพื่อไปสู่สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ขณะที่ขบวนการมุสลิมหลังยุคการปฏิวัติรัฐเซียได้รับแนวคิดสังคมนิยมมาเป็นหนึ่งในเป้าหมายด้วยเช่นกัน ในองค์กรติดอาวุธมุสลิมที่เคลื่อนไหวในจังหวัดชายแดนภาคใต้วงนั้นก็มีเพียง BRN ที่ประกาศยอมรับแนวทางสังคมนิยมเป็น

เป้าหมายทางการเมือง เรียกว่า Nasol หรือ นาโซซี หมายถึง ความเป็นชาติมลายูปตานี ความเป็นสังคมนิยม และความเป็นอิสลาม แต่จุดร่วมที่เป็นรูปธรรมชัดเจนกว่าก็คือ การมีศัตรูร่วมกันเป็นรัฐบาลเผด็จการ¹⁷⁷ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า พคท. ได้สร้างแนวร่วมกับ BRN ซึ่งเป็นองค์กรติดอาวุธมลายูมุสลิม ในระหว่างพ.ศ. 2516 – 2518 ซึ่ง เจริญพงศ์ พรหมสร ได้สรุปว่า ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวมาจากการเป็นสะพานเชื่อมของเปาะซู วาแมดิซา อย่างแน่นอน โดยเริ่มจากการประสานให้ พคท. สามารถขยายเขตงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีชาวมลายูมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ ต่อมาจึงได้นำไปสู่ความสัมพันธ์กับกลุ่ม BRN แม้จะเกิดขึ้นเพียงระยะเวลาสั้นๆ เพราะความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่สามารถนำไปสู่สงครามปฏิวัติร่วมกันได้ แต่ก็ช่วยให้ พคท. ได้เรียนรู้วิถีชีวิตและการปฏิบัติงานขององค์กรติดอาวุธมลายูมุสลิมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เมื่อมีการก่อตั้งกองกำลังติดอาวุธมลายูมุสลิมของตนเอง อีกทั้ง พคท. ยังช่วยฝึกฝนด้านการทหารให้แก่กลุ่ม BRN สะท้อนให้เห็นว่าชาวมลายูมุสลิมยอมรับต่อ พคท. ในระดับหนึ่ง อย่างน้อยในฐานะที่ พคท. เป็นขบวนการที่ต่อสู้กับรัฐบาลในจุดยืนเดียวกับ BRN อีกทั้งยังมีกองกำลังติดอาวุธที่มีขอบเขตเคลื่อนไหวทั่วประเทศ และมีประสบการณ์การต่อสู้ตามแบบสงครามจรยุทธ์ ดังที่แบฮูเตได้ให้ข้อมูลว่า

...เป็นที่แน่นอนว่าความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับครุเปาะซู เป็นสะพานเชื่อมไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับ BRN อย่างแน่นอน สัมพันธ์ถึงขั้นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ค่ายเสบียงเคยฝึกทหารให้กับ BRN เพื่อทำสงครามจรยุทธ์ตาม

¹⁷⁷ เจริญพงศ์ พรหมสร, "กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย : การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกองกำลังติดอาวุธมลายูมุสลิมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย" (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2556), 79. เจริญพงศ์ ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า แม้แบฮูเตจะให้ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. กับ BRN แต่ข้อมูลดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่แบฮูเตประสบด้วยตนเอง เขาได้รับฟังจากการเล่าของกลุ่ม BRN เมื่อเข้าร่วมกับองค์กรในพ.ศ. 2521 ภายหลังจากที่ทั้งสองฝ่ายยุติความสัมพันธ์ต่อกัน ข้อมูลดังกล่าวจึงถูกถ่ายทอดโดยฝ่าย BRN เพียงด้านเดียวเป็นหลัก แม้ว่าจะไม่มีรายละเอียดจาก พคท. ในประเด็นความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายในระดับที่ชัดเจนกว่านี้ ทว่าข้อมูลดังกล่าวก็ช่วยสะท้อนภาพความสัมพันธ์ในภาพของ "พันธมิตร" ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเมื่อทั้งสองฝ่ายต่างมีจุดร่วมในแนวทางสังคมนิยมและการต่อสู้กับรัฐบาลเช่นเดียวกัน

แบบยุทธศาสตร์ชนบทล้อมเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย 1-2 รุ่น
รุ่นละ 20-30 คน ในปี 2517 – 2518...¹⁷⁸

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสนใจว่าทำไม พลท. จึงได้ฝึกฝนการต่อสู้ตามยุทธวิธีของตนเอง ให้แก่ BRN ซึ่งเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายในพ.ศ. 2516 – 2518 อันเป็นช่วงเวลาที่ พลท. ยังเป็นแนวร่วมกับเปาะชู วาเมดิชา การฝึกทหารให้กับ BRN เป็นเพราะ BRN มีสถานะเป็นองค์กรแนวร่วมของ พลท. โดยมีจุดร่วมกันในอุดมการณ์สังคมนิยมที่จะนำไปสู่การกำหนดการเคลื่อนไหวในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าการที่ พลท. ฝึกทหารให้กับ BRN เพื่อคาดหวังว่า BRN จะช่วยเหลือการเคลื่อนไหวของตนเองในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะความเป็นองค์กรมลายูมุสลิม เป็นคนในท้องถิ่นที่มีความชำนาญในพื้นที่ จึงทำให้สามารถเชื่อมโยง พลท. ไปยังชาวมลายูมุสลิมได้ หรือมิเช่นนั้น พลท. อาจจะต้องยกระดับ BRN ให้เป็นองค์กรแนวร่วมติดอาวุธ โดยให้มีบทบาทหลักในการทำการสู้รบในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อทำการรุกรุกทางการทหารได้อีกทางหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏเอกสารของ พลท. ที่กล่าวถึงความร่วมมือกับ BRN จึงทำให้ไม่มีรายละเอียดที่จะช่วยให้เข้าใจและขยายภาพความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ข้อมูลจากการศึกษาของเจริญพงศ์ที่ได้สัมภาษณ์เบฮูเตเท่านั้น ที่ชี้ให้เห็นความร่วมมือที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง ก่อนที่ทั้งสองฝ่ายจะแยกทางกันเพราะตระหนักถึงเป้าหมายที่ไม่สอดคล้องกัน ต่างฝ่ายจึงต่างเคลื่อนไหวและไม่มีความร่วมมือใดๆหรือการต่อสู้ระหว่างกันเกิดขึ้นนอกจากการต่อสู้กับรัฐบาลเท่านั้น

อย่างไรก็ดี ในระหว่างพ.ศ. 2515 – 2519 การสร้างแนวร่วมกับชาวมลายูมุสลิมไม่ได้ทำให้ พลท. มีบทบาทที่จะสร้างผลสะท้อนทางการต่อสู้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากได้ฝึกฝนทหารซึ่งจำกัดอยู่ในค่ายซึ่งเป็นฐานที่มั่นของ พลท. เท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สถานการณ์ด้านการทหารของ พลท. ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่ถือเป็นภัยคุกคามต่อรัฐบาลเท่ากับการเคลื่อนไหวทางทหารในเขตงานอื่นของภาคใต้ เพราะการสร้างกองกำลังชาวมลายูมุสลิมยังอยู่ในช่วงการเริ่มต้น อย่างไรก็ตาม การสร้างแนวร่วมกับชาวมลายูมุสลิมและการก่อตั้งกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยต้องยกผลงานให้กับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการ

¹⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, 83-84.

ทั้งหมด เนื่องจากภาคใต้เป็นพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์การนำพรรคในภาคเหนือ ดังนั้น การกำหนดแนวทางการเคลื่อนไหวจึงเป็นหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานที่จะต้องประเมินรูปแบบให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในท้ายที่สุด พคท. จึงสามารถชักจูงชาวมลายูมุสลิมได้บางส่วนจนสามารถก่อตั้งกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยได้สำเร็จในพ.ศ. 2520 ซึ่งสมาชิกระดับนำของ พคท. ได้ให้ความเห็นในการสร้างกองกำลังอาวุธของชาวมลายูมุสลิม ความว่า

...เราก็รักชาติและไม่ต้องการให้มีการแบ่งแยกดินแดน เพียงแต่เราก็ไม่อาจต่อสู้กันได้ เพราะทั้ง พคท. และขบวนการนอกกฎหมายเหล่านี้ในเวลานั้นต่างก็มีศัตรูตัวเดียวกันคือรัฐบาลไทย ดังนั้นบทบาทและภาระหน้าที่สำคัญของ พคท. ที่ปัตตานีก็คือ จะต้องทำเนวร่วมกับขบวนการแบ่งแยกดินแดนเหล่านี้และโฆษณาโนบายให้ประชาชนเชื้อสายไทยได้เข้าใจนโยบายของ พคท. ต่อชนชาติส่วนน้อยและคนพื้นเมืองที่เป็นคนไทยด้วย...¹⁷⁹

การสร้างเนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อยของ พคท. ซึ่งได้แก่ ชาวม้งและชาวมลายูมุสลิมเกิดขึ้นในช่วงการต่อสู้ด้วยอาวุธ ซึ่ง พคท. มีเนวนโยบายในการสร้างฐานที่มั่นในชนบท และรวบรวมกำลังคนทุกชนชั้นและทุกชนชาติเพื่อเป็นพลังในการปฏิบัติตามแนวทางชนบทล้อมเมืองชนชาติส่วนน้อยทั้งสองกลุ่มซึ่งอาศัยในชนบทจึงเป็นหนึ่งในเป้าหมายของการสร้างเนวร่วม แม้ในช่วงต้นทศวรรษ 2510 เนวนโยบายการสร้างเนวร่วมยังไม่ปรากฏเนื้อหาออกมาอย่างชัดเจน แต่เมื่อผู้ปฏิบัติงานประเมินสถานการณ์ในพื้นที่และหาเงื่อนไขที่จะสร้างเนวร่วมชนชาติส่วนน้อยได้ ผู้ปฏิบัติงานจึงเริ่มเข้าไปปลุกระดมชนชาติส่วนน้อย โดยเริ่มจากชาวม้งในภาคเหนือ ซึ่งมีจำนวนมากและมีเงื่อนไขในการเข้าร่วมการปฏิบัติ อีกทั้งที่อยู่อาศัยของชาวม้งในเขตป่าเขาก็เหมาะสมที่จะเป็นที่พักพิงแก่ผู้ปฏิบัติงานของพรรค จึงทำให้ภูคอยสูงในภาคเหนือกลายเป็นฐานที่มั่นที่สำคัญในการบ่มเพาะกำลังคน และ พคท. ยังใช้ประโยชน์จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติช่วยป้องกันภัยจากการปราบปรามของเจ้าหน้าที่รัฐได้ด้วย ในช่วงต่อมาเมื่อผู้ปฏิบัติงานในภาคใต้เริ่มเคลื่อนไหวเพื่อขยายพื้นที่และกำลังคนไปยังจังหวัดสงขลาตามมติให้สร้างกองทัพสงขลาในพ.ศ. 2510 และสามารถเขต

¹⁷⁹ โครงการเฉพาะกิจกลุ่มภูบรรทัด., บนเส้นทางภูบรรทัด : ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง-ตรัง-สตูล, 155-156.

งานได้ในพ.ศ. 2515 จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ พทท. เริ่มสนใจชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อมา พทท. จึงได้สร้างแนวร่วมกับเปาะชู วาเมดีซา ชาวมลายูมุสลิมที่มีอิทธิพลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเปาะชูได้ประสานให้ พทท. ร่วมมือกับ BRN แต่เป็นเพียงการฝึกทหารให้ BRN เท่านั้น ทั้งสองฝ่ายไม่ได้พัฒนาความร่วมมือในระดับที่จะเป็นภัยกับรัฐบาลได้ ต่อมา พทท. ได้ยุติความสัมพันธ์กับเปาะชูและ BRN เนื่องจากความไม่เข้าใจกันบางประการ จึงทำให้ พทท. เริ่มรวบรวมกำลังคนเพื่อก่อตั้งกองกำลังของชาวมลายูมุสลิมด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่าในระหว่างพ.ศ. 2515-2519 พทท. อาจยังไม่มีความคิดที่ตระหนักถึงลักษณะเฉพาะตัวของแนวร่วมชนชาติส่วนน้อยอย่างจริงจัง การสร้างแนวร่วมกับกลุ่มนี้ในขั้นแรกเพียงเพื่อเพิ่มกำลังคนและขยายพื้นที่การเคลื่อนไหวให้กว้างขวางขึ้นเท่านั้น ดังสะท้อนได้จากประเด็นการสร้างแนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตยในแถลงการณ์ 30 ปี ซึ่งไม่ได้กล่าวถึงการสร้างแนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อยไว้ ดังนั้นสถานะของชนชาติส่วนน้อยจึงอาจยังไม่สำคัญเมื่อเทียบกับชวา นา กรรมากร กลุ่มการเมือง ที่ พทท. ให้ความสนใจเป็นพิเศษ และมีสัดส่วนที่มากกว่าชนชาติส่วนน้อย

การเคลื่อนไหวให้สัมฤทธิ์ผลตรงกันทุกพื้นที่ตามแนวนโยบายของ พทท. นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีลักษณะที่แตกต่างกันและจำเป็นต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง หากผู้ปฏิบัติงานไม่ปรับเปลี่ยนแนวทางและกุ่มสภาพพื้นที่ไม่ได้ การสร้างแนวร่วมกับชนชาติส่วนน้อยอาจถูกมองข้ามไป ดังนั้นในกลางทศวรรษ 2510 พทท. จึงมีฐานที่มั่นที่มั่นคงในพื้นที่ของชาวม้งในภาคเหนือ ขณะที่ผู้ปฏิบัติงานในภาคใต้เริ่มเข้าไปปลุกระดมชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยทำแนวร่วมกับผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นเพื่อโฆษณาแนวทางของพรรค โดย พทท. ใช้การปลุกระดมเช่นเดียวกับที่ใช้ต่อแนวร่วมกลุ่มอื่นๆ ตามหลักการ “แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าชาวม้งและชาวมลายูมุสลิมต่างสังคมนิยมไม่พอใจต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้นเมื่อ พทท. นำปัญหาที่เป็นจุดร่วมดังกล่าวมาใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อจึงเป็นการจุดประเด็นให้ชาวม้งและชาวมลายูมุสลิมมองเจ้าหน้าที่รัฐที่มาทำงานในท้องถิ่นด้วยภาพที่เป็นศัตรู และยังเพิ่มความรู้สึกเกลียดชังที่มีอยู่แล้วเป็นทุนเดิมให้ทวีคูณยิ่งขึ้น ทั้งนี้พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่นบางส่วนที่ใช้อำนาจบาตรใหญ่ก็สะท้อนออกมาเป็นเช่นนั้น จึงกล่าวได้ว่า พทท. สามารถจับ

ปัญหาได้ตรงประเด็นและนำมาขยายผลต่อเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันและต้องการ โคนล้มรัฐบาลที่กดขี่ข่มเหงรังแกประชาชน วิธีการดังกล่าวเป็นวิธีเดียวกับที่ พคท. ใช้ในการปลุกระดมแนวร่วมกลุ่มอื่นๆ เพียงแค่แตกต่างกันในเรื่องเนื้อหาที่เป็นปัญหาเฉพาะกลุ่มและพื้นที่เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ชาวเมืองส่วนใหญ่ได้ให้การตอบรับที่ดีแก่ พคท. ในขณะที่การโฆษณาชวนเชื่อในกลุ่มชาวมลายูมุสลิมจะไม่ได้ผลมากนัก เพราะ พคท. ต้องใช้เวลาถึง 5 ปีกว่าจะสามารถสร้างกองทัพของชาวมลายูมุสลิมขึ้นมาได้ ซึ่งแตกต่างกับชาวเมืองที่ยินดีเข้าร่วมกับ พคท. โดยทันทีและหลายคนได้รับการฝึกฝนให้เป็นการทหาร สามารถทำการสู้รบและมีภาระหน้าที่ด้านอื่นๆที่พรรคมอบหมายให้ ผู้ศึกษามีความเห็นที่ข้อแตกต่างดังกล่าวมีสาเหตุมาจากความเชื่อและศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งชาวเมืองและชาวมลายูมุสลิมต่างมีความเชื่อเฉพาะกลุ่มของตนสืบเนื่องกันมาจากบรรพบุรุษ ชาวเมืองนั้นนับถือผีและมีความผูกพันกับธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง แต่ไม่ได้มีกฎบัญญัติหรือข้อห้ามอันเคร่งครัดในการประพฤติตัวเช่นชาวมลายูมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลาม ความแตกต่างทางความเชื่อและศาสนาจึงเป็นกรอบที่จำกัดให้ชาวมลายูมุสลิมเพิกเฉยหรือไม่อาจใส่ใจต่อ พคท. นอกจากนี้ชาวมลายูมุสลิมมีขบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้ของตนเองมาก่อน¹⁸⁰ จึงไม่เห็นความจำเป็น

¹⁸⁰ ขบวนการแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มแรก **แนวหน้าปลดปล่อยประชาชนปาตานี** (Barisan Nasional Pembebasan Patani หรือ BNPP) ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2502 ถือเป็นขบวนการแบ่งแยกดินแดนปาตานีกลุ่มแรกที่ได้จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธ พร้อมกับการประกาศเป้าหมายเพื่อสถาปนารัฐปาตานีเป็นอิสระแทนแนวทางการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพมลายา โดยการนำของตงกู อับดุล จาลัน บิน ตงกู อับดุล มุตตาลิบ เป็นหัวหน้าขบวนการ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น Barisan Islam Pembebasan Patani หรือ BIPP กลุ่มที่สอง **แนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติ** (Barisan Revolusi Nasional หรือ BRN) ซึ่งแยกตัวมา BIPP ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2506 สาเหตุที่แยกตัวออกมาเพราะ BIPP มีอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมจึงทำให้กลุ่มมุสลิมหัวก้าวหน้าปฏิเสธที่จะเข้าร่วมด้วยจึงได้ก่อตั้งขบวนการของตนเอง โดยการนำของอูสตาซ การ์ิม ฮัสซัน มีเป้าหมายเพื่อสถาปนารัฐปาตานีขึ้นเป็นรัฐเอกราช และกลุ่มที่สาม **องค์กรกู้เอกราชสหปาตานี** (Patani United Liberation Organization หรือ PULO) ซึ่งเป็นกองกำลังติดอาวุธที่แยกตัวจาก BRN โดยการนำของตงกู บิรา โกตานีลา ยังคงมีเป้าหมายเช่นเดียวกันเพียงแต่กลุ่ม PULO อาศัยแนวคิดชาตินิยมปลุกเร้ากลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวปาตานีรุ่นใหม่ และ PULO ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนักศึกษาในประเทศมาเลเซีย ปากีสถาน และประเทศกลุ่มอาหรับอย่างกว้างขวางมากที่สุด ขบวนการแบ่งแยกดินแดนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีอีกหลายกลุ่ม และโดยส่วนใหญ่ก็เป็นการแยกตัวออกจากกลุ่มใหญ่ ความแตกต่างของแต่ละกลุ่มไม่ใช่ชาติพันธุ์และศาสนา แต่เป็นความขัดแย้งในอุดมการณ์และแนวทางที่จะต่อสู้ ซึ่งทุกกลุ่มยังคงมีเป้าหมายเดียวกันคือการปลดปล่อยดินแดนปาตานีเป็นรัฐเอกราช, ดูเพิ่มเติม ใน วัน การ

ในการเข้าร่วมกับ พคท. ที่ยึดถืออุดมการณ์และแนวทางที่แตกต่างกัน ในช่วงพ.ศ. 2515 – 2519 การสร้างแนวร่วมกับชาวม้งจึงประสบผลสำเร็จชัดเจนที่สุด เพราะ พคท. สามารถสร้างฐานที่มั่นและเขตปลอดอำนาจรัฐในบริเวณที่อยู่ของชาวม้งได้ และบริเวณดังกล่าวยังเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการต่อสู้ของ พคท. กับฝ่ายรัฐบาล ซึ่งรัฐต้องใช้เวลาปราบปรามฐานที่มั่นในภาคเหนือมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2510 จนต้องมาหยุดชะงักชั่วคราวเมื่อเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 สะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งในการป้องกันฐานที่มั่น รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. กับแนวร่วมท่ามกลางสถานการณ์การสู้รบในเขตป่าเขา ในขณะที่การสร้างแนวร่วมกับชาวมลายูมุสลิมเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่เห็นผลเท่าที่ควร สิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานกระทำต่อไปก็คือพยายามปลุกระดมอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งพ.ศ. 2520 กองทหารของชาวมลายูมุสลิมจึงได้กำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการ

2. การสร้างแนวร่วมในเมือง พ.ศ. 2515 – 2519

ในการอธิบาย “การสร้างแนวร่วมในเมืองของ พคท.” ผู้ศึกษาจำกัดขอบเขต “เมือง” ที่หมายถึงพื้นที่กรุงเทพฯ และหัวเมืองใหญ่ เช่น เชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งมีการเคลื่อนไหวของนักศึกษาปัญญาชน กรรมกรและชาวนาเพื่อสะท้อนให้เห็นการสร้างแนวร่วมในเมืองในหลายพื้นที่ในช่วงเวลาเดียวกัน โดยในพ.ศ. 2515 พคท. แสดงเจตจำนงที่ต้องการสร้างแนวร่วมในเมืองออกมาชัดเจน ดังที่ได้กล่าวไว้ใน “แถลงการณ์ 30 ปีฯ” ซึ่งปรากฏแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมเป็นครั้งแรก โดยกล่าวถึงความสนใจต่อการสร้างแนวร่วมกับกลุ่มที่นอกเหนือไปจากกรรมกรและชาวนาคือ บุคคล กลุ่มการเมือง และพรรคการเมือง ที่สามารถสร้างพันธมิตรร่วมกันได้แม้จะมีทัศนะบางอย่างที่ไม่เหมือนกัน ดังปรากฏเนื้อหาความว่า

...เรายินดีที่จะร่วมมือกับบุคคลกลุ่มการเมืองและพรรคการเมืองทั้งปวง
บรรดาที่คัดค้านจักรพรรดินิยมอเมริกาและกลุ่มขายชาติดินยอมซึ่งเป็นศัตรูของ
เรา

เคอร์ เจ๊ะมาน, "ความเป็นมาของปัญหาการต่อสู้ของปัญหาภาคใต้และทางออกขบวนการปลดปล่อยปาตานี," ไฟฟ้าเดียวกัน 3, 2 (เมษายน-มิถุนายน 2548): 92-93.

...ระหว่างพันธมิตรย่อมมีทรศนะที่ต่างกันได้ เราไม่เรียกร้องให้พันธมิตรเหมือนกับเราเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนเรานั้นต้องรักษาความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเองในแนวร่วมจึงจะเป็นผลดีต่อการเติบโตใหญ่และมั่นคงของแนวร่วมและการปฏิบัติ...¹⁸¹

ข้อความใน “แถลงการณ์ 30 ปีฯ” ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า พลท. สนใจสร้างแนวร่วมกับกลุ่มคนซึ่งโดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมือง และกรณีของกลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองถือเป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวอย่างเปิดเผย การสร้างแนวร่วมกับกลุ่มดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์ต่อ พลท. ในการประสานงานแบบปิดลับและเปิดเผยให้ดำเนินควบคู่กันได้ ทว่าปัญหาในการสร้างแนวร่วมกับกลุ่มนี้คือ ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ของ พลท. ดำเนินงานในชนบท รวมทั้งสมาชิกพรรคระดับสูงก็ไม่มีใครใกล้ชิดกับเมืองเลย ดังนั้น แนวนโยบายการสร้างแนวร่วมกับกลุ่มคนที่อยู่ในเมืองจะทำได้จริงหรือไม่ ในเมื่อความเป็นจริง พลท. ประสบทั้งปัญหาขาดแคลนผู้ปฏิบัติงาน การเคลื่อนไหวต้องทำแบบปิดลับ และศูนย์การนำ พลท. ยังห่างไกลจากสถานการณ์ในเมืองเป็นอย่างมาก ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นอุปสรรคขัดขวางการสร้างแนวร่วมในเมืองของ พลท. โดยเฉพาะเมื่อ พลท. ไม่สามารถเสนอนโยบายของตนเองได้อย่างเปิดเผยดังเช่นที่พรรคการเมืองอื่นๆ ได้สื่อสารกับประชาชนโดยตรง พลท. จะทำอย่างไรเพื่อให้พรรคเป็นที่รับรู้และเข้าถึงกลุ่มคนที่ต้องการสร้างแนวร่วมได้

ในการศึกษาประเด็นนี้ ผู้ศึกษาตระหนักดีว่ามีข้อจำกัดด้านข้อมูลหลักฐานฝ่าย พลท. เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวการเคลื่อนไหวในเมืองเป็นไปอย่างปิดลับ ผู้ปฏิบัติงานของพรรคต้องทำงานอย่างรอบคอบและรัดกุม เอกสารเกี่ยวกับผู้ปฏิบัติงานในเมืองจึงเผยแพร่ในวงจำกัด และกาลเวลาก็อาจทำให้ข้อมูลเหล่านั้นสูญหายไป ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ปฏิบัติงานในเมืองจึงไม่ชัดเจนในทุกประเด็น แต่ทว่าหลายสิบปีที่ผ่านมา อดีตผู้ปฏิบัติงานของพรรคได้เขียนเล่าความทรงจำและประสบการณ์ชีวิตในช่วงพ.ศ. 2515-2519 ทำให้สามารถหยิบยกข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษาและอธิบายการสร้างแนวร่วมในเมืองได้ นอกจากนั้นในเอกสารของ พลท. บางฉบับยังสะท้อนความคิดของ พลท. ที่มีต่อสถานการณ์ กลุ่มคน และการสร้างแนวร่วมในเมือง แม้อาจมีข้ออ่อนที่ว่า ผู้นำ พลท.

¹⁸¹ พุทธพล มงคลวรรณ. ““แถลงการณ์ 30 ปี” พลิกแห่งความคิดปฏิบัติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย,” 222.

หลายคนไม่ได้มีความใกล้ชิดกับเมืองมากพอที่จะทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ถูกต้อง นอกจากการรับข้อมูลข่าวสารมาอีกทีหนึ่ง แต่ก็พอที่จะทำให้มองเห็นวิถีคิดของ พทท. ต่อการวิเคราะห์สถานการณ์ว่าจะกำหนดทิศทางการปฏิวัติโดยใช้เงื่อนไขที่เกิดขึ้นให้เป็นประโยชน์ได้อย่างไร

2.1 นักศึกษาปัญญาชนกับความคิดที่ปฏิวัติแบบ พทท.

ในพ.ศ. 2515 การเมืองไทยพลิกผันกลับสู่การยึดอำนาจของรัฐบาลทหารเป็นครั้งที่สอง ภายหลังจากที่จอมพลถนอม กิตติขจร ทำรัฐประหารรัฐบาลตนเองในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2514 ทำให้ความหวังในการสร้างระบอบประชาธิปไตยของประเทศดูเหมือนลงไปอีกครั้ง แต่อย่างไรก็ดี บรรยากาศทางการเมืองในช่วงนี้ไม่ได้กดดันเหมือนกับรัฐบาลจอมพลถนอมในช่วงแรก เพราะนักศึกษาปัญญาชนยังสามารถจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ถกเถียงปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งบรรยากาศดังกล่าวเป็นผลจากการจุดประกายประชาธิปไตยในช่วงสั้นๆ ซึ่งได้สร้างผลสะท้อนแก่ผู้คนที่ตั้งคำถามและต้องการทำอะไรสักอย่างให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสิ่งที่พวกเขาเห็นว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของประเทศ ความสนใจที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของนักศึกษาปัญญาชนเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้พวกเขาแสวงหาแนวทางที่น่าจะเป็นทางออก และแนวทางของ พทท. ซึ่งมุ่งเน้นการทำเพื่อประชาชนก็เป็นตัวเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ แม้ในขณะนั้นกระแสสังคมนิยมยังไม่เฟื่องฟู แต่ก็มีร่องรอยที่สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาปัญญาชนต้องการต่อสู้ตามแนวทางของ พทท. ดังที่ จรัส ดิษฐาอภิชัย ซึ่งเป็นนักศึกษาคณะหนึ่งที่สนใจแนวทางปฏิวัติแบบ พทท. ได้เขียนเล่าบรรยากาศช่วงนั้นไว้ว่า

...แม้รัฐประหารจะผ่านไป 1 เดือนแล้ว คณะปฏิวัติก็ไม่ได้ลงมือจับกุมผู้ใด แต่การล้มเลิกระบอบประชาธิปไตยและกลับมาดำเนินระบอบเผด็จการทหาร ทำให้บรรดาผู้รักชาติรักประชาธิปไตยและนักต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมส่วนใหญ่รู้สึกหมดหวังกับแนวทางรัฐสภาและสันติ หลายคนเริ่มคิดถึงการปฏิวัติภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่กำลังดำเนินอยู่ในชนบทอย่างจริงจัง...¹⁸²

¹⁸² จรัส ดิษฐาอภิชัย, ก่อนจะถึง 14 ตุลา, (กรุงเทพฯ: เมฆขาว, 2546), 106.

ความคิดเช่นนี้เกิดขึ้นในช่วงที่นักศึกษาปัญญาชนเริ่มมีความหวังทางการเมืองภายหลังที่รัฐบาลจอมพลถนอมให้มีการเลือกตั้งในพ.ศ. 2512 แต่ความหวังกลับถูกดับลงไปอย่างรวดเร็ว เพราะรัฐบาลจอมพลถนอมได้รัฐประหารยกเลิกการทำงานในรัฐสภา ทำให้บางคนหรือบางกลุ่มเริ่มที่จะมองหาหนทางอื่นอันเป็นวิธีให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตยที่ไม่ใช่การเลือกตั้ง กระนั้นก็ตาม ความคิดความต้องการปฏิวัติดังกล่าวย่อมไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นมาเองอย่างลอยๆ หรือผ่านการเรียนรู้จากห้องเรียนอย่างเป็นทางการ แต่ต้องผ่านการรับรู้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งทำให้เกิดคำถามว่า ความคิดในการปฏิวัติของนักศึกษาปัญญาชนบางส่วนนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร

ผู้ศึกษาวิเคราะห์ว่า ความคิดในการปฏิวัติของนักศึกษาปัญญาชน เกิดจากกระบวนการหล่อหลอมทางความคิดแบบ พทท. ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการ 3 ประการ ได้แก่ การอ่าน การฟัง และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กระบวนการดังกล่าวเป็นปัจจัยหล่อหลอมให้นักศึกษาปัญญาชนมีความคิดแบบ พทท. กล่าวคือ มองเห็นปัญหาทางชนชั้นและความไม่เท่าเทียมในสังคม จึงต้องการแก้ไขเปลี่ยนแปลง แต่รัฐบาลกลับปิดกั้นมิให้ประชาชนได้ต่อสู้ตามวิถีประชาธิปไตย นักศึกษาปัญญาชนจึงมองว่าหนทางการต่อสู้ด้วยอาวุธ ดำเนินการปฏิวัติ เป็นทางเลือกที่น่าสนใจ และดึงดูดสำหรับคนที่แสวงหาสังคมในอุดมคติ ทั้งนี้ นักศึกษาปัญญาชนที่เกิดกระบวนการหล่อหลอมทางความคิดไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้จัดตั้งของ พทท. เพราะกระบวนการดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ ชิมชับ ปฏิบัติ และการตกผลึกทางความคิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ด้วยตนเอง แนวทางการปฏิวัติของ พทท. จึงสอดคล้องต่อความคิดและความสนใจของนักศึกษาปัญญาชนที่ต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมในทิศทางที่ก้าวหน้าและเท่าเทียม ดังเช่น ประสบการณ์ของจรัล ดิษฐาอภิชัย ซึ่งเขาได้บรรยายว่า

...ผมถูกกล่าวหาว่าหัวรุนแรง เป็น คอมมิวนิสต์ ตั้งแต่อุณหภูมิวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทั้งๆที่ยังไม่เคยติดต่อกับ พทท. เลย เมื่อผมย้ายมาเรียนธรรมศาสตร์ ก็เริ่มได้ยินข่าวเกี่ยวกับ พทท. บ่อยขึ้น... ในสมัยนั้น พทท. เป็นสิ่งที่น่ากลัว ลึกลับ แต่ทว่ากลับมีเสน่ห์ มีแรงดึงดูดต่อนักศึกษา ปัญญาชนค่อนข้างมาก ทั้งนี้คงเป็นเพราะพวกเขาทำสิ่งที่เสียสละ เป็นอุดมการณ์ กล้าต่อสู้กับรัฐบาล เผด็จการเช่นเดียวกับขบวนการนักศึกษา หลายคนรวมทั้งผม จึงพยายามติดตาม

การเคลื่อนไหวของ พท. ด้วยการพึ่งสถานีวิทยุเสียงประชาชนไทย (สปท.) อ่านเอกสาร หนังสือลัทธิตคอมมิวนิสต์ และคำบอกเล่าของคน มหาวิทยาลัยรุ่นก่อนปี พ.ศ. 2500...¹⁸³

แนวทางของ พท. ที่มีจุดยืนเพื่อประชาชน สร้างความสนใจต่อการค้นหาข้อเท็จจริงของ นักศึกษาปัญญาชน อีกทั้งสถานะที่อยู่นอกกฎหมายจึงทำให้ พท. คู่มือลับและน่าสนใจ เครื่องมือ ในการโฆษณาชวนเชื่อของ พท. จึงเป็นวิธีที่นักศึกษาปัญญาชนพยายามเข้าถึงเพื่อทำความเข้าใจ และเข้าใจ พท. ดังที่จรัส ได้เล่าเพิ่มเติมว่าเขาเริ่มแอบฟังสถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) แม้จะรู้ว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย แต่เขาก็ทำเพื่อตอบสนองความใคร่รู้ว่า พท. ที่แท้จริง เป็นอย่างไร เพราะการเสนอข้อมูลของ พท. ในยุคนั้นมาจากรัฐบาลเป็นหลัก ภาพที่ได้รับเกี่ยวกับ พท. จึงเป็นมิติเดียวที่รัฐบาลต้องการสื่อสารกับประชาชนเท่านั้น ซึ่งจรัส ได้บรรยายไว้ความว่า

...เมื่อเข้าปี 2515 ความคิดทางการเมืองโน้มเอียงไปทางลัทธิมาร์กซ์- เลนินมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เพราะนอกจากได้อ่านหนังสือรวมนิพนธ์ของ เลนินจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้ว หากยังได้อ่านข้อเขียนของนัก ปฏิวัติไทยหรือคนของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ที่เขียนกันในปี 2500... และที่สำคัญผมเริ่มลักลอบฟังสถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) ของพรรคคอมมิวนิสต์ฯ และสถานีวิทยุปักกิ่งของสาธารณรัฐ ประชาชนจีน ซึ่งถือว่าต้องห้าม ผิดกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็น คอมมิวนิสต์...¹⁸⁴

นอกจากการอ่านและการฟังได้เป็นเครื่องมือในการจุดประกายความคิดปฏิวัติของ นักศึกษาปัญญาชนจำนวนหนึ่งแล้ว การก่อตั้งกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มอิสระต่างๆ ได้นำพานักศึกษา ปัญญาชนไปสู่กระบวนการหล่อหลอมทางความคิด การร่วมทำกิจกรรมต่างๆของนักศึกษาทั้ง ภายในและนอกมหาวิทยาลัยที่นักศึกษาดำเนินการกันเอง ได้ส่งเสริมให้นักศึกษามีโอกาสสัมผัส กับชีวิตที่เป็นจริงของคนหลากหลายกลุ่ม การรับรู้ สัมผัสสภาพที่เป็นจริงของสังคม มีอิทธิพลต่อ

¹⁸³ เรื่องเดียวกัน., 218-219.

¹⁸⁴ เรื่องเดียวกัน., 111.

การพัฒนาความคิดภูมิปัญญาเป็นอย่างมาก ซึ่ง สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ ได้เสนอว่า ฐานสำคัญที่ด้รองรับการเคลื่อนไหวของนักศึกษาตั้งแต่ก่อนกรณี 14 ตุลาคม มาจากการเฟื่องฟูของกิจกรรมนักศึกษาในลักษณะใหม่ คือ มีการจัดตั้งกลุ่มอิสระต่างๆ ที่มีเป้าหมายทางการเมืองและสังคมเกิดขึ้นแทบทุกมหาวิทยาลัย ได้แก่ กลุ่มสภาน้ำโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กลุ่มฟื้นฟูโซดัสใหม่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สภากาแฟ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กลุ่มวลัญชทัศน์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ชมรมคนรุ่นใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยกลุ่มอิสระเหล่านี้เป็นตัวละครสำคัญในการสร้างกระแสทางการเมืองในหมู่นักศึกษา ดังเช่น กรณีการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เมื่อคราวที่จอมพลถนอม ทรูรัฐประหารรัฐบาลตนเอง ก็มีนักศึกษาจำนวนหนึ่งนำหรีดไปวางที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเป็นการไว้อาลัย¹⁸⁵

นอกจากนี้กลุ่มอิสระในมหาวิทยาลัยยังผลักดันการทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือสังคม ซึ่ง ประจักษ์ ก้องกีรติ ได้เสนอว่า ในกลุ่มนักศึกษาก้าวหน้ายังได้ยอมรับกระแส “หนี้สังคม” ซึ่งมองว่าพวกตนมีโอกาสดีกว่าเพื่อนร่วมชาติที่เหลือ เพราะได้รับการอุดหนุนช่วยเหลือจากเงินภาษีอากรของประชาชน จึงเกิดความทรมานว่านักศึกษาต้องใช้สิทธิของตนเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นไม่ใช่เพื่อตนเอง นักศึกษามีภารกิจต้องเข้าไปช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนตั้งแต่ปัญหาปากท้อง ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เป็นปากเสียงให้กับประชาชน และเป็นผู้นำในการสร้างระบบการปกครองที่มีสิทธิเสรีภาพ¹⁸⁶ จากความคิดที่ว่าประชาชนเป็นผู้เสียภาษี นักศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่รับอานิสงค์จากภาษีของประชาชน จึงควรทำอะไรบ้างเพื่อตอบแทนประชาชน ทำให้ความคิดในการมองสังคมพัฒนาเป็นการตื่นตัวเรื่องเสรีภาพ ประชาธิปไตยและการเมือง หลายคนเริ่มมีเป้าหมายที่ใหญ่กว่าการช่วยเหลือสังคม และพยายามเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันความเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมีนัยสำคัญ ดังที่ปรากฏในกิจกรรมของนักศึกษาที่เกิดขึ้นก่อนกรณี 14 ตุลาคม 2516 เช่น การเดินขบวนต่อต้านสินค้าฟุ่มเฟือย

¹⁸⁵ สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ ขบวนการนักศึกษาไทย พ.ศ. 2513 – 2519 ศึกษาจากผู้ปฏิบัติงาน, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2556), 10-11.

¹⁸⁶ ประจักษ์ ก้องกีรติ, และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ : การเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนก่อน 14 ตุลาคม, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), 97.

ในปลายปี 2515 การจัดนิทรรศการสงครามอินโดจีน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 12-16 กุมภาพันธ์ 2516 เป็นต้น

2.2 พทท. กับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เกิดขึ้น โดยที่นักศึกษาปัญญาชนเป็นหัวขบวนในการนำประชาชนเรือนแสนเรียกร้องทวงคืนประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นส่งสมมาจาก การเคลื่อนไหวกิจกรรมทางสังคมและการเมืองของนักศึกษาปัญญาชน กระแสความคิดหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลร่วมกับกระแสความคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย คือ ความคิดปฏิวัติ ดังที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้แล้วว่าความคิดปฏิวัติสามารถหล่อหลอมให้เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองโดยไม่ผ่านการจัดตั้งของ พทท. แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่า พทท. ยังคงมีผู้ปฏิบัติงานของพรรคเคลื่อนไหวยุในเมือง แม้จะมีจำนวนไม่มากนัก แต่ผู้ปฏิบัติงานกลุ่มนี้ก็เป็นตัวแทนส่งผ่านความคิดแบบ พทท. ไปยังนักศึกษาปัญญาชนจำนวนหนึ่ง ทั้ง โดยการเชื่อมต่อทางความคิดภูมิปัญญาในประเด็นที่สนใจร่วมกันโดยที่นักศึกษาปัญญาชนอาจไม่รู้ตัว และการเข้าสู่จัดตั้งของ พทท. ที่จะทำให้นักศึกษาปัญญาชนกลายเป็นแนวร่วมมวลชนของพรรคที่ต้องคอยรับมิด แดงการณ์ คำชี้แนะ คำชี้แจงต่างๆ ในการเคลื่อนไหวกิจกรรมตามทิศทางที่พรรคกำหนด อย่างไรก็ตาม การเข้าสู่จัดตั้งของพรรคไม่ได้เกิดขึ้นในกลุ่มนักศึกษาปัญญาชนที่ทำกิจกรรมทั้งหมด เพราะผู้ปฏิบัติงานของ พทท. ยึดกุมเข็มมุ่งที่ว่า “ปิดลับ อำพราง แก่นแกน ชุ่มซอณ ขวานาน” เพื่อป้องกันการถูกจับกุม จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานเลือกเฟ้นและทาบทามเฉพาะคนที่มีความคิดก้าวหน้าทางการเมือง และแสดงบทบาทชัดเจนว่ามีความคิดที่สอดคล้องกับ พทท. กระบวนการหล่อหลอมตนเองให้มีความคิดแบบ พทท. จึงเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นก่อนในตัวนักศึกษาปัญญาชนไม่ว่าจะเข้าจัดตั้งหรือไม่ก็ตาม ดังกรณีของ ไชแสง สุกใส นักการเมืองที่ต่อสู้กับความอยุติธรรมมาตลอด เขาถูกชักชวนเข้าจัดตั้งของพรรคหลายครั้ง แต่ไชแสงก็ปฏิเสธไม่เข้าร่วมด้วย โดยให้เหตุผลว่า “ถ้าไม่รู้จริงก็ไม่เข้าอาสา” เนื่องจากไชแสงมองว่าตนเองไม่มีความรู้ในเรื่องลัทธิคอมมิวนิสต์ ลัทธิมาร์กซ์-เลนิน แต่กระนั้น ไชแสงก็ไม่ปฏิเสธการมีปฏิสัมพันธ์กับคนของ พทท. เลือกรักและนับถือเป็นรายบุคคล¹⁸⁷ ดังนั้น ในแง่นี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ไชแสง จัดอยู่ในกลุ่มแนวร่วมของ พทท. การที่ไชแสงถูกทาบทามและปฏิเสธไปหลายครั้ง สะท้อน

¹⁸⁷ วัฒน์ วรรณยางกูร, ไชแสง สุกใส ลูกผู้ชายหัวใจไม่ผูกเชือก, (กาญจนบุรี: ปลายนา, 2543), 190.

ว่าไขแสงพบปะพูดคุยกับคนของพรรค แม้จะไม่ทราบรายละเอียด แต่สันนิษฐานว่าคงให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะลักษณะนิสัยของไขแสงที่เป็นคนใจใหญ่ รักพวกพ้อง รักความเป็นธรรม อาจให้ความร่วมมือบางประการแก่ พคท.

แม้จะมีผู้ปฏิบัติงานแฝงตัวเคลื่อนไหวในเมืองเพื่อเผยแพร่แนวคิดของพรรค แต่นโยบายการสร้างแนวร่วมในเมืองช่วงก่อนกรณี 14 ตุลาคม 2516 ไม่ได้เป็นที่สนใจของ พคท. มากนัก ชัยวัฒน์ สุรวิชัย อดีตสมาชิกพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย และแนวร่วมชั้นสูงของ พคท. สังกัดคณะกรรมการประสานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย หรือ กป.ชป. ได้แสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า “ทำไมงานในเมืองจึงไม่ได้อยู่ในความสนใจของ พคท.” ทั้งที่กระแสการเคลื่อนไหวของนักศึกษาปัญญาชนเริ่มก่อตัวขึ้นเป็นพลังทางสังคมที่น่าจับตา จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวครั้งใหญ่ของนักศึกษาประชาชนเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

...ก่อน 14 ตุลาคม ถือเป็นข้อดีที่ทางพรรคคอมมิวนิสต์ไม่ได้มุ่งหมายมาจัดตั้งนักศึกษาแบบเป็นกิจลักษณะ... พคท. มีลักษณะรวมศูนย์ แต่ละที่แม้ว่าจะเชื่อพรรคเชื่อจัดตั้ง แต่มันก็มีความคิดอิสระ ถ้ายังอยู่ในเมืองอะไรต่างๆ... คือแนวความคิดในการจัดตั้งก็ยังจำกัด เพราะหลักคิดในการใช้ชนบทล้อมเมือง... กำลังสำคัญคือเกษตรกร จากการวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทย เป็นกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา เพราะฉะนั้นแนวคิดจึงเน้นในชนบท ในกลุ่มเกษตรกร และชนชาติส่วนน้อย โดยหลัก พคท. เน้นชนบท แต่ในเมืองอาจจะมีบางคนบางส่วน โดยเป็นลักษณะของการจัดตั้งเพื่อที่จะสร้างงานในเมืองขึ้นมา แต่งานหลักคือการต่อสู้ด้วยอาวุธและงานในชนบท เพราะฉะนั้น ลักษณะเช่นนี้ พคท. จึงไม่ได้มีเข็มมุ่งที่จะทำงานจัดตั้งในเมือง... กลุ่มที่ต่อสู้ในเมืองมักจะถูกมองว่าเป็นพวกลัทธิแก่...¹⁸⁸

ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนว่า พคท. ไม่ได้สนใจการสร้างแนวร่วมในเมืองก่อนกรณี 14 ตุลาคม แม้ในปลายปี 2515 “แถลงการณ์ 30 ปีฯ” ได้กล่าวถึงการสร้างแนวร่วมในเมืองกับกลุ่มการเมืองและบุคคลผู้รักชาติรักประชาธิปไตย ทว่าผู้เขียนแถลงการณ์คือศูนย์การนำพรรคฯที่พำนักห่างไกลจากความเคลื่อนไหวในเมือง อาจทำให้ประเมินสถานการณ์ไม่รอบด้าน แนวนโยบายที่ออกมาจึงเป็น

¹⁸⁸ ชัยวัฒน์ สุรวิชัย นักวิชาการ, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2562.

เนื้อหาที่กำหนดแนวทางกว้างๆสำหรับผู้ปฏิบัติงานเท่านั้น เพราะฉะนั้น แนวนโยบายจะเกิดผลเป็นรูปธรรมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน ที่เป็นคนกำหนดการเคลื่อนไหวในเมือง ว่าควรจะมีทิศทางสัมพันธ์กับสถานการณ์ที่เป็นจริงอย่างไร

แม้ผู้ปฏิบัติงานในเมืองเมื่อพ.ศ. 2516 มีจำนวนน้อย และการสร้างแนวร่วมยังทำได้จำกัด แต่ก็เริ่มเห็นการเคลื่อนไหวของ พคท. ในขบวนการนักศึกษาชัดเจนมากขึ้นเป็นลำดับ โดยในพ.ศ. 2515 เริ่มมีข้อเขียน บทความ และบทกวีของนักคิดนักเขียนชาวคอมมิวนิสต์มาตีพิมพ์ในหนังสือเล่มละบาทของนักศึกษา เช่น “ลอมฟาง”¹⁸⁹ มีการนำบทกวีการเมือง (จิตร ภูมิศักดิ์) มาอ่านในที่ชุมนุมของนักศึกษาคัดค้านประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 299 อันเป็นผลมาจากผู้ปฏิบัติงานในเมืองในหมู่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆกล้าทำงานเปิดมากขึ้น ไม่เอาแต่ทำงานลับเหมือนหลายปีที่ผ่านมา และในพ.ศ. 2516 ผู้ปฏิบัติงานนักศึกษาที่ได้รับการจัดตั้งจาก พคท. ได้นำเอกสาร และหนังสือของ พคท. มาอ่านเผยแพร่กันในกลุ่มกิจกรรมของตน เช่น บทความของ สปท. บทวิพากษ์ปัญญาชนของ หลู่ซัน ชีวิตทัศน์ของเยาวชน สรรนิพนธ์และคติพจน์ของเหมา เจ๋อตุง และบางกลุ่มพิมพ์ประวัติของเชกวารารอกเผยแพร่ ซึ่งได้รับความนิยมและเป็นแบบอย่างจิตใจการปฏิวัติมากที่สุดในหมู่นักศึกษา แนวความคิดและแนวทางการเมืองของ พคท. ที่มีอิทธิพลต่อขบวนการนักศึกษามากที่สุดคือ การชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินาของจักรพรรดินิยมอเมริกา ไม่มีเอกราชแท้จริง ตามคำขวัญของพรรค “เอกราช ประชาธิปไตย และเจริญรุ่งเรือง” ประชาชนไทยจะต้องต่อสู้ต่อต้านจักรพรรดินิยมอเมริกาด้วย มิใช่ต่อสู้กับเผด็จการซึ่งเป็นลูกสมุนเท่านั้น คำขวัญเช่นนี้ทำให้

¹⁸⁹ สมศักดิ์ เจริญธรรมกุล กล่าวว่า ประโยชน์ เมธางกูร หรือ ลุงประโยชน์ จัดตั้งในเมืองของ พคท. ซึ่งมีฐานกำลังอยู่ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีอิทธิพลต่อการตีพิมพ์ประวัติเชกวารารอกเป็นตอนๆ ในหนังสือ “ลอมฟาง” มหาวิทยาลัยเกษตรฯ ก่อนที่จะนำไปจัดพิมพ์รวมเล่มโดยกลุ่มอิสระ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ใน ชูวิศ ฤกษ์ศิริสุข, “แลไปข้างหน้า (2516-2519) ขบวนการนักศึกษากับซ้ายไทย,” *เนชั่นสุดสัปดาห์* 9, 473 (16-22 ตุลาคม 2544): 30. . จากข้อมูลข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานของ พคท. มีความพยายามในการเผยแพร่ความคิดของพรรคในกลุ่มนักศึกษา กระทำอย่างปิดลับมิให้ผิดสังเกต เพราะนักศึกษาบางส่วนเริ่มที่จะอ่านหนังสือแนวทางสังคมนิยม จึงใช้งานเขียนโฆษณาทางอ้อมแต่ซึ่มลึกในความคิดของนักศึกษา และสะสมภูมิปัญญาความคิดเกี่ยวกับแนวทางสังคมนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ

นักศึกษาบางส่วนเห็นด้วยกับภารกิจของขบวนการนักศึกษาที่มีไข่แค่ต่อสู้กับเผด็จการเพื่อประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญเท่านั้น¹⁹⁰

ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 พลท. จึงไม่มีบทบาทในการชักนำการเคลื่อนไหวของนักศึกษาปัญญาชน นอกจากการสังเกตการณ์อย่างระแวดระวัง และให้ผู้ปฏิบัติงานที่ใกล้ชิดกับขบวนการนักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเคลื่อนไหว ดังที่ จรัล ดิษฐาอภิชัย ได้บรรยายว่า

...ผู้นำหรือจัดตั้งของผม (ผู้ปฏิบัติงานของ พลท.) ก็มีได้ให้ความสนใจเท่าที่ควรแนะนำให้ผมเข้าร่วมอย่างห่างๆ ไม่ให้แสดงบทบาท เช่น ไม่รวมลงชื่อ 100 คนแรกๆ ทั้งที่ผมกับกลุ่มนี้สนิทชิดเชื้อกัน ร่วมทำกิจกรรม และการเคลื่อนไหวทางการเมืองร่วมกันตั้งแต่เป็นนักศึกษา และได้ทำหน้าที่ไปติดต่อกับบุคคลสำคัญๆ ให้รวมลงชื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เหตุผลที่สำคัญ เพราะจัดตั้งคาดคะเนสถานการณ์ว่า กลุ่มนี้จะถูกติดตาม และจับกุมอย่างแน่นอน...¹⁹¹

แม้จรัล ไม่ได้เคลื่อนไหวในการเรียกร้องรัฐธรรมนูญจากคำชี้แนะของจัดตั้ง ที่ประเมินสถานการณ์ว่านักศึกษาจะถูกปราบปราม แต่เขาก็ยังติดตามข่าวสาร พบปะเพื่อนฝูงในกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ และเข้าร่วมการประชุมของนักศึกษาประชาชนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพียงแต่ไม่ได้มีบทบาทเป็นหัวขบวนชักนำการเคลื่อนไหวอย่างไรก็ตาม จรัล ถือเป็นตัวอย่างหนึ่งของแนวร่วมในเมืองที่อยู่ภายใต้การชักนำของจัดตั้ง มีความคิดในการปฏิบัติตามแบบ พลท. และพยายามที่จะเผยแพร่ความคิดของพรรคส่งต่อไปยังกลุ่มนักศึกษาปัญญาชนที่ทำกิจกรรมทางการเมืองร่วมกัน จึงสะท้อนให้เห็นว่า ภายใต้การเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษามีการเคลื่อนไหวของ พลท. แทรกซึมและสนับสนุนกิจกรรมของขบวนการนักศึกษาอยู่ เพียงแต่คนของ พลท. ไม่ขึ้นมามีบทบาทเด่น

¹⁹⁰ จรัล ดิษฐาอภิชัย., ก่อนจะถึง 14 ตุลา, 219 - 220.

¹⁹¹ เรื่องเดียวกัน, 220-221.

จึงถูกกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งในขบวนการนักศึกษาโดยรวม ซึ่งผู้ศึกษาสันนิษฐานว่ายังมีการแทรกซึมของ พท. ในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอื่นๆ ด้วยเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม แม้ พท. ไม่ได้มีบทบาทนำในขบวนการนักศึกษา แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ความคิดของ พท. อยู่ในความสนใจและมีอิทธิพลต่อนักศึกษาปัญญาชนอยู่เช่นกัน ซึ่ง สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ได้ชี้ให้เห็นว่าความคิดในขบวนการนักศึกษาที่นำไปสู่กรณี 14 ตุลาคม มีอยู่ 5 กระแส ซึ่งคนหนึ่งอาจจะรับกระแสความคิดมากกว่าหนึ่งก็ได้ ได้แก่ กระแสวรรณกรรม-แสวงหา กระแสหลัก กระแสอิสระ กระแสเสรีนิยม และกระแส พท. และสมศักดิ์ ยังเสนออีกว่า พท. เป็นกระแสหนึ่งที่มีอิทธิพลทางความคิดในขบวนการศึกษามาตั้งแต่ก่อนกรณี 14 ตุลาคม ไม่ใช่เพิ่งมาฉวยโอกาสทีหลังอย่างที่เคยเข้าใจกันมา อย่างเช่น การสังเกตุการเลือกตั้งของนักศึกษา พ.ศ. 2512 ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวครั้งแรกของนักศึกษา มีคนของ พท. แฝงตัวอยู่มีการทำหนังสือในนามผู้สังเกตุการเลือกตั้ง แล้วใส่บทกวีต่างๆ สมัยช่วงทศวรรษ 2490 ลงไป รวมทั้งกลุ่มอิสระต่างๆ ก่อน 14 ตุลาคม ก็มีคนของ พท. เข้าไปมีบทบาท กลุ่มผู้หญิง และกลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ล้วนแต่ได้รับกระแสอิทธิพลทางความคิดของ พท. ควบคู่กับกระแสความคิดอื่นๆ ด้วย¹⁹²

ดังนั้น การสร้างแนวร่วมในเมืองก่อนกรณี 14 ตุลาคม 2516 จึงไม่ได้เป็นที่สนใจของผู้ปฏิบัติงานในเมือง ทำให้แนวร่วมในเมืองยังไม่ขยายตัวอย่างที่ศูนย์กลางพรรคคาดหวังไว้ใน “แถลงการณ์ 30 ปีฯ” ซึ่งจรัส ดิษฐาภิรักษ์ ได้อธิบายสาเหตุที่ พท. ไม่ให้ความสนใจต่อขบวนการนักศึกษาประชาชนที่กำลังขยายตัว และมีบทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมืองว่า เนื่องจากลักษณะของแนวทางการปฏิวัติไทยเน้นที่การทำสงครามประชาชน พท. จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับฐานะทางยุทธศาสตร์ของการเคลื่อนไหวในเมือง ในฐานะเป็นแนวรบเพื่อการปฏิวัติได้อีกแนวรบหนึ่ง พท. จึงไม่ได้ประเมินหรือเข้าใจภาพของการเติบโตใหญ่ของขบวนการนักศึกษาที่กำลังสะสมปริมาณ ในฐานะพลังของการต่อสู้ที่จะสามารถเปลี่ยนไปสู่การ โค่นล้มเผด็จการและสถาปนาประชาธิปไตยได้ นอกเหนือไปจากการทำสงครามเท่านั้น บทบาทของนักศึกษาที่อยู่ในจัดตั้งของ พท. ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม จึงมิได้เป็นบทบาทนำในการเคลื่อนไหว และกำหนดยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการต่อสู้แต่อย่างใด หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า พท. มิได้ เกี่ยวข้อง โดยตรงกับ

¹⁹² ชูวิศ ฤกษ์ศิริสุข., แลไปข้างหน้า (2516-2519) ขบวนการนักศึกษากับซ้ายไทย, 28.

ภารกิจให้เกิดหรือสนับสนุนให้เกิดกรณี 14 ตุลาคม ทั่วทั้งรัฐบาลถนน – ประกาศ พยายามโยกการเคลื่อนไหวของนักศึกษาเข้ากับ พลท. ก็ตาม¹⁹³

นอกจากนี้จากข้อมูลในเอกสาร “บันทึกรายงานสรุปผลการสัมมนา สรุป วิเคราะห์และประเมินกรณี 14 ตุลาคม 16” ซึ่ง พลท. ได้จัดการสัมมนาเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลาคม 2516 ในฐานะที่มันแห่งหนึ่งในพ.ศ. 2521 เพื่อสรุปสภาพการทำงานที่ยากลำบากในเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า พลท. ไม่ได้เข้าไปมีส่วนต่อการนำนักศึกษาปัญญาชนในกรณี 14 ตุลาคม ดังที่ปรากฏเนื้อหาในเอกสาร ความว่า

...ก่อนกรณี 14 ตุลาคม ชนชั้นปกครองปฎิกริยาได้กวาดล้างปราบปราม พลท. ในเมืองครั้งใหญ่ถึง 3 ครั้ง คือ เมื่อ พ.ศ. 2510, 2513 และ 2515 ตามลำดับ หลังถูกปราบใหญ่ครั้งสุดท้าย ทำให้การทำงานของ พลท. เสียหายไปส่วนหนึ่ง ผปง.จำนวนหนึ่งต้องหลบเข้าเขตต่อสู้ด้วยอาวุธ ส่วนที่เหลือยังยืนหยัดทำงานในเมืองต่อไป แต่เปลี่ยนยุทธวิธีทำงานใหม่โดยอาศัยมวลชนให้มีบทบาทมากขึ้น ซึ่งวิธีนี้ก็ยังมีทั้งข้อดี, ข้ออ่อน กล่าวคือ ข้อดี-สามารถปิดลับอำพรางแก่นแกนได้ดี ส่วนข้ออ่อน-ทำให้งานก้าวไปค่อนข้างช้า เพราะบางครั้งเราควมมวลชนไม่ได้มาก งานที่เราสนใจมากที่สุดคือ ในสถาบันการศึกษา ในหมู่แนวร่วมชั้นสูง ในสำนักพิมพ์ และหนังสือพิมพ์...¹⁹⁴

ข้อสรุปในเอกสารข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า แม้การทำงานในเมืองจะมีอุปสรรคแต่ พลท. ก็ไม่ได้ยุติการเคลื่อนไหวในเมืองแต่ได้ปรับเปลี่ยนยุทธวิธีการทำงานให้ “แนวร่วมมวลชน” มีบทบาทแทนผู้ปฏิบัติงาน โดยเอกสารฉบับเดียวกันนี้ยังได้ให้ข้อมูลว่า พลท. สามารถสร้างแนวร่วมในเมืองในสภาพการทำงานที่ยากลำบากได้ ความว่า

...1. การทำงานของ พลท. ในสถาบันการศึกษา หลังปีพ.ศ. 2515 ได้เคลื่อนไหวจัดตั้งมวลชนตามสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยใช้วิธีไปประสานและ

¹⁹³ จรัส ดิษฐาอภิษฐ์., ก่อนจะถึง 14 ตุลา, 221.

¹⁹⁴ "บันทึกรายงานสรุปผลการสัมมนาสรุป วิเคราะห์และประเมินกรณี 14 ตุลาคม 16," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แนวทางปฏิบัติ นักศึกษา, A8.6/52, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 25.

สนับสนุนการเคลื่อนไหวของนักศึกษาในสถาบันนั้นๆ ส่วนใหญ่มักขยายบทบาทของมวลชน จนบางครั้งเกิดความไม่เอียงที่ไม่ค่อยกล้าขยายบทบาทของตัวเองดังกล่าวมาแล้ว

2. การทำงานของ พทท. ในหมู่แนวร่วมชั้นสูง พทท. ได้เข้าไปสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหมู่ปัญญาชนชั้นสูง อาจารย์และนักวิชาการหัวใหม่ที่ก้าวหน้า ในสถาบันการศึกษาได้จำนวนหนึ่ง นอกจากนี้ยังได้เข้าไปสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ในวงการศึกษ และหน่วยงานอื่นๆของรัฐบาล

3. การทำงานของ พทท. ในสำนักพิมพ์และหนังสือพิมพ์ พทท. ได้เข้าไปจัดตั้งและสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลในวงการหนังสือพิมพ์และสำนักพิมพ์ต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งที่นักเรียนนักศึกษาเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

จากการทำงานเราสรุปบทเรียนได้ว่า การที่เราเกาะติดมวลชนได้ ทำให้ชนชั้นปกครองปฏิบัติไม่อาจทำลายกองบัญชาการของเราได้ ซึ่งผิดกับการทำงานช่วงแรกของเราที่ถูกทำลายทุกครั้ง เมื่อชนชั้นปกครองดำเนินการ...¹⁹⁵

นอกจากนี้ในเอกสาร “บันทึกรายงานสรุปผลการสัมมนาสรุป วิเคราะห์และประเมินกรณี 14 ตุลาคม 16” ยังได้สรุป “บทบาทของ พทท. ในกรณี 14 ตุลาคม 2516” โดยที่กล่าวว่า “พทท. เข้าร่วมในการเคลื่อนไหว 14 ตุลาคม ทั้งทางตรงและทางอ้อมมาตั้งแต่ต้นจนกระทั่ง 3 ทราซออกนอกประเทศ เพียงแต่มิได้มีบทบาทถึงขั้นชี้ขาดการเคลื่อนไหว” โดยบทบาท “ทางตรงและทางอ้อม” ที่ว่ามีดังต่อไปนี้

...1. ในการเคลื่อนไหวเรียกร้องรัฐธรรมนูญมีคนของ พทท. ส่วนหนึ่งร่วมผลักดันอยู่ด้วยในการลงชื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญก็มีคนของ พทท. ซึ่งคนทั่วไปรู้จักดีรวมอยู่ด้วย

¹⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, 25-26.

2. ตามสถาบันการศึกษาทุกแห่ง มีมวลชนและแกนของ พทท. จำนวนหนึ่ง แกนของ พทท. จำนวนนี้สามารถเข้าไปสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มแกนนำการเคลื่อนไหวในมหาวิทยาลัยได้ และเข้าร่วมการเคลื่อนไหวโดยตรง เช่น การเสนอความคิดเห็นเพื่อผลักดันการเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่ถูกต้องและมีเป้าหมายชัดเจน

3. ภายนอกสถาบัน พทท. ได้ผลักดันให้มวลชนได้จัดตั้ง เช่น กรรมกรและประชาชนในจัดตั้ง รวมทั้งแนวร่วมชั้นสูงให้ช่วยสนับสนุนการเคลื่อนไหวของขบวนการนักเรียนนักศึกษาประชาชน ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม

4. มีส่วนผลักดันให้หนังสือพิมพ์บางฉบับ เผยแพร่ข่าวการเคลื่อนไหวอย่างลึกโครม และเป็นผลดีแก่ฝ่ายประชาชน

5. หาข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐบาล สนองแก่กลุ่มแกนนำการเคลื่อนไหวอีกทอดหนึ่ง ฯลฯ

สรุปได้ว่า การเคลื่อนไหวของขบวนการนักเรียนนักศึกษา ประชาชนกรณี 14 ตุลาคม มวลชนเป็นผู้ริเริ่ม และก่อการเคลื่อนไหวตลอดทั้งขบวนการ ตั้งแต่ต้นจนจบ พทท. มิได้เข้าไปมีบทบาทโดยตรง แต่ก็ได้ระดมกำลังทั้งหมดช่วยเหลือการเคลื่อนไหวเกือบทุกด้าน ทั้งร่วมมีส่วนแสดงความคิดเห็นอย่างใกล้ชิดกับกลุ่มแกนนำการเคลื่อนไหว โดยผ่านแกนของ พทท. ...¹⁹⁶

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากเกิดกรณี 14 ตุลาคม 2516 พทท. ก็ได้เคลื่อนไหวอย่างฉับไวทันต่อสถานการณ์ เพราะในวันที่ 16 ตุลาคม 2516 พทท. ได้ออกประกาศ “คำแถลงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (14 ตุลาคม 16)”¹⁹⁷ ที่เขียนโดยคณะกรรมการกลางของ พทท. แสดงจุดยืนอยู่ข้างประชาชน ซึ่งผู้ศึกษาสันนิษฐานว่า แถลงการณ์ดังกล่าวคงเผยแพร่ผ่าน สปท. ซึ่งถือ

¹⁹⁶ เรื่องเดียวกัน, 26.

¹⁹⁷ คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, "คำแถลงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (14 ตุลาคม 16)," 1.

เป็นกระบอกเสียงเพียงอย่างเดียวของ พทท. ที่ผู้คนสามารถรับรู้ได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในพื้นที่ชนบทและในเมือง โดยเนื้อหาสำคัญในคำแถลง พทท. ได้กล่าวสนับสนุนการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พร้อมกับประณามบทบาทของรัฐบาลที่ใช้ความรุนแรงต่อผู้ร่วมชุมนุม อันนำไปสู่การบาดเจ็บและเสียชีวิต และ พทท. ยังได้วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันว่า การที่ขบวนการนักศึกษาและประชาชนสามารถขับไล่รัฐบาลทหารออกไปได้ยังไม่ใช่ทางสิ้นสุดของปัญหา เนื่องจากรัฐบาลใหม่ยังคงเป็นตัวแทนของจักรพรรดินิยม สักดินานิยม และทุนนิยมขุนนาง ไม่ถือว่าเป็นรัฐบาลที่แท้จริงของประชาชน ดังนั้น พทท. จึงเสนอว่ารัฐบาลควรมาจากตัวแทนของประชาชน มีนโยบายที่เข้าถึงประชาชนอย่างเท่าเทียม การจะได้มาซึ่งรัฐบาลของประชาชนจึงต้องทำการปฏิวัติเท่านั้น ดังนั้น ประชาชนควรผนึกกำลังกันและประสานการต่อสู้ด้วยอาวุธ เพื่อสนับสนุนการปฏิวัติในชนบท

ข้อเรียกร้องในคำแถลงกรณี 14 ตุลาคมดังกล่าวข้างต้น เป็นสิ่งที่นักศึกษาปัญญาชนยอมรับและเห็นด้วยกับความคิดของ พทท. เพราะในเวลาต่อมา พทท. ได้เข้ามามีบทบาทในขบวนการนักศึกษา ทำให้ พทท. ได้มาซึ่งแรงสนับสนุนของนักศึกษาปัญญาชน โดยที่ พทท. ไม่จำเป็นต้องเข้าไปจัดตั้งตามวิธีการแนวทางมวลชน เนื่องจากการเติบโตใหญ่ของกระแสสังคมนิยม ได้ชักนำนักศึกษาปัญญาชนสู่กระบวนการหล่อหลอมทางความคิดแบบ พทท. แม้ไม่อาจกล่าวได้ว่าทุกคนจะได้รับอิทธิพลทางความคิดจาก พทท. ในรูปแบบเดียวกันทั้งหมด แต่ย่อมมีจุดร่วมที่ทุกคนมีความเห็นตรงกัน คือ ความไม่เป็นธรรมในสังคม ที่ปรากฏให้เห็นในสังคมไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งการวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทยที่ พทท. เสนอตามกรอบลัทธิมาร์กซ์เป็นสิ่งที่แปลกใหม่สำหรับนักศึกษาปัญญาชน และสามารถอธิบายสิ่งที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม ซึ่งนับว่าเป็นความคิดที่ก้าวหน้า แปลกใหม่ และเป็นหนทางในการแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยได้

2.3 พทท. กับการสร้างแนวร่วมในเมืองหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

ดังที่ได้กล่าวไว้ในประเด็นที่ผ่านมา ก่อนกรณี 14 ตุลาคม 2516 พทท. ไม่ได้มีความสนใจที่จะสร้างแนวร่วมในเมืองอย่างจริงจัง เพราะยุทธศาสตร์การปฏิวัติกำหนดให้ พทท. เลือกชนบทเป็นฐานกำลังในการต่อสู้ เมื่อสามารถครอบครองชนบทได้ทุกพื้นที่ พทท. จึงจะรุกเข้ามาในเมืองตาม

แนวทาง“ป่าล้อมเมือง” และเมื่อนั้นก็จะนำไปสู่การยึดอำนาจรัฐ ความคิดดังกล่าวจึงทำให้ พลท. ละเลยกลุ่มคนในเมือง ที่มีความใกล้ชิดกับอำนาจรัฐ และอยู่ในสถานะผู้ถูกกดขี่ไม่ต่างจากชาวนา ในชนบท พลท. จึงไม่ได้มีบทบาทชี้หน้าในกรณี 14 ตุลาคม 2516 เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานในเมือง ประเมินสถานการณ์แล้วว่านักศึกษาจะต้องถูกปราบปราม จึงไม่มั่นใจในความปลอดภัยที่สำคัญ อาจไม่เป็นผลดีหากผู้ปฏิบัติงานระดับนำถูกจับกุม จะทำให้สายงานจัดตั้งในเมืองได้รับผลกระทบ เสียหายได้ จึงเล็งที่จะเข้าร่วม โดยตรงนอกจากเป็นผู้สังเกตการณ์ ดังปรากฏในกรณีของ ชง แจ่ม ศรี สมาชิกระดับนำของ พลท. เขาพักอยู่ในกรุงเทพฯ ในช่วงที่มีการเคลื่อนไหวของขบวนการ นักศึกษา จึงมีความคิดที่จะเข้าร่วมการชุมนุมแต่ท้ายที่สุดเขาตัดสินใจไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว เพราะเขา เพิ่งพ้นโทษจากการจำคุกในข้อหาเป็นการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และยังมีเจ้าหน้าที่ติดตามอยู่ ตลอด การเข้าร่วมชุมนุมย่อมไม่ส่งผลดีต่อตัวเขาและขบวนการนักศึกษา ชง ได้เล่าประสบการณ์ในช่วงเวลานั้นความว่า

...ระยะเริ่มต้นที่ 13 คนถูกจับ แล้วเขาเริ่มชุมนุม ผมก็เริ่มเดินวนๆที่ สนามหลวง ตอนนั้นถือว่าผมเป็นคนถูกกฎหมายแล้ว... เพราะฉะนั้นในแง่ในช่วง นั้นผมก็ร้ออย่างเดียว... ที่นี้พอถึงช่วงที่เดินขบวนกัน ผมก็ไปดูรอบๆ ผมเตรียม จะเข้าร่วมขบวนกับเขาเหมือนกัน แต่ทางการกล่าวหาว่ามีมือที่สามแทรกแซง เรา เข้าไปทำให้พวกเขาลำบาก มีหลักฐานกล่าวหาเราได้ เพราะฉะนั้นอย่าเลย ถอย ออกมาดีกว่า...¹⁹⁸

ในขณะที่เดียวกันชงก็ไม่ปฏิเสธว่า มีคนของ พลท. เข้าร่วมในขบวนการนักศึกษาด้วย แต่ ไม่ใช่แกนนำสำคัญ เขาเล่าไว้ดังนี้

...สายในเมืองเขามีคนเข้าร่วมแน่ แต่เป็นระดับล่าง ไม่ใช่แกนนำสำคัญ คุณต้องเข้าใจ สายงานในเมืองเขามีทีมงานที่ว่า อำพราง แก่นแกน ชุ่มช่อน ยาวนาน คือให้รอโอกาส ให้กองทัพมาปลดปล่อยเมือง ไม่ใช่ว่าในเมืองจะลุก ขึ้นมาก่อน เพราะบทเรียนแบบนี้เวียตนามก็เจอมาแล้ว พอลุกขึ้นมาโดนปราบ เรียบ เสียหายมาก เพราะไม่มีกำลังคุ้มกัน แบบจีนเขาก็ถือว่ารอ พอกองทัพแดง

¹⁹⁸ วันชัย ดันดิวิทยาพิทักษ์, “ชง แจ่มศรีเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย,” 75.

เข้ามาปลดปล่อยจับ พวกที่อยู่ในเมืองรักษากำลังของตนเองไว้ให้ดี อย่าให้มัน
ทำลายก็นับว่าเป็นผลดีต่อการสร้างสรรค์ต่อไป เพราะฉะนั้นในแง่หนึ่งการต่อสู้
ด้วยอาวุธ ชนบทล้อมเมือง ก็มีจุดที่ต่างไปจากยุโรป...¹⁹⁹

อย่างไรก็ตาม กรณี 14 ตุลาคม ได้เปิดโอกาสการทำงานในเมืองให้แก่ พท. โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งการเคลื่อนไหวอย่างคึกคักของประชาชน ที่นักศึกษาปัญญาชนเข้าไปคลุกคลี ช่วยเหลือ ให้
ความรู้ และเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่กรรมกรและชาวนา โดยได้เสนอปัญหาที่ตนเองประสบ
มาเป็นเวลานานเพื่อให้รัฐบาลพิจารณาข้อเสนอที่จะนำไปสู่การแก้ไข สภาพดังกล่าวดูเหมือนจะ
เป็นผลดีแก่ พท. ทั้งในการเข้าไปแทรกแซงชี้นำทางความคิด การเคลื่อนไหว และขยายการจัดตั้ง
ในกลุ่มนักศึกษาปัญญาชน กรรมกร และชาวนา คำถามคือ การสร้างแนวร่วมในเมืองของ พท.
ภายหลังกรณี 14 ตุลาคม ซึ่งบรรยากาศทางการเมืองมีความเป็นประชาธิปไตย มีความเปลี่ยนแปลง
ไปจากก่อนหน้าอย่างไรบ้าง

ใน “แถลงการณ์ 30 ปีฯ” พท. ได้กล่าวว่า การที่รัฐบาลเป็นเผด็จการ ปิดกั้นสิทธิเสรีภาพ
ของประชาชน เป็นเงื่อนไขที่ดีในการสร้างแนวร่วม แต่ภายหลังกรณี 14 ตุลาคม 2516 บรรยากาศ
ทางการเมืองของไทยได้เปิดกว้างขึ้น ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ สามารถชุมนุมและทำกิจกรรม
ทางการเมืองได้ตามวิถีของระบอบประชาธิปไตย ในสภาพที่การเมืองไทยเปลี่ยนไปอย่างยั้งนี้ แต่
พท. ก็ยังคงวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองภายในประเทศภายหลังกรณี 14 ตุลาคม ว่า “สภาพการณ์
ทางการเมืองเปลี่ยนมากแต่ยุคสมัยยังไม่เปลี่ยน” ดังปรากฏในเอกสาร “การสร้างแนวร่วมและ
นโยบายของแนวร่วม” ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 เมื่อ พท. วิเคราะห์สถานการณ์การเมือง
เช่นนี้ การกำหนดแนวทางการสร้างแนวร่วมจะเป็นอย่างไร เมื่อไม่มีเงื่อนไขของรัฐบาลเผด็จการ
พท. จะพลิกเพลงสถานการณ์ และสร้างเงื่อนไขอันเป็นผลดีแก่การสร้างแนวร่วมในเมืองได้
อย่างไร ซึ่งหากพิจารณาบรรยากาศเสรีประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในกลุ่ม
นักศึกษาปัญญาชน ผู้มีความตื่นตัวและกระหายไฟรู้ ต้องการศึกษาค้นคว้าความรู้เพื่อพัฒนาและต่อยอด
ทางความคิด บรรยากาศที่เปิดเสรีภาพให้แก่ผู้คนได้นำไปสู่การตีพิมพ์งานเขียนจำนวนมาก
โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเขียนฝ่ายซ้ายในทศวรรษ 2490 ซึ่งเคยเป็นสิ่งต้องห้ามในยุคเผด็จการ ถูก

¹⁹⁹ เรื่องเดียวกัน.

นำมาตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง เช่น โฉมหน้าศักดิ์นาหน้าไทย ของจิตร ภูมิศักดิ์ ตีพิมพ์ซ้ำในพ.ศ. 2517 เป็นงานที่มีอิทธิพลทางความคิดจนกลายเป็นจุดศูนย์กลางของการอภิปรายทางการเมือง และเนื้อหาที่วิเคราะห์ลักษณะสังคมไทยได้รับความนิยมนักศึกษาปัญญาชนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมเป็นอย่างมาก²⁰⁰ มีการตีพิมพ์งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาลัทธิมาร์กซ์ หลักลัทธิเลนิน สรรนิพนธ์เหมาเจ๋อตุงทั้งชุด เผยแพร่ในพ.ศ. 2518 รวมทั้งหนังสือพิมพ์อิตัลกับเสียงใหม่ซึ่งมีบทความทางทฤษฎีเกือบทุกฉบับก็ถูกตีพิมพ์ในช่วงเดียวกัน²⁰¹ นักศึกษาปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้าไม่เพียงเผยแพร่งานเขียนฝ่ายซ้าย แต่พวกเขายังศึกษางานเหล่านั้นอย่างเข้มข้น ซึ่งบรรยากาศเช่นนี้เป็นผลดีต่อพลท. ในการเผยแพร่ความคิดและสร้างแนวร่วมในเมือง

อย่างไรก็ตาม แม้อุณหภูมิที่ร้อนใจความเป็นประชาธิปไตยจะเป็นผลเสียต่อการสร้างแนวร่วมของ พลท. ทว่าโครงสร้างเดิมของสังคมไทยไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป นอกจากการเปลี่ยนผู้นำรัฐบาลเท่านั้น กลไกของรัฐยังทำงานเช่นเดิมภายใต้ระบอบราชการที่เจ้าหน้าที่รัฐเป็นใหญ่ ขณะที่ผู้คนกลุ่มต่างๆต่างคาดหวังการทำงานของรัฐบาลชุดใหม่ให้แก้ไขปัญหาย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหลังกรณี 14 ตุลาคม จึงทำให้เกิดการรวมตัวชุมนุมประท้วงเสนอประเด็นปัญหาของประชาชนกลุ่มต่างๆ เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลเข้าช่วยเหลือและแก้ไขอย่างเป็นธรรม

การชุมนุมประท้วงของประชาชนที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง อันเป็นผลพวงจากการเปิดเสรีภาพทางการเมือง จึงกลายเป็นเงื่อนไขที่ พลท. จะนำปัญหาเหล่านั้นรุดทางการเมือง เนื่องจากความขัดแย้งทางชนชั้นที่ พลท. เสนอมาโดยตลอดยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยแม้จะผ่านการต่อสู้ในกรณี 14 ตุลาคม แต่ปัญหาของประชาชนยังไม่ได้รับการแก้ไข ทางออกที่ พลท. เสนอในการปฏิวัติสังคมและจัดตั้งรัฐบาลของประชาชนจึงยังเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ ทรงพลัง และเป็นความหวังในการยุติปัญหาทั้งหมด เพราะฉะนั้นกลุ่มที่เคลื่อนไหวในเมืองจึงเป็นกลุ่มสำคัญที่ พลท. เพิ่มความสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะหัวขบวนในการเคลื่อนไหวทำกิจกรรมต่างๆ คือ นักศึกษาปัญญาชน ดังสะท้อนจากคำสัมภาษณ์ของอนุช อภาภิรม ในนิตยสาร “สู่อากาศ” ฉบับ 7-13 มิถุนายน 2524 ที่

²⁰⁰ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, และคริส เบเคอร์., *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ*, 386.

²⁰¹ ภาภิไนย์ ชมสินทรัพย์มัน, "ขบวนการนักศึกษาไทย: วิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาไทยในเมืองช่วงระหว่าง 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ถึงปี พ.ศ. 2531" (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554), 138.

กล่าวถึงการทำงานของ พทท. ในเมืองหลัง 14 ตุลาคม ว่า “...พทท. ถือว่าขบวนการนักศึกษาเป็น แหล่งทรัพยากรสำคัญ ที่ต้องขยายและยึดกุม ซึ่ง พทท. เคยกระทำอย่างได้ผลมาแล้วหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2...”²⁰² ขณะที่ชัยวัฒน์ สุรวิชัย ได้แสดงความคิดเห็นในทำนองเดียวกัน ว่า “...หลังจาก 14 ตุลา เขา (พทท. – ผู้ศึกษา) ก็เริ่มมีเจมมุ่งในการจัดตั้งนักศึกษา เพราะนักศึกษา ตื่นตัวและก็เติบโตมาเยอะ...”²⁰³

ดังนั้น หลังกรณี 14 ตุลาคม พทท. จึงมีเจมมุ่งที่จะเข้าไปจัดตั้งนักศึกษาอย่างจริงจัง ซึ่งต่าง จากสถานการณ์ก่อนหน้านี้ที่ พทท. ไม่ได้ให้ความสนใจการสร้างแนวร่วมในเมืองมากนัก อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า พทท. ไม่มีการสร้างแนวร่วมก่อนกรณี 14 ตุลาคมเลย เพียงแต่ผู้ปฏิบัติงาน เคลื่อนไหวอย่างระมัดระวัง ไม่แสดงบทบาทอย่างชัดเจนดังเช่นภายหลังกรณี 14 ตุลาคม ซึ่งจะได้ กล่าวถึงต่อไป ที่สำคัญชัยชนะจากการเคลื่อนไหวของนักศึกษาจากกรณี 14 ตุลาคม ทำให้นักศึกษา เป็นกำลังสำคัญที่ พทท. ต้องการสร้างแนวร่วมเพื่อสนับสนุนงานและเผยแพร่แนวคิดของ พทท. ใน เมือง อีกทั้งลักษณะพิเศษของนักศึกษาที่มีอุดมการณ์ จิตสำนึก และความกระตือรือร้นที่ต้องการ ช่วยเหลือสังคม จึงเป็นคุณสมบัติอันดีที่ พทท. สามารถไว้วางใจในการสร้างแนวร่วมกับนักศึกษา ตามหลักการที่ว่า “ชนชั้นนายทุนน้อยเป็นพันธมิตรที่ไว้วางใจได้ของชนชั้นกรรมาชีพและชาวนา” คำถามที่ตามมาก็คือ พทท. จะใช้วิธีการใดในการสร้างแนวร่วมกับนักศึกษาปัญญาชน

ดังที่ผู้ศึกษาได้เสนอในประเด็น “นักศึกษากับความคิดที่ปฏิวัติแบบ พทท.” ว่า นักศึกษา ก่อน 14 ตุลาคม ส่วนหนึ่งมีความคิดแบบ พทท. โดยผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางความคิดแบบ พทท. ด้วยตนเอง พทท. จึงมีโอกาใช้ช่องทางนี้เชื่อมโยงความคิดของตนเองเข้ากับนักศึกษา ปัญญาชนได้โดยไม่ต้องเปิดเผยโฉมหน้าของผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากการรับข้อมูลผ่านการอ่านเป็น วิธีที่นักศึกษาปัญญาชนสามารถทำได้ด้วยตนเอง การตีพิมพ์ผลงานของ พทท. ออกสู่สาธารณะหลัง กรณี 14 ตุลาคม จึงเปิดโอกาสให้ความคิดของ พทท. เข้าถึงนักศึกษาปัญญาชนได้โดยง่ายและ สะดวก การเผยแพร่ความคิดผ่านงานเขียนของ พทท. ไปยังนักศึกษาปัญญาชนจึงเป็นการเชื่อมโยง

²⁰² วิจัยพันธ์ นันทยุทธ์, เส้นทางชีวิตและโลกทัศน์ทางการเมือง ผิน บัวอ่อน หรือ อำนาจ ยุทธวิวัฒน์ ผู้ชู ธงทฤษฎีการต่อสู้สองแนวทางในการปฏิวัติไทย, (กรุงเทพฯ: โครงการหนังสือ 25 ปี 6 ตุลา, 2544), 77-78.

²⁰³ ชัยวัฒน์ สุรวิชัย นักวิชาการ, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2562.

ทางความคิดของทั้งสองกลุ่ม ทั้งนี้พบว่าภายหลังกรณี 14 ตุลาคม งานเขียนฝ่ายก้าวหน้าได้รับการตีพิมพ์อย่างแพร่หลาย และได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในกลุ่มนักศึกษาปัญญาชน ซึ่งผู้ศึกษาได้จำแนกงานเขียนที่ออกมาจำนวนมากจาก 2 แหล่งใหญ่ ได้แก่ นักศึกษาปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้า และสายของ พทท. ในเมือง

บทความของ พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม เรื่อง “ขบวนการประชาธิปไตยที่นำโดยนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 และความสัมพันธ์กับ พทท.” ได้กล่าวถึงงานเขียนที่จัดทำโดยนักศึกษาปัญญาชนว่า หลังเกิดกรณี 14 ตุลาคม การเผยแพร่ความคิดสังคมนิยมเป็นไปอย่างกว้างขวางและเปิดเผย ขยายไปยังนักศึกษาปัญญาชนทั่วประเทศ หนังสือฝ่ายก้าวหน้ามักจะขายดีคืออยู่ในระหว่าง 3,000 – 5,000 ฉบับ และหนังสือหลายเล่มจะพิมพ์หลายครั้งและมียอดหลายหมื่น รวมทั้ง พรภิรมย์ ยังตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจด้วยว่า การเผยแพร่แนวคิดและการรับแนวคิดสังคมนิยมในช่วงนี้ของนักศึกษาปัญญาชนในเมือง เป็นผลงานของนักศึกษาปัญญาชนเอง ไม่ใช่ พทท. ซึ่งผลิตหนังสือเก่าๆมาเพียงไม่กี่เล่ม²⁰⁴ ซึ่งบทความเรื่อง “ขบวนการประชาธิปไตยที่นำโดยนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 และความสัมพันธ์กับ พทท.” ได้สะท้อนให้เห็นการตื่นตัวทางความคิดแบบสังคมนิยมของนักศึกษาปัญญาชนในช่วงหลังกรณี 14 ตุลาคม โดยกิจกรรมทั้งหมดดำเนินไปตามคลื่นความสนใจของนักศึกษาปัญญาชน ด้วยการทลายกำแพงกั้นองค์ความรู้ที่เคยเป็นสิ่งต้องห้ามในรัฐบาลชุดก่อน ทำให้เกิดปรากฏการณ์เผยแพร่งานเขียนอย่างกว้างขวาง ทั้งการตีพิมพ์ซ้ำ เขียนใหม่ และแปลจากภาษาต่างประเทศ ผลงานที่เผยแพร่ในหลังกรณี 14 ตุลาคมต่างได้รับความสนใจจากนักศึกษาปัญญาชนเป็นอย่างมาก ดังตัวอย่างที่ ฤดี เรืองชัย ได้เล่าไว้ว่า มีการตีพิมพ์หนังสือ “จินแผ่นดินแห่งการปฏิวัติตลอดกาล” ในพ.ศ. 2517 โดยชมรมหนังสืออิสระ เป็นจำนวนหมื่นเล่ม²⁰⁵ ซึ่งนับว่าเป็นยอดพิมพ์ที่สูง การตีพิมพ์หนังสือ “จินแผ่นดินแห่งการปฏิวัติตลอดกาล” จึงสะท้อนให้เห็นความสนใจและความต้องการอ่านหนังสือฝ่ายก้าวหน้าเป็นอย่างมาก แม้สุดท้ายฤดีจะเล่าว่าขาดทุนเพราะนักศึกษาเอาไปแจกกันหมด จนแทบเก็บเงินไม่ได้เลยก็ตาม นอกจากนี้ในปีเดียวกัน ยังมีการจัดนิทรรศการเงินแดง โดยนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งได้รับกระแสตอบรับจากประชาชน

²⁰⁴ พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, “ขบวนการประชาธิปไตยที่นำโดยนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 และความสัมพันธ์กับ พทท.,” เอเชียปริทัศน์ 4, 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2526): 18.

²⁰⁵ ฤดี เรืองชัย, หยอดหนึ่งในกระแสดารา, 140.

ในการเข้าชมเป็นอย่างมากเช่นกัน เพราะความรู้เกี่ยวกับประเทศจีนเป็นสิ่งใหม่ต่อสังคมไทย โดยเฉพาะการปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์ที่สร้างความสนใจใคร่รู้ จึงนับว่าการเผยแพร่งานเขียนฝ่ายก้าวหน้าและการจัดนิทรรศการของนักศึกษาได้จุดกระแสสังคมนิยมให้มีพลุ่งยิ่งขึ้น

งานเขียนฝ่ายก้าวหน้าอีกส่วนหนึ่งเผยแพร่จากสายจัดตั้งของ พคท. ในเมือง ผู้ปฏิบัติงานในเมืองของ พคท. ได้เริ่มตีพิมพ์ผลงานตั้งแต่ก่อนกรณี 14 ตุลาคม สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ได้กล่าวว่าเดือนเมษายน พ.ศ. 2516 สายงานกรุงเทพฯ ของ พคท. สายหนึ่งได้เริ่มตีพิมพ์นิตยสาร “เอเชีย” ซึ่งได้กลายเป็นแหล่งข่าวสารประจำที่สำคัญที่สุดในเรื่องจีนจากจุดยืนของทางการเงินเอง ต่อมาหลังกรณี 14 ตุลาคม นิตยสารเอเชียเริ่มมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเมืองไทย โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาในขณะนั้น ถึงขั้นที่ “บทนำ” และ “เรื่องจากปก” กลายเป็นเอกสารในลักษณะชี้หน้าที่สำคัญที่สุดของขบวนการหลัง 14 ตุลาคม ผู้รับผิดชอบ คือ ธวัช มนุชธรรมธร โดยมี ระวี โคมพระจันทร์ (ยุทธพงศ์ ภูริสัมบรรณ) ร่วมอยู่ในทีมงานด้วย²⁰⁶

ต่อมากลางปี 2517 เกิดกรณีวิวาทะระหว่างผิน บัวอ่อน อดีตกรรมการเมืองและคณะกรรมการกลางของ พคท. กับ พคท. ในประเด็นการวิพากษ์แนวทางของพรรคและการชี้นำขบวนการนักศึกษา สายงานพรรคในกรุงเทพฯ ได้ออกเอกสารมาตอบโต้ผินทางนิตยสาร “ปิฎกภูมิ” และหนังสือพิมพ์ “เสียงใหม่” ต้นปี 2518 ผินยังคงตีพิมพ์งานเขียนวิจารณ์ พคท. โดยครั้งนี้มุ่งประเด็นไปที่งานเขียนของเหมาเจ๋อตุง “ว่าด้วยการศึกษา” และ “ว่าด้วยนโยบาย” ซึ่งมุ่งโจมตีลัทธิคัมภีร์ และ “พวกฉวยโอกาสเอียงซ้าย” ในพรรคจีน ออกเป็นรูปเล่มขนาดเล็กพร้อมคำนำของผินเอง ในครั้งนี้ชมรมหนังสือแสงตะวันของสายงาน พคท. ออกมาโจมตีผินว่า “ถ้อยปัญญา นกสองหัว” และประกาศจะตีพิมพ์สรณิพนธ์เหมาเจ๋อตุง ฉบับสมบูรณ์ออกมาทั้ง 8 เล่ม ในเดือนพฤษภาคมปีนั้น สรณิพนธ์เหมาเจ๋อตุง เล่ม 1 ตอนต้น ของชมรมหนังสือแสงตะวัน ซึ่งถ่ายจากต้นฉบับของสำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศปักกิ่ง ออกวางตลาดในกรุงเทพฯ สมศักดิ์ เสนออย่างน่าสนใจว่า การตีพิมพ์สรณิพนธ์เหมาเจ๋อตุง ถือว่าเป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญยิ่งกว่าการตีพิมพ์หนังสือทั่วไป

²⁰⁶ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง : รวมบทความเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลา และ 6 ตุลา, (กรุงเทพฯ: 6 ตุลารำลึก, 2544), 93.

เพราะนั่นคือ สัญลักษณ์ที่บ่งบอกการครอบงำของ “ความคิดเหมาเจ๋อตุง” ต่อขบวนการนักศึกษา²⁰⁷ ซึ่งจุดเริ่มต้นในการเผยแพร่คือ พคท. ที่รับความคิดเหมาเจ๋อตุงมาเป็นแนวทางชี้นำการปฏิวัติสังคมนิยมไทย เพราะฉะนั้น การครอบงำทางความคิดในขบวนการนักศึกษา จึงแยกไม่ออกระหว่างความคิดของเหมาเจ๋อตุงและ พคท. ซึ่งฝ่ายหลังรับความคิดเหมาเจ๋อตุงมาโดยไม่มี การปรับใช้ให้สอดคล้องกับสังคมนิยมไทย

การอ่านงานเขียนฝ่ายก้าวหน้าดังกล่าวข้างต้นไม่ว่าได้จัดทำโดยกลุ่มนักศึกษาหรือสายงานของ พคท. ก็ตาม แม้แหล่งที่มาต่างกันแต่ผลที่ได้เหมือนกันคือ ทำให้นักศึกษาปัญญาชนเกิดกระบวนการหล่อหลอมทางความคิดแบบ พคท. ด้วยตนเอง จึงทำให้ยอมรับความคิดของ พคท. เข้ามาชี้นำการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง จนดูเหมือนว่า พคท. สามารถจัดตั้งขบวนการนักศึกษาได้ทั้งหมด แต่ในทางปฏิบัตินักศึกษาโดยส่วนใหญ่รับมาเพียงแนวความคิดและกระทำเองโดยมองว่าความคิดของ พคท. เป็นสิ่งที่ถูกต้องสมควรปฏิบัติตาม โดยที่ พคท. เป็นฝ่ายที่มีอิทธิพลครอบงำนักศึกษาปัญญาชนแต่ไม่ได้ชี้นำการเคลื่อนไหว เมื่อเป็นเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่า พคท. สามารถสร้างกลุ่มคนที่มีความคิดแบบเดียวกันขึ้นมาเป็น “แนวร่วมทางความคิด” ที่เห็นด้วยและยอมรับกับความคิดของ พคท. จนกระแสนิยมแบบ พคท. ได้ขยายไปสู่ผู้คนในวงกว้างมากขึ้นนอกเหนือจากนักศึกษาปัญญาชนที่อยู่ในจัดตั้งของ พคท.

โดยในกรณีนี้ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ได้เสนอว่า พคท. สามารถครอบงำนักศึกษาทางความคิดได้จำนวนมาก โดยมาจากการอ่าน การฟังเพลง และการประสบสถานการณ์ แม้นักศึกษาที่เข้าสู่จัดตั้งของ พคท. อาจมีจำนวนไม่มาก แต่กระแสนิยมของ พคท. ได้เป็นที่ยอมรับในขบวนการนักศึกษาโดยส่วนใหญ่ ซึ่งสมศักดิ์ ได้กล่าวไว้ดังนี้

...พคท. ครอบงำสุนัชนิสิตได้เพราะอะไร ก็แล้วแต่คนจะอธิบาย ถ้าไปถามบางคนๆ จะบอกว่า เป็นเพราะเรื่องจัดตั้งเขาแข็งกว่า โดยส่วนตัวผมคิดว่าไม่ใช่ ที่ครอบงำจริงๆเป็นเรื่องความคิด เอาเข้าจริงๆ จนกระทั่งถึง 6 ตุลา คนที่อยู่ในจัดตั้ง พคท. ในแง่จำนวนเป็นตัวเลขชัดๆ มันอาจจะไม่สูง แต่ทางความคิดนี้สูงมาก คนที่ไม่รู้จักพรรค ไม่รู้จักจัดตั้ง ไม่รู้จักอะไรเลย แต่เชื่อวิธีคิดแบบนี้ อ่าน

²⁰⁷ เรื่องเดียวกัน, 94-95.

หนังสือแล้วเชื่อ ฟังเพลงแล้วเชื่อ หรือเจอสถานการณ์การเมืองแล้วเชื่อ ผมว่ามันเป็นแบบนี้เป็นเรื่องความคิดเป็นหลักมากกว่า เรื่องจัดตั้งในความหมายที่ว่า มี ย. (สันนิบาตเยาวชนแห่งประเทศไทย) มี ส. (สมาชิกรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย) ผมว่าไม่ใช่ประเด็นหลัก อาจจะ มี ย. มี ส. ที่มีบทบาทสำคัญ เป็นที่ยอมรับในขบวนการนั้นใช่ แต่ถ้าไม่มีกระแสความคิดบางอย่างที่คนในขณะนั้น สมัยนั้นคิดว่า มันต้องเป็นอย่างนั้น ผมว่ามันครอบงำไม่ได้²⁰⁸

การเคลื่อนไหวและทำกิจกรรมของขบวนการนักศึกษาหลังกรณี 14 ตุลาคม สะท้อนความคิดของ พทท. ออกมาชัดเจน โดย สมศักดิ์ ยังชี้ให้เห็นอีกว่า ความคิดของ พทท. ในขบวนการนักศึกษาเริ่มปรากฏจากการจัดนิทรรศการจีนแดง ในพ.ศ. 2517 โดยนักศึกษากลุ่มอิสระเก่าที่มาทางซ้ายจัดทำขึ้นเอง ในครั้งนั้น พทท. จึงไม่ได้ชักนำการจัดนิทรรศการดังกล่าวโดยตรง อีกทั้งกระแส พทท. ยังไม่ได้ครอบงำขบวนการนักศึกษา กิจกรรมที่จัดขึ้นจึงเหมือนกับการระเบิดความสนใจที่โดนกดก่อนหน้า 14 ตุลาคม มากกว่า²⁰⁹ อย่างไรก็ดี เมื่อความคิดของ พทท. เข้ามามีอิทธิพลในขบวนการนักศึกษาในลักษณะเป็นเครื่องชี้นำทางความคิด จึงส่งผลกระทบต่อรูปแบบการใช้ชีวิตของนักศึกษาที่ต้องดัดแปลงให้สอดคล้องกับหลักคิดแบบ พทท. กระบวนการหล่อหลอมทางความคิดจึงเปลี่ยนไปสู่การดัดแปลงตนเองให้เป็นชนชั้นกรรมาชีพ อันเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมในขบวนการนักศึกษาที่โน้มเอียงไปทางฝ่ายซ้าย

นอกจากนี้ พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม ได้อธิบายปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นว่า พทท. ได้เข้าไปมีอิทธิพลในขบวนการนักศึกษาปัญญาชน ช่วงพ.ศ. 2518 – 2519 โดยกล่าวว่า ขบวนการนักศึกษาได้จำลองยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และค่านิยมที่ถือปฏิบัติของพรรคในชนบทมาใช้กับขบวนการก้าวหน้าในเมือง ทำให้ขบวนการนักศึกษาในช่วงนี้มีภาพพจน์ออกมาในลักษณะซ้ายจัด รุนแรง เกรตตรง ดิตคัมภีร์ ขาดการประนีประนอมเพื่อผลทางการเมือง ทำให้เกิดภาวะถูกโดดเดี่ยวเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐเริ่มโจมตี ด้วยการใช้กลไกของรัฐทุกประเภท ซึ่ง พรภิรมย์ ได้เสนอปรากฏการณ์ “ซ้ายจัด” ของขบวนการนักศึกษาที่เกิดขึ้นไว้ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก การดัดแปลงชีวทัศน์ โลกทัศน์

²⁰⁸ ชูวัส ฤกษ์ศิริสุข., แล ไปข้างหน้า (2516-2519) ขบวนการนักศึกษากับซ้ายไทย, 29.

²⁰⁹ เรื่องเดียวกัน.

ให้เป็นแบบชนชั้นกรรมาชีพ ประการที่สอง อุดมการณ์สังคมนิยมแบบเหมาเจ๋อตุงเข้าครอบงำ ขบวนการนักศึกษาผ่าน พทท. และประการสุดท้าย ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีและนโยบายของ พทท. ใน ชนบทถูกนำมาใช้เป็นเป้าหมายในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการนักศึกษาก้าวหน้าในเมือง²¹⁰

นอกจากความคิดของ พทท. ซึ่งสะท้อนจากการจัดกิจกรรม การเปลี่ยนรูปแบบการใช้ชีวิต และการยึดถือแนวคิดเหมาเจ๋อตุงแล้ว ยังพบว่ามีการนำแนวคิดของ พทท. ไปใช้ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มและองค์กรนักศึกษาที่ก้าวหน้าในมหาวิทยาลัยต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความนิยมต่อความคิดที่ พทท. เสนออย่างแพร่หลายในเวลาอันสั้น ดังเช่น กรณีของ น.พ. พรหมินทร์ เลิศสุริย์เดช หรือ หมอมิ่ง ได้เล่าถึงการนำแนวคิดของ พทท. มาใช้ในการทำงานของพรรคแนวร่วมมหิดล ซึ่งตนเองเป็นเลขานุการฯ คนที่สองต่อจาก น.พ. เหวง โตจิราการ ในพ.ศ. 2518 ความว่า “...ยอมรับว่า อุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย มีอิทธิพลในทางความคิดที่ทำให้เรามีจิตใจที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว แต่อิทธิพลในทางจัดตั้งที่เป็นการชี้นำมาโดยตรงนั้น คิดว่าไม่มี...”²¹¹

คำบอกเล่าของหมอมิ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ซึ่งมองว่า พทท. เข้าไปนำทางความคิดในกลุ่มนักศึกษาปัญญาชนสูงมาก โดยเฉพาะในพ.ศ. 2518 ที่สมศักดิ์กล่าวไว้ว่า “พทท. ชนะทุกกระแสในการครอบงำทางความคิดของนักศึกษา” เพราะทุกคนล้วนยอมรับว่า ปัญหาทั้งหมดไม่สามารถแก้ไขได้แม้จะผ่านกรณี 14 ตุลาคม มาแล้วก็ตาม ดังนั้น ข้อเสนอของ พทท. จึงเป็นสิ่งที่น่าดึงดูดใจที่สุด²¹²

นอกจากการเผยแพร่งานเขียนและเสพงานต่างๆดังกล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จนทำให้นักศึกษาปัญญาชนเกิดกระบวนการหล่อหลอมทางความคิดแบบ พทท. ด้วยตนเอง ประเด็นต่อมาที่มีความสำคัญ คือ การสร้างแนวร่วมในเมืองของผู้ปฏิบัติงาน โดยวิธีทำงานมวลชนตามหลักการที่

²¹⁰พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม., “ขบวนการประชาธิปไตยที่นำโดยนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 และความสัมพันธ์กับ พทท.,” 21-22.

²¹¹ แคน สาริกา (นามแฝง), *คนตุลาตายแล้ว*, (กรุงเทพฯ: สาริกา, 2550), 13-14.

²¹²ชูวิศ ฤกษ์ศิริสุข., *แลไปข้างหน้า* (2516-2519) ขบวนการนักศึกษากับซ้ายไทย, 30.

พท. ประกาศไว้ในเอกสาร “แนวนโยบายการสร้างแนวร่วม”²¹³ ซึ่งการศึกษาของพรภิรมย์ เอี่ยมธรรม พบว่า พท. เริ่มต้นจากการจัดตั้งปัญญาชนลูกจีนเข้าเป็นสมาชิกสันนิบาตเยาวชนประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย (ส.ย.ท.) องค์กรมือขวาของ พท. ทำงานด้านขยายความคิดสังคมนิยมในหมู่เยาวชน นอกจากนี้ พรภิรมย์ยังได้มีโอกาสสัมภาษณ์อดีตนักศึกษาผู้หนึ่ง ซึ่งเล่าว่า พท. เข้าแทรกซึมในองค์กรนักศึกษาอีกลุ่ม การนำกำหนดนโยบาย จัดตั้งนักศึกษาก้าวหน้าโดยการใช้สายสัมพันธ์ส่วนตัว แบบเพื่อนฝูง ยกระดับทางการเมืองด้วยการตั้งกลุ่มศึกษาหนังสือก้าวหน้า เช่น ศึกษาปรัชญานิพนธ์ 5 บท นิทานลุงโง่ย้ายภูเขาจางซือ เต๋อ โดยพวกเขาจะเน้นจริยธรรมอย่างมาก เมื่อเห็นว่านักศึกษาผู้ใดมีความคิดทางการเมืองสูงกอมมากพอที่จะเปิดเผยแสดงตัวเป็นสายจัดตั้งของ พท. ได้ ก็จะชักชวนให้ร่วมมือกับ พท. จากข้อมูลการศึกษาและการวิเคราะห์ของพรภิรมย์ ยังพบอีกว่า บทบาทและนโยบายขององค์กรนักศึกษาช่วงพ.ศ. 2518 มีน้ำหนักมากพอที่จะกล่าวได้ว่า พท. ได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย ทิศทางการต่อสู้ของขบวนการนักศึกษาในเมืองอยู่ไม่น้อย สายจัดตั้งของ พท. ได้แทรกเข้าไปตามจุดต่างๆ เช่น ใน ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) หนังสือพิมพ์อธิปไตย โดยทำหน้าที่นำการศึกษาทฤษฎี ชี้นำการเคลื่อนไหว วิเคราะห์สถานการณ์ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในขบวนการนักศึกษา²¹⁴ ซึ่งข้อสรุปของพรภิรมย์ข้างต้น สอดคล้องกับข้อเสนอของสมศักดิ์ ที่มองว่า การได้เป็นเลขา สนท. ของ เกรียงกมล เลาหะไพโรจน์ ในพ.ศ. 2518 มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ (symbolic) ที่สะท้อนการเริ่มต้นการนำของ พท. ต่อขบวนการนักศึกษา²¹⁵

²¹³ แม้เอกสาร “แนวนโยบายการสร้างแนวร่วม” จะถูกเขียนขึ้นภายหลัง แต่ย่อมมีการนำประสบการณ์ที่เคยเคลื่อนไหวไปเป็นข้อมูลในการเขียน เพราะนอกจากแนวนโยบายจะสะท้อนความคิดการสร้างแนวร่วมของ พท. แล้ว ยังอาจมองได้ว่าแนวนโยบายสะท้อนความคิดและวิธีการของผู้ปฏิบัติงานในเมือง ซึ่งส่วนใหญ่มีอิสระในการทำงานและห่างไกลจากการชี้นำของศูนย์กลางพรรค อย่างไรก็ตาม นั่นเป็นเพียงข้อสันนิษฐานของผู้ศึกษาที่วิเคราะห์จากช่วงเวลาการเขียนเอกสาร และสถานการณ์การสร้างแนวร่วมในเมืองซึ่งอยู่คนละช่วงกัน ทว่าทั้งสองสิ่งต่างสะท้อนซึ่งกันและกัน หรือสุดท้ายแล้วการเขียนแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พท. อาจจะไม่เชื่อมโยงกับสิ่งใดเลย นอกจากการเขียนขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเอกสารศึกษาของผู้ปฏิบัติงาน โดยคัดลอกหลักการใหญ่มาจากจีน

²¹⁴ พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม., “ขบวนการประชาธิปไตยที่นำโดยนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 และความสัมพันธ์กับ พท.,” 21-22.

²¹⁵ สมศักดิ์ เจริญธีรสกุล, ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง : รวมบทความเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลา และ 6 ตุลา, 95.

แม้กระแสความคิดแบบ พท. ได้เริ่มแพร่หลายและเป็นที่รับรู้ในกลุ่มนักศึกษาปัญญาชน แต่นักศึกษาปัญญาชนส่วนใหญ่ในขณะนั้นไม่ได้อยู่ในจัดตั้งของ พท. หรือที่มีอยู่ก็เป็นจำนวนน้อยมาก เนื่องจากการเฟ้นหาคนที่เข้าสู่จัดตั้งต้องกระทำอย่างระมัดระวัง หากประวัติและความคิดทางการเมืองไม่แจ่มชัด ผู้ปฏิบัติงานจะไม่เสี่ยงเปิดเผยตัวตน เพราะเกรงว่าอาจเป็นสายลับของฝ่ายตรงข้าม ด้วยเหตุนี้การเข้าสู่กระบวนการจัดตั้งจึงพิถีพิถันและใช้ระยะเวลาานาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบทบาทของแต่ละคน รวมทั้งการประเมินความน่าเชื่อถือของผู้ที่จะเข้าจัดตั้งด้วย

ดังเช่นกรณีของ ฤดี เริงชัย เธอถูกชักชวนเข้าจัดตั้งในพ.ศ. 2517 สืบเนื่องมาจากชื่อเสียงในการเขียนคอลัมน์ของเธอ โดยเฉพาะการวิพากษ์รักเสรีในขบวนการนักศึกษา ซึ่งเธอนำแนวคิดต่างๆ ของ พท. มาใช้ในการเขียนเพื่อป้องกันมิให้โดนกล่าวหาว่าเป็นลัทธิแก่เช่นที่หลายคนในขบวนการศึกษากำลังประสบ แต่กระนั้นก็ตาม ด้วยการวิพากษ์ความรักที่เกิดขึ้นในขบวนการนักศึกษาอย่างรุนแรง จึงก่อให้เกิดการต่อต้านอย่างหนัก ถึงขั้นที่ถูกลูกขู่ว่าร้ายร่างกาย แม้อยู่ในสถานการณ์ที่ตึงเครียดแต่ฤดีก็มีความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะ เธอจึงพยายามทำตนเองให้ดูก้าวหน้า ไปพูดคุยในกลุ่มและองค์กรต่างๆ ที่นักศึกษามาเชิญ และยังใช้คำสอนของ พท. ได้กลับไป ปลอบโยนให้คนเข้าใจว่าเธออยู่ในจัดตั้งของ พท. ทั้งๆ ที่เธอไม่เคยคิดเรื่องเข้าจัดตั้งเลย²¹⁶ ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ พท. สนใจฤดี และชักชวนเธอเข้าจัดตั้งในเวลาต่อมา ดังที่เธอเขียนเอาไว้ว่า

...เวลานั้นข้างนอกฉันยิ้มขึ้น แต่ข้างในว่าเหว่เหลือเกิน แต่เลือดเข้าตาฉันเสียแล้ว เริ่มมีเสียงต่อว่า ว่าฉันทำลายแนวร่วม ฉันจึงตั้งป้อมมากขึ้น ถึงตอนนี้ต่อให้ พท. มาร่วมถล่มฉัน ฉันก็จะอัดกับ พท. แบบไม่เลียงเหมือนกัน รุ่นพี่ที่เคยชื่นชมเอ็นดูพากันมองฉันอย่างแปลกใจและเกรงขาม ไม่มีใครกล้าใช้สอยอะไรฉันอีก... ปรากฏว่า พท. เป็นกลุ่มที่เห็นใจฉัน ทั้งสถานการณ์ใหญ่ที่ฝ่ายขวาเริ่มนโยบายขวาพิฆาตซ้าย ทำให้คนถือดีอย่างฉันอ่อนลงมามาก ฉันไม่คิดเปิดโปงใครอีกเพราะขบวนการนักศึกษาถูกคุกคามจากภัยขวามือมากขึ้นทุกที ถ้าฉันทำอย่างนั้นก็จะกลายเป็นสาวไส้ให้กากินไป ตอนนี้ฉันเริ่มเป็นมวลชนในจัดตั้งของ

²¹⁶ ฤดี เริงชัย. หยอดหนึ่งในกระแสธาร, 143-144

พท. แต่ฉันยังไม่สมัครเข้า ส.ย.ท. (สันนิบาตเยาวชนคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย)...²¹⁷

แม้นักศึกษาปัญญาชนที่อยู่ในจัดตั้งยังมีจำนวนไม่มาก แต่ปรากฏข้อมูลว่ามีความพยายามในการสร้างแนวร่วมกับนักศึกษาปัญญาชนในกลุ่มเดียวกัน และมีนักศึกษาที่ก้าวหน้าต้องการเข้าร่วมกับ พท. ทั้งกรณีที่เป็นชักชวนเพื่อน และเพื่อนขอเข้าสู่จัดตั้งเอง

สำหรับตัวอย่างในกรณีแรก เป็นประสบการณ์ของชัยวัฒน์ สุรวิชัย ซึ่งมีความสนิทสนมกับจรล ดิษฐาอภิชัย เพื่อนที่ทำกิจกรรมทางการเมืองร่วมกัน จึงมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนะกันบ่อยครั้ง ชัยวัฒน์ได้แสดงออกทางความคิดทางการเมืองที่ก้าวหน้าและเป็นผู้ดำเนินงานเคลื่อนไหวในประเด็นต่างๆร่วมกับธีรยุทธ บุญมี เมื่อสำเร็จการศึกษามีโอกาสเข้าสังกัดพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย (พสท.) ทำงานใกล้ชิดกับมวลชน จรลจึงพยายามชักชวนชัยวัฒน์เข้าสู่จัดตั้งของ พท. แต่ชัยวัฒน์ไม่ได้ตกลงเพราะเขาเห็นว่าม้งงานอื่นที่ต้องทำอีกมากในสถานะสมาชิก พสท. ที่ได้ก่อตั้งเมื่อพ.ศ. 2517 ชัยวัฒน์จึงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเข้าจัดตั้งก็สามารถเคลื่อนไหวทำกิจกรรมได้ ดังที่เขาเล่าว่า

...แบบจรล ดิษฐาอภิชัยเนี่ยกับผมสนิทกันนะ แล้วก็ของเขาเนี่ยเป็นสไตส์แบบที่ผมบอกคือว่าจิตใจงดงามดี แต่ว่าถ้าเป็นเรื่องการเมืองเนี่ยแรงมาก ชัดกระหน่ำ อะไรต่างๆ เป็นเรื่องความคิด เพราะมันไปไหนกับเขาเนี่ย บางทีมันสมมติถ้าเรายืนอยู่ตรงนี้ จะมาตรงนี้นะ เขาพาอ้อมไป นั่งรถเมล์ นั่งอะไรต่างๆ อ้อมกันไป เสร็จแล้วพอเดินๆไป คือมัน คนไม่รู้จะต้องรู้กันว่าจรลเนี่ยจะต้องมีอะไร นั่งคุยกันจะต้องมีท่าทางมีชั้นเชิงอะไรต่างๆ เสร็จแล้วก็หยิบกระดาษน้อย... กระดาษน้อยเป็นมดหรือเข็มมุ้งของพรรคในเรื่องนั้น เรื่องนี้จะต้องทำอะไร สายจัดตั้งเขาจะเขียนเป็นข้อความสั้นๆ แล้วเขาก็มาอ่านให้ฟัง (แสดงว่าคุณจรลเคย

²¹⁷ เรื่องเดียวกัน, 145.

ทาบตามคุณชัชวัฒน์? – ผู้ศึกษา) ใช่ แต่ไม่สำเร็จ คือ มันเป็นเพื่อนกันมากกว่า...
เราก็คงไม่ได้อยากจะเป็น ส. เป็น ย. อะไรต่างๆ อยู่แบบนี้เราก็คงสบายของเรา...²¹⁸

อีกตัวอย่างหนึ่ง สำหรับกรณีเพื่อนชักชวนเพื่อน เป็นประสบการณ์ของสหายโดม อดีต
นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวของวอยซ์ทีวี และเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ใน
วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2560 สหายโดมเล่าการถูกชักชวนของเธอว่า

...ปีสุดท้ายก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ก็คือ ‘พรรคจุฬา-ประชาชน’ ขณะ
การเลือกตั้ง มีการเคลื่อนไหวกว้างๆ แบบเปิดเผย ขณะที่มีการเคลื่อนไหวกว้างๆ
แบบเปิดเผย แต่ละคนก็จะมีสายของพรรคคอมมิวนิสต์มาติดต่อ โดยที่เราแทบไม่
รู้ตัวในตอนแรก เขาชวนไปศึกษากลุ่มย่อย เช่น 3 คนบ้าง 2 คนบ้าง มีสถานที่นัด
ไปนอกมหาวิทยาลัย อ่านหนังสือประธานเหมา

จริงๆ แล้วคือหน่วยย่อยๆ ของพรรคคอมมิวนิสต์ที่แทรกเข้ามา คนที่
แทรกเข้ามามีนักศึกษาด้วย อย่างหัวหน้าหน่วยของพี่ก็เป็นรุ่นพี่คณะวิทยาศาสตร์
ตอนนั้นเขาอยู่ปี 4 ซึ่งสายตระกูลเขาเป็นคอมมิวนิสต์ทั้งนั้น คือเป็นสายใหญ่ๆ
...²¹⁹

สำหรับตัวอย่างในกรณีที่สอง ฤดี เรืองชัย เล่าประสบการณ์ของเธอจากการที่มีเพื่อนมาขอ
สมัครเข้าพรรคกับเธอ แต่เธอไม่มีอำนาจตัดสินใจจึงปฏิเสธไป แต่ได้รายงานให้จัดตั้งผู้มีอำนาจ
ตัดสินใจรับรู้ ซึ่งเธอได้เล่าย้อนความหลังว่า

...ประยูรทศเฝ้ารอที่บ้านบอกว่ามีเรื่องสำคัญต้องพูดกับฉันให้ได้... เขาจะ
ขอสมัครเข้าพรรคกับฉันให้ได้ คุยกับเขาอยู่นานๆ เพราะ ส.ย.ท. หรือที่เรียกสั้นๆ
ว่า ย. ฉันก็ยังไม่ได้เป็นเลย จะรับเขาเป็นสมาชิกพรรคได้อย่างไร... ฉันรายงานเรื่อง
ประยูรทศอยากเข้าพรรคให้จัดตั้งรู้ แต่จัดตั้งจิตใจสงสัยเรื่องที่ประยูรทศไปได้หัววัน

²¹⁸ ชัชวัฒน์ สุวิชัย นักวิชาการ, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2562.

²¹⁹ วอยซ์ทีวี, "เปิดชีวิต ‘สหายโดม’ เข้าป่าจับปืนหลัง 6 ตุลา 19 หวังชิงอำนาจรัฐ," 2561, เข้าถึงเมื่อ 9
มีนาคม 2562, <https://www.voicetv.co.th/read/529903>.

ฉันก็ไม่รู้ว่าการไปได้หัวมันเป็นอุปสรรคอะไรนักหนากับการขอเข้าพรรค แต่ฉันก็นำความไปบอกประยูทธ ประยูทธหน้าเฟือด ฉันจึงรู้ว่า เขาเคยเที่ยวไปขอสมัครเข้าพรรคกับคนอื่นๆ มาแล้วและใครๆ ก็ติดปัญหานี้...²²⁰

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ภายหลังกรณี 14 ตุลาคม 2516 พท. ได้เข้ามามีอิทธิพลทางความคิดต่อนักศึกษาปัญญาชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเสนอความคิดของ พท. แปลกใหม่และเป็นระบบ อีกทั้งยังเสนอทางออกที่เป็นรูปธรรมต่อการแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจน พท. จึงเป็นผู้เสนอชุดยอดทางความคิดที่กระทบอารมณ์ความรู้สึก และอธิบายเหตุผลประกอบที่สอดคล้องกับปรากฏการณ์ในสังคมไทย นักศึกษาปัญญาชนจึงยินดีตอบรับความคิดของ พท. รับมาเป็นเครื่องชี้นำในการเคลื่อนไหวและการใช้ชีวิต ดังนั้น เมื่อความคิด พท. มีรากฐานที่มั่นคงในขบวนการนักศึกษาปัญญาชน พท. จึงเข้าไปจัดตั้งนักศึกษาปัญญาชนที่เห็นว่ามีความคิดก้าวหน้าและเป็นผู้ที่จะส่งเสริมการเคลื่อนไหวของ พท. ในเมืองได้

2.4 พลังสามประสาน นักศึกษา กรรมกร และชาวนา

การสร้างแนวร่วมในเมืองของ พท. ไม่ได้จำกัดอยู่ในกลุ่มนักศึกษาปัญญาชนที่ประเมินว่าเป็นชนชั้นนายทุนน้อยเท่านั้น ทว่าชนชั้นกรรมกรและชาวนา ก็เป็นเป้าหมายหนึ่งในการสร้างแนวร่วมเช่นเดียวกัน โดยทั้งสองกลุ่มต่างมีความสำคัญไม่น้อยกว่านักศึกษาปัญญาชน เพราะการดำเนินงานจะเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นหากเกิดความร่วมมือระหว่างกัน ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาจึงต้องการอธิบาย การสร้างแนวร่วมในเมืองของ พท. ผ่านนักศึกษาปัญญาชน กรรมกร และชาวนา จนเกิดความร่วมมือที่เรียกว่า “สามประสาน” ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของทั้งสามกลุ่มร่วมกัน โดยมี พท. แทรกซึมอยู่ด้วย คำถามสำคัญในประเด็นนี้คือ พท. เข้าไปสร้างแนวร่วมรูปแบบ “สามประสาน” ได้อย่างไร

อย่างไรก็ตาม ก่อนพ.ศ. 2500 พท. ได้เคยมีสายจัดตั้งกรรมกรในเมืองที่เข้มแข็ง แต่เมื่อจอมพลสฤษดิ์ รัชชชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การเคลื่อนไหวในเมืองของ พท. ก็อ่อนแอและหยุดชะงักลงอันเป็นผลมาจากนโยบายการปราบปรามที่เด็ดขาดของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ที่ได้ทำการจับกุม ปราบปราม และประหารชีวิตผู้ต้องหาว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

²²⁰ ฤดี เรืองชัย. หยดหนึ่งในกระแสธาร, 149-150.

จนกระทั่งภายหลังกรณี 14 ตุลาคม การจัดตั้งกรรมกรในกรุงเทพฯ ของ พคท. จึงเกิดขึ้นอีกครั้ง หลังจากที่เขาตอนไปเป็นเวลานาน ทั้งนี้ พคท. ไม่ได้เข้าไปมีบทบาทในการเคลื่อนไหวของกรรมกรในทันที ซึ่งผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเพราะสายงานกรรมกรในเมืองคงถูกทำลายไป ผู้ปฏิบัติงานหลบลงใต้ดิน หรือบางส่วนเดินทางเข้าฐานที่มั่นในชนบท จึงไม่สามารถติดตามจากสายงานเดิมได้ การเริ่มต้นใหม่จึงต้องใช้ระยะเวลาและไม่ได้เห็นผลในทันที

อย่างไรก็ดี นอกจากการตื่นตัวของนักศึกษาปัญญาชนที่เป็นดอกผลจากกรณี 14 ตุลาคม แล้ว ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นคือ ปราบกฏการณ์การรวมกลุ่มเคลื่อนไหวของประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มกรรมกรและชาวนา ได้เรียกร้องให้รัฐบาลเข้าช่วยเหลือปัญหาความเดือดร้อนของพวกเขาจากความไม่เป็นธรรมที่ได้รับ ซึ่งนิคม จันทรวิทุร ได้สรุปยอดการนัดหยุดงานในพ.ศ. 2516 เพียงปีเดียวซึ่งมีจำนวนถึง 489 ครั้ง นับว่าเป็นยอดสูงสุดในรอบ 20 ปี (ตั้งแต่พ.ศ. 2496-2516) ที่เกิดการนัดหยุดงานกระจายทั่วไปในกรุงเทพฯ และในต่างจังหวัด กล่าวกันว่าถือเป็นปีแห่งวิกฤตการณ์ทางด้านแรงงาน โดยที่นิคม มองว่า การนัดหยุดงานดังกล่าวเป็นอุบัติเหตุทางด้านแรงงาน เมื่อเกิดการนัดหยุดงานขึ้นในแห่งหนึ่ง บริเวณใกล้เคียงก็จะเกิดขึ้นตามมาเป็นลูกโซ่ การยื่นข้อเรียกร้องในระยะแรกๆ แม้จะเป็นการเรียกร้องธรรมดาเพื่อเพิ่มค่าครองชีพก็ตาม แต่ก็ถือได้ว่าเป็นการเรียกร้องที่เกิดขึ้น โดยกรรมกรแทบฯ มิได้ถูกยุยงหรือมีผู้นำเตรียมการวางแผนมาให้ก่อนเป็นส่วนใหญ่²²¹ เช่นเดียวกับความคิดของฤดี เรืองชัย ซึ่งมองการเคลื่อนไหวต่อสู้ของกรรมกรหลังกรณี 14 ตุลาคม ว่ามีลักษณะเป็นการต่อสู้แบบเป็นไปเอง²²²

นอกจากนี้ สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ ยังมองไปในทิศทางเดียวกันว่า การนัดหยุดงานในช่วงแรกไม่ใช่การยุยงของฝ่ายซ้าย เพราะในระหว่างปลายปี 2516 จนถึง 2517 ที่กรรมกรนัดหยุดงานอย่างมากนั้น ยังไม่มีขบวนการฝ่ายซ้ายที่ไหนแข็งแกร่งพอที่จะไปยุยงกรรมกร โรงงานนับพัน โรงงานให้หยุดงานได้ ปัญหาการนัดหยุดงานเหล่านั้น เกิดจากสภาพความบีบคั้นเรื้อรังแค้นของกรรมกรที่สั่ง

²²¹ นิคม จันทรวิทุร, แรงงานไทยกับสหภาพแรงงาน, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2526), 103.

²²² ฤดี เรืองชัย, หยดหนึ่งในกระแสธาร, 154. แม้ก่อนหน้านี้อฤดีจะเคยประเมินว่า พคท. คงมีส่วนในการผลักดันการต่อสู้ของกรรมกรอยู่ไม่น้อย แต่เมื่อเธอมีโอกาสได้สัมผัสกับสายงานกรรมกร เธอจึงต้องเปลี่ยนความคิดใหม่ ผู้ศึกษาจะหยิบยกประเด็นดังกล่าวมาอธิบายต่อไป เมื่อกล่าวถึงการทำงานของสายงานกรรมกรในเมือง ซึ่งฤดี เป็นหนึ่งในผู้ปฏิบัติงานของพรรค

สมตัวมาแสนนาน จนเกิดแรงระเบิดขึ้นในระยะดังกล่าว ข้อเรียกร้องของกรรมกรโดยมากก็มักเป็นเรื่องขอให้นายจ้างเพิ่มค่าแรงงานและสวัสดิการ รวมทั้งหลักประกันในการทำงานต่างๆ กระแสแห่งการต่อสู้ของกรรมกรที่เพิ่มขึ้นในระยะนี้เอง ได้นำมาสู่การก่อตั้งองค์กรกรรมกรในรูปของสหภาพแรงงานขึ้นมากมายในวิสาหกิจต่างๆ ทั้งในภาครัฐวิสาหกิจและโรงงานเอกชน ซึ่งการรวมตัวกันของกรรมกรเข้าเป็นสหภาพแรงงาน จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยภายใต้ระบอบเผด็จการก่อนหน้า²²³

ในขณะเดียวกัน ชาวนาก็มีการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม โดยเฉพาะในปัญหาที่ชาวนาประสบร่วมกัน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ปัญหาที่ดินทำกิน และการถูกรังแกจากเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งสองประเด็นเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน ในด้านหนึ่งคือสัมพันธ์กับปากท้องของชาวนา ส่วนอีกด้านหนึ่งคือการกอบโกยผลประโยชน์จากชนชั้นปกครอง ปัญหาที่ดินทำกินทำลายระบบการผลิตแบบยังชีพของชาวนา อีกทั้งยังยึดโยงชาวนาในชนบทให้ขึ้นกับเมือง หากชาวนาสูญเสียที่ดินทำกินก็ต้องขายแรงงานเพื่อแสวงหาทางรอดในชีวิต ปัญหาดังกล่าวที่ชาวนาประสบไม่เคยได้รับการเหลียวแล เสียงร้องเรียนของชาวนาไม่เคยดังพอที่จะได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ขณะที่ชาวนาคาดหวังว่าระบบราชการจะช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนได้ แต่ทว่าสิ่งที่ชาวนาได้รับการเพิกเฉยไม่ใส่ใจ และการใช้อำนาจรัฐแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกับนายทุน และเจ้าที่ดิน ซ้ำเติมให้ชาวนายิ่งยากจน ไร้ที่ดินทำกิน ขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต “สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย” จึงถูกจัดตั้งขึ้นในพ.ศ. 2517 ท่ามกลางกระแสการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของประชาชนชนชั้นต่างๆ ในขอบเขตทั่วประเทศ องค์กรของชาวนาที่กำเนิดขึ้นจึงได้รับกระแสนอรับจากชาวนาเป็นอย่างดี มีสมาชิกเข้าร่วมหลายจังหวัดในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคอีสาน ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่ชาวนาจำนวนมากประสบร่วมกัน และยังแสดงให้เห็นถึงความต้องการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชาวนา

กนกศักดิ์ แก้วเทพ ได้วิเคราะห์การเกิดจิตสำนึกของชาวนาที่เข้าร่วมสหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย หรือ สชท. ที่ก่อตั้งในพ.ศ. 2517 โดยเขาเสนอว่า ชาวนาไทยมีความต้องการที่จะ

²²³ สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ, "เหตุการณ์ 6 ตุลาฯ เกิดขึ้นได้อย่างไร," เข้าถึงเมื่อ 30 มีนาคม 2562, <https://doct6.com/learn-about/how/chapter-2/2-2/2-2-1>.

ต่อสู้อย่างสูง ไม่ว่าจะการต่อสู้นั้นจะเป็นไปในรูปแบบใดเพื่อผลประโยชน์รูปธรรมเฉพาะหน้าและอื่นๆ สิ่งที่เป็นแรงกดดันมิให้ชาวนาแสดงพฤติกรรมที่ต่อสู้ออกมาจึงมิใช่ปัจจัยทางด้านอุดมการณ์ หากแต่เป็นปัจจัยภายนอกที่กดดันและปราบปรามเอาไว้ ซึ่งสามารถยืนยันข้อสรุปดังกล่าวได้จากความเป็นจริงที่เกิดขึ้นคือ หลังจากที่มีการโยกย้ายปัจจัยผลักดันด้านการปราบปรามของรัฐออกไปชั่วคราวเมื่อหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่ไม่มีอำนาจเผด็จการ ชาวนาชาวไร่จำนวนมากได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกับสหพันธ์ฯ ในปริมาณมากและรวดเร็ว นี่เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการในการต่อสู้ที่แผ่เร้นอยู่จนกระทั่งได้เกิดปัจจัยปราบปรามชาวนาทั้งจากกลไกอำนาจรัฐและจากกองกำลังที่ผิดกฎหมาย ขบวนการชาวนาจึงถูกบังคับให้สงบเงียบไป อย่างไรก็ตาม มิใช่ชาวนาทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ที่จะเกิดจิตสำนึกทางการเมืองสูงขึ้น แต่ถ้าเงื่อนไขที่เป็นประชาธิปไตยก็อนุมานได้ว่าโอกาสที่ชาวนาจะมีจิตสำนึกสูงขึ้นนั้นจะมีจำนวนที่เพิ่มขึ้น และเป็นพลังที่สำคัญที่สุดพลังหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างแน่นอน²²⁴

ดังนั้น เมื่อมองในภาพรวมของกระแสการเมืองไทยที่ประชาชนผู้เคยถูกกดทับจากอำนาจรัฐ ได้ลุกขึ้นมาชุมนุมประท้วงและสะท้อนปัญหาของตนเองให้สาธารณชนรับรู้ จึงทำให้พลังของประชาชนเติบโตขยายตัว โดยเฉพาะเมื่อแต่ละฝ่ายมีปัญหาที่สะสมมาเป็นเวลานาน ขบวนการนักศึกษา กรรมกรและชาวนาในช่วงแรก จึงมีลักษณะที่เคลื่อนไหวด้วยตัวเองตามแรงผลักดันของสถานการณ์ในแต่ละช่วง หากจะมีข้อแตกต่างก็คือ นักศึกษาปัญญาชนคือกลุ่มแรกที่ได้รับอิทธิพลจาก พท. และนักศึกษาปัญญาชนสามารถหล่อหลอมความคิดตามอุดมคติของ พท. ได้ด้วยตนเอง ในขณะที่กรรมกรมีพื้นเพ ความคิด และเป้าหมายในชีวิตที่แตกต่างกับนักศึกษาปัญญาชน พวกเขาจึงสนใจแต่เรื่องปากท้อง และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของตนเองในแต่ละวัน ไม่ได้สนใจกระแสความรู้อะไรๆที่กำลังเป็นที่นิยมในสังคมการเมือง ส่วนชาวนา เมื่อตระหนักถึงปัญหาความทุกข์ยาก และเป้าหมายที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตให้ดีขึ้น จึงกลายเป็นพื้นฐานในการก่อรูปของจิตสำนึกการต่อสู้ เมื่อชาวนาผ่านประสบการณ์จากการถูกกดขี่และความผิดหวังในการช่วยเหลือของรัฐบาล หนทางที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจที่กดขี่ชาวนาได้คือการต่อสู้ของชาวนาเอง สาเหตุความแตกต่างนี้เอง นักศึกษาปัญญาชนจึงเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญ ในการเป็น

²²⁴ กนกศักดิ์ แก้วเทพ, บทวิเคราะห์สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย: เศรษฐศาสตร์การเมืองด้วยชาวนาสมัยใหม่, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), 95-96.

ตัวกลางสนับสนุนการต่อสู้ของกรรมกรชาวนา โดยการสร้างจิตสำนึกให้พวกเขาตระหนักว่าสามารถที่จะสร้างประวัติศาสตร์ด้วยตนเองได้

กระแสการตื่นตัวของกรรมกรชาวนาในช่วงแรกจึงมิใช่เป็นแรงผลักดันจาก พคท. เช่นเดียวกับการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาปัญญาชนในกรณี 14 ตุลาคม แต่เมื่อบรรยากาศทางการเมืองเปิดเสรีอำนวยต่อการเคลื่อนไหวทำกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน มีการจัดตั้งกลุ่มและองค์การของประชาชนขึ้นมากมาย ปรากฏการณ์เหล่านี้ได้สร้างเงื่อนไขที่ดีแก่ พคท. ในการสร้างแนวร่วมในเมือง ดังที่ “กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป” ได้เสนอว่า พคท. ได้ตัดสินใจพยายามเพิ่มความสามารถในการทำงานกับกรรมกรมากขึ้น²²⁵ เพราะที่ผ่านมานงานกรรมกรถือเป็นงานที่อ่อนที่สุดของ พคท. เนื่องจากทำอยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ป่าล้อมเมือง²²⁶ ที่ให้ความสำคัญกับงานในชนบทเป็นหลัก ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีของ พคท. จึงไม่ได้มีส่วนในการผลักดันงานกรรมกรในเมืองให้ก้าวหน้าและขยายตัว เพราะกำลังคนและทรัพยากรของพรรคส่วนใหญ่อยู่ในชนบทและแนวหลัง โดยดำเนินการปลุกระดมชาวนาตามยุทธศาสตร์ชนบทล้อมเมือง

อย่างไรก็ดี การสร้างแนวร่วมในเมืองเกิดขึ้นได้โดยการประณินสถานการณ์จากผู้ปฏิบัติงาน ในการตีประเด็นปัญหาที่เป็นรูปธรรมไปโฆษณาปลุกระดม และหาช่องทางในการขึ้นการเคลื่อนไหว โดยผ่านนักศึกษาปัญญาชนซึ่งเป็นตัวเชื่อมที่ดีในการแทรกซึมของ พคท. ดังปรากฏข้อมูลจากเอกสารของ พคท. เรื่อง “การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกรชาวนาและการต่อสู้ด้วยอาวุธ”²²⁷ ที่กล่าวถึง การทำงานช่วยเหลือกรรมกรชาวนาของนักศึกษาทั้งในเมืองและชนบท ซึ่งส่งผลดีแก่ พคท. ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาจะอธิบาย “การทำงานสามประสาน” ระหว่างนักศึกษา กรรมกรและชาวนา โดยวิเคราะห์จากเอกสารของ พคท. พิจารณาร่วมกับการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน การเคลื่อนไหวของผู้นำกรรมกร เช่น เทิดภูมิ ใจดี

²²⁵ กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป, วิถุติการณ์ของฝ่ายก้าวหน้าไทยปัจจุบัน, (กรุงเทพฯ: วลี, 2525), 20.

²²⁶ เรื่องเดียวกัน, 52.

²²⁷ "การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร ชาวนา และการต่อสู้ด้วยอาวุธ," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แนวทางปฏิบัติ นักศึกษา, A8.6/7, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 1-2.

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ฯลฯ และบริบททางการเมืองไทยในช่วงหลังกรณี 14 ตุลาคม 2516 – 6 ตุลาคม 2519

2.4.1 ความหมายของคำว่า “ประสาน” ในทัศนะของ พลท.

ในเอกสารของ พลท. 2 ฉบับ ได้แก่ “การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร ชวนา และการต่อสู้ด้วยอาวุธ” และ “ข้อคิดเห็นเล็กน้อยๆ ต่องานด้านการเคลื่อนไหวทางการเมือง 2523” เขียนขึ้นในพ.ศ. 2523 เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานใช้ศึกษาและอภิปรายร่วมกัน โดยเนื้อหาของเอกสารทั้งสองฉบับได้วิเคราะห์การทำงานกรรมกรชวนาของนักศึกษาที่เรียกว่า “สามประสาน” ในช่วงหลังกรณี 14 ตุลาคม 2516 – 6 ตุลาคม 2519 พร้อมทั้งสรุปข้อดี ข้ออ่อน และบทเรียนในการทำงาน เพื่อกำหนดทิศทางการทำงานที่ถูกต้องต่อไป เอกสารทั้งสองฉบับไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน นอกจากระบุว่าพ.ศ. 2523 คือปีที่เขียน แต่เอกสารเรื่อง “ข้อคิดเห็นเล็กน้อยๆ ต่องานด้านการเคลื่อนไหวทางการเมือง 2523” มีการกรีนนำไว้ก่อนเข้าสู่เนื้อหา ความว่า

...ข้อคิดเห็นที่เสนอนี้ มิใช่เสนอวิธีคิดวิธีกำหนดการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างรอบด้านเป็นระบบตั้งแต่ต้นจนจบการเคลื่อนไหวครั้งหนึ่งๆ แต่เน้นหนักที่จะสรุปบทเรียนที่ได้จากการทำงานในอดีตก่อน 6 ตุลา นำมาถ่ายทอดให้แก่ปัจจุบันในประเด็นต่างๆกันไป อาจจะไม่ได้ต่อเนื่องกันตลอดนัก และหลายประเด็นอาจต้องตัดแปลงให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของสถานการณ์ และวิธีทำงานในปัจจุบัน...²²⁸

จากวัตถุประสงค์ของการเขียนเอกสารข้างต้นได้ระบุถึงจุดมุ่งหมายของการเขียนไว้อย่างชัดเจนว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการสรุปบทเรียนการทำงานในอดีตเพื่อปรับใช้กับสถานการณ์ใน พ.ศ. 2523 แม้เอกสารฉบับดังกล่าวจะเขียนขึ้นภายหลังก็ตาม แต่ก็เป็นการประมวลข้อมูลจากประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานในเมืองก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลาคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพการทำงานสามประสาน ระหว่างนักศึกษา กรรมกร และชวนา ที่ผู้ปฏิบัติงานเคยเคลื่อนไหวมาก่อนได้เป็นอย่างดี และเพื่อที่จะทำความเข้าใจรูปแบบการทำงานสามประสาน เอกสารทั้งสองฉบับได้อธิบาย

²²⁸ "ข้อคิดเห็นเล็กน้อยๆ ต่องานด้านการเคลื่อนไหวทางการเมือง 2523," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แนวทางปฏิบัติ นักศึกษา, A8.6/20, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 1. ตัวเน้น โดยผู้ศึกษา

ความหมายของคำว่า “ประสาน” ระหว่างนักศึกษา กรรมการ และชานาว่าควรเป็นเช่นไร ซึ่งความหมายของ “ประสาน” มี 2 ความหมาย ได้แก่ “การประสานตน” คือ การไปใช้ชีวิตร่วมกับทุกข์ร่วมสุขคลุกคลีกับกรรมการชานา ดัดแปลงตนเองให้เป็นแบบกรรมการชานา เช่น การทำงาน กรรมการ-ชานาของสหพันธ์นักศึกษาเสรีฯ เป็นต้น และ “การประสานเป้าหมาย” คือ การประสานในเป้าหมายการต่อสู้หรือประสานผลประโยชน์ในการต่อสู้ เช่น ขบวนการนักศึกษาออกแถลงการณ์สนับสนุนการต่อสู้ของชานา การเข้าร่วมเคลื่อนไหวเรียกร้องเพิ่มค่าแรงของกรรมการเข้าร่วมเคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรมของชานา เป็นต้น²²⁹

อย่างไรก็ดี เอกสารทั้งสองฉบับได้สรุปว่าการประสานที่แท้จริงนั้นควรเป็นเช่นไร ในประเด็นนี้พบว่ามีข้อแตกต่างที่ไม่ถึงกับขัดแย้งอย่างสิ้นเชิง เพียงแต่เป็นการเสนอความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเพื่อเสนอสำหรับนำไปปรับใช้ในสถานการณ์พ.ศ. 2523 หลังจากวิเคราะห์การทำงานในอดีตมาแล้ว โดยเอกสารเรื่อง “การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร ชานา และการต่อสู้ด้วยอาวุธ” ซึ่งชี้ว่าความหมายที่แท้จริงของการประสานกรรมกรชานา คือ การประสานตน และควรเสนอให้เยาวชนทั่วไปปฏิบัติ ต่อเยาวชนคนหนึ่งควรพยายามทำให้ได้ถึงขั้นประสานกับกรรมกรชานาในด้านลึก (การประสานตน) แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของบุคคลนั้นๆ ไม่ควรจะเรียกร้องในลักษณะทั่วไป²³⁰ ในขณะที่เอกสารเรื่อง “ข้อคิดเห็นเล็กๆน้อยๆต่องานด้านการเคลื่อนไหวทางการเมือง 2523” ได้สรุปว่า การประสานกรรมกรชานา คือ การเข้าร่วมเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อสังคมที่ดีกว่า คือการประสานการต่อสู้ของเราเข้ากับการเคลื่อนไหวต่อสู้รูปแบบหลักของประชาชนนั่นเอง ทั้งนี้ ทิศทางของเยาวชนในความหมายหลักมิใช่หมายถึงการที่เยาวชนจะต้องเอา “ร่างกาย” ไปคลุกคลีทำงานกับกรรมกรโดยตรง แต่หากมีเงื่อนไขที่จะเข้าไปคลุกคลีใช้ชีวิตร่วมกับกรรมกรชานาได้ ก็จะช่วยทำให้เข้าใจปัญหาของมวลชนอย่างเป็นรูปธรรม และช่วยให้หล่อหลอมดัดแปลงตนเองได้ดียิ่งขึ้น จึงยังควรหาทางออกไปทำงานร่วมกับกรรมกรชานาเท่าที่เงื่อนไขจะอำนวย²³¹

²²⁹ "การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร ชานา และการต่อสู้ด้วยอาวุธ.", 8. "ข้อคิดเห็นเล็กๆน้อยๆต่องานด้านการเคลื่อนไหวทางการเมือง 2523.", 8-9.

²³⁰ "การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร ชานา และการต่อสู้ด้วยอาวุธ.", 8-9.

²³¹ "ข้อคิดเห็นเล็กๆน้อยๆต่องานด้านการเคลื่อนไหวทางการเมือง 2523.", 11-12.

อย่างไรก็ดี การประสานกรรมกรชาวนา จะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาดนักศึกษา ซึ่งเป็นตัวกลาง ในการสนับสนุนกรรมกรชาวนา และประสานทั้งสองกลุ่มให้เชื่อมโยงกัน ทั้งนี้ผู้ศึกษามีความ คิดเห็นว่า การทำงานรูปแบบสามประสานที่ปรากฏให้เห็นในช่วงพ.ศ. 2517 – 2519 เป็นไปใน ลักษณะเดียวกับที่มีการอธิบายไว้ในเอกสารเรื่อง “การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของ กรรมกร ชาวนา และการต่อสู้ด้วยอาวุธ” เพราะในช่วงเวลานั้นนักศึกษาต่างมีความเรียกร้องต่อ ตนเองสูง มีการลงไปทำงานคลุกคลีกับกรรมกรชาวนา เพื่อตัดแปลงตนเองให้สอดคล้องกับ ความ ต้องการของ พคท. ดังที่ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ได้เล่าถึงประสบการณ์การทำงานกรรมกรชาวนา ของกลุ่มนักศึกษาที่มีลักษณะการประสานตน โดยที่เขาเล่าไว้ว่า

...ทางฝ่ายความคิดเหมาฯ เขาก็เข้ามา เข้ามาเผยแพร่ในหมู่เยาวชน นักเรียน นักศึกษา แต่พวกเขาจริงๆ แล้วออกชนบท เข้าโรงงานน้อยกว่าพวกเรา เยอะ เพราะฉะนั้นเขาจะเป็นลักษณะรูปการจิตสำนึก เผยแพร่ด้านรูปการจิตสำนึก โลกทัศน์เป็นยังไง ชีวิตทัศน์เป็นยังไง แต่งตัวควรเป็นยังไง จึงจะถูกต้องตามสเป็ค ของอุดมการณ์ ผมเผ้าควรมีทรงอะไร พุดจาทำที่เป็นยังไง แล้วก็วิพากษ์กันไปทุก เรื่องเลย พวกผมก็รำคาญๆอยู่เหมือนกัน แต่ก็มองเขาในแง่ดีว่า อย่างน้อยเขาก็มี ความหวังดีต่อบ้านเมือง...²³²

นักศึกษาที่ปรากฏลักษณะดังที่เสกสรรค์ได้เล่าไว้ข้างต้นเป็นกลุ่มที่ถูกมองว่า “เอียงซ้าย” จากกลุ่มนักศึกษาปัญญาชนที่ทำกิจกรรมประสานกับกรรมกรชาวนาที่ไม่ได้สนับสนุน พคท. แต่ อย่างไรก็ตาม กระแสการเอียงซ้าย หรือซ้ายจัดในกลุ่มนักศึกษาก็ยังคงเป็นกระแสที่ได้รับความนิยม เป็นอย่างมาก ดังที่มีการวิเคราะห์และสรุปบทเรียนการประสานกรรมกร-ชาวนาจากเอกสารทั้งสอง ฉบับ ซึ่งผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่าข้อสรุปจากเอกสารเรื่อง “ข้อคิดเห็นเล็กๆน้อยๆต่องานด้านการ เคลื่อนไหวทางการเมือง 2523” ที่ได้วิเคราะห์และสรุปบทเรียนการเคลื่อนไหวในอดีต ทำให้เห็นว่า เกิดข้อผิดพลาดใดบ้างในการทำงานรูปแบบสามประสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่นักศึกษาต่าง พยายามตัดแปลงตนเองให้เป็นแบบกรรมกรชาวนา ซึ่งปรากฏตัวอย่างจากการทำงานของสหพันธ์

²³² "คำบอกเล่าของสามัญชน สัมภาษณ์ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล," *ปาจารยสาร* 11, 1 (ตุลาคม – พฤศจิกายน 2527): 51-52.

นักศึกษาเสรี และศูนย์ประสานงานกิจกรรมแห่งประเทศไทย ตามที่ปรากฏเนื้อหาในเอกสาร ความว่า

...ในอดีตเคยมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับปัญหานี้อย่างมาก คือดีความและเข้าใจต่างกัน ทำให้ปฏิบัติและเรียกร้องต่างกัน สหพันธ์นักศึกษาเสรีเคยเรียกร้องสมาชิกและเปลี่ยนแปลงองค์กรที่เคยทำงานนักศึกษา ให้เข้าไปอยู่ชนบทอย่างสิ้นเชิง ศูนย์ประสานงานกิจกรรมฯ ในระยะหนึ่งก็เรียกร้องและนำผู้ปฏิบัติงานที่เป็นนักศึกษา เข้าไปใช้ชีวิตและทำงานกับกรรมกร โดยไม่มีส่วนสัมพันธ์ใดๆกับองค์กรของนักศึกษาอีก ยิ่งในระยะเวลาที่การต่อสู้แหลมคม มีการก่อ “ภัยขาว” ในเมือง กระแสเรียกร้องให้นักศึกษา “ไปสู่นอกไปสู่ว่างาน” ยังมีมาก และเกิดการตีความถกเถียงกันเป็นปัญหาใหญ่...²³³

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นว่า มีนักศึกษาที่เข้าไปประสานตนเองกับกรรมกรชานาตามข้อเรียกร้องของ พคท. ในการทำงานร่วมกับกรรมกรและชานา โดยที่ผู้นำองค์กรทั้งสหพันธ์นักศึกษาฯ และศูนย์ประสานงานฯ อาจไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการชี้้นำการทำงาน of นักศึกษาที่เอียงซ้าย แต่นักศึกษาได้รับอิทธิพลทางความคิดของ พคท. จากการหล่อหลอมความคิดด้วยตนเอง จึงยอมรับแนวทางของพรรคอันมีความคิดเหมาเจ็ดตุ้งเป็นคัมภีร์ชี้นำ ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบและวิธีการทำงานของนักศึกษาที่ผิดพลาด เพราะนักศึกษาที่มีลักษณะเอียงซ้ายได้พยายามดัดแปลงตนเองให้เป็นกรรมกรชานา โดยการใช้ชีวิตและทำงานเป็นกรรมกรชานาละทิ้งบทบาทการเป็นนักศึกษา และตัดสัมพันธ์กับขบวนการนักศึกษาซึ่งเป็นสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ ดังนั้น การที่นักศึกษาลักษณะเอียงซ้ายเรียกร้องตนเองและผู้อื่นสูง โดยไม่ได้พิจารณาสภาพและเงื่อนไขที่เป็นจริงว่าเหมาะสมหรือไม่ จึงเกิดความเสียหายแก่การเคลื่อนไหวในภาพรวมทั้งต่อ พคท. และฝ่ายที่ไม่ใช่ พคท.

²³³ "ข้อคิดเห็นเล็กๆน้อยๆต่องานด้านการเคลื่อนไหวทางการเมือง 2523," 11.

2.4.2 หลักการพื้นฐานในการกำหนดการเคลื่อนไหว

ปัญหาการทำงานที่เคยเกิดขึ้นต่อผู้ปฏิบัติงานในเมือง ผู้เขียนเอกสาร “ข้อคิดเห็น เล็กๆน้อยๆต่องานด้านการเคลื่อนไหวทางการเมือง 2523” จึงได้เสนอ “หลักการพื้นฐานในการ กำหนดการเคลื่อนไหว” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การเคลื่อนไหวในอดีตไม่ได้ยึดกุมหลักการอย่าง เพียงพอ การทำงานที่ผ่านมาจึงเกิดปัญหา การหิบบกประเด็นนี้มาเสนอจึงทำให้เห็นบทเรียนใน อดีต ในด้านที่เป็นข้ออ่อนในการเคลื่อนไหว และจะสามารถแก้ไขได้อย่างไร ประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนเอกสารได้เสนอหลักการ 2 ประการที่ควรยึดกุม ได้แก่ แนวทางมวลชน และแนวทางชนชั้น โดยเฉพาะการสร้างแนวร่วมจะต้องยึดกุมแนวทางชนชั้นให้มั่น กล่าวคือ “แนวทางชนชั้นเป็น พื้นฐานต่องานแนวร่วม เพื่อจะได้ไม่โคดเคี้ยว ไม่ตีไปหมดทุกกลุ่ม แต่ก็ไม่สามารถเลือกไม่ จำแนกธาตุแท้”²³⁴ ซึ่งข้อมูลจากเอกสารได้สะท้อนให้เห็นภาพการสร้างแนวร่วมในเมืองว่าเป็น อย่างไร ดังที่ปรากฏเนื้อหาในเอกสาร ความว่า

...การเคลื่อนไหวของเรายังขาดแนวร่วมที่กว้างขวางอย่างเป็นรูปธรรม จริงอยู่ธรรมะมีคนช่วยมาก อยู่บนจุดยืนที่ถูกต้องชอบธรรม มีมวลชนเข้าข้าง เสมอ แต่ค่ากล่าวนี้ต้องอาศัยการปฏิบัติที่เป็นจริงไปสร้างจึงจะเป็นรูปธรรม ปัญหาการสร้างแนวร่วมมีข้ออยู่ที่ทรศนะชนชั้นผิดพลาด ขบวนการนักศึกษา มัก จำแนกมิตร-ศัตรู ได้ชัดเจน หากแต่ยังกำหนดทำที่ไม่ชัดเจน และยังคงคิดค้น สร้างสรรค์วิธีการรูปธรรมที่จะเป็น “แนวร่วม” ให้ได้

ที่ว่าทำที่ไม่ชัดเจน เช่น ต่ออาจารย์ ปัญญาชนยังมีลักษณะ โจมตีอยู่มาก ในขณะที่ด้านสามัคคีไม่เด่นพอ ทำให้ดูเป็น “จัดแย้ง” กับอาจารย์อยู่เสมอๆ หรือ ต่อพรรคการเมืองพลเรือนที่ต่อสู้ทางรัฐสภา หรือต่อกรณีพรรคประชาธิปไตยใน คราวการเลือกตั้ง 22 เมษายน 22 เราก็มีทำที่ที่ซ้ำไปสักนิด

ที่ว่ายังขาดวิธีการรูปธรรม กล่าวในอีกแง่หนึ่งคือการสร้างแนวร่วมกับกลุ่ม บุคคลใดต้องพัฒนาจาก “แนวร่วมทางใจ” ไม่มีรูปการหรือแค่ทรศนะตรงกัน

²³⁴ เรื่องเดียวกัน, 2.

ไปสู่ความร่วมมือที่สูงขึ้น มีรูปแบบเหมาะสมระดับใดระดับหนึ่งตามแต่ประเด็น และระดับของแนวร่วมนั้น นั่นคือหา "เวที" ที่จะแสดงออกว่าเป็นแนวร่วมกัน ให้แนวร่วมได้มีบทบาทและได้รับผลประโยชน์ด้วยนั่นเอง (ที่น่าอภิปรายกันมากคือแนวร่วมกับอาจารย์ในทุกสถาบัน)

ที่ผ่านมาขบวนการนักศึกษา มีเกียรติภูมิและฐานะเป็นที่ยอมรับในแนวร่วมต่างๆจนถึงกับสามารถเป็นผู้นำแนวร่วมพื้นฐาน เช่น กรรมกร ชวนา ได้มากมาย ปัญญาชนวงการต่างๆก็ยอมรับฐานะนำของขบวนการนักศึกษามาก แต่ต่อแนวร่วมชั้นสูง เช่น นักวิชาการ พรรคการเมือง เรายังคงแต่มีฐานะที่เขาต้องสนใจไม่ละเลย แต่ยังขาดการร่วมกันและประสานกันเท่าที่ควร...²³⁵

จากข้อมูลในเอกสารข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้วิเคราะห์จุดอ่อนการสร้างแนวร่วมในเมืองของ พท. ได้ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก การสร้างแนวร่วมในเมืองไม่มีการยึดกุมหลักการ หรือไม่อาจประยุกต์ใช้หลักการให้เหมาะสมกับเงื่อนไข โดยเฉพาะการยึดกุมแนวทางชนชั้น ซึ่งขบวนการนักศึกษามักจะเห็นว่าชนชั้นอื่นๆที่ไม่ใช่กรรมกรชวนาไม่ใช่แนวร่วม จึงได้โจมตีมากกว่าหาเงื่อนไขที่เหมาะสมไปสามัคคี

ประการที่สอง การสร้างแนวร่วมในเมืองยังมีจำนวนน้อยเพราะขาดวิธีการที่ถูกต้องในการเข้าไปดึงคนให้เข้าร่วมกับ พท. เนื่องจากพรรคไม่มีบทเรียนการเคลื่อนไหวในเมืองที่เพียงพอ และกระแสชาวยัดที่แพร่หลายในขบวนการนักศึกษาทำให้เกิดการโจมตีการต่อสู้ในเมืองรูปแบบอื่นๆที่ไม่ใช่การต่อสู้ด้วยอาวุธ ว่าเป็นพวกลัทธิแก่ การทำงานในเมืองเพื่อสร้างแนวร่วมกับทุกชนชั้นจึงอ่อนประสิทธิภาพมาก

ประการสุดท้าย นักศึกษามีบทบาทนำการเคลื่อนไหวในเมืองแต่ไม่สามารถสร้างสามัคคีกับแนวร่วมชั้นสูงได้ เช่น นักวิชาการ พรรคการเมือง ด้วยลักษณะของนักศึกษาที่ชาวยัดและโจมตี

²³⁵ เรื่องเดียวกัน.

แนวร่วมชั้นสูง ซึ่งอยู่ในสถานะนำของสังคม ทำให้ละเลยผลประโยชน์ร่วมกัน ไม่เกิดการประสานความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ต่อการเคลื่อนไหว

2.4.3 รูปแบบและวิธีการในการประสานกรรมกรชาวนา

การทำงานสามประสานระหว่างนักศึกษา กรรมกร และชาวนา มีทิศทางการทำงานที่พัฒนามาจากความคิดที่ตื่นตัวของนักศึกษา และสอดคล้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง จนเกิดเป็นรูปแบบและวิธีการในการเคลื่อนไหวสนับสนุนกรรมกรชาวนาแต่ละครั้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการทำงานสามประสาน ไม่ได้เกิดขึ้นแบบเป็นไปเอง แต่มีการวางแผน รูปแบบ และวิธีการเพื่อผลสำเร็จในการเคลื่อนไหวแต่ละครั้ง ดังที่ปรากฏข้อมูลในเอกสาร เรื่อง “การพัฒนาแบบวิธีการต่อสู้อันหลากหลายในแนวรบด้านต่างๆ (2523)”²³⁶ ซึ่งได้อธิบายรูปแบบและวิธีการทำงานสามประสานไว้ความว่า

...วิธีการคิดค้นและพัฒนาแบบนานาชนิดของการเคลื่อนไหวต่อสู้ในแนวรบทางการเมืองและวัฒนธรรม ด้านหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานการพัฒนาทางความคิด การเมืองและการจัดตั้งของขบวนการฯ อีกด้านหนึ่งพัฒนาตามระดับการหลอกลวงและปราบปรามของชนชั้นปกครองปฏิกิริยา การพัฒนาทางความคิดของขบวนการฯ โดยเฉพาะ “ทัศนะมวลชน” และ “ทิศทางที่ถูกต้องของเยาวชนไปประสานกับกรรมกรชาวนา” ทำให้การค้นคิดพัฒนารูปแบบวิธีการต่อสู้ได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น อันเป็นทิศทางที่ถูกต้องที่อาศัยพลังมวลชนส่วนมากที่สุดเข้าร่วมการเคลื่อนไหว...²³⁶

จากข้อมูลข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการทำงานสามประสานในขบวนการนักศึกษามีรากฐานมาจากการพัฒนาทางความคิดทางการเมือง และการจัดตั้งขบวนการของนักศึกษาเอง จึง

²³⁶ "การพัฒนาแบบวิธีการต่อสู้อันหลากหลายในแนวรบด้านต่างๆ (2523)," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แนวทางปฏิบัติ นักศึกษา, A8.6/9, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 4.

นำไปสู่การคิดค้นและกำหนดรูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวในการสร้างแนวร่วมอันเป็นรูปธรรม ซึ่งผู้ศึกษาสามารถจำแนกได้ 3 วิธีการ²³⁷ ดังนี้

1. การชุมนุมประท้วงและเดินขบวน เป็นรูปแบบที่นักศึกษานำไปใช้ในการเคลื่อนไหวมากที่สุด โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวสนับสนุนกรรมกรชาวนา สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะการเคลื่อนไหว 14 ตุลาคม ได้ให้แบบอย่างแก่ขบวนการนักศึกษา รู้จักพลังของ “การรวมพลังสามัคคี” ว่าสามารถทำให้บรรลุข้อเรียกร้องของตนได้²³⁸

2. การโฆษณาทางความคิด เป็นรูปแบบและวิธีที่นักศึกษาศึกษาสามารถระทำควบคู่กับการชุมนุม หรือทำแยกส่วนออกมาได้ จุดมุ่งหมายคือการขยายอิทธิพลทางความคิดเพื่อสร้างแนวร่วมให้กว้างขวาง เช่น โครงการเคาะประตู การทำหนังสือพิมพ์กำแพง เป็นต้น ซึ่งให้ผลเป็นที่น่าพอใจ ดังที่ปรากฏเนื้อความในเอกสารระบุว่า

...การใช้รูปแบบ “โครงการเคาะประตู” และ “หนังสือพิมพ์กำแพง” ทำให้เราสามารถแพร่ข่าวสารลงสู่มวลชน พังทลายการปิดล้อมทางข่าวสารของศัตรูลงได้ระดับหนึ่ง โดยเฉพาะโครงการเคาะประตูทำให้สามารถซึมลึกถึงกลุ่มมวลชนเป็นหน่ออ่อนของการจัดตั้งมวลชนในเมือง ตามเขตที่อยู่อาศัยซึ่งควรจะพัฒนาต่อไป...²³⁹

²³⁷ ผู้ศึกษาประมวลประเด็นดังกล่าวจากเอกสาร “การพัฒนาแบบวิธีการต่อสู้อันหลากหลายในแนวรบด้านต่างๆ (2523)” ซึ่งสะท้อนให้เห็นรูปแบบการเคลื่อนไหวของนักศึกษาในเมือง

²³⁸ “การพัฒนาแบบวิธีการต่อสู้อันหลากหลายในแนวรบด้านต่างๆ (2523),” 4.

²³⁹ เรื่องเดียวกัน. เนื่องจากเอกสารฉบับนี้เขียนในพ.ศ. 2523 ผู้ศึกษาจึงตั้งข้อสังเกตว่า รูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวดังกล่าวสามารถมองได้สองด้าน คือ เป็นการเคลื่อนไหวที่เคยกระทำมาก่อนแล้วในอดีต ในช่วงก่อน 6 ตุลาคม 2519 และอาจเป็นการเคลื่อนไหวที่ผู้ปฏิบัติงานกำลังดำเนินการอยู่ในขณะนั้นคือพ.ศ. 2523 เนื้อหาในประเด็นดังกล่าวไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าการกระทำนั้นเกิดขึ้นในช่วงใด อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่ทราบช่วงเวลาแน่นอน แต่การโฆษณาทางความคิด ได้เป็นวิธีการที่นักศึกษาและผู้ปฏิบัติงานในเมืองกระทำอย่างต่อเนื่อง จึงยังคงจัดเป็นรูปแบบและวิธีการที่ใช้ในการเคลื่อนไหวในเมือง ทั้งนี้อาจมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการให้เหมาะสมกับการเคลื่อนไหวแต่ละครั้ง

3. การหาเงินทุนสนับสนุนการเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวทุกรูปแบบจำเป็นต้องมีเงินทุนสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ หากเป็นการเคลื่อนไหวของผู้ปฏิบัติงานพรรคย่อมมีเงินทุนสนับสนุนจากจัดตั้ง แต่หากเป็นนักศึกษาจะหาเงินทุนมาได้จากแหล่งใด ในเอกสาร เรื่อง “การพัฒนารูปแบบวิธีการต่อสู้อันหลากหลายในแนวรบด้านต่างๆ (2523)”²⁴⁰ ได้กล่าวถึงแหล่งที่มาของเงินทุนที่นักศึกษานำมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการเคลื่อนไหว โดยอธิบายว่า การเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจสามารถทำได้ 3 วิธี ได้แก่ วิธีแรก การพึ่งตนเอง เช่น ประหยัดเงินค่าใช้จ่ายส่วนตัวเพื่อสะสมไว้เป็นทุนในการเคลื่อนไหว ผลิตสินค้ำมาขาย ฯลฯ วิธีที่สอง การรับหนุนช่วยจากมวลชน เช่น รับการหนุนช่วยจากแนวร่วม เช่น จากพ่อค้า นักการเมือง บริษัทห้างร้าน และวิธีที่สาม การเข้าไปช่วงชิงองค์การที่ควบคุมการเงิน เช่น เข้าแทรกซึมในศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) และองค์การนักศึกษาสถาบันต่างๆ เป็นต้น

รูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวในการสร้างแนวร่วมดังกล่าว ทำให้นักศึกษาได้สัมพันธ์กับกรรมกรชาวนาในทางตรง โดยเฉพาะการชุมนุมประท้วง และการโฆษณาเผยแพร่ความคิด ซึ่งจะพัฒนาไปสู่ความร่วมมือระหว่างกันทั้งสามฝ่าย ดังที่ได้ปรากฏความร่วมมือขึ้น เมื่อชาวนามาชุมนุมที่ท้องสนามหลวง เมื่อปลายเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2517 ในครั้งนั้นมีนักเรียน นักศึกษา และประชาชนเข้าร่วมด้วยเป็นจำนวนหลายหมื่นคน²⁴¹ ต่อมามีการจัดตั้งกลุ่มทำงานร่วมกัน ในการชุมนุมชาวนาที่ท้องสนามหลวง เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2518²⁴² มีลักษณะที่ก้าวหน้ามากขึ้นกว่าเดิม จะเห็นได้จากมีการจัดตั้งกลุ่ม “กลุ่มสามประสาน” ขึ้น ระหว่างชาวนาชาวลี นักเรียนนักศึกษา และกรรมกรในเมืองซึ่งล้วนเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองและควรอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยเหลือซึ่งกัน

²⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, 2-3.

²⁴¹ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ฝ่ายเอกสารและสิ่งพิมพ์, *วีรชนหาญกล้า*, (กรุงเทพฯ: ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, 2518), 128.

²⁴² การชุมนุมประท้วงในครั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่สหพันธ์ฯ ยื่นข้อเรียกร้อง 12 ข้อ แก่รัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ให้ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวนา ต่อมาในเดือนพฤษภาคม เมื่อมีการจัดงานวันกรรมกรที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชาวนานับพันจึงมาชุมนุมอีกครั้งเพื่อเรียกร้องคำตอบจากรัฐบาล ผลปรากฏว่าข้อเรียกร้องได้รับการปฏิเสธ โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ อ้างว่ากฎหมายกีดกันไม่ให้ทำอะไรได้ การเปลี่ยนแปลงซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหามิอาจดำเนินการตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งขณะนั้นรัฐสภายังไม่สามารถดำเนินการได้

และกัน การป้องกันตนเองในการชุมนุมก็รัดกุมกว่าเดิม นอกจากนี้ สนท. ได้ร่วมกับกลุ่มต่างๆ ช่วยกันรณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจและเข้าร่วมกับการเรียกร้องของชาวนา พรรคการเมืองบางพรรคก็สนับสนุนการเคลื่อนไหวอย่างแข็งขัน²⁴³ ดังนั้น การประสานความร่วมมือของทั้งสามฝ่าย หรือการทำงานสามประสาน นอกจากจะเป็นการหยิบยื่นความช่วยเหลือให้แก่กันแล้ว ยังเป็นการสร้างความรับรู้ใหม่ให้ซึ่งกันและกัน นักศึกษาได้เข้าใจสภาพชีวิตของกรรมกรชาวนา จึงสามารถประยุกต์ความรู้ไปใช้ในการช่วยเหลือสนับสนุนกรรมกรชาวนา ในขณะเดียวกันกรรมกรชาวนาได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กับนักศึกษา จนทำให้เข้าใจปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจได้แจ่มชัดขึ้น และที่สำคัญคือ กรรมกรชาวนาต่างตระหนักว่าชีวิตของเขาสัมพันธ์กับการเมืองอย่างแนบแน่น การต่อสู้เพื่อปากท้องจึงไม่อาจแยกขาดออกจากการต่อสู้ทางการเมืองได้

2.4.4 การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร

เอกสารเรื่อง “การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร ชาวนา และการต่อสู้ด้วยอาวุธ” ได้กล่าวถึง การประสานหนุนช่วยของนักศึกษากับกรรมกร โดยเฉพาะในพ.ศ. 2517 ที่กระแสการต่อสู้ของกรรมกรสูงขึ้น การต่อสู้ในหลายเหตุการณ์มีนักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วม โดยรูปแบบที่นักศึกษาเข้าไปประสานและหนุนช่วยกรรมกร ได้แก่ การให้คำเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้งสหภาพแรงงานและกฎหมายแรงงาน การเข้าไปมีบทบาทในการสนับสนุนการชุมนุมของกรรมกร การเคลื่อนไหวปลุกกระดมนักเรียนนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ ให้เคลื่อนไหวทางการเมือง และการเข้าร่วมหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร การเผยแพร่ความคิดก้าวหน้า รวมทั้งการจัดตั้งและการนำการเคลื่อนไหว

ในประเด็น “การจัดตั้งและการนำการเคลื่อนไหว” ที่ปรากฏในเอกสารเรื่อง “การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร ชาวนา และการต่อสู้ด้วยอาวุธ” ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดตั้งและวิธีการเคลื่อนไหวที่นักศึกษานำไปประสานกับกรรมกร แบ่งเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ การจัดตั้งองค์การมวลชนพื้นฐานของกรรมกร คือ การจัดตั้งสหภาพแรงงาน การจัดตั้งองค์กรกลางของกรรมกร เช่น ศูนย์ประสานงานกรรมกร การจัดตั้งแกนนำ โดยเฉพาะการจัดตั้งแกนปิดลับ

²⁴³ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. บทวิเคราะห์สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย : เศรษฐศาสตร์การเมืองด้วยชาวนาสมัยใหม่, 53.

ประสานกับเปิดเผย และการจัดตั้งขณะเคลื่อนไหวนัดหยุดงาน มีการกำหนดผู้ที่เคยเคลื่อนไหวเปิดเผย ผู้ที่ปิดลับตลอดจนการกำหนดทิศทางการเมืองว่าจะสามัคคีใคร โจมตีใคร รวมทั้งการเตรียมทางหนีทีไล่²⁴⁴

เมื่อพิจารณารูปแบบและวิธีการจัดตั้งข้างต้น ผู้ศึกษาพบว่ามีลักษณะที่สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวของ พทท. โดยเฉพาะการจัดตั้งแกนนำ การประสานแกนปิดกับแกนเปิดเผย และการกำหนดมิตร-ศัตรู ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการทำงานของนักศึกษามีการวิเคราะห์ทิศทาง การเคลื่อนไหวก่อนที่จะลงมือดำเนินการ อย่างไรก็ตามไม่อาจกล่าวอ้างได้ว่าองค์กรกรรมกรหรือการเคลื่อนไหวของกรรมกรอยู่ภายใต้การชี้นำของ พทท. เนื่องจากผู้นำกรรมกรไม่ได้อยู่ในจัดตั้งของ พทท. ดังเช่น เทิดภูมิ ใจดี²⁴⁵ และเสกสรรค์ ประเสริฐกุล หากแต่สิ่งที่สะท้อนความเป็น พทท. ท่ามกลางกระแสการเติบโตใหญ่ของขบวนการต่อสู้ของประชาชน คือการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่กรรมกรชาวนา ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า แม้ พทท. ไม่ได้ชี้นำการเคลื่อนไหวของขบวนการกรรมกรทั้งหมด แต่กระแสที่ก่อหวอดในสังคมที่มาจากความขัดแย้งทางชนชั้น และความเรียกร้องต้องการพื้นที่ให้แก่ประชาชนชนชั้นอื่นๆอย่างเท่าเทียม ความต้องการปลดปล่อยพันธนาการแห่งการเอารัดเอาเปรียบ การเคลื่อนไหวของกรรมกรชาวนาในเมืองจึงเป็นการสนับสนุนต่อ พทท. โดยทางอ้อม กล่าวคือ การเคลื่อนไหวแต่ละครั้งได้ปลุกเร้าจิตสำนึกการต่อสู้ของของกรรมกรชาวนาให้สูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันยังส่งผลต่อการดัดแปลงตนเองของนักศึกษาปัญญาชนผู้ซึ่งเข้าไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ในรูปแบบต่างๆ ให้มีความมุ่งมั่นอดทน และมีจิตใจที่เสียสละ โดยที่ พทท. ไม่จำเป็นต้องเข้าไปปลุกกระดมเพื่อสร้างความคิดที่ก้าวหน้า เพราะการเคลื่อนไหวสามประสานได้ก่อเกิดผลกระทบแก่ผู้ร่วมเคลื่อนไหวทั้งหมด ซึ่งได้กลายเป็นเงื่อนไขอันดีแก่การสร้างแนวร่วมของ

²⁴⁴ "การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร ชาวนา และการต่อสู้ด้วยอาวุธ," 2.

²⁴⁵ แม้เทิดภูมิจะเป็นนักเคลื่อนไหว ได้รับอิทธิพลทางความคิดของฝ่ายซ้าย และฝันถึงการเป็นนักปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคมไทย แต่เทิดภูมิได้ปฏิเสธกระแสโจมตีการเคลื่อนไหวของเขาว่า “เขาไม่ใช่คอมมิวนิสต์” แต่เขาจัดตัวเองอยู่ในพวก “ซ้ายธรรมดา” ซึ่งเขายอมรับว่ามีความสนิทสนมกับเสกสรรค์ ประเสริฐกุล และธงชัย วงศ์ชัย สุวรรณ ทั้งนี้เทิดภูมิยังกล่าวอีกว่า เขารับรู้ความขัดแย้งทางความคิดที่เกิดขึ้นในขบวนการฝ่ายซ้ายในเมือง ระหว่างพวกซ้ายธรรมดากับซ้ายสุดโต่ง เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับแนวทางการต่อสู้ของกลุ่มที่ถูกจัดตั้งโดย พทท. , ใน เทิดภูมิ ใจดี, เทิดภูมิ คนรักแผ่นดิน, (กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์, 2555), 33-35.

พคท. โดยในที่นี้ผู้ศึกษาจะอธิบายการสร้างแนวร่วมกรรมกรของ พคท. ซึ่งสามารถจำแนก ได้ 2 วิธีการ ได้แก่ ผ่านการจัดตั้ง และไม่จัดตั้ง

1. การสร้างแนวร่วมกรรมกรผ่านการจัดตั้ง

การสร้างแนวร่วมกรรมกรผ่านการจัดตั้งกระทำเช่นเดียวกับการสร้างแนวร่วมกับกลุ่มอื่นๆ โดยการฝังตัวทำงานคลุกคลีกับกรรมกรในโรงงาน พุศุคย ให้การศึกษา และสร้างแกนที่มีความคิดก้าวหน้าเคลื่อนไหวสนับสนุนงานกรรมกรตามคำชี้แนะของจัดตั้ง แม้จะต้องเชื่อฟังจัดตั้ง แต่ในทางปฏิบัติคำชี้แนะของจัดตั้งอาจไม่สามารถนำมาปรับใช้ในการทำงานได้ โดยข้อมูลจาก ฤดี เรืองชัย ที่ได้ถึงการดำเนินงานกรรมกร ได้สะท้อนให้เห็นว่า ในการดำเนินงานกรรมกรผู้ปฏิบัติงานต้องประเมินสถานการณ์จากความเป็นจริง เพื่อกำหนดทิศทางการทำงานให้สอดคล้องกับนโยบายที่พรรควางไว้แต่เธอกลับพบปัญหาในการดำเนินงานกรรมกร ซึ่งเป็นสิ่งที่แม้แต่จัดตั้งก็ไม่สามารถชี้แนะเธอได้ เนื่องจาก พคท. ละเลยงานในเมืองเป็นเวลานาน จึงขาดบทเรียนในการชี้นำการเคลื่อนไหวที่เป็นจริง ซึ่งฤดีได้เล่าปัญหาที่เธอพบ ดังความตอนหนึ่งว่า

...ฉันพบว่างานจัดตั้งกรรมกรที่ตนเองกำลังเข้าไปทำนั้นเว้งว่างมาก ฉันชักชวนเพื่อนหลายคนเข้าไปใช้ชีวิตใน โรงงานด้วย เป็นเพื่อนรุ่นเดียวกันและรุ่นน้อง แต่ฉันกลับพบว่า ฉันไม่สามารถนำเอาแนวทางนโยบายของ พคท. มาแปรให้เป็นการปฏิบัติของมวลชนได้ ตอนแรกฉันคิดว่าเพราะฉันมือใหม่ อ่อนทั้งทฤษฎีและงานจัดตั้ง จึงขอบทเรียนในงานกรรมกรไป กลับไปได้ “สรุปงานกรรมกรที่อ่อนน้อย” ซึ่งเป็นงานสำรวจค้นคว้าเบื้องต้นที่คนรุ่นใหม่หลัง 14 ตุลา เข้าไปทำเท่านั้น งานอื่นก็มีแต่เรื่องของศูนย์ประสานกรรมกรบ้าง หรือเก่าแก่ของสหอาชีพะกรรมกรบ้าง... มันสะท้อนให้เห็นความขาดช่วงของผู้ปฏิบัติงานกรรมกร... ฉันอครู้สึกไม่ได้ว่าความเป็นกอนหน้าของชนชั้นกรรมาชีพของ พคท. ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม แต่เกิดแบบเป็นนามธรรมเพียงเพราะ พคท. ยึดถือ

อุดมการณ์ลัทธิคอมมิวนิสต์และดำเนินการจัดตั้งพรรคการเมืองที่ใช้ชื่อว่าพรรค
คอมมิวนิสต์เท่านั้น...²⁴⁶

ปัญหางานกรรมกรที่ยุติได้อธิบายไว้ข้างต้น แม้จะเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการเคลื่อนไหว
ของ พท. ในเมือง ซึ่งอาจมีสายจัดตั้งอื่นแฝงตัวทำงานอยู่อย่างปิดลับก็ตาม แต่ปัญหาดังกล่าวได้
สะท้อนให้เห็นการทำงานกรรมกรของ พท. ในภาพรวม กล่าวคือ การทำงานกรรมกรไม่มี
ประสิทธิภาพ พท. ละเลยงานกรรมกรจนขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งยุติยงพบว่าขณะที่สำรวจพื้นที่
จังหวัดสมุทรปราการ เธอได้ไปชนสายจัดตั้งเก่าแก่ที่โรงงานเล็กๆเพียงหนึ่งครั้งเท่านั้น²⁴⁷ นั้น
สะท้อนให้เห็นสายงานกรรมกรที่เป็นสายงานเก่า ซึ่งแทบจะหยุดนิ่งและไม่มีกำลังพอที่จะทำงาน
ให้ก้าวหน้าได้ นอกจากนี้ ประเด็นที่ยุติให้ความสำคัญ คือ พท. ไม่มีบทเรียนงานกรรมกรที่
เพียงพอให้เธอศึกษา กระทั่งไม่มีการชี้แนะแนวทางการเคลื่อนไหวว่าควรจะเป็นอย่างไร ซึ่งถือเป็น
ข้ออ่อนของ พท. ในปัญหาเรื่องแนวนโยบายและแนวทางที่ไม่สามารถทำได้จริง ทั้งนี้ ปัญหา
ดังกล่าวสืบเนื่องมาจากยุทธศาสตร์ชนบทล้อมเมืองของ พท. ที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ต้นทศวรรษ
2500 ซึ่งบีบบังคับให้ พท. ต้องเคลื่อนไหวอย่างปิดลับ อำพรางตัว งานกรรมกรที่เคยขยายตัวก่อน
หน้านั้นได้รับความเสียหายอย่างหนัก พท. จึงขาดประสบการณ์ในช่วงระยะเวลาสิบกว่าปีที่สภาพ
เศรษฐกิจและสังคมไทยพัฒนาอย่างก้าวกระโดด

แม้ยุติจะพบปัญหาการทำงานกรรมกร แต่เธอก็พยายามสร้างสายงานกรรมกรของตนเอง
จนขยายตัวคืบหน้าไปพอสมควร ทว่ากรรมกรที่อยู่ในสายกลับมีจำนวนน้อยกว่านักเรียนนักศึกษา
ซึ่งเข้ามาฝังตัวทำงานกับกรรมกร ทั้งนี้สืบเนื่องจากการสร้างแนวร่วมกรรมกร ไม่ได้มุ่งไปที่
ประเด็นปัญหาของกรรมกรอย่างจริงจัง นั่นคือ ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ สวัสดิภาพ สวัสดิการ และ
องค์กรจัดตั้งเพื่อเรียกร้องสิทธิผลประโยชน์ การที่จะดึงกรรมกรให้เข้าร่วมกับพรรคด้วยโฆษณา
ปลุกระดมโค่นล้มอำนาจรัฐ เพื่อสร้างสังคมใหม่ที่ดีงาม จึงดูเป็นเรื่องที่ไกลเกินตัว เพราะชีวิตของ
กรรมกรคือต้องการหาเงินให้เพียงพอต่อค่าครองชีพที่ขยับสูงขึ้นทุกวัน กรรมกรที่ยุติเข้าไปสัมพันธ์

²⁴⁶ ฤดี เรืองชัย. หยดหนึ่งในกระแสดร, 153.

²⁴⁷ เรื่องเดียวกัน.

ด้วยจึงอยู่ในฐานะของมวลชนเป็นส่วนใหญ่ เพราะพวกเขายังไม่ตื่นตัว การพูดคุยเข้าใจปัญหาจึงเป็นขั้นตอนแรกในการกระตุ้นความคิด และดูท่าทีเพื่อชักชวนกรรมกรต่อไป ดังที่เธอได้กล่าวไว้ว่า

...ในหน่วยจัดตั้งของเรามีสมาชิกที่เป็นกรรมกรแท้ๆ คนสองคนเท่านั้น นอกนั้นเป็นมวลชนที่เป็นเป้าหมายที่เราจะขยายเข้าจัดตั้ง ที่ขยายตัวได้ยากเพราะส่วนใหญ่ทำได้แค่ *ปรับทุกข์ ผูกมิตร และปักหลัก* ถึงขั้น *ชักชวน* และ *จัดตั้ง* นั้น ทำยาก แนวทาง พทท. เป็นแนวทางการต่อสู้ด้วยอาวุธ ใช้ชนบทล้อมเมืองและยึดเมืองในที่สุด *สงครามประชาชน* ถือเป็นงานใจกลาง งานอื่นๆ ล้วนเป็นงานล้อมรอบใจกลางของ พทท. ... เราค่อยๆ ไปบอกกับเขาว่าพวกเขามีภารกิจทางประวัติศาสตร์ที่จะต้องสร้างสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เขาไม่เห็นด้วยง่ายๆ หรือก็เวลานั้นการจัดตั้งองค์กรมวลชนฝ่ายขวาระบาดไปเร็วมาก ตามโรงงานต่างๆ ละแวกนั้นเต็มไปด้วยสมาชิกลูกเสือชาวบ้าน ก็ยังไม่ง่ายที่จะไปชวนคนมาปฏิวัติตามแบบของ พทท. เพราะเป็นเรื่องขอขาดขาดตายมาก...²⁴⁸

จากคำกล่าวของฤดีข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า สายงานกรรมกรขยายตัวได้เพราะนักศึกษาปัญญาชนฝังตัวเข้าไปทำงานมากกว่าที่จะเกิดจากการจัดตั้งกรรมกรขึ้นมาเอง วิธีการทำงานของนักศึกษาปัญญาชนจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ พวกเขาจะปฏิบัติตัวให้กลมกลืนกับกรรมกรได้อย่างไร ข้อมูลจากฤดีได้เขียนเล่าเรื่องนี้ไว้อีกเช่นกัน โดยเธอได้วางแผนในการขยายกรรมกรในหน่วยจัดตั้งของเธอ ผ่านการสร้างเครือข่ายกรรมกรในโรงงานต่างๆ และสร้างแนวร่วมกับกรรมกรผ่านนักเรียนนักศึกษาหัวก้าวหน้าที่ฝังตัวทำงานในโรงงาน ให้เข้าไปสัมพันธ์กับกรรมกรที่เอาการเอางานเพื่อเผยแพร่ความคิด และดูท่าทีเพื่อจะชักชวนในขั้นต่อไป ในขณะที่เดียวกัน ผู้ศึกษามองว่าวิธีนี้จะช่วยตัดแปลงนักเรียนนักศึกษาให้มีจิตสำนึกแบบชนชั้นกรรมาชีพ ด้วยการให้แรงงาน การคลุกคลีใช้ชีวิตกับกรรมกร ซึ่งจะช่วยยกระดับความก้าวหน้าของนักเรียนนักศึกษาจากการเคลื่อนไหวที่เป็นจริง ซึ่งฤดีได้เล่าถึงแผนงานกรรมกรของเธอไว้ตอนหนึ่งความว่า

...ฉันเริ่มวางแผนให้หน่วยงานสร้างสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนคนงานในโรงงานต่างๆ ที่เป็นโรงงานใหญ่ๆ สำหรับคนใหม่ๆ มาทำงานในสายนี้เราก็จะส่ง

²⁴⁸ เรื่องเดียวกัน. 154.

เข้าโรงงานเล็กๆ ที่เรียกว่าโรงงานนรกไปก่อน เพื่อเปลี่ยนบุคลิกให้เป็นแบบ
คนงานก่อน เด็กกลุ่มนี้ให้มองหาคณงานที่เอาการเอางานรอเวลาที่พร้อม พออายุ
ครบ 18 ถึงวัยที่โรงงานใหญ่เปิดรับ ก็ดึงกันเข้าสู่โรงงานใหญ่ ดึงกันไปเป็นทอดๆ
ดังนั้นในขณะที่เผยแพร่ความคิด ก็จะทำให้เขามีชีวิตที่ดีขึ้นด้วย เพราะในโรงงาน
ใหญ่ค่าแรงดีกว่า ชั่วโมงทำงานสั้นกว่าและสวัสดิการก็ดีกว่า เราคิดกันว่าต้องฝึ
งตัวเข้าไปในสภาพที่มีอยู่ก่อนแล้ว และอาศัยองค์กรเหล่านี้เคลื่อนไปหาสิ่งที่เป็น
ประโยชน์กับกรรมกรต่อไป...²⁴⁹

จากข้อมูลของฤดีข้างต้น ซึ่งเป็นตัวอย่างของการสร้างแนวร่วมกรรมกรโดยการจัดตั้ง
พอที่จะทำให้เห็นภาพกว้างที่ว่าสายงานกรรมกรของ พทท. ในเมือง ได้ฝังตัวคลุกคลีกับกรรมกรใน
โรงงานต่างๆ ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยมีเป้าหมายเพื่อเผยแพร่ความคิดของพรรค ชักชวน
คนให้เข้าร่วมการต่อสู้ ทั้งนี้อาจมีบางส่วนแทรกตัวอยู่ในสภาพที่ถูกจัดตั้งโดยกลุ่มอื่นๆ ซึ่งผู้
ศึกษาสันนิษฐานว่าคงมีสายงานกรรมกรอื่นที่ดำเนินการในลักษณะเดียวกันกับสายงานของฤดี แต่
เป็นเพราะกฎการปิดลับของพรรคจึงทำให้ยากที่จะรู้จักกับสายงานอื่น นอกจากนี้ ฤดียังมีความ
พยายามที่จะช่วยเหลือยกระดับชีวิตของกรรมกรในสายงานให้ดีขึ้นด้วย แม้ว่าในทางนโยบายจะขัด
กับแนวทางของพรรค ที่ต้องการปลุกระดมกรรมกรให้เป็นกองหน้าของชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้น แต่
การที่เธอได้รับรู้ความเดือดร้อนของกรรมกรก็ไม่อาจทำให้เธอนิ่งเฉยได้ อยากรู้ดีจากแผนงาน
ของฤดีสะท้อนให้เห็นว่ามีแผนที่จะแทรกซึมในสภาพที่จัดตั้งขึ้นเพื่อกรรมกร แต่น่าเสียดายที่ฤดี
ไม่ได้เล่าต่อว่าเป็นองค์กรใด และสายงานของเธอสามารถเข้าไปเคลื่อนไหวได้ถึงขั้นไหน

อย่างไรก็ตาม การทำงานกรรมกรที่มีข้อจำกัดทำให้การสร้างแนวร่วมกรรมกรไม่ขยายตัว
กว้างขวาง เมื่อเทียบกับแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน ซึ่ง พทท. มีอิทธิพลในทางความคิดจึงส่งผลต่อ
พฤติกรรมที่นักศึกษาปัญญาชนแสดงออกในการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง แต่การรวมตัว
และเคลื่อนไหวของกรรมกรก็ช่วยบ่มเพาะจิตสำนึกการต่อสู้ให้ก้าวหน้ามากขึ้น เมื่อนักศึกษาและ
พทท. เข้าไปชี้นำสนับสนุนการเคลื่อนไหวจึงทำให้มองเห็นได้ว่ากรรมกรเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการ
ฝ่ายซ้ายในเมืองเช่นเดียวกัน

²⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, 154-155.

2. การสร้างแนวร่วมกรรมกรโดยไม่ได้จัดตั้ง

การทำงานกรรมกรโดยไม่ได้จัดตั้ง มิใช่วิธีสร้างแนวร่วมกรรมกรที่มาจากภาระชี้นำของ พคท. ทว่ามาจากการเคลื่อนไหวของนักศึกษาปัญญาชนซึ่งมีจุดร่วมเดียวกับ พคท. คือต่อต้านการกดขี่ขูดรีดจากนายทุน แสวงหาความยุติธรรมให้แก่กรรมกร ทั้งนี้ นักศึกษาปัญญาชนอาจเคลื่อนไหวโดยมีกระแสความคิดมากกว่าหนึ่งกระแสเป็นแรงผลักดัน แต่มีอาจปฏิเสธได้ว่า นักศึกษาปัญญาชนที่เคลื่อนไหวทำกิจกรรมทางการเมืองในช่วงหลัง 14 ตุลาคม ล้วนได้รับอิทธิพลทางความคิดแบบ พคท. ไม่มากก็น้อย นักศึกษาปัญญาชนเหล่านั้นอาจไม่เห็นด้วยกับแนวทางของ พคท. ในบางประเด็น โดยเฉพาะ “การต่อสู้ด้วยอาวุธ” ที่มีทั้งคนที่ลังเลและปฏิเสธที่จะยอมรับแนวทางนี้ แต่ด้วยจุดร่วมทางความคิดที่เป็นเครื่องชี้นำการเคลื่อนไหว ทำให้นักศึกษาปัญญาชนที่ไม่ได้อยู่ในจัดตั้งของ พคท. เคลื่อนไหวอยู่ในกระแสเดียวกับ พคท. นักศึกษาปัญญาชนที่เข้าไปสัมพันธ์กับกรรมกร จึงถูกจัดวางที่ทางให้เป็นฝ่ายซ้ายแบบ พคท. โดยไม่มีพื้นที่อื่นให้กับกลุ่มคนที่ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์แต่เรียกร้องความเป็นธรรม การสร้างแนวร่วมกรรมกรโดยไม่ผ่านการจัดตั้ง จึงไม่ใช่แผนงานที่ผู้ปฏิบัติงานวางไว้แต่เป็นผลพลอยได้จากการเติบโตของกระแสสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่กำลังขยายตัวอย่างกว้างขวาง โดยนักศึกษาปัญญาชนเป็นกลุ่มหลักในการเผยแพร่ความคิดและแนวทางของ พคท. แม้จะ โดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม

การเคลื่อนไหวของกรรมกรในบริบทสังคมนิยมเมืองไทยยุคเผด็จการทหารตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธารินทร์ จนถึงสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร นับว่ามีจำนวนน้อยและซบเซาลงอย่างมาก แม้กรรมกรจะประสบกับการเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ในเรื่องค่าแรง ชั่วโมงการทำงาน สวัสดิการ และการเอาเปรียบในประเด็นอื่นๆ แต่การต่อสู้ของกรรมกรไม่ได้เกิดขึ้นมากนัก สาเหตุที่สำคัญคือไม่มีกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และนายจ้างก็เพิกเฉยต่อการเรียกร้องของกรรมกร หากมีใครที่ลุกขึ้นต่อต้าน คนนั้นจะถูกหมายหัวและโดนไล่ออก ในสภาพที่กรรมกรต้องขายแรงงานเพื่อค่าตอบแทน มีคนจำนวนไม่มากนักที่จะลุกขึ้นต่อสู้ คนส่วนใหญ่ยังคงจำยอมอยู่ภายใต้การจ้างงานที่ไม่เป็นธรรม ในขณะที่ภาวะเศรษฐกิจไทยขยายตัวเป็นอย่างมากทั้งในเมืองและในชนบทที่ถูกดึงให้ขึ้นต่อเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยสภาพทางเศรษฐกิจที่กำลังเติบโตอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติในพ.ศ. 2504 ประกอบกับการสนับสนุนการลงทุนจาก

ภาครัฐ นำไปสู่การก่อตั้งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ที่มาจากทุนต่างชาติ และทุนในประเทศ ผลดังกล่าวได้เพิ่มจำนวนกรรมกรในระบบจ้างงาน ไม่เพียงแต่กรรมกรในเมือง แต่รวมถึงชาวไร่ชาวนาในชนบทซึ่งอยู่ในสถานะกรรมกรภาคเกษตรกรรม และชาวนาที่ผันตัวมาขายแรงงานหารายได้เสริมในช่วงที่ว่างจากฤดูเก็บเกี่ยว เนื่องจากการหาเลี้ยงชีพในชนบทไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ทางเลือกในการขายแรงงานจึงกลายเป็นความหวังที่จะจุนเจือไม่มากนัก น้อย ดังกรณีของ สหายก่อ และสหายบรรจบ กรรมกรที่เข้าร่วมการต่อสู้ด้วยอาวุธกับ พคท. ซึ่งได้ให้สัมภาษณ์ถึงสาเหตุที่ละทิ้งชนบทเข้าเมืองเป็นกรรมกรตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2500 ไว้ใน “สามัคคีสู้รบ” ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 สิ่งพิมพ์เผยแพร่ความคิดทางการเมืองของ คณะกรรมการประสานงานกำลังรักษาดินรักรักษาชาติประชาธิปไตย หรือ กปชป. องค์การแนวร่วมที่ประกาศจุดยืนเดียวกับ พคท. ซึ่งปรากฏบทสัมภาษณ์ของสหายก่อ และสหายบรรจบ ไว้ดังนี้

สหายก่อ ...ผมเกิดที่จังหวัดทางภาคใต้เป็นกรรมกรสวนยาง ช่วงปี 2505 ราคายางลดลงฮวบฮาบ กิโลหนึ่งตกในราว 4 บาทกว่าถึง 5 บาท การตัดยางจึงไม่ค่อยพอกิน ผมก็เลยออกมาทำงานในเมือง ฝึกงานอยู่ใน โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง ช่วงแรกที่เข้ามาฝึกงานก็ได้วันหนึ่ง 2 บาท เดือนหนึ่งประมาณ 50-60 บาท ... ที่นั่นเป็น โรงกลึงและ โรงหล่อ ฝึกเป็นกรรมกรเทคนิค อยู่ที่นี่ได้ประมาณปีกว่าก็เรียกว่าเร่ร่อนไปเรื่อยๆ การเร่ร่อนก็เพื่อยกระดับในด้านเทคนิค การทำงาน เพราะว่า งานแต่ละ โรงงานนั้น มันไม่เหมือนกัน สภาพการทำงานมันไม่เหมือนกัน จึงเข้าไปทำหาบทรายแล้วหลังจากนั้นมา 5 ปี ก็มีความตื่นตัวขึ้นมาหน่อยหนึ่ง ได้ต่อสู้คัดค้านการเอารัดเอาเปรียบของนายจ้างเมื่อปี 2510...²⁵⁰

สหายบรรจบ ...ผมเป็นคนอีสานมีพี่น้องด้วยกันทั้งหมด 9 คน ผมเป็นคน ที่ 3 ปี 2504 อีสานแล้งมาก ผมจึงไปหางานทำในกรุงเทพฯ ตอนแรกทำงานอยู่ แถววัดยางสุธาราม แถบนั้นมี โรงงานทำแป้งผัดหน้า เป็น โรงงานลักษณะ ครอบคร้ว มีกรรมกร 10 กว่าคนบ้าง 7-8 คนบ้าง ทำใหม่ก็ได้วันละ 6 บาท... เขา

²⁵⁰ "บทสนทนาเรื่อง "อนาคตของกรรมกรไทยภายใต้การปกครองของรัฐบาลปฏิวัติกรรมกรไทยในปี 2522", " มกราคม - กุมภาพันธ์ 2522 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย สามัคคีสู้รบ, D712, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 35-36.

ให้เป็นรายเดือนๆ ละ 120 บาท ไม่มีวันหยุด... พอผมอยู่ได้ 8 เดือนก็ต้องกลับบ้านไปทำนา ผมทำงานในโรงงานมันช่วยเหลือครอบครัวไม่ได้ เงินมันน้อย เลยกลับไปช่วยชาวบ้านทำนา ทำนาเสร็จก็กลับบ้านเข้าเมืองอีก หางานทำต่อกลับมาทีหลังก็ไม่ได้ทำในโรงงานเก่าแล้ว อยากทำที่มันได้เงินมากสักหน่อย หนักก็ไม่เป็นไรคราวนี้ไปทำอยู่ที่โรงงานทำเส้นหมี่ งานหนักมากได้วันละ 8 บาท ส่วนใหญ่โรงงานแบบนี้ มักจะทำงานในเวลากลางคืน... อยู่ได้ไม่กี่เดือนผมทำหมี่ หล่นใส่กลางหัว ปวดหัวมากและนึกว่าหัวนี้ยังต้องใช้ประโยชน์อีกมาก เลยออกจากโรงงานนั้นไปทำงานโรงงานเสื่อยืด โรงงานทำเสื่อยืดนี้ ช่วงแรกก็ได้วันละ 8 บาทเหมือนกัน แต่งานเบากว่าเป็นงานในร่ม อยู่ได้ประมาณปีหนึ่งก็ออกไปทำงานโรงงานทอผ้าที่เปิดใหม่แถวๆ ขานเมือง ช่วงนั้นเป็นช่วงที่สฤณีส่งเสริมอุตสาหกรรม มีนายทุนญี่ปุ่นมาลงทุนจำนวนมาก ผมก็ไปสมัครทำ เริ่มจากกรรมกร 200 คน ผมอยู่นานครบตั้ง 15 ปี เดียวนี้ โรงงานมีกรรมกรประมาณ 4-5 พันคนแล้ว... ตอนแรกวันละ 16 บาท จาก 8 มาเป็น 16 บาทนะครบก็รู้สึกว่าเป็นอยู่แต่อยู่มา 15 ปี ผมเห็นโรงงานของเขาย้ายจากโรงเดียวเป็น 5 โรง ก็รู้สึกที่เราแทบไม่ได้อะไรเลย...²⁵¹

แม้คำบอกเล่าของสหಾಯก่อและสหાયบรรจบได้เล่าย้อนเหตุการณ์ไปตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2500 อันเป็นช่วงเวลาที่สหાયทั้งสองเริ่มเข้ามาทำงานในเมือง แต่ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการผันตัวของชาวไร่ชาวนามาเป็นกรรมกรในเมือง ในยุคที่เศรษฐกิจกำลังพัฒนาอย่างเร่งด่วน ซึ่งสวนทางกับความเป็นอยู่ที่ฝืดเคืองของคนส่วนใหญ่ในประเทศ ประกอบกับรัฐบาลไม่มีกฎหมายคุ้มครองแรงงานที่จะประกันคุณภาพชีวิตของกลุ่มกรรมกร จึงทำให้พวกเขาเกิดความทุกข์ยากไว้เป็นเวลานานหลายปี ทั้งสหાયก่อและสหાયบรรจบทำงานเป็นกรรมกรจนกระทั่งตัดสินใจเข้าร่วมการต่อสู้ด้วยอาวุธกับ พคท. ในช่วงพ.ศ. 2520 เพราะสภาพชีวิตไม่ได้ดีขึ้นแม้จะทำงานมาเป็นเวลานานก็ตาม ปัญหาหนึ่งที่ทั้งสองคนมองเห็นคือกรรมกรไม่มีสิทธิอันชอบธรรมที่พึงได้รับ ดังเช่นหากมีการเรียกร้องหรือต่อรองกับนายจ้างก็จะถูกสกัดกั้น มองว่าขู่งปั่นป่วน

²⁵¹ เรื่องเดียวกัน, 36-37.

มากกว่าจะเป็นสิทธิพึงมีของกรรมกร ที่จะเสนอปัญหาให้แก่ นายจ้างพิจารณาและแก้ไข ดังที่ สหาย ก่อ ได้เล่าถึงการลุกขึ้นต่อสู้กับนายจ้าง แต่กลับทำให้เขาต้องตกงาน เนื่องจากโรงงานต่างๆ หมายหัว สหาย ก่อ ว่าเป็นผู้ซึ่งนำไปสู่การนัดหยุดงานของกรรมกร ดังข้อความในคำบอกเล่าตอนหนึ่ง ความว่า

... ได้ต่อสู้คัดค้านการเอาโรคเอาเปรียบของนายจ้างเมื่อปี 2510 จังหวัดนั้น มีโรงงานไม่มากและเนื่องจากครั้งนั้นเป็นการสไตรค์งานครั้งแรก ถูกนายจ้างไล่ออกและข่าวนี้อีกแพร่สะพัดไปทั่วทั้งจังหวัด นายจ้างซึ่งเขาสัมพันธ์กันอยู่แทบทุก โรงงานจึงสกัดกั้นไม่ให้เข้าไปทำงานตามโรงงานอื่นๆ ก็เลยตกงานอยู่ร่วม 6 เดือน แล้วก็เที่ยวอยู่ในลักษณะกึ่งตกงานอยู่ 3 ปี... คือมีงานทำมั่งไม่มีงานทำมั่ง อย่างนั้นนะ... หากิน ไปวันๆ หนึ่ง อยู่อย่างนั้นร่วม 3 ปีเศษๆ ก็เดินทางเข้า กรุงเทพฯ... งานที่ผมอยู่มาทั้งหมด 53 โรงงาน... ก็เนื่องจากว่ามันโดนกีดกันอยู่ เรื่อย ก็เลยเร่ร่อนอยู่เรื่อยๆ เหตุที่เร่ร่อนก็เนื่องจากว่า เราเคยสไตรค์อยู่โรงงาน หนึ่ง แล้วมาอยู่อีก โรงงานหนึ่ง พอ นายจ้างมันรู้ว่าเราเคยสไตรค์จากโรงงานอื่น มา มันก็ไล่ออก ไล่ออกเราก็ไปหางานทำใหม่ เป็นอย่างนี้มาตลอด ระยะเวลาหลังนี้ยัง หางานทำยากเพราะว่านายจ้างมันมีรายชื่อคนที่เคยสไตรค์ ส่งไปทั่วแทบทุก โรงงาน เราต้องหลบไปทำที่นั่นสักเดือน 2 เดือน แล้วออก...²⁵²

นอกจากความไม่เป็นธรรมที่กรรมกรได้รับจากนายจ้าง ดังสะท้อนจากตัวอย่างของสหาย ก่อ ที่ถูกไล่ออกเพราะพยายามก่อกระแสนัดหยุดงานแล้ว ก่อนการเคลื่อนไหวกรณี 14 ตุลาคม 2516 กรรมกรยังต้องเผชิญกับการดูหมิ่นเหยียดหยาม กักขังให้ทำงานเยี่ยงทาส บางแห่งมีการใช้อันธพาลซ้อมกรรมกรที่ “หัวหอม” ผลจากการกดขี่ขูดรีดจากอำนาจรัฐ (โดยเฉพาะการใช้กฎหมายว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ตลอดจนการคุกคามป้ายสีกรรมกรโดยบุคคลในคณะรัฐบาล การสอดส่องติดตามกรรมกรที่เป็นแกนนำในการต่อสู้ของตำรวจสันติบาล) และการกดขี่ขูดรีดของนายทุนในแต่ละโรงงาน ได้สร้างความยากแค้นและความกดดันบีบบังคับในด้านต่างๆ ในหมู่กรรมกรขึ้นมาและดำรงอยู่เป็นเวลานาน ซึ่งได้สะสมทัບทวีขึ้นและระเบิดออกมาเป็นการต่อสู้

²⁵² เรื่องเดียวกัน, 35-36.

ในรูปแบบต่างๆ²⁵³ ก่อนกรณี 14 ตุลาคม จึงปรากฏว่ามีการต่อสู้ของกรรมกรเกิดขึ้น 2 รูปแบบ ได้แก่ การรื้อเรียนแก่หน่วยงานที่ประกันสิทธิเสรีภาพของกรรมกร ซึ่งนายเจริญ ศิริพันธ์ หัวหน้ากองคุ้มครองแรงงานและแรงงานสัมพันธ์ ให้สัมภาษณ์ต่อหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยว่า ระหว่างเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม พ.ศ. 2516 มีการร้องทุกข์เฉพาะจากกรรมกรก่อสร้าง มีไม่ต่ำกว่าวันละ 1,000 ราย และอีกรูปแบบหนึ่งที่กรรมกรแสดงออก คือการประท้วงนัดหยุดงาน มีจำนวนเพิ่มขึ้นและเกิดการต่อสู้ครั้งใหญ่ๆ หลายครั้งตั้งแต่ต้นปี 2516 เช่น การนัดหยุดงานของกรรมกรโรงงานทอกระสอบป่าน กระทรวงการคลัง จำนวน 2000 คน ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2516²⁵⁴ ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงเป็นผลสะท้อนกลับจากการกดทับของความสัมพันธ์ในระบบการผลิตภายใต้การแบ่งชนชั้น โดยที่รัฐให้การสนับสนุนชนชั้นนายทุนและกรรมกรถูกกำกับไม่ให้เคลื่อนไหวอีกชั้นหนึ่ง ดังนั้นเมื่อเกิดกรณี 14 ตุลาคม 2516 บรรยากาศประชาธิปไตยจึงเป็นเงื่อนไขในการต่อสู้ของกรรมกร การรวมกลุ่มของกรรมกรอย่างกว้างขวางจึงเกิดขึ้นเพื่อต่อสู้กับความขัดแย้งที่ดำรงอยู่ระหว่างชนชั้น

การเคลื่อนไหวของกรรมกรที่เพิ่มจำนวนสูงขึ้นและมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องหลังกรณี 14 ตุลาคม เป็นปรากฏการณ์ที่อยู่ภายใต้กระแสเดียวกับการเรียกร้องความเป็นธรรมของประชาชนชนชั้นอื่นๆ การต่อสู้ส่วนใหญ่ต่างมีเป้าหมายและมีคู่ต่อสู้ร่วมกัน ดังนั้น เมื่อมีการเคลื่อนไหวร่วมกันระหว่างกรรมกร และนักศึกษาปัญญาชน จึงได้นำไปสู่การก่อตั้ง “ศูนย์ประสานงานกรรมกรแห่งชาติ”²⁵⁵ ในพ.ศ. 2517 โดยความร่วมมือระหว่างผู้นำกรรมกร และนักศึกษาปัญญาชน ที่ต้องการเป็นตัวกลางประสานงานระหว่างรัฐกับกรรมกร เช่น ยับยั้งไม่ให้มีการประท้วงหรือหากมีการประท้วงก็ช่วยให้เป็นไปอย่างราบรื่นโดยอิงหลักกฎหมาย เช่น กฎหมายแรงงาน เพื่อสร้างความได้เปรียบให้กับกรรมกร ข้อเสนอนี้เป็นของสหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่ง

²⁵³ กัญญา ลีลาชัย, "การเคลื่อนไหวต่อสู้ของกรรมกรจาก 14 ตุลาคม 2516 – 6 ตุลาคม 2519," ใน อารมณ พงศ์พจน์ ปัญญาชนของขบวนการกรรมกรไทย, นภาพร อดิวนิชยพงศ์, บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์, 2542), 220.

²⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, 220-221.

²⁵⁵ งานบางชิ้นใช้คำว่า “ศูนย์ประสานงานผู้ใช้แรงงานแห่งชาติ” ซึ่งเป็นองค์กรเดียวกัน เช่น ในงานเขียนของเทิดภูมิ ใจดี ผู้นำกรรมกร และผู้ร่วมก่อตั้งองค์กรดังกล่าว, ดูเพิ่มเติมใน, เทิดภูมิ ใจดี, เทิดภูมิ คนรักแผ่นดิน,

ประเทศไทย ภายใต้การนำของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ที่เข้าไปช่วยจัดตั้งศูนย์ประสานงานฯ และ ยังให้ใช้พื้นที่บริเวณตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นที่ทำการ²⁵⁶ ศูนย์ประสานงานฯ จึงถือกำเนิดขึ้นจากแรงผลักดันที่ก้าวหน้า โดยมีเทิดภูมิ ใจดี ตัวแทนคณะกรรมการแรงงานแห่งชาติ เป็นประธาน ประสิทธิ์ ไชโย ประธานสมาคมลูกจ้างอุตสาหกรรมผ้าสมุทรสาคร เป็นรองประธาน และ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ผู้นำสหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย เป็นเลขาธิการ ซึ่งเทิดภูมิ ได้กล่าวถึงการก่อตั้งศูนย์ประสานงานฯ ไว้ ความว่า “...ความร่วมมือดังกล่าว นับเป็นผืนกกำลัง ทางด้านแนวคิด การจัดตั้งและให้การศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงาน นักศึกษาได้ขยายกิจกรรมลงสู่ผู้ใช้แรงงาน ชวนาในชนบท ทำให้การต่อสู้ทางปัญญาได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวางอย่างไม่เคยมีมาก่อน...”²⁵⁷

นอกจากนี้ แนวทางการเคลื่อนไหวของเทิดภูมิ ในฐานะผู้นำกรรมกรที่ผ่านการต่อสู้มา หลากหลายรูปแบบ ยังมีทิศทางการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับเสกสรรค์ ในฐานะผู้นำนักศึกษา นั่นคือ พยายามหาทางยุติการเคลื่อนไหวของผู้ใช้แรงงานด้วยวิธีการต่างๆ นานา²⁵⁸ จึงนำไปสู่ความร่วมมือในการก่อตั้งองค์กรเพื่อผลประโยชน์ของกรรมกร แต่มีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ ในพ.ศ. 2517 กระแสความตื่นตัวของกรรมกรเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง สะท้อนได้จากการประท้วงและนัดหยุดงานของกรรมกร ซึ่งกลายเป็นช่องทางที่กรรมกรใช้ต่อรองกับนายจ้างที่เอารัดเอาเปรียบ แต่เพราะเหตุใดเทิดภูมิจึงอยากยุติการเคลื่อนไหวของผู้ใช้แรงงาน ในสถานการณ์ที่การชุมนุม การประท้วง การนัดหยุดงาน ขยายตัวเป็นวงกว้าง ซึ่งเป็นเงื่อนไขเหมาะสมที่จะผลักดันการเคลื่อนไหวของกรรมกรได้ดี ในประเด็นนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่า น่าจะมีสาเหตุสืบเนื่องจากการที่เทิดภูมิถูกจับตามองจากหน่วยงานของรัฐบาล จึงมีความกังวลต่อการนำกรรมกรเคลื่อนไหวไม่ว่าในรูปแบบใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชุมนุม การประท้วงนัดหยุดงาน อาจเข้าข่ายปลุกกระดมและถูกยึดข้อกล่าวหาได้ทั้งต่อเทิดภูมิและผู้ร่วมชุมนุม ดังที่เทิดภูมิได้เล่าว่า การเคลื่อนไหวของเขาเป็นไปอย่างยากลำบาก เพราะ

²⁵⁶ พัทธราภา ตันตราจิน, ความคิดทางสังคมนิยมการเมืองของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล, (กรุงเทพฯ: ประพันธ์สารสัน, 2556), 78.

²⁵⁷ เทิดภูมิ ใจดี. เทิดภูมิ คนรักแผ่นดิน, 32.

²⁵⁸ เรื่องเดียวกัน.

ถูกเจ้าหน้าที่สันติบาลคอยติดตามรายงานความเคลื่อนไหว และมองว่าเขาเป็นคอมมิวนิสต์ ดังที่เขา กล่าวไว้ ความว่า

...ผมถูกรายงานว่าเป็นพวกซ้ายคอมมิวนิสต์ที่ฝังตัวเข้าเคลื่อนไหวใน ขบวนการแรงงาน แต่ผมก็โชคดีมากที่ขณะนั้นมีอธิบดีกรมแรงงานที่หัวก้าวหน้า คือ ศ.นิคม จันทรวิทุร เมื่ออาจารย์นิคมได้รับการรายงานจากหัวหน้า ตำรวจสันติบาล อาจารย์นิคมจะคอยเตือนผมว่า ให้ระมัดระวังตัวหน่อยน้องชาย การใช้คำพูดและภาษาอย่าให้มันซ้ายไป ผมต้องคอยปรับปรุงตัวเอง ผมต้องทำตัว เป็นนักสหภาพแรงงานเต็มตัว ตอนนั้นผมแม่นยำในกฎหมายแรงงานมาก เป็น นักต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมที่เน้นด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก...²⁵⁹

ในขณะที่ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล เองก็มีความคิดเห็นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับเทิดภูมิ นั่นคือต้องการยับยั้งการประท้วงของกรรมกร หรือมิเช่นนั้นก็ให้การประท้วงอยู่ในกรอบของ กฎหมาย เนื่องจากรูปแบบการชุมนุมประท้วง รัฐมักมองว่าเป็นลักษณะการเคลื่อนไหวของฝ่ายซ้าย บุคคลหรือกลุ่มใดที่นำรูปแบบดังกล่าวมาใช้จึงถูกมองเป็นฝ่ายซ้ายทั้งสิ้น ซึ่งฝ่ายซ้ายในมุมมองของ รัฐมีเพียงกลุ่มเดียว คือ คอมมิวนิสต์ ดังที่ เสกสรรค์ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ใน “ปาจารยสาร” ฉบับที่ 11 ปีที่ 1 ประจำเดือน ตุลาคม-พฤศจิกายน พ.ศ. 2527 ต่อการเคลื่อนไหวของเขาหลังกรณี 14 ตุลาคม ซึ่งไปไกลกว่าการสร้างประชาธิปไตยที่เขาตั้งใจไว้ตั้งแต่ต้น ความว่า

...ที่นี้พอหลัง 14 ตุลา ขบวนการลงสู่ชนบทเผยแพร่ประชาธิปไตยนี้ มัน พาเราไปสู่ทางซ้ายโดยไม่ทันตั้งตัวเลย เพราะเราจะไปเผยแพร่ประชาธิปไตยนี้ มันกลายเป็นของฟุ่มเฟือยสำหรับคนที่ยากไร้ เขาถูกรุมล้อมด้วยปัญหาที่ดิน ปัญหาปากท้องนานาประการ ปัญหาไม่เป็นธรรม ถูกข่มเหงรังแกโดยผู้ที่มี เครื่องแบบมีอำนาจ พอรู้ปัญหาเหล่านั้น เราก็เอามาเสนอกับทางรัฐบาลบ้าง มา เสนอให้แก้ไข มาประสานกับทางรัฐบาลบ้าง เอ๊ะ เสนอไปมากมาย เราชักเวียนว่าย อยู่กับปัญหาเหล่านั้น ไม่มีเวลามาคิดถึงประชาธิปไตย แล้วรูปแบบการประท้วง หรือการเอาปัญหาเหล่านั้นมาเสนอโดยตัวของมันเองนี้ มันทำให้เรากลายเป็น

²⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, 27-28.

ซ้ายโดยอัตโนมัติ เช่น ปัญหาค่าแรง ประชาชน-กรรมกรก็หยุดงาน หรือว่าปัญหาที่ดินอย่างนี้ในทัศนะของผู้ปกครองเขาก็ว่าเราเป็นซ้ายไปแล้ว โดยที่เราไม่ทันตั้งตัว นี่เป็นกระแสของทางผมและกลุ่มที่ผมสังกัด เราไม่ได้มีทฤษฎีอะไรนักหนา แต่เรามีแนวคิดอันเนื่องมาจากประสบการณ์อันชัดเจนอยู่บ้าง...²⁶⁰

ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่สามารถยืนยันได้ว่าการชุมนุมยึดถือทุกกรณีมี พลท. คอยชี้นำทั้งหมด แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่านักศึกษามีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางการชุมนุมของกรรมกร เมื่อข้อเรียกร้องได้รับการยอมรับแต่ยังคงทำการชุมนุมยึดถือต่อไป จึงอาจมองได้ว่าเพื่อเรียกร้องเป้าหมายที่ใหญ่ขึ้น หรือหวังผลทางการเมืองบางประการ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ทั้งเทิดทูน ใจดี และเสกสรรค์ ประเสริฐกุล มีความคิดเห็นตรงกันในการทิศทางการเคลื่อนไหวของกรรมกร คือ พยายามไม่ให้เกิดการประท้วงเพื่อป้องกันการถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ อันจะเป็นผลเสียต่อการเคลื่อนไหวของกรรมกร อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางกระแสเฟื่องฟูของความคิดสังคมนิยมที่มีอิทธิพลอย่างสูงในกลุ่มนักศึกษาปัญญาชน จึงยากที่จะต้านทานกระแสซ้ายจัดของนักศึกษาปัญญาชนซึ่งเข้าไปหนุนช่วยการเคลื่อนไหวของกรรมกรได้ การเคลื่อนไหวของกรรมกรในภาพรวมจึงถูกมองเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายซ้ายภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์

2.4.5 การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของชาวนา

ในพ.ศ. 2517 นักศึกษาก้าวหน้าหลายมหาวิทยาลัยได้รวมกลุ่มและกระจายออกสู่ชนบท จุดมุ่งหมายคือการเผยแพร่ประชาธิปไตยตามนโยบายของรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ การลงสู่ชนบททำงานในโครงการต่างๆ มาจากการสนับสนุนของรัฐบาลและความคิดริเริ่มของนักศึกษาเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลจาก “โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยเพื่อประชาชน” โดยกลุ่มเผยแพร่ประชาธิปไตยโครงการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย “โครงการกลับสู่ชนบท” โดยศูนย์นิสิตฯ “โครงการประชาธิปไตยสัญจร” ของสหพันธ์นักศึกษาเสรีฯ ตลอดจน “โครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน” ของศูนย์กลางนักเรียนฯ ล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายเผยแพร่ประชาธิปไตยในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนถึงขั้นลงมือปฏิบัติจริง มีนักศึกษากว่า 5,000 คน เดินทางออกไปหาชาวบ้านถึงท้องถิ่นเพื่ออธิบายความหมายของประชาธิปไตยให้แก่ทุกคน และเพิ่มพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองของชาวนา

²⁶⁰ "คำบอกเล่าของสามัญชน สัมภาษณ์ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล," 51-52. ตัวเน้นโดยผู้ศึกษา

ให้สูงขึ้น²⁶¹ โครงการดังกล่าวส่งผลกระทบต่อตรงต่อนักศึกษาที่ออกไปรับรู้สภาพความเป็นจริงของชนบทไทย ทำให้นักศึกษารับรู้สภาพปัญหาความเดือดร้อนของชาวนา เห็นปมปัญหาความอยุติธรรมที่ดำรงอยู่อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยจิตสำนึกรักความเป็นธรรมของนักศึกษาได้ผลักดันให้พวกเขาเข้าไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชาวนา ในการเข้าไปรับฟังปัญหา ทำความเข้าใจ ให้ความรู้และคำแนะนำแก่ชาวนา จนกระทั่งการไปร่วมทุกข์ร่วมสุขกับชาวนา สนับสนุนยื่นหยัดต่อผู้เรียกร้องความเป็นธรรมร่วมกัน ดังที่นักศึกษาคนหนึ่งบอกเล่าถึงช่วงเวลาที่ได้ไปสัมผัสชนบทจากกิจกรรมเผยแพร่ประชาธิปไตย ในรายงานวิจัย เรื่อง “จากป่าสู่เมือง: การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทย จากปี 2519” ความว่า

...การที่ศูนย์นิสิตฯ มีบทบาทเราก็มี โอกาสจะเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์นิสิตฯ เช่น การเผยแพร่ประชาธิปไตยในปี 2517 เมื่อเปิดเทอมแล้วเข้าไปเผยแพร่ประชาธิปไตยที่ต่างจังหวัด คราวนั้น ไปถึงเขาก็จัดให้นักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ส่วนมากจะเป็นหัวหน้าคณะ แล้วก็มีการศึกษาตามวิทยาลัยครู หรือตามหน่วยอื่นมาประกอบเป็นทีม ส่วนมากจะเป็นอย่างนี้ พอได้ไปอยู่ ชาวบ้านภาคกลางเขามีปัญหาเดือดร้อนเรื่องเกี่ยวกับเรื่องเขื่อน เรื่องอะไรอย่างนี้ก็เลยไปร่วมกับเขาในการเรียกร้องให้มีการจัดสรรที่ดิน ที่เหมาะสมที่อุดมสมบูรณ์หน่อย อะไรอย่างนี้ ที่เหมาะแก่การเพาะปลูกอะไรอย่างนี้ เราก็ไปร่วม... เราช่วยอะไรเขาไม่ได้...²⁶²

ในขณะที่เดียวกัน แม้นักศึกษาที่ลงสู่ชนบทจะมีเป้าหมายเพื่อสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยให้แก่ชาวนา แต่คนกักตื้อ แก้วเทพ ได้วิเคราะห์ว่า การลงสู่ชนบทไม่สามารถที่จะประเมินพัฒนาการทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากโครงการต่างๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่ผลลัพธ์ที่สำคัญอย่างยิ่งของโครงการ คือ “นักศึกษาและประชาชนได้เป็นพันธมิตรกัน” ทั้งนี้เขายกทัศนะของ ฉัตรทิพย์

²⁶¹ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. บทวิเคราะห์สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย : เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยชาวนาสมัยใหม่, 40.

²⁶² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, และคนอื่นๆ, จากป่าสู่เมือง : การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษา จากปี 2519, (กรุงเทพฯ: สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), 90-91.

นาถสุภา และมนตรี เจนวิทย์การ มาสนับสนุนความคิดเห็นดังกล่าวว่า “...เป็นครั้งแรกในสังคมไทย ที่ความคิดฝ่ายซ้ายได้หยั่งรากลึกถึงมวลชนบางส่วน และเริ่มก่อให้เกิดความสำนึกในมวลชน ส่วนนั้น มิได้เป็นเพียงความคิดของปัญญาชนกลุ่มเล็กๆ อย่างแต่เดิมแล้ว...”²⁶³ ซึ่ง กนกศักดิ์ได้ชี้ให้เห็นว่า ชาวนาเกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างหลังโครงการลงสู่ชนบทของนักศึกษา คือ เริ่มรู้ และเข้าใจสภาพต่างๆทางการเมืองและเศรษฐกิจ อย่างน้อยก็ในเรื่องการมีส่วนร่วมใน ประชาธิปไตย ที่สำคัญกว่านั้นคือ เป็นการประสานความคิด ความเข้าใจ และร่วมปัญหากันระหว่าง ชาวนากับนักศึกษาเป็นครั้งแรก ซึ่งส่งผลกระทบต่ออุดมการณ์ของทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างมาก ชาวนา จึงมองว่านักศึกษาเป็นคนที่เข้ามาช่วยเหลือ และสร้างผลประโยชน์ให้แก่ชาวนา ผิดกับท่าทีของ เจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติต่อชาวนา กนกศักดิ์ จึงได้สรุปว่า การเป็นพันธมิตรที่แนบแน่นดังกล่าว เป็น ปัจจัยสำคัญในการจัดตั้ง “สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย” ในเวลาต่อมา²⁶⁴

ในวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2517 ชาวนาชาวไร่ผู้เข้าร่วมชุมนุมที่ท้องสนามหลวงเพื่อยื่น ข้อเสนอต่อรัฐบาลให้แก้ไขปัญหาของชาวนา 9 ข้อ ได้ร่วมกันจัดตั้ง “สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย” ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่ชาวนาได้จัดตั้งองค์กรของตนเอง ซึ่งฮันท์ ลูเทอร์ กล่าวว่ามี ชาวนาเข้าร่วมการประท้วงครั้งนี้อย่างน้อย 22,000 คนจากทั่วประเทศ และยังได้รับการสนับสนุน จากกรรมกร ครูอาจารย์ และนักศึกษาอย่างแข็งขัน เลขานุการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย และประธานสโมสรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่เข้าร่วมการประท้วงต่อชาวนาครั้งนี้ประกาศ ต่อรัฐบาลให้มีการจัดสรรที่ดินทำกินแก่ชาวนาโดยด่วน ทั้งปัญหาชาวนาไร่ที่ดินทำกิน และปัญหา ที่ดินถูกยึดจากการนำไปจำนอง หลังจากการชุมนุมยืดเยื้อกว่า 17 วัน รัฐบาลได้ผ่าน กฎหมายบางฉบับออกมา เช่น กฎหมายควบคุมค่าเช่านา ที่ประกาศเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2517²⁶⁵

²⁶³ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. บทวิเคราะห์สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย : เศรษฐศาสตร์การเมืองว่า ด้วยชาวนาสมัยใหม่, 41.

²⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, 41-43.

²⁶⁵ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะเศรษฐศาสตร์. ฝ่ายวิชาการ, เศรษฐกิจไทย: โครงสร้างกับการเปลี่ยนแปลง, (กรุงเทพฯ: พ. จีระการพิมพ์, 2522), 88-89.

การจัดตั้งองค์กรของชาวนา กระตุ้นให้ชาวนาที่กำลังเดือดร้อนเข้าร่วมองค์กรด้วยความหวัง มีการจัดตั้งองค์กรระดับภาคขึ้น โดยเฉพาะภาคเหนือได้มีการจัดตั้ง “สหพันธ์ชาวนาชาวไร่ภาคเหนือ” ในพ.ศ. 2517 เนื่องจากเป็นภาคที่มีปัญหาค่าเช่านามากกว่าภาคอื่นๆ ขณะเดียวกัน สหพันธ์ฯ ได้เตรียมก่อตั้งคณะกรรมการประสานงานเพื่อช่วยเหลือชาวนาชาวไร่ระดับจังหวัดขึ้นมาทุกจังหวัด คณะกรรมการนี้ประกอบด้วย ชาวนาและนิสิตนักศึกษาจังหวัดละ 10 คน มีหน้าที่สำคัญ คือ ประสานงานช่วยเหลือชาวนาชาวไร่ และรวบรวมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับความเดือดร้อนของชาวนาชาวไร่เพื่อเสนอให้รัฐบาลดำเนินการแก้ไข นอกจากนี้ สหพันธ์ฯ ยังช่วยรักษาสิทธิของชาวนาโดยการให้ความรู้เรื่องกฎหมายควบคุมค่าเช่านา พ.ศ. 2517 เพื่อป้องกันการถูกเอาเปรียบจากเจ้าที่ดินและนายทุน กระนั้น การดำเนินงานของสหพันธ์ฯ ซึ่งขัดกับผลประโยชน์ของกลุ่มอิทธิพลในท้องถิ่น ได้นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างผู้นำชาวนา นายทุนเจ้าที่ดิน และข้าราชการท้องถิ่นที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน²⁶⁶ ซึ่งในกรณีนี้ พ่อหลวงอินตา ศรีบุญเรือง ประธานสหพันธ์ชาวนาชาวไร่ภาคเหนือ กล่าวถึงการให้ความรู้แก่ชาวนา และการกีดกันของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ที่ไม่ต้องการให้ชาวนาได้ประโยชน์จากกฎหมายค่าเช่านาไว้ความว่า

...เรื่องนี้ชาวบ้านก็ยังไม่ค่อยเข้าใจกันว่ามันมีใจความสำคัญอะไร เขาจะ
ได้ประโยชน์อะไรจากกฎหมายค่าเช่านา ผมเองได้พยายามอธิบาย และตระเวน
ไปชี้แจงกับสมาชิกของสหพันธ์ฯ และชาวบ้านทุกตำบลในจังหวัดลำพูน
เชียงใหม่ ชาวนาส่วนใหญ่ไม่รู้ว่ามีกฎหมายนี้ บางคนก็ไม่รู้ว่าตนมีสิทธิที่จะไม่
ต้องเสียค่าเช่านาสูง 30-40 ถัง

กฎหมายค่าเช่านาออกมา แต่กำนันผู้ใหญ่บ้านไม่ยอมบอกชาวบ้าน กลับ
เขียนป้ายติดว่าไม่ต้องการสหพันธ์ฯ กฎหมายให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการตำบล
ขึ้นดำเนินการควบคุมค่าเช่านา ก็ไม่ได้มีการตั้ง ที่บางแห่งตั้ง ก็ตั้งแต่พรรคพวก
ของกำนันทั้งนั้น วิทย์ หนังสือพิมพ์ก็ไม่ลงข่าวหรือพูดถึงกฎหมายค่าเช่านาเลย มี
แต่จะลงข่าวว่าสหพันธ์ฯ ปลุกระดมมวลชน

²⁶⁶ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. บทวิเคราะห์สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย : เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยชาวนาสมัยใหม่, 50-51.

ในกรณีข้อพิพาทเรื่องค่าเช่านา บางแห่งกำนันก็เลี้ยงอันธพาล เอาตำรวจ
 หนุมๆเข้ามาขู่เสมอ บางที่กำนันก็ไปบอกทางอำเภอว่าในท้องถื่นนั้นไม่มีการ
 เช่านา ผมเองจะไปประชุมชาวนาเพื่อชี้แจงเรื่องกฎหมายค่าเช่านา และการถูก
 ถอดถอนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ก็ถูกกลั่นแกล้ง ไปไม่ได้...²⁶⁷

นอกจากนั้น พ่อหลวงอินตา ยังกล่าวถึงอุปสรรคการดำเนินงานของสหพันธ์ฯ ซึ่งถูก
 กล่าวหาว่าปลุกระดมมวลชน เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ความว่า “...การดำเนินงานในอำเภอต่างๆ
 อย่างในลำพูน มักมีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองซึ่งสงสัยว่าเราปลุกระดมมวลชน กล่าวหาว่า
 สหพันธ์ฯ ทำให้ประชาชนแตกแยก หว่าเอาลัทธิคอมมิวนิสต์มาเผยแพร่ โดยเฉพาะผู้ว่าฯ ลำพูน
 ไม่เคยให้ความร่วมมือกับสหพันธ์เลย เย่มาก...”²⁶⁸

สหพันธ์ฯ ได้แสดงบทบาทในการเป็นตัวแทนชาวนาเพื่อแสวงหาความเป็นธรรมที่ชาวนา
 ควรได้รับ โดยได้รับการสนับสนุนจากนักศึกษาเป็นด้านหลัก แต่คำถามต่อมา พคท. เข้าแทรกแซง
 สหพันธ์ฯ ดังที่ถูกลกล่าวหาว่าการทำงานของสหพันธ์ฯ คือการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์หรือไม่ ซึ่ง
 ในประเด็นดังกล่าว เอกสาร เรื่อง “สรุปการทำงานของเกษตรกร (ครั้งที่ 2)” ได้กล่าวว่า การ
 ก่อกำเนิดสหพันธ์ฯ ที่เกิดจากการต่อสู้และความต้องการของชาวนาเอง ซึ่งถือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใน
 สถานการณ์ที่เหมาะสม เอกสารฉบับนี้เขียนขึ้นโดย “กลุ่มเกษตรกรเพื่อประชาธิปไตย” ในพ.ศ.
 2523 สรุปมาจากการร่วมอภิปรายของผู้ปฏิบัติงานซึ่งกล่าวทำงานกับ พคท. หรือเป็นกลุ่มใหม่ที่
 แยกตัวออกมาจากพรรค พวกเขาได้วิเคราะห์ประวัติการต่อสู้ของชาวนาตั้งแต่ยุคสร้างบ้านแปง
 เมืองจนกระทั่งจัดตั้งสหพันธ์ฯ ซึ่ง “เป็นผลผลิตจากการต่อสู้ทางชนชั้นของชาวนา” พวกเขาจึง
 เสนอให้ชาวนาแยกตัวจาก พคท. เป็นองค์กรเคลื่อนไหวของตนเองที่ไม่ถูกครอบงำ สามารถทำงาน
 เปิดเผยประสานกับงานปิดลับได้ และร่วมมือกับขบวนการต่างๆอย่างเป็นมิตรเท่าเทียม เพราะเห็น
 ว่าการทำงานที่ผ่านมา พคท. ใช้ชาวนาเพื่อสร้างฐานที่มั่นในชนบทเท่านั้น ผู้ศึกษาจึงหิยขกประวัติ
 การต่อสู้ของชาวนามากกว่าอ้าง เพื่อให้เห็นความคิดเห็นอีกแง่มุมหนึ่งที่ไม่ได้มาจาก พคท. ซึ่ง
 สามารถตอบคำถามข้างต้นได้ความว่า

²⁶⁷ เรื่องเดียวกัน. 169-170.

²⁶⁸ เรื่องเดียวกัน.

...การสำแดงพลังของชวานาชาวไร่ครั้งนั้นทำให้รัฐบาลต้องยอมรับข้อเสนอ ถึงแม้ว่าจะได้รับชัยชนะแต่ชวานาก็สรุปทเรียนถึงการต่อสู้ครั้งที่ผ่านมา... ที่สำคัญที่สุดก็คือชวานาไม่เชื่อว่าชนชั้นปกครองทำจริง จึงได้ก่อตั้งสหพันธ์ชวานาชาวไร่แห่งประเทศไทยขึ้นมา ซึ่งมีตัวแทนจากภาคต่างๆเข้าร่วม เป็นกรรมการที่ประชุมยอมรับว่าสหพันธ์ฯ เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของชวานาชาวไร่อย่างแท้จริง การกำเนิดของสหพันธ์ฯ ได้กำเนิดขึ้นท่ามกลางสถานการณ์ที่ดียิ่งและในทางความคิดของชวานาชาวไร่ก็ต้องการนับได้ว่าอัตวิสัยกับภววิสัยสอดคล้องกัน ดังนั้น สหพันธ์ฯ จึงเป็นผลิตผลการต่อสู้ทางชนชั้นของชวานาชาวไร่...²⁶⁹

ข้อมูลจากเอกสารข้างต้น ได้กล่าวถึงกำเนิดของสหพันธ์ฯ ที่ถูกมองจากเงื่อนไขการต่อสู้ของชวานา ผ่านการสรุปทเรียนหลายครั้งจนเชื่อว่าการรวมพลังของชวานาเท่านั้นที่จะสามารถต่อสู้ในระดับที่กว้างขึ้นได้ โดยเฉพาะประเด็นปัญหาที่ชวานาประสบนั้นเกี่ยวข้องกับอิทธิพลของผู้ปกครองในท้องถิ่น ซึ่งหยั่งรากลึกและเป็นที่ยอมรับกันในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม ในประเด็นดังกล่าวที่ปรากฏในเอกสาร มุ่งบทบาทของชวานาเป็นหลัก ตั้งแต่การต่อสู้ของชวานา การรวมตัวกัน และการจัดตั้งองค์กรเพื่อผลประโยชน์ของชวานา โดยไม่กล่าวถึงกลุ่มอื่นๆ ที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการจัดตั้งสหพันธ์ฯ เช่น นักศึกษา นักกฎหมาย ฯลฯ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เขียนเอกสารมองเห็นบทบาทของชวานาเป็นหลัก และในการเคลื่อนไหวที่เป็นจริงแล้ว การชุมนุมประท้วงของชวานาที่นำมาสู่การจัดตั้งสหพันธ์ฯ ในพ.ศ. 2517 มีจำนวนชวานาเข้าร่วมจำนวนมากตามที่ลูเทอร์ประเมินว่ามีถึง 22,000 คน ในขณะที่บทบาทของนักศึกษาอาจอยู่ในสถานะผู้ประสานงานและให้คำปรึกษา ซึ่งผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าในจำนวนนักศึกษา หรือบุคคลจากชนชั้นอื่นๆ ที่ไปสนับสนุนการชุมนุมของชวานา มีจำนวนน้อยกว่าชวานาที่มารวมตัวกัน ในแง่นี้จึงอาจมองได้ว่า ชวานาเป็นกลุ่มที่มีบทบาทหลักในการผลักดันการจัดตั้งสหพันธ์ฯ จนมีรูปร่างเป็นองค์กรขึ้นมาได้

²⁶⁹ "สรุปการทำงานของเกษตรกร (ครั้งที่ 2)," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เอกสารของพรรคฯ อื่นๆ, A12/87, 3, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

ต่อประเด็นคำถามที่ว่าการทำงานของสหพันธ์ฯ คือการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์หรือไม่ นอกจากเนื้อหาของเอกสารข้างต้นที่ไม่ได้กล่าวถึงบทบาทของ พลท. ในการจัดตั้งสหพันธ์ฯ ไทเรล ฮาเบอร์คอร์น ผู้เขียนหนังสือ “การปฏิวัติที่ถูกตัดตอน : ขาวนา นักศึกษา กฎหมาย และความรุนแรง ในภาคเหนือของไทย” ยังได้กล่าวถึงการต่อสู้เรื่องค่าเช่าที่นาของขาวนาในจังหวัดเชียงใหม่ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ทั้งที่ขาวนาคำเนินการเองโดยที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากคอมมิวนิสต์ ดังที่ปรากฏเนื้อหา ความว่า

...นับเป็นตลกร้ายที่เจ้าที่ดินและข้าราชการบางส่วนกล่าวหาว่าข้อเรียกร้องของขาวนาเรื่องการจัดการค่าเช่าหน้านั้นเป็น “คอมมิวนิสต์” ขาวนาเหล่านี้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากขบวนการคอมมิวนิสต์เลยไม่ว่าทั้งใน พ.ศ. 2494 หรือเมื่อการต่อสู้เรื่องนี้หวนกลับมาอีกครั้งใน พ.ศ. 2517 ขบวนการคอมมิวนิสต์ไม่ได้มองว่าการแก้ปัญหาเรื่องการเช่านาโดยเฉพาะการออกและบังคับใช้กฎหมายเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแบบปฏิวัติโค่นล้มตามแนวทางของตน...²⁷⁰

นอกจากนั้น ไทเรล ได้มีโอกาสสัมภาษณ์อดีตสมาชิกสหพันธ์ฯ ในประเด็น “การบังคับใช้กฎหมายค่าเช่าที่นา” ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์แสดงทัศนะว่า กฎหมายสามารถใช้ได้ผลจริงในบางพื้นที่เท่านั้น แต่ไม่ใช่เพราะเจ้าของนาก้าวคอมมิวนิสต์ เพราะ พลท. ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการต่อสู้เรื่อง พรบ. ควบคุมการเช่านา ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งที่ไทเรลได้เขียนบรรยายไว้ ความว่า

...พรบ. ควบคุมการเช่าหน้านั้นยังไม่ค่อยมีผลเป็นรูปธรรมเท่าไร เมื่อลงมาในระดับอำเภอ การปฏิบัติก็เอาแน่เอาอนไม่ได้ แตกต่างกันไปในแต่ละที่ ล. มองว่าการที่เจ้าของนายอมปฏิบัติตามกฎหมายเพราะกลัวพรรคคอมมิวนิสต์นั้นเป็นตลกร้าย เนื่องจาก พลท. ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเคลื่อนไหวต่อสู้เรื่องค่าเช่านาเพราะมองว่าไม่ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบอบหรือโครงสร้าง... การ

²⁷⁰ ไทเรล ฮาเบอร์คอร์น, การปฏิวัติที่ถูกตัดตอน : ขาวนา นักศึกษา กฎหมาย และความรุนแรงในภาคเหนือของไทย, เบญจรัตน์ แซ่ฉั่ว และพงษ์เลิศ พงษ์วานานต์, (นนทบุรี: ฟ้ายืดวกัน, 2560), 52-53.

ต่อสู้เรื่องค่าเช่านาเป็นการต่อสู้ที่สำคัญที่สุดสำหรับชาวนาโดยเฉพาะชาวนา
ภาคเหนือ...²⁷¹

จากคำบอกเล่าของอดีตสมาชิกสหพันธ์ฯข้างต้น พอที่จะยืนยันได้ว่า พลท. ไม่ได้มีบทบาท
เข้าไปแทรกแซงการทำงานของสหพันธ์ฯ เพื่อที่จะสร้างแนวร่วมชาวนาผ่านการเคลื่อนไหวของ
สหพันธ์ฯ ดังที่ถูกกล่าวหาว่าปลุกระดมมวลชนหรือเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้ผู้ศึกษาเสนอว่า
สาเหตุที่ พลท. ไม่ได้แทรกแซงการดำเนินงานของสหพันธ์ฯ ในเชิงนโยบายมี 2 ประการ ได้แก่
ประการแรก การสร้างแนวร่วมชาวนาของ พลท. มุ่งเน้นในชนบท ในที่นี้หมายถึงพื้นที่ในระดับ
ชุมชน หมู่บ้าน ที่ติดกับพื้นที่ป่าเขาซึ่งเป็นเขตจรยุทธ์และฐานที่มั่นของ พลท. โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ
สร้างแนวร่วมมวลชน ให้การสนับสนุนด้านเสบียงและข่าวสาร ตลอดจนความช่วยเหลืออื่นๆแก่
พรรค ดังจะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวดังกล่าวมีพื้นที่จำกัด อีกทั้งการที่ผู้ปฏิบัติงานเสียสละก็
สามารถปลุกระดมชาวนาในหมู่บ้านอย่างเปิดเผย จึงเป็นไปได้ยากที่ผู้ปฏิบัติงานจะเข้ามาให้ความรู้
เรื่องกฎหมายค่าเช่านา หรือชักชวนให้ชาวนาไปร่วมชุมนุมที่ท้องสนามหลวง นั่นหมายความว่า
ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีเครือข่ายที่แข็งแกร่งและปิดลับ ซึ่งกระทำได้ยากหากดำเนินการจากในป่า
ออกไปยังภายนอก ที่สำคัญคือต้องเกาะติดข่าวสารเพื่อรับรู้ความเป็นไปของการบังคับใช้กฎหมาย
หรือข่าวสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ในแง่นี้การดำเนินงานของสหพันธ์ฯ ในฐานะองค์กรเปิดเผยสามารถ
ทำได้ง่ายกว่า พลท. เพราะไม่มีข้อจำกัดในด้านพื้นที่ และสามารถติดตามข่าวสารได้สะดวก

ประการที่สอง พลท. ไม่สนใจแนวทางการต่อสู้แบบสันติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบังคับใช้
กฎหมายของชนชั้นปกครอง ซึ่ง พลท. มองว่ามีแต่ความห่อกลวง รักษาผลประโยชน์ของชนชั้น
ปกครองเท่านั้น ซึ่งข้อมูลจากอดีตสมาชิกสหพันธ์ฯ เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ชัดเจนถึงการบังคับกฎหมาย
ที่ไม่ทั่วถึง หรือกรณีที่พ่อหลวงอินตา ศรีบุญเรืองกล่าวว่า กำนันตั้งพวกพ้องของตนเป็น
คณะกรรมการควบคุมค่าเช่านา นอกจากนี้ การต่อสู้แนวทางสันติยังเป็นข้อขัดแย้งที่ พลท. ใช้เล่น
งานกันภายในพรรค หากผู้ใดใช้แนวทางดังกล่าวก็จะถูกกล่าวหาว่าเป็นลัทธิแก่ โดยไม่ได้พิจารณา
ว่าเงื่อนไขในแต่ละพื้นที่ควรเคลื่อนไหวทิศทางใด ความคิดดังกล่าวได้ขยายทั่วทั้งขบวนการปฏิวัติใน

²⁷¹ เรื่องเดียวกัน, 159.

เขตชนบทและในเมือง จึงลดโอกาสที่พรรคจะสนใจการต่อสู้ตามช่องทางที่ถูกต้องของกฎหมาย เพราะพรรคยืนยันให้ใช้วิธีการต่อสู้ด้วยอาวุธเท่านั้น

จากข้อเสนอที่มองว่า พคท. ไม่ได้แทรกแซงการดำเนินงานของสหพันธ์ฯ ข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สหพันธ์ฯ เกิดขึ้นจากพัฒนาการการต่อสู้ของชาวนาโดยปราศจากการแทรกแซงในทางจัดตั้งของ พคท. ดังที่เกิดขึ้นในขบวนการนักศึกษา แต่อย่างไรก็ตาม ไม่อาจปฏิเสธได้ว่านักศึกษามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวของสหพันธ์ฯ เช่นเดียวกัน ดังที่ปรากฏเป็นข่าวในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ เรื่อง “ศูนย์นิสิตฯ ร่วมกับสหพันธ์นักกฎหมายแห่งประเทศไทยร่วมกันจัดสัมมนาและประชุมเลือกกรรมการบริหารชุดใหม่ในวาระครบรอบ 1 ปีของสหพันธ์ฯ”²⁷² ซึ่งถือเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นการทำงานประสานกันระหว่างนักศึกษากับชาวนา อย่างไรก็ดี แม้ พคท. ไม่ได้ชี้นำการเคลื่อนไหวของสหพันธ์ฯ แต่นักศึกษาที่เข้าไปทำงานกับสหพันธ์ฯ อาจเป็นผู้ปฏิบัติงานของพรรค ทั้งนี้ข้อมูลในเอกสารของ พคท. เรื่อง “การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร ชาวนา และการต่อสู้ด้วยอาวุธ” ได้กล่าวถึงการประสานหนุนช่วยของนักศึกษากับชาวนา โดยการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษา คือ การปลุกระดมชาวนา ผลักดันให้ชาวนารวมกลุ่มกันลุกขึ้นต่อสู้กับเจ้าที่ดินอันธพาล นายเงินหน้าเลือด และรัฐบาลปฏิกริยา คัดค้านการ โกงที่ดิน เรียกร้องให้ลดค่าเช่า ดอกเบี้ย และเปิดโปงคดีฉ้อโกง ไร่รัฐท้องถิ่นที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของเจ้าที่ดินและนายเงินหน้าเลือด กดขี่ ข่มเหง ปรามปรามชาวนา การเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษามีกระบวนการพัฒนาจากไม่แจ่มชัดในเป้าหมาย การแยกมิตรแยกศัตรู คู่แค้นชัดมากขึ้นเป็นลำดับ โดยผ่านโครงการของนักศึกษา ได้แก่ การเผยแพร่ประชาธิปไตยของสหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย (สน.สท.) โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) และโครงการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญของอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญของ สนท. ซึ่งในโครงการหลังนี้ยังปรากฏเนื้อหาว่า “...การเคลื่อนไหวทั่วไปที่การจัดตั้งนักเรียนในเขตภาคเหนือตอนบน นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการนี้จำนวนมากได้เป็นผู้ปฏิบัติงานชาวนาภาคเหนือในเวลาต่อมา ส่วนในภาคอื่นๆ ไม่มีการเคลื่อนไหวที่เด่นชัด...”²⁷³

²⁷² “ศูนย์นิสิตชี้ปัญหาชาวนาชาวไร่ให้รัฐบาลแก้ เร่งจับฆาตกร, สังหารไปแล้ว 23 จับได้แล้ว 3 ราย,” 2518, ศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย. กป/ป7/2518/26 ปีที่ 1, สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

²⁷³ “การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร ชาวนา และการต่อสู้ด้วยอาวุธ,” 5.

จากข้อมูลดังกล่าวถึงข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่านักศึกษามีทิศทางในการเคลื่อนไหวช่วยเหลือชาวนาอยู่บนฐานความคิดในการต่อสู้กับเจ้าที่ดิน นายทุน และรัฐบาล ซึ่งเป็นสำนักที่ปรากฏทั่วไปในขบวนการนักศึกษาที่รักความเป็นธรรม แม้ข้อมูลในเอกสาร “การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร ชาวนา และการต่อสู้ด้วยอาวุธ” ไม่อาจสรุปได้ว่าการเคลื่อนไหวดังกล่าวอยู่ภายใต้จัดตั้งของ พทท. แต่ร่องรอยของเอกสารก็อาจวิเคราะห์ได้ว่า เอกสารฉบับนี้สะท้อนให้เห็นถึงภูมิหลังของเอกสารซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาในประเด็นนี้ เพราะหมายความว่าบริบทของเอกสารสามารถเพิ่มน้ำหนักแก่นื้อหาได้ อย่างไรก็ตาม การปราศจากข้อมูลของผู้เขียนและรายละเอียดอื่นๆที่ชัดเจน ก็ถือเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ต้องใช้ข้อมูลอย่างระมัดระวัง ผู้ศึกษาหยิบยกเอกสารฉบับนี้มาเพื่อที่จะเสนอว่า “นักศึกษามีการประสานหนุนช่วยชาวนา” และนักศึกษาอาจเป็นผู้ปฏิบัติงานของพรรคหรือไม่ก็ได้ การที่นักศึกษาเข้าไปเกี่ยวข้องกับสหพันธ์ฯ จึงไม่สามารถมองภาพของสหพันธ์ฯ ในฐานะองค์กรไม่มีสีสันได้ เพราะนักศึกษาที่ลงไปทำงานกับชาวนาจะมีชุดความคิดรักความเป็นธรรม และความคิดดังกล่าวซ้อนทับกับแนวทางต่อสู้เพื่อประชาชนของ พทท. ผู้ศึกษาจึงสรุปว่า แม้สหพันธ์ฯ ไม่ได้ถูกแทรกแซงในระดับที่ถูกชี้นำการเคลื่อนไหวและกำหนดแนวนโยบาย แต่นักศึกษาที่เข้าไปทำงานในนามขององค์กรนักศึกษา หรือเป็นคณะกรรมการสหพันธ์ฯ อาจมีความคิดที่ปฏิวัติแบบ พทท. ในที่นี้อาจไม่ได้เกิดผลเสียใดแก่การทำงาน เพราะเป็นเพียงการแทรกซึมในระดับผู้ปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ในกระแสการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของประชาชน สหพันธ์ฯ ถูกเลือกข้างให้เป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ ดังเช่นองค์กรหรือบุคคลที่เรียกร้องความเป็นธรรมอื่นๆกำลังเผชิญ ซึ่งทำให้เกิดผลเสียต่อภาพลักษณ์และการเคลื่อนไหวของสหพันธ์ฯ ที่ถูกกีดกันและถูกลอบทำร้ายจากฝ่ายตรงข้ามที่เสียผลประโยชน์

จากที่ได้อธิบายมาทั้งหมดข้างต้นสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า การสร้างแนวร่วมในเมืองของ พทท. ตั้งแต่พ.ศ. 2515 – 2519 สามารถขยายขอบเขตไปได้ 3 กลุ่มคือ นักศึกษาปัญญาชน กรรมกร และชาวนา โดยมีนักศึกษาเป็นตัวกลางเชื่อมประสานระหว่าง พทท. กับกรรมกรชาวนา หากแต่การสร้างแนวร่วมที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นผลจากการกำหนดนโยบายหรือ “มติ 19” โดยตรงตามที่พรรคได้ประกาศความต้องการว่า “...รวบรวมองค์กร บุคคล กลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองที่มีอยู่ในแนวรบด้านต่างๆเข้าด้วยกัน นำต่อสู้อย่างเป็นทางการเป็นเอกภาพกันตามแนวทางนโยบาย

ของพรรคเรา...”²⁷⁴ แต่การสร้างแนวร่วมในเมืองเป็นผลจากปัจจัยผลักดันอื่นๆ โดยเฉพาะบทบาทของนักศึกษาผู้มีสถานะนำในการเมืองไทยหลังกรณี 14 ตุลาคม ทั้งนี้การสร้างแนวร่วมผ่านการจัดตั้งของ พคท. อาจมีจำนวนไม่มากนัก แต่ พคท. กลับได้อานิสงส์จากการเคลื่อนไหวของนักศึกษาที่สนใจปัญหาสังคมและการเมือง ที่เข้าช่วยเหลือแก้ไขปัญหาค่าความเดือดร้อนของกรรมกรชาวนา และทำการศึกษาหาความรู้เพื่อที่จะหาทางแก้ไขปัญหาของบ้านเมือง ส่งผลให้ พคท. กลายเป็นกระแสหนึ่งที่มีบทบาทครอบงำความคิดของนักศึกษาเป็นอย่างมาก เมื่อนักศึกษาประสานความร่วมมือกับกรรมกรชาวนาในรูปแบบสามประสาน แนวคิดของ พคท. จึงถูกส่งต่อไปยังกรรมกรชาวนา ซึ่งล้วนสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่กรรมกรชาวนากำลังเผชิญ กลายเป็นว่ากระแสขั้วแบบ พคท. ขยายตัวในวงกว้างทั้งในกลุ่มของนักศึกษาและกรรมกรชาวนา ในแง่นี้จึงอาจมองได้ว่า พคท. สามารถขยายแนวร่วมพื้นฐานได้ในรูปแบบความคิด หากต้องการสร้างแนวร่วมที่แข็งแกร่งเพื่อเป็นหลักประกันความสำเร็จ พคท. จะต้องเข้าไปจัดตั้งแนวร่วมเหล่านั้นให้มีเป้าหมายและแนวทางร่วมกับ พคท. อย่างไรก็ดี แม้ผู้ศึกษาไม่อาจประเมินได้ว่า จำนวนผู้ได้รับอิทธิพลทางความคิดจาก พคท. มีมากนักน้อยเพียงใด แต่ละคนยอมรับแนวทางของ พคท. ได้ระดับไหน แต่เมื่อขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนถูกคุกคามจากฝ่ายขวา กฎหมายไม่สามารถให้ความยุติธรรมและประกันความปลอดภัยแก่ผู้นำการเคลื่อนไหว กระทั่งนำไปสู่การปราบปรามใหญ่ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 นักศึกษาปัญญาชน กรรมกรและชาวนาจำนวนมากได้หันไปพึ่งพิง พคท. นับเป็นการสะท้อนให้เห็นความตระหนักรู้ต่อบทบาทของ พคท. ในฐานะผู้นำขบวนการปฏิวัติที่แท้จริงของประชาชน รวมทั้งยอมรับการต่อสู้โดยมี พคท. เป็นผู้ชี้นำ

²⁷⁴ "มติการประชุมคณะกรรมการกลาง พคท. ชุดที่ 3 ครั้งที่ 4," 19.

บทที่ 4

การสร้างแนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตยของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

และยุทธศาสตร์ของรัฐบาลในการแยกแนวร่วม พ.ศ. 2520 – 2525

ผู้ศึกษาการเมืองไทยหลายคนมองว่าการเข้าร่วมของนักศึกษาปัญญาชน และบุคคลผู้รักชาติรักประชาธิปไตยกับ พคท. ภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นช่วงที่ พคท. มีความแข็งแกร่งมากที่สุด จนอาจเรียกได้ว่าเป็นยุคทองของ พคท. ตั้งแต่ถือกำเนิดมา หนึ่งในสาเหตุความแข็งแกร่งของ พคท. คือ การสร้างแนวร่วมที่มีรูปแบบเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ เป็นครั้งแรกที่ พคท. สามารถสร้างแนวร่วมอย่างมีรูปการ ก่อตั้งองค์กรแนวร่วมกับกลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายต่างๆ เป็นผลสำเร็จ และยังแยกผู้ปฏิบัติงานให้รับผิดชอบงานแนวร่วมโดยเฉพาะ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ปรากฏการณ์ขยายตัวของแนวร่วมอย่างกว้างขวางได้เป็นไปตามนโยบาย “การสร้างแนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตย” ดังที่ปรากฏในแถลงการณ์ 30ปี รวมทั้งทำให้งานแนวร่วมมีความสำคัญและได้รับความสนใจอย่างจริงจังมากในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2520 - 2525 ทั้งนี้ สืบเนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองที่สร้างปัจจัยสนับสนุนแก่ พคท. ดังนั้นในประเด็นนี้ ผู้ศึกษาจะอธิบายว่าการสร้างแนวร่วมในช่วงนี้ของ พคท. เป็นอย่างไร

1. การขยายตัวเติบโตใหญ่ของแนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตย

การขยายตัวเติบโตใหญ่ของแนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตยเห็นได้อย่างชัดเจนภายหลังการเดินทางเข้าสู่เขตป่าเขาของแนวร่วมจากในเมือง พวกเขาเหล่านั้นเป็นกำลังสำคัญที่ริเริ่มไปสู่การทำงานแนวร่วมรูปแบบใหม่ของ พคท. ซึ่งผู้ศึกษาจะอธิบายการขยายตัวเติบโตใหญ่ของแนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตยผ่านประเด็นหลัก 4 ประเด็น ได้แก่ คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย (กป.ชป.) แนวร่วมในต่างประเทศ กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย และศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติและหนังสือพิมพ์อริปไตย

1.1 คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย (กป.ชป.)

ธิกานต์ ศรีนารา ตั้งข้อสังเกตว่า พคท. เพิ่งมาให้ความสนใจในการจัดตั้ง “แผนกแนวร่วม” เมื่อทราบข่าวการเดินทางเข้าร่วมการต่อสู้ด้วยอาวุธของ ไชยแสง สุกใส และธีรยุทธ บุญมี รวมทั้ง

คณะที่ร่วมติดตามมา พลท. จึงเริ่มให้ความสำคัญกับงานแนวร่วมอย่างจริงจัง สะท้อนจากการที่ พลท. สั่งให้อุดม สีสุวรรณ ผู้ซึ่งเดิมทีที่ประชุมคณะกรรมการกลางชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 ได้เลือกให้เป็น สมาชิกกรรมการเมืองแทนพ่าย อังคสิงห์ ที่เสียชีวิต พร้อมทั้งตั้งให้เป็นผู้รับผิดชอบไปชี้แจงผลการ ประชุมที่เขต 3 จังหวัด แต่ขณะที่กำลังออกเดินทาง ศูนย์กลางพรรคซึ่งทราบข่าว ไชแสง สุกใส และ ธีรยุทธ บุญมี เดินทางมาถึงเมืองหลวงพระบางแล้ว ก็เปลี่ยนแผนให้ ประสิทธิ์ ตะเพียนทอง ไป อภิปรายเรื่อง 3 จังหวัดแทนอุดม แล้วมีคำสั่งด่วนให้อุดมเดินทางไปรับไชแสงและธีรยุทธ ในเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2519 พร้อมกับสั่งให้อุดม ไปรับผิดชอบงานแนวร่วม²⁷⁵ ซึ่งอุดม ได้แสดงความ คิดเห็นต่อการจัดตั้งแผนกแนวร่วมที่ พลท. ได้มอบหมายให้เขาเป็นผู้รับผิดชอบไว้ว่า

...ซึ่งคิดดูแล้วก็เป็นเรื่องที่น่าประหลาดที่พรรคฯนี้ไม่สนใจโยกย้ายงาน แนวร่วมไม่มีแผนกงานแนวร่วมจะกล่าวได้ว่าแผนกงานแนวร่วมได้ตั้งขึ้น พร้อมๆกันกับที่ได้แต่งตั้งผมเป็นผู้รับผิดชอบ

ดังนั้น แผนกแนวร่วมจึงไม่มีพนักงาน มีแต่ผมเป็นหัวหน้า แผนกนี้ไม่มี สำนักงาน ผมไปที่ไหนสำนักงานแนวร่วมก็อยู่ที่นั่น

เมื่อมี “แขก” หรือ “ผู้ที่จะมาเป็นแนวร่วม” เดินทางมา ผมจำเป็นต้องไป หาสถานที่เพื่อให้พวกเขาอยู่กัน ที่นี่ผมคิดว่าน่าจะดีและน่าจะเหมาะที่จะเป็น สำนักงานแนวร่วมก็คือที่สำนัก 5/1 ผมจึงไปที่นั่น...²⁷⁶

จากคำบอกเล่าของอุดม ได้สะท้อนให้เห็นถึงงานแนวร่วมที่ พลท. กล่าวถึงในนโยบายมา ตลอดจนได้กลายเป็นเรื่องใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้น โดยเฉพาะการจัดตั้งแผนกแนวร่วมขึ้นมาอย่างเป็นทางการ ทว่าอุดมไม่ใช่คนแรกที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานแนวร่วม เพราะ พ.ท. พโยม จุลานนท์ เคยมี บทบาทเคลื่อนไหวงานแนวร่วมมาก่อน ในชื่อ “องค์การไทยรักชาติ” ในระหว่างพ.ศ. 2509 – 2510 ก่อนที่ พลท. จะเปลี่ยนนโยบายใหม่และนำไปสู่การปรับยุบองค์การแนวร่วมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของ พลท. อย่างไรก็ดี อุดมผู้ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานแนวร่วมจึงต้องประกอบสร้างแผนกแนว

²⁷⁵ ชิกานต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาฯ ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษากับพรรค คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 107-109.

²⁷⁶ พ. เมืองชมพู (นามแฝง). ผู้สมรภูมิภูพาน, 346-347.

ร่วมขึ้น เขาหาที่พักสำหรับแนวร่วมและหาผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเขาก็ได้รับความช่วยเหลืออย่างดีจาก ผู้ปฏิบัติงาน คือ คุณเพชร อาจารย์โรงเรียนการเมืองและเป็นผู้รับผิดชอบแผนกศึกษาสำนัก 5/1 ร่วมกับ คุณไหม แฟนของลุงจรัส (เปลื้อง วรรณศรี) และอุดมยังได้รับการแนะนำว่ามีสถานที่แห่ง หนึ่งห่างจากสำนัก 5/1 ประมาณ 2 กิโลเมตร แรกเริ่มตั้งใจจะสร้างเป็นโรงเรียนการเมือง จึงได้มีการตัดต้นไม้เลื้อยทำไม้กระดานและปลูกกระต๊อบไว้จำนวนหนึ่งแล้ว แต่ต่อมาเลิกล้มแผนการนี้ อุดมจึงตกลงที่จะใช้สถานที่ดังกล่าว โดยเขาให้เหตุผลที่รับข้อเสนอไว้ว่า

...ผมเห็นดีเพราะไม่มีที่ไหนที่จะดีไปกว่านี้ อีกประการหนึ่งที่ต้องเห็นดี นั้นก็เพราะว่าขณะนั้นผมได้ไปปรบกวณสถานที่ต้อนรับคนเดินทางของเจ้าหน้าที่ ท้องถิ่นเขามาร่วมเดือนแล้วมีความจำเป็นต้องโยกย้ายบรรดา “แนวร่วม” ที่ผม ผากไว้ที่นั่นโดยเร็ว...²⁷⁷

ด้วยเหตุนี้ สถานที่เก่าซึ่งมีแผนจะสร้างเป็นโรงเรียนการเมืองจึงถูกแปลงให้เป็นสำนักแนว ร่วม เพื่อเป็นที่พักสำหรับแนวร่วมที่เดินทางเข้าเขตป่าเขา ต่อมาเรียกสถานที่นี้ว่า “สำนักแนวร่วม A 30” ตั้งอยู่ที่เมืองหลวงน้ำทา บริเวณชายแดนลาว-จีน ประเทศลาว ซึ่ง พลท. ได้รับการสนับสนุน จากพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (พปปล.) และภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 สำนักแนวร่วมแห่ง นี้ได้กลายเป็นแนวหลังของผู้ลี้ภัยการเมือง²⁷⁸ นอกจากนี้ อุดมยังหาคนมาทำงานในแผนกแนวร่วม เพิ่ม เพราะในระยะแรกเขากล่าวว่า “...แผนกแนวร่วมไม่มีคน มีแค่ผมกับทหารพิทักษ์เพียง 3 คน...” อุดมจึงขอให้ ลุงมงคล (มงคล ณ นคร) ผู้เป็นที่ปรึกษาของสำนักผ่านทาง 5/1 มาช่วยต้อนรับ แนวร่วม ซึ่งลุงมงคลยินดีช่วยเหลือและได้เดินทางไปต้อนรับคณะของ บุญเย็น วอทอง ที่ เวียงจันทน์ทันที อีกทั้งยังได้ คุณไหมและคุณเพชร มาช่วยบริหารงานและการจัดตั้งในสำนัก แต่มี เงื่อนไขคือ ทางพรรคอนุมัติให้ทำงาน 1 คน ส่วนอีกคนยอมให้ทำงานเพียงชั่วคราว นอกจากนี้อุดม

²⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, 347.

²⁷⁸ วัฒน์ วรรณขางกูร บรรณาธิการ. สายลมเปลี่ยนทิศ...แต่ดวงจิตมิได้เปลี่ยนเลย : ผลิตแห่งชีวิตและ เสียงเพลงปฏิวัติไทย, 540.

ยังขอผู้ปฏิบัติงานมาได้อีก 5 คน เป็นหญิงชาวภูวน 3 คน สำหรับฝึกเป็นพยาบาลและบริกรประจำสำนัก เป็นชาย 2 คือ คุณเกรียงและคุณประกิจ รับหน้าที่ทหารเพื่อรักษาความปลอดภัย²⁷⁹

ต่อมาต้นปี 2520 เมื่อ “สำนักแนวร่วม” มีนักศึกษา ปัญญาชน และนักการเมืองเข้ามาเป็นจำนวนมากขึ้นแล้ว ได้เริ่มมีแนวคิดที่จะจัดตั้งรัฐบาลเกิดขึ้น โดยเฉพาะจากพวกนักการเมือง จึงได้มีการปรึกษาหารือกันว่าควรจะต้องตั้งกรรมการประสานงาน โดยให้ทุกฝ่ายปรึกษาร่วมกัน ซึ่งมอบหมายให้ พลท. เป็นผู้ดำเนินการ ต่อมา พลท. ได้เสนอว่าในช่วงเริ่มต้นควรจะต้องตั้งองค์การในลักษณะของ “คณะกรรมการประสานงาน” ไปก่อน ประเด็นนี้ ธิกันต์ ศรีนารา ตั้งข้อสังเกตว่าข้อเสนอของ พลท. ที่ให้จัดตั้งองค์การแนวร่วมในลักษณะนี้น่าจะเป็นไปตามหลักการอันเดียวกับ “มติของคณะกรรมการประจำองครักษ์การเมือง” ว่าด้วยงานแนวร่วมซึ่งอุดมแล้วไว้ว่า

...โดยมติของคณะกรรมการประจำองครักษ์การเมือง 3 คน ซึ่งเป็นองค์การนำสูงสุด ให้แผนกแนวร่วมจัดตั้งแนวร่วมขึ้นมาในรูปการใดรูปการหนึ่ง โดยมีหลักการดังต่อไปนี้ 1. จัดตั้งเป็นรูปการของการร่วมมือกันระหว่างพรรคการเมือง ไม่ใช่เอาพรรคการเมืองที่เข้าปามารวมเป็นพรรคเดียวกับพรรคปฏิวัติ มันจะทำให้พรรคปฏิวัติไม่สามารถรักษาความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง 2. มันเป็นรูปการจัดตั้งในระดับต่ำ โดยมีหน้าที่เพียง 2 ประการ คือ (1) ทำหน้าที่ประสานติดต่อกับพรรคฝ่ายต่างๆ และ (2) ศึกษาค้นคว้าปัญหาอันนโยบายร่วมกัน

นี่ก็หมายความว่า ให้พิจารณาจัดตั้งเป็นรูปการขั้นต้นของแนวร่วมอันเป็นขั้นเตรียม เพื่อที่จะจัดตั้งองค์การแนวร่วมที่สูงกว่าและมีสิทธิอำนาจมากกว่า เพื่อการนี้จะต้องสงวนบุคคลชั้นของพรรคและของแนวร่วมไว้อย่าพึ่งออกหน้ามารับผิดชอบในรูปการขั้นเตรียมนี้

ในที่สุดก็ออกมาในรูปของ “คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติ ประชาธิปไตย” โดยมีชื่อย่อว่า กปชป. ...²⁸⁰

²⁷⁹ พ. เมืองชมพู (นามแฝง). *สู่สมรภูมิกุฎพาน*, 347-348.

²⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, 348-349.

นอกจากนี้ ธิกานต์ ศรีนารา ยังตั้งข้อสังเกตต่อการจัดตั้ง กป.ชป. อีกประการ คือ กป.ชป. ไม่ได้จัดตั้งโดยนักศึกษา นักการเมือง เท่านั้น แต่ พลท. เองก็มีบทบาทในการเคลื่อนไหวให้มีการจัดตั้งองค์การแนวร่วม ดังที่สะท้อนความคิดการสร้างแนวร่วมของ พลท. จาก “มติ 19” หรือกระทั่งบทบาทของอุดม สีสุวรรณ ผู้ได้รับมอบหมายจาก พลท. ให้รับผิดชอบงานแนวร่วม และนอกจากนี้ ธีรยุทธ บุญมี ยังกล่าวอย่างเปิดเผยว่า กป.ชป. คือ “รูปแบบหนึ่ง” ของ “องค์การแนวร่วม” ที่ พลท. เป็นผู้จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างผลสะท้อนในทางโฆษณา²⁸¹ โดยประเด็นนี้ ชัยวัฒน์ สุรวิชัย หนึ่งในกรรมการของ กป.ชป. ได้กล่าวถึงที่มาของความร่วมมือในการจัดตั้ง กป.ชป. ขึ้นมาว่า

...มันเป็นความเห็นร่วมกัน... กว่าที่แต่ละคนจะเดินทางมาก็ปี 20 เพราะฉะนั้นต้องคอยพวกซ่านี พรรคสังคมนิยมฯ อ.ผสม ที่เข้ามา... มีลักษณะของการที่ต้องใช้เวลาเพราะเข้าไม่พร้อมกัน... ระหว่างนั้นก็ได้อยู่กันว่าจะทำอะไร สิ่งที่ได้ก็คือออกแถลงการณ์หลัง 6 ตุลาคม พรรคสังคมนิยมฯก็ออกแถลงการณ์ พรรคแนวร่วมฯ นักศึกษา อ.ธีรยุทธ... คือ พรรคการเมืองที่เข้มแข็งมากที่สุดนอกจาก พลท. คือ พรรคสังคมนิยมฯ คือมันมีคนเยอะ แล้วผมก็ต้องทำหน้าที่ไปประชุมแทนพรรคสังคมนิยม เพราะพรรคอื่นเขาไม่มี... ตอนนั้นผมเป็นรองประธานพรรค... แต่เข้าใจว่าคงไม่น้อยที่เป็นสมาชิกพรรค เป็น ย. เป็น ส...²⁸²

คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตยโดยจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ ภายหลังจากการประชุมหารือร่วมกันของผู้แทนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย พรรคแนวร่วมสังคมนิยม กลุ่มการเมือง องค์การมวลชน และผู้รักชาติรักประชาธิปไตย จัดขึ้นระหว่างวันที่ 26-28 กันยายน พ.ศ. 2520 ณ สถานที่มั่นปฏิวัติของประชาชนแห่งหนึ่ง ในคำประกาศจัดตั้งได้กล่าวถึงทิศทางการต่อสู้ของ กป.ชป. ในสถานการณ์การปฏิวัติระหว่างความร่วมมือของฝ่ายต่างๆ ไว้มีเนื้อหาดังนี้

²⁸¹ ธิกานต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาฯ ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษา กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 124.

²⁸² ชัยวัฒน์ สุรวิชัย นักวิชาการ, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2562.

...บนพื้นฐานแห่งความเสมอภาค เป็นอิสระและเคารพความคิดเห็นของกันและกันและการปรึกษาหารือกันฉันพี่น้อง ที่ประชุมเห็นพ้องต้องกันว่า สถานการณ์ปัจจุบัน เป็นผลดีต่อการต่อสู้ปฏิวัติของประชาชนชาวไทยอย่างยิ่ง ชะตากรรมของรัฐบาลปฏิกริยาขายชาติฟาสซิสต์มีคมลงทุกขณะ ไม่ว่าจะพวกเขาจะคืนรนอย่างไร ก็ไม่สามารถพ้นจากการพังพินาศไปได้ ส่วนพลังรักชาติประชาธิปไตยของประชาชนยิ่งต่อสู้ก็ยิ่งมีอนาคตอันสว่างไสว รุ่งโรจน์ ยิ่งได้รับการสนับสนุนจากประชาชนทั่วโลกกว้างขวางยิ่งขึ้น พลังของประชาชนไทยทั้งในชนบท ในเมือง ในต่างประเทศ ทั้งกองกำลังที่ต่อสู้ด้วยรูปการอื่นๆ นับวันยิ่งเข้มแข็งเติบโตใหญ่ยิ่งขึ้นทุกที เมื่อพลังเหล่านี้ ผันกันเข้าเป็นแนวร่วมประชาธิปไตยประชาธิปไตยอันกว้างใหญ่ไพศาลยิ่งขึ้น ประสานการต่อสู้ที่เป็นไปได้ทั้งปวง ขยายการต่อสู้ในแนวรบด้านต่างๆ ทั้งในชนบท ในเมืองและต่างประเทศออกไปอย่างเต็มที่ การต่อสู้ของประชาชนก็จะต้องได้รับชัยชนะในที่สุดอย่างแน่นอน

เบื้องหน้าสถานการณ์อันดียิ่ง ที่ประชุมได้เห็นพ้องเป็นเอกฉันท์ว่า จะต้องกระชับความสามัคคีและความร่วมมือของพลังที่รักชาติรักประชาธิปไตย ทั้งปวงให้แน่นแฟ้นและ กว้างขวาง ที่ประชุมจึงได้ตกลงให้จัดตั้งคณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตยขึ้น เพื่อทำหน้าที่ติดต่อประสานงาน และปรึกษาหารือกับบรรดาพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง องค์การมวลชน ประชาชนชาติต่างๆ ศาสนิกชนทุกนิกายศาสนา กลุ่มบุคคลและบุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตย ทั้งในและนอกประเทศ ขยายแนวร่วมประชาธิปไตยประชาธิปไตย มีเป้าหมายและปฏิบัติการทางการเมืองร่วมกันในการต่อสู้กับศัตรูของชาติของประชาชน เพื่อให้ประเทศไทยและประชาชนไทยก้าวไปสู่ชัยชนะเป็นขั้นๆ และให้ได้มาซึ่งเอกราชประชาธิปไตย ความเจริญรุ่งเรือง และความผาสุก...²⁸³

²⁸³ ธิกันต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาฯ ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษา กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 423-424.

นอกจากนี้ ในที่ประชุมหารือร่วมกันของผู้แทนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยฯ ยังได้เลือกบุคคลจำนวนหนึ่ง เป็น “คณะกรรมการประสานงานกำลังรักษาประชาธิปไตย” โดย อุดม สีสุวรรณ เป็นประธาน บุญเย็น วอทอง เป็นรองประธาน ศรี อินทป็นดี เป็นกรรมการและผู้แถลงข่าว ชิริยุทธ บุญมี เป็นกรรมการและเลขานุการ พร้อมกันนี้ยังมีบุคคลอื่นๆ เข้าร่วมเป็นกรรมการด้วย เช่น มงคล ณ นคร เทิดภูมิ ใจดี พ่อหลวงศรีชน ยอดกันทา ชำนิ ศักดิเศรษฐ์ เป็นต้น²⁸⁴ ธิกานต์ ศรีนารา ตั้งข้อสังเกตต่อการแต่งตั้งกรรมการของ กป.ชป. ว่า เป็นไปได้ว่าบรรดาผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการของ กป.ชป. ทั้งหมดนี้ น่าจะถูกกำหนดขึ้นไว้ล่วงหน้าแล้วโดยคณะกรรมการประจำของกรมการเมือง ซึ่งในเวลานั้นเป็นไปได้มากกว่า กระบวนการแต่งตั้งคนให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ในลักษณะนี้ น่าจะเป็นสิ่งที่ยอมรับกันได้โดยทั่วไปภายในขบวนการปฏิวัติ ซึ่งสะท้อนจากคำบอกเล่าของอุดม ที่ให้อุดมรับเป็นประธาน กป.ชป. พร้อมทั้งเสนอให้เลือกบุญเย็น วอทอง เป็นรองประธาน และชิริยุทธ บุญมี เป็นเลขานุการ²⁸⁵

เมื่อ พคท. มีอำนาจคัดสรรคนให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ในองค์กรแนวร่วม จึงทำให้เกิดคำถามว่า การกระทำดังกล่าวเป็นความพยายามแทรกแซง กป.ชป. หรือไม่ เพราะผู้ที่ดำรงตำแหน่งสำคัญ ทั้งประธาน รองประธาน และเลขานุการ ล้วนเป็นคนที่ พคท. เสนอชื่อให้รับตำแหน่งผ่าน อุดม สีสุวรรณ การเสนอชื่อบุคคลดังกล่าวให้รับตำแหน่งสำคัญใน กป.ชป. จึงมีนัยยะสำคัญ นั่นคือ พคท. มีอำนาจครอบงำเหนือองค์กรแนวร่วม แม้จะอ้างว่าความร่วมมือตั้งอยู่บนหลักการความเท่าเทียมและเป็นอิสระซึ่งกันและกัน แต่การเสนอชื่อบุคคลให้รับตำแหน่งสำคัญใน กป.ชป. สะท้อนให้เห็นว่า พคท. มีสิทธิ์ในการตัดสินใจเหนือแนวร่วม ทั้งที่ตามหลักการ พคท. เป็นพรรคการเมืองหนึ่งใน กป.ชป. เช่นเดียวกับพรรคการเมืองอื่น การตัดสินใจจึงต้องอยู่บนพื้นฐานความเห็นร่วมกันของแนวร่วมฝ่ายต่างๆ

อย่างไรก็ตาม ตามที่ธิกานต์ ศรีนารา ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การเสนอชื่อให้รับตำแหน่งใน กป.ชป. เป็นที่ยอมรับกันได้โดยทั่วไปในเวลานั้น ผู้ศึกษาวิเคราะห์ว่าอาจเกิดจากสาเหตุ 2 ประการ ประการแรก เพราะ พคท. ต้อนรับแนวร่วมผู้ลี้ภัยทางการเมือง ให้การรับรองและดูแลอย่างดี ในช่วง

²⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, 424.

²⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, 113.

แรกจึงยังไม่เห็นปัญหาที่จะมองว่าการกระทำของ พทท. ก้าวท้าวภายในองค์การแนวร่วม ประการที่สอง บุคคลทั้งสามที่ พทท. เสนอ ล้วนเป็นผู้มีชื่อเสียงและประสบการณ์ทางการเมืองที่โดดเด่น ด้วยคุณสมบัติที่เหมาะสมจึงทำให้แนวร่วมมีความไว้วางใจ และเห็นด้วยต่อการเสนอชื่อดังกล่าว

การจัดตั้ง กป.ชป. ถือเป็นครั้งแรกที่ พทท. สร้างความร่วมมือระหว่างพรรคการเมือง กลุ่มและบุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตยอย่างมีรูปการ จึงมีการนำเสนอข่าวการจัดตั้ง กป.ชป. ผ่านการโฆษณาของพรรคในรูปแบบของสิ่งพิมพ์ปฏิวัติในเขตป่าเขา การประกาศในสถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย เพื่อเผยแพร่ข้อมูลให้ผู้ร่วมปฏิวัติในพื้นที่ต่างๆรับทราบ ทั้งในชนบทในเมืองและต่างประเทศ ขณะเดียวกันก็เป็นการประกาศความเข้มแข็งของ พทท. นับตั้งแต่แนวร่วมจำนวนมากได้ทะลักเข้าสู่ป่าเขาดังปรากฏหลักฐาน ใน หนังสือพิมพ์ “อธิปไตยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ” ฉบับที่ 2 ปีที่ 1 ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2520 ซึ่งจัดทำโดย “ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ” องค์การของขบวนการนักศึกษาในป่าเขาที่เข้าเป็นแนวร่วมกับ พทท. ภายหลัง 6 ตุลาคม ซึ่งจะกล่าวถึงบทบาทของศูนย์ฯ ในประเด็นต่อไป

หนังสือพิมพ์ “อธิปไตยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ” ฉบับดังกล่าว รายงานการก่อตั้ง กป.ชป. ไว้ในบทนำ “สถานการณ์การปฏิวัติประชาธิปไตยก้าวรุดหน้าไปอีกก้าวใหญ่” กล่าวถึงการรวมตัวของพรรค กลุ่มและบุคคลต่างๆที่รักชาติรักประชาธิปไตย รักความเป็นธรรม ในสถานการณ์สู้รบ สามารถจัดตั้ง กป.ชป. เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2520 พร้อมกับวิเคราะห์สถานการณ์ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาว่าเป็นผลดีแก่ฝ่ายปฏิวัติ ได้รับการสนับสนุนจากแนวร่วมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในพื้นที่ป่าเขาแนวร่วมต่างรวมกำลังกันจัดตั้งองค์การต่างๆขึ้น รวมถึง “ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการปฏิวัติผ่านความร่วมมือกับพรรคฝ่ายต่างๆ และสนับสนุนข้อเรียกร้องของ กป.ชป. ดังข้อความที่กล่าวว่า

...ข้อเรียกร้องของ “คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย” ที่มีถึงพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง องค์การมวลชน ประชาชนชนชาติต่างๆ ศาสนิกชนทุกนิกายศาสนา กลุ่มบุคคล และบุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตย ให้ผนึกกำลังกันขึ้นมา เป็นแนวร่วมประชาธิปไตยนั้น

จึงเป็นข้อเรียกร้องที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปฏิวัติและเจตนารมณ์ของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง ย่อมได้รับการต้อนรับสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากประชาชนชั้นชนต่างๆอย่างแน่นอน...²⁸⁶

ในหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกัน ยังได้เผยแพร่คำประกาศจัดตั้ง กป.ชป. และบทความการเมือง เรื่อง “คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติ รักประชาธิปไตย จะต้องเป็นธงชัยผืนใหญ่ของขบวนการปฏิวัติประชาธิปไตยอย่างแน่นอน” โดยผู้เขียนใช้นามปากกา “ทัพหลวง” ได้เขียนเนื้อหาในบทความทำนองเดียวกับบทนำดังที่กล่าวก่อนหน้านี้ ถึงการรวมตัวของพรรคการเมือง กลุ่ม และบุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตย การก่อตั้ง กป.ชป. เพื่อสร้างแนวร่วมประชาธิปไตยประชาธิปไตย กป.ชป. จะเป็นพื้นฐานรองรับอย่างสำคัญต่อการผลักดันจุดมุ่งหมายแนวร่วมประชาธิปไตยประชาธิปไตย โดยพิจารณาจากบทบาทของคณะกรรมการที่สำคัญ ได้แก่ อุดม สีสุวรรณ มงคล ณ นคร บุญเย็น วอทอง ชำนิ ศักดิ์เศรษฐ์ สมัคร ชาลีกุล เทิดภูมิ ใจดี พ่อหลวงศรีธน ยอดกัณฑ์ ศรี อินทบัณฑิต และธีรยุทธ บุญมี กป.ชป. จึงเป็นตัวแทนจากประชาชนวงการต่างๆ ที่เป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความร่วมมือเพื่อภารกิจร่วมกัน ดังที่ปรากฏข้อความในบทความของ “ทัพหลวง” ตอนหนึ่งความว่า

...จะเห็นว่าคณะกรรมการประสานฯ ประกอบด้วยตัวแทนพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง องค์การมวลชน กลุ่มบุคคล และบุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตยวงการต่างๆ ได้อย่างหลากหลาย การผนึกกำลังครั้งนี้ จึงนับเป็นการเริ่มต้น ที่มีความหมายยาวไกลทางประวัติศาสตร์ ของการปฏิวัติประชาธิปไตย เป็นการเริ่มต้นที่ดี ที่ผู้รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งมวลจะได้หันหน้าเข้าปรึกษาหารือกัน สามัคคีกันให้แน่นแฟ้น โจมตีศัตรูร้ายร่วมกันด้วย

²⁸⁶ "บทนำ สถานการณ์การปฏิวัติประชาธิปไตยก้าวรุดหน้าไปอีกก้าวใหญ่," พงศกิจายน 2520 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย อธิปไตย, D79/1, 4-5, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

รูปแบบและวิธีการที่เป็นไปได้ทั้งปวง โคนรัฐบาลขยายชาติปฎิกริยาพีชชีสต์ลงถึง
ที่สุดและสร้างรัฐบาลประชาธิปไตยที่แท้จริงของประชาชนขึ้น...²⁸⁷

นอกจากนั้นในหนังสือพิมพ์ “ไฟลามทุ่ง” ซึ่งเป็นสิ่งพิมพ์ปฏิวัติ ที่จัดทำโดย ทปท. ในเขต
งานจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการรายงานข่าวเกี่ยวกับ กป.ชป. ในฉบับที่ 8 ปีที่ 1 ประจำเดือนกันยายน
พ.ศ. 2521 ในวาระที่ กป.ชป. ก่อตั้งครบรอบ 1 ปีไฟลามทุ่งจึงนำเสนอเป็นประเด็นสำคัญในฉบับนี้
ตั้งแต่หน้าปกที่ใช้พาดหัวว่า “แนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย ชูธงชัยนำหน้าเข้าฝ่าฟัน”
ประกอบกับภาพหน้าปกที่ดีความ ได้ถึงคนหลากหลายชนชั้นยืนจับกลุ่มกันด้วยความมุ่งมั่นใน
เป้าหมายร่วมกันบางประการ พาดหัวในหน้าปกดังกล่าวนำไปสู่ข้อเขียนของบทนำที่กล่าวแสดง
ความยินดีแก่ กป.ชป. ในวาระครบรอบ 1 ปี ความสำเร็จจากการขยายตัวของแนวร่วมประชาชาติ
ประชาธิปไตยที่เติบโตเป็นภัยคุกคามชนชั้นปกครอง ซึ่งให้เห็นความสำคัญของแนวร่วมเพราะเป็น
พื้นฐานอย่างหนึ่งในการต่อสู้ จากการประเมินสถานการณ์ในรอบปีที่ผ่านมา แนวร่วมประชาชาติ
ประชาธิปไตยต่อสู้อย่างคึกคัก และเติบโตมากขึ้นทั้งในชนบท ในเมือง และต่างประเทศ รัฐบาลไม่
อาจยับยั้งกระแสการต่อสู้ของประชาชนได้ พร้อมทั้งกำชับให้เขตงานสุราษฎร์ธานีให้ความสำคัญ
กับงานแนวร่วม ไม่ควรจำกัดว่าพื้นที่ใดควรเป็นฝ่ายทำเท่านั้น ดังที่ปรากฏเนื้อหาตอนหนึ่งความว่า

...กล่าวในขอบเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี เรายังจะต้องสนใจ และเพิ่ม
ความพยายามขยายงานแนวร่วมให้กว้างขวางออกไป ทั้งจะต้องสนใจผลักดันให้
แนวร่วมที่เราทำไว้แล้วให้ก่อบทบาทและขยายผลสะท้อนให้สูงยิ่งขึ้นไปอีก
เพราะงานแนวร่วมนอกจากจะมีบทบาทหนุนช่วยทางเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นงาน
โฆษณาปลุกระดมในวงกว้าง สร้างความสับสนพะว้าพะวัง โดดเดี่ยวให้กับศัตรู
และเป็นเงื่อนไขที่เป็นผลดีต่อการขยายการจัดตั้งด้านลึกของเราอย่างได้ผลอีก
ด้วย ทิศนะใดๆที่มองว่างานแนวร่วมเป็นเรื่องเฉพาะของงานในเมืองหรือใน

²⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, 6-11.

ต่างประเทศล้วนเป็นทักษะที่ไม่ถูกต้อง งานแนวร่วมในชนบทและในหัวเมืองก็
เป็นงานสำคัญที่เราจะต้องสนใจคิดค้นและขยายออกไป...²⁸⁸

ในส่วนของบทความประจำฉบับในหนังสือพิมพ์ “ไฟลามทุ่ง” เสนอในหัวเรื่อง “การขยายตัวเติบโตใหญ่ของแนวร่วมประชาธิปไตย-ประชาธิปไตย” เขียนโดย “รวม ประชาชาติ” กล่าวถึงความคิดและที่มาในการสร้างแนวร่วมประชาธิปไตย-ประชาธิปไตย โดยหยิบยกแนวนโยบายจากแถลงการณ์ 30 ปีฯ และมติ 19๑ มาอธิบาย ซึ่งเขามองว่าหลังประกาศแถลงการณ์ 30 ปีฯ งานแนวร่วมได้ขยายตัวไปรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณี 14 ตุลาคม จวบจนภายหลังกรณี 6 ตุลาคม จึงเกิดเงื่อนไขที่ดีในการสร้างแนวร่วมอย่างมีรูปการ นำไปสู่ความร่วมมือในการจัดตั้ง กป.ชป. นอกจากนี้เขายังวิเคราะห์ว่า สถานการณ์ในรอบ 1 ปีเป็นช่วงเวลาแห่งการขยายตัวของการต่อสู้ในพื้นที่ต่างๆ พร้อมกันนั้นยังได้รับการสนับสนุนจากแนวร่วมหลากหลายกลุ่ม ซึ่งการเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นผลประการหนึ่งจากการจัดตั้ง กป.ชป. ดังที่รวม ได้แสดงทัศนะไว้ว่า “...หลังจาก กป.ชป. ได้ก่อตั้งขึ้นแล้ว 1 ปีที่ผ่านมาแนวร่วมประชาธิปไตย-ประชาธิปไตย ทั้งที่มีรูปการ และไม่มีรูปการหลายรูปหลายระดับได้ขยายตัวไปอย่างกว้างขวาง ทั้งในชนบทในเมืองและในทางสากล...”²⁸⁹

นอกจากขบวนการปฏิวัติในพื้นที่ต่างๆจะรับรู้ข่าวการจัดตั้ง กป.ชป. องค์การแนวร่วมของ พคท. แล้ว ยังพบว่าสื่อสิ่งพิมพ์ในเมืองได้รายงานข่าวการจัดตั้งองค์การแนวร่วมของ พคท. เช่นเดียวกัน แม้จะล่าช้ากว่าสิ่งพิมพ์ปฏิวัติของ พคท. แต่การเผยแพร่ข่าวก็ทำให้ประชาชนทั่วไปรับรู้ความเคลื่อนไหวของ พคท. กระทั่งสร้างผลทางจิตวิทยาแก่คนอ่านด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาว่าจะมีผลชักนำไปในทิศทางใด ดังกรณีที่ปรากฏหลักฐานในนิตยสารการเมืองรายสัปดาห์ “โลกใหม่” และ “ไทยนิกร”

ในนิตยสาร “โลกใหม่” ฉบับวันที่ 12-19 กรกฎาคม พ.ศ. 2521 เสนอบทความเรื่อง “พคท.กับการเร่งขยายแนวร่วม” โดยกล่าวถึงสถานการณ์ของ พคท. ภายหลัง 6 ตุลาคม เกิดเงื่อนไขในการขยายแนวร่วมของ พคท. นำไปสู่การจัดตั้ง กป.ชป. เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2520 และนั่นทำให้

²⁸⁸ “บทนำ แนวร่วมประชาธิปไตยประชาธิปไตย ชูธงชัยนำหน้าเข้าฝ่าฟัน,” กันยายน 2521 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย ไฟลามทุ่ง, D33/1, 6, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

²⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, 28.

“...พท. มีเงื่อนไขที่จะขยายแนวร่วม จัดตั้งแนวร่วมที่แท้จริงขึ้นได้โดยอาศัย บุคคลในวงการต่างๆ เป็นตัวเชื่อมประสาน...”²⁹⁰ บทความยังได้เปิดเผยชื่อและ โฉมหน้าของบุคคลที่เข้าร่วมกับ กป.ชป. ได้แก่ อุดม สีสุวรรณ บุญเย็น วอทอง ชานี ศักดิ์เศรษฐ์ สมักร ชาลีกุล ศรี อินทป็นตี ธีรยุทธ บุญมี เทิดภูมิ ใจดี และศรีชน ยอดกันทา พร้อมกับกล่าวถึงประวัติของแต่ละคนอย่างสังเขป

อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญในบทความข้างต้น วิเคราะห์ว่าวิธีการดึงแนวร่วมจากวงการต่างๆ เข้าร่วมจัดตั้ง กป.ชป. จะช่วยส่งเสริมงานแนวร่วมของ พท. ทั้งในเมืองและต่างประเทศ โดยผ่านบุคคลต่างๆ ที่เข้าร่วมให้ทำหน้าที่ชักจูงคน อาจไม่ใช่การเคลื่อนไหวของบุคคลดังกล่าวโดยตรง เพราะข้อจำกัดการพำนักในเขตป่าเขา แต่ชื่อเสียงของบุคคลต่างๆ ที่สะสมมาตั้งแต่การเคลื่อนไหวในเมือง จะสร้างแรงดึงดูดจากคนทั่วไปให้มาสนใจ พท. ดังที่ผู้เขียนบทความได้วิเคราะห์ไว้ว่า

...ดูจากคำประกาศของ “คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรัก ประชาธิปไตย” แล้วเราพอจะวิเคราะห์ได้ว่า พท. พยายามทุกวิถีทางที่จะขยาย บทบาทบุคคลที่เข้าร่วมให้กว้างที่สุดเท่าที่เขาจะทำได้ ดูจากตัวบุคคลจนถึง กรรมการแต่ละคนแล้ว จะเห็นถึงเหตุผลดังกล่าวได้ชัดเจน...²⁹¹

ข้อสังเกตข้างต้น สะท้อน ได้จากรายชื่อบุคคลที่เข้าร่วมใน กป.ชป. ล้วนแล้วแต่มีบทบาท ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงการที่บุคคลนั้นๆ เคลื่อนไหว โดย กล่าวถึงความสำคัญของบุคคลต่างๆ ที่กลายเป็นเงื่อนไขอันดีในการขยายแนวร่วมของ พท. คน แรก คือ อุดม สีสุวรรณ ผู้เขียนหนังสือ “ชีวิตและความใฝ่ฝัน” นักคิดนักเขียนเจ้าของนามปากกา “บรรจง บรรจงศิลป์” เป็นคนที่ต่อสู้อมาตั้งแต่ทศวรรษ 2500 จนถึงที่สุดได้เข้าร่วมกับ พท. เชื่อกัน ว่าการที่มอบหมายให้อุดม สีสุวรรณ เป็นประธาน กป.ชป. อาจเพราะอุดม เป็นกรรมการกลาง พท.²⁹²

บุญเย็น วอทอง อดีตอาจารย์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ นักวิชาการและ นักการเมือง **ชานี ศักดิ์เศรษฐ์** อดีต ส.ส. จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งสองคนเป็นตัวแทนของพรรค

²⁹⁰ "พท. กับการเร่งขยายแนวร่วม," โลกใหม่ 1, 3 (12-19 กรกฎาคม 2521): 16.

²⁹¹ เรื่องเดียวกัน, 17.

²⁹² เรื่องเดียวกัน, 16-17.

สังคมนิยมๆ การที่ทั้งสองเข้าร่วมเป็นกรรมการใน กป.ชป. ก็อาจอาศัยคนทั้งสองรวบรวมบรรดา สมาชิกพรรคสังคมนิยมๆ และมวลชนพื้นฐานของพรรคได้ เช่นเดียวกัน **สมัคร ชาลีกุล** อดีตอาจารย์ แผนกวิศวกรรมเกษตรไทย-เยอรมัน เป็นกรรมการก่อตั้งพรรคแนวร่วมสังคมนิยมๆ และอดีต ส.ส. จังหวัดชัยภูมิ ก็เป็นผู้หนึ่งที่อาจกล่าวได้ว่าสามารถดึงคนจากสมาชิกพรรคแนวร่วมสังคมนิยมๆ และมวลชนพื้นฐานของพรรคให้สนับสนุน พทท. ในฐานะแนวร่วมได้

นอกจากบุคคลสำคัญทางการเมืองดังกล่าวแล้ว พทท. ยังได้ **ศรี อินทปັນติ** แนวร่วม นักหนังสือพิมพ์เข้าร่วมใน กป.ชป. ด้วย ศรีเคยรับราชการเป็นผู้สื่อข่าวสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในพ.ศ. 2509 หลังพ.ศ. 2516 เขาเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเมืองของ พลเอก กฤษณ์ สีวะรา ผู้บัญชาการทหารบกและผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้น เป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานฝ่ายข่าว ในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และได้ไปปฏิบัติงานช่วยราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ต่อมาเกิดความขัดแย้งกับรัฐบาลเกี่ยวกับการแถลงข่าว โดยเฉพาะเกิดความขัดแย้งอย่างสูงกับนายสมัคร สุนทรเวช เขาจึงลาออกจากราชการไปทำงานเป็นผู้สื่อข่าวของหนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ” และผู้สื่อข่าว “เอ.พี” หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม เขาเข้าร่วมกับ พทท. เพราะถูกคุกคามอย่างหนัก จนกระทั่งได้เข้าร่วม กป.ชป. ในตำแหน่งกรรมการแถลงข่าว เป็นที่คาดกันว่าที่เขาได้รับตำแหน่งนี้ เพราะเขาเป็นผู้ที่กว้างขวางในหมู่นักข่าวทั้งในไทยและต่างประเทศ

ในส่วนของนักศึกษา ผู้นำกรรมกรและชาวนา ได้แก่ **ธีรยุทธ บุญมี** อดีตผู้นำนักศึกษา มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น และเคียดแค้นตำแหน่งเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ต่อมาร่วมจัดตั้งกลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หรือ ปช.ปช. **เทิดภูมิ ใจดี** อดีตผู้นำกรรมกร และประธานศูนย์ประสานงานกรรมกรแห่งประเทศไทย **ศรีชน ยอดกันทา** ผู้นำชาวนา รองประธานสหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย และประธานสหพันธ์ชาวนาชาวไร่ภาคเหนือ บุคคลทั้งสามนับว่ามีชื่อเสียงในวงการที่เคลื่อนไหวการประกาศเข้าร่วมกับ พทท. และดำรงตำแหน่งกรรมการใน กป.ชป. จึงอาจจะช่วยดึงมวลชนที่สนใจเข้าร่วมได้

นอกจากนี้ ในบทความ “พทท. กับการเร่งขยายแนวร่วม” ยังกล่าวอีกว่า การขยายแนวร่วมของ พทท. ถือเป็นที่น่าสนใจ เพราะเงื่อนไขและปัจจัยต่างๆผลักดันให้ พทท. มีความพร้อมที่จะสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรค และนำไปสู่สถานการณ์ที่เป็นผลดีต่อการปฏิบัติของ พทท. ได้

ผู้เขียนบทความได้ทิ้งท้ายให้ตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างแนวร่วมของ พคท. ที่จะเกิดผลเสียแก่รัฐบาล หากไม่สามารถแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน อันเป็นปัจจัยหนึ่งในการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ได้ ความว่า

...จะเห็นได้ว่า พรรคคอมมิวนิสต์มีเงื่อนไข และปัจจัยมากพอสมควรในการสร้างงานแนวร่วม ของเขาขึ้นมา หากรัฐบาลไม่ปรับปรุงนโยบายและแก้ไข ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ก็แน่นอนว่าการขยายแนวร่วมของ พคท. จะต้องได้ผลสูงขึ้น

การเผยแพร่ภาพถ่ายคณะกรรมการประสานงานกำลังรักษาติ๊กประชาธิปไตย ออกมาเมื่อเร็ว ๆ นี้ นับเป็นอีกก้าวหนึ่ง เพื่อเผยแพร่ผู้นำแนวร่วมฯ ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

หาก พคท. สามารถบรรลุได้อีกขั้นหนึ่ง คือจัดตั้งแนวร่วมขึ้นสำเร็จ และกว้างขวาง นั่นก็หมายความว่ารัฐบาลจะต้องเผชิญกับศึกหนัก เพราะแนวร่วมกว้างขวาง มีโอกาสสร้างกองทหารได้มาก และมีโอกาสสร้างพรรคให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น...²⁹³

นอกจากบทความดังกล่าวข้างต้น ยังพบการเสนอเรื่องราวของ กป.ชป. ใน “ไทยนิกร” ฉบับวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 ซึ่งเสนอบทความเรื่อง “เส้นทางเดินของอุดม สีสุวรรณ ประธานคณะกรรมการประสานงานกำลังรักษาติ๊กประชาธิปไตย”²⁹⁴ โดยวิเคราะห์บทบาทของ กป.ชป. ในช่วงที่ผ่านมาว่าเป็นอย่างไร ได้สร้างผลสะท้อนและความเปลี่ยนแปลงใดแก่การปฏิวัติบ้าง ซึ่งผู้เขียนบทความได้อธิบายว่า กป.ชป. กำเนิดขึ้นในเงื่อนไขที่เหมาะสมจึงเป็นผลดีที่จะสร้างแนวร่วมประชาธิปไตยประชาธิปไตยตามจุดมุ่งหมายในการก่อตั้ง แต่ในทางปฏิบัติการดำเนินงานกลับมีปัญหาในด้านแนวทางและนโยบายที่เน้นหลักการต่อสู้ด้วยอาวุธ แม้จะไม่ปฏิเสธแนวทางอื่นๆแต่ก็มีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหว ทั้งที่ตั้งขององค์กรอยู่ในป่า และการตัดสินใจในระดับ

²⁹³ เรื่องเดียวกัน.

²⁹⁴ "เส้นทางเดินของอุดม สีสุวรรณ ประธานคณะกรรมการประสานงานกำลังรักษาติ๊กประชาธิปไตย," ไทยนิกร 3, 30+ (71) (22 กุมภาพันธ์ 2522): 8-13.

นโยบายต้องผ่าน พคท. ด้วยเหตุนี้จึงจำกัดการเข้าร่วมของแนวร่วมที่มีความรักชาติรักประชาธิปไตยแต่ไม่สนับสนุนแนวทางการต่อสู้ด้วยอาวุธ ขณะที่ผู้นำของ กป.ชป. แม้จะก้าวหน้าแต่ก็ขาดการยอมรับในวงกว้าง อุดม สิสุวรรณ ผู้เป็นประธาน เป็นสมาชิก พคท. และดำรงตำแหน่งคณะกรรมการกลางฯ จึงจำกัดความร่วมมือจากแนวร่วมที่ไม่สนับสนุน พคท. ส่วน ชิริยุทธ บุญมี เลขานุการฯ แม้จะมีชื่อเสียงในการเคลื่อนไหวทางการเมือง แต่ด้วยวุฒิจึงอาจไม่เป็นที่ยอมรับในกลุ่มอื่นๆ ที่ไม่ใช่ นักเรียน นิสิตนักศึกษา

อย่างไรก็ตาม แม้การดำเนินงานของ กป.ชป. ดูเหมือนจะไม่ราบรื่น แต่ในช่วงระยะเวลา 2 ปี นับตั้งแต่พ.ศ. 2520 – 2522 “ไทยนิกร” ก็ประเมินว่า กป.ชป. ได้สร้างผลงานไว้เช่นเดียวกัน ซึ่งมีทั้งหมด 5 ประการ ได้แก่

ประการแรก มีส่วนผลักดันให้รัฐบาลธานินทร์คว่ำเร็วยิ่งขึ้น การทะลักออกสู่ป่าของนักศึกษาเป็นเหตุให้ข้าราชการ ทั้งตำรวจ พลเรือน และประชาชนทั่วไปมองเห็น ได้โดยเร็วว่านโยบายของอิทธิพลขวักนั้นเป็นที่มาของความแตกแยกอย่างร้ายแรงและเป็นอันตราย เป็นเหตุให้คนไม่พอใจนโยบายขวักจัดของรัฐบาล ธานินทร์อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว

ประการที่สอง มีส่วนทำให้กองกำลังอาวุธของ พคท. ขยายตัวโดยรวดเร็ว แม้ว่าการขยายตัวดังกล่าวจะมีจุดอ่อนอยู่มากก็ตาม

ประการที่สาม มีส่วนทำให้งานหลายด้านของกองกำลังอาวุธของ พคท. ได้รับการปรับปรุง เช่น งานด้านศิลปวัฒนธรรม งานด้านการรักษาพยาบาลและอนามัย การจัดระบบงานบางประการเสียใหม่

ประการที่สี่ มีส่วนทำให้งานแนวร่วมของ พคท. ขยายตัวออกไปกว้างใหญ่กว่าหนึ่ง ทั้งแนวร่วมภายในประเทศ และแนวร่วมด้านต่างประเทศ

ประการสุดท้าย มีส่วนทำให้การประสานงานระหว่างเมืองกับชนบทของ พคท. แน่นแฟ้นขึ้น และมีขอบเขตกว้างขวางขึ้นกว่าเก่าอย่างมากมาย²⁹⁵

²⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, 13.

การประเมินผลงานของ กป.ชป. โดย “ไทยนิกร” ดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นการประเมินที่เกินความเป็นจริงในบางข้อ ทั้งนี้เพราะ กป.ชป. ไม่ได้เป็นปัจจัยผลักดันที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงปัจจัยเดียว แต่ยังมีปัจจัยอื่นๆซึ่งสำคัญกว่าบทบาทของ กป.ชป. ที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โดยทางตรง สิ่งที่ กป.ชป. กระทำอย่างเห็นได้ชัดที่สุดคือ การสร้างความเชื่อมั่นในการขยายแนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย ผ่านความร่วมมือระหว่างพรรคการเมืองกับบุคคลกลุ่มต่างๆ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นนโยบายที่ผิดพลาดของรัฐ ในขณะที่เดียวกัน กป.ชป. กลับทำให้เชื่อว่า พคท. และแนวร่วมมีความเข้มแข็งเป็นเอกภาพ และเป็นผลดีแก่การเคลื่อนไหวของ พคท. ดังที่รัฐมีความหวาดกลัว

นอกจากในประเทศไทยแล้วในต่างประเทศก็ยังรับรู้ข่าวการจัดตั้ง กป.ชป. ด้วยเช่นเดียวกัน ดังที่ปรากฏหลักฐานใน “สาส์นสนับสนุนการจัดตั้ง แนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย” จากกลุ่ม “แนวร่วมชาวไทย 6 ตุลาเพื่อประชาธิปไตย” ในประเทศออสเตรเลีย ลงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2521 ซึ่งในเวลาต่อมาในขบวนการ “สามัคคีสู้รบ” ปีที่ 2 ฉบับที่ 5 มิถุนายน-กรกฎาคม พ.ศ. 2521 ได้นำมาตีพิมพ์เผยแพร่ในคอลัมน์ “ความเคลื่อนไหวในต่างประเทศ” ความตอนหนึ่งของสาส์นฉบับดังกล่าว แสดงถึงจุดยืนที่เห็นด้วยต่อการสร้างแนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย รวมทั้งยินดีที่จะสนับสนุน กป.ชป. ในการขยายแนวร่วมต่อไปด้วย ความว่า

...ปัจจุบันการต่อสู้เพื่อเอกราช ประชาธิปไตย และความเป็นธรรมของประชาชนไทยกำลังขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว และนับวันจะได้รับการสนับสนุนจากมวลชนอันไพศาล ถึงเวลาแล้วที่ประชาชนไทยผู้รักชาติรักความเป็นธรรมทั้งในเมืองและชนบท ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้สามัคคีผนึกกำลังขจัดอิทธิพลจักรพรรดินิยมอเมริกา โคนล้มรัฐบาลปฏิกริยาขายชาติฟาสซิสต์ สร้างประเทศไทยใหม่ที่มีเอกราช และประชาธิปไตยของประชาชนอย่างแท้จริง

เรา “แนวร่วมชาวไทย 6 ตุลา เพื่อประชาธิปไตย” มีความปิติยินดีเป็นอย่างยิ่งที่พรรคการเมือง องค์กร บุคคล และกลุ่มบุคคลที่รักชาติ รักประชาธิปไตย และรักความเป็นธรรม ได้เรียกร้องให้มีการสามัคคีพลังประชาชนชั้นชนต่างๆ

เพื่อจัดตั้งเป็นแนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย และเรามีความชื่นชมยินดีที่ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตยขึ้น

เราขอสนับสนุนการจัดตั้งแนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตยอย่างสุดจิตสุดใจ บนพื้นฐานแห่งความเสมอภาคเป็นอิสระและเคารพความเห็นซึ่งกันและกัน และจะยื่นหยัดเข้าร่วมต่อสู้ทุกรูปแบบอย่างถึงที่สุด เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชของชาติและประชาธิปไตยของประชาชน

แนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย จงเจริญ...²⁹⁶

การจัดตั้ง กป.ชป. จากความร่วมมือของบุคคล กลุ่มและพรรคการเมืองแนวทางสังคมนิยม เป็นเรื่องที่ได้รับรู้อย่างแพร่หลายทั้งในและนอกขบวนการปฏิวัติ โดยต่างมองว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นความก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดดของ พคท. อีกทั้งยังยกระดับให้งานแนวร่วมมีความสำคัญที่ไม่อาจเพิกเฉยได้อีกต่อไป ดังนั้น ขณะทำงานแนวร่วมในประเทศขยายตัวอย่างกว้างขวาง งานแนวร่วมในต่างประเทศก็ดำเนินไปในทิศทางที่เป็นผลดีแก่ พคท. เช่นเดียวกัน

1.2 แนวร่วมในต่างประเทศ

นอกจากแนวร่วมที่เข้าป่าจัดตั้ง กป.ชป. ร่วมกับ พคท. แล้ว ยังมีแนวร่วมอีกส่วนหนึ่งถึงแม้จะมีไม่มากนัก แต่สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระ และช่วยเผยแพร่ข้อมูลของ พคท. ในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น นั่นก็คือ “แนวร่วมในต่างประเทศ” จากการประมวลหลักฐานทั้งหมด ผู้ศึกษาพอที่จะจำแนกการเคลื่อนไหวของแนวร่วมในต่างประเทศได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ การเผยแพร่สิ่งพิมพ์ไทยในต่างประเทศ และการเคลื่อนไหวของผู้ที่สนับสนุน พคท.

1.2.1 การเผยแพร่สิ่งพิมพ์ไทยในต่างประเทศ

เมื่อปลายปี 2521 “ไทยนิกร” ได้เสนอข่าวในคอลัมน์สื่อมวลชน เรื่อง “สิ่งพิมพ์ไทยในต่างประเทศ พิราบไทยในโลกร้าง” กล่าวถึง “ผู้ลี้ภัย” ไทยในต่างแดนที่เริ่มต้นดำเนินการ “เปิดหู

²⁹⁶ "ศาสน์สนับสนุนการจัดตั้งแนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย," มิถุนายน-กรกฎาคม 2521 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย สามัคคีสู้รบ, D71/2, 29-30, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

เปิดตาประชาชน” พี่น้องไทยในต่างแดนอย่างกว้างขวาง โดย “ไทยนิกร” ได้ประมวลออกมาว่ากลุ่มที่ทำหน้าที่เปิดหูเปิดตาประชาชนมี 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มคนไทยที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยเผยแพร่ และกลุ่มคนไทยที่จัดทำหนังสือออกมาเผยแพร่อย่างสม่ำเสมอ โดยกลุ่มคนไทยที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยเผยแพร่ในต่างประเทศมีทั้งสิ้น 19 กลุ่ม ใน 11 ประเทศ ได้แก่ อังกฤษ เดนมาร์ก ฝรั่งเศส ฮอลแลนด์ สวีเดน เยอรมันตะวันตก ออสเตรเลีย แคนาดา สหรัฐอเมริกาฮ่องกง และญี่ปุ่น ทำหน้าที่คอยบริการข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทย (ไม่นับแนวร่วมฯ ที่เกิดขึ้นมาเป็นครั้งคราว)²⁹⁷

ในส่วนของกลุ่มคนไทยที่จัดทำหนังสือออกมาเผยแพร่อย่างสม่ำเสมอ “ไทยนิกร” ได้อ้างข้อมูลจากจดหมายข่าว “มิตรไทย” โดยกล่าวว่า จดหมายข่าวมิตรไทยของศูนย์เอกสารมูลนิธิมิตรไทย²⁹⁸ ได้รวบรวมสิ่งพิมพ์ไว้ทั้งสิ้น 7 ฉบับคือ สำนักข่าวประชาชนตุลาคม (สปต.) ข่าวไทย ไทยสามัคคี สันติภาพ พิราบขาว มิตรไทย และไทย อิน ฟอรัมชั่น บูลิติน ซึ่งแยกย้ายกันอยู่ในประเทศ

²⁹⁷ "สิ่งพิมพ์ไทยในต่างประเทศ พิราบไทยในโลกร่าง," ไทยนิกร 3, (30) + 59 (4 ธันวาคม 2521): 37.

²⁹⁸ มูลนิธิมิตรไทยก่อตั้งขึ้นในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2519 โดยยื่นคำร้องขอจดทะเบียนกับรัฐบาลอังกฤษ และในต้นปี 2521 ก็ได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลอังกฤษให้เป็นมูลนิธิที่ถูกต้องตามกฎหมาย มี ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นประธาน นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ เป็นกรรมการ ตัว บุนนาค เป็นเลขานุการ มูลนิธิมิตรไทยมีจุดประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1. ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าข้อเท็จจริงทุกอย่างที่เกี่ยวกับเมืองไทยในปัจจุบัน 2. หาทางช่วยเหลือคนไทยในต่างประเทศที่ถูกภัยการเมืองในประเทศคุกคามจนต้องหนีออกมา ตลอดจนคนไทยที่ถูกคุกคามจากภัยการเมืองที่ยังอยู่ในประเทศด้วย 3. พยายามหาทางช่วยลดความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งในประเทศไทย มูลนิธิมิตรไทยไม่ใช่ศูนย์หรือพรรคการเมือง แต่สนับสนุนงานของพวกกลุ่มศาสนาซึ่งทำงานเพื่อความยุติธรรมในสังคม และบรรเทาความทุกข์ยากที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม มูลนิธิเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร กรรมการไม่ได้รับเงินเดือนแต่ทำด้วยความสมัครใจ แหล่งที่มาของเงินมาจากคนที่สนับสนุนและเชื่อถือในจุดประสงค์ จากองค์กรต่างๆ ในยุโรปซึ่งสนใจงานที่จะช่วยลดความขัดแย้งรุนแรงในประเทศไทย และการพิมพ์จดหมายข่าวมิตรไทย สำหรับกิจกรรมของมูลนิธิ มี 2 ส่วน คือ การประชาสัมพันธ์และการสนับสนุนโครงการสัมมนา ด้านการประชาสัมพันธ์ จัดพิมพ์จดหมายข่าวมิตรไทย เพื่อเป็นเวทีเปิดสำหรับแสดงทัศนะของทุกฝ่าย ส่วนโครงการสัมมนา เป็นเจ้าภาพการจัดสัมมนาหรือให้ความช่วยเหลือสนับสนุนค่าใช้จ่ายแก่ผู้สนใจ การสัมมนาทั้งเรื่องวัฒนธรรมและการเมือง อาจจะเป็นฝ่ายซ้ายหรือขวาก็ได้แต่ต้องไม่มีจุดประสงค์เพื่อก่อความรุนแรงในสังคมไทย มูลนิธิคาดหวังให้คนไทยมาร่วมกันแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ มูลนิธิยังสนับสนุนค่าใช้จ่ายแก่ผู้ที่สนใจศึกษาสถานการณ์ในเมืองไทยด้วย , "สัมภาษณ์ ตัว บุนนาค กรรมการและเลขานุการมูลนิธิ "มิตรไทย" ในอังกฤษ," ไทยนิกร 2, (30) + 37 (3 กรกฎาคม 2521): 24-26.

ฮอลแลนด์ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และสวีเดน โดยเนื้อหาสาระของข่าวในแต่ละฉบับเน้นการเสนอข่าวสารจากข้อมูลภายในประเทศไทย บ้างก็คัดลอกจากหนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่เผยแพร่ในประเทศและส่งออกจำหน่าย บ้างก็มี “ผู้สื่อข่าวพิเศษ” และผู้สื่อข่าวประจำในประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม “ไทยนิกร” ได้วิจารณ์ว่า ด้วยความจำกัดด้านอุปกรณ์และกำลังคนสิ่งพิมพ์ที่ออกมาจึงยังขาดความสมบูรณ์ในบางส่วน แม้เสรีภาพในการเสนอข้อมูลจะกว้างขวางเมื่อเทียบกับสิ่งพิมพ์ภายในประเทศที่ถูกกฎหมายห้ามไว้ก็ตาม

อย่างไรก็ดี “ไทยนิกร” ได้วิเคราะห์ว่า ด้วยการเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างเสรีโดยไม่แบ่งแยกลัทธิในสิ่งพิมพ์ต่างประเทศ เมื่อสิ่งพิมพ์เหล่านั้นเดินทางย้อนทางกลับมาให้คนไทยอ่าน จึงทำให้สิ่งพิมพ์ไทยจากต่างประเทศกลายเป็นแนวร่วมคอมมิวนิสต์ไปอย่างง่ายดาย เพราะมีหลายบทความที่นำเสนอข่าวจากฐานที่มั่นปฏิวัติใน “ป่า” ประเทศไทย พรรคกรรมจากศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ บางฉบับก็สงบวิเคราะห้อย่างถึงแก่นจน (ผู้เสียประโยชน์) “รับไม่ได้” นอกจากนี้ “ไทยนิกร” ยังตั้งข้อสังเกตในการเสนอข่าวของสิ่งพิมพ์ในต่างประเทศที่มีความเหมือนกันหมด คือ มีลักษณะต่อต้านรัฐบาลและสนับสนุนฝ่ายคัดค้านรัฐบาล ทำให้การเสนอข่าวขาดลักษณะรอบด้าน ทั้งนี้เพราะกลุ่มผู้จัดทำเป็นกลุ่มที่ “เจ็บปวด” ต่อระบบการเมืองไทย ขาดทรัพยากรที่เพียงพอ และที่สำคัญ “ไทยนิกร” กล่าวถึงกลุ่มผู้จัดทำว่าเป็น “บุคคลที่เลือกข่าวสารเสนอต่อคนอ่าน (ที่จำกัดการรับรู้ข่าวสารอยู่แล้ว) ว่ามีพื้นฐานความคิดในแนวทางใด ซึ่งข่าวมักสะท้อนแนวความคิดนั้น อาจจะ โดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม” พร้อมทั้งเสนอให้กลุ่มผู้จัดทำที่เปิดเผยและไม่เปิดเผยตัวเองพัฒนาข้อบกพร่องดังกล่าว “เพื่อสื่อข่าว” มากกว่าเป็นหนังสือ “โฆษณา” ข่าวอย่างที่กลไกของรัฐบางส่วนคิดเช่นนั้น²⁹⁹

ทัศนะของ “ไทยนิกร” ข้างต้นที่มองว่าสิ่งพิมพ์ในต่างประเทศเป็นฝ่ายต่อต้านรัฐบาลและมุ่งเสนอข้อมูลเพียงด้านเดียวนั้นจะเป็นการเหมารวมสิ่งพิมพ์ทั้งหมด ดังเช่นที่รัฐมองว่าสิ่งพิมพ์ดังกล่าวเป็นแนวร่วมของคอมมิวนิสต์เพียงเพราะการเสนอข่าวของ พลท. จึงถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มแนวร่วมไปโดยทันที ทั้งที่จุดยืนของสิ่งพิมพ์บางฉบับอาจมีจุดร่วมที่สอดคล้องกับ พลท. ต้องการเพียงแค่นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกปิดกั้นการรับรู้ภายในประเทศ ดังที่ ดีว บุนนาค เลขาธิการ

²⁹⁹ “สิ่งพิมพ์ไทยในต่างประเทศ พินิจไทยในโลกร้าง,” 37-38.

มูลนิธิมิตรไทย กล่าวถึงจุดยืนทางการเมืองของมูลนิธิที่ต้องการให้คนรับรู้ความจริง และแสดงทัศนคติได้อย่างเสรี ความว่า

...ขอเน้นอีกที่ว่ามูลนิธิมิตรไทยไม่ยกตัวเองเป็นพรรคการเมือง คณะกรรมการเห็นว่าคนไทยทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ไม่ใช่ปกครองโดยคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ดังนั้นเราจึงอยากให้คนทั่วไปรับรู้ความจริง การที่จะพูดเกี่ยวกับความเป็นจริงให้คนรู้เป็นสิ่งที่ยากลำบากมาก การปกครองประเทศต้องมีความยุติธรรม มีการอนุญาตให้คนแสดงความคิดเห็นกันอย่างเป็นเปิดเผย ให้คนมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลความจริง ให้คนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตัวเองโดยไม่มีการบังคับและไม่มีความกลัว...³⁰⁰

นอกจากนั้น ตี๋ บุณนาค ยังเล่าถึงเหตุผลที่จดหมายข่าวมิตรไทยเผยแพร่ข้อมูลของ พทท. เพิ่มเติมดังนี้

...มูลนิธิฯ เต็มใจที่จะเป็นสื่อกลางเสนอความคิดเห็นของทุกพรรคทุกฝ่าย มูลนิธิฯ ถือเป็นหน้าที่ที่จะเสนอข้อมูลให้คนตัดสินใจเอาเอง แล้วแต่ประสบการณ์ ความคิดเห็น และความเห็นชอบของแต่ละบุคคล แต่ในขณะเดียวกันเรารู้ว่าหลายคนไม่ยอมให้เราแสดงความคิดเห็นของพรรคที่ผิดกฎหมายในปัจจุบัน แต่เราไม่ยอมบังคับให้คนตัดสินใจอย่างนั้นอย่างนี้ ในระยะนี้การที่คนไทยจะต้องได้เถียงกันเรื่องเศรษฐกิจ สังคม โดยไม่ต้องฆ่ากันจะเป็นประโยชน์มาก การโต้แย้งความคิดเห็นจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อเราเลิกใช้คำว่า “คอมมิวนิสต์” เป็นคำบรรยายพวกคนไทยคนอื่นที่มีความเห็นผิดจากของเรา ในขณะนี้มีหลายพวกเหลือเกินในสังคมไทยซึ่งไม่ฟังกันเลย นี่แหละเป็นพื้นฐานของสงคราม เป็นความปรารถนาของมูลนิธิมิตรไทยที่จะพยายามส่งเสริมให้คน

³⁰⁰ "สัมภาษณ์ ตี๋ บุณนาค กรรมการและเลขานุการมูลนิธิ "มิตรไทย" ในอังกฤษ," 25.

เห็นว่ามิทางอื่นที่เราจะแลกเปลี่ยนความเห็นกันเพื่อประโยชน์ของประเทศ
และไม่ใช้ของตัวเองเท่านั้น...³⁰¹

ไม่เพียงแต่จดหมายข่าวมิตรไทยเท่านั้นที่นำเสนอเรื่องราวของ พทท. แต่ยังปรากฏหลักฐาน
สิ่งพิมพ์ไทยในต่างประเทศที่นำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับ พทท. และกล่าวโจมตีรัฐบาล คือ “ไทย
สามัคคี” จัดทำโดย “สหพันธ์ชาวไทยในสหรัฐอเมริกา” พิมพ์เผยแพร่ในสหรัฐอเมริกา จำหน่าย
ราคา 30 เซนต์ เผยแพร่ข่าวการเมืองในประเทศไทยและในระดับสากล มีคอลัมน์ “บทบรรณาธิการ”
“สรุปข่าวในบ้าน” “สรุปข่าวนอกบ้าน” “ความเรียง” “จดหมาย” “ยิ่งมัน ยิ่งเกา” และการ์ตูนล้อเลียน
การเมืองแทรกไว้ในหน้าต่างๆ

ใน “บทบรรณาธิการ” ของ “ไทยสามัคคี” ปีที่ 1 ฉบับที่ 17 ประจำวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.
2520 สะท้อนให้เห็นถึงจุดยืนทางการเมืองที่สนับสนุนการต่อสู้ของประชาชน และคัดค้านการ
คุกคามสิทธิเสรีภาพของรัฐบาล ซึ่งทัศนะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางของ พทท. ดังที่ปรากฏ
ข้อความในบทบรรณาธิการตอนหนึ่งความว่า

...การที่อาจารย์และนักศึกษา ฯลฯ เป็นจำนวนมาก ตัดสินใจเข้าร่วมต่อสู้
ด้วยกำลังอาวุธ ต่อต้านรัฐบาลนั้นย่อมแสดงให้เห็นว่า พวกเขามองไม่เห็นหนทาง
เลือกอื่นใดแล้ว นับตั้งแต่วันที่ 6 ตุลาคม ปีกลายเป็นต้นมา รัฐบาลเผด็จการที่เรียก
ตัวเองว่า คณะปฏิรูป ได้ออกจับกุม กวาดล้าง นักศึกษา อาจารย์ และประชาชน
ร่วมหมื่นคน ออกคำสั่งลิดรอนสิทธิเสรีภาพและปิดโอกาสเข้ามีส่วนร่วมทาง
การเมืองของประชาชนอย่างเด็ดขาด การผูกขาดอำนาจไว้แต่เพียงในกลุ่มบุคคล
กลุ่มเดียวนั้น ก็คือการต้องการกอบโกยผลประโยชน์ใส่ตน และใช้อำนาจจัดการ
กำจัดทุกคนที่ต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม

รัฐบาลได้ตั้งข้อหารุนแรงให้กับนักศึกษา ที่ถูกจับในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม
แล้วยังบีบบังคับให้กรมอัยการ ให้สั่งฟ้องนักศึกษา ทั้ๆที่กรมอัยการ มีความเห็น
ว่า ไม่ควรสั่งฟ้อง เนื่องจากหลักฐานไม่เพียงพอ ย่อมแสดงให้เห็นเจตนาอัน

³⁰¹ เรื่องเดียวกัน, 26.

ชั่วร้ายของรัฐบาลที่ปากพร้าแต่พูดถึงความยุติธรรม และความร่มเย็นเป็น
สุขของประชาชน แต่แท้ที่จริงแล้ว โโกหกทั้งเพ³⁰²

แม้ “ไทยสามัคคี” จะไม่ได้แสดงตัวว่าสนับสนุน พคท. แต่การเสนอข่าวสารเกี่ยวกับ พคท. เช่นเดียวกับจดหมายข่าวมิตรไทย ก็อาจทำให้มองได้ว่า “ไทยสามัคคี” เป็นแนวร่วมของ พคท. โดยเฉพาะบทบาทของ “ไทยสามัคคี” ที่ต่อต้านรัฐบาลเผด็จการและรายงานข่าวเกี่ยวกับ พคท. ดังที่ปรากฏหลักฐานใน “ไทยสามัคคี” ปีที่ 1 ฉบับที่ 17 ประจำวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2520 ในฉบับดังกล่าวพบข้อมูลที่น่าเสนอเกี่ยวกับ พคท. ได้แก่ บทบรรณาธิการที่กล่าวถึงการเข้าร่วมต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของ นิสิตนักศึกษา อาจารย์ และประชาชน การประกาศการต่อสู้ด้วยอาวุธของบุคคลที่มีชื่อเสียง คอลัมน์สรุปข่าวในบ้าน ได้แก่ “ชัยชนะของกองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย” “จดหมายจากอาจารย์” ซึ่งแนบเนื้อความในจดหมายของอาจารย์ชลธิรา กัดอยู่ ทั้งฉบับไว้ด้วย

นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า พคท. ได้นำเสนอเรื่องราวของตนเองให้เป็นที่รับรู้ในระดับสากล โดยการจัดทำหนังสือภาษาอังกฤษเผยแพร่ในต่างประเทศ ดังที่ปรากฏการรายงานข่าวจาก “ไทยนิกร” ฉบับ ประจำวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2521 คอลัมน์ “ในบ้าน” ซึ่งนำเสนอเรื่อง “โฉมหน้า มิตร สมานันท์ เลขานุการที่ 1 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” แม้เนื้อหาจะกล่าวถึงมิตร สมานันท์ แต่ภายในมีการเนบรูปภาพของ พคท. ในป่าเขาพร้อมกับอ้างอิงแหล่งที่มาของภาพดังกล่าวว่ามาจาก “ถนนคู่ชัย” สารคดีภาคภาษาอังกฤษของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย จัดพิมพ์โดย “สำนักพิมพ์เสรีชน” ซิกาโก, อิลลินอยส์³⁰³ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการประสานความร่วมมือของแนวร่วมระหว่างในป่าเขากับในเมืองและต่างประเทศ ที่พยายามเผยแพร่เรื่องราวการต่อสู้ของ พคท. ให้รับรู้ในวงกว้าง แม้ต้องเผชิญกับอุปสรรคและความยากลำบาก โดยเฉพาะการนำฟิล์มออกมาจากป่าเขาเพื่อผลิตเป็นหนังสือเผยแพร่ต่อไป

³⁰² "บทบรรณาธิการ," 15 พฤษภาคม 2520 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย ไทยสามัคคี, D27, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 1.

³⁰³ "โฉมหน้า มิตร สมานันท์ เลขานุการที่ 1 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย," ไทยนิกร 3, (30) + 58 (27 พฤศจิกายน 2521): 10.

1.2.2 การเคลื่อนไหวของผู้ที่สนับสนุน พท.

ผู้ที่สนับสนุน พท. มีทั้งชาวไทยที่ลี้ภัยทางการเมืองและชาวต่างชาติซึ่งสนใจศึกษาเกี่ยวกับเมืองไทย ผู้ศึกษาประมวลข้อมูลที่จะเสนอต่อไปนี้จากหนังสือพิมพ์ “ไทยนิกร” และนิตยสาร “สามัคคีสู้รบ” ซึ่งได้นำเสนอเรื่องราวของผู้ที่เคลื่อนไหวสนับสนุน พท. ในต่างประเทศ

ในหนังสือพิมพ์ “ไทยนิกร” ฉบับวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2522 ได้นำเสนอรายงานเรื่อง “กลุ่มคนไทยในสวีเดนยึดอำนาจรัฐ (ไทย) ที่สต็อกโฮล์ม”³⁰⁴ กล่าวถึงกลุ่มคนไทยในสวีเดนที่มีแนวคิดก้าวหน้าและเคลื่อนไหวสนับสนุน พท. โดยการคัดค้านเผด็จการ และสนับสนุนการต่อสู้ของขบวนการปฏิวัติ ได้แก่ สมาคมคนไทยในสแกนดิเนเวีย มีสิ่งพิมพ์ของกลุ่มเผยแพร่ในชื่อ “ไทย” แนวร่วมต่อต้านเผด็จการไทยในสวีเดน ออกหนังสือชื่อ “พิราบขาว” เป็นภาษาไทยต่อมาเห็นว่าสิ่งพิมพ์ภาษาไทยในต่างประเทศมีจำนวนมากแล้ว จึงหันมาออกเป็นภาษาสวีดิชแทน และสหพันธ์ชาวไทยเพื่อประชาธิปไตยในสวีเดน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหลักเช่นเดียวกับสองกลุ่มข้างต้น

นอกจากนั้น นิตยสาร “สามัคคีสู้รบ” ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. 2521 มีการเผยแพร่บทความเรื่อง “สืบทอดจิตใจสากลชนชั้นกรรมาชีพของศาสตราจารย์ แทเคียส ฟลัด”³⁰⁵ เขียนโดย “คนไทยในสหรัฐอเมริกา” มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความคารวะต่อการเสียชีวิตของศาสตราจารย์ แทเคียส ฟลัด และเพื่อให้ประชาชนไทยระลึกถึงบทบาทที่เคยหนุนช่วยการต่อสู้ของประชาชนไทย ในที่นี้ผู้ศึกษาจะได้สรุปประวัติและบทบาทของ “แท็ค” โดยสังเขป ดังต่อไปนี้

ศาสตราจารย์ แทเคียส ฟลัด หรือ ดร. ฟลัด ซึ่งมีตรโกล์ชิดมักจะเรียกว่า “แท็ค” เกิดเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2475 ที่เมืองซีแอตเติล สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวอชิงตัน ที่นี้แท็คได้พบกับคุณหญิงกาญจนวนิชย์ ซึ่งเรียนด้วยกันต่อมาได้สมรสกันและมีลูกสาว 1 คน หลังจากนั้นได้ไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น อีก 2 ปี สามารถอ่าน พูด และเขียนได้ 7 ภาษา ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ละติน จีน ญี่ปุ่น ไทย และลาว แท็ค

³⁰⁴ “กลุ่มคนไทยในสวีเดนยึดอำนาจรัฐ (ไทย) ที่สต็อกโฮล์ม,” *ไทยนิกร* 3, (30) + 100 (7 กันยายน 2522): 14-18.

³⁰⁵ คนไทยในสหรัฐอเมริกา, “สืบทอดจิตใจสากลชนชั้นกรรมาชีพของศาสตราจารย์ แทเคียส ฟลัด,” มีนาคม 2521 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุดสารภาษาไทย สามัคคีสู้รบ, D71/1, 68-71, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

เป็นนักประวัติศาสตร์ที่สนใจด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของตะวันออกไกล เริ่มศึกษาประวัติศาสตร์ไทยหลังจากได้รับทุนฟูลไบรท์ให้เข้ามาวิจัยในเมืองไทย ระหว่างพ.ศ. 2508 – 2509 และอีกครั้งในพ.ศ. 2517 ซึ่งเป็นช่วงที่ดอกไม้ของประชาธิปไตยกำลังเบ่งบาน จึงมีโอกาสรู้จักกับนักต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมหลายคน เช่น ชिरุทธ บุญมี ดร. สนอง บุญโยทยาน นพพร สุวรรณพานิช เป็นต้น จากความสนใจในประเทศไทยแท้ดจึงศึกษาภาษาไทยอย่างจริงจังด้วยตัวเอง จนพูด อ่าน และเขียนได้อย่างเชี่ยวชาญแท้ดยกย่องผลงานสั้นกว่าชิ้นเยี่ยมของจิตร ภูมิศักดิ์ คือ “โฉมหน้าศักดินาไทย” จึงลงมือแปลร่วมกับภรรยา รวมทั้งผลงานอื่นๆของจิตรด้วย³⁰⁶

การที่แท้ดศึกษาการต่อสู้ทางชนชั้นของประชาชนไทยจนกระทั่งยึดถือการต่อสู้ของ พท. ไว้เป็นการต่อสู้ของตนเช่นเดียวกัน ในฐานะประชาชนอเมริกันเขาเชื่อว่าต้องรับผิดชอบต่อ “อาชญากรรม” ที่รัฐบาลของตนได้ก่อไว้ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในการแทรกแซงบ่อนทำลายทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การปราบปรามประชาชนไทย โดยอาศัยความร่วมมือของชนชั้นปกครองปฏิกิริยา เขาเห็นว่าต้องทำลายจักรพรรดินิยม สนับสนุนการปฏิวัติในประเทศโลกที่ 3 ขณะเดียวกันก็ต้องเปิดโปงให้การศึกษาับประชาชนอเมริกันด้วย ซึ่งเขาได้ทุ่มเทจิตใจทั้งหมดให้กับภารกิจทั้งสองด้านนี้³⁰⁷ ทั้งนี้แท้ดมองว่า การปฏิวัติของประชาชนไทยมีภารกิจ 2 ด้านหลัก ด้านแรก คือการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ และด้านรอง คือกระแสหนุนช่วยและผลักดันทางสากล ซึ่งแท้ดมองว่าเขาเหมาะสมที่จะหนุนช่วยการปฏิวัติไทย โดยเป็นผู้ประสานกับองค์กร และนักวิชาการก้าวหน้าผู้รักความเป็นธรรมทั่วทั้งอเมริกาและในยุโรป เช่น ร่วมมือกับองค์กรศูนย์อินโดจีน (ต่อมาเปลี่ยนเป็นศูนย์ข้อมูลเอเชียอาคเนย์) และคณะกรรมการนักวิชาการด้านเอเชีย จัดทำวารสารฉบับพิเศษ ซึ่งนำเสนอเรื่องการฆาตกรรมหมูนักเรียน นักศึกษาและประชาชน เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 รวมทั้งเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับขบวนการต่อสู้ของประชาชนที่นำโดย พท. ร่วมมือกับสหพันธ์ชาวไทยเพื่อประชาธิปไตย อีกทั้งยังมีการระดมให้ศาสตราจารย์ผู้มีชื่อเสียงทั่วอเมริกา 40 คน ร่วมลงชื่อเพื่อให้รัฐบาลธานินทร์ เปิดการพิจารณาคดี 6 ตุลาคมอย่างเปิดเผย พร้อมทั้งให้มีทนายความต่อสู้คดีได้ และยังสามารถเขียนจดหมายถึงประธานาธิบดีคาร์เตอร์ และ

³⁰⁶ เรื่องเดียวกัน, 68-69.

³⁰⁷ เรื่องเดียวกัน, 69.

ประธานคณะกรรมการวิเทศสัมพันธ์ สภาองค์กร นายโดนัลด์ เฟรเซอร์ ขอให้ยุติการสนับสนุนความช่วยเหลือทางการทหารและเศรษฐกิจต่อรัฐบาลเผด็จการ³⁰⁸

นอกจากนี้ แท็คยังเป็นผู้หนึ่งที่จัดให้ ดร. โทมัส โลป อภิปราย ฉายสไลด์และฉายหนังเรื่อง “จ๊กจ๋าไว้จนตาย” ที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด รวมทั้งยังได้เขียนบทความยาวเกี่ยวกับการอพยพของชาวเวียดนาม 4,000 คนในภาคอีสานของไทย นอกจากนี้ยังเขียนบทความที่สำคัญคือ “ประวัติความเป็นมาของฝ่ายซ้ายในประเทศไทย” ซึ่งให้ข้อมูลอย่างละเอียดแก่ชาวอเมริกันที่สนใจการต่อสู้ของประชาชนไทย อีกทั้งยังได้พยายามที่จะจัดให้มีการแปลสามัคคีสู้ออกเผยแพร่เป็นภาคภาษาอังกฤษด้วย แต่ต่อมาในพ.ศ. 2518 แท็คป่วยเป็นโรคลิวติเมีย หรือมะเร็งในเม็ดเลือดขาว เขาจึงตัดสินใจลาออกจากการเป็นศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยซานตาคลารา และอุทิศชีวิตที่เหลือให้กับการศึกษาค้นคว้าและภารกิจสนับสนุนการปฏิวัติประเทศไทย³⁰⁹

เรื่องราวของแท็คเป็นส่วนหนึ่งที่พบการรายงานจาก “สามัคคีสู้อรบ” สิ่งพิมพ์ปฏิวัติของพลท. เนื้อหาที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นว่ามีชาวต่างชาติที่สนใจเกี่ยวกับประเทศไทยให้การสนับสนุนและหนุนช่วยแก่ พลท. ในทางสากล ในลักษณะที่ใช้อาชีพและความสามารถของตนเองเป็นแรงสนับสนุน พร้อมทั้งยังได้ประสานความร่วมมือกับกลุ่ม องค์กร และบุคคลต่างๆ ทำให้เรื่องราวของพลท. เป็นที่รับรู้ได้มากขึ้น แม้อาจจำกัดแค่ในกลุ่มนักวิชาการ ผู้รักความเป็นธรรม หรือผู้ที่สนใจศึกษาประเด็นดังกล่าวโดยเฉพาะก็ตาม

อย่างไรก็ดี กล่าวโดยสรุป “แนวร่วมในต่างประเทศ” ของ พลท. มีทั้งกลุ่มที่แสดงจุดยืนสนับสนุน พลท. แสดงบทบาทหนุนช่วยอย่างเปิดเผย เช่น การเผยแพร่สิ่งพิมพ์ไทยในต่างประเทศ เพื่อให้คนไทยในต่างประเทศได้รับรู้เรื่องราวอีกด้านของ พลท. ซึ่งข้อมูลดังกล่าวไม่อาจนำเสนอได้อย่างเปิดเผยในสิ่งพิมพ์ภายในประเทศ พร้อมกันนี้ “แนวร่วมในต่างประเทศ” ยังได้ขยายขอบเขตการเผยแพร่ให้กว้างขึ้น โดยนำเสนอเรื่องราวของ พลท. ในภาษาต่างประเทศเพื่อให้ชาวต่างชาติรับรู้ข้อมูลแบบเดียวกัน ขณะที่คนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีความคิดก้าวหน้า รักความเป็นธรรม ก็เคลื่อนไหวเพื่อหาหนทางยุติการลิดรอนสิทธิประชาชนในประเทศไทย แม้กลุ่มนี้ไม่ได้ยืนยันว่า

³⁰⁸ เรื่องเดียวกัน, 69-70.

³⁰⁹ เรื่องเดียวกัน, 70.

สนับสนุน พทท. แต่การเผยแพร่สิ่งพิมพ์ไทยในต่างประเทศ โดยเฉพาะการนำเสนอเรื่องราวของ พทท. จากฐานที่มั่นในป่าเขา ในแง่มุมที่แตกต่างกับการนำเสนอของสิ่งพิมพ์ในประเทศไทย เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมจากทิศทางกระแสข่าวอาจถูกมองว่ามีแนวคิดที่สนับสนุน พทท. ด้วยบทบาทที่พยายามถ่ายทอดข้อเท็จจริงจากทุกฝ่าย และให้พื้นที่ พทท. ในการนำเสนอเรื่องราวของตนเองต่อสาธารณชนอย่างเปิดเผย สิ่งพิมพ์ไทยในต่างประเทศจึงถูกมองว่าเป็นแนวร่วมของ พทท. โดยไม่ได้พิจารณาเจตนาที่แท้จริงของสิ่งพิมพ์ หรืออาจกล่าวว่าเป็น “แนวร่วมทางความคิด” อย่างไม่รู้ตัว การที่มีผู้เคลื่อนไหวสนับสนุน พทท. ไม่ว่าจะรูปแบบใดก็ตามย่อมส่งผลดีต่อ พทท. เพราะนอกจากจะช่วยรายงานความเคลื่อนไหวและโฆษณาความคิดของ พทท. แล้ว ยังทำให้ฝ่ายที่ต่อต้าน พทท. เข้าใจว่า พทท. มีแนวร่วมให้การสนับสนุนจริงๆ และ พทท. ยังสามารถกล่าวอ้างได้ว่าการต่อสู้ของตนเองถูกต้องจึงได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางในระดับสากล

1.3 กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย

หลังจากความสัมพันธ์ระหว่าง พทท. กับเปาะชู วะแมดีชา ผู้นำชาวมลายูมุสลิมคนสำคัญในจังหวัดชายแดนภาคใต้สิ้นสุดลงในพ.ศ. 2518 เนื่องจากความไม่เข้าใจในศาสนา ภาษา ขนบประเพณีของศาสนาอิสลาม และความไม่เป็นอิสระด้านแนวทางนโยบายที่ต้องดำเนินตามเปาะชู พทท. จึงได้พยายามรวบรวมคนจนสามารถจัดตั้งกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยขึ้นมาได้ในพ.ศ. 2520 ตามเป้าหมายที่จะสร้างแนวร่วมกับชนกลุ่มน้อยเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิวัติ เป้าหมายดังกล่าวปรากฏจากหลักฐาน 2 ชิ้น ได้แก่ มติการประชุมคณะกรรมการกลางชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 ในกลางเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2519 และนโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2519 ซึ่งหลักฐานทั้ง 2 ชิ้นดังกล่าวให้ข้อมูลในการดำเนินงานแนวร่วมที่ชี้ให้เห็นว่า พทท. ให้ความสำคัญกับการขยายแนวร่วมควบคู่กับการดำเนินงานในด้านอื่นๆ ด้วย

อย่างไรก็ดีความต้องการกำลังร่วมในการปฏิวัติโดยการสร้างแนวร่วมและความกังวลต่อการแบ่งแยกดินแดนของขบวนการเคลื่อนไหวในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ชาวมลายูมุสลิมเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญต่อ พทท. แต่ด้วยความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมระหว่างทั้งสองกลุ่ม จึงเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานปฏิวัติร่วมกัน ดังที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกรณี

ความสัมพันธ์ระหว่าง พทท. กับเปาะชู ทว่าในเวลาต่อมา พทท. ก็สามารรถก้าวข้ามอุปสรรคนั้นไปได้

ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจต่อการก่อตั้งกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยคือสถานะของกองทหาร ก่อนหน้านั้น พทท. สามารถก่อตั้งกองทัพของตนเองได้สำเร็จใน พ.ศ. 2512 คือ กองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย โดยที่มีกองกำลังติดอาวุธกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ที่เป็นฐานที่มั่นของ พทท. การสร้างกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยจึงมีลักษณะเป็นกองร้อยอยู่ในสังกัดของกองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย ดังคำกล่าวของสหายที่รับผิดชอบกล่าวคำปราศรัยในวันประกาศก่อตั้งเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2520 ความว่า

...วันนี้เป็นวันปฐมฤกษ์ของกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยของเราที่ได้ก่อตั้งขึ้นมาและมีความสำคัญลักษณะประวัติศาสตร์ของประชาชนชาติของเรา และเป็นกำลังส่วนหนึ่งของการปฏิวัติประเทศไทย ประชาชนชาติของเรามีความภาคภูมิใจ และรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยของเรา ได้อยู่ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

...³¹⁰

³¹⁰ กองบรรณาธิการ, "เมื่อประกายไฟไม่ลามทุ่ง ความสัมพันธ์ของกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย," *ฟ้าเดียวกัน* 2, 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2547): 237. ในบทความดังกล่าวกองบรรณาธิการได้แนบคำแปลคำปราศรัยของสหายรับผิดชอบในพิธีก่อตั้งกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยไว้ด้วย ซึ่งถือเป็นประโยชน์อย่างมากในการศึกษา แต่มีข้อที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งคือสหายผู้รับผิดชอบที่กล่าวคำปราศรัยในงานเป็นใคร นับถือศาสนาอะไร เพราะก่อนหน้านี้ทางพรรคได้มอบหมายให้ผู้ปฏิบัติงานจากเขตพัทลุง-ตรังดำเนินการประสานงานกับเปาะชู เมื่อล้มเหลวจึงแยกตัวออกมาตั้งกองทหารของตนเอง ผู้เขียนจึงเกิดความสงสัยว่าสหายรับผิดชอบดังกล่าวว่าจะมีหน้าที่นำกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย แต่ถ้าสหายรับผิดชอบนับถือศาสนาพุทธจะเป็นที่ยอมรับของกองทหารหรือไม่ ดังนั้นแล้วความเป็นไปได้อีกข้อหนึ่งคือทางพรรคน่าจะส่งมอบหน้าที่นี้ให้คนที่เหมาะสมเป็นผู้รับผิดชอบ เนื่องจากการนับถือศาสนาเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน ดังนั้นผู้รับผิดชอบกองทหารจึงน่าจะเป็นคนที่ยอมรับได้ ซึ่งหลักฐานประการหนึ่งที่พอจะสันนิษฐานได้ว่าสหายรับผิดชอบนับถือศาสนาอิสลามคือคำกล่าวปราศรัยที่กล่าวถึงอัลเลาะห์

...ประชาชนชาติของเราจะได้รับการปลดปล่อยที่แท้จริงนั้น จะต้องมีการที่ถูกต้อง ที่ยืนอยู่บนผลประโยชน์ของประเทศไทย และประชาชนชาติของเราต้องมีกองทหารชนชาติของเราเองที่อยู่ภายใต้การนำของพรรคที่ถูกต้องเท่านั้น ความหวังของประชาชนชาติเราจึงจะปรากฏเป็นจริงขึ้นได้ เราขอคารวะอัลเลาะห์ ทูพานากูราตาอาลา...³¹¹

ดังนั้น สถานะของกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยจึงเป็นกองกำลังที่อยู่ภายใต้การชี้นำของ พลท. อย่างเต็มรูปแบบดังคำกล่าวที่ว่า “กองทหารชนชาติของเราเองที่อยู่ภายใต้การนำของพรรคที่ถูกต้องเท่านั้น” ซึ่งสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของ พลท. ที่อยู่เหนือกองทหารของชาวมลายูมุสลิม นอกจากนี้สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจคือ การใช้คำว่า “มุสลิมไทย” แทน “มลายูมุสลิม” ในชื่อของกองทหารนั้นย่อมมีนัยสำคัญ การใช้คำที่ต่างแม้จะหมายถึงคนกลุ่มเดียวกัน แต่ในความหมายเชิงอัตลักษณ์ย่อมมีความแตกต่างอย่างชัดเจน ซึ่งผู้ศึกษามองว่าการเลือกใช้คำเป็นสิ่งสำคัญที่จะสื่อถึงการควบคุมของ พลท. รวมถึงการลดทอนสำนึกในอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์มลายูด้วย

พลท. ย่อมตระหนักถึงความแตกต่างของชาวมลายูมุสลิมและเข้าใจปัญหาที่นำไปสู่การแบ่งแยกดินแดน พรรคจึงได้พยายามสร้างความสัมพันธ์กับชาวมลายูมุสลิม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า พลท. ไม่ต้องการให้มีการแบ่งแยกดินแดน การขยายแนวร่วมไปยังสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และพยายามสร้างสัมพันธ์กับชาวมลายูมุสลิมก็เพื่อป้องกันการแบ่งแยกดินแดน โดยที่ พลท. กล่าวว่า ต้องการให้ชนชาติต่างๆอยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียม เสมอภาค โดยจัดให้มีเขตปกครองตนเอง มีสิทธิในการใช้ภาษา หนังสือ รักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม การที่พรรคเลือกใช้คำว่า “มุสลิมไทย” จึงเป็นการพยายามลดทอนความแตกต่างทางเชื้อชาติโดยถือว่าทุกคนเป็นประชาชนชาติไทย ขณะที่การใช้คำว่า “มลายูมุสลิม” จะทำให้เห็นความแตกต่างทางชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะส่งผลต่อความเป็นเอกภาพ ดังนั้น พลท. จึงใช้คำเดียวกับที่รัฐใช้ซึ่งอาจจะมองได้ว่าเป็นความพยายามในการผสมกลมกลืนชาวมลายูมุสลิมให้เป็นส่วนหนึ่งของพรรคได้เช่นเดียวกัน

การที่ พลท. มีอิทธิพลเหนือกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยเป็นเพราะการมีจุดร่วมเดียวกัน นั่นคือการต่อสู้กับอำนาจรัฐ ซึ่งเป็นปัญหาที่ชาวมลายูมุสลิมประสบอยู่ตลอดเวลา ด้านหนึ่ง

³¹¹ เรื่องเดียวกัน, 240.

ของปัญหาเกิดขึ้นเพราะการปกครองและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่มักก่อให้เกิดความคับแค้นใจแก่ชาวมลายูมุสลิม เนื่องจากชาวมลายูมุสลิมไม่เคยถูกผนวกรวมกับรัฐในมิติวัฒนธรรมและจิตวิทยาที่มีอิทธิพลของพุทธศาสนา รัฐจึงได้ใช้นโยบายการผสมกลมกลืนและการปรับให้เข้ากับมาตรฐานส่วนกลางโดยไม่ยอมรับประวัติศาสตร์และลักษณะเฉพาะของดินแดนในแถบนี้ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงมีชนบทต่อต้านอำนาจการปกครองของรัฐมาช้านาน และความรุนแรงทางการเมืองก็ได้ปะทุขึ้นหลายครั้งซึ่งบางครั้งความรุนแรงก็เกิดจากการกระทำของรัฐไทยเอง เช่น เหตุการณ์คูดงญอใน พ.ศ. 2491 กรณีหะยีสุหลงซึ่งหายสาบสูญไปหลังจากเสนอข้อเรียกร้องให้ปัตตานีปกครองตนเองใน พ.ศ. 2497³¹² ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวมลายูมุสลิมกับรัฐจึงเป็นปัญหาที่ทับถมกันมาเป็นเวลานานและต่อเนื่อง ในเรื่องความแตกต่างด้านเชื้อชาติและศาสนา ด้วยเหตุนี้ชาวมลายูมุสลิมจึงเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ พลท. เล็งเห็นและให้ความสำคัญ เนื่องจากปัญหาจากการปกครองที่ถูกกดขี่โดยรัฐจึงทำให้ชาวมลายูมุสลิมอยู่ในสถานะที่ไม่เท่าเทียมถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดเวลา

นอกจากจุดยืนในการต่อต้านอำนาจรัฐที่มีร่วมกันของ พลท. กับชาวมลายูมุสลิม พลท. ยังพยายามหยิบยกประวัติศาสตร์การต่อสู้ของชาวมลายูมุสลิมขึ้นมาเป็นจุดร่วมในการชี้้นำการต่อสู้ของชาวมลายูมุสลิม ดังปรากฏคำปราศรัยของสหายน่าในวันก่อตั้งกองทัพปลดแอกฯ ความว่า

...ประชาชนชาติของเรามีเกียรติประวัติการต่อสู้มายาวนานกับชนชั้นปกครองที่ปฏิกริยา เช่น กรณีคูดงญอ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส และกรณีท่านหะยีสุหลง นักการเมืองที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ท่านได้เป็นตัวแทนที่ยืนอยู่บนผลประโยชน์ของประชาชนชาติของเรา...³¹³

คำปราศรัยดังกล่าวข้างต้นเป็นการนำประวัติศาสตร์การต่อสู้กับอำนาจรัฐของชาวมลายูมุสลิมขึ้นมาสร้างความรู้สึกร่วมกัน โดยที่เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในสภาพการณ์และเงื่อนไขที่

³¹² ดันแคน แม็กคาร์โก, ฉีกแผ่นดิน : อิสลามและปัญหาความชอบธรรมในภาคใต้ ประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2555), 3.

³¹³ กองบรรณาธิการ., “เมื่อประกายไฟไม่ลามทุ่ง ความล้มเหลวกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย,” 239

แตกต่างกันไป แต่สิ่งที่เหมือนกันก็คือความขัดแย้งกับรัฐ ความไม่เป็นธรรม และการต่อสู้ของชาวมลายูมุสลิม การสร้างจุดร่วมในการต่อต้านอำนาจรัฐถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะแง่หนึ่งคือการโจมตีรัฐและชักชวนชาวมลายูมุสลิมให้เข้าร่วมกับ พคท. และอีกด้านหนึ่งคือการ โฆษณาแก่ผู้ปฏิบัติงานให้เห็นถึงความสำคัญในการสร้างแนวร่วมกับชาวมลายูมุสลิม การโฆษณาดังกล่าวมักปรากฏในรูปของบทความที่พิมพ์เผยแพร่ในสิ่งพิมพ์ปฏิวัติของ พคท. แต่การเผยแพร่บทความย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ปฏิบัติงานมากกว่าที่จะเกิดต่อชาวมลายูมุสลิม เพราะกลุ่มที่มีโอกาสได้อ่านงานเขียนก็คือผู้ปฏิบัติงานที่เป็นนักศึกษาปัญญาชนนั่นเอง

ตัวอย่างของการสร้างจุดร่วมจากประวัติศาสตร์การต่อสู้ของชาวมลายูมุสลิม ปรากฏให้เห็นในรายงานพิเศษภาคใต้ เรื่อง “ก้าวใหม่แห่งการต่อสู้ของประชาชนมุสลิมไทย” เขียน โดยบรรทัด ชูธงชัย เผยแพร่ในวารสาร “สามัคคีสู้รบ” เล่มที่ 12 ปีที่ 2 ฉบับที่ 5 กรกฎาคม – มิถุนายน พ.ศ. 2521 บรรทัด ได้กล่าวว่า ที่ผ่านมามลายูมุสลิมได้ต่อสู้กับชนชั้นปกครองอยู่เสมอ แต่ก็ถูกปราบปราม เช่นฆ่า และพ่ายแพ้ตลอดมา ปืนใหญ่พญาดานีหน้ากระทรวงกลาโหมเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่สะท้อนถึงความขมขื่นของชาวมลายูมุสลิม ในเวลาต่อมาแม่ไทยจะเปลี่ยนรูปแบบการปกครองแต่การกดขี่ชาวมลายูมุสลิมก็ยังดำรงอยู่ ดังที่เกิดขึ้นในยุคของจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐบาลพยายามกีดกันการนับถือศาสนาของชาวมลายูมุสลิมด้วยการสั่งห้ามปฏิบัติขนบธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ความเป็นมลายูและศาสนาอิสลาม ไม่เพียงเท่านั้น การปกครองของรัฐบาลในยุคต่อมาต่างก็ถูกเหยียดหยาม ปราบปรามและเช่นฆ่าชาวมลายูมุสลิม เมื่อมีการลุกขึ้นต่อสู้ในครั้งต่างๆ เช่น “ขบถปัตตานี” “กรณีบูชากาเมาะ” “กรณีหะยีสุหลง” “กรณีพบศพที่สะพานกอดอ” ชาวมลายูมุสลิมได้ลุกขึ้นคัดค้านชนชั้นปกครองต่อเนื่องไม่ขาดสาย จนทำให้เกิดขบวนการต่อสู้ของชาวมลายูมุสลิมมากมายหลายกลุ่ม ซึ่งบรรทัดได้สรุปว่า ปัญหาของชาวมลายูมุสลิมถึงที่สุดแล้วก็คือปัญหาทางชนชั้น เพราะชนชั้นปกครองกลุ่มน้อยเป็นผู้กดขี่ขูดรีด ปราบปรามเช่นฆ่าชาวมลายูมุสลิมหาใช้คนไทยส่วนใหญ่ไม่ ชาวมลายูมุสลิมจึงประสบปัญหาเดียวกับที่ประชาชนชาติไทยส่วนใหญ่กำลังประสบ ดังนั้นชาวมลายูมุสลิมจึงต้องผนึกกำลังกับประชาชนเชื้อชาติต่างๆ เพื่อต่อสู้โค่นล้มรัฐบาลขายชาติ การก่อตั้งกองทหารของชาวมลายูมุสลิมที่เกิดขึ้นคือการรุดหน้าสู่เส้นทางแห่งการปลดปล่อย

ตนเอง³¹⁴ งานเขียนชิ้นนี้ได้ชี้ให้เห็นปัญหาของชาวมลายูมุสลิมที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกับประชาชนเชื้อชาติอื่นๆ สร้างภาพศัตรูร่วมให้ชาวมลายูมุสลิมเกิดความรู้สึกคล้อยตามจึงต้องเข้าร่วมกับ พคท. เพื่อทำลายต้นตอของปัญหาโดยการต่อสู้กับชนชั้นปกครอง

นอกจากงานเขียนที่เน้นความสำคัญในการสร้างแนวร่วมกับชาวมลายูมุสลิมดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังปรากฏงานเขียนที่วิเคราะห์แนวคิดของศาสนาอิสลามกับการเมือง ในงานเขียนเรื่อง “มุสลิมไม่ยุ่งกับการเมืองได้จริงหรือ” เขียนโดย คุณยา บิน อาคีเราะห์ เผยแพร่ใน “ตะวันแดง” ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2523 โดยคุณยาพยายามชี้ให้เห็นว่า ชาวมลายูมุสลิมไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงการยุ่งเกี่ยวกับการเมืองได้ เพราะการเมืองได้เข้ามาข้องเกี่ยวกับชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย แต่ชนชั้นปกครองซึ่งคุมชะตากรรมของประเทศไว้กลับไม่ใส่ใจชาวมลายูมุสลิมปล่อยให้หือดอยาก หิวโหย ไม่สนใจการศึกษา วัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมลายูมุสลิม และยังปล่อยให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้มแข็งแก่³¹⁵ เพราะฉะนั้นทางเดียวที่จะแก้ปัญหาคือการทำลายอำนาจรัฐ โดยเข้าร่วมกับกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย สร้างเขตปกครองตนเองขึ้นภายใต้ครอบครัวใหญ่ของประเทศไทย³¹⁶ นอกจากงานเขียนชิ้นนี้จะพยายามเสนอว่าการยุ่งเกี่ยวกับการเมืองของชาวมลายูมุสลิมเป็นสิ่งที่ควรทำไม่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม ในอีกแง่หนึ่งยังได้สะท้อนนโยบายของ พคท. ต่อการอยู่ร่วมกันกับชนชาติส่วนน้อยโดยการเสนอให้สร้างเขตปกครองตนเอง อันเป็นความต้องการประการหนึ่งของชาวมลายูมุสลิมในการต่อสู้คัดค้านกับรัฐไทยเสมอมา ความพยายามของ พคท. ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการแสวงหาการยอมรับเพื่อขยายแนวร่วมชาวมลายูมุสลิมให้กว้างขวางออกไป

อย่างไรก็ดี กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยถูกก่อตั้งขึ้น โดยอยู่ภายใต้อิทธิพลของ พคท. ในการชี้นำทางความคิดและการเคลื่อนไหว ตามนโยบายของพรรคในการสร้างแนวร่วมกับ

³¹⁴ บรรทัด ชูธงชัย, "ก้าวใหม่แห่งการต่อสู้ของประชาชนมุสลิมไทย," มิถุนายน-กรกฎาคม 2521 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย สามัคคีสู้รบ, D71/2, 80, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

³¹⁵ คุณยา บิน อาคีเราะห์, "มุสลิมไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองได้จริงหรือ," กรกฎาคม 2523 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย ตะวันแดง, D22/6, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 28.

³¹⁶ เรื่องเดียวกัน, 29.

ชาวมลายูมุสลิมเพื่อเป็นกำลังส่วนหนึ่งของการปฏิวัติ โดยการสร้างจุดร่วมจากปัญหาการปกครองของรัฐ แสดงให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่ชาวมลายูมุสลิมจะต้องเข้าร่วมกับ พคท. ที่มีเป้าหมายเพื่อปลดแอกประชาชนจากการถูกเอารัดเอาเปรียบโดยชนชั้นปกครองส่วนน้อย แต่การชักชวนชาวมลายูมุสลิมคงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร พรรคจึงได้หันมาโฆษณาชวนเชื่อแก่ผู้ปฏิบัติงานของพรรคโดยผ่านสิ่งพิมพ์ปฏิวัติ โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญต่อการสร้างกองทหารของชาวมลายูมุสลิม นอกจากนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ปฏิบัติการสร้างแนวร่วมกับชาวมลายูมุสลิมเพิ่มขึ้นแล้ว ยังเพื่อดึงผู้ปฏิบัติงานที่สนใจเข้าร่วมกับกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาปัญญาชนซึ่งมีความศรัทธาอย่างแรงกล้าที่จะเข้าร่วมในกองกำลังของขบวนการปฏิวัติ

1.4 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติและหนังสือพิมพ์อชีพัตย์

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย หรือ สนท. เป็นที่รู้จักและยอมรับของประชาชนทั่วไปในช่วงหลังกรณี 14 ตุลาคม 2516 ก่อนที่จะถูกกำจัดบทบาทที่มีต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองหลังเกิดกรณีนองเลือด 6 ตุลาคม 2519 กรรมการศูนย์ฯ บางคนถูกจับกุม และหลายคนลี้ภัยเข้าร่วมกับ พคท. จนกระทั่งปลายเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2520 สปท. ได้ออกอากาศแถลงสถานการณ์ของศูนย์ฯ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ เรียกว่า “ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ” พร้อมทั้งประกาศจุดยืนที่จะร่วมกับ พคท. ต่อสู้กับรัฐบาลเผด็จการเพื่อนำไปสู่เอกราชของชาติและประชาธิปไตย ตามเจตนารมณ์ของมติ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2520 ที่กล่าวว่าศูนย์ฯ จะต่อสู้ต่อไป โดยมีข้อความตอนหนึ่งว่า

...ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยขอยืนหยัดในนโยบายที่จะสามัคคีและร่วมมือกับประชาชนชั้นชนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกรรมกร ชาวนา นักเรียน นิสิตนักศึกษา ครูอาจารย์ นักการเมือง พรรคการเมือง องค์กร กลุ่มบุคคล และบุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งปวงทุกชนชาติ ทุกศาสนา ทั้งที่อยู่ในเมืองและในชนบท ทั้งที่อยู่ในประเทศและนอกประเทศ... ต่อสถานการณ์ปัจจุบันที่พลังรักชาติรักประชาธิปไตยทั้งปวงจะผนึกกำลังขึ้นเป็น “แนวร่วมประชาชนชาติประชาธิปไตย” และจัดตั้งรัฐบาลประชาธิปไตยของประชาชน

ขึ้นมาขึ้น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยขอให้การสนับสนุนอย่าง
เต็มที่...³¹⁷

ต่อมานักศึกษาในเขตป่าเขาได้ร่วมกันประกาศจุดยืนสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์กลางนิสิต
นักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฎิวัด ดังที่ปรากฏหลักฐานจากเอกสาร “เสียงขาน
รับบันทึกรวมมติการประชุมของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่
ปฎิวัด”³¹⁸ ซึ่งกล่าวถึงองค์การนักศึกษาในต่างประเทศ และกลุ่มนักศึกษาในแนวหน้าพื้นที่ต่างๆ
แสดงความยินดีต่อการจัดตั้งศูนย์ฯ และพร้อมที่จะยอมรับและสนับสนุนมติของศูนย์ฯ ทุกข้อ

นอกจากนี้ในเอกสาร “คำประกาศของเยาวชน นักเรียน นิสิตนักศึกษา ปัญญาชน เขตภู
พาน สนับสนุนมติของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฎิวัด”³¹⁹ ซึ่ง
เป็นมติจากนักศึกษาในเขตภูพาน ได้กล่าวถึงความเชื่อมั่นว่าศูนย์ฯ จะสามารถชี้นำทิศทางการ
เคลื่อนไหวของนักศึกษาได้อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งเรียกร้องให้ประสานสามัคคีกับพลังกลุ่มต่างๆ
ตามมติของศูนย์ฯ ดังปรากฏข้อความว่า

...การเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ ประชาธิปไตยของประชาชน
และความเป็นธรรมของสังคม ของเยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา ทั่วประเทศ
จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเป็นศูนย์กลางร่วม เป็น
แกนนำ ตลอดเวลาที่ผ่านมา ความจริงได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา
แห่งประเทศไทย ได้นำการต่อสู้ไปสู่ทิศทางที่ถูกต้อง นับตั้งแต่กรณี 14 ตุลาคม
เป็นต้นมา... เยาวชน นักเรียน นิสิตนักศึกษา ปัญญาชน ในที่ตั้งของเรา ขอ

³¹⁷ "ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฎิวัด," ไทยนิกร 3, (30) + 54 (30 ตุลาคม 2521): 12.

³¹⁸ "เสียงขานรับบันทึกรวมมติการประชุมของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฎิวัด," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เอกสารของพรรคอื่นๆ, A12/88, หอจดหมายเหตุ
ธรรมศาสตร์., 1-3.

³¹⁹ "คำประกาศของเยาวชน นักเรียน นิสิตนักศึกษา ปัญญาชน เขตภูพาน สนับสนุนมติของศูนย์กลาง
นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฎิวัด," ธันวาคม 2520 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่ง
ประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย เฟลิ่งธรรม, D59/1, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

สนับสนุนมติของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่
 ปฏิวัติ ซึ่งเรียกร้องให้สามัคคีกับประชาชนชั้นชนต่างๆ เพื่อผนึกกำลังกันเป็นแนว
 ร่วมประชาชาติประชาธิปไตยที่กว้างขวางออกไปอีก สนับสนุนการร่วมมือ
 นักศึกษากับประชาชนที่ก้าวหน้าทั่วโลก ต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม สนับสนุนการ
 กงหนังสือพิมพ์อิมพีเดียไว้ เพราะหนังสือพิมพ์อิมพีเดียของศูนย์กลางนิสิต
 นักศึกษาแห่งประเทศไทย เป็นหนังสือพิมพ์ที่ยืนหยัดต่อสู้เพื่อเอกราช
 ประชาธิปไตย ความเป็นธรรมอย่างเด็ดเดี่ยว...³²⁰

ปฏิกิริยาตอบรับจากนักศึกษาในแนวหน้าล้วนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ สนับสนุนการ
 จัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ พร้อมทั้งยินดีรับมติไป
 ปฏิบัติตามที่ศูนย์ฯ เรียกร้อง สะท้อนให้เห็นการยอมรับสถานะของศูนย์ฯ ซึ่งย้ายองค์การมาจากใน
 เมืองสู่เขตป่าเขา แต่ทว่าการยอมรับดังกล่าวเป็นเพียงเสียงจากนักศึกษาบางส่วนเท่านั้น โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งนักศึกษาที่เข้าป่าและยอมรับแนวทางของ พลท. เนื่องการจัดตั้งศูนย์ฯ ในเขตป่าเขาไม่ได้
 เป็นที่เห็นชอบของทุกคน โดยเฉพาะเมื่อองค์การนำตั้งอยู่ในเขตป่าเขา ห่างไกลจากนิสิตนักศึกษา
 และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในเมือง ดังที่ โกศล โรจนพันธ์ เลขานุการศูนย์ฯ คนแรก ในพ.ศ. 2513 ได้
 แสดงความคิดเห็นต่อการจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่
 ปฏิวัติในป่าเขา ความว่า

...ทีนี้ถ้าพูดว่าเกิดศูนย์ในสถานการณ์สู้รบฯ แล้วเป็นการดึงศูนย์ไปอะไร
 นี้ ผมว่าเขาก็ไม่ใช่เจ้าของศูนย์นะ ผมก็ไม่ใช่เจ้าของศูนย์เขาอาจจะกล่าวได้ว่าเกิด
 ศูนย์ในสถานการณ์สู้รบฯ และถ้าเกิดมีใครสักคนตั้งศูนย์ในเมืองเพื่อแย่งความ
 เป็นเจ้าของศูนย์ในแ่งนั้นนะ ถามผมว่าของใครถูกผมก็ตอบไม่ได้ เพราะผมถือว่า
 องค์การอะไรก็ตามที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการอันหนึ่งของคน ถ้า
 ตอบสนองได้มันก็อยู่ ถ้าตอบสนองไม่ได้มันก็เจ๊งไป... นักศึกษาเป็นคนตัดสินใจ
 มันก็แล้วแต่เขา ถ้าสมมติว่าคนที่เขาคิดว่าเขามีส่วนร่วมด้วยว่ามันควรจะอยู่

³²⁰ เรื่องเดียวกัน, 34.

ตรงไหนก็ว่าไป... ถ้านักศึกษาเห็นว่าศูนย์ในป่าไม่ถูกต้องเขาก็อาจตั้งศูนย์ในเมืองขึ้นมา แล้วศูนย์ในป่าก็เป็นนามเลขๆ...³²¹

แม้กระทั่งบุญส่ง ชลธร ผู้ได้รับมอบหมายหน้าที่ให้เป็นหัวหน้าบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ อธิปไตย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ ยังมีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยต่อการตั้งศูนย์ฯ เข้าป่า เพราะสุดท้าย พคท. ได้เปลี่ยนศูนย์ฯ ให้เป็นหน่วยงานโฆษณาของพรรค และในอนาคตอาจทำให้ไม่สามารถที่จะฟื้นศูนย์ฯ ขึ้นมาได้อีก ซึ่งบุญส่งได้แสดงความคิดเห็นดังข้อความตอนหนึ่งความว่า

...ศนท. เมื่ออยู่ในเมือง เป็นองค์กรมวลชนที่อยู่ในระหว่างการขี้อแย้งของฝ่ายประชาชนและฝ่ายชนชั้นปกครอง บางครั้งชนชั้นปกครองได้ไป บางครั้งฝ่ายประชาชนได้มา มวลชนที่เป็นพื้นฐานของ ศนท. คือนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ การเข้ามาบริหารงานด้าน ศนท. จะมีการสับเปลี่ยน มีกำหนดระยะเวลา มีการเลือกตั้งโดยตัวแทนนักศึกษาจากทุกสถาบัน แต่ ศนท. ในป่านั้นไม่มีฐานมวลชน เพราะนักศึกษาอยู่ในเมืองไม่ใช่ในป่าถึงแม้ส่วนที่เข้าป่าจำนวนมากจะเคยเป็นนักศึกษามาก่อน แต่สภาพความเป็นจริงได้เปลี่ยนเขาไปเป็นครู หมอ พยาบาล พี่เลี้ยง พลธิการ และนักรบของพรรคจนหมดสิ้น เขาขึ้นต่อการนำของพรรคไม่ใช่ ศนท. แม้แต่กรรมการ ศนท. ในป่าก็ไม่ได้มีสภาพของนักศึกษาอีก เลขธิการ, รองเลขธิการก็ไม่ได้ได้รับความเห็นชอบจากนักศึกษาแต่เป็นการเลือกของพรรค คนเหล่านี้ต้องดำรงอยู่ในตำแหน่งอีกกี่ปี หรือจนกว่าจะมีผู้นำนักศึกษารุ่นใหม่เข้าป่าจึงจะเปลี่ยนกันได้

ศนท. เข้าไปอยู่ในป่า ก็เท่ากับถูกดึงเข้าไปในพิภพภยันต์ที่ฝ่ายชนชั้นปกครองไม่สามารถแย่งชิงเอาไปได้อีก และพรรคได้เปลี่ยนองค์กรมวลชนอย่าง ศนท. ให้กลายเป็นหน่วยงานโฆษณาที่ขึ้นตรงต่อพรรคอย่างสมบูรณ์ไปแล้ว

³²¹ "ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ," 11.

แม้ว่าในอนาคตอาจมีการจัดตั้งองค์กรอันเป็นที่รวมของนักศึกษาขึ้นมาอีก ในลักษณะที่คล้ายกับ สนท. แต่ก็จะไม่ใช่ “สนท.” ทุกอย่างของ สนท. จบสิ้นไปแล้ว แต่ถ้าเราไม่เอา สนท. เข้าป่า ผมเชื่อมั่นว่าเรายังสามารถที่จะให้ สนท. กลับขึ้นมาอีกได้ในเมือง เช่นเดียวกับที่ผมไม่เห็นด้วยเลยกับการเอาพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย พรรคแนวร่วมสังคมนิยมเข้าป่า เพื่ออะไรกัน...³²²

แม้การจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิบัติจะเป็นการขึ้นมาจาก พลท. แต่ในสภาพที่ประชาชนเพิ่งผ่านพ้นจากการต่อสู้และความรุนแรง บ้านเมืองตกอยู่ในสภาพที่ถูกคุกคามสิทธิเสรีภาพ แต่บุญส่ง ก็แสดงความคิดเห็นอีกด้านว่า การจัดตั้งศูนย์ฯ อาจเปรียบได้กับการจุดเทียนในท่ามกลางความมืดมน เปลวเทียนไหวระริกต่อต้านคลื่นใหญ่รุนแรงของอำนาจเผด็จการสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร อย่างทำทนายและมีพลังเป็นการประกาศความหวังยืนหยัดการต่อสู้ ปลุกเร้าให้กำลังใจแก่คนที่อยู่ในเมือง ให้เห็นว่าการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมเพื่อเอกราชประชาธิปไตยไม่มีวันยุติ การประกาศจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิบัติก็คือสังคมนิยมดังกล่าว³²³ นั่นคือความคิดเห็นของบุญส่ง ที่ยังมองเห็นส่วนดีในการจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อสร้างความหวังให้แก่ตนเองและผู้รักชาติรักความเป็นธรรมให้พอมีอะไรเป็นที่ยึดโยงสำหรับสถานการณ์ที่ยากลำบาก

พร้อมกันนี้ได้มีการแต่งตั้งกรรมการบริหารชุดใหม่ขึ้นเพื่อรักษาการแทนกรรมการชุดเดิมที่ถูกจับกุมบางส่วน โดยกรรมการรักษาการดังกล่าว ประกอบด้วย เกรียงกมล เลหาไพโรจน์ เป็นเลขานุการ สวาย อุดมชัยเจริญกิจ เป็นรองเลขาฯฝ่ายการเมือง จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร เป็นรองเลขาฯฝ่ายเศรษฐกิจ และประพิมพ์พรรณ สูดชูเกียรติ เป็นรองเลขาฯ ฝ่ายสังคม

³²² บุญส่ง ชเลธร, “ลาก่อนแนวทางชนบทล้อมเมืองและยึดเมืองในที่สุด,” *ไทยนิกร* 3, (30) + 104 (15 ตุลาคม 2522): หน้าพิเศษ 7.

³²³ เรื่องเดียวกัน

และการศึกษา นอกจากนี้ ยังมีมติให้คงหนังสือพิมพ์ “อริปไตย” ไว้ โดยให้จาคูรนต์ ฉายแสง เป็นบรรณาธิการ และบุญส่ง ชลธร เป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการ³²⁴

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ ได้จัดตั้งขึ้นภายใต้สถานการณ์ใหม่ท่ามกลางการต่อสู้ทางการเมืองระหว่าง พคท. กับรัฐบาล โดยมีข้อสังเกตประการหนึ่งคือการจัดตั้งในครั้งนี้เป็นความเห็นของคนกลุ่มหนึ่ง และโดยเนื้อแท้แล้วคณะกรรมการรักษาการชุดใหม่ได้เข้าร่วมกับ พคท. จึงไม่ได้ดำรงสถานะนิสิตนักศึกษาดังเช่นตอนอยู่ในเมือง และนั่นแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกับศูนย์กลางนิสิตในอดีตที่ก่อตั้งในพ.ศ. 2513 แม้กระทั่งความคิดในการก่อตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติและการจัดทำหนังสือพิมพ์อริปไตย ก็เป็นการขึ้นมาจาก พคท. ให้เกิดขึ้น พร้อมทั้งได้กำหนดตัวบุคคลต่างๆที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งคณะกรรมการบริหารชุดใหม่ ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของ พคท. ที่ครอบงำศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ ซึ่งบุญส่ง ชลธร ได้เล่าไว้ว่า

...เขาเรียกผมไปพบ พลาบบอกว่าชั้นบนมีมติให้มีการจัดตั้ง สนท. และให้จัดทำอริปไตยขึ้นมาใหม่ ผมมาที่นี่ก็เพราะถูกกำหนดจากพรรคให้มาทำอริปไตย ... คำประกาศมติการประชุมของ สนท. ถูกสร้างขึ้นอย่างรีบเร่งทั้งที่ไม่มีการประชุม ส่วนทางอริปไตยก็เร่งมือเขียนคำประกาศและจัดเตรียมต้นฉบับของฉบับแรกให้เสร็จทันเดือนตุลาคม โดยตกลงจะออกเผยแพร่เดือนธันวาคม... มติ 15 สิงหาคม 2520 นั้น ได้กำหนดตัวบุคคลที่จะรับผิดชอบหน้าที่ต่างๆไว้แล้ว ตั้งแต่ เกรียงกมล เป็นเลขาธิการ จตุรงค์, สวาย และประพิมพรรณ เป็นรองเลขาธิการ

เรียกได้ว่าทุกคนที่กล่าวชื่อในมติ 15 สิงหาคม 2520 เป็นการกำหนดมาแล้วล่วงหน้าทั้งสิ้น...³²⁵

³²⁴ "ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ," 12.

³²⁵ บุญส่ง ชลธร, “ลาก่อนแนวทางชนบทล้อมเมืองและยึดเมืองในที่สุด,” ไทยนิกร 3, (30) + 103 (8 ตุลาคม 2522): หน้าพิเศษ 7.

นอกจากนี้ การกำหนดตัวบุคคลที่ พทท. เห็นชอบนั้น พิจารณาจากภูมิหลังและชื่อเสียงของบุคคลเป็นสำคัญ เพราะสามารถใช้ประโยชน์ในการดึงแนวร่วมเข้ามา รวมทั้งยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่พรรค ดังเช่นการที่ พทท. กำหนดตัวบุคคลให้ทำหน้าที่ต่างๆ ใน กป.ชป. การทำงานในศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติและอธิปไตยก็เป็นการใช้อำนาจในลักษณะเดียวกัน ดังที่บุญส่งได้เล่าต่อมากล่าวว่า

...สหายขวานบอกผมว่า สำหรับอธิปไตย จะให้ผมเป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการ ส่วนบรรณาธิการนั้นจะให้จาดูรนต์ ฉายแสงเป็น โดยขยายความว่า จาดูรนต์เป็นลูกชายอดีตรัฐมนตรีอนันต์ ฉายแสง การเอามาเป็นบรรณาธิการก็เท่ากับเป็นการพยายามทำแนวร่วม และเป็นการสร้างภาพที่ดีให้แก่พรรคว่าลูกชายรัฐมนตรียังเข้าป่ามาอยู่กับเรา...³²⁶

ทั้งนี้ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ ตั้งอยู่ที่สำนัก 61 ฐานที่มั่นนานเหนือ³²⁷ สำนักนี้เป็นสำนักเล็กๆ มีสหายกิจเป็นเจ้าสำนัก บุญส่ง ชลธร เล่าบรรยากาศสำนัก 61 เมื่อเขาเดินทางไปถึง ความว่า

...สำนักเล็กๆที่อยู่ในสภาพทรุดโทรม ประกอบด้วยบ้านไม้ไผ่ 4-5 หลัง มีอาคารเรียนหลังใหญ่กำลังอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง บริเวณสำนักมีพื้นที่ราบแคบๆเป็นที่รวมพล ธารน้ำสายเล็กผ่านกลาง อากาศทั่วบริเวณเย็นและชื้นจัดด้วยเงาไม้แผ่ออกปกคลุมจนยากที่จะสังเกตเห็นจากทางอากาศ...³²⁸

นอกจากนี้ บุญส่งยังเล่าเพิ่มเติมอีกว่า ที่ตั้งของสำนัก 61 แม้จะตั้งอยู่แนวหน้าเพราะอยู่ภายในประเทศ แต่เมื่อเทียบกับสำนักอื่นๆแล้ว ต้องถือว่าเป็นแนวหลังของแนวหน้า เพราะเป็นสำนักที่อยู่ท้ายสุด ค่อนข้างปลอดภัยจากการสู้รบ จะมีบ้างก็ตรงเสียงปืนใหญ่ที่ระดมยิงเข้ามาอย่าง

³²⁶ เรื่องเดียวกัน.

³²⁷ แคน สาริกา (นามแฝง). คนตุลาตายแล้ว, 67.

³²⁸ บุญส่ง ชลธร, "ลาก่อนแนวทางชนบทล้อมเมืองและยึดเมืองในที่สุด," ไทยนิกร 3, (30) + 103 (8 ตุลาคม 2522): หน้าพิเศษ 3.

ลุ่มสี่ลุ่มห้า แต่ที่น่ากังวลกว่าอื่นคือภัยทางอากาศ หลายครั้งที่เครื่องบินยิงกระสุนตามสันเขา ทุกสำนักจึงขุดหลุมหลบภัยที่แข็งแรง และสนามเพละที่พอเพียงกับจำนวนคน³²⁹

เนื่องจากสำนักกำลังอยู่ในช่วงก่อสร้าง โดยมีแผนที่จะตั้งโรงเรียนการเมืองการทหาร และเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ รวมทั้งที่ทำงานของหนังสือพิมพ์อธิปไตย ทุกคนในสำนักจึงต้องร่วมแรงกัน ทว่างานมีมากกว่าจำนวนคน จึงต้องโหมทำงานตั้งแต่เช้าตรู่ยันเย็น บุญส่งเล่าว่า หลายคนล้มป่วยเพราะไข้ป่าและความไม่เคยชิน สหายกิจจึงมีคำสั่งให้ทุกคนหยุดพักผ่อน เพราะนักปฏิวัติทุกคนควรได้รับการนอนมรึก³³⁰ เมื่อการก่อสร้างแล้วเสร็จ สำนักได้ถูกจัดแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของโรงเรียนการเมือง และศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติและอธิปไตย การใช้ชีวิตก็แยกเป็นสัดส่วนชัดเจน ทั้งนักเรียนและผู้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนเอง จะได้ทำกิจกรรมร่วมกันตอนกินข้าว เล่นกีฬา หรือสนทนาการ³³¹

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติและอธิปไตยแม้จะเป็นส่วนงานเดียวกัน แต่ก็แยกการทำงานกันออกไปเป็นสองส่วน โดยขึ้นตรงต่อสหายขวาน (พิรุณ นัทรวานิช) และสหายขวานก็ขึ้นตรงต่อวิรัช อังคลาวร หนึ่งในกรรมการเมืองของ พลท. การทำงานของศูนย์ฯ ในเขตป่าเขาก็คือ การคิดค้นการเคลื่อนไหว พยายามที่จะชี้นำงานของนักศึกษาในเมือง พยายามที่จะดำรงสภาพ และฐานะที่เป็นองค์กรกลางของนักศึกษาเอาไว้ เช่น การส่งจดหมายไปยังกลุ่มต่างๆ การทำบทสัมภาษณ์กันเองออกอากาศทาง สปท. เผยแพร่รูปถ่ายของนักศึกษาที่เปิดเผยตัวแล้วออกมาจากป่า และออกแถลงการณ์เรื่องต่างๆ เนื่องในวันสำคัญอยู่ตลอดปี ซึ่งบุญส่งมองว่าไม่ได้มีบทบาทอย่างอื่นมากไปกว่าการโฆษณา ด้วยข้อจำกัดทางภววิสัยที่ไม่อาจทำอะไรได้มากไป

³²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้าพิเศษ 4-5.

³³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้าพิเศษ 5-6.

³³¹ บุญส่ง ชลธร, “ลาก่อนแนวทางชนบทล้อมเมืองและยึดเมืองในที่สุด,” ไทยนิกร 3, (30) + 104 (15 ตุลาคม 2522): หน้าพิเศษ 7.

กว่านี้³³² แม้กระทั่งการชี้นำนักศึกษาในเมือง เขาก็ยังเห็นว่าศูนย์ฯ ห่างไกลจากความเป็นจริงที่จะสร้างผลสะท้อนจนนักศึกษารับไปปฏิบัติได้ ดังที่เขาให้ความเห็นว่า

...อย่างที่เคยมีผู้กล่าวในทำนองว่า สนท. สามารถชี้นำนักศึกษาทั่วประเทศได้ ถึงจะอยู่ในป่าก็ไม่สำคัญ มันอยู่ที่ว่า สนท. ชี้นำอะไร ถ้าชี้นำในสิ่งที่ถูกต้อง ถึงอยู่ที่ไหนก็นำได้ แต่ถ้าชี้นำไม่ถูกต้อง ถึงอยู่ด้วยกันในเมืองก็ไม่สามารถนำไป... เป็นไปได้เช่นนั้นหรือเปล่า เพียงแค่การที่ สนท. ในป่าประกาศออกมาทาง สปท. ว่านักศึกษาต้องลงไปประสานกับกรรมกรชาวนาต้องเข้าร่วมผืนกกำลังกับประชาชนในการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคมและอะไรอีกหลายอย่าง หลายประโยคที่เป็นสังขรณ์ทั่วไป เป็นแนวทางกว้างๆของความคิดที่ถูกต้องที่นักศึกษาวรรยคดีเท่านั้นก็ถือว่า สนท. สามารถชี้นำได้

ผมไม่เห็นด้วย การชี้นำไม่ได้หมายความว่าความแคบๆและตื้นๆ แค่การประกาศสังขรณ์ทั่วไปแล้วอ้างการต่อสู้เพื่อประชาชนตะพึดตะพือ เพราะถ้าเป็นอย่างนั้นเราไม่จำเป็นต้องมี สนท. ก็คงได้กรรมสังขรณ์ทั่วไปที่ สนท. ประกาศออกมาจากป่า สายการจัดตั้งหรือหน่วยงานโฆษณาในเมืองของพรรคคงพอจะรู้จักที่จะกล่าวบ้างหรือกลัวว่าถ้าไม่มีชื่อ สนท. คนจะไม่เชื่อถือ...³³³

ดังที่บุญส่ง ได้กล่าวไว้ข้างต้น ข้อจำกัดจากขอบเขตการทำงานที่อยู่ในเขตป่าเขา ทำให้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบไม่สามารถชี้นำนักศึกษาในเมืองได้ แม้จะได้พยายามแสดงบทบาทเท่าที่ทวิสัยอำนาจ แต่ก็ยังไม่ทันกับสถานการณ์ อุปสรรคที่สำคัญในการทำงานของศูนย์ฯ ในเขตป่าเขา คือ ตามไม่ทันสถานการณ์ในเมือง จึงไม่สามารถวิเคราะห์และชี้นำนักศึกษาในเมืองได้อย่างทันที ความพยายามในการรักษาสถานะขององค์กรนำนักศึกษาจึงเป็นเพียงแต่ในนามเท่านั้น ซึ่งบุญส่งได้เล่าถึงปัญหาในการทำงานให้ฟังว่า

³³² บุญส่ง ชลธร, “ลาก่อนแนวทางชนบทล้อมเมืองและยึดเมืองในที่สุด,” *ไทยนิกร* 3, (30) + 104 (15 ตุลาคม 2522): หน้าพิเศษ 3-4.

³³³ เรื่องเดียวกัน, หน้าพิเศษ 3.

...ความเป็นจริงที่ปรากฏของ ศนท. ในปีก็คือ เราปราศจากข้อมูล และหู
 หนวกต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมือง แม้แต่เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นใน
 สำนักใกล้ๆเรายังแทบจะไม่มีโอกาสได้รู้ เราเลยบ่นกันเสมอว่าจะแก้ปัญหานี้ได้
 อย่างไร ในเมื่อกว่าเราจะรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งเวลาของ
 เหตุการณ์นั้นก็ผ่านไปแล้วถึงสองเดือน เรายีบกันที่สุด แม้แต่การเขียน
 แลกการณืให้กำลังใจเพื่อนนักศึกษาที่ใช้เวลาไม่กี่ชั่วโมง เราก็ต้องรอเมลไปส่ง
 เป็นเดือน แล้วอีกหลายเดือนแลกเปลี่ยนสนับสนุนของเราถึงได้มีโอกาสมา
 ผลิตๆไปอย่างลึบๆล่อๆอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งนั้น ซึ่งเหตุการณ์นั้นๆได้มี
 เหตุการณ์ใหม่ๆที่เกิดขึ้นภายหลังกลับจนคนจะลืมกันไปหมดแล้ว...³³⁴

ปัญหาที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติเผชิญได้เกิด
 ขึ้นกับการทำงานในกองหนังสือพิมพ์อริปัตย์เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็ความล่าช้าต่อสถานการณ์
 การขาดแคลนอุปกรณ์และทรัพยากรในการจัดทำหนังสือพิมพ์ ปัญหาการพิมพ์เป็นโรเนียวแบบเก่า
 การขาดแคลนข้อมูลที่จะนำมาเขียนเสนอแก่ผู้อ่าน การลำเลียงหนังสือที่เสร็จแล้วไปส่ง ทั้งหมด
 ล้วนเป็นปัญหาที่คณะผู้จัดทำหนังสือพิมพ์อริปัตย์ต่างประสบในแต่ละเดือน แม้ว่าจะแข่งขันบนใน
 ส่วนที่มีปัญหาแต่ก็ไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น เช่น การขอหนังสือพิมพ์จากในเมือง ซึ่งมักใช้
 เวลานานและไม่ต่อเนื่อง ท้ายที่สุดก็ขาดหายกาส่งไป ซึ่งบุญส่งได้เล่าถึงปัญหานี้ไว้ว่า

...เราอ่านหนังสือเท่าที่มีอย่างกระหาย แทบทุกคอลัมน์ไม่พ้นไปจาก
 สายตา แม้กระทั่งข้อความโฆษณา หนังสือพิมพ์ทุกฉบับจะถูกยืมรวมกันไว้เป็น
 ปึก ตัดคอลัมน์ต่างๆมาปะกระดาษ เชื่อมออกมาเป็นเล่มเพื่อความถาวรกันอีกที
 หนึ่ง

แค่นี้ก็รู้แล้วว่าเราขาดแคลนข่าวสารกันขนาดไหน แต่เราก็พากันค้น
 สมองผลิตบทความและเรื่องราวต่างๆเสนอกันออกมา ที่ช่วยได้มากคือเรื่องราว
 ในฐานที่มั่น ที่จะไม่มีวันเก่า เพราะมีคนรู้่น้อย เราจึงเสนอได้อยู่เรื่อยๆ เราเก็บเอา

³³⁴ บุญส่ง ชลธร. “ลาก่อนแนวทางชนบทล้อมเมืองและยึดเมืองในที่สุด,” *ไทยนิกร* 3, (30) + 104 (15 ตุลาคม 2522): หน้าพิเศษ 3

ทุกอย่างที่อยู่ใกล้ตัวสอด้ไล่ลงไปจนหมดสิ้น ถึงขนาดสัมภาษณ์กันเองในสำนัก แล้วเอามาเขียน เราเคยจัดทำโครงการขอส่งคนออกไปตระเวนตามเขตงานต่างๆ เพื่อหาเรื่องมาเขียน ปรากฏว่าก็เป็นเพียงการจิ้มมาชมสวน ทิ้งไปได้แค่เขตงาน ใกล้ๆเท่านั้น...³³⁵

นอกจากนั้น บุญส่งยังได้เล่าต่อถึงปัญหาการพิมพ์ที่ต้องใช้การโรเนียวแบบเก่าทำทีละแผ่น รวมถึงการลำเลียงกระดาษและหนังสือซึ่งใช้เวลาไปมากในแต่ละเดือน ทำให้มีเวลาเขียนบทความน้อยลง โดยเขาเล่าว่า

...เมื่อได้ต้นฉบับแล้ว เราพิมพ์ลงในกระดาษไข การโรเนียวเป็นแบบเก่า ที่มีแผ่นสกรีนกับลูกกลิ้ง เราต้องเอากระดาษไขติดลงไปบนสกรีน เอาลูกกลิ้งรีดหมึกจนทั่ว แล้วรีดไปบนแผ่นสกรีนโดยมีกระดาษเปล่ารองอยู่ชั้นล่าง แล้วดึงเอากระดาษที่โรเนียวแล้วออกมาตากให้แห้งทีละแผ่น เราทำอย่างนี้จนได้หนังสือครบทุกหน้า เก็บมาเรียงหน้าเย็บเล่ม ก็ถือว่าสมบูรณ์

ในเวลาเดือนหนึ่งๆเราออกมาลำเลียงกระดาษเข้าไปทำหนังสือและแบกหนังสือที่เสร็จแล้วออกมาส่งประมาณ 5 วันต่อหนึ่งเที่ยว ในเดือนหนึ่งเราออกมา 2 เที่ยว ก็หมดไปแล้ว 10 วัน เสียเวลาในการโรเนียวอีก 10 วัน ใช้เวลาประชุมกับเขียนเรื่องจริงๆ 5 วันเท่านั้น เวลาที่เหลือก็ออกไปทำไร่...³³⁶

การจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติแม้จะสอดคล้องกับสถานการณ์ที่นักศึกษาต้องรวมพลัง แต่บทบาทที่แท้จริงของศูนย์ฯ ถูกกำหนดโดย พลท. ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าใช้ชื่อของศูนย์ฯ ที่มีชื่อเสียงจากกรณี 14 ตุลาคม มาเป็นแนวร่วมของ พลท. เพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยโฆษณาในการเผยแพร่ความคิดและชี้นำนักศึกษาแต่ในทางปฏิบัติศูนย์ฯ ไม่ได้ส่งผลสะท้อนถึงนักศึกษาในเมือง เพราะการทำงานของศูนย์ฯ ไม่ทันต่อสถานการณ์ บทบาทของศูนย์ฯ ที่จัดตั้งใหม่จึงแตกต่างกับศูนย์ฯ ในเมืองที่เคยมีอิทธิพลต่อนักศึกษาเป็นอย่างมาก ศูนย์ฯ

³³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้าพิเศษ 4.

³³⁶ เรื่องเดียวกัน.

ในป่าภายใต้ พทท. จึงอยู่ในสถานะเดียวกับองค์กรการเมืองอื่นๆที่ถูกดึงเข้าไปเป็นแนวร่วมแล้ว ค่อยๆหมดบทบาทและสิ้นสภาพไปในที่สุด

2. การปรับเปลี่ยนงานแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2523 - 2525

ประเด็นนี้ผู้ศึกษาต้องการอธิบายถึงการปรับเปลี่ยนงานแนวร่วมของ พทท. ในช่วงที่กำลังเกิดวิกฤตศรัทธาภายในขบวนการปฏิวัติ ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวเกิดการการแข่งขันขยายอิทธิพลระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงทำให้ พทท. ที่มีจุดยืนสนับสนุนจีนมีท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปเกี่ยวกับการสร้างแนวร่วม โดยเป็นการปรับเปลี่ยนที่ตรงข้ามกับแนวนโยบายที่เคยดำเนินการมาโดยตลอด คือ ความพยายามสร้างแนวร่วมกับรัฐบาล ขณะเดียวกันยุครุ่งโรจน์ของ พทท. ก็ได้ผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็วเมื่อแนวร่วมต่างทยอยคืนสู่เมือง ในจำนวนนั้นมีนักศึกษาปัญญาชนที่มีชื่อเสียงซึ่งเคยสร้างความหวังให้กับขบวนการปฏิวัติพากันหันหลังให้กับ พทท. ดังนั้นเพื่อรักษาสถานะของพรรคให้มั่นคง ไม่ให้การเคลื่อนไหวหยุดชะงัก พทท. จึงต้องปรับการสร้างแนวร่วมใหม่จากการขยายสู่การช่วงชิงแนวร่วมกลับคืนสู่ขบวนการปฏิวัติ อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะอธิบายการปรับเปลี่ยนงานแนวร่วมของ พทท. ในช่วงนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงบริบทในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับเปลี่ยนงานแนวร่วมของ พทท.

2.1 แรงผลักดันจากอิทธิพลภายนอก

ข้อเขียนของ “สยามใหม่” เรื่อง “มุมอับของคอมมิวนิสต์ในเอเชียอาคเนย์” ได้กล่าวถึง การวิจารณ์จากสถานีวิทยุบีบีซีซึ่งเห็นว่า มีความพยายามของจีนที่จะผลักดันให้พรรคคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่อนปรนการต่อสู้ด้วยอาวุธกับรัฐบาล หันไปเจรจาสร้างแนวร่วมเพื่อเพิ่มปฏิบัติการในการต่อต้านอิทธิพลโซเวียต-เวียดนามในภูมิภาคนี้ให้มากขึ้น³³⁷ ซึ่งสะท้อนจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของพรรคคอมมิวนิสต์ที่เกิดขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกันอย่างมีนัยยะสำคัญ ตั้งแต่การเปลี่ยนตัวผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์ฟิลิปปินส์ มลายา พม่า และการลดบทบาทของเขี้ยว สัมพันธ์ ในเขมร ในขณะที่ พทท. แม้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำแต่ก็มีการเคลื่อนไหวบางอย่างที่สะท้อนว่าเป็นแรงผลักดันจากภายนอก อย่างไรก็ตาม “สยามใหม่” ได้วิเคราะห์ถึงเหตุผลในการดำเนินการ

³³⁷ "มุมอับของคอมมิวนิสต์ในเอเชียอาคเนย์," สยามใหม่ 3, 65 (11 กรกฎาคม 2524): 12.

เช่นนั้นของจีนว่า การต่อสู้ทางการเมืองระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตมีความตึงเครียดขึ้นเมื่อประเทศในอินโดจีนยอมรับแนวทางคอมมิวนิสต์สายสหภาพโซเวียต ส่งผลให้ลักษณะความขัดแย้งภายในขบวนการคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้แตกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่นิยมจีน และฝ่ายที่นิยมสหภาพโซเวียต³³⁸ ใน พคท. ก็ประสบปัญหาความแตกแยกนี้เช่นเดียวกัน ซึ่งปรากฏว่าแนวร่วมกลุ่มที่นิยมสหภาพโซเวียตได้แยกตัวออกจาก พคท. และมีความพยายามที่จะก่อตั้งพรรคใหม่ขึ้นในลาว โดยแนวร่วมกลุ่มนี้ ได้แก่ บุญเย็น วอทอง ทองปักษ์ เพียงเกษ และเทิดภูมิ ใจดี ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของสหภาพโซเวียตที่มีแนวโน้มน่าจะเพิ่มขึ้น แม้จีนไม่ได้อ่อนกำลังแต่ไม่อาจประมาทต่อการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เช่นกัน

อย่างไรก็ดี สิ่งที่จีนทำเพื่อรักษาอิทธิพลทางการเมืองของตนเอง คือปรับบทบาทให้มีความยืดหยุ่น เพิ่มความสัมพันธ์กับฝ่ายเป็นกลาง ฝ่ายขวา และรัฐบาลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งกระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาโดยรับเงินช่วยเหลือด้านอาวุธเพื่อป้องกันพรมแดนที่ติดต่อกับเวียดนาม ขณะเดียวกัน พคท. ก็เริ่มปรับบทบาทของตนเอง ดังนั้นการต่อสู้ของ พคท. จึงมีลักษณะที่เปลี่ยนไปคือพยายาม “จำกัดการต่อสู้” “รักษากำลังที่เหลืออยู่” และ “สูญเสียน้อยที่สุด” ทั้งนี้ “สยามใหม่” ยังได้ประเมินอีกว่า พคท. พยายามจะผ่อนปรนการต่อสู้เพื่อรักษาศูนย์กลางทางทหารไม่ให้ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ รวมทั้งลดความขัดแย้งกับรัฐบาลในด้านการต่อสู้ด้วยอาวุธเป็น “ภาวะจำยอม” แม้ว่าจีนจะบีบบังคับหรือไม่ก็ตาม แต่เชื่อมั่นว่าการต่อสู้มีแนวโน้มน่าจะเปลี่ยนแปลงไป³³⁹

การวิเคราะห์ของ “สยามใหม่” ดังกล่าวข้างต้น เป็นการมองการปรับเปลี่ยนงานแนวร่วมของ พคท. อันเกิดจากอิทธิพลของจีนซึ่งเป็นแรงผลักดันจากภายนอก ทว่าเป้าหมายในการต่อสู้ของ พคท. ยังกำหนดอยู่ที่การ “โค่นล้มรัฐบาล” การปรับเปลี่ยนงานแนวร่วมในครั้งนี้จึงถือเป็นยุทธศาสตร์ยุทธวิธีหนึ่งของการปฏิวัติ ไม่ได้หมายความว่า พคท. จะยุติการต่อสู้กับรัฐบาล แต่ปัญหาเฉพาะหน้าที่กำลังเผชิญ พคท. จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนศัตรูของตนเองให้เป็น “พันธมิตร” เพื่อ

³³⁸ เรื่องเดียวกัน, 13.

³³⁹ เรื่องเดียวกัน, 14-16.

ต่อผู้ภัยคุกคามจากภายนอกที่เห็นว่ามีผลสำคัญอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน คำถาม คือ พทท. จะปรับเปลี่ยนงานแนวร่วมอย่างไร ซึ่งผู้ศึกษาจะได้อธิบายในประเด็นต่อไป

2.2 ความพยายามของ พทท. ในการทำแนวร่วมกับรัฐบาล

ความเชื่อของ พทท. ที่ว่าต้องเตรียมตัวป้องกันการรุกรานจากเวียดนาม ทำให้ พทท. ต้องทำแนวร่วมกับรัฐบาลซึ่งถือเป็นภารกิจที่จำเป็นในช่วงหนึ่ง เช่นเดียวกับวิธีที่เหมาเจ๋อตงผู้นำ พทจ. ใช้ในการร่วมมือกับเจียงไคเช็ค ผู้นำพรรคก๊กมินตั๋งเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งนับว่าได้ผลสำเร็จเป็นอย่างดี เพราะไม่เพียงเป็นการต่อต้านการยึดครองของญี่ปุ่นเท่านั้น แต่เหมาเจ๋อตงยังสามารถช่วงชิงชัยชนะการปฏิวัติสังคมนิยมได้อีกด้วย ดังนั้นการที่ พทท. ยึดถือแนวทางปฏิวัติของจีนจึงอาจเป็นไปได้ว่า พทท. จะทำแนวร่วมกับรัฐบาลในช่วงที่สถานการณ์เข้าสู่ขั้นวิกฤตอย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏหลักฐานยืนยันการสร้างแนวร่วมระหว่าง พทท. กับรัฐบาล นอกจากเอกสารของ พทท. ซึ่งมีการชี้แจงเพียงว่าได้มีการส่งคนไปพูดคุยกับฝ่ายรัฐบาลเพื่อขอทราบท่าทีในขณะการศึกษาของ “กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป” ในงานเขียนเรื่อง “วิกฤตการณ์ของฝ่ายก้าวหน้าในไทย” กลับยืนยันว่ามีการเตรียมสร้างแนวร่วมกับรัฐบาล ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการต่อต้านเวียดนามของ พทท.

นอกจากนั้น “กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป” ได้กล่าวว่า ความพยายามของ พทท. ในอันที่จะเปิดการเจรจากับทางรัฐบาลในช่วงที่คาดว่าเวียดนามจะรุกรานไทยนั้นดำรงอยู่จริง³⁴⁰ โดยอธิบายว่ามีความพยายามในการเจรจากับรัฐบาลตั้งแต่สมัยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2520-2523) จึงอาจมองได้ว่าความพยายามดังกล่าวเป็นการเคลื่อนไหวด้านยุทธศาสตร์ยุทธวิธีของ พทท. กล่าวคือ ในทางยุทธศาสตร์เพื่อเตรียมสร้างแนวร่วมต่อต้านเวียดนาม ส่วนในทางยุทธวิธี ในกรณีที่มีการเจรจาสงบศึกทำแนวร่วมด้าน “ศัตรูร่วม” ขอมรับฐานะทางการเมืองของ พทท. ซึ่งจะเป็นผลให้หมดมหาชนยอมรับด้วย³⁴¹

“กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป” ยังได้ยกตัวอย่างท่าทีที่แสดงว่ามีความพยายามเจรจากันระหว่าง พทท. กับรัฐบาล ในระดับท้องถิ่นพบความพยายามเจรจามีอยู่ตลอดเวลา เช่น ทหารของทั้งสองฝ่าย

³⁴⁰ กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป. วิกฤตการณ์ของฝ่ายก้าวหน้าในไทย, 98.

³⁴¹ เรื่องเดียวกัน, 98-99.

เมื่อหน้ากับการรบ และทางรัฐบาลเคยขอมาพบผู้นำ พทท. ในระดับของผู้นำ พบว่าในวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 มีสาส์นจากองค์กรนำถึงรัฐบาล (ลับ) ขอหยุดการโจมตีปล่อยนักโทษการเมือง ให้เสรีภาพเบื้องต้นกับประชาชน และตอนที่พลเอกเกรียงศักดิ์ไปจีน ก็มีรัฐมนตรีคนหนึ่งขอพบกับ พทท. ในส่วนของ กป.ชป. ในจีน (ไม่ทราบผลการเจรจา)³⁴² และพลเอกเกรียงศักดิ์ ยังเคยตอบคำถามในสวิตเซอร์แลนด์เกี่ยวกับการทำแนวร่วมกับ พทท. ในลักษณะที่ชวนให้เข้าใจว่า “มีความเป็นไปได้” ซึ่งพลเอกเกรียงศักดิ์ ได้กล่าวว่า “...หาก พทท. จะช่วยปราบพวกต่างชาติที่บุกกรุกเข้ามา นั้นทำได้ แต่ต้องทำร่วมกันด้วยเหตุผลจึงร่วมกันได้...”³⁴³ แม้ผู้ศึกษายังไม่พบหลักฐานที่ชี้ให้เห็นการติดต่อเจรจาระหว่าง พทท. กับรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ตามที่ “กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป” อ้างถึงก็ตาม แต่หากมีการติดต่อเจรจากันจริง ก็พอสันนิษฐานได้ว่าประเด็นที่พูดคุยเกี่ยวกับการสร้างแนวร่วมคือการต่อต้านเวียดนาม เพราะเป็นสถานการณ์เฉพาะหน้าที่ พทท. ให้ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบท ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลเองก็มีความกังวลในเรื่องนี้ไม่น้อย จึงมีการสั่งซื้ออาวุธจากสวิตเซอร์แลนด์เข้ามา โดยพลเอกเกรียงศักดิ์ กล่าวถึงความจำเป็นว่า “ปัญหาการซื้ออาวุธจากสวิตเซอร์แลนด์ ไทยเราต้องทำต่อไป เพราะสถานการณ์รอบบ้านของเราไม่เป็นที่ไว้วางใจ โดยเฉพาะเหตุการณ์ในกัมพูชาตึงเครียดมาก”³⁴⁴

ความพยายามของ พทท. ในการเจรจากับรัฐบาลยังคงมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาถึงสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2523-2531) ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ สุรชัย แซ่ด่าน และกรณี คำริ เรื่องสุธรรม ถูกจับกุม ทั้งสองกรณีนี้นั้นมีเหตุผลที่ทำให้เชื่อว่า พทท. พยายามจะเจรจา “สงบศึก” กับรัฐบาลจริง³⁴⁵ โดยในกรณีของ สุรชัย นั้น มีการยืนยันจากเจ้าหน้าที่ว่าเป็นการขอเจรจาจริง และภายใน พทท. เขตงานสุราษฎร์ธานีที่สุรชัยเคลื่อนไหว ก็เป็นที่รู้กันว่าเปิดไฟเขียวให้สุรชัยได้พบผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเปิดการเจรจากันในปัญหาต่างๆ แต่มติของ

³⁴² เรื่องเดียวกัน.

³⁴³ "รอบสัปดาห์," *ไทยนิกร* 3, (30) + 100 (17 กันยายน 2522): 4.

³⁴⁴ เรื่องเดียวกัน.

³⁴⁵ กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป. *วิกฤตการณ์ของฝ่ายก้าวหน้าในไทย*, 98.

หน่วยนำไม่อนุญาตให้สุรชัยมาพบผู้ว่าฯ ถึงในเมือง เว้นแต่จะเป็นราวป่าซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของ พท. แต่เพราะละเมิดมดีจึงทำให้ถูกจับกุม³⁴⁶

อย่างไรก็ตาม กรณีการจับกุมนายสุรชัยนั้น “ไทยนิกร” ได้รายงานว่่าเจ้าหน้าที่ทหารเข้า จับกุมเมื่อเช้าตรู่วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2524 การจับกุมเกิดขึ้นในขณะที่นายสุรชัยและพวกกำลัง ขึ้นฝั่งพร้อมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจจากเกาะลำพูกกลางแม่น้ำตาปี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายหลังทราบว่่ามีการเคลื่อนไหวของนายสุรชัย คือมีการนัดเจรจาระหว่างนายสุรชัย กับนายสนอง รอดโพธิ์ทอง ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งก่อนหน้านี้ได้มีการเจรจาอย่างเงียบๆมาแล้วสาม เดือน โดยนายวินัย โลกประดิษฐ์ ปลัดอำเภอเวียงสระ เป็นผู้ประสานการเจรจาระหว่างทั้งสองฝ่าย สำหรับเนื้อหาในการเจรจานั้น นายสุรชัยกับพวกได้พูดถึงเรื่องปัญหาระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นการลด ความตึงเครียดในบางพื้นที่ โดยเฉพาะที่อำเภอพระแสง และเสนอให้ย้ายร้อยตรีพิมล สุวรรณภา นายอำเภอเวียงสระ ผู้ที่นายทหารระดับสูงของกองทัพภาคที่ 4 ไว้วางใจเป็นอย่างมาก³⁴⁷ แม้การ เจรจาจะราบรื่นแต่ผลจากการพูดคุยไม่ได้นำไปใช้จริง เพราะท้ายที่สุดนายสุรชัยกับพวกถูกจับกุม และถูกส่งตัวเข้ากรุงเทพฯ โดยทหารและ กอ.รมน. เข้ามามีบทบาทรับผิดชอบแทน แม้ในตอนแรก ได้มีการโต้เถียงกันระหว่างทหารที่ต้องการจับกุมตัวนายสุรชัยและนำส่งให้กองทัพภาคที่ 4 กับฝ่าย ตำรวจซึ่งทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยระหว่างเจรจาให้นายสนอง ผู้ว่าฯ เนื่องจากนายสนองรับรอง ว่่าจะเป็นผู้รับผิดชอบนายสุรชัยกับพวกไม่ให้เป็นอะไรไป แต่ในท้ายที่สุดฝ่ายทหารก็เข้ามามี บทบาทในการจัดการควบคุมตัวนายสุรชัยกับพวก

ส่วนกรณีของ คำริ เรื่องสุธรรม “สยามใหม่” รายงานว่่าคำริถูกจับกุมตัวขณะเดินทางออก จากเขตป่าภาคใต้เพื่อเข้ากรุงเทพฯ เขาถูกส่งมาควบคุมตัวที่ พตท. 42 เมื่อถูกซักถามเขายินยอมบอก ฐานะและตำแหน่งในพรรค ซึ่งเขาดำรงตำแหน่งเป็นทั้งกรรมการเมืองและกรรมการกลางพรรค³⁴⁸ การจับกุมในครั้งนี้มีการตั้งข้อสังเกตว่่าคำริ “ตั้งใจให้ถูกจับ” หรือ “ถูกหักหลัง” เพราะเขาเคยมี

³⁴⁶ ประจวบ อัมพะเสวต. พลิกแผ่นดิน ตอน ขบวนการสังคมนิยมไทย, 107-108.

³⁴⁷ “จับสุรชัย แซ่ด่าน ความรุนแรงระเบิด,” สยามใหม่ 3, 65 (211) (11 กรกฎาคม 2524): 18-21.

³⁴⁸ “จับคำริ เรื่องสุธรรม แขนงซ้อนแผน,” สยามใหม่ 2, 54 (200) (25 เมษายน 2524): 12-15.

ความขัดแย้งอย่างหนักกับวิรัช อังคถาวร เมื่อหลายปีก่อน³⁴⁹ รายงานจากเจ้าหน้าที่ต่างเห็นพ้องกันว่า “การถูกจับโดยบังเอิญ” เป็นไปได้น้อย ฉะนั้น คำริจะ “ตั้งใจให้ถูกจับ” หรือ “ถูกหักหลัง” จึงมีความเป็นไปได้มากกว่า ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ได้วิเคราะห์เหตุผลไว้ 3 ประการ

ประการแรก โดยปกติฝ่ายนำของสุราษฎร์ธานีจะจัดให้บุคคลสำคัญอย่างคำริ ออกทาง “ช่องทางเหนือคลอง” ไม่ได้ เพราะเป็นช่องอับ โอกาสของการตรวจค้นมีสูง ตัวคำริเองก็พูดภาษาใต้ไม่ได้ ย่อมถูกสงสัยเวลาถูกตรวจค้นจากเจ้าหน้าที่

ประการที่สอง ถ้าจัดให้คนระดับคำริ ออกช่องทางนี้ ก็ไม่ควรให้เขาพักป็นเดือนลงมา

ประการสุดท้าย คำริมีเงินติดตัวถึงหนึ่งหมื่นบาท

เหตุผลทั้ง 3 ประการดังกล่าว เป็นการวิเคราะห์ว่าการเดินทางผ่านช่องทางดังกล่าวย่อมจะต้องถูกจับแน่นอน แต่คำริจะรับรู้ปัญหานี้หรือไม่ ถ้ารู้ก็แปลว่าเขาตั้งใจให้ถูกจับ เพื่อจะหาหนทางเจรจากับรัฐบาล ถ้าไม่รู้ก็แปลว่าเขาถูกหักหลัง³⁵⁰ อย่างไม่ดี ไม่ว่าคำริจะถูกจับด้วยสาเหตุใดก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเกิดผลสะท้อนต่อ พคท. เป็นอย่างยิ่ง เพราะคำริเป็นบุคคลสำคัญของพรรค เมื่อมีรายงานข่าวออกไปโดยที่รัฐบาลอ้างว่า พคท. เป็นฝ่ายมาขอเจรจา จึงก่อให้เกิดความสงสัยในท่าทีของ พคท. โดยเฉพาะคำถามภายในขบวนการปฏิวัติซึ่งมีมาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงที่ว่าใครติดต่อใครก่อนไม่อาจสรุปได้แน่ชัด เพราะต่างฝ่ายก็อ้างว่าอีกฝ่ายเข้ามาติดต่อขอเจรจา ซึ่ง คำริ

³⁴⁹ ขณะที่ “สยามใหม่” ให้น้ำหนักกับข้อสันนิษฐานนี้น้อยมาก โดยให้เหตุผลที่การจับกุมคำริครั้งนี้ไม่น่าจะเป็นการ “หักหลัง” ยิ่งสาเหตุนั้นมาจากความขัดแย้งที่มีต่อวิรัช อังคถาวร “ก็ยิ่งเป็นเรื่องที่ยากเย็นมากขึ้นไปอีกที่วิรัชจะหักหลังใครต่อใครได้” เนื่องจากวิรัชไม่ได้มีบทบาทและอิทธิพลในเขตงานภาคใต้ และวิรัชยังพำนักอยู่ในจีนเป็นเวลานาน เห็นห่างจากศูนย์กลางการนำและปัจจุบันไม่ได้มีบทบาทใดๆ ที่จะควบคุมส่วนสำคัญต่างๆ ของพรรคเอาไว้ อีกทั้งคำริมีโรคประจำตัวที่อาการหนักคือ โรคปอด เหตุผลในออกจากป่าประการหนึ่งก็เพื่อรักษาตัวในกรุงเทพฯ การเดินทางก่อนถูกจับกุมจึงมีลักษณะฉุกเฉิน การเตรียมแผนที่จะหักหลังคำรินั้นทำได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตงานภาคใต้ มีลักษณะที่เป็นตัวของตัวเองมานาน ใช้วิธีการต่อสู้แบบพึ่งตนเองมาโดยตลอด ทำให้การตัดขาดระหว่างภาคใต้กับศูนย์กลางการนำขาดหายไปช่วงระยะหนึ่ง, เรื่องเดียวกัน.

³⁵⁰ ประจวบ อัมพะเสวต. พลิกแผ่นดิน ตอน ขบวนการสังคมนิยมไทย, 112-113.

เรื่องสุธรรม ได้กล่าวถึงสาเหตุที่เดินทางไปสุราษฎร์ธานีและถูกจับกุมในเวลาต่อมาผ่านจดหมายที่เขาเขียนขึ้นระหว่างถูกควบคุม³⁵¹ ความว่า

...เมื่อราวต้นเดือนกุมภาพันธ์ปี 24 นี้ ผมเดินทางลงไปเยี่ยมเขตจังหวัดสุราษฎร์ฯ บางจุดเพื่อหารือและแลกเปลี่ยนกับฝ่ายนำของเขตเกี่ยวกับเรื่องที่คุณสังข์ พัชรีโนทัย เป็นฝ่ายริเริ่มเสนอต่อ พทท. และทางรัฐบาลได้มาพบปะเจรจาทะหว่างยุติการรบราฆ่าฟันกันระหว่างไทยด้วยกัน และร่วมมือกันในการต่อต้านการรุกรานของเวียดนาม คุณสังข์ได้แจ้งให้ทราบในครั้งหลังสุดว่า เขาได้พบนายกฯ เปรมแล้ว ซึ่งท่านให้แจ้งว่า ยินดีที่จะมีการพบปะเจรจากัน (รายละเอียดขอให้ค้นหาเวลาไปเยี่ยมและสอบถามจากคุณสังข์ฯ เอง)

จากการแลกเปลี่ยนความเห็นกับฝ่ายนำเขตจังหวัด รวมทั้งติดต่อหารือไปทางศูนย์กลางด้วยนั้น ปรากฏว่าต่างก็มีความเห็นร่วมกันว่า ทางพรรคควรจะลองเจรจาก่อน โดยมีตัวแทนไปหารือคุณสังข์ก่อน และมีความเห็นให้ผมกลับมาดำเนินงานด้านนี้ และถือโอกาสสามารถหาตัวที่กรุงเทพฯด้วย...³⁵²

อย่างไรก็ดี ไม่ปรากฏรายงานว่าการเจรจาระหว่างคำริกับฝ่ายรัฐบาล แต่หากการเจรจามีขึ้นจริง เนื้อหาที่ทั้งสองฝ่ายพูดคุยจะเป็นอย่างไร “สยามใหม่” ได้วิเคราะห์ประเด็นนี้ไว้ว่า ในช่วงที่เวียดนามเผด็จศึกกัมพูชาได้นั้น การเตรียมทัพของฝ่ายไทยยังไม่รัดกุมพอ พทท. ได้ประกาศจุดยืนต่อต้านเวียดนามอย่างแน่นอน ซึ่งทำให้รัฐบาลเองเคยมอบหมายทั้งเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น คือผู้ว่าราชการจังหวัด และเจ้าหน้าที่ระดับสูง อดีตหัวหน้ารัฐบาลเข้าพบเจรจากับ พทท. ในเรื่องนี้

³⁵¹ ระหว่างถูกควบคุมตัวที่ พทท. 42 คำริได้เขียนจดหมายขึ้นมา 2 ฉบับ ฉบับหนึ่งส่งให้ สหาย ส. สมาชิกพรรคคนหนึ่งซึ่งถูกจับกุมตัวสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ต่อมาได้รับการปล่อยตัวและแสดงตนว่าเลิกติดต่อกับ พทท. แล้ว มีสำนักงานกฎหมายและทนายความอยู่ในกรุงเทพฯ อีกฉบับเขาส่งให้น้องชายที่ลำปาง ชื่อ คำรงค์ เรื่องสุธรรม สำหรับเนื้อหาที่ยกขึ้นมาแสดงข้างต้นเป็นฉบับที่เขาเขียนถึงสหาย ส. ระหว่างที่รอการพบปะกับตัวแทนของรัฐบาล น่าเสียดายในจดหมายสะท้อนให้เห็นถึงความกังวลเพราะเขาไม่รู้ว่าจะต้องถูกควบคุมตัวไว้นานแค่ไหน จึงต้องการให้สหาย ส. ไปหาเพื่อ “...ผมจะได้แจ้งความประสงค์ในการขอความร่วมมืออีกครั้งด้วยวาจา...” ซึ่งผู้ศึกษาอนุมานว่า สหาย ส. อาจเป็นบุคคลที่สามารถสื่อสารกับรัฐบาลได้ จึงต้องการความช่วยเหลือเพื่อลดระยะเวลาในการรอที่ไม่รู้ว่าผลจะเป็นอย่างไร, เรื่องเดียวกัน, 111-112.

³⁵² เรื่องเดียวกัน.

เช่นเดียวกัน ความพยายามของเจ้าหน้าที่ก็คือ การติดต่อให้รวมพลังกันต่อต้านเวียดนาม นอกจากนั้น การระบุถึงนายสังข์ พัทธโนทัย ก็มีความจริงอยู่หลายส่วน เพราะนายสังข์เป็นคนที่มีความกว้างขวาง รู้จักบุคคลมากมายทั้งในวงการรัฐบาลและลูกศิษย์ลูกหาที่หันไปเข้าร่วมกับ พคท. ความเป็นไปได้ที่นายสังข์จะติดต่อขอเจรจาในเรื่องนี้จึงมีอยู่จริง และนอกจากนายสังข์แล้วตัวแทนรัฐบาลก็เคยกล่าวถึงเรื่องนี้เช่นกัน³⁵³

นอกจากนั้น “สยามใหม่” ยังได้อ้างข้อมูลที่ได้จากเจ้าหน้าที่ปีกขวาของรัฐบาลซึ่งได้แสดงท่าทีว่าหากมีความร่วมมือจริงรัฐบาลก็พอใจ แต่รัฐบาลจะไม่ยอมให้มีการร่วมมือเป็นไปเช่นกรณีเจียงไคเช็คร่วมมือกับเหมาเจ๋อตงต่อต้านญี่ปุ่นเหมือนกันเด็ดขาด และยังอ้างว่าข้อมูลจากคนระดับสูงของรัฐบาลได้เสนอเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ “ความร่วมมือ” ว่า ถ้า พคท. ต้องการต่อต้านเวียดนามจริง ก็ขอให้โยกย้ายกองกำลังอาวุธทั้งหมดออกจากภาคต่างๆ และจุดต่างๆรวมทั้งฐานที่มั่น ไปเป็นแนวป้องกันชายแดนเพียงอย่างเดียว ห้ามมีกองกำลังอาวุธแม้แต่คนเดียวในพื้นที่ประเทศไทย ในส่วนของ พคท. เงื่อนไขที่ต้องการคือ จะต้องยกเลิกพระราชบัญญัติการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หรือไม่ก็ยอมให้ พคท. มีกองกำลังอาวุธอยู่ต่อไปในการคุ้มครองตัวเองและคุ้มครองพรรคฯ และมวลชนในเขตต่างๆ³⁵⁴

ภายหลังที่ข่าวการจับกุมคำรี และความต้องการเจรจากับรัฐบาลของ พคท. ถูกเผยแพร่ออกไป พคท. ได้ออก “คำชี้แจงเกี่ยวกับ กรณีรัฐบาลเปรม โฆษณาว่าพรรคเราขอเจรจา” ในนามคณะกรรมการกลางฯ ลงวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2524 โดยเนื้อหาในคำชี้แจงฯ ปฏิเสธข้อกล่าวหาอีกทั้งยังชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเจรจากับรัฐบาล ไว้ 4 ประการ มีข้อความดังนี้

เกี่ยวกับกรณีที่รัฐบาลเปรมกระพือข่าวว่า พรรคเราเริ่มเป็นฝ่ายริเริ่มขอร้องเจรจากับพวกเขา นั้น ความจริงมีดังนี้

1). เรื่องที่ชนชั้นปกครองได้ส่งคนมาติดต่อขอเจรจากับพรรคเรานั้นเคยมีมาหลายครั้งแล้ว โดยเฉพาะรัฐบาลเปรมได้ส่งคนกลางมาขอเจรจากับพรรคเรา

³⁵³ "จับคำรี เรื่องสุธรรม แผนซ่อนแผน," 14.

³⁵⁴ เรื่องเดียวกัน.

ก็เป็นเวลาร่วม 6 เดือนแล้ว ทั้งนี้ เราคาดว่า ชนชั้นปกครองคงมีความยากลำบากหลายอย่าง เนื่องจากความขัดแย้งต่างๆ ทั้งภายในพวกเขาเอง และภายนอกประเทศทวีเพิ่มขึ้น พวกเขาจึงจำเป็นต้องค้นหาทางออกเพื่อความอยู่รอด

2). เนื่องด้วยรัฐบาลเปรมเป็นฝ่ายริเริ่มผ่านคนกลางมาติดต่อกับพรรคเรา และได้เร่งเร้าหลายต่อหลายครั้ง แต่เรายังไม่อาจทราบถึงจุดประสงค์อันแท้จริงของพวกเขา ด้วยเหตุนี้ ในขั้นต้น เราจึงเตรียมจัดส่งตัวแทนไปเข้าใจสภาพจากคนกลางที่รัฐบาลเปรมส่งมานั้นเพื่อเข้าใจจุดมุ่งหมายของพวกเขา บนพื้นฐานที่พรรคเราไม่ละทิ้งการต่อสู้ทุกรูปแบบที่เป็นผลดีต่อการปฏิวัติ ต่อประชาชนชาวไทย

3). ก่อนหน้าที่สหภาพดำริถูกจับ ก็ได้รับรู้ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นบ้างแล้ว รวมทั้งเรื่องล่าสุดที่รัฐบาลเปรมผ่านคุณสังข์ พิช โนทัย มาขอติดต่อพบปะกับตัวแทนของพรรคเรา เราได้ชี้แจงกับคุณสังข์ พิช โนทัย ว่าเรายินดีที่จะส่งตัวแทนไปพบปะกับแก เพื่อเข้าใจปัญหาเหล่านี้ เมื่อสหภาพดำริเสร็จธุระจากทางใต้ตอนกลับผ่านกรุงเทพฯ ได้รับมอบหมายให้ถือโอกาสนี้ไปพบกับคุณสังข์ เพื่อเข้าใจจุดประสงค์ของรัฐบาลเปรมที่ผ่านคนกลางมาขอเจรจาเพื่อจะได้กำหนดท่าทีให้ถูกต้อง แต่สหภาพดำริก็ได้ถูกจับก่อนที่จะได้พบปะกับคุณสังข์ การที่รัฐบาลเปรมกระพือข่าวในทำนองว่า พรรคเราขอเจรจาและเป็นฝ่ายริเริ่มมีจดหมายขอยุติการสู้รบภายในนั้น ไม่มีมูลความจริงทั้งสิ้น

4). การที่รัฐบาลถือโอกาสกระพือข่าวในเรื่องนี้ โฆษณาเป็นยกใหญ่ก็เพื่อที่จะทำให้เกิดความคิดสับสนในขบวนการปฏิวัติและในหมู่คนทั่วไป จึงขอชี้แจงให้สหภาพเราและวิญญูชนทั้งหลายทราบความเป็นมาของเรื่องนี้ ขอให้สหภาพเรา

และผู้รักชาติรักประชาธิปไตย รักความเป็นธรรมทั้งหลายจงอย่าหลงกลวงของ
ศัตรู ยืนหยัดต่อสู้ต่อไปอย่างเด็ดเดี่ยว³⁵⁵

คำชี้แจงดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า “การเจรจา” ระหว่าง พทท. กับรัฐบาลเกิดขึ้นจริง
ในระดับที่ไม่ใช่ผู้นำคุยกัน โดยมีการติดต่อระหว่างกันเป็นเวลา 6 เดือน ถ้ายึดถือจากวันประกาศคำ
ชี้แจง 14 มิถุนายน พ.ศ. 2524 แล้ว ก็หมายความว่ามีการติดต่อกันตั้งแต่ต้นปี 2524 หรือก่อนหน้า
นั้นเล็กน้อย โดยที่ พทท. ปฏิเสธว่าไม่ได้เป็นฝ่ายเริ่มขอเจรจา และไม่ได้ส่งจดหมายขอยุติการสู้รบ
ภายใน แต่ทางรัฐบาลเป็นฝ่ายส่งคนมาขอเจรจากับพรรคก่อน สะท้อนให้เห็นว่าก่อนหน้านี้ชนชั้น
ปกครองได้ส่งคนมาติดต่อเจรจามากครั้ง ซึ่งผู้ศึกษาสันนิษฐานว่ามีการส่งคนมาติดต่อขอเจรจา
ตั้งแต่สมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม แม้ พทท. ปฏิเสธว่าไม่ได้เป็นฝ่ายริเริ่มขอเจรจา แต่การที่ พทท. “ยินดีที่จะส่ง
ตัวแทนไปพบปะ” กับสังข์ พัธโนทัย ตัวแทนฝ่ายรัฐบาลในการพูดคุย เพื่อต้องการทราบ
“จุดประสงค์” ดังที่ พทท. ได้กล่าวว่า “บนพื้นฐานที่พรรคเราไม่ละทิ้งการต่อสู้ทุกรูปแบบที่เป็นผลดี
ต่อการปฏิวัติ ต่อประชาชนชาวไทย” ซึ่งอาจหมายถึงรวมถึงการทำแนวร่วมกับรัฐบาล สะท้อนให้เห็น
ว่า พทท. ไม่ได้ปฏิเสธการเจรจากับรัฐบาลเสียทีเดียว ดังนั้นจึงอาจเป็นไปได้ที่จะเกิด “ความ
ร่วมมือ” หากเนื้อหาการเจรจาเป็นที่ยอมรับได้ ความเป็นแนวร่วมหรือพันธมิตรชั่วคราวอาจปรากฏ
ขึ้นโดยยึดหลักการศัตรูร่วม อีกทั้งการที่พรรคสังคมนิยม ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญระดับกรมการเมืองและ
คณะกรรมการกลางฯ ไปเจรจา ก็ได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของเรื่องนี้มากอยู่ที่เดียว ในการที่
ตัดสินใจส่งหนึ่งในผู้นำพรรคไปพูดคุย และการเจรจาก็ยังแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นของ พทท.
ที่เริ่มใช้แนวทางอื่นนอกจากการต่อสู้ด้วยอาวุธแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ หากพิจารณาในอีก
แง่มุมหนึ่งแล้ว “คำชี้แจงฯ” ไม่เพียงปฏิเสธข้อกล่าวหาของรัฐบาลเท่านั้น แต่เอกสารฉบับนี้ยัง
สะท้อนให้เห็นสถานการณ์ภายในพรรคที่อยู่ในสภาพระส่ำระสาย นั่นคือความพยายามแก้ไขข้อ
กล่าวหาต่างๆที่ไม่เป็นผลดีต่อพรรค และก่อให้เกิดความเคลือบแคลงใจของคนในขบวนการปฏิวัติ

³⁵⁵ คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, "คำชี้แจงเกี่ยวกับ กรณีรัฐบาลปรามโฆษณา
ว่าพรรคเราขอเจรจา."

ท่ามกลางวิกฤติศรัทธา พทท. จึงต้องกล่าวย้าว่า “อย่าหลงกลวงของศัตรู ขึ้นห้วยคตต่อสู้ต่อไปอย่าง เด็ดเดี่ยว”

อย่างไรก็ดีอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความพยายามสร้างแนวร่วมกับรัฐบาลมีปัจจัยผลักดัน มาจากจุดยืนของ พทท. ในสงครามอินโดจีน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์สากล ทำให้ พทท. ปฏิเสธความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ที่เห็นว่าเป็น “ลัทธิแก้” ตามการวิเคราะห์ในกรอบ “ทฤษฎีสามโลก” ดังนั้น พทท. จึงให้การสนับสนุนนโยบายของจีนในการต่อต้านไซเวียด-เวียดนาม-ลาว โดยมีการกล่าวประณามเวียดนามในสงครามอินโดจีน และสนับสนุนจีนในการทำสงครามกับเวียดนาม จากจุดยืนดังกล่าวของ พทท. จึงทำให้ต้องปรับเปลี่ยนงานแนวร่วมให้สอดคล้องกับแนวทางของจีน โดยการพยายามพูดคุยกับรัฐบาลเพื่อให้ทราบท่าทีและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างแนวร่วมต่อต้านภัยรุกรานจากเวียดนาม แม้ว่าไม่มีหลักฐานชี้ชัดที่พอจะสรุปได้ว่า พทท. สร้างแนวร่วมกับรัฐบาล แต่เอกสารของ พทท. เรื่อง “คำชี้แจงเกี่ยวกับ กรณีรัฐบาลเปรูโฆษณาว่าพรรคเราขอเจรจา” ได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการเจรจาของทั้งสองฝ่ายมาอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยนับตั้งแต่สมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ที่พยายามหาทางยุติการต่อสู้และเตรียมความพร้อมสำหรับการรุกรานจากภายนอก ในขณะที่เดียวกัน พทท. ก็พยายามช่วงชิงความได้เปรียบในการต่อสู้ทางการเมืองและอาวุธ โดยผ่านข้อเสนอที่ยื่นให้แก่รัฐบาลพิจารณาหากต้องการทำแนวร่วมกับ พทท. คือการยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์และขอให้คงกองกำลังอาวุธไว้ต่อไป อย่างไรก็ตาม อีกทางหนึ่งข้อเรียกร้องดังกล่าวยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวอย่างชัดเจนก่อนที่จะมีการเจรจาอย่างเป็นทางการเสียอีก เพราะรัฐบาลคงไม่อาจยอมรับข้อเสนอของ พทท. ได้อย่างแน่นอน ในเมื่อทั้งสองฝ่ายยังทำสงครามต่อสู้กันอยู่

2.3 การช่วงชิงแนวร่วมกลับสู่ขบวนการปฏิวัติ

ทำไม พทท. ต้องช่วงชิง “แนวร่วม” ในเมื่อนักศึกษาปัญญาชน พรรคการเมือง บุคคลผู้รักชาติรักประชาธิปไตยต่างเข้าร่วมกับ พทท. จนสามารถจัดตั้ง กป.ชป. องค์กรแนวร่วมที่มีรูปการขึ้นมาได้ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ในช่วงพ.ศ. 2523 เป็นช่วงที่ พทท. กำลังปรับเปลี่ยนงานแนวร่วม ไม่เพียงแต่ได้มีความพยายามสร้างแนวร่วมกับรัฐบาลเท่านั้น ภายในขบวนการปฏิวัติเองก็

ประสบปัญหาแนวร่วมเช่นเดียวกัน กล่าวคือ แนวร่วมหลายคนถอนตัวออกจากการทำงานร่วมกับ พท. ในจำนวนคนที่ถอนตัวมีบางคนจาก กป.ชป. หันเหไปสร้างพรรคใหม่โดยการสนับสนุนของ ลาว บางคนเดินทางออกจากป่าสู่เมืองแล้วมอบตัวกับทางการหลังจากนั้นจึงกลับไปเรียนต่อหรือทำงาน บ้างก็ลี้ภัยไปต่างประเทศเพราะยังไม่ไว้วางใจสถานการณ์ในประเทศแต่ไม่ว่าจะเป็นเส้นทางไหน ทั้งหมดล้วนส่งผลกระทบต่อ พท. โดยเฉพาะเมื่อการถอนตัวของแนวร่วมเป็นที่รับรู้ในวงกว้างจึงส่งผลสืบคลอนความศรัทธาในขบวนการปฏิวัติอย่างขนานใหญ่

ก่อนที่จะอธิบายถึง “การช่วงชิงแนวร่วม” ผู้ศึกษาเห็นความจำเป็นว่าต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่าการถอนตัวของแนวร่วมได้เกิดผลเสียแก่ พท. อย่างไร ซึ่ง ธิดา ถาวรเศรษฐ์ รักษาการเลขาธิการ กป.ชป. ได้เคยให้สัมภาษณ์กับนักวิชาการและนักเรียนต่างประเทศ เมื่อสิงหาคม พ.ศ. 2524 โดยธิดาได้ยอมรับว่าการถอนตัวของแนวร่วมส่งผลกระทบต่อ พท. อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ธิดา ได้กล่าวไว้ว่า

...ในทัศนะของข้าพเจ้า การแยกตัวและการกลับคืนเมืองของนักรบเมือง ปัญญาชนและบุคคลผู้รักชาติรักประชาธิปไตย เช่น คุณธีรยุทธ บุญมี, คุณไขแสง สุกใส และคนอื่นๆมิได้หมายความว่าพวกเขาถอนตัวออกจากขบวนการต่อสู้เพื่อประชาชนไทย แต่การกระทำดังกล่าวของเขา เป็นการประกาศแยกตัวจากความสัมพันธ์ที่แน่นอกับ พท. เท่านั้น ท่ามกลางสถานการณ์ปั่นป่วน สลับซับซ้อน การลดลักษณะเผด็จการฟิสิกส์ลงไประดับหนึ่งของชนชั้นปกครองไทย และปัญหาของแต่ละพรรคฝ่ายที่เข้าร่วมการปฏิวัติประเทศไทย ทำให้ทุกพรรคต้องปรับบทบาทของตนเองให้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่ผันแปรไป เช่น การก่อตั้งพรรคการเมืองปฏิรูปขึ้นใหม่ก็เป็นไปได้

การแยกตัวจากกันโดยที่หลายๆฝ่ายยังมีความไม่เข้าใจในปัญหาของแต่ละฝ่ายเพียงพอ และในระยะที่แต่ละพรรคฝ่ายกำลังปรับตัวอยู่เช่นนี้ ย่อมส่งผล

กระทบที่แน่นอนต่อขบวนการปฏิวัติซึ่งขบวนการอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่องานแนวร่วมของประชาชนไทยเรา...³⁵⁶

จากคำสัมภาษณ์ของธิดาข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่า การถอนตัวของแนวร่วมมีมาตั้งแต่ก่อนที่รัฐบาลจะประกาศใช้คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/23 ที่ช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่คนป่าคินเมืองว่าจะไม่ได้รับโทษหรือถูกคุมขัง ซึ่งลำพังการออกจากป่ากลับไปใช้ชีวิตของแนวร่วมเพียงอย่างเดียวคงไม่กระทบต่อ พทท. มากนัก แต่เมื่อแนวร่วมเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง เจ้าหน้าที่และสื่อมวลชนจึงสนใจที่จะพบกับแนวร่วมเหล่านั้นเพื่อสอบถามเรื่องราวภายในขบวนการปฏิวัติ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างแนวร่วมกับ พทท. ซึ่งเป็นประเด็นที่รัฐบาลหยิบยกมาใช้ประโยชน์ทางการเมืองในการโฆษณาโจมตี พทท. ต่อได้ การที่แนวร่วมเผยแพร่เรื่องราวความขัดแย้งกับ พทท. แม้จะเป็นประเด็นเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล แต่ก็ได้สะท้อนให้เห็นด้านที่ไม่น่าคบหาของ พทท. ออกมา ดังเช่นที่ปรากฏในกรณีของคำสิงห์ ศรีนอก เขาชี้แจงสาเหตุที่ออกจากป่าว่าเขาไม่ยอมประกาศว่าจะต่อสู้ด้วยอาวุธ เพราะขัดกับจุดยืนสังคมนิยมของเขา ซึ่งทำให้ พทท. ไม่พอใจ ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในรูปแบบการต่อสู้จึงทำให้คำสิงห์ตัดสินใจถอนตัวจากขบวนการปฏิวัติ ทุกรูปแบบ เขาก็แสดงจุดยืนของตนเองไว้แต่ต้นว่าต้องการที่จะเดินทางต่อหากเงื่อนไขอำนวยว่าเขาไม่คิดที่จะเข้าร่วมกับ พทท. ในระยะยาวดังที่เขาเองก็ไม่ตั้งใจที่จะเข้าป่าเช่นเดียวกัน³⁵⁷

อย่างไรก็ดี กรณีของคำสิงห์ไม่ได้นำมาสู่การวิพากษ์วิจารณ์ พทท. เพราะเขาไม่ได้เปิดประเด็นโจมตี พทท. เพียงแต่เป็นการชี้ให้เห็นลักษณะความไม่ลงรอยในบางเรื่อง แต่กรณีที่ส่งผลเสียแก่ พทท. ได้ปรากฏเมื่อแนวร่วมออกมาจากป่าและทำการโจมตี พทท. ซึ่งได้ปรากฏเมื่อบุญส่ง ชลธร ยุค ศรีอาริยะ กลับคืนสู่เมือง ทุกรูปแบบ อย่างไรก็ดีตาม นับตั้งแต่พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา การถอนตัวของแนวร่วมคินเมืองมีมาอย่างต่อเนื่องหลายระลอก โดยไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน แต่ในการกลับคืนสู่เมืองของนักศึกษาปัญญาชนหรือนักการเมือง มีสองรูปแบบ คือ การเดินทางออกจากป่าเงียบๆ

³⁵⁶ "คำให้สัมภาษณ์นักวิชาการและนักเรียนต่างประเทศ สิงหาคม 2524 โดยรักษาเลขานุการ กปชป.," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณ รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ, A6/46, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

³⁵⁷ "พิเศษจากสวีเดน สัมภาษณ์: คำสิงห์ ศรีนอก "ทำไมผมออกจากป่า," ไทยนิกร 3, (30) + 53 (23 ตุลาคม 2521): 10.

พำนักอยู่ในเมืองอย่างไม่เป็นข่าว หรือไม่ก็เดินทางออกนอกประเทศ และอีกรูปแบบหนึ่งคือ รายงานตัวหรือมอบตัวต่อรัฐบาลอย่างเป็นทางการ ซึ่งรายชื่อแนวร่วมคนสำคัญที่ได้กลับคืนเมืองแล้ว ได้แก่ บุญส่ง ชเลธร เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ หรือยุค ศรีอาริยะ สมพงษ์ สระกวี สมโปรด การะนัด ปรีดี บุญซื่อ วิวัติ ศักดิ์จิรภาพงษ์ ทองปึกษ์ เพ็ญเกษ ก้องเกียรติ คงคา นพพร สุวรรณพานิช เสกสรรค์ ประเสริฐกุล จิระนันท์ พิตรปรีชา วิชัย บำรุงฤทธิ์ เทิดภูมิ ใจดี³⁵⁸ ไชแสง สุกใส และธีรยุทธ บุญมี

ในปีเดียวกันนั่นเอง พลท. ได้ออกคำชี้แจง 2 ฉบับ ได้แก่ “คำชี้แจงกรณีนักศึกษาปัญญาชนกลับเข้าเมือง” และ “คำชี้แจงกรณีแนวร่วมส่วนหนึ่งถอนตัวจาก กป.ชป.” โดยเอกสารทั้ง 2 ฉบับมีจุดมุ่งหมายเพื่อชี้แจงให้ทราบสาเหตุที่นักศึกษาปัญญาชนและแนวร่วมจาก กป.ชป. ถอนตัวจากความร่วมมือและเดินทางกลับคืนเมือง ในลักษณะที่เกิดปัญหาระหว่างกัน โดยหลีกเลี่ยงกล่าวถึงความขัดแย้งทางความคิด แนวทางการปฏิวัติ จุดยืนทางสากลและทิศทางที่ผิดพลาดของพรรค เพียงแค่ยอมรับว่ามีปัญหาและกล่าวถึงหลักการทั่วไปของปัญหาแนวร่วมซึ่งไม่เจาะรายละเอียดที่จะเข้าใจปัญหาได้อย่างแท้จริง พร้อมทั้งไม่เสนอแนะวิธีแก้ไขปัญหายังเป็นรูปธรรมในเมื่อรับรู้แล้วว่าปัญหาอยู่ตรงไหน

สำหรับเอกสาร “คำชี้แจงกรณีนักศึกษาปัญญาชนกลับเข้าเมือง” ลงวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2524 โดยมีการชี้แจง 5 ประเด็น สำหรับประเด็นแรกกล่าวถึงลักษณะการต่อสู้ของนักศึกษาที่มีบทบาทเป็น “กองจู่โจมและปลุกระดม” เป็นพลังสำคัญของขบวนการรักชาติรักประชาธิปไตย โดยเฉพาะกรณี 14 ตุลาคม 2516 และเมื่อเกิดกรณี 6 ตุลาคม 2519 พลท. ได้ต้อนรับนักศึกษาปัญญาชนเข้าสู่เขตปลอดภัย พวกเขาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในงานด้านต่างๆ อาทิ งานด้านการเมือง การทหาร การโฆษณาปลุกระดม การแพทย์ การศึกษา และศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น และยังทิ้งท้ายว่านักศึกษาปัญญาชนส่วนหนึ่งที่ยังอยู่ในเขตต่อสู้ด้วยอาวุธยังมีบทบาทในแนวรบด้านต่างๆ เหล่านี้³⁵⁹

³⁵⁸ กองบรรณาธิการสยามนิกร, คนป่าคืนเมือง, (กรุงเทพฯ: อาทิตย, 2523), 122-125.

³⁵⁹ "คำชี้แจงกรณีนักศึกษาปัญญาชนกลับเข้าเมือง," 15 มิถุนายน 2524 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณ รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ, A6/7, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 1.

ประเด็นที่สอง สาเหตุที่ “นักศึกษาปัญญาชนมีความคิดเห็นบางประการต่อการปฏิวัติและส่วนหนึ่งได้กลับคืนเมือง” เนื่องจากสาเหตุด้านภววิสัย สถานการณ์สากลที่สลับซับซ้อนจนก่อให้เกิดความสงสัยต่อการปฏิวัติ และสถานการณ์ภายในประเทศ ชนชั้นปกครองปฏิวัติได้ดำเนินนโยบายหลอกลวงทางการเมืองต่างๆเพิ่มขึ้น ด้านอัตวิสัย เกิดจากปัญหาการทำงานภายในพรรคที่มีจุดอ่อน เช่น เขตงานมีความยากลำบากและขยายงานได้ช้า สมาชิกและผู้ปฏิบัติงานจำนวนหนึ่งมีจุดอ่อนข้อบกพร่อง กั้นคว้าและคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ในระยะกระแสสูงต่ำยังไม่พอ ประเมินบทบาทและจัดความสัมพันธ์ระหว่างงานในเมืองกับชนบท การต่อสู้ด้วยอาวุธกับการต่อสู้รูปแบบอื่นไม่เหมาะสมเพียงพอ ผู้นำเห็นห่างจากผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง ไม่ได้สรุปบทเรียนและแก้ไขปัญหาย่างทันกาล นอกจากนี้ ปัญหายังเกิดจากตัวนักศึกษาปัญญาชนที่มีจุดอ่อนข้อบกพร่องบางอย่าง เช่น ขาดประสบการณ์ ใจร้อนใจเร็ว ขาดทักษะด้านเดียว เป็นต้น สภาพเช่นนี้ทำให้ “นักศึกษาปัญญาชนบางส่วนไม่เข้าใจและยอมรับได้จึงกลับคืนเมือง” ซึ่ง พคท. ยอมรับว่าเมื่อเกิดสภาพดังกล่าวย่อมไม่เป็นผลดีต่อการปฏิวัติ แต่จุดอ่อนข้อบกพร่องของพรรคนั้นก็จะทำการสรุปให้ลึกซึ่งต่อไป³⁶⁰

ประเด็นที่สาม พคท. ยอมรับการตัดสินใจคืนเมืองของนักศึกษาปัญญาชน พร้อมชี้แจงว่าพรรคกำลัง “ปรับขบวนแก้ไขจุดอ่อนข้อบกพร่องเพื่อก้าวต่อไป” และได้กล่าวอย่างมีความหวังต่อนักศึกษาปัญญาชนว่า “...เราหวังว่านักศึกษาปัญญาซึ่งเคยมีประวัติการต่อสู้ที่ดีเด่นมาแล้วทั้งที่อยู่ในเมืองและที่ออกจากป่า เขาจะได้ขยายบทบาทในการต่อสู้เพื่อเอกราช-ประชาธิปไตยและความเป็นธรรมในสังคมตามสภาพของแต่ละคนต่อไป...” และยังคงกล่าวในทำนองที่ชวนให้เข้าใจว่านักศึกษาปัญญาชนยังทำงานหรือสนับสนุนพรรค “...เชื่อว่าเพื่อเป้าหมายอันเดียวกัน เรายังสามารถอยู่ร่วมมือกันได้เพื่อผลักดันการปฏิวัติให้รุดหน้าไป...”³⁶¹

ประเด็นที่สี่ พคท. ยอมรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากนักศึกษาปัญญาชนที่ได้เสนอต่อพรรคและขบวนปฏิวัติ เห็นว่าเพราะเจตนาดีจึงน้อมรับและยินดีนำมาพิจารณาตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป พร้อมกับยืนยันว่าพรรคยึดถือสังคมนิยมลัทธิมาร์กซ ยอมรับสิ่งที่

³⁶⁰ เรื่องเดียวกัน.

³⁶¹ เรื่องเดียวกัน.

ถูกต้องและคัดค้านสิ่งผิดเพื่อภารกิจการต่อสู้ปฏิวัติ และประเดิมสุดท้าย กล่าวถึงรูปแบบ “สาม ประสาน” ซึ่งมีความสำคัญต่อนักศึกษาปัญญาชน กรรมกรและชาวนา ทั้งสามกลุ่มต้องพึ่งพากัน เพื่อยกระดับในการต่อสู้ เข้าใจข้อดีข้ออ่อนของกันและกัน ถนนมรกต สามัคคีกันสู้กับศัตรู โดยกำชับ ให้องค์การพรรคชั้นต่างๆ ชี้แจงปัญหาดังกล่าวข้างต้น สำหรับเขตที่อยู่ประจำให้องค์การนำคั่นคว่ำ และถ่ายทอดสู่ชั้นล่าง หากมีความเห็นต่อคำชี้แนะอย่างไรให้เสนอต่อชั้นบนทราบ และกล่าวว่า “... ยังต้องถือนักศึกษาปัญญาชนที่กลับเข้าเมืองส่วนใหญ่ยังเป็นมิตรของเรา ควรเห็นอกเห็นใจและ ช่วยเหลือพวกเขาตามความเหมาะสม...”³⁶²

ในส่วนของ “คำชี้แจงกรณีแนวร่วมส่วนหนึ่งถอนตัวจาก กป.ชป.” เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 ได้มีการชี้แจงเหตุผลขั้นต้นไว้ 6 ประการ ได้แก่ ดังนี้

ประการแรก ปัญหาแนวร่วมเป็นปัญหายุทธศาสตร์การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ โดยถือ หลักการความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง และเคารพสิทธิประโยชน์ของกันและกัน

ประการที่สอง การสร้างแนวร่วมยังต้องขึ้นอยู่กับดุลยกำลัง การดำเนินนโยบายและยุทธวิธี ที่ถูกต้องในแต่ละช่วงของสถานการณ์

ประการที่สาม การก่อตั้ง กป.ชป. เพื่อเตรียมเงื่อนไขก่อรูปเป็นองค์กรแนวร่วมที่สูงขึ้น อีกขั้นหนึ่งในโอกาสต่อไป แต่ในระยะเวลาสั้นๆ กป.ชป. ได้มีบทบาทเชื่อมประสานพลังรักชาติรัก ประชาธิปไตยทั้งในและนอกประเทศอย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังได้ปลุกเร้าให้กำลังใจแก่ประชาชน เป็นอย่างมาก

ประการที่สี่ พรรคฝ่ายต่างๆ ใน กป.ชป.ขาดการปรึกษาหารือ ทำให้ไม่สามารถกำหนด ทิศทางและการปฏิบัติได้อย่างเป็นเอกภาพ จึงทำให้พรรคฝ่ายต่างๆ มีความยากลำบากในการ ดำเนินงานของตนเอง ประกอบกับข้อจำกัดในการปรึกษาหารือโดยตรง จึงเป็นเหตุให้เกิดความไม่ เข้าใจกัน แนวร่วมส่วนหนึ่งจึงได้ถอนตัวออกไป

³⁶² เรื่องเดียวกัน, 1-2.

ประการที่ห้า ความเห็นที่จะให้มีการปรับปรุงและยกระดับ กป.ชป. ให้เป็นขบวนการที่สูงขึ้นอีกขั้นหนึ่งเป็นเรื่องที่ปรึกษาหารือกันได้ แต่ต้องอาศัยเวลาเวลาทำความเข้าใจปัญหารอบด้าน และคำนึงถึงความสอดคล้องทางทฤษฎี

ประการที่หก พทท. น้อมรับคำวิจารณ์ที่สร้างสรรค์เพื่อเก็บรับเป็นบทเรียนต่อไป ในส่วนของแนวร่วมที่ถอนตัวออกไปยังต้องถือว่าพวกเขาส่วนใหญ่ยังคงยืนหยัดต่อสู้เพื่อเอกราชประชาธิปไตย และยังเป็นพันธมิตรต่อกันจึงควรช่วยเหลือพวกเขาตามเงื่อนไขและโอกาส³⁶³

เอกสารทั้ง 2 ฉบับได้สะท้อนให้เห็นว่า พทท. รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขบวนการปฏิวัติจนนำไปสู่การถอนตัวของนักศึกษาปัญญาชนและแนวร่วม รวมทั้งปัญหาภายในพรรคที่สะท้อนจากเสียงของผู้ร่วมขบวนการ และปัญหาภายนอกที่เข้ามากระทบในช่วงที่พรรคกำลังอยู่ในภาวะวิกฤตจนนำไปสู่ความไม่เข้าใจกลายเป็นรอยร้าวระหว่าง พทท. กับแนวร่วม ในช่วงทำงานของพรรคหุดแคบทั้งทางการเมืองและการต่อสู้ด้วยอาวุธ ดูเหมือนว่า พทท. ได้พยายามที่จะแสดงให้เห็นว่าพรรคกำลังอยู่ในช่วง “ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง” ตามที่ได้รับข้อเสนอแนะมา ซึ่งในกรณีนี้ผู้ศึกษาตีความว่า การออกคำชี้แจง 2 ทั้งฉบับ ได้แก่ “คำชี้แจงกรณีนักศึกษาปัญญาชนกลับเข้าเมือง” และ “คำชี้แจงกรณีแนวร่วมส่วนหนึ่งถอนตัวจาก กป.ชป.” เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่แนวร่วมว่าการปฏิวัติจะยังคงดำเนินต่อไป เป็นการโน้มน้าวให้แนวร่วมไม่ละทิ้งการปฏิวัติ โดยใช้จุดร่วมในการต่อสู้เพื่อเอกราช ประชาธิปไตยและความเป็นธรรมโน้มน้าวให้เห็นความจำเป็นที่ต้องสนับสนุน พทท. ในเงื่อนไขและโอกาสที่อำนวย พร้อมทั้งยังได้พยายามทำให้เข้าใจว่าการถอนตัวของแนวร่วมเป็นการ “จากลาอย่างเป็นมิตร” และ พทท. กับแนวร่วมยังสามารถกลับมาร่วมมือกันได้ทุกเมื่อ หากพิจารณาในแง่นี้ วิธีการดังกล่าวจะส่งผลให้รัฐบาลหวาดระแวงแนวร่วมคืนเมือง เพราะรัฐบาลอาจคิดว่าแนวร่วมออกจากป่ามาเคลื่อนไหวในเมืองแทน อีกนัยหนึ่งการออกคำชี้แจงในเอกสารดังกล่าว นอกจากเป็นคำชี้แจงที่บอกให้ทราบสภาพที่เกิดขึ้นในขบวนการปฏิวัติแล้ว เอกสารทั้ง 2 ฉบับยังได้สะท้อนให้เห็นว่า พทท. พยายามส่งสารให้แก่นักศึกษาปัญญาชนและแนวร่วมที่ยังอยู่ในป่า เห็นว่า พทท. ให้ความสำคัญกับพวกเขาและการปฏิวัติจะยังไม่ยุติ อย่างไรก็ตาม แม้คำชี้แจงดังกล่าวอาจไม่สามารถช่วงชิงแนวร่วมให้คืนมาได้โดยทันที แต่การสร้างเชื่อมั่นต่อแนวร่วมว่า พทท.

³⁶³ เรื่องเดียวกัน.

จะทำการแก้ไขข้อบกพร่องและดำเนินงานปฏิวัติต่อไป จะทำให้ พคท. ยังคงเป็นทางเลือกสำหรับผู้ที่มีจุดร่วมเดียวกันอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจถือเป็นการปรับภาพลักษณ์ใหม่ของ พคท. เพื่อรอเงื่อนไขที่อำนวยต่อการสร้างแนวร่วมอีกครั้ง

อย่างไรก็ตามอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปรากฏการณ์การขยายตัวของแนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตย เกิดขึ้นเพียงช่วงระยะสั้นๆ ในต้นทศวรรษ 2520 นับตั้งแต่แนวร่วมหลังไหลเข้าสู่เขตป่าเขาหลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 ถึงแม้ว่าจะดำรงอยู่ได้ไม่นาน แต่ปรากฏการณ์ดังกล่าวก็ได้สะท้อนภาพการเมืองไทยร่วมสมัย ในมิติความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน การต่อสู้ทางอุดมการณ์ การใช้ความรุนแรง ความอ่อนแอของระบอบประชาธิปไตย และการรวมพลังของประชาชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนได้จากการขยายตัวของ “แนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตย” ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกอย่างกว้างขวาง นอกจากนั้น งานแนวร่วมยังเป็นสิ่งใหม่สำหรับ พคท. เนื่องจากการขยายตัวของแนวร่วมที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจาก พคท. เป็นผู้ผลักดัน แต่เกิดจากสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองขั้นสูงสุดที่นำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรง ทำให้ฝ่ายต่อต้าน พคท. กลับกลายเป็นผู้ส่งแนวร่วมไปเสริมสร้างงานของ พคท. ในเขตป่าเขาด้วยเหตุนี้ พคท. จึงมีโอกาสร่วมมือกับงานแนวร่วมอย่างจริงจัง จนนำไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย องค์การแนวร่วมในขั้นเตรียมการขึ้นมาได้ ในขณะที่เดียวกันสถานการณ์ในอินโดจีนได้มีส่วนผลักดันให้ พคท. ต้องปรับปรุงงานแนวร่วมของตนเอง แม้ปัญหาทั้งสองส่วนไม่ได้เกี่ยวข้องกันโดยตรง แต่ความเชื่อมโยงระหว่าง พคท. กับ พคจ. ที่มีสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นทำให้ พคท. ได้พยายามปรับเปลี่ยนงานแนวร่วมของตนเองตามไปด้วย โดย พคท. ยังยึดมั่นในเป้าหมายการต่อสู้เช่นเดิม แต่จุดยืนของ พคท. กับแนวร่วมที่ต่อต้านการครอบงำจากจีน ทำให้การขับเคลื่อนขบวนการปฏิวัติเป็นไปอย่างยากลำบาก จนท้ายที่สุด “แนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตย” ได้เริ่มแตกกระจายตัวไปหลายทิศทางท่ามกลางวิกฤติที่เกิดขึ้นภายในพรรค ซึ่ง พคท. ไม่อาจจะเหนี่ยวรั้งแนวร่วมไว้ได้จึงได้พยายามที่จะทำให้การถอนตัวของแนวร่วมเป็น “การจากลาอย่างเป็นมิตร” พร้อมกับทิ้งความหวังว่า พคท. จะทบทวนตัวเองเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่ทำให้แนวร่วมต้องผละจากไป

3. ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลในการแยกสลายแนวร่วมจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

ระหว่าง พ.ศ. 2520 – 2525

ในการปราบปรามคอมมิวนิสต์รัฐบาลได้ใช้ยุทธศาสตร์ “การทหาร” นำมาโดยตลอด จนกระทั่งในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบาย และในพ.ศ. 2523 รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ประกาศใช้คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/23 เป็นนโยบายหลักในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ซึ่งในระหว่างนี้รัฐบาลได้พลิกเพลงการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ด้วยตระหนักถึงข้อผิดพลาดในอดีตที่ได้เคยปราบปรามจนส่งผลให้ พคท. เติบโต ขยายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปราบปรามประชาชนในกรณี 6 ตุลาคม 2519 ดังนั้นในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2520 – 2525 จึงเป็นช่วงที่รัฐบาลได้ปรับทิศทางต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ครั้งสำคัญ โดยวิธีการหนึ่งที่รัฐบาลได้เรียนรู้และนำมาใช้คือ “การแยกสลายแนวร่วมของ พคท.” อย่างไรก็ตามก็ตามมาก็คือ “รัฐบาลมีวิธีการในการแยกสลายแนวร่วมของ พคท. อย่างไร?” ซึ่งก่อนที่จะลงไปอธิบายประเด็นดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่าจำเป็นต้องทำความเข้าใจแนวคิดของรัฐบาลที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบายการปราบปรามคอมมิวนิสต์ จากนโยบายที่มีลักษณะ “ขวาจัด” สู่ “การผ่อนปรน” ทางการเมืองโดยให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นหลักเสียก่อน

3.1 แนวคิด “การเมืองนำการทหาร” ของรัฐบาล

ภายหลังการรัฐประหารของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 สถานการณ์การเมืองไทยภายใต้รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร (พ.ศ. 2519 - 2520) อยู่ในสภาพที่ปิดกั้นเสรีภาพของประชาชน นโยบายในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในช่วงนี้จึงเป็นไปอย่างเข้มแข็งและรุนแรง เนื่องจากนายธานินทร์มีแนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์สุดขั้ว ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจึงได้ทำการกวาดล้างจับกุม คุมขัง นักศึกษาปัญญาชน ตลอดจนประชาชนที่รักความเป็นธรรม รักชาติ รักประชาธิปไตย จนทำให้บุคคลจำนวนมากหลบหนีภัยการเมืองเข้าร่วมกับ พคท.³⁶⁴ นอกจากนี้การต่อสู้ทางการเมืองยังคงเป็นนโยบายหลักในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ซึ่งรัฐบาลไม่พยายามเข้าใจและแก้ไขปัญหาที่ผลักดันให้คนเข้าร่วมกับ พคท. แต่ยังคงใช้มาตรการที่รุนแรงสร้างแนวร่วมจำนวนมากให้แก่ พคท. โดยปราบปรามผู้ที่เห็นต่างเพียงเพราะพวกเขาเหล่านั้นพยายามเสนอทางออกของปัญหาบ้านเมือง ซึ่งลักษณะดังกล่าวกลายเป็นผลเสียต่อรัฐบาลเอง อีกหนึ่งปีต่อมาคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินชุดเดิมได้รัฐประหาร

³⁶⁴ จีรวัดน์ รัตนาวรรณ, ยอดนักการเมือง, (กรุงเทพฯ: วรรณสาส์น, 2547), 231-232.

รัฐบาลนายธานินทร์ และได้แต่งตั้งพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายการปราบปรามคอมมิวนิสต์จากขวาสุดโต่งสู่การผ่อนปรนทางการเมือง ที่เน้นการทำความเข้าใจและการให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นหลัก

นโยบายผ่อนปรนทางการเมืองที่สำคัญของรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ได้แก่ การอนุญาตให้นักศึกษาจัดตั้งสโมสรและองค์กรในมหาวิทยาลัย การอนุญาตให้กรรมกรรวมตัวกันเป็นสหภาพแรงงาน การเชิญชวนนักศึกษาออกจากป่ากลับสู่ห้องเรียน การแสดงท่าทีผ่อนปรนต่อคนที่ออกจากป่า การนิรโทษกรรมผู้กระทำผิดกรณี 6 ตุลาคม 2519 รวมทั้งการปรับเปลี่ยนนโยบายการต่างประเทศที่หันไปฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศสังคมนิยม อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวไม่ได้สร้างบรรยากาศเสรีประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง แต่เป็นความพยายามที่จะประนีประนอมกับพลังฝ่ายต่างๆ ในสังคม เพื่อสร้างบรรยากาศผ่อนคลายทางการเมืองไม่ให้ประชาชนรู้สึกกดดันมากเกินไปเช่นนโยบายของรัฐบาลก่อน ซึ่งนับเป็นวิธีการอันแยบยลในการที่จะคลี่คลายความขัดแย้งในสังคม ขณะเดียวกันนโยบายผ่อนปรนทางการเมืองซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนแนวทางต่อสู้กับคอมมิวนิสต์โดยใช้ “การเมืองนำการทหาร” ซึ่งแนวทางนี้ไม่ใช่เพิ่งปรากฏเป็นครั้งแรก แต่ก่อนหน้านี้นี้ได้มีทหารและตำรวจบางกลุ่มที่เรียกว่า “สายพิราบ” ได้นำแนวทางการเมืองมาใช้ต่อสู้กับคอมมิวนิสต์มาก่อนแล้ว ซึ่งในเรื่องนี้พันเอก (พิเศษ) หาญ พงศ์สิฏฐานนท์ อดีตผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายอำนวยการ (ฝ่ายข่าว) กอ.รมน. ได้กล่าวว่า ในขณะที่ พลท. ใช้หลักการปลุกระดมประชาชนให้จับอาวุธลุกขึ้นสู้กับรัฐบาล ด้วยการชี้ให้เห็นความคับแค้นทางสังคม โดยเฉพาะการข่มเหงจากเจ้าหน้าที่รัฐบาล แต่ทางด้านฝ่ายปฏิบัติงานของรัฐก็จะได้ใช้วิธีเดียวกันคือการเข้าคลุกคลีกับชาวบ้านด้วยการโฆษณาว่า คอมมิวนิสต์โหดร้ายป่าเถื่อน และชี้ให้เห็นความจำเป็นในการลุกขึ้นสู้กับคอมมิวนิสต์³⁶⁵ โดยจะเห็นได้ว่า นายทหารระดับสูงมีความคิดก้าวหน้าและนำแนวทางการเมืองมาใช้ในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ เพียงแต่ไม่ได้ถูกผลักดันให้เป็นนโยบายหลัก และในการดำเนินงานเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการไม่ได้นำไปปฏิบัติจริง ซึ่งพันเอก (พิเศษ) หาญ พงศ์สิฏฐานนท์ ยังได้กล่าวถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไว้ว่า

...คือตอนนี้ นโยบายการเมืองนำการทหาร แต่ในทางปฏิบัติมันก็ตามถนัด ขึ้นอยู่กับผู้ว่าฯ แม่ทัพฯ ฯลฯ แล้วขึ้นอยู่กับหัวของผู้มีอำนาจหน้าที่ ถ้ามีหัวการเมืองนำการทหารก็ไม่มีปัญหาแต่ถ้าไปเจอพวกบู้ล้างผลาญก็ต้องเป็นอีกแบบ

³⁶⁵ กองบรรณาธิการสยามนิกร. คนป่าคืนเมือง, 157.

ใน กอ. รমন. ผมเองก็รู้สึกว่ามีบางส่วนที่ไม่เอาด้วย ใครทำก็ทำไป มันไม่มี
เอกภาพ...³⁶⁶

การละเลยการบังคับใช้นโยบายทางการเมืองในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ดังที่พันเอก
(พิเศษ) หาญได้กล่าวไว้ว่า “นโยบายการเมืองนำการทหาร” ในทางปฏิบัติขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจนำไป
บังคับใช้ ได้ทำให้เกิดปัญหาในระดับปฏิบัติการ เช่น การแยกแยะว่าใครคือคอมมิวนิสต์ ซึ่ง
เจ้าหน้าที่มักทำผิดพลาดโดยการจับกุมประชาชนแบบเหวี่ยงแห ดังที่ พล.ต.ต. ชัช ชวางกูร อดีตผู้
บังคับการตำรวจสันติบาล และรองผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง ได้เคยแสดงทัศนคติต่อการ
ปราบปรามคอมมิวนิสต์ไว้ตอนหนึ่งความว่า

...คือการปราบปรามคอมมิวนิสต์ต้องนำเด็กมาเทรน ให้รู้ว่าคอมมิวนิสต์คือ
อะไร ให้รู้ความหมายว่าอะไรคือศัตรูของชาติ อย่าไปเที่ยวจับใคร อย่างที่
ผ่านๆมา คือเขาไม่แยกแยะ คือในภาษาปราบปรามคอมมิวนิสต์เราเรียกว่า “คุณ
ต้องรู้จักศัตรูของคุณ”...³⁶⁷

นอกจากนั้นยังมี พ.ท. ทวนทอง สุวรรณทัต เจ้ากรมยุทธการทหาร และผู้อำนวยการศูนย์
อำนวยการร่วม กองบัญชาการทหารสูงสุด ได้แสดงทัศนคติถึงการใช้นโยบายการเมืองต่อสู้กับ
คอมมิวนิสต์ โดยให้ความรู้และฝึกฝนเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการในทำนองเดียวกัน ความว่า

...ในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ เราพยายามที่จะต่อสู้ในทางความเชื่อ
มากกว่าอย่างอื่น ซึ่งเรามาใช้ศัพท์กันว่าเป็นการต่อสู้ทางด้านการเมือง คือเอา
ความเชื่อสู้กับความเชื่อ ลักษณะต่อสู้กัน เพราะฉะนั้นเราต้องเทรนทหารที่จะ
ออกไปในสนามนี้ ที่จะต้องไปติดต่อสู้สัมพันธ์กับประชาชนให้เข้าใจ
ประชาธิปไตยที่ถูกต้องว่ามันเป็นอย่างไรมาก่อน และก็จุดอ่อนจุดแข็งของแต่ละลัทธิ
เป็นอย่างไร ทฤษฎีของคอมมิวนิสต์เป็นอย่างไร พอเขารู้ก็สามารถไปเถียง
โดยเฉพาะเถียงกับแกนนำคอมมิวนิสต์ในหมู่บ้าน...³⁶⁸

³⁶⁶ "คอมมิวนิสต์นี่เรื่องจี๋ผง," *ไทยนิกร* 2, (30) + 33 (5 มิถุนายน 2521): 32.

³⁶⁷ "เรามีไส้ศึกอยู่ในพวกคอมมิวนิสต์," *ไทยนิกร* 2, (30) + 32 (26 พฤษภาคม 2521): 29.

³⁶⁸ "แนวร่วมคอมมิวนิสต์ต่อสู้ยากที่สุด," *ไทยนิกร* 2, (30) + 29 (5 พฤษภาคม 2521): 34.

การขาดความรู้ความเข้าใจในลัทธิคอมมิวนิสต์ของเจ้าหน้าที่รัฐ จึงเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้คนสนับสนุนและเข้าร่วมกับ พคท. เนื่องจากเจ้าหน้าที่รัฐใช้การจับกุมปราบปรามแบบเหวี่ยงแห ไม่ทำความรู้จักศัตรูอย่างรอบด้านจึงนำไปสู่วิธีการต่อสู้ที่ผิดพลาดของรัฐบาลเป็นเวลา นับสิบปี ซึ่งกรณี 6 ตุลาคม 2519 นับเป็นตัวอย่างหนึ่งในความผิดพลาดของรัฐที่ช่วยเสริมความเข้มแข็งให้แก่ พคท. เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ความเข้มแข็งของ พคท. อันเนื่องมาจากการเข้าร่วมของผู้หนีภัยการเมืองจำนวนมาก ทำให้รัฐเริ่มตระหนักถึงวิธีการที่ผิดพลาดของตนเองจนนำไปสู่การศึกษา หาข้อสรุปและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยตัวอย่างของข้อสรุปหนึ่งมาจากแนวคิดของ พ.ท. ทวนทอง สุวรรณทัต ที่มองว่า “การต่อสู้ที่ยากที่สุดคือการต่อสู้กับแนวร่วม” จากความคิดดังกล่าว พ.ท. ทวนทอง จึงเสนอวิธีการต่อสู้ที่ใช้ “การเมือง” ทั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อโค่นล้มลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่ง พ.ท. ทวนทอง ได้กล่าวไว้ความว่า

...แนวร่วมนี้ตัวยากที่สุด คือแนวร่วม เขาหมายถึงบรรดากลุ่มบุคคลทั้งหลายที่มีปัญหาขัดแย้งทางสังคมกันเอง หรือกับรัฐบาล พวกนี้ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ แต่เขามีคอมมิวนิสต์ซึ่งนำในทางความคิด อาจจะเป็นกรรมกร นักศึกษา ทหาร ตำรวจ จะเป็นอะไรก็ได้ ครู พวกนี้ต่อสู้ การต่อสู้ที่ยากที่สุดคือการต่อสู้กับแนวร่วม อันนี้เป็นปัญหาทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทุกอย่างอยู่ในนี้หมด... แต่เราอย่าไปตีขุมว่าพวกนี้ดำเนินการตามคอมมิวนิสต์ซึ่งนำ เพราะเราจะได้ศัตรูเลย

วิธีการต่อสู้นี้ คือเราต้องวางแผนว่า วิธีการต่อสู้ในด้านกลุ่บข่ายทั้งปวง (ยุทธศาสตร์) การต่อสู้ในทางความเชื่อ การต่อสู้ในด้านการจัดตั้ง การต่อสู้ในด้านมวลชน เรามาคิดในด้านการเมืองเราจะทำอย่างไรบ้าง ภายในเราจะทำอะไร ต่างประเทศเราจะทำอะไร ความมุ่งหมายเราจะพยายามโค่นล้มพรรค (คอมมิวนิสต์) ให้ได้ ความพยายามทั้งปวงมันได้บ้างเสียบ้าง เราก็ต้องพยายามทุกอย่าง การเมืองภายในเหมือนกัน เราต้องพยายามให้เกิดความสามัคคีขึ้น การต่อสู้เราจะต้องประณีตและสุขุมที่จะต้องดำเนินกับกลุ่มชนทั้งหลาย ไม่ใช่เขาเป็นศัตรูเราโดยใช่เหตุ...³⁶⁹

³⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, 34-35.

ในขณะเดียวกัน พล.ต.ต. ชัช ชวงวร ได้กล่าวว่า “การสร้างประชาธิปไตยจะช่วยยับยั้งคอมมิวนิสต์” ซึ่งพล.ต.ต. ชัช ได้ชี้ให้เห็นสาเหตุการเกิดคอมมิวนิสต์ และการให้ความสำคัญกับประชาชนโดยเน้นไปที่การสร้างประชาธิปไตย ดังข้อความตอนหนึ่งความว่า

...เราพิสูจน์ว่าของเราดีกว่า คุณดึงประชาชนของผมไปเยอะแล้ว แต่ผมต้องการดึงประชาชนของผมกลับมาบ้าง พร้อมทั้งดึงประชาชนของคุณกลับมาด้วย เราพูดกับนายผิน บัวอ่อน เราก็พูดด้วยธาตุแท้ของลัทธิประชาธิปไตย พวกนี้เกิดจากปมด้อย... ที่ว่าความยากจน ความคับแค้น ความไม่ได้รับความเป็นธรรม เป็นบ่อเกิดให้มีอุดมการณ์เป็นคอมมิวนิสต์ คอมมิวนิสต์ต้องการให้ไม่มีชนชั้น มีชนชั้นเดียวกันหมดแต่มีหน้าที่ต่างกัน...³⁷⁰

จากตัวอย่างความคิดของพ.ท. ทวนทอง สุวรรณทัต และพล.ต.ต. ชัช ชวงวร ข้างต้น สะท้อนให้เห็นความคิดอันก้าวหน้าของเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วน ที่พยายามทำความเข้าใจสาเหตุการเกิดและขยายตัวของคอมมิวนิสต์ จึงมีความเข้าใจว่า “ปัญหาแนวร่วม” เป็นปัญหาสำคัญและยากที่สุดในการต่อสู้ช่วงชิงชัยชนะ ซึ่งนับเป็นความพยายามเสนอแนวคิดและวิธีการทางการเมืองไปใช้ในการต่อสู้ ดังที่ได้สะท้อนให้เห็นว่าไม่ใช่เจ้าหน้าที่รัฐทั้งหมดที่มุ่งจะปราบปรามคอมมิวนิสต์ด้วยกำลังทหาร เพียงแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านั้นไม่ได้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่บังคับให้กลไกของรัฐทำงานสอดคล้องกับนโยบายการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวไม่ได้ถูกละเลยอย่างสิ้นเชิง เพราะในเวลาต่อมาแนวคิดการต่อสู้ทางการเมืองนี้ได้พัฒนาจากหลากหลายฝ่าย ทั้งทหาร ตำรวจและพลเรือน รวมทั้งจากผู้ปฏิบัติงานของรัฐในพื้นที่ที่มีโอกาสสัมผัสกับประชาชนและคอมมิวนิสต์ที่แท้จริง จนกระทั่งได้มีการตกผลึกเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น เมื่อรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประกาศคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/23 อันถือเป็น “นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์” อีกทั้งยังมีคำสั่งเพิ่มเติมคือ คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/25 เรื่อง “แผนการรุกทางการเมือง” ซึ่งมุ่งเน้นใช้การเมืองต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ ตามที่คำสั่งที่ 66/23 โดยได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “ปัจจัยทางการเมืองมีความสำคัญ (ต่อความสำเร็จในการต่อสู้กับความไม่สงบ) ส่วนปฏิบัติการทางทหารนั้น มีหน้าที่สนับสนุนเพื่อให้การเมืองประสบความสำเร็จ”³⁷¹

³⁷⁰ "เรามีใส่ศีกอยู่ในพวกคอมมิวนิสต์," 30-31.

³⁷¹ สายหยุด เกิดผล, พลท. หายไปไหน, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2554), 258.

3.2 การวิเคราะห์ของรัฐบาลเกี่ยวกับการทำงานแนวร่วมของ พคท.

หนังสือพิมพ์ “สยามใหม่” ปีที่ 2 ฉบับที่ 54 ประจำวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2524 ได้เผยแพร่บทความเรื่อง “เมืองประสานบ้าน บ้านประสานป่า” ของ “พิศาล มูลศาสตรสาทร” ปลัดกระทรวงมหาดไทย (พ.ศ. 2524 - 2532) ซึ่งได้ประเมินว่าการบังคับใช้นโยบายที่มุ่งต่อสู้ทางการเมืองกับคอมมิวนิสต์ทำให้รัฐบาลสามารถตอบโต้การรุกของ พคท. ในพื้นที่ป่าเขาและชนบทได้สำเร็จ ซึ่งถือเป็นการป้องกันการเคลื่อนไหวของ พคท. ที่กำหนดตามแนวทาง “ชนบทล้อมเมือง” นอกจากนี้ นายพิศาลยังเชื่ออีกว่า พคท. จะนำยุทธศาสตร์ใหม่มาใช้ในการต่อสู้ ซึ่งภายหลังจากที่รัฐบาลพบว่า พคท. ได้ประกาศเข็มมุ่งเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2523 โดยมุ่งไปที่ “ยุทธศาสตร์ 3 เขต” หรือ “เมืองประสานบ้าน บ้านประสานป่า” ซึ่ง พคท. ได้เริ่มปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว โดยสั่งให้มีการจัดตั้งแนวร่วมและกองกำลังติดอาวุธแบบใหม่เป็นหน่วยจรยุทธขึ้น ตั้งแต่ในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และภาค³⁷² ข้อมูลจากนายพิศาลข้างต้นเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐได้ศึกษาและทำความเข้าใจการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ พร้อมทั้งได้วิเคราะห์ว่า พคท. จะทำอย่างไรเมื่อรัฐบาลเปิดการรุกทางการเมืองได้สำเร็จ ดังนั้นฝ่ายรัฐบาลจึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ “ยุทธศาสตร์ 3 เขต” ที่เชื่อว่า พคท. ได้เริ่มปฏิบัติการเพื่อตอบโต้การรุกทางการเมืองของรัฐบาล เพื่อหาวิธีการแยกสลายแนวร่วมของ พคท. ทำให้ปัญหาแนวร่วมไม่ได้ถูกมองข้ามอีกต่อไป ดังปรากฏหลักฐานจากเอกสารของเจ้าหน้าที่รัฐในการศึกษาและทำความเข้าใจเพื่อหาวิธีการแยกสลายแนวร่วมจาก พคท.

ตัวอย่างเอกสารเรื่อง “สถานการณ์การก่อการร้ายในประเทศไทย” ซึ่งรวบรวมข้อมูลโดย พ.อ. พิบูลศักดิ์ นาจักรักษ์ เป็นเอกสารรายงานการเคลื่อนไหวของ พคท. ในพ.ศ. 2523 โดยประเด็นหลักในเอกสาร ได้แก่ ประวัติความเป็นมาและโครงสร้างของ พคท. การเคลื่อนไหวของ พคท. ในพื้นที่ต่างๆ การประเมินสถิติการต่อสู้ตั้งแต่พ.ศ. 2521-2523 แนวร่วมต่างๆ นโยบายและเข็มมุ่งของ พคท. ในพ.ศ. 2523 รวมทั้งแนวคิดในการปรับปรุงการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย

ตัวอย่างในประเด็น “แนวร่วมต่างๆ” พ.อ. พิบูลศักดิ์ ได้วิเคราะห์ว่านโยบายการเมืองนำ การทหาร การปฏิบัติการทางจิตวิทยา การประชาสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่รัฐบาลที่ได้กระทำทุกภาค

³⁷² พิศาล มูลศาสตรสาทร, "เมืองประสานบ้าน บ้านประสานป่า," สยามใหม่ 2, 54 (200) (25 เมษายน 2524): 28.

พร้อมกับการปราบปรามอย่างรุนแรงของทหาร ทำให้มีคนออกมามอบตัวจำนวนสูงขึ้นเรื่อยๆ พลท. จึงหาทางแก้โดยร่วมมือกับ พลจ. สร้างแนวร่วมระดับสูงในเมือง ได้แก่ สมาคมเงินต่างๆ สมาคมนักหนังสือพิมพ์ นิสิตนักศึกษา (18 สถาบัน) พ่อค้าเงินที่เป็นนายทุนใหญ่ และยังเชื่ออีกว่า พลท. และ พลจ. ต่างให้ความสำคัญต่อแนวร่วม จึงได้ดำเนินการแนวร่วมอย่างกว้างขวางในระดับ ประชาชาติ ภูมิภาค และระดับ โลก (ระดับภูมิภาคและระดับ โลก พลจ. ดำเนินการ ส่วนระดับ ประชาชาตินั้นให้ พลท. ดำเนินการ)³⁷³

นอกจากวิเคราะห์การสร้างแนวร่วมของ พลท. แล้ว พ.อ. พิบูลศักดิ์ ยังได้วิเคราะห์ท่าทีของ พลจ. ในการสร้างแนวร่วมระดับภูมิภาคและระดับ โลก โดยเชื่อว่า พลจ. ให้ความช่วยเหลือในการ ดำเนินงานแนวร่วมแก่ พลท. ขณะเดียวกันรัฐบาลจีนก็สานสัมพันธ์กับรัฐบาลไทยเพื่อสร้างแนว ร่วมในระดับภูมิภาค โดยเชื่อว่าวิธีการที่จีนทำแนวร่วมกับรัฐบาลไทยนั้น ได้แก่

1. น้ำมัน จีน ใช้นโยบายยัดเยียดเป็นเครื่องต่อรองกับไทย ทำให้คนไทย เห็นว่าเงินเป็นเพื่อนที่ซื่อสัตย์กับคนไทยอย่างสนิท
2. ใช้เงิน โพ้นทะเล คนจีนที่อยู่ในประเทศไทยส่วนใหญ่ควบคุมเศรษฐกิจ ของไทยอยู่แล้ว จีนจึงเข้าควบคุม โดยใช้ประโยชน์ทางการค้า หนุนให้พ่อค้า เหล่านั้นหมุนเศรษฐกิจไปตามความต้องการของตน เช่น กักตุนสินค้า, ขึ้นราคา สินค้า ปลอ่ยสินค้าให้ตลาดเกิดการสับสนวุ่นวาย
3. ใช้ พลท. เป็นอาวุธ พลจ. สามารถบังคับให้ พลท. ปฏิบัติหรืองด ปฏิบัติใดๆก็ได้
4. เชื้อเชิญข้าราชการไทยไปทัศนajari ในประเทศจีน ซึ่งจีนจะจัดให้ดูแต่ สิ่งที่ดี เพื่อให้กลับมาพูดขยายงานให้แก่จีน
5. ทำแนวร่วมประชาชาติ โดยโฆษณาชักชวนให้ประชาชนเห็นภัยจาก เวียดนาม ให้ประชาชนลืมเรื่อง ผกค. แต่ไปร่วมรบกับเวียดนาม นอกจากนั้น พลจ. ยังร่วมด้านภูมิภาค ให้อาเซียนร่วมรบเวียดนาม และทำแนวร่วมระดับ โลก

³⁷³ พ.อ. พิบูลศักดิ์ นาสิริภักดิ์, "สถานการณ์การก่อการร้ายในประเทศไทย," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งประเทศไทย เอกสารของรัฐบาลไทย เอกสารฝ่ายขวา, A11.2/38, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 4.

ให้สหรัฐฯ สนับสนุนเงินเป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายรัสเซีย ซึ่งการดำเนินงานของเขา
ได้ผลดีมาก³⁷⁴

นอกจากนี้ พ.อ. พิบูลศักดิ์ ยังได้กล่าวต่อไปว่ามีการทำงานแนวร่วมร่วมกันระหว่าง พทท.
และ พคจ. ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ของ พทท. ที่เข้ามาอบตัว เมื่อฝ่ายเราได้ดำเนินการวิธี
เรียบริ้อยแล้วปล่อยตัวไป บุคคลพวกนี้บางคนที่ฝ่ายเราตรวจสอบได้ไม่ทั่วถึง ก็
กลับออกไปปฏิบัติงานแนวร่วมกับพวกประชาชนในระดับต่ำ
2. เจ้าหน้าที่ของ พทท. ที่ลักลอบกลับเข้ามาโดยไม่มอบตัว พวกนี้ก็
ดำเนินการในทางลับอย่างเงียบๆ
3. เจ้าหน้าที่ของ พทท. ที่แทรกซึมอยู่ในสถาบันต่างๆ อยู่ก่อนแล้ว เช่นใน
หมู่นักหนังสือพิมพ์ ในหมู่นักศึกษา และในหมู่นักจีน
4. เจ้าหน้าที่ของ พคจ. ในสถานทูตจีน³⁷⁵

จากข้อมูลที่ พ.อ. พิบูลศักดิ์ รวบรวมมานั้น ได้สะท้อนให้เห็นว่า พทท. มีแนวร่วมในทุก
ระดับ ตั้งแต่แนวร่วมพื้นฐานจนถึงแนวร่วมชั้นสูง และ พทท. กำลังดำเนินงานแนวร่วมในเมืองเพื่อ
แก้ปัญหาคนปากินเมือง ต่อปัญหาทำให้เจ้าหน้าที่ต้องจับจ้องไปที่ผู้คนเหล่านั้น ด้วยความเชื่อว่า
คือผู้ที่มาดำเนินงานแนวร่วมในเมืองตามนโยบายของ พทท. อีกทั้งยังเชื่อว่างานแนวร่วมในเมือง
อยู่ในความช่วยเหลือของ พคจ. โดยผ่านเครือข่ายคนจีนในไทยตั้งแต่พ่อค้าจนถึงเจ้าหน้าที่สถานทูต
จีน แม้จะทราบว่าการเคลื่อนไหวแต่ก็ไม่สามารถจับกุมมาดำเนินคดีได้ เนื่องจากงานแนวร่วมใน
เมืองดำเนินการแบบปิดลับ ฝ่ายเจ้าหน้าที่จึงได้แต่ติดตามและพยายามดึงคนของฝ่าย พทท. เข้า
มาร่วมกับฝ่ายรัฐบาล ดังที่ปรากฏหมายเหตุกำกับไว้ในเอกสาร ความว่า “เจ้าหน้าที่ของ พทท. และ
พคจ. เหล่านี้ปฏิบัติงานในทางลับยากที่จะหาหลักฐานมาจับกุมดำเนินคดีได้ ฝ่ายเราก็ได้แต่ติดตาม

³⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, 5.

³⁷⁵ เรื่องเดียวกัน.

และมีมาตรการโต้ตอบเกลี้ยกล่อมเข้ามาอยู่ในความควบคุมของเรา ดำเนินการตอบโต้ย้อนรอยการปฏิบัติงานของฝ่ายตรงข้ามซึ่งก็ได้ผลอยู่ระยะหนึ่งเท่านั้น”³⁷⁶

แม้ข้อมูลจากเอกสารเรื่อง “สถานการณ์การก่อการร้ายในประเทศไทย” ข้างต้นจะไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดชัดเจน และเนื้อหาที่ พ.อ. พิบูลศักดิ์ นาศิริรักษ์ เรียบเรียงไว้ไม่ได้ระบุแหล่งที่มาของข้อมูลตามรูปแบบงานวิชาการก็ตาม แต่เอกสารดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นความพยายามของเจ้าหน้าที่รัฐในการศึกษาทำความเข้าใจแนวร่วมของ พคท. ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่รัฐมองเห็นความสำคัญของแนวร่วมในการขยายงานให้แก่ พคท. ขณะเดียวกันหากแนวร่วมเปลี่ยนฝ่ายก็จะส่งผลให้งานของ พคท. หดลงไปด้วย ด้วยเหตุนี้จึงจะเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่รัฐได้ใช้วิธีการแยกแนวร่วมออกจาก พคท. โดยการย้อนรอยงานแนวร่วมของ พคท. นั้นเอง

นอกจากนี้หน่วยงานที่มีบทบาทในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์อย่าง กอ.รมน. ได้ทำการรวบรวมข้อมูลและศึกษาเกี่ยวกับ พคท. ในประเด็นต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจต่อสถานการณ์และกำหนดมาตรการต่อสู้ ดังปรากฏหลักฐานจาก เอกสารลับมากของ กอ.รมน. เรื่อง “สถานการณ์ฝ่ายซ้ายจัดรุนแรง ระยะ 16 มี.ค.-15 เม.ย. 24” ซึ่งผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าเป็นเอกสารสำหรับเจ้าหน้าที่ กอ.รมน. นำไปใช้ศึกษา เนื่องจากมีการกำกับว่า “เอกสารนี้เป็นของ กอ.รมน. ซึ่งประเมินความเห็นต่างๆ ต่อการเคลื่อนไหวของฝ่ายปว. ให้ข้อมูลที่ทางเราควรจะทำให้ความสนใจอยู่ไม่น้อย จึงเสนอมารับรู้และกำหนดมาตรการการปฏิบัติสำหรับเราได้เหมาะสม”³⁷⁷

ส่วนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ พคท. เอกสารลับมากของ กอ.รมน. เรื่อง “สถานการณ์ฝ่ายซ้ายจัดรุนแรง ระยะ 16 มี.ค.-15 เม.ย. 24” ได้เสนอปัญหาสำคัญที่กำลังเกิดขึ้น 2 ปัญหาหลัก ได้แก่ ปัญหาการมอบตัวของอดีตผู้นำนักศึกษาและนักการเมืองของ พสท. และปัญหาด้านยุทธศาสตร์

โดยในส่วนของปัญหาการมอบตัวของอดีตผู้นำนักศึกษาและนักการเมืองของ พสท. เอกสารฉบับดังกล่าวได้อธิบายไว้ว่า สืบเนื่องจากวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2524 ผู้นำคนสำคัญของ พสท. ในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ ได้ออกมามอบตัวต่อทางการ ได้แก่ นายธานี ศักดิ์เศรษฐ์ นายวิสา คัญทัพ นายชัยวัฒน์ สุรวิชัย นายพีรพล ตรียะเกษม และนายมวลชน สุกแสง พร้อมกันนี้ กอ.

³⁷⁶ เรื่องเดียวกัน.

³⁷⁷ "กอ.รมน. ประเมินสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเห็นว่าซ้ายจัด 10 พค 2524," 10 พฤษภาคม 2524 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เอกสารของรัฐบาลไทย เอกสารฝ่ายขวา, A11.2/39, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 1.

รมน. ยังได้รับรายงานว่าในวันเดียวกันนั้น “ชั้นบน” เขตงานอีสานเหนือ ได้ให้ “สหทัยทิพ” เดินทางเข้าทบท. เพื่อชี้หน้าต่อองค์กรแนวร่วมด้านเปิดในมร. (มหาวิทยาลัยรามคำแหง-ผู้ศึกษา) ซึ่งสาระสำคัญของการชี้หน้านั้น ล้วนเกี่ยวกับการมอบตัวของบุคคลดังกล่าวทั้งสิ้น โดย กอ.รมน. ได้รับรายงานข้อมูล “ชี้หน้า” ดังนี้

...ผู้นำพรรคการเมืองดังกล่าวนี้ได้ประกาศการต่อสู้ร่วมกับ พคท. ก็จริง แต่โดยองค์การจัดตั้งที่เขาสังกัดอยู่ (พสท. ในสถานการณ์สู้รบที่ปว.) ระหว่างอยู่ในป่านั้น มีฐานะเป็นองค์กรแนวร่วมที่มีการต่อสู้ด้วยอาวุธประสานกับ พคท. เท่านั้น มิได้มีฐานะเป็น ทปท. แต่อย่างใด และการเข้าป่าของบุคคลเหล่านี้ก็เพราะสถานการณ์กดดันทางการเมืองจากฝ่ายศัตรู มิได้เข้าป่าเพราะการเรียกร้องของ พคท.... ผู้นำพรรคการเมืองดังกล่าว มีฐานะเป็นแนวร่วมในป่าของ พคท. การออกมามอบตัวนี้ จึงเป็นปัญหาด้านงานแนวร่วมของ พคท. มิได้เป็นปัญหาส่วนพรรคของ พคท. แต่อย่างใด ดังนั้น ในส่วนพรรค โดยเนื้อหาแล้วไม่กระทบแต่กระทบงานส่วนแนวร่วมบางส่วนเท่านั้น

-คนเหล่านี้ก่อนเข้าป่าก็ได้ประกาศจุดยืนแนวทางมาร์กซ์-เลนินมาตลอด ได้มีการหล่อหลอมความคิดแนวทางนี้เป็นอย่างดี และเมื่อเข้าป่าก็ได้ยกระดับทางความคิดทางการเมืองและมีประสบการณ์ในการต่อสู้ทางการเมืองหรือการต่อสู้ด้วยอาวุธมาแล้ว แม้จะกลับเข้าเมือง แต่ “พรรค” ก็เชื่อว่ารัฐบาลไม่อาจเปลี่ยนความคิดของคนระดับนี้ให้ทำประโยชน์ต่อ กอ.ปค. หรือรัฐบาลได้ และคนเหล่านี้ จะต้องทำการต่อสู้ต่อไปอย่างแน่นอน ฝ่ายที่จะได้ประโยชน์จากการต่อสู้ของคนเหล่านี้ จึงเป็นฝ่าย ลัทธิมาร์กซ์หรือคอมมิวนิสต์มิใช่ฝ่ายรัฐบาล ดังนั้นแล้ว ปัญหา “พรรค” จึงมีว่า “พรรค” จะช่วงชิงคนเหล่านี้ไว้ได้อย่างไร เพื่อให้เขาทำงานให้ “พรรค” ต่อไป อย่างน้อยในฐานะแนวร่วมในเมือง

-ดังนั้น การที่แยกตัวออกจากป่าหรือจาก “พรรค” จึงเป็นเพียงรูปแบบแต่ เนื้อหาคือทำงานแนวร่วมต่อไปนั่นเอง.³⁷⁸

³⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, 6-7.

ส่วนในด้าน**ปัญหาด้านยุทธศาสตร์** เอกสารของ กอ.รมน. ได้วิเคราะห์ว่า พคท. กำลังปรับวิธีการต่อสู้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำลังถดถอยด้านการต่อสู้ด้วยอาวุธ โดยการให้แนวร่วมออกจากป่า เนื่องจากรัฐบาลกำลังดำเนินการปราบปรามกองกำลังของ พคท. อย่างหนัก และอีกด้านรัฐบาลก็ประกาศนโยบาย “ห้าแชนรับคนป่าคืนเมือง” ดังนั้น “การแยกสลายออกจากป่าเพื่อรักษากำลังส่วนนี้ไว้ จึงเป็นการยืดหยุ่นการต่อสู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ และเป็นการปรับขบวนการต่อสู้หรือสลายขบวนการปฏิวัติ” หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การคืนเมืองของแนวร่วมคือการปรับทิศทางต่อสู้ของ พคท. โดยหันมารุกการต่อสู้ในเมือง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เจ้าหน้าที่รัฐได้รับรายงานมาว่า “พคท. มีนโยบายที่จะเร่งสร้างงานแนวร่วมในเมืองอยู่แล้ว” ตามข้อมูลจากรายงานฉบับที่ 2-2524 ดังนั้นการที่คนคุณภาพสูงดังกล่าวเข้าเมือง จึงมีลักษณะพัฒนาส่วนงานแนวร่วมในเมืองจากปริมาณไปสู่คุณภาพ และจากการ “ชั้นนำของชั้นบน” จากข้อมูลที่ กอ.รมน. ได้รับรายงานมา แม้มิได้ระบุชัดเจนว่าได้ส่งคนเหล่านี้ “คืนเมือง” เพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อไปก็ตาม แต่โดยเนื้อหาที่ปรากฏในเอกสารแล้วเท่ากับเป็นการบอกโดยปริยายว่าคนเหล่านี้จะมาต่อสู้ในส่วนงานแนวร่วมของ พคท. ต่อไปนั่นเอง ซึ่ง กอ.รมน. ได้ตั้งข้อสังเกตบางประการที่สนับสนุนสมมติฐานที่ว่า การคืนเมืองของแนวร่วมเป็นการปรับยุทธศาสตร์การต่อสู้ของ พคท. ดังที่ได้อธิบายไว้ดังนี้³⁷⁹

...การออกจากป่าของอดีตผู้นำนศ. ในเมืองส่วนต่างๆทั้งด้านนิสิต นศ. และพรรคการเมืองในระยะนี้มีลักษณะเป็นขบวนการ ไม่มีลักษณะโดดเด่นแต่มีการประสานงานกันเป็นอย่างดี และมีลักษณะต่อเนื่องสัมพันธ์กับด้านกำหนดระยะเวลาที่ออกมาบดตัว

ท่าที่ท้วงท้วงที่แถลงถึงสาเหตุการออกจากป่า จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน มีเนื้อหาที่รู้กันทั่วไปอยู่แล้ว เช่น ออกจากป่าเพราะขัดแย้งกับส่วนนำบางส่วนของ พคท. หรือ พคท. ไม่เป็นประชาธิปไตย ไม่เป็นตัวของตัวเอง ซึ่งโดยเนื้อหาแล้ว ไม่มีลักษณะพิเศษ “พรรค” หรือ พคท. แต่มีความคิดที่ขัดแย้งบางประการเท่านั้น

³⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, 7.

ในทุกส่วนงานของ “พรรค” ได้ยอมรับการต่อสู้แบบนิรดาภิวัตน์ แนวโน้มที่ พคท. จะนำแนวทางนี้มาประยุกต์ใช้จึงมีอยู่มาก การต่อสู้ของ “คนป่าคืนเมือง” เหล่านี้ พคท. คาดว่าจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อแนวทางนี้³⁸⁰

การวิเคราะห์ของ กอ.รมน. ซึ่งอาศัยข้อมูลจากการ “ชี้หน้า” ของจัดตั้งที่ได้รับรายงานมา และการตั้ง “ข้อสังเกตบางประการ” ต่อการคืนเมืองของแนวร่วมดังกล่าวข้างต้น ได้นำไปสู่ข้อพิจารณาของ กอ.รมน. ที่ประเมินงานแนวร่วมในปัจจุบันของ พคท. ว่าเป็นอย่างไร ซึ่งปรากฏเนื้อหา ดังนี้

...1. พคท. พยายามเร่งขยายงานแนวร่วมในเมืองอย่างกว้างขวาง มีลักษณะยืดหยุ่นที่จะนำเอารูปแบบนิรดาภิวัตน์มาประยุกต์ใช้มากขึ้น โดยแนวทางนี้ พคท. จะสามารถสร้างความร่วมมือจากกลุ่มพลังบางกลุ่มที่คัดค้านรัฐบาลได้ กว้างมากขึ้น เท่ากับว่ารัฐบาลได้ถูกโค่นล้มเร็วมากขึ้น

2. การที่ พคท. ถูกปราบหนัก หรือถูกคัดค้านทางด้านการทหารหนักจาก ฝ่ายรัฐบาลในปัจจุบัน พคท. ได้พยายามแก้ไขสถานการณ์โดยการรุกรททาง การเมืองต่อฝ่ายรัฐบาล ขณะเดียวกันก็เสริมโครงสร้างงานในเมืองให้เข้มแข็งขึ้น “รัฐบาลรุกในป่า พคท. รุกในเมือง” นั่นเอง

3. นโยบายของ พคท. เกี่ยวกับคนที่ออกจากป่า พิจารณาได้ว่ามี 3 ลักษณะ คือ

- ออกจากป่าอย่างมีภารกิจมอบหมาย ซึ่งกรณีนี้ พคท. จะให้แต่ละคน กำหนดทำที่ทำงานเองของตนเอง การมอบตัวเอง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ พื้นฐานของแต่ละบุคคล และเพื่อที่จะสามารถผ่านกระบวนการซักถามของ เจ้าหน้าที่ได้

- ออกจากป่าเพราะมีปัญหาความขัดแย้งบางส่วน แต่ยังไม่ปฏิเสธ พคท. พคท. จะพยายามผลักดันให้เข้าทำงานแนวร่วมในเมืองต่อไป ซึ่งแนวโน้ม นอกจาก พคท. จะสามารถลดปัญหาความขัดแย้งในป่าลงแล้วยังสามารถเสริมความ เข้มแข็งแก่โครงสร้างงานในเมืองได้

³⁸⁰ เรื่องเดียวกัน.

- ออกป่าโดยขัดแย้งกับ พทท. และปฏิเสธรพรรค จะไม่โจมตีหรือโฆษณาทำลาย แต่จะคอยให้ความช่วยเหลือหรือหนุนช่วยในการแก้ปัญหาต่างๆ มีผปง. คอยกุมสภาพและ “เกาะติด” เพื่อหาเงื่อนไขที่จะผลักดันให้ทำงานให้พรรค ต่อสู้ด้านแนวร่วมต่อไป ใช้งานแนวร่วมแก้ปัญหาคนออกจากป่าประเภทนี้...³⁸¹

ข้อมูลจากการวิเคราะห์ของ กอ.รมน. ดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของ พทท. ที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาการมอบตัวของอดีตผู้นำนักศึกษาและนักการเมืองของ พทท. และปัญหาด้านยุทธศาสตร์ กอ.รมน. ได้แสดงความคิดเห็นว่าไม่ควรด่วนสรุปว่า “พทท. ประสบปัญหาแตกแยกรุนแรง ถึงกับจะทำให้ขบวนการปฏิวัติสลายตัวลงได้ แต่ควรมองปัญหาหลายด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งการยืดหยุ่นการต่อสู้หรือปรับขบวนการต่อสู้ในแต่ละสถานการณ์ของ พทท.” และนั่นทำให้ กอ.รมน. ประเมินงานแนวร่วมปัจจุบันของ พทท. ไว้ว่า “แม้ พทท. จะลดกำลังส่วนหนึ่งในป่าลง แต่ก็มีการเพิ่มความเข้มแข็งของงานแนวร่วมในเมืองมากขึ้นอีกระดับหนึ่ง”³⁸²

เอกสารการวิเคราะห์ของ กอ. รมน. ดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นความรู้ความเข้าใจที่เจ้าหน้าที่รัฐมีต่อ พทท. ในประเด็นสำคัญซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับสถานการณ์และแนวโน้มที่ พทท. จะเคลื่อนไหวต่อไป ทั้งนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐมีความเข้าใจสถานะของแนวร่วม โดยข้อมูลการ “ชี้นำ” ที่ได้รับมาจากข่าวกรองทำให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้าใจ “สถานะแนวร่วม” โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวร่วมในกลุ่มผู้นำนักศึกษาและนักการเมืองที่สังกัด พทท. กอ.รมน. จึงสามารถนำข้อมูลไปเชื่อมโยงกับปัญหาการคืนเมืองของแนวร่วมและปัญหาด้านยุทธศาสตร์ ซึ่ง กอ.รมน. เชื่อว่า พทท. จะต้องหาวิธีในการช่วงชิงแนวร่วมเหล่านั้นกลับไป แต่อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงดังกล่าวแม้ได้ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐตระหนักถึงความสำคัญของแนวร่วมก็ตาม แต่ขณะเดียวกันความคิดดังกล่าวก็ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐมองแนวร่วมคืนเมืองอย่างไม่ไว้วางใจและหวาดระแวง เพราะประเมินว่าบุคคลเหล่านั้นยึดมั่นในความคิดและอุดมการณ์ อีกทั้งยังเคยผ่านการเคลื่อนไหวทางการเมืองมาก่อน การเข้าร่วมกับ พทท. อาจช่วยหล่อหลอมและยกระดับการต่อสู้ของบุคคลเหล่านั้น จึงมีความเป็นไปได้ที่จะยังคงร่วมมือกับ พทท. แม้การคืนเมืองของแนวร่วมทำให้ พทท. ดูแตกแยก แต่ กอ.รมน. ก็ได้ประเมินสถานการณ์ว่า พทท. ยังสามารถขยายตัวได้อีก เพียงแต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบและพื้นที่ในการต่อสู้จากในชนบทสู่ในเมือง ซึ่ง กอ.รมน. เชื่อว่า พทท. จะหันมาดำเนินงาน

³⁸¹ เรื่องเดียวกัน, 7-8.

³⁸² เรื่องเดียวกัน, 8.

แนวร่วมในเมืองแทนการต่อสู้ในชนบทที่หืดเคืองอีกทั้งยังประเมินว่า พทท. จะนำรูปแบบการปฏิวัติแบบนิการากัวมาใช้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กอ.รมน. ได้ติดตามสถานการณ์อย่างรอบด้านไม่เพียงแต่การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังนำสถานการณ์สากลมาพิจารณาประกอบเพื่อหาแนวโน้มการเคลื่อนไหวของ พทท. ในอนาคตอีกด้วย

ทั้งนี้ กอ. รมน. เชื่อว่า พทท. กำลังปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ใหม่เพื่อแก้ปัญหาแนวร่วม ดังที่สะท้อนจากเอกสารเรื่อง “กอ. รมน. วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ 3 เขตของ พทท.”³⁸³ โดยฝ่าย กอ. รมน. ได้วิเคราะห์จากเอกสารของ พทท. เขตอีสานเหนือที่ยึดได้จากบริเวณภูแต่กิ่งอำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม เมื่อธันวาคม พ.ศ. 2523 ซึ่งเป็นเอกสารความยาว 5 หน้ากระดาษพิมพ์ ไม่มีชื่อหัวข้อเรื่อง แต่เนื่องจากเนื้อหาสำคัญทั้งหมดอยู่ที่การแบ่งยุทธศาสตร์ออกเป็น 3 ส่วน คือ เขตป่าเขา เขตพื้นราบ และเขตในเมือง ดังนั้น กอ.รมน. จึงเรียกเอกสารฉบับนี้ว่า “วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ 3 เขตของ พทท.” ซึ่งฐานข่าวของ กอ. รมน. กล่าวว่าเอกสารฉบับนี้ผลิตจากศูนย์การนำภาคอีสานเหนือซึ่งมีสถานที่ตั้งอยู่ภูพาน โดยผู้มีบทบาทผลักดันให้ยุทธศาสตร์นี้ออกมาสำเร็จ คือ ลุงเจริญ หรือนายเลียง ภิรมย์ นาม บุคคลอันดับที่ 3 ในคณะกรรมการภาคอีสานเหนือ รองลงมาจากลุงสยาม (นายประจวบ เรืองรัตน์) และลุงวัฒนา (นายชวลิต ทัฬหษา) ทั้งนี้เพราะลุงเจริญเป็นผู้มีความคิดก้าวหน้าที่สุดในคณะกรรมการทั้งหมด แต่แนวคิดดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการของใครคนหนึ่งเท่านั้น แต่เกิดจากแรงผลักดันทั้งภายนอกและภายใน พทท. เอง และถึงแม้ยุทธศาสตร์ 3 เขตจะยังไม่ผ่านการรับรองจากประชุมสมัชชาหรือรับรองจากศูนย์การนำของ พทท. ก็ตาม แต่ กอ. รมน. เชื่อว่า พทท. จะต้องนำยุทธศาสตร์นี้มาใช้โดยไม่มีทางเลือกเลยเป็นอย่างอื่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จาก พทท. ในเขตอีสานเหนือ เช่น คณะกรรมการจังหวัดขอนแก่น (เขต 666) เริ่มนำยุทธศาสตร์นี้มาใช้

³⁸³ เอกสารฉบับนี้พิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ “สยามใหม่” โดยทางกองบรรณาธิการสยามใหม่กล่าวว่า “...ได้รับทางไปรษณีย์เป็นเอกสารถ่ายสำเนา ซึ่งทางกองบรรณาธิการเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อประชาชนมาก ในอันที่จะได้รู้ข้อเท็จจริง จึงได้นำมาลง โดยมีได้แก้ไขหรือตัดทอนแต่อย่างใด” โดยเอกสารฉบับนี้กล่าวถึง 4 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะพิเศษของสังคมไทย หนทางยึดอำนาจรัฐด้วยความรุนแรงเป็นหนทางที่ถูกต้องเพียงหนทางเดียว การแบ่งเขตยุทธศาสตร์ และบทบาทและฐานะทางยุทธศาสตร์ของฐานที่มั่น เขตจตุรทิศ และเขตปกครองข้าศึก นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังพบเอกสารฉบับนี้ซึ่งเป็นชุดถ่ายสำเนาจากหนังสือพิมพ์ “สยามใหม่” เก็บรวบรวมไว้ในชุด “เอกสารฝ่ายขวา” ที่หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสำคัญของเอกสารฉบับนี้ในตัวของมันเอง, “กอ. รมน. วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ 3 เขตของ พทท.,” สยามใหม่ 2, 61 (13 มิถุนายน 2524): 12-33., “กอ.รมน.วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ 3 เขตของ พทท.,” เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เอกสารของรัฐบาลไทย เอกสารฝ่ายขวา, A11.2/1, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

บ้างแล้ว อีกทั้งแหล่งข่าวที่เป็นนักศึกษาคณะหนึ่งยังกล่าวไว้ว่า “เชื่อว่าศูนย์การนำสูงสุดคงจะไม่ขัดข้อง เพราะในระยะหลังๆมานี้แนวความคิดใหม่ๆมักเกิดขึ้นจากภาคอีสานเหนือ และศูนย์การนำสูงสุดก็มักจะยอมตามมาโดยตลอด” จากเหตุผลที่สนับสนุนดังกล่าว กอ.รมน. จึงได้นำเอกสารที่ยึดมาได้มาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ของ พลท. โดยได้ชี้แจงเบื้องต้นก่อนที่จะได้วิเคราะห์เอกสารไว้ว่า “การวิเคราะห์เอกสารฉบับนี้จึงขึ้นอยู่กับสมมติฐานที่เป็นไปได้ ไม่เป็นการด่วนสรุปแต่ประการใด อนึ่ง การวิเคราะห์ขึ้นอยู่กับฐานข่าวที่ได้รับในขอบเขตภาคอีสานเป็นสำคัญ ย่อมจะไม่สามารถบรรยายรายละเอียดได้ในทุกด้าน และในตัวเองของการวิเคราะห์ย่อมจะไม่สมบูรณ์ไปทุกด้าน เช่นเดียวกัน”

ในการวิเคราะห์ประเด็น “ยุทธศาสตร์ 3 เขตของ พลท.” จากเอกสารที่ยึดมาได้ กอ.รมน. ได้วิเคราะห์ว่า การดำเนินนโยบายตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/23 ก่อให้เกิดการผ่อนคลายความตึงเครียดทางการเมืองและเพื่อจัดเงื่อนไขของสงครามปฏิวัติให้ต่ำลง จุดมุ่งหมายขั้นสุดท้ายของรัฐบาลคือ ยุติสงครามประชาชนของ พลท. แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ พลท. หันเหแนวทางการต่อสู้ด้วยอาวุธมาเป็นการต่อสู้ทางสันติวิธี ซึ่ง กอ.รมน. ได้แสดงทัศนะที่อ้างว่าเป็นกลาง ความว่า

...จากการวิเคราะห์ในทัศนะที่เป็นกลางเห็นว่า รัฐบาลปรารถนาจะพยายามที่จะเอาชนะ พลท. ให้เร็วที่สุด โดยใช้การรุกทางการเมืองอย่างหนักและต่อเนื่องประสานกับการรุกทางทหารต่อพื้นที่จำกัด เพื่อทำลายกองกำลังติดอาวุธของ พลท. และบีบบังคับทางจิตใจต่อกองป่าเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังดำเนินนโยบายทางการเมืองต่อผู้เข้ามอบตัวหรือถูกจับกุมได้อย่างถูกต้อง ทำให้มีผู้กลับออกมามอบตัวมากขึ้น

และเพื่อที่จะขจัดงานในเมืองของ พลท. ก็ได้กำหนดการต่อสู้ในเมืองให้มีความสำคัญสูงขึ้น สนับสนุนการจัดตั้งขบวนการประชาธิปไตยในรูปแบบต่างๆ รัฐบาลจึงเป็นฝ่ายให้ พลท. หันมาเผชิญหน้าทางการเมืองเพื่อแข่งขันประชาชนทั้ง 3 เขต โดยไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้...³⁸⁴

³⁸⁴ "กอ.รมน. วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ 3 เขตของ พลท.," 17-18.

การวิเคราะห์สถานการณ์การต่อสู้ระหว่าง พคท. กับรัฐบาลของ กอ.รมน. ข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่า กอ.รมน. ได้ให้ความสำคัญไปที่การต่อสู้ของรัฐบาลในด้านการทหารและนโยบายทางการเมืองที่ชวนให้เข้าใจว่าเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ พคท. อ่อนแอหรือหมดตัวลง จน พคท. ต้องปรับยุทธศาสตร์หันมาต่อสู้ทางการเมืองเพื่อแข่งขันประชาชนทั้ง 3 เขต รวมถึงแนวร่วมคืนเมือง ซึ่ง กอ.รมน. เชื่อว่า พคท. จะต้องช่วงชิงกลับอย่างแน่นอน ซึ่งนโยบายทั้งสองด้านของรัฐบาลได้มีส่วนที่ทำให้ พคท. ต้องชะลอตัวลง เพราะการต่อสู้ของรัฐบาลเข้ามาในจังหวะและเวลาที่เหมาะสมในช่วงที่ พคท. กำลังถดถอยด้านกำลังคนและกำลังใจ ซึ่งเกิดจากวิกฤตศรัทธาในขบวนการปฏิวัติและการคืนเมืองของแนวร่วมหลายระลอก

อย่างไรก็ตาม กอ.รมน. ยังได้วิเคราะห์ต่อไปว่า เนื่องจากสถานการณ์ที่พลิกผันซึ่งส่งผลกระทบต่อ พคท. โดยเฉพาะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความต้องการของแนวร่วม จึงผลักดันให้ พคท. นำแนวทางต่อสู้อื่นมาใช้แทนแนวทางเดิมคือ “หนทางยึดอำนาจรัฐด้วยอาวุธ อำนาจรัฐเกิดจากปากกระบอกปืน” ซึ่งความขัดแย้งภายในจะเป็นเงื่อนไขผลักดันที่ทำให้ พคท. ต้องเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์การต่อสู้เพื่อเอาชนะรัฐบาลมาเป็น “หนทางยึดอำนาจรัฐด้วยความรุนแรงเป็นหนทางที่ถูกต้องเพียงหนทางเดียว” ในความหมายของการยึดอำนาจรัฐด้วยความรุนแรงก็คือ ความรุนแรงทางการเมือง ความรุนแรงทางการทหาร ความรุนแรงทางเศรษฐกิจ และความรุนแรงทางสังคม นอกจากนั้น กอ.รมน. ยังชี้ให้เห็นอีกว่า แนวทางนี้โดยเนื้อหาแล้วมีลักษณะยอมรับความคิดเห็นของแนวร่วมเข้ามาแทรกในปัญหายุทธศาสตร์ 3 เขต และพิจารณาว่า ความรุนแรงต่างๆเหล่านี้ พคท. มีขีดความสามารถกระทำได้อย่างจริงจังแค่เพียงความรุนแรงทางการเมืองเท่านั้น ส่วนความรุนแรงด้านอื่นๆ พคท. จำต้องอาศัยพลังของแนวร่วมผลักดัน เช่น การก่อกระแสชุมนุมทางการเมืองเพื่อสิทธิประชาธิปไตย การก่อวิกฤตการณ์ทางรัฐสภา การก่อวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ การนัดหยุดงานของกรรมกร การออกสิ่งพิมพ์ใบปลิวโฆษณาเปิดโปงจุดอ่อนของรัฐบาล และการรุกทางด้านวัฒนธรรม พคท. จึงมีความจำเป็นที่จะต้องยกฐานะเขตยุทธศาสตร์ในเขตพื้นที่ราบและในเมืองให้เท่ากับเขตป่าเขา และหนทางยึดอำนาจรัฐจำเป็นต้องเปิดกว้างให้แนวอื่นด้วย นั่นคือ การยึดอำนาจรัฐด้วยความรุนแรง³⁸⁵

ส่วนบทบาทการต่อสู้ในด้านพื้นที่ของ “ยุทธศาสตร์ 3 เขตของ พคท.” กอ.รมน. ได้ประเมินว่าแต่ละเขตจะมีบทบาทไม่เท่ากัน แม้ พคท. จะต้องการยกระดับการต่อสู้ทางการเมืองให้มี

³⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, 22-23.

ฐานะเป็นยุทธศาสตร์เทียบเท่าการทหารก็ตาม แต่ความเป็นไปได้จากสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยคือ เขตพื้นราบจะมีน้ำหนักและบทบาทที่ชัดเจน เขตป่าเขาจะมีบทบาทนำการปฏิบัติ และเขตในเมืองจะมีบทบาทหนุนการปฏิบัติ และเป็นกองหน้าต่อสู้สร้างความปั่นป่วนสับสนให้กับรัฐบาลในทางการเมืองและเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม กอ.รมน. ได้พิจารณาว่านอกจากปัญหาด้านยุทธศาสตร์แล้ว พลท. ยังต้องเผชิญกับเงื่อนไขอื่นที่ทำให้ไม่สามารถขยายงานได้ ซึ่งปัญหาหนึ่งคือการขาดแคลนผู้ปฏิบัติงานในเมืองที่มีความรู้ทางทฤษฎีและมีคุณภาพ เพราะหากจะถอนผู้ปฏิบัติงานในเขตป่าเขาเข้ามาทำงานในเมือง จะทำให้คุณภาพงานในเขตป่าเขาตกลง แต่ถ้าจะสร้างผู้ปฏิบัติงานใหม่ก็ต้องใช้เวลาซึ่งจะไม่ทันกาล ความหวังของ พลท. จึงอยู่ที่แนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนที่เคยเข้าร่วมกับ พลท. มาก่อน ซึ่ง กอ.รมน. ได้ข้อสรุปว่า “พลท. จะต้องประสานรอยร้าวกับแนวร่วม เพื่อผลักดันยุทธศาสตร์ 3 เขตให้เป็นจริง”³⁸⁶

อย่างไรก็ดี การปรากฏความคิด “ยุทธศาสตร์ 3 เขตของ พลท.” ออกมาในช่วงนี้ ด้านหนึ่ง กอ.รมน. ได้วิเคราะห์ว่า “การเสนอยุทธศาสตร์ 3 เขตขึ้นมา เป็นวิธีการหนึ่งที่จะดึงแนวร่วมเหล่านี้กลับเข้าร่วมขบวนการปฏิบัติได้อีกครั้งหนึ่ง” เนื่องจากความเชื่อของ พลท. ที่มองว่านักศึกษาปัญญาชนเปรียบเสมือน “เมล็ดพืชสีแดง” จึงยอมเป็นประโยชน์กับ พลท. ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ความคิดดังกล่าวนี้จึงทำให้ กอ.รมน. ตั้งข้อสังเกตจากความพยายามของ พลท. ที่จะทำให้การกินคู่เมืองของนักศึกษาปัญญาชนเป็นการ “จากไปอย่างเป็นมิตร” เช่น การจ่ายค่าเดินทางให้อย่างพอเพียงและบางรายถึงกับว่าจ้างรถยนต์ไปส่งถึงที่บ้าน³⁸⁷ อีกทั้ง กอ.รมน. เชื่อว่ายังคงมีแนวร่วมที่พร้อมร่วมขบวนการปฏิบัติกับ พลท. อีกครั้ง ดังที่ปรากฏในเอกสารเรื่อง “กอ.รมน. วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ 3 เขตของ พลท.” ซึ่งปรากฏข้อความตอนหนึ่งความว่า

...ในปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้ว่า มีแนวร่วมอยู่ไม่น้อยพร้อมที่จะร่วมขบวนการปฏิบัติกับ พลท. หาก พลท. เปลี่ยนแปลง เพราะถือว่า พลท. เป็นด้านหลักของการปฏิบัติ เนื่องจาก พลท. มีกองทัพและมวลชน และอีกด้านหนึ่งแนวร่วมก็เร่งดำเนินการจัดตั้งขบวนการของตนให้มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ยิ่งขึ้น และเร่งสร้างฐานกำลังของตนเพื่อเป็นเครื่องมือต่อรองกับ พลท. ในอนาคต...³⁸⁸

³⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, 26.

³⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, 26-27.

³⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, 28.

เพื่อที่จะไม่ให้ พคท. ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ 3 เขต กอ.รมน. จึงได้เสนอแนะแนวทางต่อสู้ไว้ โดยสาระสำคัญมุ่งไปที่การสร้างบรรยากาศทางการเมืองให้มีประชาธิปไตย รัฐบาลจะต้องยกฐานะการต่อสู้ทางการเมืองให้ทัดเทียมการต่อสู้ทางทหาร เพื่อขจัดเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์ต่อสงครามปฏิวัติ รวมทั้งรัฐบาลจะต้องแก้ไขปัญหาพื้นฐานของสังคม และสร้างความเป็นธรรมให้ปรากฏขึ้นจริง และ กอ.รมน. ยังได้ประเมินสถานการณ์ฝ่าย พคท. เพื่อหาจุดอ่อนในการต่อสู้ ความว่า

...ปัจจุบัน พคท. กำลังระส่ำระสายทั้งขบวนการจากเงื่อนไขที่ พคท. ยังไม่สามารถที่จะประสานรอยร้าวกับแนวร่วมทางสากล และภายในประเทศได้ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ นับเป็นช่วงระยะเวลาที่จำกัดยิ่ง เพราะ พคท. เองก็เร่งปรับปรุงเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ของตน และเร่งประสานรอยร้าวกับแนวร่วมทางสากลและภายในประเทศ

นี่คือสภาพที่รัฐบาลจะต้องเข้าใจ และลึกซึ้งในปัญหาที่ สามารถช่วงชิงโอกาสเงื่อนไขเวลานี้มาเป็นที่มาของรัฐบาลอย่างรีบเร่ง จึงจะทำให้ พคท. พ่ายแพ้และหันมาต่อสู้ตามแนวทางสันติได้...³⁸⁹

การประเมินสถานการณ์ของ พคท. ข้างต้นซึ่ง กอ.รมน. ได้กล่าวว่า “พคท. เร่งประสานรอยร้าวกับแนวร่วม” จึงถือเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการที่รัฐบาลจะต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ โดยเน้นไปที่การรุกด้านการเมืองช่วงชิงการปฏิวัติประชาธิปไตยก่อน พคท. ซึ่งจะทำให้รัฐบาลได้รับการสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่อย่างกว้างขวาง และในเวลาเดียวกันรัฐบาลก็ต้องดำเนินการทุกอย่างเพื่อไม่ให้ พคท. กลับมาประสานกับแนวร่วมได้โดยรัฐบาลต้องขัดขวางทุกวิถีทางทุกรูปแบบ และป้องกันไม่ให้ พคท. เปิดประชุมสมัชชาทั่วประเทศครั้งที่ 4 ได้³⁹⁰ ทั้งนี้เพราะ กอ.รมน. เชื่อว่าหากมีการประชุมเกิดขึ้นก็จะนำไปสู่การหาข้อสรุปและแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่ง พคท. อาจจะพลิกผันกลับมาเป็นฝ่ายรุกทางการเมืองได้ และการประชุมครั้งนี้อาจจะทำให้ พคท. ประสานความร่วมมือกับแนวร่วมที่แยกตัวได้อีกครั้ง

³⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, 28-29.

³⁹⁰ เรื่องเดียวกัน, 29.

3.3 ยุทธศาสตร์การแยกสลายแนวร่วมจาก พท.

ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/23 ของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่เสนอ “นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์” ซึ่งถือเป็นนโยบายที่มีประสิทธิภาพที่สุดตั้งแต่รัฐบาลได้ทำการปราบปราม ทั้งนี้รัฐบาลได้มุ่งเน้นไปที่การจัดเงื่อนไขการก่อตัวของคอมมิวนิสต์และให้ความสำคัญกับประชาชน แต่ก่อนที่นโยบายดังกล่าวจะถือกำเนิดได้มีนโยบายอื่นๆของรัฐบาลที่มีแนวคิดในการใช้การเมืองต่อสู้เช่นเดียวกัน ดังปรากฏในนโยบายของรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ซึ่งได้ปรับเปลี่ยนนโยบายการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ด้วยการแก้ไขปัญหาการขยายตัวของ พท. เนื่องจากการเข้าร่วมของแนวร่วมภายหลังกรณี 6 ตุลาคม เพื่อลดประสิทธิภาพและความแข็งแกร่งของ พท. รัฐบาลเอกเกรียงศักดิ์จึงได้ใช้นโยบายแยกแนวร่วมออกจากป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน

นโยบายของรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ที่มุ่งเข้าไปยังนักศึกษาปัญญาชนโดยตรงคือ “นโยบายคืนสู่ห้องเรียน” และ “การนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิดกรณี 6 ตุลาคม 2519” โดยมีจุดประสงค์เพื่อเรียกนักศึกษาปัญญาชนที่หลังไหลเข้าป่าไปสร้างความก้าวหน้าให้แก่ พท. คืนสู่เมืองกลับมาใช้ชีวิตของตนเอง พร้อมกันนี้รัฐบาลยังประกาศจะให้มีการเลือกตั้งในเร็ววัน ซึ่งอาจเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ชักจูงให้แนวร่วมละทิ้ง พท. หวนคืนสู่เมือง ซึ่ง นาวาตรี ประสงค์ สุ่นศิริ ได้แสดงทัศนคติต่อการดำเนินการของรัฐบาลดังกล่าวว่า

...ผมคิดว่าการเลือกตั้งคงจะมีส่วนทำให้นักศึกษาออกจากป่ามากขึ้น เราต้องทำให้เขาเห็นว่า การต่อสู้ทางรัฐสภา สามารถช่วยให้สังคมดีขึ้นได้ ไม่จำเป็นที่เราต้องมาฆ่าฟันกัน นอกจากนี้ พวกเราหลายฝ่ายต้องเตรียมสภาพสังคมให้ดีพอที่เขาจะเห็นได้ว่าเขาสามารถดำรงชีวิตในสังคมนี้ได้ อย่างมีหลักประกัน...³⁹¹

แต่อย่างไรก็ดี นโยบายนี้ดูเหมือนจะไม่ได้รับผลตอบรับที่ดีนัก แม้จะมีคนออกมามอบตัวอยู่บ้างก็ตาม แต่ก็ก็เป็นคนที่มีปัญหาส่วนตัว เช่น เรื่องชู้สาว ความยากลำบากในป่า แนวร่วมจำนวนมากยังคงอยู่ในเขตป่าเขาต่อไป ซึ่งนายทหารหน่วยปฏิบัติการจิตวิทยาของกองทัพภาคที่ 2 ได้ชี้แจงสาเหตุที่ทำให้นโยบายของรัฐบาลไม่ได้ผล เนื่องจากว่า

³⁹¹ "เมืองล้อมป่า หรือป่าล้อมเมือง," อาทิตย์ 2, 66 (3 ตุลาคม 2521): 11-12.

...เพราะนักศึกษาที่เข้าไปอยู่เป็นเวลาเกือบ 2 ปีมาแล้ว ในช่วงเวลาดังกล่าวนักศึกษาจะได้รับการหล่อหลอมทั้งในด้านความคิดและความสามารถ และก่อนหน้ารัฐบาลเคยประกาศว่าจะไม่เอาโทษนักศึกษาที่หนีเข้าป่าไปเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม แต่ก็ไม่มีใครออกมาบอตัว ในบางครั้งเจ้าหน้าที่จับนักศึกษาได้ก็อ้างว่าเขามามอบตัว...³⁹²

ในขณะที่สุธรรม แสงประทุม ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้นำนักศึกษาที่ถูกจับกุมขังดำเนินคดีกรณี 6 ตุลาคม ได้แสดงทัศนคติต่อนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการเรียกนักศึกษาคืนสู่เมืองภายหลังจากที่เขาถูกปล่อยตัว โดยเขาได้กล่าวไว้ว่า

...ผมคิดว่าสิ่งที่ท่านนายกรัโทยกรรมให้พวกผมเป็นการแสดงความจริงใจอย่างหนึ่ง มีหลายอย่างที่แสดงอีก ท่านนายกหรือรัฐบาล มีหลักประกันใหม่ที่เพื่อนๆผมที่เข้าป่าออกมาแล้ว ถ้าเขาทำในสิ่งที่ถูกต้องจะไม่ถูกฆ่า ไม่ถูกรังแก ทั้งที่เขาไม่ผิด ผมไม่ผิดก็ถูกขังไปแล้ว 2 ปีแล้วก็เพื่อนผมถูกฆ่าตายไม่รู้เท่าไร ถ้าเมื่อไหร่เด็กเหล่านี้เพื่อนเหล่านี้กลับมาแล้ว สามารถที่จะทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ โดยไม่ถูกคุกคาม ไม่ถูกฆ่า ไม่ถูกสังหาร ไม่ถูกตามยิง ผมคิดว่าเขาอาจจะกลับมา แต่ถ้าไม่มีหลักประกันเหล่านี้ ผมไม่ทราบเพราะคนเหล่านี้กว่าจะเข้าป่าไป ผมคิดว่าเขาได้สรุปบทเรียนมามากมาย เลือดเนื้อชีวิตที่เขาสรุป ผมก็ตอบแทนเขาไม่ได้ว่าเขาจะกลับหรือไม่กลับ แต่ผมเข้าใจว่าบรรทัดฐานเหล่านี้ คงจะเป็นที่เรามองปัญหาและเข้าใจคนเหล่านั้น...³⁹³

อย่างไรก็ตาม นโยบายของรัฐบาลเป็นที่รับรู้ของนักศึกษาปัญญาชนในเขตป่าเขาอย่างกว้างขวาง เพราะภายหลังจากนั้นปรากฏการเคลื่อนไหวจากสถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) ซึ่งได้วิจารณ์ว่าเป็นกลลวงของรัฐบาล นอกเหนือจากนี้ กอ. รমন. ยังได้ตรวจจับจดหมายของนักศึกษาปัญญาชนที่ส่งให้แก่ผู้ปกครอง โดยเนื้อหาในจดหมายทั้งหมดเกือบจะคล้ายคลึงกัน คือ กล่าวระบายความคับแค้นใจจากกรณี 6 ตุลาคม เล่าถึงการเดินทางเข้าฐานที่มั่น การรับผิดชอบงานที่พวกเขาไม่เคยทำมาก่อน และในจดหมายเหล่านั้นยังวาดหวังว่าอีกไม่ช้า พคท. จะยatraเข้ากรุงและฉลองชัยครั้งยิ่งใหญ่ที่สนามหลวง จากความคิดของนักศึกษาปัญญาชนที่

³⁹² เรื่องเดียวกัน, 10.

³⁹³ "นายสุธรรม แสงประทุม : อดีตเลขาธิการศูนย์นิสิตฯ," อาทิตย์ 2, 66 (3 ตุลาคม 2521): 30.

สะท้อนจากจดหมายของนักศึกษาปัญญาชน ทำให้เจ้าหน้าที่ชั้นสูงของรัฐบาลวิเคราะห์ว่า เป็นการสายเกินไปเสียแล้วที่จะเรียกร้องให้นิสิตนักศึกษาเหล่านั้นออกมาจากป่าร่วมสามัคคี ร่วมมือกับรัฐบาลสร้างชาติ ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์ในวันที่ 6 ตุลาคม ได้มีการกระทำรุนแรงจนผลักดันให้พวกเขาอยู่ในเมืองไม่ได้ ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่งคือ ความคิดของนักศึกษาปัญญาชนฝังแน่นอยู่กับ พท. เสียแล้ว ขณะที่อีกความเห็นหนึ่งมองว่าการส่งจดหมายของนักศึกษาปัญญาชน เป็นแผนการต่อสู้ทางจิตวิทยาของ พท. โดยอาศัยความเป็นพ่อแม่ที่รักและห่วงใยลูกของตน ก็จะต้องลี้ภัยลอบติดต่อหรือแอบส่งเงินทองข้าวของไปตามที่ขอม่า ซึ่งอาจจะทำให้ พท. ได้แนวร่วมในเมืองขึ้นมาอีก ถ้าเป็นเช่นนี้ก็เท่ากับเป็นการส่งเสริมให้ พท. เติบโตยิ่งขึ้น³⁹⁴

รัฐบาลไม่เพียงมุ่งแยกแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนออกจาก พท. เท่านั้น แต่ยังพุ่งเป้าไปที่แนวร่วมกลุ่มอื่นๆด้วย โดยรัฐบาลได้กำหนดมาตรการต่อสู้ที่สอดคล้องกับแต่ละช่วงสถานการณ์สำหรับแนวร่วมมวลชนที่ให้การสนับสนุน พท. ในเขตที่ราบและพื้นที่ใกล้ป่าเขา รัฐบาลได้ใช้วิธีการกวาดต้อนแทนการกวาดล้างดังที่เคยกระทำในอดีต ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแยกแนวร่วมออกจาก พท. และโคดเคี้ยว พท. ไม่ให้สามารถติดต่อรับความช่วยเหลือจากแนวร่วมได้ ดังกรณีที่น่าประหลาด มีการจัดตั้งหมู่บ้านไทยสามัคคี อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากชาวบ้านที่อาศัยในหมู่บ้านมูลหลง มูลสามง่าม และบ้านคลองตาดำ ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอปักธงชัย (ห่างจากหมู่บ้านไทยสามัคคีไปประมาณ 25 กิโลเมตร) ซึ่งมีอาณาเขตติดกับฐานของคอมมิวนิสต์ในอำเภอครบุรีทางทิศตะวันออก และอำเภอสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรีทางทิศใต้ โดยฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ดำเนินงานด้านการเมือง ด้านการทหารตอบโต้ฝ่ายรัฐบาลอย่างรุนแรงขึ้นทุกขณะพร้อมกับขยายเขตงานกว้างออกไป อีกทั้งบริเวณดังกล่าวอยู่ไม่ไกลจากจุดยุทธศาสตร์ทางทหารคือที่ตั้งของกองทัพอากาศที่ 2 ซึ่งนับว่าเป็นฐานทางทหารที่สำคัญรองจากกรุงเทพฯ และยังเป็นที่ตั้งของฐานทัพอากาศที่ใหญ่ที่สุดในประเทศอีกด้วย นักยุทธศาสตร์ของกองทัพจึงไม่อาจเพิกเฉยให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ปฏิบัติการในบริเวณดังกล่าวได้ จึงได้พิจารณาแนวทางแก้ไขโดยเห็นว่าควรอพยพชาวบ้านออกจากหมู่บ้านเพื่อหลีกเลี่ยงคอมมิวนิสต์ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องยากที่จะสกัดกั้นความคิดของคอมมิวนิสต์ได้ ถ้าคอมมิวนิสต์เข้ามาผูกสัมพันธ์กับชาวบ้านก็จำเป็นต้องย้ายชาวบ้านออกจาก

³⁹⁴ "จดหมายนักศึกษา...เสียงขานรับในป่า," *ไทยนิกร* 2, (30) + 25 (7 เมษายน 2521): 8-10.

หมู่บ้านเดิม เพื่อให้เกิดความสะดวกในการตอบโต้ทางการทหาร³⁹⁵ และอีกจุดประสงค์หนึ่งการแยกชาวบ้านออกจากคอมมิวนิสต์เพื่อป้องกันการปลุกระดมมวลชนของ พคท. อันจะนำไปสู่การตั้งคนเข้าร่วมหรือเป็นแนวร่วมสนับสนุนแก่ พคท. ได้อีกด้วย

ในส่วนของหมู่บ้านไทยสามัคคีที่จัดตั้งขึ้นถือเป็นหมู่บ้านยุทธศาสตร์ตัวอย่างที่ได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ รองแม่ทัพบก (ตำแหน่งในขณะนั้น) ที่ต้องการต่อสู้โดย “การเอาชนะใจประชาชน” แทนการกวาดล้างชาวบ้านที่เป็นแนวร่วมคอมมิวนิสต์พร้อมกันไปกับใช้นโยบาย “ช่วยเหลือใกล้ชิด” ต่อชาวบ้านตามคำพูดของนายกรัฐมนตรiplเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ซึ่งเคยกล่าวไว้ว่า “เราจะต่อสู้กับคอมมิวนิสต์โดยการขุดบ่อน้ำสร้างถนนและจัดสรรที่ดินให้กับประชาชนที่ยังไม่มีที่ทำกิน”³⁹⁶ อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลได้เปลี่ยนวิธีต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ด้วยการแยกชาวบ้านออกมาเพื่อหวังลดความรุนแรงและสูญเสียจากการต่อสู้ อันจะสร้างความเจ็บแค้นไม่พอใจแก่ชาวบ้านจนร่วมมือกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ดังเช่นที่เคยมีบทเรียนมาแล้วก็ตาม แต่นโยบายใหม่นี้ก็ไม่ได้สร้างความพอใจให้แก่ชาวบ้านมากนัก แม้จะมีการจัดสรรที่ดินทำกินที่หมู่บ้านไทยสามัคคีให้แก่ชาวบ้านครัวเรือนละ 10 ไร่ แต่ไม่สามารถชดเชยการสูญเสียพืชไร่และบ้านเรือนจากหมู่บ้านเก่าได้ เพราะชาวบ้านต้องมาเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด ในทางกลับกันนโยบายนี้ยังอาจจะล้มเหลวเพราะวิธีการของรัฐบาลที่นำมาปฏิบัติยังไม่คำนึงถึงประชาชนอย่างแท้จริง การจัดตั้งหมู่บ้านไทยสามัคคีและจัดสรรที่ดินทำกินให้ชาวบ้านเพียงเพราะต้องการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์เท่านั้น

ดังที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ได้พยายามนำนโยบาย “การเมืองนำการทหาร” มาปรับใช้ในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ ทั้งการเรียกร้องให้นักศึกษาปัญญาชนออกจากป่าและแยกแนวร่วมออกจากคอมมิวนิสต์เพื่อทำลายการประสานช่วยเหลือ แต่นโยบายดังกล่าวก็ยังไม่เห็นความสำเร็จในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม นโยบายต่างๆ ที่ออกมาก็ถือเป็นการปูทางสู่การประกาศใช้คำสั่งนายกรัฐมนตรีกฎที่ 66/23 อันเป็น “นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์” และเมื่อรัฐบาลพลเอกเปรม ได้ประกาศใช้นโยบายนี้และนำไปบังคับใช้อย่างจริงจังในส่วน of หน่วยงานความมั่นคง กองทัพ และรัฐบาล นโยบายหรือโครงการหลายส่วน

³⁹⁵ พิมพ์ พฤษศ, "หมู่บ้านไทยสามัคคี แก่หรือสร้างปัญหา," *ไทยนิกร* 2, (30) + 32 (26 พฤษภาคม 2521): 7-9.

³⁹⁶ เรื่องเดียวกัน, 9.

ซึ่งรัฐบาลได้รับไปดำเนินการสานต่ออย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการแยกแนวร่วมมวลชนจาก พท. ซึ่งปรากฏออกมาในโครงการชื่อต่างๆกัน เช่น ไทยอาสาป้องกันตนเอง (ทสป.) อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน (อป.พร.) ราษฎรอาสาพัฒนาท้องถิ่นและป้องกันปราบปรามอาชญากรรม (รสพป.) เป็นต้น โดยโครงการจัดตั้งประชาชนดังกล่าวมีอาสาสมัครประมาณ 200,000 คน ซึ่งอยู่ภายใต้ชื่อ “ไทยอาสาป้องกันชาติ” (ทสปช.) โดยอยู่ในการควบคุมดูแลของกระทรวงมหาดไทย และกองทัพภาคทำหน้าที่เป็นผู้อบรมให้แก่ประชาชน³⁹⁷ โครงการเหล่านี้ด้านหนึ่งทำให้ พท. ถูกตัดขาดจากแนวร่วม ซึ่งรัฐบาลเห็นว่าความจำเป็นเร่งด่วนคือต้องทำลายความเชื่อมโยงระหว่างคอมมิวนิสต์ในป่ากับประชาชนในหมู่บ้าน โดยวิธีการนี้จะยุติการหนุนช่วยจากแนวร่วมในพื้นที่ เพื่อเป็นการกดดันฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่ให้เคลื่อนไหวในขอบเขตเดิมได้ พร้อมกันนั้นรัฐบาลยังได้ฝึกอบรมการต่อสู้การป้องกันตนเองให้แก่ชาวบ้าน โดยมุ่งหวังว่าชาวบ้านจะสามารถป้องกันตนเองจากการคุกคามของคอมมิวนิสต์ที่รัฐบาลเชื่อว่าเป็นผู้ร้ายและบ่อนทำลายชาติลงได้

นอกจากการอพยพคนจากหมู่บ้านเพื่อแยกแนวร่วมออกจาก พท. แล้ว รัฐบาลยังแยกแนวร่วมด้วยปฏิบัติการทางจิตวิทยา โดยวิธีการนี้อาจมองได้ว่ารัฐบาลได้เรียนรู้และเลียนแบบจากการปลุกระดมมวลชนของ พท. นั่นคือย้อนรอยการดำเนินการของ พท. ที่เคยกระทำได้ผลสำเร็จมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติการทางจิตวิทยาของรัฐบาล ดังกรณีที่พบการดำเนินการดังกล่าวในภาคใต้ ซึ่งนิตยสาร “ตะวันแดง” ปีที่ 5 ฉบับที่ 13 ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2524 สิ่งพิมพ์ปฏิวัติของ พท. เขตสามจังหวัดตรัง-พัทลุง-สตูล ได้รายงานเรื่องดังกล่าวไว้ในคอลัมน์ “บทวิจารณ์ท้องถิ่น” เรื่อง “มันเป็นเพียงแผนจิตฯ” เขียนโดยนิรนาม ซึ่งกล่าวถึงแผนการปราบปรามของรัฐบาลเมื่อใช้ปฏิบัติทางการทหารไม่ได้ผลก็หันมาใช้ปฏิบัติการทางจิตวิทยา กองทัพบกที่ 4 ได้จัดเจ้าหน้าที่ชุดหนึ่งที่ผ่านการอบรมแล้วเข้าไปปฏิบัติการทางจิตวิทยาในหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่จะเข้าไปพูดคุยกับชาวบ้านด้วยท่าทีสุภาพอ่อนน้อม พร้อมกับขออนัดพบผู้ปฏิบัติงานของ พท. เพื่อพูดคุยในปัญหาต่างๆ ก่อนที่จะทิ้งท้ายด้วยการชักชวนให้วางอาวุธและยุติการต่อสู้ การปฏิบัติการทางจิตวิทยาไม่ใช่เพียงวิธีการพูดคุยเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้ามาสร้างประโยชน์ให้แก่ชาวบ้าน เช่น

³⁹⁷ "ขบวนการจัดตั้งประชาชนปราบประชาชน," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เอกสารของรัฐบาลไทย เอกสารฝ่ายขวา, A11.2/8, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 1-8.

ช่วยทำถนน ขุดบ่อน้ำให้ใช้ ใครมีปัญหาที่สามารถติดต่อได้โดยตรง³⁹⁸ ดังที่ปรากฏข้อความตอนหนึ่งในนิตยสาร “ตะวันแดง” ความว่า

...หน่วยปจว. (หน่วยปฏิบัติการจิตวิทยา – ผู้ศึกษา) พยายามทำดีกับมวลชน เช่น ถางหญ้า ช่วยเก็บกาแฟ เยี่ยมเยียน ถามสารทุกข์สุขดิบของมวลชน เป็นที่น่าสังเกตว่า หน่วยปจว. ชุดนี้ ผิดกับเจ้าหน้าที่ชุดอื่นๆที่เคยเข้ามา แสดงความหยาบคายต่อประชาชน แต่ชุดนี้พยายามทำตัวเรียบร้อย เพราะก่อนออกมาปฏิบัติการ รท.อุดมชัยได้รับการอบรม ถึงการทำแผนจิตฯกับมวลชนมาแล้ว 15 วัน

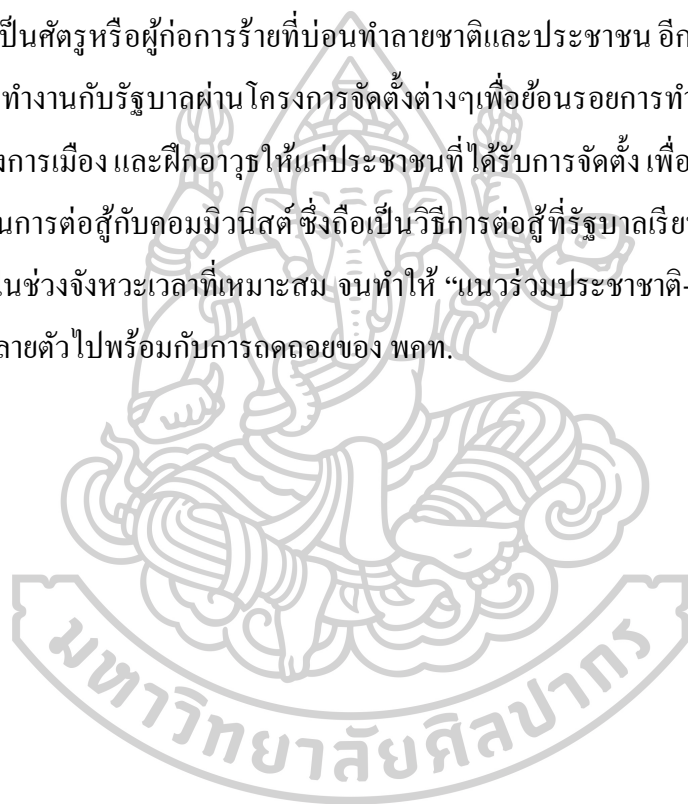
บางที ทำเป็นช่วยทำถนน ขุดบ่อน้ำให้ใช้ รถไครหาย วัวไครสูญ หรือไครถูกกักของ ให้มาติดต่อ รท.อุดมชัย ซึ่งเป็นแผนการสร้างเงื่อนไขให้มวลชน ต้องไปพึ่งนาย แล้วทวงบุญคุณทีหลัง...³⁹⁹

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การปฏิบัติการที่หลากหลายของรัฐบาลในการแยกสลายแนวร่วมจาก พคท. เป็นยุทธศาสตร์การต่อสู้ทางการเมืองที่นับว่าได้ผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการประกาศใช้คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/23 ทั้งนี้ยังรวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อ พคท. จนทำให้การเคลื่อนไหวอ่อนตัวลง อย่างไรก็ดี การแยกแนวร่วมจาก พคท. เป็นวิธีการที่รัฐบาลเรียนรู้จากปรากฏการณ์การขยายตัวของ “แนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตย” ของ พคท. ที่เติบโตใหญ่และขยายตัวเป็นอย่างมากในช่วงพ.ศ. 2520 ดังนั้น “แนวร่วม” จึงกลายเป็นความสนใจเร่งด่วนและกลายเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลไม่อาจเพิกเฉยได้ เช่นเดียวกับที่ พคท. ยึดถือแนวร่วมเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญยิ่งขณะนี้ ทั้งนี้ผู้ศึกษาวิเคราะห์ว่าการแยกสลายแนวร่วมจาก พคท. ปรากฏออกมาใน 2 ลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ ลักษณะแรก รัฐบาลพยายามแยกแนวร่วมไม่ให้สัมพันธ์หรือสนับสนุน พคท. ในทางใดทางหนึ่งในอันที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเติบโตของ พคท. โดยมุ่งเน้นไปที่แนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน หรือบุคคลที่มองว่าส่งเสริมการทำงานของ พคท. ต่อแนวร่วมกลุ่มนี้ รัฐบาลเห็นว่ามีคามยึดมั่นในอุดมการณ์สูง การปฏิบัติการทางจิตวิทยาจึงไม่สำเร็จ รัฐบาลจึงได้เรียกนักศึกษาปัญญาชนให้ออกจากป่า และสร้างบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย โดยให้กลุ่มต่างๆ

³⁹⁸ นิรนาม, "มันเป็นเพียงแผนจิตฯ," พฤษภาคม 2524 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย ตะวันแดง, D22/10, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 23-25.

³⁹⁹ เรื่องเดียวกัน, 25.

สามารถจัดกิจกรรมและเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ในระดับหนึ่ง เพื่อให้เห็นว่ารัฐบาลจะไม่ใช้มาตรการที่รุนแรงกับประชาชน โดยนโยบายที่รัฐบาลใช้แยกแยะร่วมนักศึกษาปัญญาชน คือนโยบายคืนสู่เหย้า ซึ่งดำเนินการในรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ส่วนลักษณะที่สอง รัฐบาลแยกแยะร่วมออกจาก พคท. เพื่อตัดขาดความสัมพันธ์ระหว่างการประชุมป่ากับเมืองเช่นเดียวกับลักษณะแรก แต่มีความแตกต่างเพราะมุ่งเน้นไปยังแนวร่วมมวลชน โดยส่วนมากแล้วเป็นชาวนาข้าวไร่ผู้ที่อยู่ในชนบท ซึ่งรัฐบาลเชื่อว่าแนวร่วมกลุ่มนี้ถูกชักจูงด้วยโฆษณาชวนเชื่อหรือถูกหลอกลวงใช้จึงคิดว่าสามารถที่ล้มล้างความคิดของคอมมิวนิสต์ให้หมดไป และเปลี่ยนมุมมองในการมองคอมมิวนิสต์เป็นศัตรูหรือผู้ก่อการร้ายที่บ่อนทำลายชาติและประชาชน อีกทั้งรัฐบาลยังได้ดึงแนวร่วมกลุ่มนี้เข้าทำงานกับรัฐบาลผ่านโครงการจัดตั้งต่างๆเพื่อขออนุญาตการทำงานของ พคท. โดยให้การอบรมทางการเมือง และฝึกอาวุธให้แก่ประชาชนที่ได้รับการจัดตั้ง เพื่อทำให้เป็นกำลังอีกส่วนหนึ่งของรัฐในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ ซึ่งถือเป็นวิธีการต่อสู้ที่รัฐบาลเรียนรู้จากฝ่ายตรงข้ามและนำมาปรับใช้ใน ช่วงจังหวะเวลาที่เหมาะสม จนทำให้ “แนวร่วมประชาชาติ-ประชาธิปไตย” ที่กำลังเติบโตใหญ่ได้สลายตัวไปพร้อมกับการถดถอยของ พคท.

บทที่ 5

การทำงานร่วมกันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับแนวร่วมกลุ่มต่างๆ

ระหว่าง พ.ศ. 2515 - 2525

ในบทนี้ผู้ศึกษาจะอธิบาย “การทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วมกลุ่มต่างๆ” ในสามประเด็น ได้แก่ การจัดการและควบคุมแนวร่วมของ พคท. การทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วม และปัญหาที่นำไปสู่การแยกตัวของแนวร่วม โดยผู้ศึกษาจะอธิบายวิธีการที่ พคท. ใช้ในการจัดการและควบคุมแนวร่วมให้อยู่ร่วมกัน ซึ่งทำให้ พคท. สามารถจัดการและควบคุมแนวร่วมให้อยู่ในกรอบการปฏิวัติ อันส่งผลดีต่อการขยายงานด้านต่างๆ จากการทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วม แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปแนวร่วมเริ่มตั้งคำถามที่เคยมองข้าม พร้อมกับแสดงท่าทีไม่ยอมรับต่อการจัดการและควบคุมที่มีลักษณะเผด็จการ ประกอบกับปัจจัยผลักดันทั้งภายในและภายนอกเข้ามาสั่นคลอนความเชื่อมั่นที่มีต่อ พคท. จึงทำให้แนวร่วมเริ่มถอนตัวออกจากความร่วมมือกับ พคท. ในที่สุด ซึ่งนำไปสู่คำตอบว่า “ทำไมแนวร่วมจึงยอมรับ พคท. และสามารถทำงานที่ยากลำบากร่วมกันได้?”

1. การจัดการและควบคุมแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

ทันทีที่แนวร่วมเดินทางเข้าร่วมงานกับ พคท. ในเขตป่า พวกเขาจะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่ของชีวิต โดยอยู่ภายใต้การดูแลของ พคท. ตั้งแต่ขั้นตอนการเดินทางจนกระทั่งถึงที่หมาย หลังจากนั้น พคท. จึงจัดการดูแลเรื่องความเป็นอยู่ การอบรมการเมืองการทหาร และมอบหมายภาระหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละคน การจัดการและควบคุมแนวร่วมปรากฏเด่นชัดมากขึ้นภายหลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 เนื่องจากแนวร่วมจากในเมืองทะลักเข้าเขตป่าเขาเป็นจำนวนมาก พคท. จึงจำเป็นต้องหาวิธีการจัดการกับคนจำนวนมาก ซึ่งเป็นงานใหม่ที่ พคท. ไม่เคยทำมาก่อน และยิ่งกว่านั้นแนวร่วมส่วนใหญ่ไม่เคยประสบความยากลำบาก คำถามที่ตามมาคือ “ทำไมแนวร่วมจึงสามารถใช้ชีวิตในเขตป่าเขาร่วมกับ พคท. ” ดังนั้นในประเด็นนี้ ผู้ศึกษาจะอธิบายวิธีการที่ พคท. ใช้จัดการและควบคุมแนวร่วม อันทำให้แนวร่วมยอมรับต่อสภาพความยากลำบากที่ต้องเผชิญ และแนวร่วมกลายเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญภายในขบวนการปฏิวัติ

1.1 การจัดการเรื่องความเป็นอยู่ของแนวร่วม

พคท. มักจัดการเรื่องความเป็นอยู่ของแนวร่วมโดยถือว่าแนวร่วมเป็น “แขก” ที่ พคท. จะต้องรับรองดูแล จึงพบว่าแนวร่วมส่วนใหญ่มักได้รับการดูแลเอาใจใส่ อยู่ห่างจากสถานการณ์สู้รบในแนวหน้า และเผชิญความยากลำบากน้อยกว่าผู้ไม่ได้เป็นแนวร่วม เสกสรรค์ ประเสริฐกุล เล่าว่าแรกเริ่มที่เขาเข้าป่า พคท. ได้ให้การรับรองเขา “แบบผู้มาใหม่” คือให้อยู่ก่อนข้างดึกกว่าคนทั่วไป⁴⁰⁰ ทั้งนี้เพื่อให้เสกสรรค์ซึ่งเป็นแนวร่วมค่อยๆปรับตัวต่อการใช้ชีวิตรูปแบบใหม่ ส่วน ยงค์ โสธร ซึ่งเข้าป่าพร้อมกับไขแสง สุกใส เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 ก็เล่าถึงการรับรองจาก พคท. ที่ดูแลแนวร่วมเป็นอย่างดี โดยยงค์ โสธร ได้กล่าวว่า

...ผมเคยเอ่ยปากขออนุญาตลงสยามออกหาขิงสั้ว ลุงก็บอกให้พักเถอะ สหายพี่เลี้ยงจะดูแลเอง ลุงกลัวเราจะหลงป่าหาทางกลับทับไม่เจอ อีกอย่าง พวกเรามีฐานะเป็น “แนวร่วม” และเพิ่งเข้าป่ามาใหม่ยังไม่ผ่านการฝึกฝนหล่อหลอม ให้เข้ากับสภาพภายในป่า พอเข้ามาก็พบความยากลำบากเลย อาจจะพานท้อแท้ ถอดใจเอาง่ายๆ...⁴⁰¹

ขณะเดียวกัน ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ ซึ่งได้เข้าร่วมกับ พคท. ในเขตงานสงขลา ก็ได้เล่าว่าเขาได้รับ “การดูแลเอาใจใส่อย่างดีเท่าที่สภาพจะอำนวย” เนื่องจากสถานะของเขาซึ่ง พคท. ถือเป็นแนวร่วม จึงต้องต้อนรับและดูแลอย่างดีตามนโยบายที่ พคท. มีต่อแนวร่วมชนชั้นต่างๆ ซึ่งธเนศ ได้เล่าไว้ความว่า

...คุณชาติให้การต้อนรับและดูแลความเป็นอยู่การกินการนอนของผมอย่างเอาใจใส่เท่าที่สภาพจะอำนวย เพราะรู้ว่าผมมีฐานะเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย ไม่ใช่นักศึกษาเหมือนคนเมืองจำนวนมากที่เข้ามา ทำที่ดังกล่าวต่อมาเราจึงทราบ

⁴⁰⁰ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. ปากคำประวัติศาสตร์, 79.

⁴⁰¹ วัฒน์ วรรณขางกูร บรรณาธิการ. สายลมเปลี่ยนทิศ...แต่ดวงจิตมิได้เปลี่ยนเลย : ผีแห่งชีวิตและเสียงเพลงปฏิวัติไทย, 526.

ว่าเป็นนโยบายของ พทท. ที่มีต่อบุคคลต่างๆ ในหลากหลายฐานะและชนชั้นที่ยัง
มีโอกาสเป็นมิตรและสนับสนุนการปฏิบัติได้ เรียกว่าพวก “แนวร่วม”...⁴⁰²

อย่างไรก็ดี เมื่อ พทท. ต้องต้อนรับแนวร่วมจำนวนมากหลากหลายชนชั้นในหลายเขตงาน
การปฏิบัติของ พทท. ที่มีต่อแนวร่วมจึงมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามสภาพและเงื่อนไขของแต่ละ
พื้นที่ แนวร่วมที่เดินทางไปแนวหลังจะได้รับการดูแลที่คิดว่าแนวร่วมในแนวหน้า โดยมีข้อสังเกต
คือแนวร่วมที่เดินทางไปยังแนวหลัง พทท. จะจำแนกให้อยู่ในกลุ่มของ “แนวร่วมชั้นสูง”

แนวร่วมชั้นสูงมักจะได้รับการรับรองตั้งแต่ช่วงเดินทางเข้าป่า ในที่นี้มีได้หมายความว่า
พทท. จะขจัดอุปสรรคความยากลำบากทั้งหมดได้ เพียงแต่พยายามอำนวยความสะดวกเบื้องต้น
เท่าที่เงื่อนไขอำนวย ดังกรณีของสมคิด สิงสง แม้จะพบว่าการเดินทางเข้าป่าของเขาต้องเดินเท้า
อย่างยากลำบากเพราะเป็นการเดินทางเพียงรูปแบบเดียว แต่เขาก็ได้รับการดูแลจาก พทท. เป็นอย่าง
ดี เมื่อเขาจะเดินทางต่อก็มีการจัดอาหารพิเศษเลี้ยงส่ง มีทหารคอยอารักขาระหว่างเดินทาง และ
พทท. ยังได้มอบหมายให้อุดม สีสุวรรณ สมาชิกพรรคระดับสูงและเป็นดูแลเรื่องงานแนวร่วมมารับ
เขาด้วยตนเอง ดังที่เขาได้บรรยายว่า

...จากคองมูลขึ้น ไปภูพาน ด้วยการเดินเท้าที่ใช้ระยะเวลาร่วมเดือน ในใจ
นึกว่าศูนย์กลางคงเป็นภูพาน แต่ก็ไม่ใช่ เมื่อค่ำวันหนึ่งมีการเลี้ยงส่งผมด้วย
ถ้วยเดียวเนื้อเลี้ยงผาผมเข้าใจว่าท่านผู้ที่จัดเลี้ยงให้แก่ผมในค่ำวันนั้นคงจะเป็น
สหายผู้ใหญ่อย่างน้อยต้องระดับภาค ท่านบอกผมเพียงแต่ว่าพรุ่งนี้จะต้องออก
เดินทางต่อไป

นักรบกลุ่มหนึ่งพาผมไปส่งข้ามแม่น้ำโขงแถวนครพนม มอบผมให้
ทหารลาว และพักอยู่เมืองท่าแขก (ฝั่งลาว) สัปดาห์หนึ่งแล้วถูกส่งขึ้นไป
เวียงจันทน์ด้วยรถยนต์ โดยที่ไม่รู้ว่าที่หมายของการเดินทางเป็นแห่งหนตำบลใด
รู้แต่เพียงว่าจะต้องเดินทางไปศูนย์กลางๆ ตามลำพังคนเดียว กับคนแปลกหน้าซึ่ง
ไม่รู้ว่าเป็นลาวหรือไทยเพราะไม่กล้าถามอีกนั่นแหละ

⁴⁰² ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ประวัติศาสตร์วิพากษ์ : สยามไทยกับปาตานี (กรุงเทพฯ :: มติชน, 2556), 14.

จากเวียงจันทน์ผมได้นั่งเฮลิคอปเตอร์เป็นครั้งแรกในชีวิต ไปพบ “ลุงสม” คุณอุดม สีสุวรรณ ที่เมืองไชยบุรี ที่ผมรู้ว่าลุงสมเป็นคนไทยเพราะเขาพูดกับผมด้วยภาษาไทยภาคกลาง และบอกผมว่ามารับไปศูนย์กลาง พวกเราแะกินข้าวมือเที่ยงที่หลวงพระบาง แล้วส.ลาวก็ไปส่งผมกับคณะลุงสมที่เมืองอุดมไชยภาคเหนือของลาว

ที่ค่ายพักแห่งนี้ผมพบว่าพรรคพวกที่คุ้นเคยกันมากหน้าหลายตามารวมกันที่นี่ เพื่อจะเดินทางไปศูนย์กลางเหมือนกัน ส่วนใหญ่แล้วเป็นชาวพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย (พสท.) ซึ่ง พคท. เขาถือว่าเป็นแนวร่วมอย่างที่ว่ามาแล้ว ในจำนวนนี้มี “ลาว คำหอม” หรือคำสิงห์ ศรีนอก บุญเย็น วอทอง ทองปักษ์ เพียงเกษ ฯลฯ รวมอยู่ด้วย คุณทองปักษ์ เป็นอดีตส.ส.ขอนแก่น สังกัดพรรคแนวร่วมสังคมนิยม เป็นบิดาของคุณอดิศร เพียงเกษ ซึ่งเข้าป่ากันทั้งครอบครัว

...⁴⁰³

สถานะของแนวร่วมชั้นสูงอาจได้รับการดูแลเป็นพิเศษโดยมีมีทหารพิทักษ์ติดตาม เช่นเดียวกับสมาชิกพรรคระดับสูง ซึ่งสมคิดได้เล่าว่า เมื่ออยู่ในป่าการจะแยกแยะใครเป็นพลพรรคของ พคท. นั้นไม่สามารถทำได้ เพราะทุกอย่างคือความลับ การแต่งกายก็เป็นเหมือนกันหมด แต่พอสังเกตได้บ้างว่าใครเป็นสมาชิกพรรคระดับสูงก็ตรงที่มีทหารพิทักษ์ติดตาม ในส่วนของสมคิดเขาก็มีทหารพิทักษ์ติดตามเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจมาจากบทบาทหน้าที่ของเขาที่ทำงานด้านการคิดการเขียนจึงต้องล่าเสียงอุปกรณ์ไปด้วยเวลาเดินทาง ซึ่งแนวร่วมคนอื่นๆอาจไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกในลักษณะเช่นเดียวกับเขา สมคิดกล่าวว่า “...ผมเองก็มีทหารพิทักษ์เหมือนกัน แต่แทนที่จะแบกภาระหน้าที่ในการอารักขา ให้ความปลอดภัยเป็นพิเศษ กลับมีหน้าที่เป็เครื่องพิมพ์ดีดกับกระดาษจนหลังแอ่น...”⁴⁰⁴

⁴⁰³ วัฒน์ วรรณยางกูร บรรณาธิการ. สายลมเปลี่ยนทิศ...แต่ดวงจิตมิได้เปลี่ยนเลย : ผลึกแห่งชีวิตและเสียงเพลงปฏิวัติไทย, 544-545.

⁴⁰⁴ เรื่องเดียวกัน, 546.

นอกจากนี้ แนวร่วมชั้นสูงส่วนใหญ่จะพักที่สำนัก A 30 ประเทศลาว ซึ่งต่อมาเป็นที่ตั้งสำนักงานของ “คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย” หรือ กป.ชป. องค์การแนวร่วมและสำนักงานฝ่ายต่างๆ ระหว่างที่รอปรึกษาหารือกันนั้นสมคิดยังได้เล่าอีกว่าเขามีเวลาว่างมาก เพราะไปอยู่ในฐานะแขก ไม่ต้องทำการสู้รบ แนวร่วมคนอื่นๆ ก็เจอสภาพเดียวกัน ราวพ.ศ. 2520 อุดม สีสุวรรณ จึงเปิดหลักสูตรเกี่ยวกับการเขียน โน้ตเพลง มีแนวร่วมในสำนักสนใจเข้าเรียนหลายคน อาทิ อติสร เพ็ญเกษ วิชา คัญทัพ ประสาร มฤคพิทักษ์ ฯลฯ ต่อมาสมคิดก็ยังไม่ได้อะไร เป็นเรื่องเป็นราว ด้วยความรู้สึกเบื่อหน่ายเขาจึงขออาสาไปแนวหน้าซึ่ง พลท. ก้อนมูมตี⁴⁰⁵ การพำนักในสำนัก A 30 ค่อนข้างสะดวกสบายเพราะได้รับความช่วยเหลือจากจีนและลาวโดยตรง จึงเป็นสถานที่เหมาะสมในการรับรองแนวร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่ พลท. ถือว่าเป็นแนวร่วมชั้นสูงดังที่ จันทนา ฟองทะเล ซึ่งเคยไปพักที่สำนัก A 30 ได้กล่าวไว้ว่า “...นี่คือแนวหลังที่ปลอดภัยที่สุดในชายแดนลาว...”⁴⁰⁶ และเขายังได้บรรยายสภาพความสะดวกสบายที่ได้รับจากที่นั่น ความว่า “... เราสร้างบ้านแปลงเมืองกันอย่างสนุกเพลิดเพลิน เพราะไม่มีงานหาอยู่หากินคอยรบกวนเป้าหมายของการใช้ชีวิต มีข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ เสื้อผ้า ยาสูบเหลือเฟือ มีเพื่อนฝูงหาเหล่าป้ามาจุนเจือไม่ขาดสาย...”⁴⁰⁷

นอกจากนี้ ประสาร มฤคพิทักษ์ ผู้นำนักศึกษาในยุค 14 ตุลา ยังได้เล่าว่าสำนัก A 30 ถือเป็นที่รวมของแนวร่วม ซึ่งเป็นแนวหลังและมีความปลอดภัยกว่า ดังที่เขากล่าวไว้ว่า

ไปอยู่ที่นั่นก็เพราะว่าเป็นที่รวมของปัญญาชนนายทุนน้อย ถือว่าเป็นแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์ คือเราไม่ใช่พวกคอมมิวนิสต์ ถือว่าเป็นพรรคแนวร่วม เขาจึงไม่ให้ไปอยู่แนวหน้า ต้องไปอยู่สำนักแนวร่วมที่เขตแนวหลังมันปลอดภัยกว่า⁴⁰⁸

⁴⁰⁵ เรื่องเดียวกัน, 540-543.

⁴⁰⁶ จันทนา ฟองทะเล. จากคอดยาวถึงภูผาจิ, 46.

⁴⁰⁷ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁰⁸ วัฒน์ วรรณขางกูร บรรณาธิการ. สายลมเปลี่ยนทิศ...แต่ดวงจิตมิได้เปลี่ยนเลย : ผลิกแห่งชีวิตและเสียงเพลงปฏิวัติไทย, 394.

ในส่วนแนวร่วมที่สังกัด กป.ชป. จะได้รับการดูแลจาก พทท. เป็นอย่างดีตามสถานะแยก จึงอาจได้รับสิทธิพิเศษที่แตกต่างจากแนวร่วมพื้นฐาน ดังปรากฏในกรณีของ ชัยวัฒน์ สุรวิชัย เขาเล่าถึงการดูแลจาก พทท. ในด้านที่อยู่อาศัย อาหารการกิน การรักษาพยาบาล ซึ่งเขาได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้ศึกษาไว้ว่า

...ที่อยู่มันเหมือนกับไม่ได้สมบูรณั้ก แต่มันมีบ้านเป็นหลังนะ มีบ้านเป็นไม้ไผ่ นะ แล้วก็อยู่เฉพาะของเรา หรือถ้าใครมีครอบครัว อาจารย์ธีรยุทธกับคุณตุ๊กแฟนเขาก็อยู่นะ ของคุณประสาร วิรติ พิระพล วิสา เขาก็จัดที่อยู่ให้เสร็จแล้วในแง่อาหารการกินนี่ พอดีที่นั่นส่วนใหญ่ก็มีสองส่วน ส่วนหนึ่งเราก็ปลูกผักปลูกพืชแล้วออกไปหาอาหารป่า เพราะแถวนั้นมีลาวเขาไปล่าสัตว์ แต่ว่าโดยหลักๆ ไอพวกหมูกระป๋องอะไรต่างๆก็มาจากจีน หมูกระป๋อง อาหาร การสนับสนุน ไอเนี่ยเขาก็มาจากทางจีน จีนนี่เขาสนับสนุนมาก...ปัญหาเรื่องหยุดยการรักษาพยาบาลค่อนข้างดี มันมีเคสเฉพาะที่ผมเจอกับตัวเอง พี่ไชแสง สุกใส เขาไม่สบาย มีปัญหาสายตา โรคอะไรของเขานี้ เขาอายุมาก เขาจะต้องไปรักษาตัวที่จีน เสร็จแล้วคนอื่นมีครอบครัวหมด ผมโสดคนเดียว ผมก็ต้องไปเป็นเพื่อนพี่ไชแสง ผมไปเป็นเพื่อนตอนนั้นจีนยังมีนโยบายให้ความสำคัญระหว่างพรรคกับพรรค... พอเข้าไปถึงจีน การต้อนรับคือดีมาก เขาถือว่าคุณ ไชแสงเป็นแขกของพรรค เป็นแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์ไทย ก็เท่ากับเป็นแขกพิเศษ... คุณ ไชแสงก็ไปรักษาที่เซี่ยงไฮ้ ไปโรงพยาบาลที่รักษาหายโดยเฉพาะ สหายเวียด สหายพม่า สหายประเทศต่างๆ... ก็ไปรักษาอยู่เดือนกว่าๆ เขาก็ต้อนรับอย่างดี จากนั้นก็ไปทัศนศึกษารวมไป 3-4 เดือน ไปปี 20...⁴⁰⁹

จะเห็นได้ว่าแนวร่วมชั้นสูงซึ่งพำนักในแนวหลังและส่วนใหญ่สังกัดใน กป.ชป. ได้รับการดูแลจาก พทท. เป็นอย่างดี ตั้งแต่การเดินทาง การจัดการเรื่องที่อยู่อาศัย อาหารการกิน การรักษาพยาบาล ซึ่งถือว่ามีความสะดวกสบายกว่าแนวร่วมพื้นฐานที่เป็นนักศึกษาปัญญาชนและบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้สังกัดพรรคการเมือง หรือเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง ขณะที่แนวร่วมพื้นฐานส่วน

⁴⁰⁹ ชัยวัฒน์ สุรวิชัย นักวิชาการ, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2562.

ใหญ่จะเดินทางเข้าสู่เขตงานในแนวหน้าในภาคอีสาน ภาคเหนือ และภาคใต้ เนื่องจากมีจำนวนมากกว่าแนวร่วมชั้นสูง และบางคนไม่ได้รู้จักกับ พทท. มาก่อน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อแนวร่วมพื้นฐานเข้าสู่เขตงาน สหายที่อยู่มาก่อนก็จะให้การต้อนรับผู้มาใหม่เป็นอย่างดีตามสภาพที่เหมาะสม ซึ่งอาจไม่สะดวกสบายแต่ถือว่ามีพิเศษกว่าปกติ

1.2 การจัดการศึกษาอบรม

แนวร่วมที่เข้าร่วมกับ พทท. ในเขตป่าเขาจะต้องเข้ารับการศึกษาอบรมตามที่พรรคกำหนดให้ก่อนที่จะรับมอบภารกิจใดๆ แม้โดยสถานะของแนวร่วมจะถือว่าเป็น “แขก” และ พทท. ยึดถือหลักการ “ความเป็นอิสระต่อกัน” แนวร่วมจึงไม่ต้องขึ้นต่อ พทท. ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้ว แนวร่วมอยู่ใต้การนำของ พทท. การจัดการศึกษาอบรมแนวร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเมื่อทั้งสองฝ่ายอยู่ในขบวนการปฏิวัติเดียวกัน อีกทั้งแนวร่วมเองก็มีความเต็มใจที่จะศึกษาเรียนรู้จาก พทท. ด้วยความชื่นชม เชื่อมั่น ในการต่อสู้ของ พทท. ตั้งแต่เมื่อเคลื่อนไหวยู่ในเมือง ดังนั้นจึงไม่มีแนวร่วมที่ปฏิเสธการศึกษาอบรมที่ พทท. เป็นผู้จัดการให้ ทุกคนต่างเข้าร่วมศึกษาอย่างกระตือรือร้น

พทท. เริ่มจัดให้มี “โรงเรียนการเมืองการทหาร” ภายหลังที่มีแนวร่วมในเมืองเข้ามาสมทบตั้งแต่ก่อนกรณี 6 ตุลาคม และหลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 เมื่อแนวร่วมทะลักเข้าร่วมกับ พทท. ในเขตป่าเขาอย่างถล่มทลาย การจัดตั้งโรงเรียนการเมืองการทหารในช่วงเวลานี้จึงเป็นการจัดตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองการเข้าร่วมของแนวร่วม และเพื่อหล่อหลอมแนวร่วมด้วยหลักสูตรการเรียนที่ พทท. เป็นผู้กำหนด โดยระยะเวลาการเรียนในโรงเรียนการเมืองการทหารใช้เวลาไม่นาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเงื่อนไขของแต่ละเขตงาน แต่แนวร่วมที่เข้าป่าหลังกรณี 6 ตุลาคม จะมีระยะเวลาเรียนที่นานกว่าแนวร่วมที่เข้าป่าก่อนหน้านั้น เพราะ พทท. ได้เตรียมความพร้อมไว้บางส่วน ดังที่ ชาญวิทย์ อร่ามฤทธิ์ ซึ่งเข้าป่าในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2519 เล่าไว้ว่าเมื่อเข้าสังกัดกองทหารในฐานะที่มั่นภาคเหนือ เขาก็ได้รับการฝึกทหารอย่างย่อด้วยเวลาเพียงสามวันโดยสหายชาวม้งเป็นผู้ฝึกให้ ขณะที่แนวร่วมที่เข้ามาหลังกรณี 6 ตุลาคม เขตงานได้เปิดโรงเรียนการเมืองการทหาร แต่ละรุ่นใช้เวลาเรียนกันหลายเดือน⁴¹⁰

แนวร่วมที่เข้าร่วมกับ พทท. ทั้งนักศึกษาปัญญาชน นักการเมือง ผู้นำกรรมกรชาวนา และบุคคลผู้รักชาติรักประชาธิปไตยวงการต่างๆ จะได้รับการศึกษาในเนื้อหาที่ไม่ต่างกัน โดยทั่วไปคือ

⁴¹⁰ ชาญวิทย์ อร่ามฤทธิ์. เส้นทางเพลงชีวิต ความคิด ความใฝ่ฝัน, 127.

หลักสูตร “การเมืองการทหาร” แบ่งเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สำหรับเนื้อหาที่ศึกษา ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของ พลท. สรรนิพนธ์เหมาเจ๋อตุ๋ง แนวทางการต่อสู้ของพรรค แลกเปลี่ยน 30 ปี ของ พลท. น โยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ มติ 19 รวมทั้งทฤษฎีต่างๆ ที่ล้วนแล้วแต่เป็นเนื้อหาจากการ ปฏิวัติจีนทั้งสิ้น ซึ่ง จิระนันท์ พิตรปรีชา ผู้ที่ได้ผ่านประสบการณ์ศึกษาอบรมที่สำนัก A 30 กล่าวถึง เนื้อหาที่เธอได้เรียน ซึ่งทำให้เธอเข้าใจแนวทางต่อสู้ของพรรคและสามารถเชื่อมโยงกับการ เคลื่อนไหวในเมืองที่ผ่านมา เธอได้เล่าไว้ว่า

...ชั้นเรียนของเรามีด้วยกันสิบคนภายใต้การดูแลของสหายใหม่กับสหาย เพชร หลักสูตรเป็นเรื่องของการศึกษาประวัติพรรคคอมมิวนิสต์ไทย ให้ความรู้ เกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ นับแต่การก่อตั้งพรรค ซึ่งนั่นเองจดจำปีพ.ศ. ไม่ ค่อยจะได้ ที่สำคัญก็เช่น “วันเสียดินแดน 7 สิงหาคม” กับ “การประชุมสมัชชา พรรค” ครั้งต่างๆ ซึ่งเป็นการกำหนดทิศทางนโยบายการต่อสู้และเลือกตั้งผู้นำ สูงสุดของพรรค อันได้แก่ คณะกรรมการการเมืองกับเลขาธิการพรรค ซึ่ง ในช่วงระยะนั้นเป็นบุคคลลับกับผู้ประสงค์จะใช้นามว่า สหายมิตร สมานันท์

สหายใหม่คอยแจกเอกสารเย็บเล่มให้เราอ่านก่อนสัมมนาในแต่ละหัวข้อ เราค่อยๆ เรียนรู้ว่าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยยังคงยึดมั่นในแนวทาง “ต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธในชนบท ใช้ชนบทล้อมเมือง แล้วยึดเมืองในที่สุด” ติดตาม รอยเหมาเจ๋อตุ๋งอย่างแนบแน่น... จะเป็นเพราะเอกสารพรรคมีอยู่น้อยเกินไป หรือ เป็นความจงใจก็ตาม ที่ “สรรนิพนธ์เหมาเจ๋อตุ๋ง” ถูกบรรจุเข้ามาในหลักสูตรและ เราได้รับการชี้ชวนให้ศึกษาในฐานะคัมภีร์ปฏิวัติ โดยไม่มีการเปิดโอกาสให้ใช้ วิจารณ์ส่วนตัว...⁴¹¹

เนื้อหาที่ พลท. นำมาใช้สอนก่อให้เกิดคำถามภายในใจแนวร่วมบางส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนที่มีความฉะฉานในการคิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์สิ่งต่างๆ เนื่องจาก เห็นว่า พลท. ยึดถือแนวทางการปฏิวัติแบบจีนอย่างตายตัว ใช้แนวทางสำเร็จรูปที่ไม่ผ่านการ วิพากษ์วิจารณ์ แนวร่วมบางส่วนจึงเกิดความกังขาขึ้นในใจถึงแนวทางการต่อสู้ของ พลท. ดังที่ เกิด

⁴¹¹ จิระนันท์ พิตรปรีชา, อีกหนึ่งฟางฟืนบนทิวกรมทางของชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: แพรว, 2549), 137-138.

ภูมิ ใจดี ซึ่งเป็นแนวร่วมผู้ที่ได้รับการศึกษาที่สำนัก A 30 พร้อมกับจิระนันท์และผู้ร่วมคณะคนอื่นๆ กล่าวถึงเนื้อหาที่ได้เรียนซึ่งเขาเห็นว่า “ไม่ค่อยจะได้เรื่องได้ราวนัก” ดังนี้

...ต้องบอกว่าการศึกษาของพวกเราไม่สู้จะได้เรื่องได้ราวเท่าใดนัก เนื่องจากทางจัดตั้งเน้นถ่ายทอดความคิดของเหมาเจ๋อตุงที่เกี่ยวกับทฤษฎี 3 โลก เป็นหลัก ซึ่งทำให้จำกัดกรอบความคิดมากเกินไป และทำให้พวกเราหลายคนไม่เห็นด้วย บทเรียนของเวียคนามที่มีความใกล้เคียงทั้งระยะเวลาและความจริงกว่า กลับไม่สนใจ

นอกจากนี้ จัดตั้งยังให้ความรู้เกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง การปราบปรามในเมือง การจับกุมคุมขัง กระทั่งนำไปสู่การหลบหนีมาอยู่ในเขตป่าเขา ในชนบท และจับอาวุธขึ้นสู้ ซึ่งพรรคเห็นว่าแนวทางที่ถูกต้องและนำไปสู่ชัยชนะ คือการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ วิทยาศาสตร์ชนบท ล้อมเมือง และยึดเมืองในที่สุด ผู้ในเมืองมีแต่ถูกจับกุมและถูกฆ่า

พรรคได้สรุปบทเรียนมาแล้วว่า ต้องเดินทางตามรอยเหมาเจ๋อตุงเท่านั้น การปฏิวัติของไทยจึงจะได้รับชัยชนะ...⁴¹²

อย่างไรก็ดี เนื้อหาบทเรียนการปฏิวัติจีนคงเป็นสิ่งที่แนวร่วมได้รับการศึกษาเหมือนกันทุกเขตงาน การศึกษาทำความเข้าใจการปฏิวัติจีนก็เพื่อนำมาใช้ในสังคมไทย แต่เนื้อหาที่ห่างไกลจากสังคมไทยเป็นเรื่องยากในการทำความเข้าใจสภาพที่แตกต่างกันระหว่างสังคมจีนกับสังคมไทย นอกจากรับรู้ว่าเป็นแนวทางที่ ผกท. ยอมรับและเห็นว่าถูกต้องในการชี้นำการปฏิวัติสังคมไทย ซึ่งวันลา วันวิไล ได้เล่าการศึกษาในป่าของเขาไว้ว่า

...บทเรียนบทแรกของเราคือใครสร้างใครเลี้ยงที่กล่าวว่าชนบทเป็นผู้ผลิตหลักในการเลี้ยงสังคม แต่บทสำคัญคือ นิพนธ์ ของเหมาเจ๋อตุง ว่าด้วยการต่อสู้ที่จิ้งกัซซาน ผมอ่านแล้วไม่เข้าใจอะไรเลย มีการอภิปรายกัน กระทั่งตอนกระแทนพอรู้ว่าจิ้งกัซซานเป็นที่มั่นในชนบทแห่งแรกๆ ของการต่อสู้

⁴¹² เทิดภูมิ ใจดี. เทิดภูมิคนรักแผ่นดิน, 142-143.

ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน แปลเป็นนัยได้ว่าเป็นหนทาง การต่อสู้ที่ถูกต้อง
 ตะนาวศรีจะต้องเป็นจิ้งก้าน⁴¹³

ไม่เพียงเนื้อหาการปฏิวัติจีนจะปรากฏในการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ยังพบว่าห้องสมุดใน
 บางเขตงานขาดแคลนหนังสือที่จะให้การศึกษาอย่างรอบด้าน หนังสือที่พบโดยส่วนใหญ่เกี่ยวกับ
 ทฤษฎีการปฏิวัติจีน ทฤษฎีการปฏิวัติมาร์กซ์-เอ็งเกลและเลนิน นอกนั้นเป็นนิยายการปฏิวัติจีน เช่น
 “วีรชน” “จางซือเต๋อ” และ “หลิวหูหลาน” วันลา วันวิไล ได้เล่าถึงผลจากการขาดแคลนแหล่ง
 ความรู้อื่นๆ ในเขตงานตะนาวศรี ซึ่งเขากล่าวไว้ว่า

...ด้วยเหตุนี้พวกเราทุกคนจึงมีปัญหาเล็กๆ เพียง 2 อย่าง เท่านั้นคือ อย่าง
 แรก รู้แต่เรื่องปฏิวัติ เรื่องอื่นไม่รู้ ไม่ว่าจะเป็นการเมือง การปกครอง กฎหมาย
 เรื่องราวของต่างประเทศ เศรษฐกิจ การศึกษา และสังคม อย่างที่สอง รู้แต่การ
 ปฏิวัติแนวทางนี้ วิธีคิด วิธีมองปัญหาเป็นอย่างเดียวกันหมด คอยกันไปคุยกันมาทำ
 ให้รู้สึกได้ว่าถ้าห้องสมุดนี้เป็นผลพวงหนึ่งของความคิดเหมาเจ๋อตุง ความคิดแบบ
 นั้นก็ดูจะไม่ฉลาดหลักแหลมอะไรเลย...⁴¹⁴

ทั้งนี้การขาดแคลนหนังสือคงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในบางเขตงาน เพราะบางเขตมีหนังสือที่
 หลากหลาย มีการจัดเก็บในห้องสมุด และทำระบบยืมคืนเพื่อให้ทุกคนได้อ่านกันอย่างทั่วถึง ขณะที่
 บางเขตงานไม่ปรากฏบรรยากาศเช่นนั้น ดังที่ จันทนา ฟ่องทะเล ได้เล่าประสบการณ์ที่เขาพบเจอ
 ในฐานที่มั่นสองแห่ง ซึ่งเปรียบเทียบให้เห็นบรรยากาศการศึกษาที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง คือฐาน
 ที่มั่นดอยยาวและฐานที่มั่นผาจี โดยจันทนาได้บรรยายว่า

...ผมได้มีโอกาสประกอบกิจกรรมแบบปัญญาชนอีกครั้งหนึ่งหลังจาก
 มั่นได้จับสั้นลงตั้งแต่ต้นปี 2520 ที่ดอยยาว คือไม่มีหนังสือให้อ่าน นอกจากสรร
 นิพนธ์เหมา เจ๋อตุง, ความสัมพันธ์ใหญ่ 10 ประการของเหมา เจ๋อตุง, แดงการณ์
 30 ปี, บุคคลใหม่แห่งลัทธิคอมมิวนิสต์ ผู้คิดอาวุธความคิดเหมา เจ๋อตุง ฯลฯ ที่
 โรงเรียนการเมืองการทหาร ดอยยาว ผมเคยไปค้น โกวังเก็บของหน่วยพลาธิการ

⁴¹³ วันลา วันวิไล, ตะนาวศรี...ที่ตะนาวศรี, (ม.ป.ม.: ม.ป.พ., ม.ป.ป.), 38.

⁴¹⁴ เรื่องเดียวกัน, 89.

และพบวารสารชาวคอมมิวนิสต์ไทย (ชคท.) โดยบังเอิญผมหยิบมาแอบอ่านได้ไม่กี่วันก็ถูกเรียกเก็บคืน เพราะถือว่าเป็นเอกสารภายใน

แต่ที่ผาจีผมได้อ่านหนังสืออย่างเสรี และพบว่าไม่เฉพาะนักศึกษาเท่านั้น แม้แต่ชาวบ้านก็มีโอกาสได้อ่านหนังสือ เพราะหน่วยงานของนักศึกษาได้จัดตั้งห้องสมุดที่มีการยืมอ่านได้โดยสะดวก ผมรู้สึกประหลาดใจเอามากๆเมื่อเห็นเด็กหญิงชานาจากแม่เลี้ยงอ่านหนังสือเรื่อง *ต้นส้มแสนรัก* และนักศึกษาพูดคุยกันคร่ำครวญเรื่องภาวะการณ์ต่อสู้ในจิตใจของบาทหลวงเซอร์ก็อูส ตัวละครในนิยายของตอลสตอย ผมจึงฉกฉวยช่วงสั้นๆที่แวะเวียนเข้าไปพำนักในผาจีตะลุยอ่านทุกอย่างที่ขวางหน้าอย่างหิวกระหาย

ที่นี่ผมได้อ่านบทหนึ่งของ *ชีวิตสมรส*, *ความตายของอิวานอิลิช*, *มายาชีวิต* ของตอลสตอย *ผู้บริสุทธิ์* ของอัลเบิร์ต *การมั่วสุมเสรีภาพ* ของโยเวิร์ต ฟาสต์ *ท้อปบูตทมิฟ* ของแจ็ก ลอนดอน *มายา* ของริชาร์ด บาค *ต้นส้มแสนรัก* ของโจเซฟ วาสคอนเซลอส *สัตว์สงคราม* ของเฟรเดอริก ฟอร์ไซซ์ *หมอมือครองเมือง* ของอาเธอร์ มิลเลอร์ *เรือโรงงาน* ของทาคิจิ โทบายาชิ *โองการแข่งน้ำและข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ไทยลุ่มน้ำเจ้าพระยา* ของจิตร ภูมิศักดิ์ *เพลินจิตหมายเลข 4* ของซัชชินทร์ ไชยวัฒน์⁴¹⁵ ได้อ่านนิตยสาร *โลกหนังสือ* ของสุชาติ สวัสดิ์ศรี และหนังสือพิมพ์ *มติชนรายวัน*...

สำหรับกรณีของฤดี เริงชัย เธอมีโอกาสดูศึกษากับสมาชิกระดับสูงของพรรค คือ ชาญกรัสปุระ หรือ สหายนิล ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นคนนำการศึกษาคณะของเธอที่แวะพักบริเวณใกล้แม่น้ำโขงก่อนที่จะเดินทางไปยังที่หมาย คณะเดินทางที่ฤดีได้ร่วมทางไปด้วยถือเป็นคณะพิเศษ เพราะจัดเป็นคณะ “ผู้หลักผู้ใหญ่” มีสมาชิกพรรคระดับสำคัญหลายคน เช่น สหายใหม่ สหายลัดดา อาจารย์ประวุฒิ ศรีมันตระ อนุช อาภาภิรม สหายวิกรม อาจารย์ผสม เพ็ชรจำรัส, พิรุณ นัฏรวานิช อาจารย์ชลธิรา สัตยาวัฒนา เป็นต้น ในการศึกษาครั้งนั้น สหายนิลได้บรรยายเรื่องขบวนการกรรมกรสากล ประวัติพรรคบอลเชวิค ประวัติพรรคคอมมิวนิสต์จีน รวมถึงนำศึกษามติ 19 และนโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อของ พลท. ที่ปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2519⁴¹⁶ ในครั้งนั้นหมอรุ่ง

⁴¹⁵ จันทนา ฟองทะเล. จากคอยยาวถึงภูผาจี, 166-167.

⁴¹⁶ ฤดี เริงชัย. หยอดหนึ่งในกระแสดารา, 173.

ซึ่งเดินทางเข้าเขตงานน่านได้ก่อนกรณี 6 ตุลาคม ได้รับอนุญาตให้ร่วมศึกษาทฤษฎีที่มีสหายนิลเป็นผู้บรรยายเช่นเดียวกัน เธอกล่าวว่าได้พบเพื่อนร่วมกิจกรรม จัดตั้งจากในเมือง พิรุณ ฉัตรวานิช และอาจารย์ชลธิรา สัตยวัฒน์ อีกด้วย⁴¹⁷ จากข้อมูลข้างต้นสังเกตได้ว่าเนื้อหาที่ลุดีได้ศึกษามีความหลากหลายมากกว่าคณะของจิระนันท์ที่สำนัก A 30 ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าคณะนี้ประกอบไปด้วย “ผู้หลักผู้ใหญ่” ทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิ อีกทั้งหลายคนเป็นสมาชิกพรรค สหายนิลผู้ได้ชื่อว่าเป็นนักทฤษฎีคนสำคัญและมีความรู้กว้างขวางจึงได้รับมอบหมายให้มานำการศึกษา จึงอาจมองได้ว่าเป็นการจัดการแนวร่วมรูปแบบหนึ่งของ พลท. โดยการวางคนให้เหมาะสมกับคณะ “ผู้หลักผู้ใหญ่” ที่จะรับการศึกษา

โดยส่วนใหญ่แนวร่วมที่เข้าป่าหลังกรณี 6 ตุลาคม จะได้รับการศึกษาอบรมหลักสูตรการเมืองการทหารผ่านหลักสูตรระยะสั้นที่ พลท. เป็นผู้กำหนด แต่เขตงานภาคใต้ยังไม่มีความสนใจอำนวยให้เปิดโรงเรียนการเมืองการทหารเช่นภาคเหนือและภาคอีสาน เพราะยังไม่มีความมั่นใจห่างไกลจากศูนย์การนำและไม่มีการหนุนช่วยจากแนวหลังต้องพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้แนวร่วมในเขตงานภาคใต้จึงได้รับการจัดสรรงานตามความเหมาะสมก่อน แล้วจึงทำการศึกษาและปฏิบัติงานควบคู่กัน อาจใช้เวลาช่วงเช้าหรือเย็นในการจัดกลุ่มศึกษาอภิปรายในกลุ่มจัดตั้ง หรือมอบหมายให้มีผู้มาให้ความรู้ในขณะที่ยังทำงานอื่น ๆ ที่มีความพร้อมแนวร่วมจะได้รับการศึกษาอบรมก่อนมอบหมายงานให้ทำ เช่นในภาคเหนือ ภาคอีสาน และแนวหลังในประเทศลาว

ตัวอย่างการศึกษาและปฏิบัติงานควบคู่กันปรากฏในกรณีของสหายช่วง หรือธงชัย สุวรรณวิหค ซึ่งได้เข้าป่าในเขตงานเขาแก้ว จังหวัดพัทลุง หลังจากเดินทางเข้าเขตงานและผ่านพิธีต้อนรับเขาได้รับการจัดตั้งเป็น พลท. แต่ละคนจะประจำหมวดต่างๆ ได้แก่ หมวดทหารประจำค่าย หมวดทหารการผลิต หมวดพลาธิการ สำหรับสหายช่วงอยู่ในหมวดทหารประจำค่าย ตำแหน่ง “รองผู้บังคับหมู่” โดยที่เขายังไม่ได้รับการศึกษาอบรมจากโรงเรียนการเมืองการทหาร เนื่องจากในช่วงเวลานั้นภาคใต้ยังไม่มีความพร้อมโรงเรียนการเมืองการทหารแบบประจำการ อีกทั้งการไม่มีความมั่นใจแบบภาคเหนือทำให้ต้องย้ายฐานที่ตั้งไปเรื่อยๆ อย่งไรก็ตาม สหายช่วงก็มองว่าการทำงานเปรียบเหมือนการเรียน เพราะเขาต้องเตรียมตัวเองให้พร้อมก่อนเข้าสู่หน่วยรบและปฏิบัติงานมวลชน ดังที่เขาว่าว่า “...ที่นี่เปรียบเสมือนโรงเรียนการเมืองการทหารในภาคสนาม เพราะทุกคนต้องฝึก

⁴¹⁷ พิทักษ์ ชัยสูงเนิน, *บันทึกหมอนป่า*, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2550), 151.

ทหารและเรียนการเมืองไปพร้อมๆกับปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละหมวดไปด้วยในเวลาเดียวกัน...”⁴¹⁸ สหายช่วงได้ทำงานและเรียนการเมืองการทหารไปควบคู่กัน โดยช่วงเข้าฝึกการทหาร กลางวันทำงานที่ได้รับมอบหมาย และเวลาค่ำศึกษาการเมือง ในหนึ่งวันจึงเต็มไปด้วยบทเรียนที่ต้องฝึกฝน เรียนรู้ทั้งการใช้แรงงาน และการศึกษาทางการเมือง สหายช่วงได้เล่าถึงบรรยากาศการทำงานที่ควบคู่กับการเรียนไว้ว่า

...ตอนเช้า พวกผมต้องฝึกแถว วิ่งออกกำลังกาย และฝึกทหาร ส่วนตอน กลางวันจึงปฏิบัติงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งส่วนใหญ่ก็ออกไปช่วยทำ ไร่ ตัดไม้เคี่ยมป่า และขนเสบียง จนกระทั่งเวลา 19.00 น. พวกเราจะรวมพลกัน อย่างเป็นระเบียบที่โรงเรียนเพื่อศึกษาการเมืองและคำสั่งสำหรับปฏิบัติภารกิจใน วันต่อไป

วิชาการเมืองบทแรกที่ถูกกำหนดให้ศึกษาและอภิปรายกันอย่างละเอียด ให้เห็นถึงปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมก็คือ “นัย 10 ข้อ” กับ “ท่วงทำนองในการทำงาน 3 อย่าง” ของนักรบปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย...⁴¹⁹

นอกจากการศึกษาการเมืองการทหารแบบรวบรัด เมื่อสหายช่วงได้รับมอบหมายให้ ปฏิบัติงานมวลชนเขาต้องทำการศึกษาเข้มมุ่งและทฤษฎีงานมวลชนเพื่อไปปลุกกระดมความคิดและ จัดตั้งแกน ซึ่งสหายช่วงเล่าว่าในเขตงานของเขา กรรมการพรรคประจำเขตจะกำหนดเข้มมุ่งงาน มวลชนในเขตที่รับผิดชอบ เป็นแนวทางที่ต้องยึดถือปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยที่หน่วยจรยุทธ์ทุก หน่วยต้องนำไปศึกษาอภิปรายเพื่อแปรเข้มมุ่งมาสู่การปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบทุกๆสองหรือสาม เดือน เพื่อให้มั่นใจว่าการปฏิบัติงานได้บรรลุผลตามที่กำหนดไว้ ดังที่สหายช่วงได้เล่าการเตรียมตัว ก่อนไปทำงานมวลชนไว้ ความว่า

...สำหรับผม ก่อนจะรับหน้าที่ลงไปทำงานมวลชน ผมได้รับการศึกษา ทฤษฎีมวลชนของพรรคอย่างละเอียดมาแล้ว สารสำคัญของการศึกษาคือ ลักษณะสังคมไทย แนวทางและนโยบายการปฏิวัติเพื่อเอกราชประชาธิปไตยของ

⁴¹⁸ ธงชัย สุวรรณวิหค, จากสงครามประชาชน ผู้การโค่นล้มทุนสามานย์เผด็จการทักษิณ, (นนทบุรี: กรีน ปัญญาญาณ, 2556), 54-56.

⁴¹⁹ เรื่องเดียวกัน, 58-59.

สังคมไทย รวมทั้งลักษณะชนชั้นในชนบท และแนวทางมวลชนในการทำงาน
มวลชน

การศึกษาทฤษฎีการเมืองนั้น ผมพอที่จะเรียนรู้และเข้าใจได้ดี เพราะ
พื้นฐานการศึกษาที่มีอยู่เดิม แต่ปัญหาที่เป็นหัวใจของการทำงานมวลชนซึ่งนับว่า
ยากยิ่งก็คือ การยึดกุมวิธีคิดวิธีทำการระดมมวลชนเข้าร่วมการปฏิบัติ หรือที่เรียก
กันว่า “**แนวทางมวลชน**” หากต้องอาศัยการปฏิบัติในเชิงการจัดการที่ละเอียด
ซับซ้อน ต้องสามารถระดมความเชื่อถือ ความเชื่อมั่นศรัทธาให้รวมศูนย์มาอยู่
ภายใต้การนำของเรา...⁴²⁰

อีกตัวอย่างหนึ่งในการศึกษาควบคู่กับทำงาน คือ กรณีของสหยาสมพร หรือสุทธาชัย ยิ้ม
ประเสริฐ ซึ่งเป็นการศึกษาภายในกลุ่มจัดตั้งของตนเอง มีการกำหนดหัวข้อและอภิปรายในกลุ่ม
สหยาสมพรเล่าบรรยากาศการศึกษาภายในหน่วยจัดตั้งซึ่งมีทั้งหมด 5 คน เขาบรรยายไว้ว่า

...นอกจากงานด้านการผลิตแล้ว ยังต้องจัดเวลาอีกส่วนหนึ่งสำหรับการ
ประชุมหน่วยและจัดการศึกษา ในวันนี้เวลาบ่าย ก็มีการจัดประชุมหน่วยคุณ
สมชายเป็นครั้งที่สอง โดยมีการแลกเปลี่ยนกันเรื่องทั่วไป และมีการศึกษาเรื่อง
“ขยัน ประหยัด เรียบง่าย อุดหนุน” ในหนังสือ ชีวิตศรัทธาชน ผลการศึกษาเน้นที่
ประเด็นการเรียกร้องตนเอง ดัดแปลงตนเอง ให้ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย โดยนำหลัก
ทฤษฎีมาประสานเข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวัน ตามแบบที่เรียกว่า “การศึกษา
ประสานกับการปฏิบัติ” หรือที่คุณตรรกชอบเรียกว่า “ศึกษาเป็นใช้เป็น” พวกเรา
ศึกษาเป็นตอนๆตามหนังสือ...⁴²¹

นอกจากการศึกษาภายในหน่วยจัดตั้งแล้ว การฟังวิทยุก็ถือเป็นการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่ง
ซึ่งการศึกษาผ่านวิทยุโดยการฟังเป็นการศึกษาด้วยตนเองที่ทำให้เกิดการหล่อหลอมทางความคิด
เช่นเดียวกับที่แนวร่วมส่วนใหญ่กระทำตอนอยู่ในเมือง ทว่าครั้งนี้มีความแตกต่างออกไปเพราะ
พลท. เป็นผู้ควบคุมเนื้อหาที่จะศึกษาไม่ให้ออกนอกกรอบการปฏิบัติ สหยาสมพรเล่าว่ามีการศึกษา
ผ่านการฟังวิทยุ ได้แก่ สปท. ซึ่งต้องฟังเป็นประจำทุกวัน และวิทยุของพรรคที่พรรคน้อง เช่น วิทยุ

⁴²⁰ เรื่องเดียวกัน, 68-70.

⁴²¹ สุทธาชัย ยิ้มประเสริฐ, *หน้าป่า บันทึกการต่อสู้ในเขตป่าเทือกเขาบรรทัด*, (กรุงเทพฯ: อาน, 2558), 63-64.

ลาว วิทยาลัยนอย และวิทยุปักกิ่ง โดยเฉพาะวิทยุปักกิ่งต้องฟังเป็นประจำเกือบเท่า สปท. ที่เดียว การรับฟังวิทยุของพรรคที่พรรคน้องนั้นเพื่อให้รู้ถึงสถานการณ์ที่กว้างขึ้น วิทยุปักกิ่งทำให้สามารถติดตามความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก แม้บางเรื่องจะไม่เข้าใจนัก โดยเฉพาะเหตุการณ์ภายในจีน⁴²²

การจัดการศึกษาอบรมให้กับแนวร่วมอยู่ภายใต้กรอบการปฏิบัติ มีลักษณะจำกัดความคิด โดยที่ พคท. เน้นให้การศึกษาเกี่ยวกับการปฏิวัติจีน พรรณิพนธ์เหมาเจ๋อตุง ถึงแม้ พคท. จะกล่าวว่าพรรคยึดถือแนวคิดมาร์กซ์-เลนินและเหมาเจ๋อตุง แต่ดูเหมือนว่าแนวคิดของมาร์กซ์-เลนินถูกนำมาศึกษาน้อยกว่าแนวคิดของเหมาเจ๋อตุงเสียอีก อย่างไรก็ดี แม้จะเกิดข้อกังขาแต่แนวร่วมก็มีความตั้งใจที่จะศึกษา ทั้งนี้เพราะคาดหวังการมีส่วนร่วมในขบวนการปฏิวัติ อีกทั้งต้องการความกระจ่างในเรื่องเกี่ยวกับ พคท. ที่ปิดลับเมื่อครั้งเคลื่อนไหวในเมือง ด้วยเหตุนี้แนวร่วมส่วนใหญ่จึงนิยมใจศึกษาอย่างเร่าร้อน ดังนั้นเมื่อผ่านการศึกษามาจากโรงเรียนการเมืองการทหารหลายคนได้นำทฤษฎีที่ได้เรียนรู้ไปประสานกับการปฏิบัติ ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ การศึกษาอบรมจาก พคท. นำไปสู่การดัดแปลงตนเอง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เคยเกิดขึ้นกับกลุ่มซ้ายจัดในเมืองมาก่อน แต่ครั้งนี้การดัดแปลงตนเองจะเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางทุกเขตงานที่มีแนวร่วมจากในเมือง

1.3 การดัดแปลงตนเองของแนวร่วม

การดัดแปลงตนเองเป็นกระบวนการที่สืบเนื่องจากการศึกษาทฤษฎีการเมือง ซึ่งส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนความคิดและการใช้ชีวิตของแนวร่วม โดยเฉพาะแนวร่วมที่จัดอยู่ในชนชั้นนายทุนน้อย ได้แก่ นักศึกษาปัญญาชน และบุคคลผู้รักความเป็นธรรมในวงการต่างๆ ปัญหาการดัดแปลงตนเองของแนวร่วมมาจากลักษณะเดิมทางชนชั้นที่ พคท. มองว่ามีโลกทัศน์แบบชนชั้นนายทุนน้อย จึงต้องขจัดโลกทัศน์จากสังคมนเก่าเพื่อดัดแปลงตนเองให้คิดและรู้สึกแบบชนชั้นกรรมาชีพ การดัดแปลงตนเอง จึงเป็นการแก้ไขปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับชีวิตใหม่ โดยมุ่งเน้นไปที่การปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ การใช้ชีวิต ความรู้สึกจิตใจ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การดัดแปลงตนเองมุ่งปรับเปลี่ยนตัวตนเดิมของแนวร่วมทั้งรูปธรรมและนามธรรม เพื่อให้แนวร่วมมีความเป็นชนชั้นกรรมาชีพ ในที่สุดแล้วแนวร่วมจะต้องยกระดับจิตสำนึกให้ก้าวหน้าที่สุด เมื่อจิตสำนึกก้าวหน้าแล้วพฤติกรรมที่ปรากฏออกมา ก็จะเป็นไปในลักษณะสอดคล้องเหมาะสมกับแนวทางปฏิวัติ

⁴²² เรื่องเดียวกัน, 106.

แนวร่วมส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิเสธการตัดแปลงตนเอง เมื่อมีการเรียกร้องจากพรรคให้น้อมใจศึกษาจากกรรมกรชาวนาแนวร่วมต่างตอบรับอย่างเร่าร้อน แม้จะมีบางส่วนตั้งคำถามต่อวิธีการตัดแปลงตนเองแต่ก็ไม่ถึงกับโต้แย้งอย่างสิ้นเชิง เพียงแค่มองว่าเป็นความผิดพลาดเชิงหลักการหรือเห็นว่าเป็นความบกพร่องของตนเอง อย่างไรก็ตามภาพรวมในช่วงแรกทุกคนต่างมีความเร่าร้อนที่จะตัดแปลงตนเองให้เป็นชนชั้นกรรมาชีพ พร้อมทั้งจะหลอหลอมตนเองให้เข้ากับสภาพของขบวนการปฏิวัติอย่างเต็มใจ ซึ่งผู้ศึกษาได้จำแนกการตัดแปลงตนเองที่ปรากฏในขบวนการปฏิวัติมี 5 ด้านที่สำคัญ ดังนี้

การใช้ชีวิตรวมหมู่เป็นการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเพื่อภารกิจปฏิวัติ ในเขตงานของ พคท. ทุกคนจะต้องใช้ชีวิตอย่างมีระเบียบวินัยเสมือนอยู่ในค่ายทหาร แม้บางเขตงานไม่ได้มีกองกำลังสำหรับทำการต่อสู้ แต่ท่ามกลางสถานการณ์ผู้รบทุกคนต้องเตรียมความพร้อมต่อการปราบปรามตลอดเวลา การยึดมั่นในระเบียบวินัยจึงเป็นสิ่งสำคัญในการใช้ชีวิตในเขตงาน ถือเป็นวิธีการตัดแปลงตนเองที่เคร่งครัด เพราะต้องต่อสู้กับตัวเองมากที่สุด เพื่อปรับเปลี่ยนให้ชินกับการใช้ชีวิตรูปแบบใหม่ที่แตกต่างกับวิถีเดิม การใช้ชีวิตรวมหมู่กำหนดกิจกรรมตลอดทั้งวันตั้งแต่ตื่นนอนกระทั่งเข้านอน มีระบบและกำหนดการที่ทุกคนต้องปฏิบัติเหมือนกัน โดยสหยาสมพร ได้เล่ากำหนดการภายในค่ายที่เขาได้รับทราบในวันที่เข้าสู่เขตงานครั้งแรก พร้อมกับคำกำชับที่ได้รับจากจัดตั้งให้เขา “เปลี่ยนแปลงความเคยชินและปรับตัว” เพราะ “กองทัพก็คือค่ายทหาร จะต้องช่วยกันรักษาวินัย” ซึ่งสหยาสมพรได้ถ่ายทอดชีวิตประจำวันในกองทัพที่เขาได้ทราบจากจัดตั้งไว้ ความว่า

...คุณดำเนินได้เล่าถึงชีวิตประจำวันในกองทัพว่า จะต้องตื่นเช้า 5.45 น.

และจะนัดรวมพลเพื่อออกกำลังกายเวลาเช้า พร้อมทั้งฟังการชี้แจงการแบ่งงานเวลา 6.00 น. เวลากินข้าวจะมีสองเวลา คือ 8.00 น. เวลาเช้า และห้าโมงเย็น ที่ต้องกินสองมื้อก็เพื่อประหยัด จึงไม่มีมื้อกลางวัน นอกจากคนป่วย หรือคนที่มาใหม่แล้วหิวทนไม่ได้ ทางโรงครัวก็มีข้าวสำรองไว้ให้ นอกจากนั้นคุณดำเนินก็ชี้แจงสัญญาณนกหวีดว่า สี่หวีดหมายถึงตื่นนอนเวลาเช้า สามหวีดหมายถึงรวมพลสองหวีดหมายถึงกินข้าว และหวีดเดียวหมายถึงไปทำงานหรือหวีดเวลาดอนและไฟฟ้าจะดับเวลาสามทุ่มครึ่ง เพื่อให้ทุกคนนอน...⁴²³

⁴²³ เรื่องเดียวกัน, 31.

นอกจากนั้น จันทนา ฟองทะเล ซึ่งเข้าสู่เขตงานในภาคเหนือยังได้เล่าประสบการณ์ที่ต้องปรับตัวในช่วงแรกไว้เช่นเดียวกัน โดยเขาบรรยายไว้ว่า

...นักศึกษาและชาวนาเกือบ 100 ชีวิต ตั้งค่ายพักกันอยู่บนไหล่ภูในเขต แคนลาว มีชีวิตที่เป็นระบบและกำหนดการแน่นอนเหมือนนักเรียนประจำ ตั้งแต่ การตื่นนอน ออกกำลังกาย ฝึกทหาร เรียนทฤษฎีการเมือง ประชุมและเข้านอน ในฐานะคนเมือง ผมต้องใช้เวลาหลายเดือนกว่าจะปรับนิสัยให้เข้ากับกำหนดการ ได้ โดยเฉพาะการเข้านอนสี่ทุ่มและตื่น 6 โมงเช้า แต่ที่ร้ายกว่านั้นคือ การปรับ นิสัยให้นอนกลางวันหลังอาหารเที่ยง และตื่นตามกำหนดในเวลาบ่ายโมงครึ่ง ผู้ดูแลที่นี่หลายคนเคยอยู่ประเทศจีนและฝึกนิตยนอนกลางวันประมาณ 1 ชั่วโมง เพื่อจะได้พบกับความกระปรี้กระเปร่าในตอนบ่าย พวกเขาอนกันเป็น กิจจะลักษณะ คือล้างหน้า แปรงฟัน ปูที่นอน กางมุ้ง เหมือนกับการนอนในเวลา กลางคืน แต่ชาวเมืองจำนวนมากไม่เคยนอนกลางวันและมักจะง่วงเหงาหาวนอน หมดกำลังในตอนบ่ายแก่ๆ...⁴²⁴

ส่วนสหายช่วง ได้เล่าถึงตัวอย่างหนึ่งของตนเองที่ต้องพยายามต่อสู้เพื่อปรับเปลี่ยนการใช้ ชีวิตให้สอดคล้องกับขบวนการปฏิวัติ ความว่า

...ในค่ายทหาร พวกผมตื่นนอนกันตั้งแต่ตี 5 เสียงสัญญาณนกหวีดยาวๆ สองครั้งเป็นสัญญาณปลุกให้ทุกคนลุกออกมาจากที่นอน หลายครั้งที่ผมไม่อยาก ตื่น ไม่อยากลุกออกมาจากผ้าห่มเพราะความลุ่มลุ่มในเขตป่าเขาบวกกับความ หนาวเย็นยามดึกก่อนสว่าง การนอนคลุกอยู่ในผ้าห่มหนาวๆเป็นสิ่งที่ผมไม่อยาก สูญเสีย แต่ผมก็ต้องสลัดความคิดเหล่านี้ทิ้ง แม้ต้องสู้กับความต้องการของตัวเอง อย่างหนัก รับประทานข้าวแล้วล้างหน้าแปรงฟัน แต่งตัวให้เรียบร้อยโดยเอาเสื้อไว้ ในกางเกง รัดเข็มขัดให้ดูกะทัดรัด คล่องตัว สวมรองเท้ายางหุ้มสัน...⁴²⁵

จากคำบอกเล่าของเหล่าแนวร่วมข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึง ภาพรวมการใช้ชีวิตรวมหมู่ ในเขตงานเพื่อจัดระเบียบความเป็นอยู่และการทำงาน ทุกคนล้วนต้องปฏิบัติเช่นเดียวกันทั้งหมด

⁴²⁴ จันทนา ฟองทะเล. จากคดียาวถึงภูผาจิ, 6.

⁴²⁵ ธงชัย สุวรรณวิหค. จากสงครามประชาชน ผู้การโค้นล้มทุนสามานย์เผด็จการทักษิณ, 58.

ข้อปฏิบัติปลีกย่อยของแต่ละเขตงานอาจมีความแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่และจัดตั้งที่ดูแลเขตงานนั้นๆ เช่น เขตงานคอยยาว จังหวัดเชียงราย มีการนอนกลางวันซึ่งได้รับอิทธิพลจากผู้ปฏิบัติงานที่เคยอยู่จีน ส่วนกำหนดการทำกิจกรรมต่างๆของแต่ละที่คงมีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับภาระงาน แต่สิ่งที่สะท้อนออกมาร่วมกันจากประสบการณ์ของแนวร่วมก็คือ ความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับชีวิตรูปแบบใหม่ แม้จะต้องใช้ระยะเวลาในการต่อสู้กับร่างกายและจิตใจ แต่แนวร่วมส่วนใหญ่ก็เอาชนะความท้าทายเหล่านั้นจนสามารถใช้ชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของเขตงานได้

การทำงานร่วมทุกข์ร่วมสุข วิธีที่ดีที่สุดในการคัดแปลงตนเองให้เป็นชนชั้นกรรมาชีพคือการใช้แรงงาน พร้อมกับการได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่กรรมกรชาวไร่รับรู้อยู่ได้ดี แต่ชนชั้นนายทุนน้อยอาจไม่เคยชินกับการใช้แรงงานเผชิญความยากลำบากมาก่อน ดังนั้นแนวร่วมจากในเมืองจึงต้องคัดแปลงตนเองโดยการใช้แรงงานเพื่อฝึกความเป็นชนชั้นกรรมาชีพ การใช้แรงงานจะทำความคุ้นเคยกับการศึกษาอบรมในโรงเรียนการเมืองการทหาร โดยจัดตั้งจะแบ่งหน้าที่หมุนเวียนในแต่ละวัน เช่น ทำครัว เป็ชอง เก็บผักเก็บข้าว ตำข้าว หาฟืน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น การใช้แรงงานจึงเป็นเรื่องหนักที่แนวร่วมต้องปรับตัวโดยเรียนรู้จากผู้ปฏิบัติงานและแนวร่วมชนชั้นอื่นๆ ซึ่งพบว่าโดยส่วนใหญ่แนวร่วมที่เป็นนักศึกษาปัญญาชนจะ “เรียกรื่องตนเองสูง” ขยันใช้แรงงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ทำตามที่จัดตั้งและพรรคเรียกรื่องได้อย่างดี และเมื่อเวลาผ่านไประยะเวลาหนึ่งแนวร่วมหลายคนคุ้นชินกับการใช้แรงงาน ร่างกายแข็งแรงและจิตใจก็ทรหดมากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นความพยายามของแนวร่วมในการคัดแปลงตนเองจนประสบผลสำเร็จ แม้พวกเขาแทบจะไม่เคยประสบกับงานลักษณะเช่นนี้มาก่อนก็ตาม

ดังกรณีของสหายสมพร ซึ่งเขาได้เล่าถึงช่วงการคัดแปลงตนเองในการใช้แรงงานที่สามารถเห็นพัฒนาการจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกายไว้ว่า

...ในช่วงเวลานี้ เป็นระยะแห่งการทำงานหนักและการเรียกรื่องตนเอง คัดแปลงตนเองไปทำงานหนักอย่างแท้จริง งานเริ่มตั้งแต่การเก็บข้าว... ข้าวที่เก็บต้องมารวมกันไว้เป็นกอง และจะมีสหายอีกกลุ่มหนึ่งมาขนไปตากให้แห้ง ก่อนที่จะนำไปเก็บไว้ที่ฉางข้าวเพื่อนวด... ในระยะนี้งานที่ทำเป็นภารกิจประจำที่ฝาย บัญชาไม่จำเป็นต้องสั่ง คือเก็บข้าวและขนข้าว ดังนั้นพอเลิกกรรมพลเช้า พวกเราที่ไม่ได้รับมอบหมายให้ทำงานอื่น ก็เตรียมตัวไปเก็บข้าว และขนข้าวกันทันที...

การชนข้าวไร่การใช้การล่าเหยี่ยวใส่เป้ที่เป็นถุงผ้าสูงและมีสายเป้ผูกกระชับร่างกาย ตามหลักการแล้ว สหายทุกคนจะต้องมีเป้คนละใบเป็นของตนเองสำหรับใช้ขนส่ง นอกเหนือจากเป้ที่ใช้ใส่ของส่วนตัว แต่ในระยะแรก พวกเรานักศึกษามากันมาก กองทัพผลิตเป้ไม่ทัน เราจึงต้องใช้เป้ของส่วนรวมไปก่อน โดยเฉลี่ยเป้แต่ละใบ จูข้าวเปลือกได้ราวสามถึง แต่ขึ้นกับร่างกายของเราที่จะเป้ได้อย่างในระยะแรกผมเองเป้ได้ราวถึงครึ่ง แต่หลังจากที่คัดแปลงตนเองอยู่ 6-7 วัน ผมก็พยายามเป้ถึงสามถึงจนได้ แม้ว่าในระยะแรกต้องหยุดพักมากหน่อยก็ตาม...⁴²⁶

ในขณะที่วันลา วันวิไล ก็ได้เล่าประสบการณ์การใช้แรงงานที่ถึงกับล้มลุกคลุกคลานของตนเอง แต่เขาพยายาม “ทนให้ได้และไปให้ถึง” ด้วยการใส่แรงงานคัดแปลงตนเองในสภาพการทำงานที่ยากลำบาก ซึ่งเขาบรรยายว่า

...การเป้เกลือจริงๆ แล้วก็ไม่ใช่งานหนักหนาอะไร สำหรับบางคนถือเป็นการพักผ่อนเพื่อหลุดจากความจำเจจากงานในไร่ด้วยซ้ำ ที่เรียกว่าหนักสำหรับผมมีอยู่ 2 ครั้ง ครั้งหนึ่งไปเป้ข้าวเปลือกจากค้ายหนึ่ง เพื่อจะนำมาทำข้าวพันธุ์ เนื่องจากทางไกลไปกลับตั้ง 2 วัน เมื่อจะเป้ทั้งที่ก็ต้องแบกเอาให้คุ้ม คนอื่นๆ ล้วนแต่เป้ข้าว 3 ถึง ประมาณ 30 กิโลกรัม ทั้งนี้ ตัวผมจะน้อยกว่าผู้อื่นได้อย่างไร

สำหรับคนตัวไม่ค่อยสูง ข้าวเปลือกในเป้พอกขึ้นหลังจะสูงท่วมหัว เดินเซไปเซมาว่าจะเข้าที่และก้าวเดินอย่างแข็งแรง เพียงชั่ว โมงแรกผมก็ปวดเมื่อยหลัง ตะโพก และต้นขาไปหมดแล้ว พอถึงสันเขาฝนก็ตก ทางเดินลื่นยิ่งทำให้ต้องก้าวช้า พอตกบ่ายต้องปล่อยให้ทุกคนเดินล่วงหน้าไปก่อนส่วนตัวเองก็หยุดให้บ่อยขึ้น... ผมไม่รู้ว่าตัวเองกลัวจะเสียหน้า เสียเชิง หรือเสียความนับถือไปหรืออย่างไร แม้จะต้องพักนานขึ้น และยามเดินล้มลุกคลุกคลานอย่างน่าเวทนาตัวเอง ก็ไปถึงจุดหมายเมื่อทุกคนเริ่มจุดตะเกียงและกินข้าวกินปลาอิ่มกันแล้ว

อีกครั้งหนึ่งไปหามใบเกลือกลับเข้าค่ายในระยะทาง 4 วัน 4 คืน ใบเกลือเป็นแผ่นเหล็กกลม เส้นผ่าศูนย์กลางสัก 1.2 เมตร ฟังว่าพวกตัดไม้ได้ทิ้งเอาไว้

⁴²⁶ สุราชัย ชัยประเสริฐ, น้ำป่า บันทึกรการต่อสู้ในเขตป่าเทือกเขาบรรทัด. 62-63.

เนื่องจากเจ้าหน้าที่ขึ้นมาตรวจจับการลอบตัดไม้ ส่วนพวกเราจะเอาใบเถี่ยวไปแปรรูปเป็นมิดสำหรับใช้งาน ใบเถี่ยวหนักสัก 30 กิโลกรัมเศษ มีรูตรงกลางเราเอาเชือกไนลอนร้อยแล้วใช้ไม้คานหาม 2 คน ความหนักของการหามใบเถี่ยวอยู่ที่ความทุลักทุเล ใบเถี่ยวจะกระดกขึ้นลงทำให้คานหามกดบ่าจนปวดระบบไปหมดทั้งบ่าซ้ายบ่าขวา เดินผ่านทางขึ้นเขาลงห้วยมีแถววัลย์รัศมีที่ทางขึ้นถ้าเดินอยู่ข้างหน้าที่สูงกว่าต้องใช้มือปลดคานให้ลดระดับลง ถ้าเดินอยู่หลังต้องยกคานขึ้นสูงเหนือหัวไม่ให้ใบเถี่ยวรูดลงมาทับ คู่หามของผมแข็งแรงกว่า เมื่อไม่ทันใจเขาก็รีบเดินลากไปถูถูก้าง ผมเดินแก่งก้าง บิดขาเอี้ยวตัวหลบต่อไม้กึ่งไม้จนปวดระบบไปทั้ง 4 วันเต็มๆ เช่นเดียวกับงานหนักอื่นๆ ไม่อาจร้องให้ใครช่วยได้ที่มีอยู่คือทนให้ได้และไปให้ถึง...⁴²⁷

การใช้แรงงานในสภาพที่ยากลำบากของแต่ละเขตงานในขอบเขตภาคเหนือจนถึงภาคใต้ช่วยหล่อหลอมให้แนวร่วมจากเมืองเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณภาพของพรรค พวกเขาไม่เพียงเข้าใจความทุกข์ยากแต่พวกเขายังค้นพบความสุขจากสภาพเหล่านั้น ผ่านความใกล้ชิดธรรมชาติ ความเอื้ออาทรในชนบท ความรักทางชนชั้นของประชาชน และท้ายที่สุดความสุขที่เกิดจากความเหน็ดเหนื่อย เมื่อเขาได้เห็นผลงานจากความทุ่มเทอุตสาหะของตน แต่อย่างไรก็ดีไม่ใช่แนวร่วมทุกคนจะเผชิญความยากลำบากไปได้ การคัดแปลงตนเองมีทั้งคนที่ทำได้และทำไม่ได้ คนที่คัดแปลงตนเองไม่สำเร็จไม่ว่าจะถือเป็นความผิด หากไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพชีวิตใหม่ได้พวกเขาก็ยังมีทางเลือก โดยคนที่คัดแปลงตนเองไม่สำเร็จจะขอลงจากเขตงานเพื่อกลับเข้าเมือง คนจำนวนนี้มีไม่มากซึ่ง พทท. ก็อนุญาตเพราะหากไม่สมัครใจก็ไม่สามารถทำการปฏิบัติต่อได้ สหายสมพร ได้เล่าถึงปัญหาที่พบในกลุ่มนักศึกษาที่ปรับตัวไม่ได้ ซึ่งเขามีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ความว่า

...การปรับตัวไม่ได้ของนักศึกษบางคนหรืออะไรก็ตาม ปรากฏว่ากลุ่มนักศึกษาชุดแรกที่เกิดปัญหามีสามคน คือ คุณตรรก คุณสมหวัง และถวัลย์ โดยเฉพาะเรื่องของคุณตรรกกลายเป็นปัญหารุนแรงที่ผมต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยมากที่สุด

⁴²⁷ วันลา วันวิไล. ตะวันตก...ที่ตะนาวศรี, 24-25.

ตั้งแต่ขึ้นมาบนกองทัพอูเหมือนว่าคุณตรรกจะมีช่วงตื่นตื่นกับชีวิตใหม่ อยู่เพียงไม่กี่วัน จากนั้นก็เริ่มซึมลง เจ็บและเก็บตัวมากขึ้น ในระยะต่อมามีเพียง คุณกายเพียงคนเดียวที่สนิทและพูดคุยกับคุณตรรกได้ ผมเองตั้งแต่แยกมาอยู่กับ ฝ่ายสหราชอาณาจักรแล้วก็ห่างเหินกันมากขึ้น เพราะมีวินัยระหว่างเพศที่ต่างกัน ยิ่งกว่านั้น คุณตรรกเองก็ค่อนข้างจะเหนือกว่าผมในทางจัดตั้ง ผมจึงไม่ใช่คนที่คุณตรรกมีอะไรแล้วจะปรึกษาด้วยอยู่แล้ว เคยเจอกันเวลาออกไปเป็นขนส่ง คุณตรรกก็เข้า ไปได้้น้อยมาก และดูไม่สนใจการใช้แรงงาน เวลากินข้าวก็ไม่พบกันเพราะคุณ ตรรกกินข้าวโรงพยาบาลรวมกับคนป่วย ผมจึงไม่ทราบเงื่อนไขเลยว่าสภาพของ คุณตรรกเป็นเช่นไร เพียงแต่สังเกตเห็นว่าคุณตรรกค่อนข้างเก็บตัว และแม้แต่งานรื่น เริงก็ไม่ค่อยได้เห็น คุณตะวันซึ่งค่อนข้างสนิทกับสหราชอาณาจักรหลังจากได้แสดง บทบาทเด่นในงานวัฒนธรรม ก็ได้เข้ามาบอกว่า คุณตรรกมีปัญหาและกำลัง ขอลงจากเขตป่าเขา ผมรู้สึกตกใจมาก เมื่อถามคุณธานี คุณกาย คุณดาวก็ได้รับการยืนยันว่าเป็นความจริง... คุณธานีหนักใจมากและขอร้องให้ผมไปช่วยทำงาน ความคิด ให้เห็นแก่งานปฏิบัติ ให้อยู่ช่วยกันทำงานต่อไป... เหตุผลสำคัญประการ หนึ่งที่ทำให้คุณตรรกต้องการลงจากภูเขาก็คงอาจเป็นเพราะไม่เคยยกลำบากมา ก่อน อยู่บ้านเคยแต่สบาย เมื่อเจอความยากลำบากที่เป็นจริงจึงเกิดความท้อถอย ต่อการปฏิบัติ และปัญหาเช่นนี้ ทางกองทัพคงไม่สามารถแก้ไขเยียวยาได้ ในเมื่อ พรรคถือหลักการปฏิบัติตามความสมัครใจ จึงตกลงที่จะให้คุณตรรกเดินทางกลับ บ้าน และคาดหวังว่าเมื่อคุณตรรกกลับไปถึงในเมืองแล้ว ก็คงจะทำการปฏิบัติ ต่อไปในเงื่อนไขของตน ไม่ละทิ้งอุดมการณ์ปฏิบัติเสีย...⁴²⁸

นอกจากตัวอย่างการดัดแปลงตนเองไม่สำเร็จแล้ว ยังพบว่ามีแนวร่วมบางส่วนซึ่งเร่ง ดัดแปลงตนเองเพราะเชื่อมั่นศรัทธาในแนวทางของ พคท. แต่กลับรู้สึกอึดอัดเพราะบรรยากาศ ภายในพรรคสร้างความกดดัน แนวร่วมส่วนนี้จึงต้องต่อสู้กับความคิดของตัวเองอย่างหนัก เพื่อที่จะประคองตัวในขบวนการปฏิวัติ โดยอาศัยศรัทธามุ่งมั่นเป็นแรงผลักดันจึงเลือกที่จะอยู่แทนที่ จะละทิ้งขบวนการปฏิวัติดังเช่นกลุ่มที่ได้กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น ซึ่งไม่อาจสรุปได้ว่าแนวร่วมส่วนนี้ ดัดแปลงตนเองสำเร็จหรือไม่ แต่อย่างน้อยความคิดส่วนหนึ่งก็ได้สะท้อนการไม่ยอมรับบางอย่าง

⁴²⁸ สุราชัย ชัยประเสริฐ, น้าป่า บันทึกการต่อสู้ในเขตป่าเทือกเขาบรรทัด. 88-89.

ใน พทท. ทั้งหลักการที่พรรคนำมาปฏิบัติใช้กับคนในขบวนการปฏิวัติ และบรรยากาศการอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีความแตกต่างในแต่ละเขตงาน

ตัวอย่างหนึ่งของแนวร่วมที่รู้สึกอึดอัดกับการเปลี่ยนแปลงตนเองคือ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล โดยเขาได้การเสนอความคิดที่สวนทางกับ พทท. จึงทำให้เขาถูกมองว่าค้ำพรรคอยู่เสมอ แม้ เสกสรรค์ไม่มีปัญหาในการใช้แรงงานเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นชนชั้นกรรมาชีพ แต่เขาไม่ยอมรับการนำที่ต้องขึ้นกับคนส่วนน้อย ซึ่งขัดแย้งกับหลักประชาธิปไตยรวมศูนย์ภายในพรรค ทั้งนี้แม้ เสกสรรค์ถูกจัดอยู่ในสถานะแนวร่วมและผู้ปฏิบัติงานควบคู่กัน แต่เขาก็เปรียบตนเองเป็น “ประชาชนภายในการปกครองของ พทท.” ต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายของพรรคทุกอย่าง เนื่องจาก พทท. ถือว่าสังคมในฐานที่มั่นเป็นสังคมใหม่ ซึ่งต่างกันโดยมูลฐานกับสังคมเก่าหรือเขตปกครองของรัฐบาล ในที่นั้นพรรคจะชี้นำกิจกรรมทุกด้านของมวลชน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม เสกสรรค์มีทัศนคติที่แตกต่างกับจัดตั้งในฐานที่มั่นเกือบทุกเรื่อง เขาจึงรู้สึกอึดอัดต่อบรรยากาศภายในฐานที่มั่นเป็นอย่างมาก⁴²⁹ การแสดงออกของเขามาจากทัศนคติที่ไม่ตรงกันในบางเรื่องจึงถูกมองและทำให้เข้าใจว่า “เปลี่ยนแปลงตนเองไม่ได้” เสกสรรค์ได้เล่าถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

...จะให้ตัดแปลงอย่างไรล่ะ ถ้าตัดแปลงให้เป็นแบบที่กัม ‘กัมหัวเป็น วัวงาน’ นั้น ผมเป็นไม่ได้ ผมเป็น ได้อย่างมากก็แค่ ‘คนงาน’ ผมเคยพร้อมที่จะอุทิศชีวิตตัวเองให้กับ พทท. มาแล้ว ผมยอมทุกอย่าง จะให้ปลุกผัก ไร่ข้าว เลี้ยงเด็ก อยู่ยาม เป็ของ ขุดส้วม ผมทำได้ทั้งนั้น ไม่เคยรังเกียจ และทำหนักกว่าสิ่งที่เรียกว่าผู้นำหลายท่าน คุณรู้ไหมว่าผมเคยทำงานถึงวันละ 24 ชั่วโมง เขียนหนังสือตั้งแต่หัวค่ำจนรุ่งสาง ต่อด้วยการนำอาหารวิ่งและฝึกกายบริหาร จากนั้นก็ทำโน่นทำนี่ไปจนหัวค่ำอีก ห้าปีในป่า ผมต้องเดินไปตามสันภูต่างๆกลับไปกลับมาไม่ต่ำกว่า 4-5 พันกิโลเมตร ในหลายๆครั้งจะมีของไม่ต่ำกว่า 20-30 กิโลกรัมอยู่บนหลัง ผมไม่เคยต้องการใช้ชีวิตที่สะดวกสบายอยู่ในลาวหรือจีน เรียกร้องที่จะมาผจญความทุกข์ยากกับมวลชนในประเทศเสมอ แต่จนแล้วจนรอดผมก็ยังถูกกล่าวหาว่าเป็นชนชั้นนายทุน

⁴²⁹ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. ปากคำประวัติศาสตร์, 63.

ใช่ ผมตัดแปลงตัวเองไม่ได้ ถ้าการตัดแปลงนั้นหมายถึงการก้มหัวรับฟังคำสั่งที่ผมเห็นว่าไม่มีเหตุมีผล รับฟังการชี้หน้าที่ผมเห็นว่าไม่สอดคล้องกับความ เป็นจริง ขอมสิโรราบให้กับคนที่ไร้คุณธรรมความสามารถ พุดปดในนามของสังขธรรม เอารัดเอาเปรียบประชาชนในนามของประชาชน ถ้าเป็นชนชั้นกรรมาชีพ หมายถึงเป็นเช่นนั้น ผมไม่ขอเป็นด้วย แต่อย่ามาแขวนป้ายให้ผมเป็น โน่นเป็นนี้ ผมเป็นตัวของผมเอง...⁴³⁰

อย่างไรก็ดีภายใน พทท. มีกระแสให้เรียกร้องตัดแปลงตนเองเป็นอย่างมาก โดยถือหลักการที่ว่า “เข้มงวดต่อตนเอง ผ่อนปรนต่อผู้อื่น” แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหลายครั้งเป็นลักษณะของการจับผิดมากกว่าการผ่อนปรนด้วยความหวังดี การตัดแปลงตนเองจึงกลายเป็นระบบควบคุมที่ พทท. ใช้จัดการคนในขบวนการปฏิวัติทุกสถานะตั้งแต่สมาชิกพรรค ผู้ปฏิบัติงาน แนวร่วมและมวลชน แม้โดยหลักการ พทท. ไม่อาจบังคับให้แนวร่วมและมวลชนต้องตัดแปลงตนเอง แต่ด้วยสถานะที่ซ้อนทับกันอย่างแยกไม่ออกทำให้ทุกคนล้วนเข้าสู่กระบวนการตัดแปลงตนเองไม่ว่าจะเต็มใจหรือไม่ก็ตาม

อย่างไรก็ตามแนวร่วมจากในเมืองส่วนใหญ่อยู่ในสถานะผู้ปฏิบัติงานควบคู่กัน จึงต้องผ่านการตัดแปลงตนเองทั้งการใช้แรงงาน การยกระดับความคิดและจิตใจ ซึ่งพบว่าแนวร่วมส่วนใหญ่ตอบรับต่อการชี้แนะของ พทท. และพยายามตัดแปลงตนเองอย่างเร้าร้อนในทุกด้าน ทั้งนี้ไม่ใช่ทุกคนจะตัดแปลงตนเองได้สำเร็จ เพราะบางส่วนไม่อาจทนต่อความยากลำบากได้ ทางเลือกของคนส่วนนี้จึงเป็นการขอลงจากป่าเขาและกลับเข้าเมือง ขณะที่แนวร่วมอีกส่วนหนึ่งต้องเผชิญความยากลำบากในการตัดแปลงตนเองเพราะความรู้สึกอึดอัดและขัดแย้งทางความคิดกับ พทท. บางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียกร้องให้เป็นชนชั้นกรรมาชีพอย่างเข้มงวดจนละเลยความเป็นมนุษย์ที่มีความคิดและจิตใจ ดังเช่นกรณีของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การตัดแปลงตนเองเพื่อหล่อหลอมนักปฏิวัติที่ดีได้กลายเป็นระบบที่ควบคุมคนโดยไม่ต้องใช้กฎหมาย แต่การตัดแปลงตนเองได้แปลงเป็นกฎที่ทุกคนต้องปฏิบัติด้วยตัวของมันเอง หากใครปฏิบัติผิดแผกไปจากที่ควรจะเป็นก็จะถูกคัดกรองจากสังคมที่ถือกฎนั้น ต้องทนอึดอัดและทุกข์ใจกับการถูกมอง

⁴³⁰ เรื่องเดียวกัน, 64-65.

ว่าแปลกแยก และยิ่งกว่านั้นคือการตัดแปลงตนเองกลายเป็นชนวนเหตุสร้างความขัดแย้งระหว่างกันอีกด้วย

1.4 การควบคุมแนวร่วมในเรื่องต่างๆ

การตัดแปลงตนเอง เป็นวิธีการหนึ่งที่ พทท. สามารถควบคุมแนวร่วมให้อยู่ภายใต้กฎระเบียบที่พึงประสงค์ในขบวนการปฏิวัติซึ่งได้กล่าวไปแล้วข้างต้น แต่การควบคุมของ พทท. ไม่ได้มีเฉพาะเพียงเท่านั้น ยังพบว่า พทท. มีข้อเรียกร้องอื่นๆ ที่กำหนดพฤติกรรมของคนให้อยู่ในกรอบของการปฏิวัติ ซึ่งเป็นข้อเรียกร้องที่ พทท. เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อภารกิจปฏิวัติและการสร้างสรรค์สังคมใหม่ โดยส่วนใหญ่ผู้คนในขบวนการปฏิวัติน้อมรับต่อข้อเรียกร้องต่างๆของ พทท. แม้บางเรื่องจะไม่สมเหตุสมผล และขัดกับธรรมชาติของมนุษย์เป็นอย่างมากก็ตาม แต่โดยส่วนใหญ่ต่างพร้อมใจที่จะกระทำตามข้อเรียกร้องของ พทท. เพราะต้องการอุทิศตนให้กับการปฏิวัติ ซึ่งในประเด็นนี้ผู้ศึกษาได้จำแนกการควบคุมแนวร่วมที่ปรากฏโดยทั่วไปในขบวนการปฏิวัติที่สำคัญ ได้แก่ การควบคุมเรื่องความรัก การควบคุมทางความคิด การควบคุมผู้มีปัญหาความคิด (เสียคิด) และ การลงโทษสายลับและผู้กระทำผิด

1.4.1 การควบคุมเรื่องความรัก

พทท. ไม่ได้ห้ามการมีความรักเพียงแต่กำหนดข้อบังคับให้ผู้ปฏิบัติงานยึดถือ “หลัก 3 ซ้ำ” ได้แก่ อย่าเพิ่งมีคนรัก ถ้ามีคนรักแล้วก็อย่าเพิ่งแต่งงาน และหากแต่งงานแล้วก็อย่าเพิ่งมีลูก อันเป็นการลดภาระต่อผู้ปฏิบัติงานซึ่งอาจมีผลต่อการทำงานได้ แต่ทว่าการถือหลัก 3 ซ้ำเป็นสิ่งที่ขัดกับความรู้สึกจิตใจของมนุษย์ จึงทำให้เกิดคู่รักในขบวนการปฏิวัติขึ้นหลายคู่ ทั้งนี้การมีคนรักในขบวนการปฏิวัติจะต้องเสนอผ่าน “จัดตั้ง” เสมอ ตั้งแต่ช่วงการพูดคุย คุยใจ ติดต่อกันยามห่างไกล และอนุมัติให้หมั้นหมายหรือแต่งงาน หากมีความเหมาะสมและยินยอมพร้อมใจทั้งสองฝ่ายก็จะลงเอยด้วยการหมั้นหมายหรือแต่งงาน จัดตั้งจึงกลายเป็นผู้จัดการเรื่องความรักของผู้ปฏิบัติงานตามข้อบังคับที่ พทท. กำหนด ซึ่งหลายคู่ก็ได้ทำตามขั้นตอนและได้รับการอนุมัติ ดังกรณีของคู่รักนักศึกษาในเขตงานหนึ่ง คือคุณยุทธนา กับคุณวัน ทั้งสองเสนอความรักผ่านจัดตั้งและได้รับการอนุมัติให้คบหากันอย่างถูกต้อง สบายสมพร ได้เล่าเรื่องของทั้งสองไว้ว่า

...พวกเราสังเกตได้ว่า คุณยุทธนาจะอยู่ใกล้คุณวันเสมอ และหลังจากนั้นแม้กระทั่งในค่าย พวกเราก็จะพบคุณยุทธนานั่งสนทนากับคุณวันจนเป็นเรื่องปกติ ในไม่ช้าก็เป็นที่ชัดเจนว่า คุณยุทธนารักคุณวัน และได้ขอความรักผ่านจัดตั้ง

อย่างเป็นทางการ คุณวันก็ยอมรับความสัมพันธ์เช่นนั้น จึงเป็นอันว่าทั้งสองคน อยู่ในฐานะคนรักของกันและกัน แต่ก็ยังอยู่ช่วงของการพัฒนาความรัก ซึ่งต้องดูใจของกันและกันไปก่อน...⁴³¹

ขั้นตอนดังกล่าวที่ควรเป็นไปตามพัฒนาการความสัมพันธ์ของหญิงชายกลายเป็นการตัดสินใจของจัดตั้งที่ดูจากความเหมาะสม ความคิด ความประพฤติ หากไม่กระทำตามธรรมเนียมปฏิบัติจะถือว่าเป็นความผิด เพราะในขบวนปฏิวัติถือว่าเรื่องส่วนตัวต้องขึ้นต่อส่วนรวม วันลา วันวิไล ถึงกับเสนอว่าการกระทำเช่นนั้นจะถูกมองว่า “ผิดศีลธรรม” มีพิกัดต้องพุดถึงการผิดลูกเมียคนอื่นซึ่งจะเป็นความผิดร้ายแรงไม่อาจให้อภัยได้⁴³² ในขณะที่เสกสรรค์ ประเสริฐกุล เห็นว่า การปฏิบัติเรื่องความรักในป่าเขาเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของฝ่ายนำ ไม่ควรนำส่วนรวมมาครอบส่วนตัวทั้งหมด เพราะบุคคลมีลักษณะพิเศษและสิทธิอันชอบธรรมของบุคคลเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้⁴³³

อย่างไรก็ตาม หากใครไม่ยึดถือหลัก 3 ซ้ำก็ไม่ถือว่ามีความผิดเพราะไม่ได้มีลักษณะบังคับให้ต้องกระทำและไม่มิบหลงโทษสำหรับคนที่ไม่อาจรอ 3 ซ้ำได้ อีกทั้งพรรคก็มีขั้นตอนในการจัดการเรื่องความรักในขบวนปฏิวัติจึงขึ้นอยู่กับกรยึดกุมและนำไปปฏิบัติของแต่ละคน ซึ่งนอกจากคนที่กระทำตามขั้นตอนอย่างถูกต้องยังพบว่ามีคนที่จะละเมิดหลัก 3 ซ้ำโดยไม่เสนอความรักผ่านจัดตั้งแต่มีการลับลอบพบเจอกัน ในท้ายที่สุดจัดตั้งแก้ปัญหาด้วยการจัดงานแต่งงานให้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าการจัดการปัญหาของจัดตั้งไม่ได้ตัดสินใจถูกผิด แม้การละเลยธรรมเนียมปฏิบัติเรื่องความรักจะถือเป็นความผิดก็ตาม อย่างไรก็ตาม การกระทำที่ผิดธรรมเนียมของขบวนปฏิวัติย่อมส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์การเป็นนักปฏิวัติที่ดี เพราะไม่มีใครอยากเอาเยี่ยงอย่าง ดังเรื่องในวันลา วันวิไล ได้พบเจอในขบวนปฏิวัติ ซึ่งเขาได้เล่าว่า

...คุณชำนาญ พกเอาความรักความปรารถนาเต็มอกต่อหญิงสาวที่เขารัก จนไม่อาจเก็บความรู้สึกไว้ได้ เขาต้องไปเปิดมุ้งคนรักในขณะที่เพื่อนๆ คนอื่นนอนหลับด้วยความอ่อนเพลียจากงานในไร่ นา ความลับถูกเปิดเผยออกมาเมื่อคน

⁴³¹ สุราชัย ยิ้มประเสริฐ, น้ำป่า บันทึกการต่อสู้ในเขตป่าเทือกเขาบรรทัด, 140.

⁴³² วันลา วันวิไล, ตะวันตก...ที่ตะนาวศรี, 67.

⁴³³ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, ปากคำประวัติศาสตร์, 70.

รักของเขาตั้งท้อง และผู้ใหญ่จำเป็นต้องจัดพิธีแต่งงานให้ตามระเบียบ ยุทธวิธี “มัดมือชก” เช่นนี้ทำให้หลายคนยกนิ้วให้เพียงแต่ไม่กล้าทำตามอย่างเท่านั้น...⁴³⁴

การไม่ยึดหลัก 3 ซ้าแม่ไม่ใช่ความผิด แต่การละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติที่ต้องเสนอเรื่องความรักต่อจัดตั้งถือว่าผิดวินัยและผิดศีลธรรมในขบวนการปฏิวัติ ทั้งนี้ นอกจากมีผลต่อภาพลักษณ์แล้วยังมีผลกระทบต่อสถานะที่อาจถูกระงับการเข้าเป็นสมาชิก แต่หากใครสามารถยึดถือหลัก 3 ซ้าได้อย่างเคร่งครัดก็จะได้รับการยกย่องให้เป็นแบบอย่างด้านความรักที่มีความเสียสละ และถือว่ามี ความตั้งใจที่จะตัดแปลงตนเองให้สมบูรณ์ ซึ่งในทางกลับกันการยกย่องผู้มีแบบอย่างด้านความรักก็เป็นวิธีการกล่อมเกลாதงความคิดที่ พทท. พยายามตีกรอบความคิดให้เชื่อว่าการยึดหลัก 3 ซ้าคือสิ่งที่สมควรทำสำหรับการเป็นนักปฏิวัติที่ดี เพื่อชักจูงให้มุ่งทำงานปฏิวัติรับใช้ประชาชนอย่างเต็ม ที่ ความเชื่อดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ผู้ร่วมขบวนการปฏิวัติส่วนใหญ่ยอมรับ เพราะทุกคนล้วนต้องการตัดแปลงตนเองให้เป็นนักปฏิวัติที่ดี ดังที่ สหายสมพร แสดงทัศนคติต่อเรื่องความรักภายหลังจากที่ นักศึกษาคนหนึ่งเสนอความรักต่อจัดตั้งและได้รับการอนุมัติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหากต้องการเป็นนักปฏิวัติที่ดีไม่ควรรับมีความรัก ซึ่งสหายสมพร ได้กล่าวไว้ว่า

...หลักการ ‘ปฏิวัติไม่เสร็จ ไม่แต่งงาน’ ดูพวกเราจะยึดถือกันอย่างจริงจัง จึงปรากฏว่าแม้พวกเขาจะอยู่ร่วมกันและทำงานด้วยกันมานานถึงสามเดือน นักศึกษาส่วนใหญ่ก็ไม่เกิดแนวโน้มที่จะมีความรัก แม้กระทั่งคนที่เป็นคนรักกันมาก่อน เช่น คุณชาติเป็นคนรักของคุณพิน หรือคุณรัชนี่เป็นคนรักของคุณประวัตี แต่ทั้งหมดก็ได้แสดงท่าทีเช่นคนรักแต่อย่างใด คุณชาติและคุณพินยังสนิทสนมกันบ้าง แต่กรณีคุณรัชนี่กับคุณประวัตีดูไม่รู้เลยว่าทั้งสองเป็นคนรักกัน ดังนั้นเมื่อเกิดกรณีของคุณยุทธนาและคุณวัน พวกเรามิได้รู้สึกว่าการฉีกร้างจะเป็นแบบอย่าง ในทัศนคติของผมนั้นนี่เป็นกรณีสร้างปัญหาเสียด้วยซ้ำ คุณคะวันก็มีความเห็นเช่นเดียวกับผมว่า กรณีคุณยุทธนาและคุณวันเป็นแบบอย่างที่ไม่น่าดู และเห็นว่าบางทีอาจเป็นเพราะทั้งสองคนยังมีความตื่นตัวทางการเมืองไม่เพียงพอ คุณวันยังดูเด็กมาก ส่วนคุณยุทธนานั้นดูไม่ได้เรื่องไม่ได้ราวเอาเลย ที่เดียว...⁴³⁵

⁴³⁴ วันลา วันวิไล. ตะวันตก...ที่ตะนาวศรี, 66-67.

⁴³⁵ สุราชัย ชัยประเสริฐ, น้ำป่า บันทึกรการต่อสู้ในเขตป่าเทือกเขาบรรทัด, 141.

นอกจากจัดตั้งมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องความรักแล้ว ยังพบว่าจัดตั้งยังเข้ามายุ่งเกี่ยวเรื่องความรักที่เห็นว่า “ไม่เหมาะสม” ในทัศนะของตน เช่น การคลุมถุงชน การเสนอความคิดเห็นเชิงไม่เห็นด้วย ซึ่งอาจมองได้ว่าจัดตั้งต้องการจัดการเรื่องความรักเพื่องานปฏิบัติที่ราบรื่น และสร้างบรรทัดฐานในสังคมใหม่ โดยดูแลให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนและอยู่ในขอบเขตที่ไม่เกินเลย แต่การเข้าไปยุ่งเกี่ยวโดยใช้อำนาจตัดสินใจแทนในเรื่องที่ควรเป็นสิทธิเสรีภาพ ได้สะท้อนให้เห็นว่า ภายใน พทท. มีการจัดการและควบคุมแบบเบ็ดเสร็จ รวมทั้งก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพจนเกินไป ซึ่งทำให้ความเห็นของจัดตั้งมีอิทธิพลมากกว่าสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ดังกรณีของตัวอย่างที่ ฤดี เริงชัย ได้เล่าไว้ทั้งในกรณีของเธอเองและเรื่องของสหายแดงซึ่งเธอมีโอกาสได้รับรู้ โดยฤดี เล่าว่า ขณะทำงานเป็นโฆษกใน สปท. เธอได้รับจดหมายจาก “พร สุวรรณ” คนที่เธอเคยพูดคุยด้วย แต่จัดตั้ง “สหายหลักัง” เกือบล่อมิให้เธอตัดความสัมพันธ์กับ “พร สุวรรณ” เสียเพราะเขาเป็นหมอ ซึ่งแนวหน้าต้องการมาก ขณะที่ฤดีทำงานอยู่ในแนวหลังประเทศจีนอาจไม่ได้พบเจอกันอีก เว้นแต่จะปฏิบัติสำเร็จ ฤดีไม่อาจยอมรับเหตุผลดังกล่าว เธอไม่ยอมตัดความสัมพันธ์ตามที่จัดตั้งแนะนำ จึงเขียนจดหมายติดต่อกับ “พร สุวรรณ” อยู่เสมอแต่เมื่อเธอได้รับจดหมายจากเขากลับทราบว่าเขาไม่เคยได้รับจดหมายของเธอเลย เธอตั้งคำถามกับตัวเอง ทำไมจดหมายที่เธอส่งไปถึง “พร สุวรรณ” จึงไม่เคยถึงมือเขาเลย และข้อสันนิษฐานหนึ่งที่ฤดีคิดไว้ว่าจะเกิดจาก “สหายหลักัง” ได้เก็บจดหมายของเธอไว้⁴³⁶ ซึ่งเธอได้บรรยายไว้ว่า “...ทำไมจึงให้บังเอิญจดหมายที่ฉันเขียนไปถึงเขาสาปสูญมาตลอด หรือว่า สหายหลักัง เก็บจดหมายฉันไว้ไม่ส่งให้ หมอพร เริ่มแรกเพราะหวังดีอยากให้เลิกกันไปเพราะเจรจากับฉันแล้ว ฉันคือไม่ยอมเลิกกับเขา แต่กลับมอบจดหมายของ หมอพร ให้ฉันตลอดเพื่อดูใจฉัน...”⁴³⁷

ส่วนตัวอย่างกรณีที่สองเป็นเรื่องของสหายแดง ฤดีได้เล่าถึงการจัดการปัญหาความรักใน สปท. เนื่องจากจัดตั้งชอบใช้วิธีคลุมถุงชนให้คนในสังกัดแต่งงานกันตามความเหมาะสม โดยปราศจากความรัก จึงมักเกิดความรักที่ปราศจากการแต่งงานขึ้น อีกด้านหนึ่งวัฒนธรรมความรักของที่นั่นเป็นแบบทำลายวุฒิภาวะของบุคคลอย่างสิ้นเชิง เธอมองว่าแทนที่ความรักจะเป็นเรื่องของเสรีภาพ เรื่องของความสมัครใจ แต่กลับเต็มไปด้วยความดูแลวุฒิภาวะส่วนบุคคล ทำให้แต่ละคนกลายเป็น “คนพึ่งพาตนเองไม่เป็น คิดเองไม่เป็น” การจะรักใครชอบใครต้องขอความเห็นจาก

⁴³⁶ ฤดี เริงชัย. หยกหนึ่งในกระแสดารา, 185-192.

⁴³⁷ เรื่องเดียวกัน, 192.

จัดตั้ง เมื่อจัดตั้งคิดแบบกลไกและไม่มีหัวใจ จึงเกิดปัญหาความรักตามมามากมาย หลายคนจมอยู่กับความทุกข์นับถือตนเองไม่ได้เพราะรู้สึกผิด และคนอื่นก็พลอยหมดความนับถือไปด้วย⁴³⁸ ซึ่งเธอได้เล่าถึงกรณีของสหายแดง ผู้ซึ่งถูกกีดกันทางความรักเพราะความไม่เหมาะสม ความว่า

...สหายแดง ลูกสาวอุดม ศรีสุวรรณ เป็น ย. คนหนึ่งที่สมัครเข้าพรรคคนนานนับสิบปี อุปสรรคสำคัญที่ทำให้เธอเข้าพรรคไม่ได้ เพราะเธอรักกับคนที่พ่อไม่เห็นด้วย เมื่อพ่อเป็นถึงกรรมการเมืองของ พ.ค.ท. อยากให้แต่งงานกับลูกฝ่ายนำคนหนึ่ง การยืนยันความรักของเธอจึงกลายเป็นปัญหาใหญ่มาก คนรักของเธออยู่ใน ส.ป.ท. นั่นเอง เป็นสมาชิกพรรค ทำหน้าที่โทรเลข ซึ่งต้องเป็นคนตีพรรคไว้ว่างใจมาก เขาอายุมากสักหน่อยแต่เป็นคนใจดี ใจเย็น พวกสหายเยาวชนเรียกเขาว่า “อาแปะ” ฉันรู้สึกว่าเป็นเรื่องน่าเศร้ามาก ฉันเคยหลงไหลบรรจง บรรจงคิดไปมาก่อนในงาน ชีวิตกับความใฝ่ฝัน เรื่องของสหายแดงทำให้ฉันนึกไปถึงการคลุมถุงชนเพื่อผูกขาดอำนาจในหมู่คนชั้นสูง หรือการแต่งงานในหมู่ลูกพ่อค้าที่พ่อแม่จัดหาให้ตามคติ “เรือล่มในหนอง ทองจะ ไปไหน”...⁴³⁹

ตัวอย่างข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นการเข้าไปยุ่งเกี่ยวเรื่องความรักในขบวนการปฏิวัติ แม้การจัดการและควบคุมเรื่องความรักไม่ให้เกินขอบเขตมีเป้าหมายเพื่อจัดอุปสรรคที่เป็นภาระต่องานปฏิวัติ แต่ในทางกลับกันการถือหลัก 3 ซ้ำ หรือการอนุวัติจากจัดตั้งเป็นการฝืนธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งอาจสร้างผลกระทบต่องานปฏิวัติได้เช่นเดียวกัน หากปัญหาทางจิตใจทำให้ฟังชันหรือเฉื่อยชาจนไม่มีความกระตือรือร้นต่อการทำงาน ผู้ปฏิบัติงานก็ไม่สามารถที่จะทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การควบคุมเรื่องความรักแม้สะท้อนให้เห็นเจตนาที่ดี แต่นอกเหนือจากเหตุผลในการปฏิวัติ ดูเหมือนว่าการจัดการปัญหาความรักจะเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพความเป็นมนุษย์ซึ่งขัดแย้งกับหลักการความเสมอภาคและความเท่าเทียมที่ พคท. โฆษณามาโดยตลอด

1.4.2 การควบคุมความคิดและผู้มีปัญหาความคิด

ภายในขบวนการปฏิวัติไม่อนุญาตให้อ่านหนังสือและฟังวิทยุอย่างเสรี (ทำตามอำเภอใจไม่ยึดถือระเบียบวินัย-ผู้ศึกษา) ทุกคนในเขตงานต้องปฏิบัติตามวินัยของกองทัพ การอ่านหนังสือและฟังวิทยุต้อง “ผ่านการอนุมัติจากจัดตั้ง” ทั้งนี้หนังสือที่เกี่ยวข้องกับการปฏิวัติบางเล่มก็อาจถูกจำกัด

⁴³⁸ เรื่องเดียวกัน, 191.

⁴³⁹ เรื่องเดียวกัน, 195.

ไม่ให้อ่าน ด้วยทัศนคติที่คับแคบของจัดตั้งซึ่งอาจมองว่าเกิดผลเสียต่องานปฏิบัติ หรือออกนอกกลุ่มนอกทาง และการฟังวิทยุเสรี ก็ไม่ช่วยในการยกจิตสำนึกให้ก้าวหน้า ดังกรณีของ สหายสมพร เขาได้เล่าถึง การอ่าน “หนังสือพิมพ์พิสดาร” โดยเนื้อหาในหนังสือ “ลงเรื่องและข่าวประเภทแปลกแต่จริง และเรื่องพิสดารที่เหลวไหลทั้งหลาย” ซึ่งนักศึกษาหลายคนรวมทั้งสหายสมพรหยิบไปอ่าน เพราะไม่ได้อ่านหนังสือจากในเมืองมานาน แต่กลายเป็นว่าการอ่านหนังสือพิมพ์พิสดารถูกยกมาอภิปรายในที่ประชุมหน่วย สหายสมพรเล่าคำชี้แจงที่จัดตั้งกล่าวไว้ ดังนี้

...กองทัพวินัยห้ามอ่านหนังสือที่ไม่ผ่านการอนุมัติของจัดตั้ง และยกตัวอย่างว่า การที่หลายคนสนใจหยิบหนังสือพิสดารไปอ่านนั้นไม่ถูกต้อง หนังสือที่มีคุณค่าและสามารถอ่านได้นั้นได้จัดไว้แล้วที่โรงเรียน เช่น สรรนิพนธ์ และหนังสือปฏิบัติทั้งหลาย คุณสมชายชี้แจงต่อไปว่า ถ้ากองทัพปล่อยให้อ่านหนังสืออย่างเสรี อาจจะทำให้ความคิดที่ผิด หรือความคิดที่เสื่อมโทรมของชนชั้นนายทุนเผ่าช่านเข้ามาในกองทัพ จัดตั้งจึงต้องเป็นผู้พิจารณาด้วยว่าควรจะให้อ่านหนังสือเช่นไร วินัยนี้ยังควบคุมไปถึงการฟังวิทยุเสรีด้วย หากต้องการรู้ข่าวสารทางกองทัพจะเป็นผู้รายงานและวิเคราะห์ให้ทราบ หรือมิฉะนั้นก็ต้องฟังจากวิทยุสภท. เท่านั้น เพื่อสหายจะได้ไม่สับสนต่อสถานการณ์...⁴⁴⁰

ความเข้มงวดเช่นตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นการควบคุมความคิดของนักศึกษาปัญญาชนเป็นอย่างมาก แม้ พลท. ต้องการสร้างผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ แต่การหล่อหลอมของ พลท. ดูเหมือนจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานถูกจำกัดอยู่ในกรอบความคิดที่คับแคบ เข้าทำนอง “เชื่อพรรคเชื่อจัดตั้ง” แสดงให้เห็นเสรีภาพทางความคิดที่มีไม่มากนักในขบวนการปฏิวัติ อย่างไรก็ตามนักศึกษาปัญญาชนส่วนใหญ่ยอมรับต่อการควบคุมลักษณะดังกล่าว แต่ไม่ใช่เพราะเห็นด้วยกับเหตุผลที่จัดตั้งกล่าวอ้าง เพียงแต่การที่จัดตั้งสามารถควบคุมนักศึกษาปัญญาชนได้นั้น เพราะความเรียกร้องต้องการดัดแปลงตนเอง ความเชื่อมั่นศรัทธาต่อ พลท. และความหวังในชัยชนะของประชาชน จึงทำให้ยอมรับต่อระเบียบวินัยที่พรรคตั้งไว้

การอนุมัติให้อ่านหนังสือหรือฟังวิทยุขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของจัดตั้งในแต่ละเขตงานว่ามีความคิดเห็นอย่างไร ซึ่งไม่ใช่ทุกเขตงานจะประสบปัญหาเช่นเดียวกัน ในบางเขตงานพบว่า

⁴⁴⁰ สุราชัย ชัยประเสริฐ, น้ำป่า บันทึกรการต่อสู้ในเขตป่าเทือกเขาบรรทัด, 100-101.

นักศึกษาปัญญาชนสามารถฟังวิทยุได้อย่างเสรี อาจเพราะจัดตั้งในเขตงานนั้นมีการผ่อนปรนและไม่เข้มงวดมากเกินไป ขณะที่นักศึกษาปัญญาชนเองก็เลือกฟังโดยไม่ได้เสียการทำงาน ดังที่ ชาญวิทย์ อร่ามฤทธิ์ ได้เล่าประสบการณ์ของเขาไว้ว่า

...พุดถึงวิทยุ สหายในเมืองที่ผมไปพบเพื่อนัดวันเข้าป่า ไม่ได้บอกว่าการติดวิทยุไปด้วย แนนอนในป่ามีวิทยุให้ฟัง สถานีที่ฟังประจำก็คือ สถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย หรือ สปท. มีทั้งข่าวการสู้รบ ทั้งเพลงปฏิวัติ แต่ถ้ามีวิทยุของตนเองสะดวกกว่าเยอะ นอนฟังคนเดียวก็ได้ ไซ้ครับ ยังมีกรรมสิทธิ์เอกชนครับ... การฟังวิทยุได้ยีนว่า มีหลักการไม่ฟังวิทยุเสรี แต่ผมจากสหายในเมืองก็ฟังกัน ไม่ได้มีการห้ามปรามอะไร แต่เราก็ไม่ได้ฟังพร่ำเพรื่อ ไม่เหมือนการเสพติดโทรศัพท์มือถือของวัยรุ่นคนเมืองสมัยนี้ สถานีวิทยุที่ผมชอบฟังเป็นวิทยุจากพม่า ประมาณสี่ทุ่มกว่า มักเปิดเพลงจากเดอะบีจีส์ Bee Gees อย่างเพลง In The Morning หรือ Melody Fair ที่ผมชื่นชอบและยังเคยได้ฟัง Bridge Over Troubled Water จาก Simon & Garfunkel ด้วย...⁴⁴¹

การฟังวิทยุของชาญวิทย์ที่ไม่ได้ปฏิบัติตามวินัยของพรรค อาจเพราะวิทยุที่ใช้ฟังเป็นส่วนตัวที่นำไปจากในเมือง จัดตั้งจึงไม่กวดขันหากจะฟังวิทยุช่องอื่นๆ ที่นอกเหนือจากกระบอกเสียงของ พคท. และข้อแตกต่างประการหนึ่งกับกรณีสหายสมพรซึ่งจัดตั้งเข้มงวดเป็นอย่างมาก ในกรณีของชาญวิทย์เขาได้เข้าป่ามาตั้งแต่กลางปี 2519 ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่นักศึกษาปัญญาชนจะทะลักเข้าป่าจำนวนมากในช่วงปลายปีเดียวกัน หากไม่ใช่เพราะทัศนคติของจัดตั้งที่ไม่เห็นข้อเสียจากการฟังวิทยุเสรี ก็อาจเป็นเพราะนักศึกษาปัญญาชนในเขตงานมีจำนวนไม่มากจึงไม่成为ปัญหาในการอยู่ร่วมกัน เช่นเดียวกับในกรณีของ หมอป้อม ซึ่งเข้าป่าในฐานะที่มั่นนานได้ก่อนกรณี 6 ตุลาคม สะท้อนบรรยากาศการฟังวิทยุในฐานะที่มั่น ซึ่งแม้จะโดนห้ามแต่ก็ยังมีฟังวิทยุอย่างเสรี หมอป้อมได้เล่าว่าจัดตั้งแนะนำให้ฟัง สปท. สำหรับสถานีวิทยุอื่นจัดตั้งไม่ค่อยสนับสนุนให้ฟังนัก นอกจากวิทยุปักกิ่งและสถานอยที่ไม่ค่อยจะมีใครฟัง ตรงกันข้ามรายการ “สมหญิงยิ่งยศ” กลายเป็นที่โปรดปรานของผู้ปฏิบัติงานในป่า แม้จัดตั้งจะบอกว่าเป็นวิทยุของพวกปฏิวัติเพราะต่อต้านพวกนิสิตนักศึกษาอย่างสุดๆ⁴⁴²

⁴⁴¹ ชาญวิทย์ อร่ามฤทธิ์. เส้นทางเพลงชีวิต ความคิด และความฝัน, 134.

⁴⁴² พิทักษ์ ชัยสูงเนิน. บันทึกหมอในป่า, 101.

นอกจากการควบคุมความคิดด้วยการไม่ให้นักศึกษาปัญญาชนอ่านหนังสือและฟังวิทยุอย่างเสรีแล้ว การควบคุมความคิดอีกรูปแบบหนึ่งที่ปรากฏในขบวนการปฏิวัติ คือ “การควบคุมผู้มีปัญหาความคิด” คนที่มีปัญหาความคิดคือ คนที่วิพากษ์วิจารณ์พรรค มีความคิดเห็นที่แตกต่างกับพรรคในบางเรื่อง จึงถูกมองว่าเป็นผู้คัดค้านพรรค มีความบกพร่อง ไม่สามารถดัดแปลงตนเองให้เข้ากับขบวนการปฏิวัติได้ ดังนั้นจึงต้องมีการควบคุมเพื่อไม่ให้ความคิดอันไม่พึงประสงค์แพร่ขยายจนทำให้คนอื่น ๆ มีปัญหาความคิดตามไปด้วย ในกรณีนี้ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ กรณีของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ซึ่งวิธีการควบคุมผู้มีปัญหาความคิดในกรณีของเสกสรรค์ พทท. กระทำผ่านการจัดสรรงานให้ทำเสกสรรค์ได้เล่าว่า ปลายปี 2519 – ต้นปี 2521 เขาได้เป็นผู้ปฏิบัติงานทางการเมืองในกองทหาร ฐานที่มั่นภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก ต่อมาได้ย้ายมาทำงานโฆษณามวลชน⁴⁴³ และเขียนหนังสือ อยู่ในหน่วยทฤษฎีแนวหลังประเทศลาว จนกระทั่งพรรคคอมมิวนิสต์ลาวและเวียตนามตัดความสัมพันธ์ พทท. จึงได้ย้ายคนกลับเข้าประเทศไทย ในครั้งนั้นเสกสรรค์ได้เดินทางมาอยู่เขตงานที่เชียงรายได้ ต่อมาย้ายไปพะเยา และที่สุดท้ายก่อนออกจากป่าคือเสกสรรค์เข้าไปอยู่ในเขตงานอุ้มผาง

ตลอดระยะเวลาในป่าเขาจะเห็นได้ว่าเสกสรรค์ได้เดินทางไปหลายเขตงาน และทำงานหลายหน้าที่ ตั้งแต่ทำไร่ เบื้อง ให้การศึกษา เขียนงาน ฝึกทหาร และสู้รบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเขาไม่มีปัญหาในการใช้แรงงานหรือเผชิญความยากลำบากตามคำเรียกร้องฝึกฝนให้ดัดแปลงตนเอง แต่ปัญหาของเขาเกิดขึ้นจากทัศนคติที่แตกต่างกันระหว่างเขากับคนในขบวนการปฏิวัติบางส่วนที่มีฐานะนำในพรรค ภาพลักษณ์ของเขาจึงถูกสร้างให้เป็นคนที่มีปัญหาความคิด ซึ่งเสกสรรค์ได้อธิบายว่า ในขบวนการปฏิวัติมีการกระทำในลักษณะ “...การก่อกระแสแอนตี้ในทางการเมือง และการจัดสภาพแวดล้อมให้รู้สึกผิด เป็นหมาหัวเน่าเข้ากับใครไม่ได้...” เช่นในปัญหาการใช้แรงงาน ซึ่งเป็นระบบควบคุมที่ พทท. ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและยังให้คุณให้โทษแก่คนในขบวนการปฏิวัติที่ทัศนคติไม่ตรงกับฝ่ายนำของ พทท. บางส่วน เสกสรรค์ได้ยกตัวอย่างให้เห็นเป็นรูปธรรมไว้ว่า

...ยกตัวอย่างเช่น การล่าเหยียดของในเขตงานหนึ่งที่ผมพบเห็นมา ได้อะไรมาเป็นหยูกยา เสื้อผ้า ก็ไม่สู้จะถึงมือประชาชน ฝ่ายนำอ้างว่าทหารมาก่อนเพื่อการทำงานปฏิวัติ แต่ประชาชนดูมาหลายปีก็ไม่เห็นการทำงานปฏิวัติออกเลย พวกเขาขาดแคลนสิ่งของมาก เมื่อลงเรียวลงแรงไปแล้ว ไม่ถึงมือพวกเขาเลย ก็ไม่มีใคร

⁴⁴³ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. ปากคำประวัติศาสตร์, 54.

เต็มใจจะไป จำนวนคนที่สมัครไปแบกของลดลงเรื่อยๆ ฝ่ายนำก็หาว่ามวลชนล้าหลัง เห็นแก่ตัว มีความคิดรับจ้างบ้าง อะไรบ้าง ใครที่เป็นตัวตั้งตัวตีวิจารณ์เรื่องนี้ ก็พาลหาว่าค่านพรอค หรือบ่อนทำลายการปฏิบัติไปเลย อย่างนี้แหละที่ผมเห็นว่าไม่เคารพมวลชน...⁴⁴⁴

จากภาพลักษณ์ผู้มีปัญหาความคิดของเสกสรรค์ทำให้เขาถูกจับตามองไม่ว่าจะไปอยู่ที่ใด ในขบวนการปฏิวัติ นอกจากการก่อกระแสแอนตี้ที่เขาเห็นว่า “ทำอย่างเป็นขบวนการ” เสกสรรค์ยังถูกทำให้หวาดระแวงโดยมีการกำชับฝ่ายนำในเขตงานที่เขาเดินทางไปว่าให้ระวังบุคคลที่มี “ประวัติไม่แจ่มชัด” บุคลิก “วีรชนเอกชน” ซึ่งหมายถึงเสกสรรค์ โดย จิระนันท์ พิตรปรีชา ได้บรรยายเรื่องนี้ไว้ว่า

...ไม่มีใครคาดเดาได้ถึงความคับแค้นที่ฉับกับที่เสกจะต้องกลักริ้นเมื่อถูกกดดัน จำกัดบทบาท หวาดระแวงในขบวนการปฏิวัติไทย จนไม่ว่าจะเดินทางไปรับงานหน่วยไหน ฐานที่มั่นใด เป็นต้องมีจดหมายลับกำชับกำชากันในหมู่ “ฝ่ายนำ” ว่าให้สนใจระมัดระวังบุคคลที่มี “ประวัติไม่แจ่มชัด” อย่างเรา โดยเฉพาะคนที่มีบุคลิก “วีรชนเอกชน” สูงมากอย่างพี่เสก...⁴⁴⁵

นอกจากนั้น พลท. ยังได้ควบคุมการทำงานของเสกสรรค์ โดยจำกัดบทบาทของเขาไม่ให้สร้างสรรค์ผลงานที่จะส่งผลสะท้อนในขบวนการปฏิวัติ จึงเห็นได้ว่าช่วงหนึ่งเขาถูกย้ายไปอยู่หน่วยทฤษฎีในประเทศลาว เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าและเขียนงานวิชาการแบบที่เขาถนัด แต่งานของเขาก็ไม่ได้รับการเผยแพร่ และเมื่อเขาย้ายเขตงานมาอยู่ฝั่งฝาง พลท. ก็ยังส่งสายลับคอยสอดแนมติดตาม

⁴⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, 68.

⁴⁴⁵ จิระนันท์ พิตรปรีชา. อีกหนึ่งฟางฟ้านบนที่กแรมทางของชีวิต, 124. เหตุการณ์ที่นำไปสู่การหวาดระแวงเสกสรรค์เกิดขึ้นก่อนที่เขาจะเข้ามาทำงานในเขตงานของ พลท. ด้วยซ้ำ ชนวนเหตุมาจากวิวาทะในขณะเดินทางของเขาขณะที่พำนักอยู่ย่านออย ฝ่ายหนึ่งคือเสกสรรค์ และประสิทธิ์ ไชโย ส่วนอีกฝ่ายคือ เหงว โดจิราการ และเทิดภูมิ ใจดี อาจกล่าวได้ว่าเหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้ภาพลักษณ์ของเสกสรรค์กลายเป็นคนที่มีปัญหาความคิด ฝ่ายนำ พลท. ต้องระมัดระวังเขาในฐานะเป็นบุคคลที่มี “ประวัติไม่แจ่มชัด” อันมาจากความขัดแย้งทางความคิดที่สองฝ่ายเห็นต่างกัน การทำงานกับ พลท. ในเวลาต่อมาจึงไม่ค่อยมีความราบรื่น และเขากลายเป็นบุคคลหนึ่งที่ พลท. พยายามควบคุมไม่ให้มีบทบาทโดดเด่นในการปฏิวัติ

ความเคลื่อนไหว เขาไม่สามารถติดอาวุธไว้ป้องกันตนเองเพราะความหวาดระแวงสงสัยที่ดูมมาก
จีน เสกสรรค์ได้เล่าไว้ว่า

...พอมายู่อุ้มผางก็อยากจะกักฟันสู่อีกสักครั้งหนึ่ง ด้านหนึ่งก็เพื่อจะ
ไม่ให้ใครครหาได้ว่าเราท้อแท้ อีกด้านหนึ่งก็คือว่าเพื่อจะเปลี่ยนแปลง ก็ส่งลูก
ออกมา ขอมขนาดนั้น ขอมส่งลูกออกมา แต่ว่ากำลังคนที่จะทำงานก็ไม่ค่อยมี เขา
ไม่ให้กำลัง ได้แต่คนมีปัญหา 2-3 คนมาอยู่ด้วย นอกจากนี้เขาก็ส่งสพายมาอยู่กับ
เรา แต่ต่อมาเจ้าตัวรับสารภาพและเห็นด้วยกับเรา... ครับ ว่ามาอยู่กับเรานี้เพื่อที่จะ
รายงานให้ฝ่ายนำรู้ว่าทำอะไรบ้าง เหวระแวงเราถึงขนาดปิ่นเขาก็ไม่ให้ มีลูกของ
อยู่กระบอกหนึ่ง คน 3-4 คน ยิ่งเสียก็ไม่ตาย เราก็เลยพยายามจัดหาอาวุธเอง
รวบรวมเงินฝากคนเขาชื่อเอ็ม. 16 ซึ่งก็ไม่ได้ ไม่ได้แล้วซ้ำมีคนอื่นเข้าใจว่าเราสะสม
อาวุธเป็นอิสระ...⁴⁴⁶

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ผู้มีปัญหาคิดความคิดมักถูกควบคุมอย่างเข้มงวด
เพราะถือว่ามีลักษณะคัดค้านพรรค นอกจาก พลท. ไม่อาจจัดการควบคุมให้ “เชื่อพรรค เชื่อจัดตั้ง”
อย่างไม่มีข้อโต้แย้ง ผู้มีปัญหาคิดอาจเผยแพร่ความคิดของตนเองที่ทำให้คนอื่น ๆ ต่อต้านพรรค
ไปด้วย การไม่ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างทำให้ พลท. จำกัดบทบาทของผู้มีปัญหาคิด เช่น
การจัดสรรงาน ย้ายเขตงาน ซึ่งเห็น ได้ชัดเจนจากกรณีของเสกสรรค์ ทั้งนี้ไม่ใช่เสกสรรค์เพียงคน
เดียวที่เป็นผู้มีปัญหาคิด แต่งานเขียนของอดีตนักศึกษาปัญญาชนที่เผยแพร่ในช่วงหลังยัง
สะท้อนให้เห็นความคิดเห็นที่แตกต่างกับ พลท. ในหลากหลายประเด็น เพียงแต่พวกเขาไม่ได้แสดง
ความคิดเห็นกับฝ่ายนำของ พลท. และพวกเขาไม่ได้เป็น “ผู้นำนักศึกษา” ที่มีชื่อเสียงและอิทธิพล
ทางความคิดอย่างเสกสรรค์ ประเสริฐกุล การจำกัดบทบาทจึงเป็นวิธีที่ พลท. ใช้จัดการและควบคุม
ผู้มีปัญหาคิด และอีกด้านหนึ่งก็ยังเป็นการจัดการและควบคุมคนทั้งหมดในขบวนการปฏิวัติให้อยู่
ในกรอบของ พลท. อีกด้วย

1.4.3 การลงโทษผู้กระทำผิดและสายลับ

ในขบวนการปฏิวัติพบผู้ที่กระทำความผิดหลายลักษณะ ความผิดที่พบนั้น ได้แก่ คดีฆ่า คดี
ข่มขืน ผู้ทรยศ และสายลับที่เข้ามาสอดแนมส่งข่าวให้ทางราชการ การตัดสินบทลงโทษมาจาก

⁴⁴⁶ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. ปากคำประวัติศาสตร์, 91.

พิจารณาของคณะกรรมการเขตงาน โทษสูงสุดที่พบคือการประหารชีวิต ทั้งความผิดที่กระทำต่อผู้อื่นจนถึงแก่ความตายและความผิดในฐานะผู้บ่อนทำลายการปฏิวัติ นอกจากนี้ยังพบว่ามีความผิดเรื่องผู้สาวที่มีการร้องเรียนให้พรรคตัดสิน อย่างไรก็ตาม ความผิดที่ร้ายแรงที่สุด คือ การเป็นผู้ทรยศและสายลับ แม้จะจับผู้ต้องสงสัยได้ก่อนที่จะกระทำความผิด แต่ พทท. จะไม่ปรานีและอ่อนข้อให้ เพราะถือว่าเป็น “ปฏิบัติต่อการปฏิวัติ”

ความผิดร้ายแรงในฐานะเป็นผู้ทรยศและสายลับ ความผิดลักษณะนี้จะไม่ได้รับการให้อภัยเมื่อมีการสอบสวน ตรวจสอบพยานหลักฐานมติของคณะกรรมการเขตงานจะตัดสินลงโทษขั้นสูงสุด นั่นคือการประหารชีวิต แม้ผู้ทรยศต่อ พทท. จะมีเหตุผลในการกระทำความผิด หรือพยายามหาทางเลือกอื่นให้แก่ตนเองเพราะต้องการยุติการปฏิวัติ แต่เหตุผลนั้น ไม่มีน้ำหนักพอสำหรับการพิจารณาตัดสินความผิด หากพบผู้ทรยศและสายลับ พทท. จะจัดการด้วยวิธีเด็ดขาดเท่านั้น วิธีดังกล่าวเพื่อข่มขวัญผู้ที่คิดจะทรยศต่อพรรค ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นการจัดการของ พทท. ที่ไม่อะลุ่มอะล่วยให้กับความผิดที่อาจส่งผลร้ายต่อผู้คนในเขตงาน หากสายลับเล็ดลอดนำข้อมูลไปบอกฝ่ายตรงข้ามผลที่ตามมาคือเขตงานเสียลับต้องอพยพผู้คนหาที่อยู่ใหม่ ซ้ำร้ายกว่านั้นเขตงานอาจถูกโจมตีถึงขั้นสูญเสียดินแดนและชีวิต

ตัวอย่างการตัดสินโทษประหารชีวิตในขบวนการปฏิวัติ ปรากฏในกรณีของ “เหล่าณี” แนวร่วมชาวม้ง ฐานที่มั่นเขต 7 ผาจิ-ผาช้าง จังหวัดพะเยา ไหมลี นักศึกษาผู้เข้าร่วมกับ พทท. ฐานที่มั่นผาจิ-ผาช้าง ได้เขียนเล่าเหตุการณ์ของเหล่าณีที่เธอพบเจอว่า เหล่าณีถูกจับได้ว่าเป็นสายลับ เพราะมีข่าวของที่ได้รับมาจากชาวเข่า ซึ่งทำหน้าที่เป็นสายลับให้กับทางราชการ เหล่าณียอมรับว่าได้ติดต่อกับชาวเข่าและรับข่าวของมาจริง เพราะตั้งใจจะไปมอบตัวกับทางราชการ แต่ไม่ยอมรับว่าเป็นสายลับและส่งข่าวให้กับศัตรู ในที่สุดคณะกรรมการเขตมติดัดสินประหารชีวิตเหล่าณี แม้เขาจะยื่นกรานปฏิเสศและมีคนยืนยันว่าเหล่าณีถูกใส่ร้าย แต่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงคำตัดสินได้⁴⁴⁷

กรณีนี้ในอีกตัวอย่างหนึ่งเกิดขึ้นกับผู้นำชาวม้งในฐานที่มั่นภูหินร่องกล้า คือ สหายสมวิทย์ เขาเป็นสมาชิกพรรคและประธานอำนาจรัฐของฐานที่มั่นปฏิวัติภูหินร่องกล้า ต่อมาเมื่อเกิดการต่อสู้ทางความคิดในขบวนการปฏิวัติอย่างดุเดือด และช่วงเวลาเดียวกันฝ่ายรัฐบาลเสนอทางออกแก่ พทท. ให้วางอาวุธเพื่อเข้าร่วมเป็นผู้พัฒนาชาติไทย สหายสมวิทย์เป็นผู้หนึ่งที่ประกาศจะสลายกองกำลัง

⁴⁴⁷ ไหมลี, พายุฝนบนภูผาจิ-ผาช้าง, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยรังสิต, 2559), 53-61.

อาวุธที่เขาสร้างมันมา ท้ายที่สุดเขาถูกสังหารก่อนที่จะได้ลงไปมอบตัว เพราะเขาเปิดเผยแผนการกับสหายคนใกล้ชิด และชักชวนให้กำจัดฝ่ายนำระดับเลขาธิการพรรคเสียก่อน แต่สหายคนนั้นกลับยับยั้งแผนของสหายสมวิทย์โดยเลือกพิทักษ์การนำของ พลท. แห่งภูหินร่องกล้าไว้⁴⁴⁸ แม้ว่าสหายสมวิทย์จะมีความผิด แต่เขาทำเพราะเจตนาดีต่อพี่น้องชาวม้ง หากแต่เจตนาของเขาไม่อาจนำมาเป็นเหตุผลในขบวนการปฏิวัติได้ ซึ่งจรรยาวัจน์ พิศรปริษา ได้เล่าถึงเรื่องสหายสมวิทย์ที่เธอมีโอกาสดำเนินชีวิตอยู่ในฐานที่มั่นภูหินร่องกล้า ความว่า

...หลังจากพี่ชายและเล่าย่าเสียชีวิต สมวิทย์ก็ยังคงยืนหยัด “อ้าวปะดิ้ว” (ทำปฏิวัติ) อย่างแข็งขันในฐานะผู้นำสูงสุดของชาวม้งภูร่องกล้า แต่ท้ายที่สุดเมื่อขบวนการปฏิวัติไทยเกิดวุ่นเร่ล้อมทรุดด้วย “วิกฤตศรัทธา” ในหมู่สหายนักศึกษาและความอับจนทางปัญญาของเหล่าผู้นำพรรคในการพลิกสถานการณ์ที่เกิดปัญหาขึ้นรอบด้าน ส.สมวิทย์ได้ตัดสินใจหาทางออกให้เพื่อนร่วมเผ่าพันธุ์ด้วยการลอบติดต่อขอขอกำลังคนลงไป “มอบตัว” กับทางการอย่างลับๆ แต่ก็ถูกจับได้ในฐานะ “ผู้ทรยศต่อการปฏิวัติ” เสียก่อน และโทษทัณฑ์ที่เขาได้รับย่อมมีเพียงสถานเดียวเท่านั้น...⁴⁴⁹

นอกจากนั้นการเจตนาทำร้ายผู้อื่นจนถึงแก่ความตายถือเป็นความผิดร้ายแรงที่มีการตัดสินโทษประหารชีวิตเช่นเดียวกัน ตัวอย่างที่พบ ได้แก่ การฆาตกรรมสหายพิทยา ในเขตงานปี 4 เขตงานช่องช้าง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เหตุการณ์คราวนั้นเกิดจากมีคนพบศพสหายพิทยาถูกแทงด้วยมีดถึง 7 แผล ผู้ต้องสงสัยคือสหายอุบล พบหลักฐานแวดล้อมที่บ่งชี้ว่าเขาเป็นผู้กระทำ เนื่องจากเขาออกไปล่าสัตว์ใกล้บริเวณที่เกิดเหตุ มีคนเห็นเขาเอาเสื้อฝ้ายมาซักอย่างผิดสังเกต และมีดของเขายังมีรอยเลือดติดอยู่ โดยสาเหตุคาดว่ามาจากเรื่องชู้สาว เนื่องจากเขากับสหายพิทยามีความใกล้ชิดกันมาก่อน ขณะที่สหายพิทยามีคนรักอยู่แล้ว ในที่สุดพรรคมีมติให้ประหารชีวิตผู้ต้องสงสัย⁴⁵⁰ แม้สหายอุบลไม่ยอมรับสารภาพและอ้างว่าทำตามหลักการแล้วเขายังเป็นแค่ผู้ต้องสงสัยที่ไม่อาจสรุปว่ามี

⁴⁴⁸ ทนทาน ลูกหลานไทย, ลาก่อน หินร่องกล้า, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี, 2554), 159.

⁴⁴⁹ จรรยาวัจน์ พิศรปริษา, อีกหนึ่งฟางฝันบนที่กกรรมทางของชีวิต, 166-167.

⁴⁵⁰ กองบรรณาธิการไฟลามทุ่ง, ไฟลามทุ่ง, (พิมพ์ในงานอนุสรณ์สถานวีรชนบ้านช่องช้าง สุราษฎร์ธานี 3-4 เมษายน, 2542), 182.

ความผิดแน่ชัด แต่เพื่อป้องกันความปลอดภัยของเขตงานที่อาจเกิดความเสียหายจากการกระทำของ สหายอุบลเขาจึงถูกลงโทษขั้นร้ายแรง

นอกเหนือจากนี้ความผิดร้ายแรงอื่นๆจะได้รับการพิจารณาและตัดสินตามมติของ คณะกรรมการเขตงาน ความผิดต้องโทษที่พบยังมีความผิดจากการข่มขืน ซึ่งจันทนา ฟองทะเล ได้ เล่าถึงการจัดการผู้กระทำผิดในเขตงานภูเขาวงของชาวม้งว่ามีการคุมขังนักโทษคดีข่มขืนลูกสาว ชาวบ้าน คุกที่คุมขังเป็นกรงไม้สี่เหลี่ยม ทำด้วยไม้จริงขนาดท่อนขา บรรจุนคนได้สัก 2-3 คน⁴⁵¹ ขณะที่สหายทน พบการกระทำผิดในฐานที่มั่นภูหินร่องกล้า คือการแอบมีความสัมพันธ์จน ฝ่ายหญิงตั้งท้อง ผู้กระทำผิดเป็นมวลชนแนวร่วมที่เพิ่งเข้าร่วมกองทัพ ด้วยความเป็นวัยรุ่นจึงยัง คัดแปลงตนเองไม่ได้ เมื่อกระทำผิดเขาถูกพิจารณาขับไล่ออกจากฐานที่มั่น อันเป็นการป้องกัน ก่อนที่จะเกิดเหตุร้ายแรงมากกว่านี้⁴⁵² ซึ่งบทลงโทษจากความผิดประเภทต่างๆข้างต้น สะท้อนให้ เห็นว่าแม้ในขบวนการปฏิวัติไม่มีกฎหมายแต่ก็มีบทลงโทษสำหรับผู้กระทำผิด และภายในสังคม ปฏิวัติไม่ละเว้นโทษแก่ผู้ที่กระทำผิดในลักษณะ “ปฏิบัติต่อปฏิวัติ” หรือ “ทรยศต่อการปฏิวัติ” แม้ บุคคลนั้นจะเคยสร้างผลงานการปฏิวัติไว้มากเพียงใดก็หนีไม่พ้นการลงโทษสูงสุดของ พคท.

1.5 การเปลี่ยนสถานะใน พคท.

สถานะของบุคคลใน พคท. สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตั้งแต่มวลชน แนวร่วม ผู้ปฏิบัติงาน ผู้ การเข้าเป็นสมาชิกพรรค “สถานะใน พคท.” จึงมีความสำคัญเพราะจะนำไปสู่การกำหนดบทบาท หน้าที่ สังกัดหน่วยงาน เขตงาน และสิทธิพิเศษที่อาจได้รับ จึงพบว่าใน พคท. มีการปรับเปลี่ยน สถานะหลากหลายรูปแบบ ซึ่งในที่นี้ผู้ศึกษาจะอธิบายการเปลี่ยนสถานะใน พคท. พร้อมกับ ยกตัวอย่างเพื่อให้เห็นภาพอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ผู้ศึกษาแบ่งกลุ่มคนตามลักษณะความสัมพันธ์ที่มี ต่อ พคท. ได้แก่ กลุ่มคนที่มีจัดตั้ง และกลุ่มคนที่ไม่จัดตั้ง ดังนี้

ในส่วนของ **กลุ่มคนที่มีจัดตั้ง** อยู่ในสถานะ “ผู้ปฏิบัติงาน” ของ พคท. ตามสายงานที่ ตนเองสังกัด ผู้ปฏิบัติงานอาจสังกัดอยู่ในองค์กรอื่นๆของ พคท. ร่วมด้วย ดังเช่นที่พบว่า ผู้ปฏิบัติงานหลายคนสังกัดในสันนิบาตเยาวชนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หรือ สยท. สมาชิกในองค์กรนี้เรียกกันว่า สยท. หรือ ย. ก่อนที่จะเข้าเป็นสมาชิกจะต้องผ่านช่วงทดสอบใน ระยะเตรียม เรียกกันว่า เตรียม ย. ดังกรณีของสหายสมพร ซึ่งถูกทาบทามให้เป็น ย. จึงต้องอยู่ใน

⁴⁵¹ จันทนา ฟองทะเล. จากคดียาวถึงภูผาใจ, 77.

⁴⁵² ทนทาน ลูกหลานไทย. ลาก่อน หินร่องกล้า, 150.

สถานะเตรียม ย. เพื่อตรวจสอบและประเมินคุณสมบัติก่อนที่จะได้เป็นสมาชิก สยท. สมบูรณ์ ซึ่ง สหายสมพร ได้อธิบายเรื่องนี้ไว้ว่า

...สำหรับผมเองเคยได้รับการทาบทามจากพี่ดวงกมลให้เข้าเป็นสมาชิก สยท. หรือ ย. มาแล้วพร้อมกับคุณกาย เมื่อเดือนสิงหาคมที่มีงานเคลื่อนไหวตอน ขับไล่ประภาส แต่ยังไม่ได้กรอกใบสมัครก็เกิดกรณี 6 ตุลา ก่อน จึงเป็นผู้ที่เคยได้ ยินเกี่ยวกับองค์กรเหล่านี้ของพรรคมาบ้าง และถือว่าอยู่ในขั้นเตรียม ย. เพราะการ เป็นสมาชิกสันนิบาตเยาวชนของพรรคจะต้องมีขั้นเตรียมเช่นกัน เพื่อดูว่า คุณสมบัติของบุคคลผู้นั้นเหมาะสมที่จะเข้าเป็นสมาชิกองค์กรหรือไม่ ตามระเบียบ ของพรรค นักศึกษาที่เป็นปัญญาชนนายทุนน้อยต้องใช้เวลาเตรียมเก้าเดือนและมี สมาชิกรับรอง ถ้าเป็นชาวนาใช้เวลาเตรียมหกเดือน ส่วนกรรมกรซึ่งเป็นชนชั้นที่ ปฏิวัติที่สุด ใช้เวลาเตรียมเพียงสามเดือน ในกรณีของผมถือว่าต้องเริ่มต้นใหม่ ไม่ ออจนับต่อจากช่วงในเมืองได้...⁴⁵³

คำอธิบายของสหายสมพรข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่า การจัดตั้งใน พคท. มีการเปลี่ยนสถานะ เมื่อบุคคลมีความก้าวหน้าทางความคิดและการทำงาน โดยบุคคลที่จะได้รับทาบทามจะต้องมีความ โดดเด่นและเหมาะสม พิจารณาจากคุณสมบัติของบุคคล ความเอาใจเอางาน ความคิดก้าวหน้าทาง การเมือง และลักษณะทางชนชั้นซึ่งทำให้ระยะเวลาตรวจสอบของแต่ละคนไม่เท่ากัน ในระยะเตรียม ย. ชนชั้นกรรมาชีพใช้ระยะเวลาตรวจสอบ 3 เดือน ชนชั้นชาวนาใช้เวลา 6 เดือน และชนชั้นนายทุน น้อยใช้เวลา 9 เดือน ในระยะเตรียมดังกล่าวบุคคลต้องเรียกร้องคัดแปลงตนเองให้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม เพื่อพิสูจน์ว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมต่อองค์กรของพรรคหรือไม่

ซึ่งการคัดแปลงตนเองเพื่อเลื่อนสถานะใน พคท. ปรากฏให้เห็นในกรณีของ สหายปาหนัน ผู้ปฏิบัติงานนักรบพยาบาล ในกองทหาร 85 เขตงานคอยยาว-ผาหม่น หรือเขต 8 จังหวัดเชียงราย สหายปาหนันเล่าไว้ว่า แรกเริ่มเธอได้รับการทาบทามจากจัดตั้งให้เป็น ย. โดยเธอให้เหตุผลที่ได้รับ เลือกว่าอาจเป็นเพราะการปฏิบัติตัวที่ดี "ไม่มีความคิดหรือการกระทำที่เสรี (คือการปฏิบัติตัวที่ขัดต่อ กฎระเบียบของ พคท.) เธอจึงได้รับเลือกให้เป็นสมาชิก สยท. ทั้งนี้การเปลี่ยนสถานะของสหาย ปาหนันมาพร้อมกับการคัดแปลงตนเองที่สูงยิ่งขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับการเป็น ย. สหายปาหนันจึง

⁴⁵³ สุราชัย ชัมประเสริฐ, น้ำป่า บันทึกรอคอยผู้สู้ในเขตป่าเทือกเขาบรรทัด, 58-59.

ถูกย้ายงานไปอยู่หมวดผลิต มีหน้าที่หลักคือผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงกองทัพ ตั้งแต่ปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด ปลูกเผือก ปลูกมัน และพืชอีกสารพัดอย่าง พร้อมกันนี้สหภาพป้าหนั้นก็ต้องทำงานหลักคือการดูแลรักษาพยาบาล และรวมถึงการสอนหนังสือให้แก่สหภาพม้งไปด้วย⁴⁵⁴

ส่วนการจัดตั้งในระดับที่สูงขึ้นไปคือการเข้าเป็นสมาชิกพรรค หรือ ส. ในช่วงประเมินและตรวจสอบจะเรียกว่า เตรียม ส. ระยะเวลาเตรียม ส. พิจารณาจากลักษณะทางชนชั้น มีการตรวจสอบคุณสมบัติ การทำงาน ความคิดทางการเมือง และต้องเป็นผู้มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ ตามข้อกำหนดสำหรับการเข้าเป็นสมาชิกพรรคดังปรากฏใน “ระเบียบการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2504” ในหมวด 1 สมาชิกภาพ โดยผู้สมัครเข้าพรรคจะต้องปฏิบัติตามระเบียบการเข้าพรรคเป็นรายบุคคล ตามข้อกำหนดดังต่อไปนี้

(1) กรรมกร ชาวนารับจ้าง ชาวนาจน คนจนในเมืองขอสมัครเข้าพรรค ต้องมีสมาชิกสมทบสองคนเป็นผู้แนะนำ หลักจากผ่านการลงมติเห็นชอบของที่ประชุมหน่วย ผ่านการอนุมัติของคณะกรรมการตำบลหรือเทียบเท่า คณะกรรมการตำบล และผ่านระยะเตรียมหกเดือนแล้วก็รับเป็นสมาชิกสมทบได้

(2) ชาวนากลาง พนักงานรับจ้าง ปัญญาชน ข้าราชการชั้นผู้น้อย ผู้มีอาชีพอิสระขอสมัครเข้าพรรค ต้องมีสมาชิกสมทบสองคนเป็นผู้แนะนำ ซึ่งในสองคนนั้นคนหนึ่งต้องเป็นสมาชิกพรรคที่มีอายุพรรคหกเดือนขึ้นไป หลังจากผ่านการลงมติเห็นชอบของที่ประชุมหน่วย ผ่านการอนุมัติของคณะกรรมการตำบล และผ่านระยะเตรียมเก้าเดือนแล้ว ก็รับเป็นสมาชิกสมทบได้

(3) ผู้ที่สังกัดชนชั้นทางสังคมนอกเหนือจากที่ได้ระบุไว้ใน (1) และ (2) ขอสมัครเข้าพรรค ต้องมีสมาชิกสมทบสองคนเป็นผู้แนะนำ ซึ่งในสองคนนั้นคนหนึ่งต้องเป็นสมาชิกพรรคที่มีอายุพรรคปีหนึ่งขึ้นไป หลักจากผ่านการลงมติเห็นชอบของที่ประชุมหน่วย ผ่านการอนุมัติของคณะกรรมการจังหวัดหรือเทียบเท่าคณะกรรมการจังหวัด และผ่านระยะเตรียมปีหนึ่งแล้ว ก็รับเป็นสมาชิกสมทบได้

⁴⁵⁴ ป้าหนั้น ณ ดอยขาว, ดอกเสี้ยวบาน...ที่ดอยขาว ผาหม่น, (กรุงเทพฯ: ไบบัว, 2549), 69-70.

(4) ผู้ที่ถอนตัวจากพรรคการเมืองอื่นขอสมัครเข้าพรรค ถ้าเป็นสมาชิกธรรมดาของพรรคการเมืองนั้น ๆ ต้องมีสมาชิกสมทบสองคนเป็นผู้แนะนำ ซึ่งในสองคนนี้คนหนึ่งต้องเป็นสมาชิกพรรคที่มีอายุพรรคสองปีขึ้นไป ต้องผ่านการลงมติเห็นชอบของที่ประชุมหน่วย ผ่านการอนุมัติของคณะกรรมการจังหวัดหรือเทียบเท่าคณะกรรมการจังหวัด ถ้าเป็นสมาชิกที่รับผิดชอบของพรรคการเมืองนั้น ต้องมีสมาชิกสมทบสองคนเป็นผู้แนะนำ ซึ่งในสองคนนี้คนหนึ่งต้องเป็นสมาชิกพรรคที่มีอายุพรรคสี่ปีขึ้นไป ต้องผ่านการลงมติเห็นชอบของที่ประชุมหน่วย คณะกรรมการจังหวัดหรือเทียบเท่าคณะกรรมการจังหวัดพิจารณาเห็นชอบ ทั้งสองกรณีนี้เมื่อผ่านระยะสำรองสองปีแล้ว ก็รับเป็นสมาชิกสมทบได้

ในกรณีพิเศษ คณะกรรมการพรรคตั้งแต่ชั้นคณะกรรมการอำเภอหรือเทียบเท่าคณะกรรมการอำเภอขึ้นไปมีอำนาจรับสมาชิกใหม่โดยตรงได้เป็นรายบุคคล⁴⁵⁵

จากข้อกำหนดทั้ง 4 ประการดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นความสำคัญในการเข้าเป็นสมาชิกพรรคด้วยขั้นตอนที่ยุ่งยาก และต้องผ่านการรับรองจากสมาชิกพรรคสมทบ ซึ่งแต่ละชนชั้นมีข้อกำหนดที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม การเป็นสมาชิกพรรคก็ยังเป็นสิ่งที่หลายคนคาดหวัง ทว่าผู้ที่ได้รับคัดเลือกเป็นสมาชิกพรรคกลับมีจำนวนไม่มาก และแต่ละคนจะต้องผ่านขั้นเตรียม ส. ในระยะเวลาที่ไม่เท่ากัน ดังตัวอย่างของสหภาพค้าหาญ เขาเข้าร่วมกับ พคท. ในพ.ศ. 2517 ตอนอายุ 17 ปี ขณะนั้นเขาถูกจัดตั้งหรืออย่างน้อยก็เริ่มเป็นแนวร่วมตั้งแต่ออยู่ในหมู่บ้าน โดยสหภาพค้าหาญเล่าว่าเข้าไปตอนแรกเป็น สยท. และ ส. เตรียม ในเวลาต่อมา ซึ่งต้องผ่านการทดสอบพอสมควร เขาได้ให้สัมภาษณ์กับ ปฐมพร ศรีมันตะ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “สหราชอาณาจักรบ้านกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในภาคอีสานของประเทศไทย” ความว่า “...คุณจะต้องมีผลงาน ทำงานดีเด่น เป็นคนที่สามารถพูดให้คนฟัง ปลุกกระดมได้ เป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนอื่นได้ ต้องเข้มงวด จะเสรีไม่ได้ ตอนนั้น

⁴⁵⁵ “ระเบียบการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2504 คัดจากเอกสารที่ยึดได้ใน เอกสารปกปิดของ กอ.ปค. 2517 ฉบับที่ ปค. 1671,” อ้างใน ปฐมพร ศรีมันตะ, “สหราชอาณาจักรบ้านกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในภาคอีสานของประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตรมหาวิทาลัยธรรมศาสตร์, 2559), 258-259.

ช่วงหลังจากที่เราได้รับผิดชอบงานเยอะขึ้นหลังจากไปอบรมที่ลาวก็มาผลิตยา ทำงานโรงพยาบาล
อย่างเดียว...”⁴⁵⁶

สหยาคล้าหาญเข้าทำงานที่โรงพยาบาล (เขตงาน 81) ในพ.ศ. 2523 ตามคำกล่าวของเขา
แสดงว่าสหยาคล้าหาญได้เป็นสมาชิกพรรคในปีที่เขาทำงานในโรงพยาบาลนั่นเอง รวมระยะเวลาที่
เขาเข้าร่วมกับ พคท. เป็นเวลากว่า 5 ปี เขาเริ่มจากการเป็นแนวร่วมในหมู่บ้าน เป็น สยท. ส. เตรียม
และสามารถแสดงผลงานให้เป็นที่ประจักษ์จนได้เลื่อนเป็นสมาชิกพรรค ประสบการณ์ของเขาที่
ผ่านทั้งการสู้รบและงานการแพทย์จึงผ่านการประเมินของหน่วยพรรคในที่สุด นอกจากนี้ยังมี
ตัวอย่างของสหยาที่ได้เลื่อนสถานะภายในเวลาไม่นาน ดังตัวอย่างของสหยาแวง เธอเป็น สยท.
ตั้งแต่เคลื่อนไหวในหมู่บ้าน เมื่อเข้าป่าในพ.ศ. 2515 จึงได้เป็น ส.เตรียม และในพ.ศ. 2517 เธอก็ได้
เป็นสมาชิกพรรค ซึ่งเธอได้เล่าว่า

...ตอนนั้นอยู่ในสายงานตามป่าตาม โลกและเข้าไปทำงานพยาบาล เรา
เป็น สยท. ตั้งแต่บ้านแล้ว อยู่ป่าเป็น ส.เตรียม เลยและเป็น ส.สมบุรณ์ ตอนปี พ.ศ.
2517 ชื่อจัดตั้งคือสหยาแวง ไปเรียนตอนแรกก็ไปเรียนทหารฝึกทหารพร้อมกับ
เรียนพยาบาล ไปเรียนทฤษฎีด้วย ตอนนั้นเขาเน้นหมา ส่วนมาร์ก เลนิน จำได้แต่
เพลง...”⁴⁵⁷

จากทั้งสองกรณีข้างต้นเป็นตัวอย่างที่ได้สะท้อนให้เห็นการเลื่อนสถานะของชนชั้นชานา
ซึ่งใช้เวลาในการตรวจสอบจากพรรคไม่นานนัก เพราะชนชั้นชานามีระยะเวลาเตรียม สยท. และ
ส. ไม่นาน อีกทั้งสหยาคล้าหาญและสหยาแวงแสดงให้เห็นว่าสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ไว พคท. จึง
มอบหมายให้เรียนการพยาบาล ด้วยภาระงานพยาบาลประกอบกับการดัดแปลงตนเองอย่างเข้มงวด
จึงทำให้ทั้งสองคนผ่านการประเมินตามเกณฑ์ในเวลาอันรวดเร็ว

ส่วนในกรณีของฤดี เริงชัย เธอเข้าป่ากลางปี 2518 ในสถานะผู้ปฏิบัติงาน เมื่อเธอเข้าทำงาน
ที่ สยท. เธอก็ได้รับการทาบทามเป็นสมาชิกพรรค อาจกล่าวได้ว่าเธอได้เข้าเป็นสมาชิกพรรคเร็ว
กว่าคนอื่น ๆ ทั้งนี้ น่าจะสืบเนื่องมาจากการทุ่มเทปฏิบัติงาน ไม่เสนอความคิดเห็นค้านพรรค จึงมี
คุณสมบัติที่เข้าตาจัดตั้ง ซึ่งเธอได้กล่าวถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นว่า

⁴⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, 171.

⁴⁵⁷ เรื่องเดียวกัน.

...ในเวลานั้นเองก็มีเหตุการณ์สองอย่างเกิดขึ้นพร้อมๆกัน อย่างแรกคือ หน่วยพรรครับฉันเป็นสมาชิก (ที่ว่ารับเป็นสมาชิกในที่นี้ หมายถึงการรับเข้าเป็น ส.เตรียม อายุการเป็น ส.เตรียมขึ้นกับฐานะทางชนชั้นเดิม ฉันมาจากปัญญาชน นายทุนน้อยจึงมีอายุ ส.เตรียม 9 เดือน ถ้ามาจากกรรมกรจะมีอายุ ส.เตรียม 6 เดือน แต่ถ้ามาจากชนชั้นนายทุนชาติจะมีอายุ ส.เตรียม 1 ปี) อือฮากันมากใน ส.ป.ท. เพราะไม่เคยมีใครเข้าพรรคเร็วเท่าฉัน สมัยก่อนที่ ส.ป.ท. บางคนสมัครเข้าพรรคเป็นสิบปีหรือยี่สิบปีจึงได้เป็นสมาชิกพรรค บ้างต้องไปเข้าพรรคแนวหน้า

...⁴⁵⁸

อย่างไรก็ดี ระยะเวลาเตรียม ส. เป็นช่วงที่ผู้ปฏิบัติงานต้องดัดแปลงตนเองให้หนักมากยิ่งขึ้นเพื่อผลสำเร็จในการเลื่อนสถานะ หากเกิดปัญหาใดขึ้นในระยะเตรียม ส. การเข้าเป็นสมาชิกพรรคจะถูกยี่ระยะเวลาออกไปอย่างไม่มีกำหนดหรือถูกยกเลิก แม้ฤดีเองเธอก็ประสบกับปัญหาลักษณะนี้ เมื่อเธอเผชิญกับบรรยากาศความขัดแย้งภายในพรรค ทำให้เธอเริ่มมีปัญหาความคิด เธอจึงเสนอปัญหาตนเองต่อจัดตั้งเพื่อแก้ไข แต่เธอกลับถูกยี่อายุการเป็น ส. เตรียมออกไป จนกระทั่งเธอต้องปลัดคันตัวเองให้อาการเอางานอีกครั้ง หน่วยพรรคจึงมีมติให้รับเธอเข้าเป็นสมาชิกพรรคอย่างสมบูรณ์ในปลายปี 2522⁴⁵⁹

นอกจากนี้ ฤดียังได้เล่าปัญหาการเข้าเป็นสมาชิกพรรคของคนอื่นๆที่เธอพบเห็นใน ส.ป.ท. เนื่องจากบุคคลที่สมัครเป็นสมาชิกพรรคมีปัญหาบางประการที่ทำให้ไม่ผ่านการประเมินคุณสมบัติ พรรคจึงยี่ระยะเวลาช่วงเตรียมยาวนานขึ้น โดยไม่ยึดถือตามลักษณะทางชนชั้น ปัญหาของแต่ละบุคคลมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน แต่จุดร่วมที่ปรากฏคือความบกพร่องในการดัดแปลงตนเองตามหลักการของ พคท. และสำหรับบางคนปัญหาก็เกิดจากรื่องส่วนตัวมากกว่าหลักการของพรรค ดังเช่น กรณีของสหายแดง ลูกสาวของอุดม สีสุวรรณ สหายแดง เป็น ย. ที่สมัครเข้าพรรคนานนับสิบปี แต่เธอกลับเข้าพรรคไม่ได้เพราะปัญหาเรื่องความรัก ซึ่งอุดม สีสุวรรณ ผู้เป็นพ่อและกรรมการเมืองของ พคท. ไม่สนับสนุนให้เธอคบหากับคนรัก⁴⁶⁰ ปัญหาเรื่องความรักของสหายแดงจึงเป็น

⁴⁵⁸ ฤดี เริงชัย. หยอดหนึ่งในกระแสน้ำ, 192-193.

⁴⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, 216-224.

⁴⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, 195.

ข้อบกพร่องที่ทำให้เธอไม่ผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติเพื่อเลื่อนเป็นสมาชิกพรรค แม่เธอจะทำงานให้พรรคมาเป็นระยะเวลาตามที่ตาม

ส่วนในด้าน **กลุ่มคนที่ไม่ได้จัดตั้ง** ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาปัญญาชน นักการเมือง และบุคคลผู้ประกอบอาชีพในวงการต่างๆที่ลี้ภัยการเมือง กลุ่มนี้เข้าร่วมกับ พทท. ในเขตป่าเขาในสถานะ “แนวร่วม” แบ่งได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ แนวร่วมพื้นฐาน และแนวร่วมชั้นสูง

“แนวร่วมพื้นฐาน” เข้าป่าโดยอาศัยการติดต่อกับเพื่อนฝูงที่มีสายจัดตั้งให้ช่วยเหลือในการเดินทาง เมื่อเข้าสู่เขตงานก็จะได้รับมอบหมายงานตามความรู้ความสามารถ พทท. ในฐานะผู้ที่ดูแลความเป็นอยู่ของคนในขบวนการปฏิวัติจะมอบข้าวของเครื่องใช้ให้กับทุกคน สิ่งที่โดดเด่นและหลายคนตั้งตารอเป็นพิเศษสิ่งหนึ่ง คือ ชุดทหารปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย หรือ ทปท. เมื่อนักศึกษาปัญญาชนที่อยู่ในสถานะแนวร่วมสวมชุด ทปท. ทุกคนจึงสวมทับสถานะ “ผู้ปฏิบัติงาน” ไปด้วยทันที ชุด ทปท. จึงเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนการยอมรับสถานะของตนเองในขบวนการปฏิวัติ ทั้งนี้การสวมชุด ทปท. ถือเป็นวินัยของกองทัพที่ต้องปฏิบัติเหมือนกันทั้งชายและหญิง ในที่นี้นักศึกษาปัญญาชนที่ไม่ได้จัดตั้งจึงเลื่อนเป็นผู้ปฏิบัติงานหลังจากเข้าร่วมกับ พทท. ในเขตงานได้รับมอบหมายหน้าที่ สังกัดในหน่วยงานและขึ้นกับจัดตั้ง ทั้งนี้สถานะผู้ปฏิบัติงานอาจเปลี่ยนกลับไปสู่ “แนวร่วม” ได้เช่นกัน โดยขึ้นอยู่กับคำขอของผู้ปฏิบัติงาน และการอนุมัติจากจัดตั้ง ดังปรากฏในกรณีตัวอย่างของ ก้องเกียรติ คงคา

ก้องเกียรติ คงคา เป็นนักศึกษาที่เข้าป่าก่อนกรณี 6 ตุลาคม 2519 เขาได้รับการศึกษาในโรงเรียนการเมืองการทหารที่จังหวัดน่าน และได้รับการศึกษาอีกครั้งที่สำนัก A30 ร่วมกับ ชีรยุทธ บุญมี เกรียงกมล เลหาไฟโรจน์ บุญส่ง ชลธร วิชา คัญทัพ และแนวร่วมอีกหลายคนที่เขาป่าในช่วงเดียวกัน จบการศึกษาก้องเกียรติเดินทางไปยังแนวหน้าเขตน่านได้ สังกัดหน่วยโฆษณา ที่นั่นเขาพบปัญหาในการใช้ชีวิตรวมหมู่ บรรยากาศที่เต็มไปด้วยระเบียบวินัยและการวิจารณ์ทั้งในเรื่องใหญ่และเรื่องเล็กสร้างปัญหาให้ก้องเกียรติไม่น้อย เขารู้สึกอึดอัดด้วยความไม่เคยชิน บ่อยครั้งที่เขาต้องการอยู่กับตนเองเงียบๆ ใช้เวลาในการเขียนบทกวี แต่งเพลง แต่คนอื่นๆมองว่าเขากำลังเอาเปรียบมิตรสหาย เขาไม่รักการใช้แรงงาน เขาไม่สามารถตัดแปลงตนเองให้เป็นแบบชนชั้นกรรมาชีพได้ ก้องเกียรติถูกวิจารณ์อย่างหนักและถูกโดดเดี่ยวจากคนที่อยู่ร่วมกัน ในที่สุดเขาขอเปลี่ยน

สถานะตนเองไปเป็น “แนวร่วม” ทางพรรคจำต้องอนุมัติให้เขากลับไปอยู่สำนักแนวร่วม⁴⁶¹ ซึ่งการเปลี่ยนสถานะของก้องเกียรติให้คงเหลือเพียงความเป็นแนวร่วม ส่งผลต่อการทำงานและเขตงานที่เขาต้องสังกัด เพราะท้ายที่สุดเขาถูกส่งไปยังสำนัก A30 ที่ซึ่งเป็นที่พักของแนวร่วมในประเทศลาว แม้ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเกิดอะไรขึ้นที่นั่นบ้าง แต่สันนิษฐานได้ว่าก้องเกียรติน่าจะได้รับความอิสระ มีเวลาว่างในการทำงานของตนเอง และไม่ต้องดัดแปลงตนเองอย่างเคร่งครัดดังที่เขาประสบในเขตงานนานได้มาก่อน

อีกกรณีตัวอย่างหนึ่งในการเปลี่ยนสถานะของ “แนวร่วม” ที่มีลักษณะซ้อนทับระหว่างสถานะ “แนวร่วม” กับ “ผู้ปฏิบัติงาน” คือ กรณีของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ช่วงแรกที่เข้าป่าเขาอยู่ในสถานะแนวร่วม ขณะเดียวกันเมื่อเขาได้รับมอบหมายภาระงานที่ฐานที่มั่นภูหินร่องกล้า เสกสรรค์ก็ถูกสวมทับสถานะผู้ปฏิบัติงานไปในทันที แม้กระนั้นเขาก็มองว่า พทท. ยังคงจัดเขาให้อยู่ในสถานะแนวร่วม ดังที่เขาได้เล่าไว้ว่า

...คือในขบวนการคอมมิวนิสต์มันมีวรรณะต่างๆ มีวรรณะสมาชิกพรรค มีวรรณะของมวลชนพื้นฐาน และพวกแนวร่วม แต่ว่าถูกสลักหลังไว้ว่าเป็นแนวร่วม คือหมายความว่าสิทธิที่จะเข้าเป็นสมาชิกพรรคเป็นอะไรต่างๆ มันห่างออกไป... หมายความว่า เป็นชนชั้นอื่นในทฤษฎีของเขา แต่งานที่ทำ ไม่แพ้ชาวคนคนหนึ่ง และถือคอกยทุกขัยกร่วมกับเขาตลอดเวลา จนกระทั่งฝ่ายนำชั้นสูงคนหนึ่ง ซึ่งมีจิตใจรักความเป็นธรรมอยู่บ้าง ผ่านมาเห็นผมในสภาพอย่างนั้น เขารู้สึกว่า มันไม่ค่อยยุติธรรม ต่อมาฐานะแนวร่วมของผมก็ถูกยกทิ้งไป...⁴⁶²

อย่างไรก็ดี เสกสรรค์ จัดอยู่ในชนชั้นนายทุนน้อย แต่เขาไม่ได้รับการจัดตั้งจาก พทท. จึงเป็นแนวร่วมพื้นฐาน ทว่าเมื่อพิจารณาบทบาททางการเมืองที่เขา มีอิทธิพลเป็นอย่างมากในขบวนการนักศึกษา ทำให้มองได้ว่าเสกสรรค์สามารถยกระดับเป็นแนวร่วมชั้นสูงเช่นเดียวกัน เนื่องจากเขาเป็นบุคคลมีชื่อเสียง เป็นนักคิดนักเขียนและผู้นำทางการเมืองคนหนึ่งที่สร้างผลสะท้อนในสังคม เสกสรรค์ย่อมสร้างสรรค์ผลงานที่มีประโยชน์ต่อการปฏิวัติได้ แต่ด้วยความแตกต่างทางความคิดทำให้เขากลายเป็น “บุคคลที่ประวิติไม่แจ่มชัด” เป็นที่หวาดระแวงของ พทท. นอกจากนี้ ความต้องการออกสู่แนวหน้าภายหลังจากที่เขามีเวลาว่างหลายเดือนในช่วงศึกษาใน

⁴⁶¹ "ก้องเกียรติ คงคา ปา “ฆ่า” เขา," ไทยนิกร 3, (30) + 117 (14 มกราคม 2523 2523): 16.

⁴⁶² เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. ปากคำประวัติศาสตร์, 79.

โรงเรียนการเมืองการทหาร สำนัก A30 เขาจึงได้รับการอนุมัติจาก พลท. ให้ไปทำงานที่ฐานที่มั่นภูหินร่องกล้า ดังที่เขาได้กล่าวว่า “...ผมถูกมอบหมายให้ทำงานในระดับเดียวกับมวลชนพื้นฐานที่เป็นชาวไร่ชาวนา...” เขาทำงานและเผชิญความยากลำบากทุกรูปแบบที่แนวร่วมซึ่งพำนักสำนัก A30 ไม่ต้องพบเจอ แต่ พลท. ยังคงจัดให้เขาอยู่ในสถานะ “แนวร่วม” ซึ่งในขณะเดียวกันเขาก็สวมทับความเป็น “ผู้ปฏิบัติงาน” แต่สถานะ “แนวร่วม” ทำให้เขาไม่มีโอกาสเข้าเป็นสมาชิกพรรค แม้เขาจะมีความคิดก้าวหน้าและเอาการเอางานมากเพียงใดก็ตาม ดังนั้นการที่เขาบอกว่าถูก “สลักหลังเป็นแนวร่วม” จึงอาจตีความได้ว่าแม้เสกสรรค์จะไม่ได้สังกัดใน กป.ชป. ดังเช่นบุคคลที่มีชื่อเสียงคนอื่นๆ แต่ พลท. ก็นำชื่อเขาไปใช้โฆษณาในสถานะแนวร่วมอยู่ดี

เสกสรรค์ยังเล่าอีกว่า ในเวลาต่อมาทางหน่วยพรรคในกองร้อยฐานที่มั่นภูหินร่องกล้าลงมติรับเขาเป็นสมาชิกพรรค ทั้งนี้จะเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำงานและความคิดทางการเมืองของเขาเป็นที่ประจักษ์เสกสรรค์ ซึ่งขณะนั้นถูกยกเลิกสถานะ “แนวร่วม” จึงเป็นนักศึกษาปัญญาชนที่ได้รับทาบทามให้เป็นสมาชิกพรรค และดูเหมือนว่าเสกสรรค์กำลังจะได้เลื่อนสถานะใน พลท. จากผู้ปฏิบัติงานสู่การเป็นสมาชิกพรรค แต่ต่อมามติดังกล่าวถูกยกเลิก เนื่องจากความเห็นที่ไม่ลงรอยในกลุ่มฝ่ายนำ พลท. ซึ่งยังเป็นกลุ่มที่ไม่ยอมรับเสกสรรค์ แม้เขาจะคัดแปลงตนเองอย่างมากก็ตาม เสกสรรค์ได้เล่าถึงเหตุการณ์ในครั้งนั้นว่า

...ผมจำได้ว่ามีชาวนาชาวไร่ที่เขาดีใจ เขาก็มาบอกผมว่าผมได้รับเลือกเป็นสมาชิก... ผมก็ดีใจ เพราะนั่นเป็นการยอมรับอย่างหนึ่งว่า ไอ้ข้อครหาต่างๆ เราตกไป ก็เราสู้ให้เขาเห็น รวมทั้งเรายังมีอะไรหลายๆอย่างที่เขาไม่มี คืออย่าหาว่าผมคุยโม้เลย แต่ Calibre ของเรานี้ ในฐานะปัญญาชน ด้านการคิด ความรับรู้ มันสูงกว่าชาวไร่ชาวนาเยอะ ถ้าเราสามารถชดเชยข้ออ่อนในเรื่องของความทรหดบึกบึนแล้วก็ประเภทใจสู้อะไรแบบนี้ เขาก็ต้องยอมรับละ อีกอย่างหนึ่ง การอยู่ร่วมกันขนาดนั้น เขาไม่สามารถจะมองเราในแง่ร้ายได้...ที่นี้เหตุการณ์ที่มันเริ่มสะเทือนใจผมก็คือว่า พอตีมีฝ้ายนำคนใหม่ของภูร่องกล้าย้ายมา หรือว่าเดินทางกลับมาจากจีน กลับมาจากข้างหลัง ก็มาซุบซิบพุดคุยอะไรกับทางเลขฯ

หน่วยพรรคชั้นล่าง ไอมติที่รับผมเป็นสมาชิกพรรคก็ตกไป คือหมายความว่า ไม่
รับ...⁴⁶³

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตประการหนึ่งในการเลื่อนสถานะของแนวร่วมพื้นฐานดังที่ได้
กล่าวไปแล้วข้างต้น นอกจากจะมีความขยันขันแข็งในการทำงาน บทบาทหน้าที่ที่เป็นปัจจัยสำคัญ
สำหรับพิจารณาให้เป็น ข. และ ส. และหม่อมมักได้รับเลือกให้เป็น ข. และ ส. มากกว่าหน้าที่อื่นๆ
โดยสหหายคำร ซึ่ง เป็นหม่อมปฎิวัติ ในกองทัพเขตงาน 514 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้เล่าว่าเพราะ
ลักษณะของหม่อมที่ค่อนข้างจะมีบุคลิกภาพที่สุ่ม จิตใจโอบอ้อม ขยันขันแข็งในด้านการทำงานเพื่อ
ส่วนรวม ทำให้กลุ่ม “หม่อม” ค่อนข้างจะเป็นแบบอย่างแก่สหหายทั่วไปได้เป็นอย่างดี และยังมี
คุณสมบัติอันเหมาะสมในการเป็น ข. และ ส. ได้เร็วกว่าสหหายอื่น ซึ่งถือเป็นเรื่อง “ปิดลับ” แต่ก็มัก
เป็นเรื่องซุบซิบในหมู่สหหาย ว่ามีใครได้รับการชักชวนและได้รับการคัดเลือกให้เป็น ข. และ ส.
บ้าง⁴⁶⁴

ในส่วนของ “แนวร่วมชั้นสูง” มีลักษณะพิเศษเพราะ พคท. รับรองในฐานะ “แขก” และ
บ่งชี้อย่างชัดเจนว่าเป็น “แนวร่วม” ซึ่งปรากฏหลักฐานในคำแถลงและประกาศต่างๆที่ออกในนาม
ของ พคท. และ กป.ชป. โดยข้อสังเกตที่ทำให้แนวร่วมชั้นสูงแตกต่างกับแนวร่วมพื้นฐาน คือ เป็น
บุคคลในพรรคการเมือง บุคคลที่มีชื่อเสียง และมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพของตนเอง และอีก
ประการหนึ่ง คือ แนวร่วมชั้นสูงส่วนใหญ่สังกัด กป.ชป. อาทิ ธีรยุทธ บุญมี ชำนิ ศักดิเศรษฐ์ อติสร
เพียงเกษ หลวงพ่อศรีธนนยอดกันทา ไชแสง สุกใส ชัยวัฒน์ สุรวิชัย และศรี อินทปັນติ เป็นต้น
อย่างไรก็ดี แนวร่วมชั้นสูงไม่มีการเปลี่ยนสถานะไปเป็นผู้ปฏิบัติงาน แม้จะสวมชุด ทปท.
เช่นเดียวกับคนอื่นๆในขบวนการปฏิวัติก็ตาม ซึ่งการสวมชุด ทปท. อาจตีความได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ที่
แนวร่วมแสดงออกในการต่อต้านอำนาจรัฐ และพร้อมที่จะใช้ความรุนแรงต่อสู้เช่นเดียวกัน หรือ
เพียงเพราะแนวร่วมยอมรับต่อการปฏิบัติตามระเบียบวินัยของ พคท. เท่านั้น ทั้งนี้เหตุผลที่ พคท.
ไม่เปลี่ยนสถานะแนวร่วมชั้นสูง เพราะต้องการรักษาภาพลักษณ์ความเป็นแนวร่วมเพื่อใช้ในการ
โฆษณาชวนเชื่อแก่กลุ่มที่ปฏิเสธ พคท. ตามหลักการ “ให้คงความเป็นอิสระของกันและกัน” ซึ่งการ
เปลี่ยนสถานะของแนวร่วมชั้นสูงอาจจะกระทบต่อภาพลักษณ์ของแนวร่วม และนำไปสู่ปัญหาการ

⁴⁶³ เรื่องเดียวกัน, 81-82.

⁴⁶⁴ กลุ่มเพื่อนมิตร 514. ศรีทาทองมัน...ปั้นดินเป็นดาวแดง, 242.

นำที่มีลักษณะจัดตั้งซ้อนจัดตั้งซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาในการทำงาน ทั้งนี้ วิรติ ศักดิ์จิรพวงษ์ สมาชิกพรรคสังคมนิยม ซึ่งเป็นแนวร่วมชั้นสูงของ พทท. ได้แสดงทัศนะต่อเรื่องนี้ไว้ว่า

...สมาชิกเข้าป่าเราก็ให้ไปขึ้นกับ ทปท. พทท. ก็นำเราไม่จัดตั้งเป็นสองจัดตั้ง แต่ถ้าพรรคสังคมนิยมต้องการใครมาดำเนินการต้องมาได้ทันทีไม่มีเงื่อนไข ส่วนใครจะไปเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ ก็ต้องลาออกจากพรรคสังคมนิยมเสียก่อน หลักการก็เป็นเช่นนั้น เราก็ไม่ได้ขยาดัว เขาเองก็จะมาจัดตั้งซ้อนจัดตั้ง คือให้ผมเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ก็ไม่ได้...⁴⁶⁵

จากคำบอกเล่าของวิรติข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า แนวร่วมชั้นสูงที่สังกัดพรรคการเมืองไม่สามารถเปลี่ยนสถานะไปเป็นสมาชิก พทท. ได้จนกว่าจะลาออกจากพรรคการเมืองเดิม หลังจากนั้นต้องผ่านขั้นตอนการประเมินและตรวจสอบจาก พทท. ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบการพรรค โดยผู้ที่เคยสังกัดพรรคการเมืองจะมีระยะเตรียมและเงื่อนไขที่ต้องตรวจสอบมากกว่าบุคคลอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภูมิหลังในการทำงานการเมืองที่ทำให้เกิดข้อกังขาทางความคิดและจุดยืนว่าอยู่ฝ่ายใด นอกจากนี้ คำบอกเล่าของวิรติ ยังสะท้อนให้เห็นการทำงานร่วมกันระหว่างแนวร่วมชั้นสูง กับ พทท. แม้จะไม่ได้จัดตั้งตามหลักการและโครงสร้างการทำงานของ พทท. แต่แนวร่วมชั้นสูงที่เข้าป่าก็ต้องอยู่ภายใต้การนำของ พทท. ในฐานะ “แขก” ผู้มาเยือน นั้นหมายความว่า พทท. มีอำนาจเหนือแนวร่วมชั้นสูงบางประการ อย่างน้อยแนวร่วมชั้นสูงต้องวางตัวอยู่ในกรอบการปฏิบัติ ไม่ละเมิดระเบียบวินัยของ พทท. แต่ขณะเดียวกัน ความเป็นพรรคการเมืองทำให้แนวร่วมชั้นสูงคงความเป็นอิสระในการทำงานของตนเอง ดังที่ วิรติ กล่าวว่า “...ถ้าพรรคสังคมนิยมต้องการใครมาดำเนินการต้องมาได้ทันทีไม่มีเงื่อนไข...” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแนวร่วมชั้นสูงในนามพรรคการเมืองมีอำนาจต่อรองกับ พทท. ในระดับหนึ่ง และ พทท. ไม่สามารถใช้โครงสร้างการทำงานของตนเองควบคุมแนวร่วมชั้นสูงได้ทั้งหมด

อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนสถานะใน พทท. นอกจากได้ชี้ให้เห็นความสามารถและความร่ำร้อนในการทำงานปฏิบัติ ยังแสดงให้เห็นถึงการยอมรับของ พทท. ซึ่งนำไปสู่การเข้าเป็นสมาชิกพรรคของบุคคลนั้น อาจกล่าวได้ว่าการเป็นสมาชิกพรรคเป็นสถานะสูงสุดใน พทท. ที่คนส่วนใหญ่ต้องการไปให้ถึง เพราะน้อยคนนักที่จะได้รับเลือก เนื่องด้วยระเบียบการพรรคที่กำหนดหลักเกณฑ์

⁴⁶⁵ กองบรรณาธิการสยามนิกร. คนป่าคืนเมือง, 99.

การเข้าเป็นสมาชิกพรรคโดยพิจารณาจากชนชั้นและความตื่นตัวทางการเมือง ไม่เปิดช่องให้สมัคร และผ่านการพิจารณาในทันที ด้วยเหตุนี้ “สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” จึงมาจากชนชั้นกรรมกร-ชาวนาเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นชนชั้นที่ก้าวหน้าและบุกเบิกทำงานปฏิวัติช่วงแรก ขณะที่นักศึกษาปัญญาชน และบุคคลผู้รักชาติรักประชาธิปไตยที่เข้าร่วมกับ พคท. หลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 อยู่ในสถานะมวลชน แนวร่วม ผู้ปฏิบัติงาน น้อยคนนักที่จะได้เป็นสมาชิกพรรค บางคนอาจเป็นสมาชิก “สันนิบาตเยาวชนประชาธิปไตยประชาชนแห่งประเทศไทย” (สยท.) และได้เลื่อนเป็นสมาชิกพรรคภายหลังเข้าสู่เขตป่าเขาในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากการเลื่อนสถานะใน พคท. ได้สะท้อนให้เห็นว่า การเปลี่ยนสถานะในบางครั้งไม่ได้ยึดถือตามระเบียบการของพรรค แต่ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคลอย่างมีนัยสำคัญ ลักษณะดังกล่าวนำไปสู่การกั่นแก้ง หรือใช้เหตุผลส่วนตัวในการจำกัดบทบาทของบุคคลไม่ให้โดดเด่น จึงพบว่าการเปลี่ยนสถานะพิจารณาให้เป็น ข. และ ส. เป็นไปอย่างไม่ยุติธรรม แม้ผู้ปฏิบัติงานได้พิสูจน์ว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมเพียงใดก็ตาม หากบุคคลผู้นั้นไม่เป็นที่ยอมรับของ “ฝ่ายนำ” ใน พคท. การเลื่อนสถานะก็อาจถูกยกเลิกไปได้ อย่างไรก็ตาม การเลื่อนสถานะยังส่งผลในทางที่ดี นั่นคือ การสร้างแรงผลักดันในการัดแปลงตนเอง และทุ่มเททำงานด้วยความมุ่งมั่นอดทน ดังนั้นการเลื่อนสถานะจึงถือเป็นรางวัลที่ผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณภาพสมควรได้รับ เพราะท้ายที่สุดความทุ่มเททั้งหมดก็จะส่งผลดีแก่การขยายงานของ พคท.

กล่าวโดยสรุป พคท. ได้สร้างระเบียบข้อบังคับที่ทำให้แนวร่วมยอมรับด้วยความเต็มใจ ผ่านการให้การศึกษาอบรม และเรียกร้องให้แนวร่วมจากในเมืองัดแปลงตนเองให้เป็นชนชั้นกรรมกรอาชีพ เพื่อจัดลักษณะทางชนชั้นของสังคมแก่ผู้การเป็นนักปฏิวัติที่ดี การจัดการและควบคุมทำให้แนวร่วมเปลี่ยนวิถีคิดและเริ่มปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองให้เป็นแบบกรรมกรชาวนา แม้บางส่วนจะเกิดข้อกังขาในใจ แต่การได้เผชิญกับความยากลำบาก ลงมือทำงานร่วมกัน ใช้ชีวิตรวมหมู่ และปฏิบัติตามระเบียบวินัยของพรรค ก็ทำให้แนวร่วมยอมรับสภาพการจัดการและควบคุมของ พคท. โดยคุณูญ เมื่อทุกคนยอมรับร่วมกันระเบียบข้อบังคับดังกล่าวจึงกลายเป็นบรรทัดฐานในสังคมของ พคท. ที่ใช้ควบคุมความคิดและความประพฤติของแนวร่วม หากกระทำนอกเหนือจากระเบียบข้อบังคับก็จะถูกมองว่าแปลกแยก ไม่ได้รับการยอมรับ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าภายใน พคท. ไม่ได้มีความเท่าเทียมอย่างแท้จริงตามหลักการที่ พคท. ยึดถือ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากการจัดการและควบคุมแนวร่วมในเรื่องต่างๆ ที่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคล อีกทั้งการเลื่อน

สถานะใน ยังกลายเป็นการแบ่งแยกคนเป็นลำดับชั้น ทำให้สถานะของบุคคลเป็นตัวกำหนดว่า พทท. ควรจัดการและมอบหมายงานอย่างไรจึงเหมาะสม แต่ในขณะเดียวกันถือเป็นครั้งแรกที่ พทท. ต้องจัดการและควบคุมคนจำนวนมาก ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายทางชนชั้นและสังคมให้อยู่และทำงานร่วมกัน อย่างน้อยตั้งแต่พ.ศ. 2520 – 2525 ในช่วงระยะเวลานี้ พทท. ได้เสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานในด้านต่างๆ จนรัฐบาลต้องปรับเปลี่ยนท่าทีการต่อสู้เพื่อพลิกสถานการณ์ที่ พทท. เป็นฝ่ายได้เปรียบ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การทำงานที่มีประสิทธิภาพเป็นผลมาจากการจัดการและควบคุมที่เข้มงวด ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ทุกคนมุ่งมั่นอยู่กับงานปฏิบัติ แม้การจัดการและควบคุมของ พทท. นับเป็นการสร้างเป้าหมายที่ผลิตคนให้เป็นลักษณะเดียวกันทั้งหมดก็ตาม

2. การทำงานร่วมกันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับแนวร่วม

ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาต้องการอธิบายการทำงานร่วมกันระหว่าง พทท. กับแนวร่วม โดยจำแนกตามประเภทของแนวร่วม คือ แนวร่วมพื้นฐาน และแนวร่วมชั้นสูง เนื่องจากลักษณะการทำงานของ พทท. กับแนวร่วมทั้งสองประเภทมีลักษณะที่แตกต่างกัน อันสืบเนื่องมาจากภูมิหลังการเคลื่อนไหวทางการเมือง และช่วงเวลาที่เข้าร่วมกับ พทท. โดยแนวร่วมพื้นฐานมีการซ้อนทับสถานะของผู้ปฏิบัติงาน และสังกัดอยู่ในหน่วยงานต่างๆ ส่วนแนวร่วมชั้นสูง พทท. รับรองในสถานะ “แขก” ทำงานในองค์กรแนวร่วม “คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย” เนื้อหาการดำเนินงานของแนวร่วมทั้งสองประเภทจึงแยกส่วนกันอย่างชัดเจน ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาใช้หลักฐานที่มาจากการเขียนบันทึกและเรียบเรียงของอดีต พทท. บทสัมภาษณ์ และวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นข้อมูลที่สะท้อนให้เห็น “การทำงานร่วมกันระหว่าง พทท. กับแนวร่วม” ส่วนแรก “การทำงานร่วมกันระหว่าง พทท. กับแนวร่วมพื้นฐาน” ประกอบด้วย แนวร่วมชาวนา แนวร่วมชาวม้ง แนวร่วมชาวมลายูมุสลิม แนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน และส่วนที่สอง “การทำงานร่วมกันระหว่าง พทท. กับแนวร่วมชั้นสูง” ซึ่งจะอธิบายโดยผ่านการทำงานของ “คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย” โดยลำดับดังต่อไปนี้

2.1 การทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วมพื้นฐาน

2.1.1 การทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับชาวนา

บทบาทชาวนาในขบวนการปฏิวัติส่วนใหญ่อยู่ในสถานะมวลชนและผู้ปฏิบัติงาน แต่ก็อาจมีชาวนาอยู่ในสถานะแนวร่วมด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ชาวนาที่มีลูกหลานเข้าป่าได้ให้ความช่วยเหลือด้านเสบียงแก่ พคท. หรือชาวนาที่ พคท. เข้าไปจัดตั้งและให้การศึกษา ในช่วงแรกอาจอยู่ในสถานะแนวร่วม เมื่อมีการตื่นตัวทางการเมืองหรือเสียสลับจึงเข้าป่าเป็นผู้ปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม ชาวนาเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกับ พคท. มากที่สุดจึงเป็นกลุ่มที่เริ่มบุกเบิกเขตงานและสร้างหน่วยงาน เพื่อเตรียมสิ่งต่างๆ ในการต่อสู้ตามเป้าหมายของ พคท. โดยชาวนามีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานทุกด้าน แม้กระทั่งงานเฉพาะทางที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถเป็นพิเศษ เช่น งานด้านการแพทย์ ชาวนาก็สามารถศึกษาเรียนรู้นำมาใช้ในการปฏิบัติได้จริง ทำให้ พคท. ได้ผลิตผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ความสามารถตอบสนองการดำเนินงานของพรรค ดังนั้น จึงต้องศึกษาการทำงาน of ชาวนาแม้ชาวนาส่วนใหญ่จัดอยู่ในสถานะมวลชนและผู้ปฏิบัติงานก็ตาม ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงวิธีที่ พคท. ปฏิบัติต่อชาวนาว่าเป็นอย่างไร

การที่ชาวนาเป็นผู้บุกเบิกเขตงานและหน่วยงานทำให้สังคมนักปฏิวัติมีความชำนาญ ชาวนาที่มีลักษณะก้าวหน้าทางความคิดและการทำงานได้รับการยกระดับเป็นหัวหน้าหน่วยและเป็นสมาชิกพรรคอย่างรวดเร็ว เช่น กรณีของ สหายสุราษฎร์ เขาถูกส่งไปเรียนวิชาการแพทย์ที่ประเทศจีนราวพ.ศ. 2517 - 2519 หลังจากนั้นได้เลื่อนเป็นสมาชิกพรรคทำงานในหน่วยแพทย์ เป็นหัวหน้าฝ่ายเทคนิคและหน่วยแทรกซึมปลุกกระดมมวลชนหน่วยแพทย์⁴⁶⁶ อีกกรณีคือ สหายสุวิทย์ ถูกส่งไปเรียนวิทยุสื่อสารที่ประเทศจีน ระหว่างพ.ศ. 2515 - 2518 เมื่อกลับมาได้เลื่อนเป็นสมาชิกพรรคทำงานในหน่วยวิทยุ ต่อมาในพ.ศ. 2521 ขึ้นเป็นหัวหน้าหน่วยวิทยุ และพ.ศ. 2522 ได้เป็นหัวหน้าหน่วยวิทยุภาคอีสาน⁴⁶⁷

ไม่เพียงการเป็นหัวหน้าหน่วย แต่สหายชาวนาที่มีประสบการณ์และมีความสามารถในการชี้นำทางการเมืองแก่ผู้ปฏิบัติงาน จะได้เลื่อนระดับที่สูงขึ้นอีกกระทั่งเป็นถึงคณะกรรมการตำบลอำเภอและจังหวัด ดังตัวอย่างของสหายวิว เขาเข้าป่าในพ.ศ. 2511 ได้เลื่อนเป็นคณะกรรมการตำบลและเป็นสมาชิกพรรคในพ.ศ. 2512 ต่อมาปลายพ.ศ. 2513 ถูกส่งไปศึกษาที่คุนหมิง ประเทศจีน ใน

⁴⁶⁶ ปฐมพร ศรีมันตะ. “สหายชาวบ้านกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในภาคอีสานของประเทศไทย,” 153.

⁴⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, 162-163.

โรงเรียนเสนาธิการทหาร ในพ.ศ. 2517 เดินทางกลับจากประเทศจีน มาทำงานในเขตทะเลใต้ ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการอำเภอ เมื่อมีการก่อตั้งกองทหารหมวด 262 สหายวิวิได้เป็นรองผู้ว่าการเมืองหมวด เพราะทักษะด้านการเมืองการทหารที่เขาได้เรียนรู้จากโรงเรียนและประสบการณ์ในการต่อสู้ กระทั่งปลายพ.ศ. 2518 เมื่อมีการตั้งกองร้อยทหารจีน เป็นกองร้อยอิสระ สหายวิวิจึงได้เลื่อนเป็นผู้บังคับกองร้อย มีหน้าที่ชี้แจงการเมืองกองร้อย สหายวิวิได้เล่าประสบการณ์การทำงานของตนเองร่วมกับ พลท. ไว้ว ดังนี้

...กลับไปขึ้นเป็นทหารอยู่ภูพาน โดยตั้งหมวดทหารจีนมาเป็นหมวด 262 พอตั้งขึ้นมาแล้ว ผมก็เป็นรองผู้ว่าการเมืองหมวด ผู้ที่เป็นผู้หมวดตอนนั้น เป็นชนชาติขลุ เป็นชนส่วนน้อยที่เขาเรียก ข่า นั้นแหละ ผมเป็นแค่ผู้ช่วยฝ่ายการเมือง แต่งานจริงๆนั้นผมเป็นคนทำทั้งหมดงานการเมืองงานการทหาร เพราะเขายังไม่รู้เรื่องอะไรเลย จนปลายปี 18 ก็ได้รวบรวมทหารจากสายต่างๆ มาตั้งเป็นกองร้อย ตอนนั้นเป็นกองร้อยอิสระ คำว่า กองร้อยอิสระคือกองร้อยที่ไม่ขึ้นต่อกองพันใดๆ ขึ้นต่อกรมอิสระโดยตรง ตอนนั้นเป็นผู้บังคับกองร้อย ผู้ว่าการเมืองกองร้อยก็คือผู้ว่าการเมืองหมวดนั้นแหละ...⁴⁶⁸

นอกจากนี้ ยังพบสหายชาวนาที่ได้เป็นคณะกรรมการจังหวัดและคณะกรรมการอำเภอ คือกรณีของ “เต็ดและเตี้ยว” ทั้งสองเป็นสหายชาวนาในเขตงานอีสานเหนือ ในพ.ศ. 2523 เต็ดมีตำแหน่งเป็นเลขาธิการคณะกรรมการจังหวัด ส่วนเตี้ยวเป็นกรรมการอำเภอ⁴⁶⁹ แม้ไม่มีรายละเอียดของข้อมูลที่มากไปกว่านี้ แต่การได้ขึ้นเป็นคณะกรรมการจังหวัดและคณะกรรมการอำเภอก็สะท้อนให้เห็นความสามารถในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานทั้งสองคน จึงอาจกล่าวได้ว่าเต็ดและเตี้ยวมีทั้งความสามารถและความคิดทางการเมืองที่ก้าวหน้า เพราะเมื่อเกิดความขัดแย้งทางความคิดระหว่างชาวนากับนักศึกษาปัญญาชน เต็ดและเตี้ยวเป็นผู้ที่พยายามผ่อนคลายบรรยากาศที่ตึงเครียด จนถูกมองว่าเป็นแกะดำในหมู่นักปฏิบัติงานชาวนา⁴⁷⁰

การทำงานบางหน่วยเป็นเรื่องที่ต้องฝึกฝนจนเชี่ยวชาญไม่ใช่ใครก็สามารถทำได้ เพราะเป็นเรื่องเฉพาะทาง ต้องเรียนรู้ศึกษาเทคนิค และงานบางอย่างต้องคัดสรรจากคุณสมบัติและ

⁴⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, 178-179.

⁴⁶⁹ แคน สาริกา. เปลือยป่าแดง, 113.

⁴⁷⁰ เรื่องเดียวกัน.

ลักษณะเฉพาะของบุคคล เช่น มีความรู้เรื่องเส้นทาง มีทักษะการเดินป่า ร่างกายแข็งแรง จิตใจกล้าหาญอดทน มีลักษณะเจียมขริม เก็บความลับ ไม่พุดมาก สิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะเจาะจงสำหรับงานบางประเภทที่ต้องคัดสรรคนเป็นพิเศษ ซึ่งพบว่าชาวนาได้เข้าไปทำงานในส่วนนั้น อันถือเป็นการริเริ่มวางรากฐานการทำงานแก่การเคลื่อนไหวกอง พลท. ซึ่งปรากฏในงานขนส่ง งานวิทยุสื่อสาร และงานการแพทย์

งานขนส่งหรืองานเดินเมล์ งานขนส่งเป็นงานที่ พลท. ให้ความสำคัญมาก เพราะนับตั้งแต่เริ่มการต่อสู้ด้วยอาวุธ การเดินทางขนย้ายสิ่งของและเคลื่อนกำลังคนต้องกระทำอย่างปิดลับ ดังนั้นในพ.ศ. 2511 พลท. จึงส่งคนไปเรียนวิชาเฉพาะด้านการขนส่ง (เดินเมล์) ที่ฮั่วหับิน เวียดนามเหนือ ดังตัวอย่างของ หลงไฟโรจน์ ชาวนาที่เข้าร่วมกับ พลท. ผู้ซึ่งตัดสินใจละทิ้งถิ่นไปเมืองนอกเพื่อบ่มเพาะเป็นผู้ปฏิบัติงานพรรค เมื่อกลับมาหลงไฟโรจน์ ประจำเขตงาน 444 อุบลเหนือ รับผิดชอบพื้นที่ขนส่งข้ามประเทศเส้นทางขนส่งจากอีสานเหนือไปเวียดนามและจีน ซึ่งจะต้องผ่านเส้นทางสายนาแก-ดงหลวง-คำชะอี-ดอนตาล-ชานุมาน โดยมีจุดข้ามประเทศที่บ้าน โลกสถาน อำเภอชานุมาน จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อข้ามไปแล้วจะเป็นหน้าที่ของหน่วยขนส่งแนวลาภรักษาติและพรรคลาวต้อง (พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามแต่เดิม) มารับช่วงต่อไป⁴⁷¹ งานขนส่งนี้เป็นงานที่ พลท. ให้ความสำคัญมาก เพราะการขนส่งทำให้เกิดการประสานงานกันระหว่างเขตงานต่างๆ และประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเป็นแนวหลัง ฉะนั้น พลท. จึงตั้งให้หน่วยขนส่งเป็นหน่วยงานอิสระ มีกองบัญชาการใหญ่ในอีสานเหนือที่ภูพาน และกระจายหน่วยย่อยออกไปตามเขตต่างๆ ทำการขนส่งคนและยุทธสัมภาระรวมทั้งสะสมยุทธปัจจัยต่างๆ⁴⁷²

ยุทธวิธีการทำงานขนส่งค่อนข้างซับซ้อนและเป็นความลับ เพราะอาจถูกดักรับโจมตีระหว่างการเดินทาง บุคคลที่มารับผิดชอบงานด้านนี้ต้องผ่านการคัดเลือกมาอย่างดี รวมทั้งรักษาความลับเรื่องวันเวลาการเดินทาง เรื่องเส้นทาง เรื่องโค้ดติดต่อ ฯลฯ ในการเดินทางของหน่วยขนส่งทั้งหมดเป็นการเดินเท้า ใช้เวลากลางคืนในการเดินทาง นอกจากอยู่ในเขตอิทธิพลของ พลท. จึงสามารถเดินทางกลางวันได้ แต่โดยส่วนใหญ่หน่วยขนส่งมักเลือกเดินทางในเวลากลางคืนแม้จะยากลำบากแต่มีความปลอดภัยกว่าเวลากลางวัน อย่างไรก็ตาม การเดินทางเวลากลางคืนก็จำเป็นต้อง

⁴⁷¹ เรื่องเดียวกัน, 37-38.

⁴⁷² เรื่องเดียวกัน, 39.

เข็มงวดและรัดกุม แม้ลดโอกาสในการพบเจอผู้คนหรือการชุ่มโถมตี แต่ต้องไม่ลืมคำนึงถึงความเสี่ยงต่างๆที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น การหลงทาง หรือความยากลำบากในการเดินทางท่ามกลางความมืด คังที่ลู่ไฟโรจน์เล่าเกี่ยวกับการเดินทางเวลากลางคืนของตนเองไว้ว่า

...การเดินทางเพื่อความปลอดภัยจะไม่มีการใช้ไฟทุกชนิดเด็ดขาด คังนั้นต้องอาศัยความจำและช่างสังเกตของพนักงานเดินเมล์เป็นสำคัญ ถ้าจะสังเกตทิศในตอนกลางคืนต้องถือเอาต้นไม้ต้นที่สูงที่สุด และลำต้นตรงที่สุด เป็นเกณฑ์เพื่อสำรวจดูว่าพุ่มใบและก้านกิ่งหนาไปทางใดมาก หากพบว่าหนาไปทางหนึ่งมากกว่า ก็ให้รู้ว่่านั้นละเป็นทิศใต้ และด้านตรงข้ามต้องเป็นทิศเหนือแน่นอน

ถ้าจะสังเกตเวลาในตอนกลางคืน ต้องฟังเสียงนกร้อง อย่างนกกรรียง เป็นจังหวะ ปี๊ดๆ 3 ครั้ง แสดงว่ายังหัวค่ำ พอได้ยินมันร้องเป็นคู่ ปี๊ดๆ และ ปี๊ดๆ แสดงว่าเวลา 6 ทุ่มหรือเที่ยงคืนแล้ว หากร้องเป็นหมู่ก็แสดงว่าใกล้แจ้งแล้ว

จุดสังเกตสำหรับเส้นทาง ในแต่ละเส้นนั้นยึดถือเอาต้นไม้เป็นหลัก สำหรับการเดินทางในป่าหรือทุ่งนา ส่วนการเดินทางบนภูเขาให้สังเกตหัวภูหรือไม้ที่สังเกตฝั่งห้วย แต่มันยังมีรายละเอียดปลีกย่อยอีกมากมายที่ไม่อาจจะถ่ายทอดในเรื่องนี้ได้หมด...⁴⁷³

จะเห็นได้ว่า การทำงานในหน่วยงานส่งมีความยากลำบาก ต้องใช้คนที่มีความชำนาญและแม่นยำในเส้นทางสูง รวมถึงจะต้องมีร่างกายแข็งแรงพอที่จะแบกขบนปืนและลูกกระสุนเดินข้ามทุ่งข้ามเขา และต้องมีจิตใจกล้าหาญเพราะตลอดการเดินทางย่อมมีความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นทักษะและคุณสมบัติที่มีอยู่ในชาวนา โดยเฉพาะความชำนาญเส้นทางจำเป็นต้องคัดสรรคนในพื้นที่เท่านั้น ทั้งนี้แม้งานขนส่งจะได้รับสวัสดิการมากกว่างานในหน่วยอื่นๆ แต่ก็มีคนจำนวนไม่มากนัก

⁴⁷³ เรื่องเดียวกัน, 38-39.

ที่อยากรับหน้าที่นี้ เพราะการทำงานมีแต่เดินกับแบกขนกันอย่างเดียว⁴⁷⁴ อย่างไรก็ตาม แม้งานขนส่งดูเหมือนจะเป็นงานระดับล่างที่มีความยากลำบากและมีคนจำนวนน้อยสนใจ แต่ภาระหน้าที่ของงานกลับแบกรับความอยู่รอดของพรรคทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะงานขนส่งมีมากและจำเป็นต่อการเคลื่อนไหวของพรรค จึงต้องทำงานด้วยความอดทนและระมัดระวังอย่างสูง งานขนส่งยังเป็นงานที่เสี่ยงภัยอยู่ตลอดเวลา นอกจากการเสี่ยงชีวิตตนเองยังรวมถึงความรับผิดชอบต่อชีวิตของผู้คนที่เดินทางในแต่ละเที่ยวเมล์ รวมทั้งปัจจัยสนับสนุนที่ พคท. ได้รับความช่วยเหลือมาจากแนวหลัง หากการขนส่งล้มเหลวถูกจับกุมหรือถูกโจมตีจนเสียชีวิตย่อมส่งผลกระทบต่อ การเคลื่อนไหวในวงกว้าง เช่น การขาดเส้นทางลำเลียงขนส่งที่ปลอดภัย การตัดขาดหน่วยประสานข้อมูลแต่ละเขตงาน การขาดปัจจัยสนับสนุน โดยเฉพาะด้านอาวุธซึ่งจำเป็นต่อสถานการณ์การต่อสู้รบเป็นอย่างยิ่ง ด้วยผลกระทบที่ร้ายแรงต่อพรรคเช่นนี้ พคท. จึงให้ความสำคัญแก่หน่วยขนส่งและตั้งให้เป็นหน่วยงานอิสระ ทำให้สามารถดำเนินงานได้คล่องตัวรวดเร็ว นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติงานยังต้องเรียนวิชาเฉพาะจากเวียดนามเหนือ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าไม่ใช่เป็นสิ่งที่ทำได้โดยง่าย ดังที่ลุงไฟโรจน์ต้องเดินทางไปเรียนวิชาเฉพาะถึงเวียดนามเหนือ เพื่อวางรากฐานงานขนส่งอีสานเหนือให้กับ พคท. แม้ไม่มีข้อมูลว่าการเรียนวิชาขนส่งต้องเรียนรู้อะไรบ้าง แต่ประสบการณ์การเคลื่อนไหวของเวียดนามเหนือย่อมเป็นความรู้ที่จะเกิดประโยชน์แก่การทำงานของ พคท. ผู้ปฏิบัติงานขนส่งจึงต้องศึกษาเฉพาะทางเพื่อการปฏิบัติงานจะได้ ไร้ซึ่งข้อผิดพลาดใดๆที่ไม่ควรเกิดขึ้น

งานวิทยุสื่อสาร เป็นงานในหน่วยวิทยุ หรือที่เรียกกันว่าหน่วยปิดลับ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ วิทยุทางทหาร และวิทยุสื่อสาร หน่วยวิทยุทางทหารจะเป็นหน่วยที่ใช้ชั่วคราวแต่หน่วยนี้จะไม่ถือเป็นหน่วยปิดลับเท่าหน่วยวิทยุสื่อสาร สำหรับหน่วยวิทยุสื่อสารที่ พคท. ใช้มีสองแบบ แบบแรกไม่ใหญ่มากเป็นวิทยุสองวัตต์ที่น้ำหนักประมาณ 5-6 กิโลกรัม แบบที่สองคือ วิทยุ 81 ที่มีเครื่องปั่นไฟอยู่จะหนักกว่า ในการทำงานทหารพิทักษ์จะถือและดูแลให้หมด เพราะหน่วยวิทยุสื่อสารถือว่าเป็นหน่วยที่สำคัญที่สุด ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องไม่มีโอกาสเข้าถึง เนื่องจากหากวิทยุใช้งานไม่ได้ก็เหมือนถูกตัดขาดจึงต้องมีหน่วยคุ้มกัน ซึ่งทหารพิทักษ์จะได้รับการอบรมมาอย่างดีเพื่อคุ้มกันหน่วยวิทยุสื่อสาร โดยเฉพาะ⁴⁷⁵

⁴⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, 39-40.

⁴⁷⁵ ปฐมพร ศรีมันตะ. “สหราชอาณาจักรกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในภาคอีสานของประเทศไทย,” 162.

ในพ.ศ. 2515 พท. ได้ส่งคนไปเรียนวิทยุสื่อสารที่คุนหมิง ประเทศจีน จากคำบอกเล่าของ สหายกล้าที่ถูกส่งไปเรียนวิทยุสื่อสาร ทำให้ทราบว่า พท. ส่งไปทั้งหมด 6 คน มาจากภาคใต้ 1 คน ภาคเหนือ 1 คน และภาคอีสาน 4 คน เรียนที่จีนหนึ่งปี โดยเรียนกับอาจารย์คนไทยเชื้อสายจีน เรียน เฉพาะสายรหัส แปลจากตัวหนังสือมาเป็นตัวเลข และแปลตัวเลขเป็นตัวหนังสือ โดยมีคู่มือ ประกอบ สหายกล้าเล่าว่า “...จะว่ายากก็ยากจะว่าง่ายก็ง่าย ต้องใช้เวลาจำมากพอสมควร...” ต่อมา ในพ.ศ. 2519 สหายกล้าเดินทางกลับมายังเขตงานภูพานแต่อยู่ได้เพียงหนึ่งปีก็ต้องเดินทางไปทำงาน แปลวิทยุสื่อสารให้เขตงานในประเทศลาว กระทั่งพ.ศ. 2522 จึงได้กลับมายังเขตงานภูพานอีกครั้ง หลังจากนั้นจึงกลับมาสอนให้คนในเขตงานอีก 3 คน ได้แก่ เขตสกลนคร หนองคาย กापสินธุ์ โดย สหายกล้าได้เล่าการทำงานของตนเองไว้ว่า

...เราอยู่กับกองบัญชาการขนาดใหญ่ไม่ใช่หน่วยทหาร เป็นหน่วย สื่อสาร ไม่ได้ปะทะอะไรมากมาย กินอยู่ที่หาของป่ากิน ชาวบ้านซื้อมาให้บ้าง ใน กองบัญชาการมีคนอยู่ประมาณสี่ห้าสิบคน ยกเว้นช่วงที่มีการประชุมคนก็จะเยอะ หน่อยทั้งการประชุมระดับอำเภอและจังหวัด... ช่วงที่นักศึกษาเข้ามาเราก็อยู่ที่เจอ หลายคนนะ แต่เราไม่ค่อยได้คุย เพราะอยู่หน่วยปิดลับสื่อสาร... หน่วยนี้เขาไม่ให้ ไปไหน ไม่ให้สัมพันธ์กับใครเพราะเป็นหน่วยความลับของพรรค ผัวเมียก็จะไม่ คุยกัน ของใครของมันจะไม่เล่า ความลับก็คือความลับ...⁴⁷⁶

สหายเปรมปรีดิ์ เป็นตัวแทนหนึ่งในสี่คนจากภาคอีสานที่ได้เดินทางไปเรียนวิทยุสื่อสาร พร้อมกับสหายกล้า เธอเดินทางไปเรียนในระหว่างพ.ศ. 2515 - 2518 เมื่อกลับมาถึงเขตงานภูพานก็ ได้เข้าทำงานในหน่วยวิทยุสื่อสาร พร้อมกับได้เป็นสมาชิกพรรค การทำงานหน่วยวิทยุสื่อสารต้อง ไกลชิดกับสหายนำ เพราะต้องเป็นคนกลางในการรับส่งข้อมูล ผู้ที่ทำงานหน่วยนี้จึงไม่ควรสูงลิงกับ ใครเพื่อป้องกันการเปิดเผยข้อมูลที่ปิดลับ อาจกล่าวได้ว่าผู้ปฏิบัติงานหน่วยวิทยุสื่อสารต้องเก็บตัว และต้องคอยรับวิทยุอยู่ตลอด เพราะนอกจากเป็นงานปิดลับที่สำคัญแล้วยังเป็นงานที่ใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะผู้ที่ได้ศึกษามาเท่านั้น ดังที่สหายเปรมปรีดิ์ เล่าการทำงานในหน่วยวิทยุสื่อสาร ความว่า

⁴⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, 166-167.

...ตอนนั้นก็ไปกับสหายนำอย่าง สหายเจริญ ลุงสยาม พวกคณะกรรมการกลาง กรรมการภาค เวลาเขามาประชุมเขาก็มาจากหลายเขตงาน แต่ที่อยู่ด้วยกันจริงๆ คือลุงสยาม... งานเราจะต่างกับคนอื่นคือเราเป็นงานลับเขาก็ไม่ให้ออกไปสูงส่งกับคนอื่นเท่าไรหรอก อาหารก็มีทหารติดตามหามาให้... ของเรานี้เขาไม่ให้ใครแฟนพาน คนอื่นเข้าไม่ได้เราอยู่หน่วยใน รั้ววิทยุให้สหายนำ เขาเรียกหน่วยปิดลับ...⁴⁷⁷

ลักษณะงานของหน่วยวิทยุสื่อสารที่ต้องรับส่งข้อมูลสำคัญของสหายระดับนำใน พคท. ทำให้ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยนี้ต้องเคร่งครัดในวินัยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการสัมพันธ์กับคนอื่นแม้กระทั่งสามีภรรยาก็ไม่อาจเล่ารายละเอียดในการทำงานให้ฟังได้ ผู้ที่จะทำหน้าที่นี้ได้ส่วนหนึ่งต้องมีบุคลิกที่เงียบขรึม และรักษาความลับได้ดี บุคลิกเฉพาะตัวจึงน่าจะเป็นคุณสมบัติหนึ่งที่ พคท. พิจารณาเลือกสหายทั้ง 6 คนไปเรียนวิทยุสื่อสาร ไม่ใช่จะส่งใครไปก็ได้เพราะผลลัพธ์ในการทำงานอาจไม่เป็นที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลข้างต้นชี้ให้เห็นว่าสหายที่ไปเรียนวิทยุสื่อสารจากภาคอีสานทั้ง 4 คนมีพื้นฐานมาจากชาวนา ขณะที่ไม่มีข้อมูลยืนยันว่าสหายจากภาคเหนือและภาคใต้มาจากชนชั้นใด แต่สันนิษฐานว่าเป็นชาวนาเช่นเดียวกัน เนื่องจากในพ.ศ. 2515 ชาวนาเป็นชนชั้นที่เข้าร่วมกับ พคท. มากที่สุดในขอบเขตการเคลื่อนไหวทั่วประเทศ ดังนั้น ชาวนาที่ถูกส่งไปเรียนจึงกลับมาทำงานในหน่วยงานวิทยุสื่อสาร รับผิดชอบหน้าที่ที่สำคัญในการเชื่อมต่อระหว่างเขตงานของ พคท.

งานการแพทย์ เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่ชาวนาบุกเบิกจนสามารถก่อตั้งหน่วยแพทย์ในเขตงานของ พคท. ได้ เนื่องจากปัญหาการเจ็บป่วยเป็นปัญหาที่พบในทุกเขตงาน ผู้ปฏิบัติงานในเขตป่าเขาไม่สามารถเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลของรัฐจึงต้องทำการรักษาตนเอง ในกรณีนี้ พคท. ได้คัดเลือกชาวนาไปเรียนการแพทย์ที่ประเทศจีนเพื่อกลับมาปฏิบัติงานด้านการแพทย์ ในพ.ศ. 2514 พคท. เขตอีสานเหนือได้ส่งชาวนาประมาณสิบกว่าคนไปเรียนการแพทย์ที่ประเทศจีน ส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้ ป. 4 ทั้งสิ้น ใช้เวลาเรียนทั้งสิ้น 1 ปี มีการเรียนวิเคราะห์โรค ผ่าตัด สูติกรรม ทันตกรรม ฟังเข็ม สมุนไพร และต้องเรียนวิชาการเมืองด้วยเช่นกัน นอกจากนี้นักเรียนรุ่นแรกที่ส่งไปเรียนที่จีน

⁴⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, 162.

ยังมีการส่งหนุ่มสาวไปเรียนด้านการพยาบาลอีกจำนวนหนึ่ง และบางกลุ่มถูกส่งไปเรียนที่ เวียดนาม⁴⁷⁸

ในการทำงานด้านการแพทย์มีการแบ่งระดับของหมอและพยาบาลที่ทำการรักษา เนื่องจาก ผู้ปฏิบัติงานบางส่วนเรียนหลักสูตรเร่งรัด จึงต้องแบ่งระดับเพื่อจำแนกงานรักษาที่ “ทำได้และไม่ได้” ดังที่หมอวิวัฒน์ ผู้ซึ่งผ่านการศึกษาระดับปริญญาตรีจากจีนกล่าวถึงการฝึกอบรมเรื่องงาน รักษาพยาบาลว่า “...เรื่องการฝึกงานด้านพยาบาลก็หัดกันตั้งแต่เด็กทั้งผู้ใหญ่ไม่จำกัด เอาชนิดเรียนลัด พอเรียนเรื่องสรีระจบก็หัดให้ฉีดยากับแทงเข็มกันทันที อาศัยคนป่วยเป็นที่ฝึกหัด...”⁴⁷⁹ สำหรับการ แบ่งระดับของหมอนั้นมี 2 ระดับ คือ หมอชั้นหนึ่ง หมอชั้นสอง ส่วนพยาบาลมี 3 ระดับ คือ พยาบาลชั้นสูง พยาบาลชั้นต้น และนักรบอนามัย ซึ่งอยู่ในขั้นฝึกหัด ผ่านการอบรมด้านทฤษฎีเพียง ช่วงเวลาสั้นๆเท่านั้น⁴⁸⁰ จุดเด่นในการรักษาของหมอในป่าแทบทุกคนจะมีความรู้พื้นฐานในการ ผังเข็ม รักษาโรคทางประสาทได้เป็นอย่างดี เช่น โรคปวดหัว ปากเบี้ยว ระวังการปวดตามกล้ามเนื้อ โรคหืด โรคหอบ กระทั่งอัมพาตที่เพิ่งเริ่มแสดงอาการ⁴⁸¹

เขตงานปี 3 อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีโรงพยาบาลประจำเขตงาน สหายที่ รับผิดชอบเป็นแพทย์ประจำ คือ สหายทิวและสหายอุทัย ซึ่งเป็นชานาแต่มีลักษณะค่อนข้าง ปัญญาชนกว่าชานาอื่นๆ ดังที่ สหายสมพร เล่าว่าเมื่อขึ้นเขตงานใหม่ๆรู้สึกประทับใจใน เทคโนโลยีของหน่วยแพทย์เป็นอย่างมาก เพราะแม้ว่าจะเป็นเพียงหมอจากสหายชานา แต่ก็ก้าวหน้า ถึงขนาดผ่าตัดไส้ติ่งได้ มีการผังเข็มเพื่อแก้อาการสายตาสั้นของนักศึกษา มีการผังเอ็นรักษาโรค กระเพาะ เนื่องจากนักศึกษาหลายคนป่วยเป็น โรคกระเพาะตั้งแต่อยู่ในเมือง เมื่อได้รับการผังเข็ม รักษาปรากฏว่าอาการดีขึ้นทำให้โรคกระเพาะไม่รบกวนการทำงาน⁴⁸²

นอกจากนี้ เกษตร ศิวะเกื้อ อดีตนักข่าวหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย ได้เขียนรายงาน บรรยายการเรียนการสอนใน โรงเรียนการแพทย์ที่เขาพบเห็นในฐานะที่มันแห่งหนึ่งใน

⁴⁷⁸ แคน สาริกา. เปลือยป่าแดง, 30-31.

⁴⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, 32.

⁴⁸⁰ กลุ่มเพื่อนมิตร 514. ศรีทศคามัน...บันดินเป็นดาวแดง, 32.

⁴⁸¹ เรื่องเดียวกัน, 33.

⁴⁸² สุราชัย ชัมประเสริฐ, น้ำป่า บันทึกการต่อสู้ในเขตป่าเทือกเขาบรรทัด, 150.

หนังสือพิมพ์ “อริปไตย” จัดทำโดย “ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ” ฉบับที่ 13 ปีที่ 2 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2521 โดยกล่าวถึงสหกรรมกรชวนาที่ได้รับการศึกษาอบรมให้เป็นแพทย์พยาบาล แม้จะเป็นเรื่องยากเพราะบางคนไม่รู้หนังสือมาก่อนแต่พวกเขาก็อาศัยความมุนานะ พร้อมกับศึกษาท่ามกลางการปฏิวัติโดยได้รับการฝึกฝนจากหมอมที่มีความรู้ ดังปรากฏข้อความบางตอนดังนี้

...นอกจากการศึกษาด้านการเมืองการทหารแล้วบางแห่งยังมีการอบรมบ่มเพาะแพทย์ และพยาบาลด้วย และสิ่งที่ทำให้ผมประหลาดใจมากที่สุดก็คือ การอบรมบ่มเพาะเยาวชนให้เป็นแพทย์พยาบาลที่ดีของประชาชน ที่นี้เปิดอบรมบ่มเพาะโดยไม่ต้องเสียเงิน และการศึกษาฝึกฝนก็ใช้เวลาไม่นานนัก สำหรับคนที่มีความรู้ด้านการแพทย์พยาบาลมาก็เรียนรู้ได้เร็วหน่อย บางคนที่ไม่มีความรู้มาเลยแต่เคยผ่านการศึกษาระดับมัธยมต้นและปลายก็เข้าศึกษาฝึกฝนได้ไม่ยากนัก ที่ยากลำบากสักหน่อยก็เป็นสหยาที่มีพื้นฐานมาจากกรรมกรชวนา เพราะบางคนไม่รู้หนังสือเลย หมอทำหน้าที่รับผิดชอบให้การศึกษอบรมบ่มเพาะเยาวชนเหล่านี้ เริ่มแรกก็จัดตั้งกันขึ้นเป็นนักรบอนามัยทำหน้าที่ดูแลคนป่วย วัดปรอท ให้อาตามที่หมอชี้แนะแล้วค่อยๆยกระดับพัฒนาตนเอง พวกเขาศึกษาทฤษฎีท่ามกลางการปฏิบัติ ผมได้เห็นลักษณะพิเศษของเยาวชนที่ศึกษาฝึกฝนเป็นแพทย์พยาบาลนั้น เขามีความมุนานะอย่างสูง แม้จะเป็นเรื่องยากลำบาก โดยเฉพาะสหยาที่เป็นกรรมกรชวนา เพราะพวกเขาไม่เคยอ่านเขียนมาก่อน ยิ่งเวลาเจอชื่อยาภาษาฝรั่งด้วยแล้ว แต่พวกเราที่ช่วยกันแก้ปัญหาโดยอาศัยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คนรู้มากก็สอนคนที่รู้น้อยกับไม่รู้เลย สหยาชวนาบางคนต้องเริ่มต้นหัดอ่านหัดเขียน ก. ไก่ ข. ไข่ สำหรับภาษาฝรั่งนั้นก็ไม่นั่นมากนัก เพียงแต่หัดให้อ่านชื่อยาให้ได้ว่าเป็นยาอะไรจะได้หยิบถูกหรือไม่ก็เขียนภาษาไทยกำกับ เพียงระยะเวลาไม่กี่เดือนพวกเขาก็สามารถเป็นแพทย์พยาบาล

ขั้นต้นได้ ซึ่งหมายถึงวินิจฉัยโรค จากยาก (จ่ายยา-ผู้เขียน) ศึกษาก็ ถ้าจะให้ถึง
ขั้นผ่าตัดเป็นก็ต่อใช้เวลาอีกช่วงหนึ่ง...⁴⁸³

กล่าวโดยสรุป การทำงานระหว่าง พคท. กับชาวนาเป็นการทำงานที่ต่างพึ่งพากันทั้งสอง
ฝ่าย กล่าวคือ ระหว่างพ.ศ. 2515 - 2519 พคท. ได้จัดตั้งชาวนามากที่สุด ทั้งจัดตั้งเป็นมวลชน
ผู้ปฏิบัติงาน และแนวร่วม โดยการขยายตัวของ พคท. ในชนบทและป่าเขามาจากการทำงานของ
ชาวนา ซึ่งเป็นกำลังสำคัญแบกรับภารกิจปฏิวัติในการทำหน้าที่สำคัญต่างๆ เช่น การทำงานเดินเมล์
การทำงานวิทยุสื่อสาร การทำงานการแพทย์ การทำงานปลูกระดุม การทำงานสู้รบ เป็นต้น การ
ทำงานร่วมกับ พคท. เป็นงานที่ต้องเผชิญความยากลำบากทุกรูปแบบ แต่ไม่ได้เป็นอุปสรรคสำหรับ
ชาวนา ทั้งนี้เพราะพวกเขามีประสบการณ์การใช้แรงงาน และผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติ จึงสันทัด
ในการใช้แรงงานและเรียนรู้วิธีที่จะเอาตัวรอดจากความยากลำบากในเขตป่าเขา ส่วนงานที่ต้องใช้
ความรู้และทักษะเฉพาะทางชาวนาสามารถทำได้ดี แม้ชาวนามีความรู้ระดับ ป.4 และบางคนอาจ
ไม่รู้หนังสือเลยก็ตาม แต่พวกเขาได้พิสูจน์ให้เห็นว่าระดับการศึกษาไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการ
เรียนรู้และฝึกฝนการทำงาน ซึ่งชาวนาที่ได้ไปศึกษาในจีนและเวียดนามล้วนกลับมาทำงานให้แก่
พคท. อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้พวกเขาได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะความสามารถและเลื่อน
ระดับในหน้าที่การงานตามโครงสร้างของพรรค สิ่งเหล่านี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้หากชาวนายังคงดำเนิน
ชีวิตในรูปแบบเดิม ดังนั้น การทำงานระหว่าง พคท. กับชาวนาจึงไม่เกิดปัญหาที่กระทบต่อการ
ทำงาน เพราะชาวมักปฏิบัติตามคำชี้แนะของ พคท. โดยไม่มีข้อโต้แย้ง เนื่องจากระดับความรู้
ทางทฤษฎีมีไม่มาก จึงไม่อาจวิเคราะห้ยุทธศาสตร์ยุทธวิธีของ พคท. และเชื่อมโยงกับสถานการณ์
จริงได้ อีกทั้งชาวมักมีลักษณะที่เทิดทูนพรรคที่เป็นผู้ให้การศึกษา ให้ชีวิตใหม่ที่มีเป้าหมายและ
อุดมการณ์ จึงทำให้ชาวนายอมรับต่อการนำอย่างสมบูรณ์ของ พคท. อย่างไรก็ตาม ด้วย
ประสบการณ์การทำงานเกือบทุกด้าน จึงมีชาวนาที่โดดเด่นและได้เลื่อนระดับสถานะของตนเองให้
สูงขึ้น อันนำมาซึ่งความเคารพนับถือในขบวนการปฏิวัติ การได้มาซึ่งตำแหน่งหน้าที่ที่มีอำนาจ

⁴⁸³ เกษตร ศิวะเกื้อ, "บันทึกจากฐานที่มั่น," ตุลาคม 2521 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
วารสารและจุลสารภาษาไทย อธิปไตย, D79/6, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

ตัดสินใจทำให้บางคนยึดถือตนเองเป็นที่ตั้ง ซึ่งจะเป็นผลเสียเมื่อ พลท. รับแนวร่วมนักศึกษา ปัญญาชนเข้ามาทำงานร่วมกัน

2.1.2 การทำงานร่วมกันระหว่าง พลท. กับชาวม้ง

ชาวม้งภายใต้การนำของ พลท. ได้รับการจัดระเบียบสังคมใหม่และการปกครองรูปแบบใหม่ “ระเบียบสังคมใหม่” ในเขตอำนาจรัฐแดงถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประชาชนในฐานที่มั่น การปกครองใช้รูปแบบสภาประชาชนระดับตำบล ประกอบด้วยหมู่บ้านหลายหมู่บ้านในเขตพื้นที่สีแดง ประชาชนในหมู่บ้านเลือกผู้ใหญ่บ้าน เพื่อส่งมาร่วมเป็นคณะกรรมการประชาชนตำบล และคณะกรรมการฯ จะคัดเลือกประธานสภา เป็นประธานของคณะกรรมการฯ คณะกรรมการฯ มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านต่างๆ ทั้งประสานกับ พลท. เช่น กรรมการฝ่ายสาธารณสุขประสานงานกับ คณะแพทย์ของพรรค กรรมการฝ่ายการศึกษาประสานงานกับคณะครูในฐานที่มั่น ฯลฯ⁴⁸⁴ รูปการ จัดการดังกล่าวเพื่อให้ประชาชนในฐานที่มั่น ได้มีส่วนร่วมจัดการต่อชีวิตของตนเองในแต่ละ หมู่บ้าน ขณะเดียวกันก็อยู่ภายใต้การนำของ พลท. ที่กำหนดทิศทางและชี้แนะแนวทางในการทำงาน ด้านต่างๆ สภาพเช่นนี้ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในเขตอาศัยของชาวม้ง ดังนั้น พลท. จึงเป็นผู้ยกระดับ ความรู้และการใช้ชีวิตของชาวม้งจนเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในบางด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลัง กรณี 6 ตุลาคม 2519 เมื่อนักศึกษาปัญญาชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ พลท.

พลท. ได้จัดระเบียบชีวิตและจำแนกงานด้านต่างๆ แก่ชาวม้ง ทั้งเพื่อสนับสนุนการ เคลื่อนไหวของพรรคและช่วยเหลือชาวม้งไปในคราวเดียวกัน แต่บทบาทที่โดดเด่นของชาวม้งคือ การทำงานสู้รบ สะท้อนจากความสามารถในการต่อต้านการล้อมปราบของรัฐบาล ซึ่งชาวม้งนำ ความรู้จากการใช้ชีวิตกับธรรมชาติมาปรับใช้ในการสู้รบที่ดูเหมือนจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบ แต่กลับ สามารถต่อต้านรัฐบาลได้นับหลายปี

ระยะแรกของการกำเนิดฐานที่มั่นจำนวนกองกำลังติดอาวุธยังมีไม่มากนัก เช่น เขตภูเวา จังหวัดน่าน มีกำลังไม่ถึง 10 คน เมื่อถูกการล้อมปราบในช่วงพ.ศ. 2510 - 2511 กำลังชาวบ้านในเขต ภูเวาได้เข้ามาช่วยด้านการล้อมปราบ จนกระทั่งเขตภูเวากลายเป็นเขตปลดปล่อยแห่งแรกของ

⁴⁸⁴ สิ้นธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย. บันทึกความทรงจำบางเรื่อง พ.ศ. 2497-2550, 98.

พท.⁴⁸⁵ ทั้งนี้ผู้ศึกษามีข้อสังเกตว่าสถานการณ์ในภาคเหนือมีการสู้รบที่รุนแรงและต่อเนื่องแต่พ.ศ. 2510 – 2516 ก่อนที่จะหยุดชะงักไปชั่วคราวเนื่องจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และทหารรัฐบาล กลับมาปราบปรามฐานที่มั่นในภาคเหนืออีกครั้งในพ.ศ.2519 ในสถานการณ์การต่อสู้ พท. สามารถต้านทานการล้อมปราบได้อย่างไร หากพิจารณาจำนวนคนและอาวุธยุทธโศปกรณ์ในการสู้รบกองกำลัง พท. ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวม้งย่อมมีประสิทธิภาพที่ด้อยกว่าทหารของรัฐบาล ทว่า ข้อด้อยดังกล่าวไม่ได้มีผลต่อการทำงานด้านการสู้รบของทหารชาวม้งมากนัก เนื่องจากทหารชาวม้งใช้ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ไหวพริบ และชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ มาปรับใช้ในการรับมือกับการต่อสู้แต่ละครั้ง

การทำงานสู้รบของทหารชาวม้งเน้นด้านการล้อมปราบเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้สงครามแบบจรยุทธ์ไปต่อสู้กับการรบแบบแผนของทหารรัฐบาล ใช้อาวุธพื้นบ้าน ไปต่อสู้กับอาวุธที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพเหนือกว่า ใช้คนจำนวนน้อยไปต่อสู้กับกำลังคนมหาศาล รวมทั้งใช้ความกล้าหาญและไหวพริบในการพลิกแพลงการสู้รบในแต่ละครั้ง เช่น กรณีที่ทหารม้งสามารถสกัดกั้นกองกำลังของทหารรัฐบาลไว้ได้ ในพ.ศ. 2515 รัฐบาลได้เปิดศีกยุทธการภูขวางขึ้น มีการส่งทหารรัฐบาลจำนวนหนึ่งกองพันเพื่อสมทบกับกองกำลังส่วนอื่นบุกยึดภูหินร่องกล้า เมื่อทหารม้งออกไปลาดตระเวนและพบค่ายของทหารรัฐบาลตั้งอยู่ริมห้วย จึงปรึกษารือกันว่าเหนือห้วยสายนี้ขึ้นไปมีต้นตาวขึ้นอยู่จำนวนมากและกำลังมีลูกดำเต็มต้น ถ้าตัดลูกตาวไถ่ลงไปในห้วย คนที่อยู่ข้างล่างอาบหรือดื่มจะมีอาการคันทั้งตัวจนทนไม่ได้ ดังนั้นทหารม้งจึงดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ปรากฏว่าทหารรัฐบาลกองพันนั้นใช้น้ำในห้วย ทำให้เกิดอาการคันทั้งกองพัน โดยไม่คาดคิดว่าจะเจอพิษประเภทนี้จึงไม่มียารักษาเลยต้องรีบถอนกองกำลังออกไป⁴⁸⁶ การล่าถอยของทหารรัฐบาลถือเป็นผลงานของทหารม้งที่มีจำนวนน้อยกว่าแต่สามารถชะลอการสู้รบของทหารรัฐบาล สะท้อนให้เห็นว่าแม้ทหารม้งไม่มีความรู้ด้านการทหารและไม่มีอาวุธที่ทันสมัยในการต่อสู้ แต่พวกเขามี

⁴⁸⁵ คณะกรรมการอนุสรณ์สถานภูพยัคฆ์. อนุสรณ์สถานภูพยัคฆ์ คู่มืออนุสรณ์สถานภูพยัคฆ์ จ.น่าน รวมประวัติ เนื้อหา และภาพ, 9-10.

⁴⁸⁶ กลุ่มเพื่อน 3 จังหวัด. ร่องกล้า ภูผา และผองเพื่อน, 30-31.

ความสามารถที่คู่ต่อสู้ไม่อาจคาดคิด ซึ่งหล่อหลอมมาจากชีวิตและประสบการณ์ของทหารมั่งที่เติบโตใหญ่ในป่าเขาและมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ

ภายหลังการเข้าร่วมของนักศึกษาปัญญาชน พลท. ได้ยกระดับการศึกษาของชาวมั่ง เพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชนและสหายชาวมั่งที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน การจัดการศึกษาให้แก่ชาวมั่งจึงเกิดขึ้นโดยคณะกรรมการตำบลและชาวมั่งในฐานะที่มั่นต่างให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี การจัดการศึกษาแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เยาวชนมั่ง อายุเฉลี่ย 6 -13 ปี และชาวมั่งที่เข้าร่วมเป็นทหารปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย (ทปท.) โดยที่กลุ่มหลังไม่ได้มีการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เนื่องจากมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบด้านการสู้รบ การขยายมวลชน และทำการผลิต แต่ฐานที่มั่นก็จัดสรรเวลาบางช่วงให้ทหารมั่งได้มีโอกาสศึกษา ดังที่ จิระนันท์ พิตรปรีชา ได้เล่าประสบการณ์การเป็นครูสอนทหารชาวมั่ง ความว่า

...ขั้นแรกเริ่มด้วยหน้าที่ “ครู” สอนพวกทหารมั่งให้อ่านออกเขียนได้และรู้หลักคณิตศาสตร์เบื้องต้นเท่านั้น ทุกๆ เช้าตรู่ตรงลานดินหน้าบ้าน ฉันจะกางกระดานดำแผ่นใหญ่ที่ใครสักคนบรรจงประดิษฐ์ขึ้น ถือชอล์กและแบบเรียนรออยู่จนนักเรียนมั่งทั้งหลายเข้าแถวออกกำลังประจำวันเสร็จจึงได้เริ่มชั่วโมงเรียน พวกเขาจะมานั่งลงบนม้านั่งตัวยาวด้วยท่าที่ตั้งอกตั้งใจ บางคนหาสมุดหรือกระดาษดีๆ ไม่ได้ก็คว้าถุงสีน้ำตาลอยู่ยี่มาแทน แต่ไม่ว่าจะอึดคิดครุภัณฑ์เพียงใด การสอนคนมั่งที่นี้ก็ได้ผลกับหน้าเป็นที่น่าพอใจ

ชนกลุ่มนี้มีลักษณะเด่นที่คนเมืองทุกคนต้องยอมรับก็คือ หัวไว ใฝ่รู้ และรักความก้าวหน้า... แต่ละวันนักเรียนของฉันมีจำนวนมากขึ้นไม่เท่ากัน และบางทีก็ไม่เข้าหน้ากัน สุดแต่ว่าใครจะมาใครจะไปตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจาก “ผู้นำการเมือง” และ “ผู้บังคับกองร้อยของเรา” ยกเว้นคนหน้าเดิมบางคนที่ต้องอยู่โยงเฝ้าสำนัก เพราะไม่สามารถออกไปทำงานข้างนอกได้...⁴⁸⁷

⁴⁸⁷ จิระนันท์ พิตรปรีชา. อีกหนึ่งฟางฝันบนที่กกรรมทางของชีวิต, 160-161

ดังนั้น การจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบจึงเน้นหนักไปที่กลุ่มเยาวชนชายหญิงที่ยังไม่ได้เป็นทหาร ซึ่งเดิมมีหน้าที่เป็นแรงงานให้แก่ครอบครัวเป็นหลัก เมื่อ พลท. ก่อตั้งโรงเรียนอนุชนเพื่อสอนเยาวชนมั่ง เยาวชนมั่งเหล่านั้นจึงมีโอกาสสวมบทบาทเป็นนักเรียน โดยการก่อตั้งโรงเรียนอนุชนเกิดขึ้นหลังจากที่นักศึกษาปัญญาชนเข้าร่วมกับ พลท. ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่ในฐานที่มั่นภาคเหนือต่างเป็นคนเมืองพื้นราบ และมีบางส่วนที่เดินทางผ่านจัดตั้งมาจากกรุงเทพฯ ทั้งก่อนและหลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 ซึ่ง “อริปัตย์” ฉบับเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2521 ได้รายงานข่าวการเปิดโรงเรียนอนุชน โดยกล่าวว่ามีการก่อตั้งโรงเรียนอนุชนในฐานที่มั่นว่าทั้งหมด 4 แห่งตามแต่ละหมู่บ้าน โดยความร่วมมือร่วมใจกันของผู้ปฏิบัติงาน ครู และประชาชนในฐานที่มั่นจน “โรงเรียนอนุชนแดง” ก่อตั้งขึ้นมาได้สำเร็จ โดยแต่ละแห่งทยอยเปิดตามความเหมาะสมและเงื่อนไขของหมู่บ้านนั้น โรงเรียนแห่งแรกเปิดวันที่ 1 พฤษภาคม 2521 โดยจัดพิธีทางการเมืองอย่างเรียบง่าย ส่วนโรงเรียนแห่งอื่นๆ ก็ทยอยเปิดตามมาในเดือนเดียวกัน ในพิธีเปิดจะมีคำขวัญปลุกใจ ดังที่ปรากฏในโรงเรียนแห่งที่สองมีคำขวัญว่า “อนุชนบนทางใหม่ ตั้งใจหาความรู้ ชูธงปฏิวัติปลดปล่อยไทย” ขณะที่โรงเรียนอีกแห่งเขียนคำขวัญไว้บนผืนผ้าว่า “ตั้งใจศึกษาอนุชนก้าวหน้า รับช่วงต่อ ปลดปล่อยไทย”⁴⁸⁸

สำหรับการเรียนการสอนของโรงเรียนอนุชน ไม่เพียงศึกษาด้านวิชาการเท่านั้น แต่ยังฝึกฝนปฏิบัติงานด้านต่างๆ ในฐานที่มั่นให้แก่เยาวชนมั่ง ครูโรงเรียนอนุชนแห่งหนึ่งได้กล่าวถึงวิธีการสอนและหลักสูตรว่า “เราหลีกเลี่ยงการสอนแบบอัดฉีดที่ไม่มีเหตุไม่มีผล แต่มุ่งสอนให้เด็กมีความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ รักการใช้แรงงาน รู้จักพึ่งตนเอง รักและเคารพประชาชน สามัคคีช่วยเหลือผู้อื่น”⁴⁸⁹ โดยแบ่งการสอนออกเป็นภาคเช้าและภาคบ่าย ภาคเช้ามีการสอนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ เพื่อให้เยาวชนสามารถอ่านออกเขียนได้ และคิดเลขเป็นในระดับพื้นฐาน สำหรับนำไปใช้ในชีวิตประจำวันบนฐานที่มั่นเท่านั้น ส่วนภาคบ่ายคือการใช้แรงงาน เช่น การตักน้ำมาใช้ในโรงครัว หาฟืน และงานใช้แรงงานอีกหลายอย่าง บางครั้งมีกิจกรรมบันเทิงคือการร้องเพลงในช่วงแรกนั้นการเรียนการสอนมีอุปสรรคมาก เพราะภาษาที่สื่อสารไม่ค่อยเข้าใจและการจากบ้าน

⁴⁸⁸ “โรงเรียนอนุชนเปิดแล้ว,” สิงหาคม 2521 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย อริปัตย์, D79/5, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 44-45.

⁴⁸⁹ “อนุชนบนฐานที่มั่น ถือสมุด แบกจอบไปโรงเรียนอย่างลึกลับ,” เมษายน 2521 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย อริปัตย์, D79/4, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์., 8.

มาอยู่โรงเรียนทำให้เด็กบางคนซึ่งไม่คุ้นเคยร้องไห้ แต่ความมานะและพยายามของเยาวชนมั่งที่
ต้องการเรียนรู้โลกกว้างก็ทำให้สามารถก้าวข้ามอุปสรรคนั้นไปได้⁴⁹⁰

นอกจากส่งเสริมการศึกษาให้แก่เยาวชนมั่ง การจัดการศึกษาของ พคท. ยังเป็นการบ่มเพาะ
ผู้ปฏิบัติงานในอนาคต ซึ่งสะท้อน ได้จากคำขวัญที่ปลุกระดมให้เยาวชนมั่งตระหนักถึงเรื่อง
ภาระหน้าที่การปฏิบัติ ปลดปล่อยประเทศไทย อีกทั้งการสอนของครูยังเป็นกระบวนการหล่อหลอม
ทางความคิดของเยาวชนมั่งให้เติบโตอย่างมีสำนึกต่อผู้ทางการเมือง การจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนมั่ง
จึงไม่เพียงเป็นการให้โอกาสเท่านั้น แต่ยังเป็นการปลูกฝังความคิดและภารกิจของ พคท. ให้เยาวชน
มั่งซึมซับและรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ต้องทำในชีวิตนี้ ดังสะท้อนจากข้อเขียนที่ปรากฏในบทความเรื่อง
“โรงเรียนอนุชนเปิดแล้ว” ปรากฏเนื้อหาบางตอนดังนี้

...เมื่อมองไปข้างหน้าบนพื้นฐานของปัจจุบัน เราก็คงจะนึกถึงภาพของ
เด็กๆ อนุชนมั่งตัวน้อยๆ ของเรา ที่เติบโตขึ้นท่ามกลางการอบรมบ่มเพาะและเอา
ใจใส่ของพรรค ของจัดตั้ง ของครูและพ่อแม่ อนุชนเหล่านี้ไม่ช้าก็จะเป็นทหาร
เป็นหมอ เป็นครู เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านต่างๆ ของการปฏิวัติ ชนชาติมั่งเรา ที่เคยถูก
ดูหมิ่นดูแคลนในสังคมเก่า ได้เป็นชนชาติมั่งใหม่ ที่มีวัฒนธรรม มีความเข้มแข็ง
และมีความตื่นตัวก้าวหน้า ลูกหลานของเราได้เรียนรู้ ก็จะได้นาวัง (วิชา-ผู้ศึกษา)
ที่เรียนรู้ศึกษา มายกระดับความเป็นอยู่ของเราเอง มาใช้พัฒนาสังคมเรา และที่
สำคัญ ลูกหลานเราจะได้นำสิ่งที่พรรค จัดตั้ง และครูอบรมบ่มเพาะมาใช้ใน
ภาระหน้าที่ปลดปล่อยประเทศไทย และเพื่อนพี่น้อง คนยากคนจนทั่วประเทศ
ต่อไป อนาคตของสังคมไทยเราจะต้องสดใสอย่างแน่นอนแน่นอน...⁴⁹¹

อย่างไรก็ดี นอกจากการสร้างชีวิตใหม่ที่ พคท. มุ่งหวังในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนมั่ง
แล้ว ในอีกแง่มุมหนึ่งก็นับเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้โลกกว้างที่เยาวชนมั่งไม่เคยรับรู้และสัมผัสมา
ก่อนนอกจากชีวิตภายในฐานที่มั่น และยังเป็นการเชื่อมโยงมิตรระหว่างครูกับเยาวชนมั่งและพ่อแม่

⁴⁹⁰ ไหมลี. พายุฝนบนภูผาจิ-ผาซำ, 79-84.

⁴⁹¹ "โรงเรียนอนุชนเปิดแล้ว," 44-45.

ของเด็กๆ ซึ่งเป็นไปในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกัน ดังที่ ไหมลี นักศึกษาซึ่งเคยรับหน้าที่เป็นครูสอน
เยาวชนม้งได้เล่าว่า

...นักเรียนม้งที่ฝึกฝนเชี่ยวชาญชีวิตในป่าเขามาตั้งแต่เกิด กับครูไทยที่
เป็นอดีตนักศึกษาจากพื้นราบคุ้นเคยกับการใช้ชีวิตแบบคนในเมือง มาอยู่กินนอน
24 ชั่วโมงด้วยกันในโรงเรียนกลางป่าลึก กลางสงครามปฏิวัติ มันคือการเรียนรู้
ร่วมกันขนานใหญ่ ที่ไม่มีใครสามารถตั้งตนเป็นครูหรือเป็นนักเรียนเพียงฝ่าย
เดียวได้ใน...ทุกเรื่อง ทุกเวลา...⁴⁹²

อย่างไรก็ตาม การสร้างฐานที่มั่นทำให้ชาวม้งไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างที่
กระทำกันมา ซึ่งกลายเป็นปัญหาในการทำมาหากินของชาวม้ง ด้วยเหตุนี้ พลท. จึงเสนอแนวทางใน
การเพาะปลูกให้แก่ชาวม้ง ดังที่ปรากฏจากรายงานใน “อธิปัตย์” ฉบับเดือนเมษายน พ.ศ. 2521 เรื่อง
“เยาวชนปฏิวัติเป็นกองหน้าบุกเบิกที่นาใหม่” ซึ่งได้รายงานว่า พลท. ได้ให้ศึกษาแก่ชาวม้ง ในเรื่อง
แนวนโยบายเกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ด้วย
การบุกเบิกป่าเพื่อทำนา โดยมีความตั้งใจให้ยึดอาชีพทำนาเป็นหลัก ทำไร่เป็นรอง และรวมถึง
สามารถขุดคลองระบายน้ำและเขื่อนความยาว 100 เมตร กว้าง 5 เมตร ที่ค่อนข้างแข็งแรงมั่นคงได้
อีกด้วย⁴⁹³ การให้ความรู้ในการเพาะปลูกและสร้างเครื่องมือประกอบอาชีพ จึงทำให้ชาวม้งดำเนิน
ชีวิตด้วยการเพาะปลูกข้าวเหนียวไร่ ข้าวโพด มัน ไร่บริ โภคเมื่อเหลือจึงขายให้กับกองทหารของ
พรรค เนื่องจากกองทหารไม่สามารถทำการผลิตได้เพียงพอจึงต้องหาซื้อจากชาวม้ง ใน
ขณะเดียวกันพบว่าชาวม้งบางส่วนยังคงปลูกฝิ่นและนำไปขายให้ชนชาติส่วนน้อยเผ่าอื่น แม้ พลท.
ไม่สนับสนุนก็ตาม

นอกจากการส่งเสริมให้ชาวม้งทำนาเพื่อยึดเป็นอาชีพหลักแล้ว พลท. ต้องการผลผลิตใช้
บริโภคในฐานที่มั่น เนื่องจากเขตแดนอยู่บนภูสูงห่างไกลตัวเมือง การซื้อหาสิ่งของทำได้ยาก ยิ่ง
ในช่วงที่คนเมืองทยอยขึ้นสู่ฐานที่มั่นเกิดสภาพอาหารขาดแคลนจนต้องหุงข้าวปนข้าวโพด การคิด

⁴⁹² ไหมลี. พายุฝนบนภูผาจิ-ผาช้าง, 79.

⁴⁹³ "เยาวชนปฏิวัติเป็นกองหน้าบุกเบิกที่นาใหม่," เมษายน 2521 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย อธิปัตย์, D79/4, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. 9.

หาแหล่งปลูกข้าวถาวรจึงเริ่มขึ้น โดยการบุกเบิกพื้นที่ราบกว้างระหว่างเชิงเขาซึ่งเดิมเป็นดงกล้วยให้เป็นผืนนา ด้วยเรี่ยวแรงของสหายทั้งชาวม้ง และนักศึกษาชายหญิง⁴⁹⁴ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งสหกรณ์รวมหมู่ โดยสมาชิกทำการผลิตร่วมกันและแบ่งปันผลผลิตที่ได้ และสหายนักศึกษายังประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ช่วยทุ่นแรงให้แก่ชาวม้ง เช่น เครื่องมือหีบเมล็ดฝ้าย เครื่องตัดข้าว เป็นต้น⁴⁹⁵ อย่างไรก็ตาม การทำงานร่วมกันดังกล่าวระหว่าง พทท. กับชาวม้งก็สะท้อนความสัมพันธ์ที่เป็นมิตร ช่วยเหลือเกื้อกูล ทั้งสองฝ่ายต่างพร้อมที่จะลงมือทำอย่างไม่นิ่งเฉยเพื่อหาอยู่หากินและความอยู่รอด ด้วยตระหนักถึงความจำเป็นและเงื่อนไขที่จำกัดในสงครามปฏิวัติที่จะต้องมีการปรับตัว

แม้ฐานที่มั่นจะถูกจำกัดขอบเขตด้านพื้นที่แต่การค้าขายและแลกเปลี่ยนสิ่งของจำเป็นก็ยังคงดำเนินอยู่ เพียงแต่มีการเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบสังคมใหม่ โดยมีการค้าทั้งภายในฐานที่มั่นและนอกฐานที่มั่น ซึ่งเป็นเขตจรยุทธ์ที่ยังอยู่ในช่วงการชิงพื้นที่ระหว่าง พทท. กับทหารของรัฐ ดังปรากฏรายงานใน “อธิปัตย์” ฉบับเดือนเมษายน พ.ศ. 2521 เรื่อง “‘ร้านค้า’ รับใช้ประชาชน ประชาชนนอนอมรัก‘ร้านค้า’” ซึ่งได้รายงานว่า ร้านค้าภายในฐานที่มั่น ประชาชนสามารถหาซื้อสินค้าบางอย่าง รวมทั้งแลกเปลี่ยนสิ่งของ ซึ่งประชาชนต่างรู้สึกว่าการตนเองสามารถเข้าถึงสินค้าได้ง่ายกว่าสังคมเก่า จึงมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและสิทธิในร้านค้านั้น⁴⁹⁶ อย่างไรก็ตาม แม้ร้านค้าดังกล่าวจะก่อตั้งขึ้นโดยความเห็นร่วมกันของชาวม้ง แต่ก็อยู่ภายใต้การจัดการของ พทท. เช่น การกำหนดราคา และการนำเข้าสินค้าจากเมืองผ่านหน่วยพลาธิการของพรรค ผู้ศึกษาจึงสันนิษฐานว่าชาวม้งคงไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการภายในของร้านค้านัก นอกจากเข้าถึงได้ง่ายเพราะตั้งอยู่ในฐานที่มั่น และชาวม้งสามารถนำผลผลิตมาวางขายในร้านค้าได้ จึงเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ แต่การบริหารจัดการภายในย่อมเป็นหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานเท่านั้น

⁴⁹⁴ ไหมลี, พายุฝนบนภูผาจิ-ผาช้าง, 24.

⁴⁹⁵ พายัพ ยุทธสัจจา, “วิทย์ ผู้มีไฟปฏิวัติในดวงใจ,” ตุลาคม 2522 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย อธิปัตย์, D79/10, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. 42-44.

⁴⁹⁶ “ร้านค้า” รับใช้ประชาชน ประชาชนนอนอมรัก“ร้านค้า”, เมษายน 2521 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย อธิปัตย์, D79/4, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. 9.

สำหรับการค้าออกฐานที่มั่น มีการติดต่อกับชาวเข้าและได้จัดตั้ง “ตลาดนัด” ชั่วคราวขึ้น โดยชาวเข้านำสินค้าที่ชาวเมืองต้องการมาขายแต่เป็นราคาที่ถูกครีเอเอค่าไร จน พลท. ต้องเข้ามาจัดการ ปัญหานี้ด้วยการซื้อขายและต่อรองราคาให้เอง ทำให้ชาวเมืองไม่ต้องเดินทางไปตลาดนัดกันเป็นจำนวนมาก นอกจากคนที่จะมาช่วยแบกขนสินค้าเท่านั้น พลท. ให้เหตุผลว่า เพื่อป้องกันการ โกงของชาวเข้า ป้องกันการแอบดักข่มจากทหารของรัฐ และปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ป้องกันความลับรั่วไหล เพราะไม่ต้องการให้ข่าวที่ไม่พึงประสงค์เข้าสู่ฐานที่มั่น⁴⁹⁷ การจัดระเบียบในด้านเศรษฐกิจนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตในฐานที่มั่นระหว่าง พลท. กับชาวเมือง ซึ่งเปลี่ยนแปลงไป แม้จะเป็นเรื่องที่แปลกใหม่และต้องทำความเข้าใจ แต่ชาวเมืองส่วนใหญ่ก็ให้ความร่วมมือและอยากให้มีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ซึ่งชาวเมืองต่างให้การตอบรับต่อการจัดการด้านอาชีพ การค้า และการใช้เครื่องมือทุ่นแรงที่นักศึกษาคิดค้นขึ้น อย่างไรก็ตาม ชาวเมืองบางส่วนยังคงทำการปลุกผีต่อไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรายได้ในการขายฝิ่น ทำให้ชาวเมืองไม่อาจจะทิ้งผลผลิตชนิดเดียวที่มีมูลค่าและเป็นที่ต้องการ ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นว่า พลท. มีความยึดหยุ่นต่อชาวเมืองเป็นอย่างมาก จึงไม่จัดการอย่างเด็ดขาดแต่ยังคงผ่อนปรนให้ชาวเมืองบางส่วนได้ปลุกผีต่อไป

2.1.3 การทำงานร่วมกันระหว่าง พลท. กับชาวมลายูมุสลิม

การก่อตั้งกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2520 ทำให้ พลท. มีความเชื่อมโยงกับชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้กองทหารปลดแอกฯ จะยังไม่มีบทบาทที่เด่นชัด แต่ความร่วมมือที่เกิดขึ้นก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการขยายขอบเขตการต่อสู้ของ พลท. ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้กองทหารปลดแอกฯ อยู่ภายใต้การชี้นำและควบคุมโดย พลท. แต่มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจาก ทพท. ซึ่งเป็นกองกำลังหลักของพรรค นั่นคือผู้ที่เข้าร่วมเป็นทหาร จะต้องเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม จึงทำให้มีคนไทยพุทธบางส่วนเข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อสังกัดในกองทหารปลดแอกฯ ซึ่งสหಾಯท์เข้าร่วมกองทหารปลดแอกฯ มีประมาณ 100 คน ในจำนวนดังกล่าว เป็นกลุ่มคนที่เข้าป่าหลังกรณี 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ประมาณ 40 คน ส่วนอีก 60 คนที่เหลือเป็นจัดตั้งเดิมที่อยู่มาก่อนแล้ว และในระหว่างการจัดตั้งเขตงานและกองทหารปลดแอกฯ นั้น ได้มีการ

⁴⁹⁷ จันทนา ฟองทะเล. จากคอยยาวถึงภูผาใจ, 200-201.

ประกาศหาผู้สมัครใจจากเขตงานอื่นๆ ซึ่งก็มีแนวร่วมที่สนใจเข้าร่วมและเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามด้วย ในขณะที่ชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ยังมีเป็นส่วนน้อย⁴⁹⁸

การดำเนินงานของกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยเน้นด้านมวลชน ซึ่งการทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและเป็นที่ยอมรับของมวลชนชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ เพราะทางพรรคช่วยคุ้มครองความปลอดภัยของมวลชนจากการปล้นของโจรกลุ่มต่างๆในพื้นที่ โดยมีการเจรจากับโจรกลุ่มต่างๆเพื่อไม่ให้ออกปล้นในเขตงานซึ่งเป็นพื้นที่ของพรรค ในขณะเดียวกันหากกองทหารปลดแอกฯ พบโจรกลุ่มนี้ทำการจี้ปล้นในเขตงาน ก็จะเข้าทำการปะทะทันที ทำให้กองทหารปลดแอกฯ มีฐานะที่แน่นอนในหมู่มวลชน ถึงกับเชิญชวนให้ไปที่หมู่บ้านพร้อมกับกล่าวว่า “กองทหาร 50 คน ชาวบ้านเลี้ยงได้รอดแน่”⁴⁹⁹ แสดงให้การยอมรับของมวลชนแต่ยังจำกัดเฉพาะในพื้นที่ที่มีการเคลื่อนไหวเท่านั้น เช่น ตำบลบาโฮย อำเภอบะนัง จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่หนึ่งที่กองทหารปลดแอกฯ เข้าไปเคลื่อนไหวจนได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน จนกล่าวได้ว่า “ชาวบ้านตำบลบาโฮยเป็นฐานอันแน่นอนของคอมมิวนิสต์” สะท้อนได้จากเหตุการณ์ที่ พลท. ได้ทำการสำเร็จโทษ นายทองแก้ว ศาสรีรักษ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลบาโฮย การตายของนายทองแก้วเป็นที่ยินดีของคนในหมู่บ้านเนื่องจากพฤติกรรมของนายทองแก้วที่ชอบวางตัวข่มเหงลูกบ้าน⁵⁰⁰

แม้งานมวลชนของกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยได้รับการตอบรับจากมวลชนในพื้นที่เป็นอย่างดี แต่ในการทำสงครามปฏิวัติด้วยกำลังอาวุธ กองทหารปลดแอกฯ กลับไม่มีบทบาทมากนัก มีเพียงหน่วยจรรยาซึ่งมีทหารกลุ่มละ 2-5 คน ออกทำการลาดตระเวนและสร้างความสัมพันธ์กับมวลชน ขณะที่การใช้กำลังสู้รบเกิดขึ้นเป็นบางครั้งเมื่อถูกโจมตีจากกองทหารมาเลเซียซึ่งสนธิกำลังเข้ากับกองทหารไทยตามข้อตกลงความร่วมมือในการปฏิบัติการร่วมตามแนวพรมแดนไทย-มาเลเซีย เพื่อดำเนินการกวาดล้างกองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์มลายาตามแนวชายแดนเท่านั้น ทำให้สภาพของกองทหารปลดแอกฯ ถูกจำกัดการเคลื่อนไหว อีกทั้งการที่ผู้เข้าร่วม

⁴⁹⁸ เจริญพงศ์ พรหมสร. “กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย : การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกองกำลังติดอาวุธมุสลิมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย,” 90.

⁴⁹⁹ คุณยา บิน อาลีเราะห์, “กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย,” 26.

⁵⁰⁰ เรืองยศ จันทรศิริ, “ภาคใต้รอยต่อของความมั่นคงระหว่างไทยกับมาเลเซีย,” *ไทยนิกร* 3, (30) + 54 (30 ตุลาคม 2521): 34-38.

ในกองทหารปลดแอกฯ เป็นนักศึกษาและมวลชนที่ไม่มีประสบการณ์สู้รบมาก่อน จึงทำให้บทบาทหลักของกองทหารปลดแอกฯ เป็นการดำเนินงานมวลชนเท่านั้น⁵⁰¹

สำหรับสภาพความเป็นอยู่ของกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย ได้มีการแยกครัว และการปฏิบัติศาสนกิจของกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยออกเป็นสัดส่วน เนื่องจากทหารที่สังกัดกองทหารปลดแอกฯ นับถือศาสนาอิสลาม มีวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง⁵⁰² ทำให้ต้องแบ่งแยกเป็นสัดส่วนให้ถูกต้องตามวัตรปฏิบัติของศาสนาอิสลามและการยึดถือของชาวมลายูมุสลิม โดยที่พรรคพยายามจะดัดแปลงกองทหารให้เป็นแบบมลายูมากที่สุด จึงให้มีโรงเรียนภาษามลายู โดยมีการสอนภาษา การเมือง การทหาร และศาสนา สำหรับศาสนานั้นจะสอนในทุกคืนวันศุกร์ ตอนกลางวันพยายามจัดให้มีพิธีกรรมทางศาสนา เวลาถึงเดือนรอมฎอน (การถือศีลอด) ก็จะปลุกระดมให้กองทหารปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ซึ่งทางจัดตั้งจะจัดเตรียมอาหารคาวหวานไว้อย่างเต็มที่⁵⁰³ แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าการยึดถือหลักศาสนาอิสลามในกองทหารปลดแอกฯ จะเคร่งครัดหรือไม่ โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาที่ยอมเปลี่ยนศาสนาเพื่อเข้าร่วมกับกองทหารปลดแอกฯ แรงผลักดันที่เข้าร่วมเป็นเพราะศรัทธาในอุดมการณ์ ความคับแค้นใจ และความต้องการปฏิบัติมากกว่าที่จะศรัทธาต่อศาสนาอิสลาม

อย่างไรก็ตาม กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย ได้ก่อตั้งขึ้นในช่วงเวลาที่ พทท. ขยายตัวมากที่สุด แต่กองทหารปลดแอกฯ กลับไม่มีบทบาทเด่นและไม่ได้ก่อให้เกิดผลสะท้อนใดแก่การปฏิวัติในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ รวมทั้งไม่ทำให้ พทท. เป็นที่ยอมรับแก่ชาวมลายูมุสลิมอย่างกว้างขวางดังที่คาดหวังไว้ ทั้งนี้ผู้ศึกษามองว่าเพราะปัจจัยหลัก 3 ประการ ทำให้การก่อตั้งกองทหารปลดแอกฯ ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

⁵⁰¹ เจริญพงศ์ พรหมศรี, "กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย : เรื่องเล่าที่หายไปของความสัมพันธ์ระหว่าง พทท. และองค์กรติดอาวุธมลายู," *รู้ไปยาด : วารสารวิชาการด้านเอเชียศึกษา* 2, 3 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2554): 393-394.

⁵⁰² เรื่องเดียวกัน, 394.

⁵⁰³ ดุนยา บิน อาลีเราะห์, "กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย," *พฤศจิกายน 2523 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย ตะวันแดง*, D22/8, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. 28.

ประการแรก ชาวมลายูมุสลิมมีขบวนการของตนเองมาก่อน ซึ่งชาวมลายูมุสลิมที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนเริ่มปรากฏขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482 - 2488) โดยการนำของตงกู มะไฮยิดิน บุตรชายของตงกูอับลกาเคร์เจ้าเมืองคนสุดท้ายของปัตตานี ได้มีความพยายามหาทางยึดปัตตานีคืนจากรัฐไทยโดยมีอังกฤษสนับสนุนอย่างลับๆ เพราะตงกูมะไฮยิดินช่วยเหลืออังกฤษระหว่างสงครามและยังคงเรียกร้องให้ชาวมลายูต่อต้านญี่ปุ่นด้วย⁵⁰⁴ อย่างไรก็ตามความพยายามดังกล่าวก็ไม่เป็นผลสำเร็จเนื่องจากภายหลังอังกฤษผิดสัญญาและกลับมาเป็นพันธมิตรกับรัฐไทยเช่นเดิม กลุ่มของตงกูมะไฮยิดินจึงสลายตัวแยกไปเป็นขบวนการต่างๆ โดยมีเป้าหมายที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่ต้องการรวมกับมลายาไปสู่การแบ่งแยกดินแดน การเคลื่อนไหวของชาวมลายูมุสลิมจึงมีมาก่อนแล้วเป็นเวลานาน

ประการที่สอง เป้าหมายและอุดมการณ์ในการปฏิวัติที่แตกต่างกัน กล่าวคือ พคท. มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการปฏิวัติเพื่อล้มล้างอำนาจรัฐโดยยึดถือแนวทางสังคมนิยมเป็นเครื่องชี้นำ ขณะที่ขบวนการแบ่งแยกดินแดนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเป้าหมายเพื่อปลดปล่อยรัฐปาตานีให้เป็นอิสระ มีศาสนาอิสลามเป็นสิ่งยึดมั่นและเป็นแนวทาง เป้าหมายที่แตกต่างจึงทำให้ทั้งสองฝ่ายไม่ตอบสนองต่อกันได้ ดังที่ พคท. ได้พยายามสานความสัมพันธ์กับเปาะซู วาแมดิซาซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่เพราะไม่สามารถประสานความร่วมมือต่อกันได้อย่างราบรื่น ความสัมพันธ์จึงยุติลงอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามภายหลังที่ พคท. ก่อตั้งกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย แล้ว กลุ่ม PULO ได้เข้ามาติดต่อเพื่อขอทราบนโยบายของ พคท. และแนวทางของกองทหารปลดแอกฯ และเมื่อทราบว่าพรรคไม่ได้มีนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ก็ไม่ได้มีความร่วมมือใดๆเกิดขึ้น⁵⁰⁵ แม้ข้อมูลดังกล่าวจะไม่ให้รายละเอียดมากนัก แต่เหตุการณ์ดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นว่าภารกิจของ พคท. ไม่เป็นปฏิปักษ์กับขบวนการแบ่งแยกดินแดนแต่ก็ไม่สอดคล้องกับความ

⁵⁰⁴ เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร, หะยีสุหลง อับดุลกาเคร์ กบฏหรือวีรบุรุษแห่งสี่จังหวัดภาคใต้, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2548), 43-44. เหตุผลที่อังกฤษไม่พอใจไทยจนให้สัญญาแก่ตงกูมะไฮยิดินว่าจะหาทางยึดปัตตานีคืนให้ เพราะสถานการณ์ในช่วงสงครามซึ่งไทยยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไปยังอาณานิคมของอังกฤษในมลายา อีกทั้งไทยยังประกาศสงครามกับอังกฤษ และไทยยอมรับดินแดนที่ญี่ปุ่นตีได้ จึงสร้างความไม่พอใจแก่อังกฤษเป็นอย่างมาก

⁵⁰⁵ เจริญพงศ์ พรหมสร, "กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย : เรื่องเล่าที่หายไปของความสัมพันธ์ระหว่าง พคท. และองค์กรคิดอาวุธมลายู," 395.

ต้องการของกลุ่มที่ต้องการแบ่งแยกดินแดน จึงทำให้ พทท. ไม่เป็นที่นิยมของชาวมลายูมุสลิมมากนัก ดังนั้นความหวังที่จะรวมชาวมลายูมุสลิมเข้าเป็นแนวร่วมในการปฏิบัติจึงล้มเหลว

ประการที่สาม พทท. ไม่มีพื้นฐานมวลชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจาก พทท. เพิ่งเริ่มให้ความสนใจบุกเบิกพื้นที่นี้ในช่วงปลายปี 2515 เป็นต้นมา อีกทั้งในบริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีการเคลื่อนไหวของขบวนการแบ่งแยกดินแดนอยู่ก่อนแล้ว จึงอาจเป็นไปได้ว่าชาวมลายูมุสลิมให้การสนับสนุนแก่กลุ่มดังกล่าวมากกว่า แม้ไม่อาจสรุปได้ว่าชาวมลายูมุสลิมยินยอมให้การสนับสนุนด้วยความเต็มใจหรือเป็นเพราะความหวาดกลัวก็ตาม แต่ก็สันนิษฐานได้ว่าจุดร่วมในชาติพันธุ์และศาสนาทำให้ชาวมลายูมุสลิมโน้มเอียงไปยังขบวนการแบ่งแยกดินแดนมากกว่า พทท. และข้อสันนิษฐานอีกประการหนึ่งก็คือ ชาวมลายูมุสลิมซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านสนใจเรื่องความเป็นอยู่และการทำมาหากินของตนเองมากกว่าที่จะจับอาวุธต่อสู้ทำสงคราม เพราะนอกจากไม่ก่อประโยชน์ใดแล้วยังเป็นการทำลายชีวิตและทรัพย์สินโดยไม่จำเป็นอีกด้วย

อย่างไรก็ดี กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย ได้ก่อตั้งขึ้นในเวลาไม่นานก็ต้องถดถอยลงพร้อมกับวิกฤติที่เกิดขึ้นภายใน พทท. โดยเกิดความขัดแย้งทางความคิดระหว่างนักศึกษา กับจัดตั้งของ พทท. ที่ไม่สามารถประสานให้ลงรอยเดียวกันได้ ประกอบกับการปิดสถานีวิทยของ พทท. ซึ่งเป็นกระบอกเสียงเพียงแห่งเดียวของพรรค ได้ส่งผลกระทบต่อขวัญกำลังใจเป็นอย่างมาก จึงทำให้นักศึกษามุสลิมหันมาต่อต้านการนำของ พทท. และพากันออกจากเขตป่าเขา อย่างไรก็ตาม มีข้อมูลที่ชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งทางความคิดได้เกิดขึ้นกับชาวมลายูมุสลิมที่เข้าร่วมกับกองทหารปลดแอกฯ เช่นเดียวกัน ดังกรณีตัวอย่างของแบฮูเต (นามสมมติ) ซึ่งเป็นนักศึกษาชาวมลายูมุสลิมที่หนีบรรยากาศทางการเมืองช่วงหลังกรณี 6 ตุลาคม เข้าร่วมกับกองทหารปลดแอกประชาชนฯ แต่ต่อมาแบฮูเตได้ถอนตัวออกจากกองทหารและเข้าร่วมกับกลุ่ม BRN แทน⁵⁰⁶ แม้กรณีของแบฮูเตจะเป็นแค่ส่วนหนึ่งแต่ก็สะท้อนให้เห็นว่า ความขัดแย้งได้เกิดขึ้นในกลุ่มชาวมลายูมุสลิมเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ปัญหาการนำของพรรคและจัดตั้งแล้วยังอาจรวมถึงปัญหาด้านอุดมการณ์และศาสนาที่

⁵⁰⁶ เจริญพงศ์ พรหมศร, "นโยบายชนชาติส่วนน้อยของพทท. กรณีศึกษาชนชาติส่วนน้อยชาวมลายูในพื้นที่ จ.ชายแดนภาคใต้," วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ 5, 3 (มิถุนายน-กันยายน 2557): 54. เจริญพงศ์ ได้ข้อมูลดังกล่าวจากการสัมภาษณ์แบฮูเต (นามสมมติ) ซึ่งเคยเข้าร่วมกับกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทยก่อนจะแยกตัวออกมาในที่สุด

แตกต่างกัน จึงเป็นสาเหตุให้เบสแตกเปลี่ยนเส้นทางไปเข้าร่วมกับขบวนการของชาวมลายูมุสลิมแทน

กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย เป็นแนวร่วมอีกกลุ่มหนึ่งของ พคท. ขณะเดียวกันก็อยู่ในสถานะกองกำลังภายใต้สังกัด “กองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย” ซึ่งเป็นกองทัพหลักของ พคท. ฉะนั้นแล้วกองทหารปลดแอกฯ จึงถือเป็นแนวร่วมด้านกองกำลังโดยมีหน้าที่ที่สำคัญคือทำสงครามปฏิวัติ แต่การสร้างแนวร่วมกับชาวมลายูมุสลิมไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะ พคท. ไม่เป็นที่นิยมของชาวมลายูมุสลิมมากนัก อีกทั้งเป้าหมายและอุดมการณ์ที่แตกต่างกันทำให้ชาวมลายูมุสลิมเลือกที่จะเคลื่อนไหวด้วยตนเองมากกว่าการร่วมมือกับ พคท. อย่างไรก็ตาม การรวมชนชาติต่างๆ เข้ามาในการทำสงครามปฏิวัติของ พคท. สะท้อนให้เห็นการเปิดกว้างและยอมรับต่อการอยู่ร่วมกับชนชาติอื่นอย่างเท่าเทียม ทั้งนี้ในการอยู่ร่วมกันต้องใช้การเรียนรู้และความเข้าใจต่อความแตกต่างของแต่ละฝ่าย ซึ่งการทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับชาวมลายูมุสลิมยังทำได้ไม่ดีนัก ทั้งนี้เพราะ พคท. ถือว่าตนเองเป็นพรรคของชนชาติไทยส่วนใหญ่ การรวมกับชนชาติอื่นจึงเป็นไปเพื่อประสานความร่วมมือและสร้างความแข็งแกร่งให้แก่พรรค แต่ทั้งนี้ พคท. ยังคงต้องเป็นผู้มีบทบาทหลักในการชี้นำมากกว่าที่จะยอมรับในความต้องการของอีกฝ่าย แต่ต่อมาเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับความขัดแย้งภายในพรรคที่ลุกลามเป็นวงกว้าง จนทำให้กองทหารปลดแอกฯ ต้องล่มสลายไปในที่สุด ด้วยเหตุนี้การสร้างแนวร่วมกับชาวมลายูมุสลิมของ พคท. เพื่อทำสงครามปฏิวัติจึงไม่ประสบผลสำเร็จดังที่คาดหวังไว้

2.1.4 การทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน

หลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 เป็นครั้งแรกที่ พคท. ได้ต้อนรับแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน และประชาชนผู้รักชาติรักประชาธิปไตย ซึ่งหนีภัยการปราบปรามและจับกุมที่กระทำโดยรัฐเข้าสู่เขตเคลื่อนไหวของ พคท. ด้วยหวังที่จะพึ่งพิงและสนับสนุนการต่อสู้ด้วยอาวุธของ พคท. ซึ่ง ธิกันต์ ศรีนารา ตั้งข้อสังเกตว่า แม้นักศึกษาปัญญาชนที่เข้าป่าก่อนและหลัง 6 ตุลาคม จะมีภูมิหลัง การใช้ชีวิต และการทำกิจกรรมในเมืองแตกต่างกับผู้นำของ พคท. ซึ่งเป็นคนกลุ่มแรกที่เข้าไปปลุกระดมชาวนาในชนบท มีประสบการณ์ทำงานปฏิวัติที่ยาวนานก็ตาม แต่ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการทำงานร่วมกันระหว่างทั้งสองฝ่าย นักศึกษาปัญญาชนกลับทำให้งานของ พคท. เติบโตและมีประสิทธิภาพ

มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานศิลปวัฒนธรรม งานสิ่งพิมพ์ฯ สปท. และงานแนวร่วม⁵⁰⁷ อย่างไรก็ตาม นักศึกษาปริญญาชนค่อนข้างคุ้นชินและมีประสบการณ์การทำงานดังกล่าวอยู่ก่อนแล้ว ผลของการทำงานจึงออกมาในทางที่ดี แต่ยังมีงานด้านอื่นๆที่นักศึกษาปริญญาชนเข้าไปทำงานด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งงานดังกล่าวที่นักศึกษาปริญญาชนไม่มีประสบการณ์และห่างไกลจากความรู้ที่ได้จากห้องเรียนในมหาวิทยาลัย จึงอาจทำให้เข้าใจได้ว่านักศึกษาปริญญาชนไม่มีบทบาทในการทำงานส่วนนั้น ทั้งที่พบว่านักศึกษาปริญญาชนสามารถเข้าไปทำงานที่ยากลำบากร่วมกับ พลท. แม้จะมีอุปสรรคแต่ทั้งสองฝ่ายก็สามารถทำงานร่วมกันได้ ดังนั้น ในที่นี้ ผู้ศึกษาจะอธิบายการทำงานด้านอื่นๆ นอกเหนือจากงานข้างต้น ได้แก่ งานมวลชน งานการทหาร และงานพลาธิการ เพื่อชี้ให้เห็นว่า นักศึกษาปริญญาชนมีบทบาทในการทำงานที่ตนเองไม่มีความถนัดและมีส่วนสำคัญในการขยายงานในเขตป่าเขาเป็นอย่างมาก

งานมวลชน เป็นงานอีกด้านหนึ่งที่นักศึกษาปริญญาชนจากในเมืองอยากเข้าไปทำ เพราะเป็นงานที่ได้พบปะกับชาวบ้านโดยตรง มีโอกาสได้เผยแพร่ความคิดทางการเมือง พุดคุยปัญหา ความเดือดร้อนของชาวบ้าน ชี้แนะการแก้ไขปัญหา รวมทั้งจัดตั้งชาวบ้านเป็นมวลชนและแนวร่วม คุณสมบัติของการทำงานมวลชนจึงต้องการผู้ที่เข้ากับคนอื่นได้ง่าย มีความรู้ คิวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างรอบด้าน มีความสามารถในการพูดที่ไม่เพียงการชักจูงให้คล้อยตามเท่านั้น แต่ต้องอธิบายปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านให้เชื่อมโยงกับสถานการณ์ในภาพรวมของประเทศ และภารกิจ การปฏิบัติของ พลท. ที่ชาวบ้านสามารถทำความเข้าใจและเห็นภาพได้จริง ทั้งนี้แม้นักศึกษาปริญญาชนจะมีคุณสมบัติดังกล่าว แต่มีใช้ทุกคนจะได้รับเลือกให้ทำงานมวลชน เนื่องจากงานมวลชนมีสภาพเคลื่อนไหวแบบจรยุทธ์ บางเขตงานต้องเคลื่อนไหวถึงทหาร มีการติดอาวุธป้องกันตัวหากเกิดกรณีปะทะกับทหารหรือ อส. ดังนั้น ผู้ที่ทำงานมวลชนต้องมีความพร้อมทั้งทางร่างกาย และจิตใจเมื่อต้องเผชิญกับอันตรายที่ไม่คาดฝัน จึงอาจกล่าวได้ว่าการทำงานงานมวลชนต้องใช้ทั้งความสามารถทางการเมืองและการทหารควบคู่กันในการทำงาน

⁵⁰⁷ ธิกานต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาฯ ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 68-69.

แม้ พทท. ได้มีผู้ปฏิบัติงานมวลชนอยู่ก่อนที่นักศึกษาปัญญาชนจะเข้าป่า แต่เป้าหมายในการขยายเขตงานและความต้องการกำลังสนับสนุนทำให้ต้องสร้างผู้ปฏิบัติงานมวลชนใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้ พทท. จึงปรับปรุงการทำงานมวลชนเพื่อรองรับนักศึกษาปัญญาชน ดังกรณีที่พบในเขตเคลื่อนไหวกอง พทท. ในจังหวัดพัทลุง-ตรัง-สตูล มีการเปิดโรงเรียนการเมืองการทหารขึ้นเพื่อทำการฝึกฝนอบรมผู้ปฏิบัติงานมวลชน รวมทั้งปรับปรุงระบบของงานเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ปฏิบัติงานมวลชนที่โดดเด่นหลังพ.ศ. 2520 เป็นต้นมา มีทั้งปัญญาชนและชาวนา บุคคลเหล่านี้ได้เป็นผู้นำหน่วยจรยุทธ์โฆษณางานมวลชนกัน ในเวลาต่อมาทั้งสิ้น⁵⁰⁸

ในการทำงานมวลชนพบว่านักศึกษาปัญญาชนหลายคนได้เข้าไปทำงานมวลชนและกลายเป็นส่วนสำคัญในการปรับปรุงการทำงานมวลชนให้ก้าวหน้ามากขึ้น ดังที่ ซิลเวีย คอตอรี (Sylvia Catorri) นักข่าวชาวต่างชาติผู้มีโอกาสเดินทางเข้าเยี่ยมเขตงานหนึ่งของ พทท. ในภาคใต้เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ได้กล่าวถึงการทำงานระหว่าง พทท. กับนักศึกษาปัญญาชนจากการพบเห็นของเธอ ความว่า

...หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม เป็นต้นมา รูปแบบของการปฏิบัติงานได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอีกระดับหนึ่ง ทหารกองทัพปลดแอกฯเข้าไปในหมู่บ้านพร้อมอาวุธเพียงไม่กี่คนและพูดคุยกับชาวบ้านโดยตรง เราได้พบผู้ปฏิบัติงานเช่นนี้กลุ่มหนึ่งระหว่างการเดินทางของเรา ส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยอดีตนักศึกษา หมอคนหนึ่ง โดยมีนักรบที่มีความเชี่ยวชาญเป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลระวังภัยอีก 2-3 คน เพื่อไปทำ “การปลุกระดมมวลชน” ในหมู่บ้าน...⁵⁰⁹

นักศึกษาปัญญาชนที่ทำงานมวลชนมีทั้งที่ได้รับเลือกให้สังกัดหน่วยงานมวลชน โดยเฉพาะบางคนอาสารับทำงานมวลชน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละเขตงานที่จะกำหนดแผนการทำงาน

⁵⁰⁸ โครงการเฉพาะกิจกลุ่มภูมรรัต. บนเส้นทางภูมรรัต ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง-ตรัง-สตูล, 651.

⁵⁰⁹ ซิลเวีย คอตอรี, "การเดินทางเข้าไปเยี่ยมเขตแดนของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (ภาคแรก)," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย การศึกษาสังคมไทย, A1.5/4, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

มวลชนในพื้นที่อย่างไร ดังกรณีตัวอย่างของอดีตนักศึกษาซึ่งใช้นามว่า “เดือน จรัสแสง” เธอเล่าว่า ภายหลังจากที่ได้หล่อหลอมและฝึกฝนตนเอง รวมทั้งศึกษาแนวนโยบายและเจิมมุ่งของพรรคระยะหนึ่ง เธอก็ได้รับเลือกให้ไปทำงานมวลชนที่เขตงานในเตา ซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งในเขตอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ร่วมกับสหายอีกสองคน เมื่อได้ลงไปทำงานเธอสามารถปรับตัวได้ดี โดยเฉพาะกับ มวลชนไม่ว่าจะเป็นเด็ก คนหนุ่มสาว ผู้ใหญ่ หรือผู้สูงอายุ เนื่องด้วยบุคลิกที่ร่าเริงแจ่มใส เข้ากับคน อื่นได้ง่าย และสมัยเรียนเธอมีโอกาสร่วมกินร่วมอยู่กับชาวบ้าน รวมทั้งสอนหนังสือให้แก่เด็กๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายครั้ง ภายใต้อำนาจของ “ปลดปล่อยชนชาวนาชาวไร่” ของ สทท.⁵¹⁰ แต่เมื่อมีการ สรุปรงานหลังสิ้นโครงการ จัดตั้งย้าย “เดือน จรัสแสง” ให้ทำงานอยู่ในกองทัพไม่ต้องลงไปทำงาน มวลชนอีก ขณะที่จัดตั้งเองก็ไม่สามารถให้ความกระจ่างถึงสาเหตุที่เธอไม่ได้ลงไปทำงานมวลชน อีก จนกระทั่งเมื่อเธอมีโอกาสพูดคุยกับสหายนำ คือ “คุณเคียว” ที่พยายามอธิบายภารกิจของการ ปฏิวัติว่ามีหลายด้าน โดยงานแต่ละด้านต่างก็มีความสำคัญเหมือนกันหมด ซึ่งจัดตั้งจะเป็นคน คัดเลือกคนที่เหมาะสมให้ไปทำงานนั้น ในฐานะนักปฏิวัติจะต้องทำงานที่พรรคเรียกร้องต้องการ และต้องขึ้นต่อพรรคอย่างไม่มีเงื่อนไข⁵¹¹

ในกรณีของ “เดือน จรัสแสง” จากการบอกเล่าของเธอข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่า เธอ สามารถปรับตัวในการทำงานมวลชนได้ดี ไม่มีปัญหาในการเข้าถึงมวลชน แต่จัดตั้งพิจารณาย้ายเธอ ให้ทำงานบนกองทัพโดยไม่ถามความคิดเห็น ซึ่งถือเป็นอำนาจของจัดตั้งในการเลือกคนที่เหมาะสม ไปทำงาน และ “เดือน จรัสแสง” ก็ต้องปฏิบัติตามหลักการ “เชื่อพรรค เชื่อจัดตั้ง” แม้เธอจะเกิด คำถามต่อการใช้อำนาจของจัดตั้งก็ตาม แต่เธอก็ไม่อาจโต้แย้งเปลี่ยนแปลงได้ สุดท้ายเธอยอมทำ ตามเพราะถือเป็นคำสั่งแต่ไม่ใช่เพราะเข้าใจสาเหตุที่แท้จริง ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นกับ “เดือน จรัสแสง” จึงเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นปัญหาในการทำงานร่วมกันระหว่าง พลท. กับนักศึกษา ในด้าน โครงสร้างการทำงานที่มีสายงานการทำงานเป็นลำดับขั้น โดยจัดตั้งที่เป็นชาวนามีอำนาจตัดสินใจ การทำงานของนักศึกษา แต่การชี้นำของจัดตั้งที่ไม่เป็นเหตุเป็นผลเพียงพอกลับสร้างความเคลือบ

⁵¹⁰ โครงการเฉพาะกิจกลุ่มภูบรรทัด. บนเส้นทางภูบรรทัด ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง-ตรัง-สตูล, 603.

⁵¹¹ เรื่องเดียวกัน, 605-606.

แคลงใจแก่นักศึกษา แม้ลักษณะดังกล่าวอาจดูเป็นปัญหาเล็กน้อยแต่ปัญหาในลักษณะนี้ได้มีการสั่งสมจนก่อให้เกิดการเสียดใจในหมู่นักศึกษาปัญญาชนในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม ในบางเขตงานนักศึกษาที่เป็นทหารต้องรับผิดชอบทำงานมวลชน สาเหตุเพราะความจำกัดด้านกำลังคน และการเคลื่อนไหวแบบจรยุทธ์จึงต้องจัดสรรกองกำลังให้มีความคล่องตัวแต่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังกรณีของ จันทนา ฟองทะเล อดีตนักศึกษาที่เข้าสังกัดหน่วยทหารท้องถิ่น กองร้อย 303 ฐานที่มั่นน่านใต้ มีโอกาสได้ทำงานมวลชน ในกลางปี 2522 จันทนาได้เริ่มทำงานมวลชนหลังจากมีการวางแผนทำงานมวลชนในเขตหลังข้าศึก ซึ่งการทำงานรูปแบบนี้ไม่ใช่การทำงานมวลชนชายฐานที่มั่นดังที่เคยทำกันมาเป็นสิบๆปี คืออาศัยฐานที่มั่นเป็นหลังพิง และใช้การปฏิบัติการทหารควบคู่กันไป แต่การทำงานมวลชนเขตหลังข้าศึก จะเคลื่อนไหวกึ่งทหารเป็นเอกเทศ ตัดขาดความเกี่ยวข้องกับงานในเมือง และไม่มีฐานที่มั่นเป็นหลังพิง หน่วยงานมวลชนเขตหลังข้าศึกถูกแยกเป็น 2 หน่วย คือ “หน่วยยุโรป” และหน่วยที่จันทนาสังกัดชื่อ “หน่วยเอเชีย” มีทหารอีสานจากภูพานเป็นหัวหน้า ทหารม้ง 1 คน และลัวะ 1 คน จันทนาเป็นนักศึกษาเพียงคนเดียวในหน่วย ภารกิจของหน่วยงานคือ ขยายงานมวลชน กุมสภาพพื้นที่และข่าวสารเกี่ยวกับข้าศึก เชื่อมเส้นทางติดต่อระหว่างฐานที่มั่นน่านใต้กับพะเยา การเคลื่อนไหวให้เน้นการปิดลับที่สุด หลีกเลี่ยงการปะทะ และหากมียุทธการ โจมตีฐานที่มั่น อาจพิจารณาเคลื่อนไหวทางทหารในระดับแค่ลวงทิศข้าศึกเท่านั้น⁵¹² ซึ่งจันทนาได้เล่าประสบการณ์การทำงานมวลชนช่วงหลายเดือนที่ขุนห้วยไม้ซาง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ที่มีการแบ่งหน้าที่ในหน่วยงานตามความถนัด โดยเขามีหน้าที่พูดคุยชักชวนมวลชน ดังที่เขาได้บรรยายไว้ว่า

...เวลาหลายเดือนที่ขุนห้วยไม้ซาง เราจะออกทำงานเฉพาะตอนตะวันตกดิน งานก็คือพบคนซึ่งจะวนเวียนอยู่ในวงจำกัดไม่กี่ครัวเรือน เราแบ่งหน้าที่กันชัดเจนคือ ทหารลัวะกับม้งจะยืนยามระวังภัยบริเวณรอบๆตึบ ไร่และเส้นทางเข้าออก มีผมกับทหารอีสานที่พูดคุยกับชาวบ้าน ผมจะรับผิดชอบในเรื่องการอธิบายเป้าหมายและอุดมการณ์กับจดจำและรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับชาวบ้านและชุมชน ส่วนทหารอีสานจะเน้นเรื่องข่าวสารข้าศึก ผมจะทำบันทึกหัวข้อต่างๆ

⁵¹² จันทนา ฟองทะเล. จากคอยยาวถึงภูผาใจ, 95-98.

ไว้เป็นหมวดหมู่ เช่น ภาวะเศรษฐกิจ ปัญหาอาชีพ ความเดือดร้อน เฉพาะหน้า สภาพหมู่บ้าน ตระกูลสำคัญต่างๆ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำชุมชน เช่น ครู พ่อค้า พระสงฆ์ กำนันผู้ใหญ่บ้าน นิทานเก่าๆ คำพังเพย คติความเชื่อ รวมทั้งข้อมูลส่วนบุคคล.... ในการสนทนากับชาวบ้านช่วงแรกๆ ซึ่งยังคุ้นเคยกันไม่มากการประมวลข้อมูลทำได้ลำบาก เพราะเราต้องอ้อมค้อมไม่ให้เป็นที่ผิดสังเกต แต่เมื่อคุ้นเคยกัน เข้าใจภาษาและทัศนคติกันมากขึ้น การสนทนาประจำคำกึ่งก็จะเป็นบรรยากาศค่อนข้างปกติ แต่เราต้องตั้งเป้าหมายในการพูดคุยให้ชัดเจนแต่ต้นว่าจะนำและโน้มน้าวการสนทนาไปไขปัญหาอะไร และจะต้องจดจำข้อมูลให้ได้จนถึงเช้า บางคืนผมต้องแอบจดใส่เศษกระดาษ เพราะจำหัวข้อและรายละเอียดไม่หวาดไม่ไหว...⁵¹³

จากคำบรรยายของจินตนาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การทำงานมวลชนได้ทำให้จินตนาคุ้นเคยกับชาวบ้าน ในช่วงที่มีการตีข่าวซึ่งชาวบ้านจะทำตอนกลางคืนหน่วยงานมวลชนก็จะไปช่วยชาวบ้านตีข่าว การคลุกคลีทำงานกับชาวบ้านนำไปสู่บทสนทนาที่หลากหลาย เช่น ธรรมเนียมของชาวบ้าน อาหารการกิน การผูกมิตรในวงการนักเลง เป็นต้น ความคุ้นเคยกับชาวบ้านยังทำให้พวกเขาแก้ปัญหาเรื่องอาหารการกินได้อีกด้วยเขาเล่าว่ามีการทำสวนผักร่วมกับชาวบ้าน โดยออกทุนซื้อเมล็ดพันธุ์และช่วยออกแรงขุดร่องสวน มอบให้ชาวบ้านดูแลและยกให้เป็นสิทธิ์ของชาวบ้าน จินตนาและพวกเพียงขอเก็บกินบ้างเวลาผ่านไปมาเท่านั้น⁵¹⁴ สำหรับการทำงานภายในหน่วยงานซึ่งมีทั้งหมด 4 คน นอกจากจะมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบทำงานมวลชนที่ชัดเจน ในด้านการกินอยู่ ทหารอีสานและทหารลาวถือว่ามีความเชี่ยวชาญและพึ่งพาได้ เขาได้เรียนรู้การหาผักป่าและวิธีวิเคราะห์ใบไม้หรือเห็ดป่าว่าพอนำมาทำอาหารได้หรือไม่ ด้านการทำงานที่ต้องพบปะชาวบ้านในตอนกลางคืนทำให้พวกเขาต้องจัดสรรเวลาให้สอดคล้องกับงาน แม้จะกลับถึงที่พักตี 1 หรือตี 2 แต่ทุกคนจะต้องตื่นตี 5 หรือ 6 โมงเช้า เก็บเครื่องนอนและกินข้าวเช้าให้เสร็จก่อน 8 โมง ป้องกันการเสียบที่อาจถูกข้าศึกซุ่ม โจมตีซึ่งกองร้อย 303 เคยเจอมามากครั้ง หลังจากนั้นจินตนาจะทำหน้าที่สอนหนังสือให้กับผู้ปฏิบัติงานอีก 3 คนๆ ละ 2 ชั่วโมง ในภาคบ่ายจะเป็นงานส่วนตัวและ

⁵¹³ เรื่องเดียวกัน, 110-112.

⁵¹⁴ เรื่องเดียวกัน, 112-114.

พักผ่อน หลังอาหารเย็นจึงจะเริ่มทำงานมวลชนพบปะชาวบ้านอีกครั้ง ช่วงต้นปี 2523 หน่วยสรุปกันว่าการทำงานมวลชนตามหลักการของ พคท. คือ “ปรับทุกข์ ผูกมิตร ปักหลัก ชักชวน จัดตั้ง” ไม่มีเงื่อนไขที่จะทำได้ในระดับจัดตั้ง ด้วยสถานการณ์ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายจึงทำได้เพียง “ปรับทุกข์ ผูกมิตร” และทำงานร่วมกับมวลชนแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของพวกเขาไปเรื่อยๆ⁵¹⁵ อย่างไรก็ตาม การทำงานมวลชนก็ทำให้สามารถกุมสภาพพื้นที่ กุมสภาพข้าศึก มีแหล่งเสบียงและเครื่องอำนวยความสะดวกต่อกับมวลชน ซึ่งแม้ว่าไม่อาจถือเป็นการขยายเขตงานของ พคท. โดยตรง แต่ก็เป็นประโยชน์ในด้านข้อมูลที่จะนำไปสู่การวางแผนเชื่อมประสานเขตงานอื่นๆได้

งานการทหาร ถือเป็นงานที่ชี้ขาดชัยชนะของการปฏิวัติ เป็นงานที่ยากลำบาก และอันตราย เพราะเป็นหน่วยงานแรกที่ต้องเผชิญหน้ากับศัตรู โดยปกติผู้ที่ได้รับคัดเลือกสังกัดในกองร้อยจะต้องมีคุณสมบัติเด่นที่จำเป็นสำหรับการเป็นทหาร เช่น ความคิดก้าวหน้าทางการเมือง ร่างกายแข็งแรง อารมณ์ดี มีความอดทน ชำนาญภูมิประเทศ เป็นคนท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งนักศึกษาปัญญาชนมักจะมีคุณสมบัติไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตาม มีนักศึกษาปัญญาชนส่วนหนึ่งที่ได้รับคัดเลือกเข้าประจำกองร้อยในหลายเขตงาน และนักศึกษาปัญญาชนก็ได้ร่วมรบต่อสู้กับสหายชาวนาและชนชาติส่วนน้อยในหลายสมรภูมิ ในจำนวนนี้กองร้อยบางแห่งมีนักศึกษาปัญญาชนเป็นผู้ชี้แนะทางการเมืองซึ่งถือเป็นตำแหน่งทางการเมืองสูงสุดของกองร้อย⁵¹⁶

การที่นักศึกษาปัญญาชนเข้าสังกัดกองทหารทำให้ขีดความสามารถในการสู้รบของ พคท. เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกำลังใจที่เพิ่มขึ้นทั่วทุกเขตงาน ส่งผลให้การสู้รบของ พคท. ตั้งแต่ปลายปี 2519 – 2521 ได้ขยายตัวและเอาชนะทหารรัฐบาลได้หลายครั้ง นักศึกษาปัญญาชนได้เข้าไปทำหน้าที่ทหารสู้รบและเผชิญกับอันตรายหลายรูปแบบ ดังกรณีตัวอย่างของ “สหายทน” ผู้ได้รับเลือกให้สังกัดกองร้อย 561 ฐานที่มั่นภูหินร่องกล้า ครั้งหนึ่งเขาได้รับมอบหมายให้คุ้มกันขบวนเส้นทางและกองลำเลียง ซึ่งเขาได้เล่าประสบการณ์คราวนั้นว่า

...นักรบแห่งกองร้อย 561 ร่วมกับหน่วยเส้นทางสำนักห้วยทราย ชุ่มอยู่
บริเวณป่าเลาริมถนนสายเพชรบูรณ์-หล่มสัก เกือบสี่ทุ่มแล้วถนนสายนั้นจึงเงียบ

⁵¹⁵ เรื่องเดียวกัน, 117-118.

⁵¹⁶ กองบรรณาธิการไฟลามทุ่ง, ไฟลามทุ่ง, 143.

สังกัดรัฐผู้สัญจรผ่านไปมา แน่แน่นอนว่าไม่ค่อยมีรถคันใดอยากผ่านเส้นทางนี้ เพราะ
 อย่างน้อยก็หวาดหวั่นในความเปลี่ยวของมัน หน่วยเส้นทางทำหน้าที่
 ประสานงานกับหน่วยเส้นทางเขาค้อ เขาทำงานกันอย่างชนิดที่เรียกว่าพลาด
 ไม่ได้ ยามรักษาการณ์จากทหารป่ากองร้อย 561 เผ่าคอยระวังตามจุดสังเกตตลอด
 เส้นทางที่ขบวนลำเลียงจากฝั่งใต้จะต้องเดินผ่าน ผมมีประสบการณ์ผ่านทางสาย
 นี้มาหนึ่งครั้งแล้ว ผิดแต่ว่าคราวนี้ผมคือ ท.ป.ท. อันย่อมาจาก กองทัพปลดแอก
 ประชาชนแห่งประเทศไทย ซึ่งผมมีหน้าที่ที่จะต้องพิทักษ์สหายผู้มาใหม่และรับ
 ใช้เขาดังเช่นที่ผมเคยได้รับมา...⁵¹⁷

นอกจากนั้นยังมีกรณีตัวอย่างของ “สหายประทีป” ซึ่งเป็นนักศึกษาหญิงผู้ได้รับคัดเลือกให้
 สังกัด “กองร้อยเคลื่อนที่ประจำถิ่นเขต 3 จังหวัด กองร้อยที่ 1” (เขตสามจังหวัดตรัง-พัทลุงและ
 สตูล) เธอได้กล่าวว่าสาเหตุที่รับเลือกเข้าเป็นทหารร่วมกับทหารชายหลายคน อาจเพราะรูปร่างที่
 สูงใหญ่ซึ่งถือว่าสมความตั้งใจที่ต้องการเป็นทหาร เธอได้รับการฝึกฝนหลายด้าน ทั้งด้านการทหาร
 ด้านการเมือง ให้มีความคล่องแคล่วว่องไว สมกับการที่จะต้องเป็นทหารหญิง หลังผ่านการฝึกซ้อม
 เธอได้ออกสู่สนามรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับสหายชายหลายครั้ง ซึ่งเธอได้เล่าถึงการต่อสู้ครั้งแรกที่มี
 จุดมุ่งหมายเพื่อชุมนุมโจมตีทหารของรัฐบาลที่กำลังทำการลาดตระเวน ดังความว่า

...หลังจากนั้นได้ซ้อมรบทั้งการทหารควบคู่กับการเรียนรู้ทางด้าน
 การเมืองแล้ว ผู้บัญชาการก็นำพวกเราออกสู่สนามรบเป็นครั้งแรก จิตใจของเหล่า
 นักรบค่อนข้างมีความพร้อม การไปครั้งนี้เป็นการออกรบครั้งแรกของกองร้อย
 ทหารหลัก เป็นการรบแบบชุมนุมโจมตีกองทหารโดยใช้สถานที่บนเขาพับผ้าเป็น
 สมรภูมิ ภูมิประเทศและทำเลได้เปรียบมากเพราะฝ่ายทปท.อยู่ที่สูง สนามรบคือ
 ถนนที่เป็นตัวแอล แนวรบอยู่ตามเนินเขาทอดยาว นักรบทปท.ตั้งแถว
 เตรียมพร้อม เป้าหมายของเราจะเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนกำลังพลตามปกติ นักร
 บทปท.เข้าแนวรบตั้งแต่ตีสี่จนถึงรุ่งเช้า ขณะเข้าแนวก็มีชาวบ้านมาพบเราจน
 เกือบจะล้มเลิก แต่ก็สามารถจัดการกับชาวบ้านได้โดยต้องขอร้องแกมบังคับให้

⁵¹⁷ทนทาน ลูกหลานไทย. ลาก่อน หินร้องกล้า, 71.

เขาอยู่กับเราจนรบเสร็จ เมื่อเวลาผ่านไปจนสายมากแล้วเวลาที่ทุกคนรอคอยมาถึง ความตื่นเต้นเริ่มบังเกิด มือของฉันเย็นเฉียบ กำปิ่นแน่น สอดนิ้วเข้าไปในไกปืนเตรียมพร้อมที่จะลั่นไกตามบัญชาของผบ. กำลังทหารที่ผ่านเข้าแนวเป็นรอยเอี่ยม ซี 2 คั่นนั่งกันมาเต็มรถประมาณ 20 คน ไม่มีความระมัดระวังใดๆ ครั้นผู้บัญชาการให้สัญญาณ การยิงโจมตีก็เริ่มขึ้นทุกคนกระหน่ำยิงไปที่เป้าหมายและได้รับชัยชนะในเวลารวดเร็ว เรายึดได้อาวุธประสิทธิภาพดีหลายกระบอกพอที่จะเสริมเชียวเล็บให้กับตนเอง อาวุธที่ยึดได้จึงนำมาเปลี่ยนให้กับนักรบกองหน้าซึ่งเป็นกำลังไฟ...⁵¹⁸

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการเข้าร่วมทำงานด้านทหารของนักศึกษาปัญญาชน ช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งและประสิทธิภาพการรบของ พลท. ให้เพิ่มขีดความสามารถมากขึ้น ดังกรณีตัวอย่างที่เขตงาน 3 จังหวัดพัทลุง-ตรัง-สตูล ได้กำลังสนับสนุนจากนักศึกษาปัญญาชนจนสามารถจัดตั้งกองร้อยสู้รบได้ 1 กองร้อยในวันที่ 6 สิงหาคม 2520 ซึ่งทำให้งานทหารมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยมีการจัดโครงสร้างกองร้อยและสายงานบังคับบัญชา คณะกรรมการระดับจังหวัดเป็นผู้นำสูงสุด รองลงมาคือฝ่ายขึ้นนำทางการเมืองและฝ่ายบังคับบัญชาทางการทหาร และยังได้มีการตั้งคณะกรรมการกองร้อยทำหน้าที่บริหารแต่ละด้าน ได้แก่ งานการเมือง งานทหาร งานพลการ งานกิจกรรมและสันตนาการต่างๆ งานการแพทย์ และงานการเงิน⁵¹⁹ ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่เขตงาน 3 จังหวัดพัทลุง-ตรัง-สตูล มีกำลังทหารสำหรับทำการสู้รบโดยเฉพาะ นอกจากนั้น ประสิทธิภาพด้านอาวุธของ พลท. ยังเพิ่มขึ้น เพราะนักศึกษาปัญญาชนนำความรู้ไปผลิตปรับปรุงอาวุธให้มีความทันสมัย และซ่อมแซมอาวุธให้ใช้ได้เพื่อให้เพียงพอต่อจำนวนคน ซึ่ง “สหายน” ได้เล่าถึง “สำนักทหารช่าง” ที่เขาพบเจอในฐานะที่มั่นภูหินร่องกล้า ความว่า

...สำนักทหารช่าง... งานของพวกเขาก็คืองานซ่อมอาวุธและประกอบท่อน
มีโรงกลั่นแอลกอฮอล์เพื่อใช้ในโรงพยาบาล และที่พิเศษไปกว่านั้นหน่วยช่าง

⁵¹⁸ โครงการเฉพาะกิจกลุ่มภูบรรทัด. บนเส้นทางภูบรรทัด ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชนพัทลุง-ตรัง-สตูล, 506-508.

⁵¹⁹ เรื่องเดียวกัน, 463-468.

แห่งนี้คือ ปะหม้อปะกระตักน้ำอีก ทั้งตัดแปลงสภาพอาวุธ ผมเคยเห็นปืน เอ็ม.16
 พับฐานปลายกระบอกสั้นกว่าปกติ ทราบว่าเป็นสินค้าสงครามที่ถูกทหารป่าทำลาย
 จนพานท้ายปืนแตก ปลายกระบอกทะลุบิคงอเขาจึงตัดเหลือสั้นขนาดกะทัดรัด
 ระยะหลังนี้ผมเห็นสหายเอานำปืนกระบอกนั้น ไปใช้ประจำหน่วยฉายหนังของ
 เขา...⁵²⁰

นอกจากนี้ในเขตงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีนักศึกษาปัญญาชนตั้งแต่ระดับเรียนช่างเทคนิค
 ไปจนถึงวิศวกรเข้าไปทำงานใน “หน่วยเทคนิค” ซึ่งแต่เดิมเป็นหน่วยงานเล็กๆ ที่มีขีดความสามารถ
 เพียงตีพธำ ช่อมปืนลูกซอง เปลี่ยนปีกลูกกระเบิด และผลิตทุ่นระเบิดได้วันละไม่กี่ลูก กลายเป็น
 หน่วยงานที่หนุนช่วยงานการทหารทั้งด้านการล้อมปราบ การซุ่มตีศัตรู ไปจนถึงการบดขยี้ค่ายศัตรู
 ขนาดใหญ่ได้ในเวลาต่อมา หน่วยเทคนิคได้พัฒนาขีดความสามารถจนผลิตทุ่นระเบิดได้วันละเป็น
 พัน ผลิตลูกกระเบิดที่ยิงด้วยปืนเอ็ม 16 (หรือปืนที่ใช้ลูกกระสุนเอ็ม 16 ทุกชนิด เช่น ปืน เอฟ.เอ็น ปืน
 เอช.เค 33 เป็นต้น) ทั้งชนิดสังหาร ระเบิดมือ ระเบิดแก๊ส ระเบิดควัน ทำให้การต่อสู้ของ พลท. มี
 ประสิทธิภาพมากขึ้น รูปแบบการสู้รบก็เปลี่ยนแปลงไป เช่น การตีค่ายศัตรูไม่ต้องรบในระยะ
 ประชิดเหมือนเมื่อก่อน ทำให้รักษาชีวิตของสหายที่อาจต้องเสียชีวิตจากการสู้รบได้⁵²¹ ซึ่งนับได้ว่า
 นักศึกษาปัญญาชนได้เป็นกำลังหนุนช่วยทางการทหารทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผ่านการเป็น
 ทหารทำหน้าที่สู้รบ และพัฒนาประสิทธิภาพของอาวุธที่ใช้ในการต่อสู้ ซึ่งทำให้สหายมีกำลัง
 หิมเฮมในการต่อสู้มากขึ้นอีกด้วย

งานพลาธิการ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของคนในเขตงานหรือฐานที่มั่น
 โดยต้องดูแลและจัดสรรเครื่องอุปโภคบริโภคให้เพียงพอต่อจำนวนคนแต่ละวัน รวมทั้งจำนวน
 เนื้อสัตว์และพืชผักที่ต้องใช้ประกอบอาหารประจำวันก็จำเป็นต้องคำนวณให้เพียงพอ ทั้งนี้งาน
 พลาธิการยังรวมถึงงานการผลิตซึ่งต้องทำการเพาะปลูก ลำสัตว์ หางของป่า เพื่อนำมาสะสมเป็น
 เสบียงต่อไป การทำงานพลาธิการแม้ไม่เสี่ยงอันตรายเช่นเดียวกับงานทหารและงานมวลชน แต่เป็น
 งานที่เหนื่อยและยากลำบากเช่นเดียวกัน เพราะเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานและทักษะที่นักศึกษา

⁵²⁰ ทนทาน ลูกหลานไทย. ลาก่อน หินร่องกล้า, 88-89.

⁵²¹ กองบรรณาธิการไฟลามทุ่ง. ไฟลามทุ่ง, 129-130.

ปัญญาชนไม่เชี่ยวชาญในการทำงานจึงต้องใช้ความอดทนและมุ่งมั่นเป็นอย่างมาก แม้จะกล่าวได้ว่าเป็นงานที่มีคุณูปการเพื่อความอยู่รอดของปากท้องคนทั้งหมด แต่ก็มีคนส่วนน้อยที่อยากทำงานนี้ อย่างไรก็ตาม นักศึกษาปัญญาชนหลายคนได้เข้าสังกัดหน่วยพลาธิการหรือหน่วยการผลิต โดยนักศึกษาบางคนได้รับเลือกให้เป็นผู้ดูแลจัดแบ่งสิ่งของ ในขณะที่ส่วนใหญ่ต้องใช้แรงงานเพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อจำนวนคนที่เพิ่มมากขึ้น แต่เนื่องจากหน้าที่ทำการผลิตเป็นงานที่มีอยู่ต่อเนื่อง ในช่วงที่ว่างงานผู้ที่สังกัดหน่วยงานอื่นๆจึงต้องมาช่วยทำงานการผลิตด้วยเช่นเดียวกัน

สหายนได้เล่าถึงนักศึกษาซึ่งรับหน้าที่เป็นพลาธิการในฐานะที่มั่นภูหินร่องกล้า เขากล่าวว่างานพลาธิการ มีสหายนรงค์ เป็นสหายนักศึกษารับตำแหน่งนี้อยู่ ซึ่งนับเป็นงานที่หนักพอๆ เพราะต้องดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของสหายนทั้งในเรื่องอาหารการกิน การกำหนดอัตราความถี่ของการกินเนื้อหมู รวมถึงขายสินค้าเบ็ดเตล็ดเช่นสบู่ ยาสีฟัน ไฟแช็คและของจำเป็นอย่างอื่น⁵²² และพลาธิการยังมีหน้าที่จ่ายเบี้ยเลี้ยงแก่สหายนที่เป็นทหารซึ่งทุกคนจะได้รับคนละ 15 บาทต่อเดือน ไม่ว่าทหารที่เป็นฝ่ายนำหรือทหารธรรมดาจะได้รับอัตราเดียวกันอย่างเท่าเทียม⁵²³ นอกจากนี้สหายนยังเล่าถึงการใช้แรงงานในช่วงที่ไม่ได้ออกทำการสู้รบ เขาบรรยายถึงการให้แรงงานของนักศึกษาหญิงที่พบกับความรู้วิชาการไว้ชั่วคราว แล้วหันไปเรียนรู้การใช้แรงงานจากสหายนาวา ดังข้อความที่กล่าวว่า

...หน้าที่หลักของผมนั้นคือการดำข้าวร่วมกับสหายนกรบแห่งกองร้อย 561 ผมอยู่แผนกตำ ส่วนนกรบหญิงหลายคนอยู่แผนกฝึกและร้อน ครกกระเดื่องสามตัวจากแรงคนทำงานเยี่ยงเครื่องจักร เสียงดัง ปึกปึกของมันในแต่ละวัน ไม่มีที่ท่าว่าจะลดลงง่าย และ ณ ที่นี้ผมได้พบเห็นการรวมตัวของบรรดาสหายนหญิงแห่งกองร้อย 561 ซึ่งถูกระดมขึ้นมาจากหน่วยงานมวลชน พวกเธอล้วนเป็นนักศึกษาจากในเมือง หากแต่ขณะนี้เครื่องบินสืขาวสะอ้านได้ถูกทิ้งไว้ จะมีก็แต่คราบเหงื่อไคลบนเครื่องแบบทหารป่าที่ห่อหุ้มร่างของพวกเธอวิชาการความรู้

⁵²² ทนทาน ลูกหลานไทย. ลาก่อน หินร่องกล้า, 42.

⁵²³ เรื่องเดียวกัน, 60.

ของตำราแต่ละสถาบันถูกยัดใส่ลิ้นชักพับเก็บไว้ชั่วคราว แล้วหันหน้าเข้าเรียนรู้การ
ฝึกและร่อนข้าวจากครูผู้เป็นสหายท้องถิ่นอย่างมีชีวิตจิตใจ...⁵²⁴

ในเขตงานสุราษฎร์ธานี สหายสมพร ได้เล่าว่าจากนโยบายที่จะสร้างฐานที่มั่นในภาคใต้จึง
มีการก่อตั้งหน่วยงานใหม่ๆขึ้น ในครั้งนั้นมีการก่อตั้งหน่วยการผลิตที่สำคัญขึ้นสองหน่วย คือ
หน่วยผัก หรือ หน่วยดำใจ และหน่วยโรงสี หรือ หน่วยหุหนาน หน่วยผักเกิดขึ้นเพราะความขาด
แคลนอาหารประเภทผัก นักศึกษาจึงคิดค้นวิธีผลิตอาหารที่หลากหลายและเพียงพอกับความ
ต้องการ จึงทำโครงการเสนอเพื่อที่จะปลูกผักที่หลากหลายขึ้น เช่น คะน้า กวางตุ้ง ถั่วฝักยาว หรือ
กะหล่ำปลี ต่อมาโครงการได้รับการอนุมัตินักศึกษาจึงได้รับผิชอบร่วมกันกับสหายชานา ส่วน
หน่วยโรงสี เกิดขึ้นอย่างค่อนข้างเป็นไปเอง เพราะโรงสีนอกจากเป็นที่สีข้าวแล้ว ยังเป็นที่เลี้ยงหมู
เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา สหายที่รับผิชอบโรงสีคือสหายอาวุโส ชื่อสหายคง ต่อมามีนักศึกษาอีกหลายคน
ได้เข้าไปช่วยงานด้วย⁵²⁵

จากที่กล่าวมาข้างต้น ได้แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาปัญญาชนได้เข้าไปขยายงานของ พคท.
หลายส่วน ทั้งหน่วยงานที่มีอยู่เดิมและหน่วยงานที่เพิ่งก่อตั้งใหม่ งานบางด้านที่นักศึกษาปัญญาชน
ทำได้ดีเพราะใช้ความรู้และค้ำจุนเงินมาก่อน แต่สำหรับงานที่นักศึกษาปัญญาชนไม่เคยลงมือทำ พวก
เขาก็ทำได้ดีเช่นเดียวกัน สะท้อนให้เห็นจากกรณีตัวอย่างการทำงานการทหาร งานมวลชน และงาน
พลวัติการดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้ ในการทำงานที่มีนักศึกษาปัญญาชนเข้าไปร่วมจะมีการ
ปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการทำงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงานนั้นๆให้ก้าวหน้าขึ้น เช่น
นักศึกษาปัญญาชนในหน่วยเทคนิคหนุนช่วยด้านอาวุธทางการทหาร นักศึกษาปัญญาชนสร้าง
ภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่พคท. ในการพบปะกับมวลชน ขจัดภาพลักษณ์คอมมิวนิสต์เป็น “ผู้ก่อการร้าย”
หรือ “ชาวต่างชาติ” ในความรับรู้ของประชาชนไปได้ เพราะนักศึกษาปัญญาชนที่มาทำงานมวลชน
มีแต่หนุ่มสาวชาวเมือง หลายคนใส่แว่นสายตา พูดจาสุภาพอ่อนน้อม ดูไม่มีพิษภัยเช่นที่รัฐโฆษณา
ไว้ และนักศึกษาปัญญาชนยังมองเห็นปัญหาในการทำงาน วิเคราะห์สถานการณ์และกำหนด
แผนงานต่อไปได้ จึงทำให้เกิดความคิดริเริ่มโครงการต่างๆเพื่อขยายงานให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ด้วยเหตุ

⁵²⁴ เรื่องเดียวกัน, 69-70.

⁵²⁵ สุราษฎร์ ชัมประเสริฐ, น้ำป่า บันทึกการต่อสู้ในเขตป่าเทือกเขาบรรทัด, 133.

นี่จึงกล่าวได้ว่าแม้นักศึกษาปัญญาชนจะไม่เคยทำงานเหล่านั้นมาก่อน แต่เมื่อพวกเขาได้ลงมือทำอย่างมุ่งมั่นตั้งใจ พร้อมกับพยายามดัดแปลงตนเอง นักศึกษาปัญญาชนก็สามารถเผชิญกับการงานที่ยากลำบากได้ อย่างไรก็ตาม แม้นักศึกษาปัญญาชนจะทำงานที่ยากลำบากได้ แต่งานเหล่านั้นไม่เหมาะสมกับบทบาทที่แท้จริงของพวกเขา การทำงานอยู่ในป่าเขาและชนบทอาจเป็นผลดีในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เพราะนักศึกษาปัญญาชนได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจความทุกข์ยากของประชาชน แต่ในระยะยาวเมื่อ พทท. พยายามดัดแปลงให้นักศึกษาปัญญาชนเป็นกรรมกรชาวนา ทำให้นักศึกษาปัญญาชนต้องเปลี่ยนคู่ต่อสู้จากศัตรูเก่า (รัฐบาล) มาต่อสู้กับตัวเอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พทท. ปฏิบัติต่อนักศึกษาปัญญาชนไม่ต่างกับที่ปฏิบัติต่อชาวนา ทั้งที่นักศึกษาปัญญาชนถือเป็นแนวร่วม และพวกเขาควรได้เคลื่อนไหวด้วยบทบาทที่แท้จริงและเหมาะสม

2.2 การทำงานร่วมกันระหว่าง พทท กับแนวร่วมชั้นสูง : การปรับปรุงคณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย หรือ กป.ชป.

2.2.1 บทบาทของ กป.ชป. ในสถานการณ์ที่ปฏิวัติ

ภายหลังการจัดตั้ง กป.ชป. เสร็จสิ้นในเดือนกันยายน พ.ศ. 2520 ดูเหมือนว่า กป.ชป. จะยังไม่มีบทบาทมากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอุปสรรคในด้านที่ตั้งทำให้ถูกจำกัดการทำงานไปโดยปริยาย แต่อย่างไรก็ตามอาจปฏิเสธได้ว่า กป.ชป. มีความสำคัญต่อ พทท. เป็นอย่างยิ่ง ดังที่ ธิกันต์ ศรีนารา ได้เสนอว่า กป.ชป. ที่ตั้งขึ้นร่วมกันระหว่าง พทท. กับองค์กรแนวร่วมอื่นๆ เป็นองค์กรโฆษณา ที่ทำให้การนำของ พทท. ดูชอบธรรมและเข้มแข็งมากขึ้น⁵²⁶ ในสถานการณ์การสู้รบ กป.ชป. จึงมีความสำคัญในการส่งเสริมภาพของสถานการณ์การปฏิวัติให้รู้คนหน้าและขยายตัวขึ้นผ่านการประสานความร่วมมือกับแนวร่วมกลุ่มต่างๆอย่างกว้างขวาง บทบาทของ กป.ชป. จึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการสนับสนุนการปฏิวัติ

นอกจากนั้น ธีรยุทธ บุญมี เลขานุการของ กป.ชป. ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดตั้ง กป.ชป. ผ่านการให้สัมภาษณ์แก่นักข่าวชาวตะวันตกในฐานะที่มั่นแห่งหนึ่ง ซึ่งต่อมาได้ตีพิมพ์บทสัมภาษณ์

⁵²⁶ ธิกันต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาฯ ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษา กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 128.

ลงในวารสารฟาร์อีสเทอร์นอีโคโนมิครีวิว ฉบับเดือนกันยายน พ.ศ. 2523 ซึ่งเขาได้กล่าวถึงบทบาทของ กป.ชป. ไว้ว่า

...เพื่อที่จะทำความเข้าใจอย่างถูกต้อง กป.ชป. นี้คือองค์กรร่วมอันหนึ่ง การต่อสู้ที่แท้จริงเป็นหน้าที่ของพรรคการเมืองต่างๆหลายพรรค เรา (กป.ชป.) รับผิดชอบ ในการขยายความร่วมมือกับพลังทางการเมืองของกลุ่มต่างๆหลายกลุ่ม เพื่อเร่งจัดตั้งแนวร่วมประชาธิปไตยแห่งชาติขึ้นให้ได้ และเมื่อแนวร่วมประชาธิปไตยแห่งชาติได้จัดตั้งขึ้นแล้ว กป.ชป. ก็หมดหน้าที่ไป...⁵²⁷

เช่นเดียวกับทัศนะของผสม เพชรจำรัส รองประธาน กป.ชป. ก็ได้อธิบายรูปการจัดตั้งของ กป.ชป. และบทบาทในการเคลื่อนไหวของ กป.ชป. ไว้ตอนหนึ่งความว่า

...ในขั้นเริ่มต้นของการก่อตั้ง “คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติ รักประชาธิปไตย” หรือ กป.ชป. นั้น รูปลักษณะองค์กรเป็นแบบคณะกรรมการประสานงาน เป็นรูปแบบของคณะกรรมการที่เชิญตัวแทนจากพรรคฝ่ายต่างๆมา ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ ประการที่ 1 ทำหน้าที่ไปประสาน หรือเตรียมการจัดรวมพลังจากบรรดาพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง องค์การมวลชน ศาสตริกชนทุกนิกายศาสนา บรรดาชนชาติส่วนน้อย และประชาชนผู้รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งปวง เพื่อให้ได้ตัวแทนมาทำหน้าที่ในการสร้าง “องค์กรแนวร่วม” ที่มีรูปแบบขั้นสูง มีลักษณะขององค์กรและมีนโยบายเป็นที่ยอมรับของทุกพรรคฝ่ายได้ เมื่อภาระหน้าที่ดังกล่าวได้ปฏิบัติบรรลุไปแล้ว ถึงวาระนั้น กป.ชป. ก็หมดบทบาทภาระหน้าที่และยุบเลิกทันที ประการที่ 2 กป.ชป. มีภาระหน้าที่ช่วยในการศึกษาค้นคว้ารูปแบบขององค์กรและนโยบายขององค์กรแนวร่วมขั้นสูง เราศึกษาค้นคว้ารูปแบบ นโยบาย ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีขององค์กรแนวร่วมจากการต่อสู้ของประชาชนในประเทศต่างๆทั่วโลก เราศึกษาค้นคว้าสภาพความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนค่านิยมที่

⁵²⁷ "บทสัมภาษณ์เลขานุการ กป.ชป.,” เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดลงการณธ์ รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ, A6/63, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. 2.

เป็นมรดกตกทอดทางสังคมของประเทศไทย ในส่วนที่ดีและมีประโยชน์มา
สังเคราะห์เข้าเป็นทฤษฎีปฏิบัติเสนอให้มีมติทั้งหลายพิจารณากำหนดเป็น
แนวทาง นโยบาย ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของการปฏิบัติไทยให้สอดคล้องกับ
ความเป็นจริงและเป็นตัวของตัวเอง...⁵²⁸

ด้วยรูปแบบและภาระหน้าที่ของ กป.ชป. ดังกล่าวข้างต้น ทำให้บทบาทของ กป.ชป. โดด
เด่นในการโฆษณาความคิดทางการเมืองและการแสวงหาแนวร่วมสนับสนุนให้กว้างขึ้น แต่ทว่า
การที่ กป.ชป. ต้องพึ่งพา พลท. ในด้านที่ตั้ง กำลังคน และการสนับสนุนด้านอื่นๆที่จำเป็น จึงทำให้
กป.ชป. ไม่สามารถทำงานได้อย่างอิสระ ด้วยเหตุนี้แนวร่วมจึงต้องยอมรับฐานะและบทบาทของ
พลท. เป็นแกนในการประสานงานภายใน กป.ชป. ซึ่ง ผสม เพชรจรัส ได้กล่าวถึงเหตุผลที่แนว
ร่วมต่างยอมรับการนำของ พลท. ว่ามีสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. พลท. ในฐานะพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง ซึ่งมีอุดมการณ์ แนวทาง นโยบาย ยุทธศาสตร์
ยุทธวิธี ในการปฏิบัติประเทศไทยและได้ยื่นหยัดต่อสู้มาเป็นเวลา 38 ปี จึงมีฐานะในลักษณะของ
พรรคการเมืองที่มีความเข้มแข็งมั่นคงที่สุดในประเทศไทย

2. บทบาทที่เป็นฐานรองรับ พลท. มีฐานมวลชนอยู่อย่างหนาแน่น มีกองกำลังติดอาวุธเป็น
ของตนเอง มีเขตอำนาจรัฐของประชาชนและฐานที่มั่นจรยุทธอันเป็นแนวหลังที่พึ่งพิงได้ และ
สามารถอำนวยความสะดวกฝ่ายต่างๆให้แก่พรรคฝ่ายต่างๆและ กป.ชป. สามารถดำเนินงานด้าน
ต่างๆให้สะดวกยิ่งขึ้น

3. บทบาทที่เป็นแกน แสดงออกในลักษณะหัวเรี่ยวหัวแรงและเป็นตัวเชื่อม คือมีลักษณะ
เป็นทั้งพลังดัน และ “ตัวเชื่อมประสาน” กลุ่มพลังต่างๆที่รักษาธิปไตยมาพร้อมเคลื่อนไหว
ต่อสู้เพื่อเอกราชประชาธิปไตยและการกินคืออยู่ดีของประชาชน⁵²⁹

⁵²⁸ "สัมภาษณ์ อ.ผสม เพชรจรัส รองประธานกป.ชป.," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
แถลงการณ์ รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ, A6/82, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. 2.

⁵²⁹ เรื่องเดียวกัน.

จากคำกล่าวของธีรยุทธ บุญมี และผสม เพชรจรัสข้างต้น ได้แสดงให้เห็นว่า กป.ชป. มีขอบเขตการทำงานที่จำกัดเนื่องจากการก่อตั้งในลักษณะของคณะกรรมการที่มีเป้าหมายขึ้นต้นเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างแนวร่วมกลุ่มต่างๆก่อนที่จะพัฒนารูปแบบความร่วมมือไปสู่ระดับที่สูงกว่า ดังนั้นการทำงานของ กป.ชป. ในช่วงแรกจึงเพื่อโฆษณาด้านความคิดและจุดยืน เพื่อชักจูงแนวร่วมทั้งในประเทศและในระดับสากล โดยแสดงให้เห็นได้จากสาส์นที่ออกในนาม กป.ชป. และกรรมการใน กป.ชป. ในวาระโอกาสสำคัญและเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งถือเป็นการโฆษณาทางความคิดเพื่อหาแนวร่วม และอีกนัยหนึ่งเพื่อสร้างชื่อของ กป.ชป. ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง วันที่ 1 ตุลาคม 2521 กป.ชป. ได้ออก “สาส์นถึงมิตรชาวไทยและชาวต่างประเทศ” เนื่องในโอกาสการจัดงานชุมนุมเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ 14 ตุลาคม และเชิดชูจิตใจของวีระชน 6 ตุลาคม ในที่ต่างๆทั่วโลก ซึ่ง กป.ชป. ได้กล่าวว่าจะสืบทอดเจตนารมณ์ของ 14 ตุลาคม และ 6 ตุลาคม ให้ได้มาซึ่งเอกราชของชาติและประชาธิปไตยของประชาชน พร้อมทั้งแสดงความยินดีต่อการปล่อยผู้ต้องหาในคดี 6 ตุลาคม และวิจารณ์รัฐบาลนายเกรียงศักดิ์ทิพย์ โยบายนตลอดวงประชาชน และหาทางแยกทำลายพลังของขบวนการปฏิวัติ อีกทั้งยังขอให้ประชาชนสามัคคีกันให้แน่นแฟ้นเพื่อโจมตีศัตรูนำไปสู่ชัยชนะร่วมกัน⁵³⁰

ต่อมาในวันที่ 21 สิงหาคม 2522 กป.ชป. ได้ออก “สาส์นอวยพรวันฮารีรายอแก่ประชาชนชาวมลายูมุสลิม” ซึ่งได้มีการพิมพ์เผยแพร่ในสิ่งพิมพ์ปฏิวัติของ พคท. คือ นิตยสาร “หลักชัย” ปีที่ 3 ฉบับที่ 19 ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. 2522⁵³¹ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เนื้อหาที่มาจาก กป.ชป. เผยแพร่ออกไปกว้างขวางขึ้น โดยผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าสิ่งพิมพ์ปฏิวัติฉบับอื่นๆอาจพิมพ์เผยแพร่สาส์นของ กป.ชป. ด้วยเช่นเดียวกัน เนื่องจากต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการขยายความคิดการปฏิวัติ อีกทั้งสปท. ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ความคิดของพรรคได้ยุติบทบาทลงในกลางปี 2522 อันเป็นผลสะท้อนจากการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับรัฐบาลไทย ทำให้

⁵³⁰ "สาส์นจากคณะกรรมการกองกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ไทยแดงการณ รายงาน คำชี้แจงของพคท. ในวาระต่างๆ, A6/8, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. 1-2.

⁵³¹ "สารอวยพรวันฮารีรายอของคณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย," กันยายน 2522 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย หลักชัย, D30/2, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. ก.

พคท. ที่มีจุดยืนข้างจีนต้องรับนโยบายของจีนมาปฏิบัติตาม หลังจากนั้น พคท. จึงได้ก่อตั้ง “วารสารสำนักข่าวเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย” ขึ้นมาในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2522 เพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงของ พคท. ในการรณรงค์โจมตีโซเวียต-เวียดนาม โจมตีรัฐบาลไทย โดยการเสนอข่าวชัยชนะในการสู้รบของ พคท. เผยแพร่ลัทธิมาร์กซ์-เลนิน และความคิดเหมาเจ๋อตุง⁵³² ซึ่งมีนัยเพื่อแทนที่ สปท. ที่ปิดไป ดังนั้นการพิมพ์เผยแพร่สาส์นในสิ่งพิมพ์ปฏิวัติของ พคท. ในเขตงานต่างๆจึงเป็นการเผยแพร่ความคิดของ กป.ชป. ได้ไกลที่สุด แม้ประสิทธิภาพอาจจะน้อยกว่าการส่งสาส์นผ่านคลื่นวิทยุซึ่งสามารถรับฟังได้ทั้งในชนบทและในเมืองก็ตาม

นอกจากสาส์นที่ กป.ชป. แสดงความคิดเห็นภายในประเทศแล้ว กป.ชป. ยังได้ส่งสาส์นในระดับสากลเพื่อสร้างความร่วมมือและความรับรู้ในระดับที่กว้างขึ้นอีกด้วย ดังปรากฏหลักฐานจากรายงานข่าวในคอลัมน์ “ในประเทศ” วารสาร “ตะวันแดง” ปีที่ 3 ฉบับที่ 5 เดือนมกราคม 2523 ที่นำเสนอข่าว “สาส์นอวยพรของ กป.ชป. ถึงองค์การปลดแอกปาเลสไตน์” เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 ซึ่งมีเนื้อหาบรรยายถึงการสนับสนุนการต่อสู้ขององค์การปลดแอกปาเลสไตน์ตอนหนึ่ง ความว่า

...วันที่ 29 พย. เป็นวันสากลสมานฉันท์แห่งประชาชนปาเลสไตน์ และวันครบรอบ 15 ปี แห่งการต่อสู้ด้วยอาวุธ ของประชาชนปาเลสไตน์ คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย (กป.ชป.) ได้ส่งสารถึงองค์การปลดแอกปาเลสไตน์ สนับสนุนการต่อสู้อันชอบธรรมของประชาชนปาเลสไตน์ที่คัดค้านจักรวรรดินิยมอเมริกา ลัทธิฟาสซิสต์ ยืนยันสิทธิ์ในการกำหนดชะตากรรมและสร้างสรรค์ประเทศ ของประชาชนปาเลสไตน์ เรียกร้องให้อิสราเอลถอนตัวออกจากดินแดนอาหรับโดยทันที สารกล่าวว่า การต่อสู้ด้วย

⁵³² ชิกานต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาฯ ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษา กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 232-233.

อาวุธของประชาชนปาเลสไตน์ และประชาชนไทยต่างสนับสนุนกัน และจะต้อง
เอาชนะอุปสรรคก้าวไปสู่ชัยชนะอย่างแน่นอน...⁵³³

นอกจากนี้ ยังปรากฏหลักฐานว่า กป.ชป. ส่งสาส์นไปยังองค์การของประชาชนในประเทศ
ต่างๆ ดังที่ปรากฏใน “บทนำ” ของ สามัคคีสูรป ปีที่ 2 ฉบับที่ 8 เดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม พ.ศ.
2521 ได้กล่าวถึงสาส์นที่ กป.ชป. ส่งไปโดยสังเขป แต่ไม่มีการคัดลอกสาส์นมาเผยแพร่ในฉบับ
ดังกล่าว จึงทำให้ไม่อาจทราบเนื้อหาทั้งหมดของสาส์นได้ แต่จากจุดยืนและภารกิจของ กป.ชป. ก็
พอจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นสาส์นสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราช ประชาธิปไตยและความเป็นธรรม
ของประชาชนทั่วโลก ซึ่งในบทนำดังกล่าว ได้แจ้งความเคลื่อนไหวของ กป.ชป. ไว้อย่าง ดังนี้

...สาส์นแสดงความยินดีของ คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรัก
ประชาธิปไตย (กปชป.) ถึง องค์การปลดแอกประชาชนแห่งอาฟริกาตะวันตก
เฉียงใต้ เนื่องในสัปดาห์แห่งความสามัคคีกับประชาชนนามิเบีย

สาส์นอวยพรของ คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรัก
ประชาธิปไตย (กปชป.) ถึง คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งกาลิมัน
ตันเหนือ เนื่องในโอกาสครบรอบ 16 ปีแห่งการดำเนินสงครามเพื่อเอกราชและ
การปลดปล่อยประชาชนกาลิมันตันเหนือ...⁵³⁴

การทำงานร่วมกันใน กป.ชป. แต่ละพรรคฝ่ายจะไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน
โดยยึดหลักการพื้นฐานคือในความเป็นตัวของตัวเองในแต่ละพรรคฝ่าย เช่น การออกแถลงการณ์ใน
นาม กป.ชป. จะต้องผ่านการปรึกษาหารือและเห็นชอบด้วยกันทุกฝ่ายจึงจะเผยแพร่อย่างเป็นทางการ
แม้ พคท. เป็นแกนกลางในการประสานพรรคฝ่ายต่างๆจน กป.ชป. ถือกำเนิดขึ้น แต่ พคท.
มีสิทธิและฐานะเท่าเทียมกับพรรคฝ่ายอื่นๆ ดังที่ ผสม เพชรจำรัส ได้เล่าถึงวิธีการทำงานใน กป.ชป.
ซึ่งทุกพรรคฝ่ายได้ปรึกษาหารือซึ่งกันและกันและกันฉันท์พี่น้อง ความว่า

⁵³³ "ในประเทศ," มกราคม 2523 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสาร
ภาษาไทย ตะวันแดง, D22/3, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. 14.

⁵³⁴ "บทนำ," พฤศจิกายน – ธันวาคม 2521 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุล
สารภาษาไทย สามัคคีสูรป, D71/4, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. 5.

...ความสัมพันธ์ของทุกพรรคฝ่ายใน กป.ชป. นั้น ทุกฝ่ายต่างได้ยึดถือในการปฏิบัติงานบนพื้นฐานแห่งการปรึกษาหารือซึ่งกันและกันและกันฉันท์พี่น้อง เคารพนับถือในความเป็นตัวของตัวเองของแต่ละพรรคฝ่าย ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน ขณะเดียวกันเราต่างก็สามัคคีและรวมกันอย่างเป็นเอกภาพเพื่อต่อสู้ให้ได้มาซึ่งเอกราชประชาธิปไตย ความเป็นธรรมและความกินดีอยู่ดีของประชาชนไทยทุกชนชั้นและทุกชั้นชนอย่างเสมอหน้า ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมในการปฏิบัติงานของเรา เช่น เมื่อเราจะออกคำแถลงใดๆในนามของ กป.ชป. เราเริ่มต้นด้วยการปรึกษาหารือถึงสถานการณ์ หลักการและเนื้อหาสาระในแถลงการณ์ รวมถึงจะมอบหมายให้ใครเป็นผู้แถลงเป็นขึ้นต้นจากทุกพรรคฝ่ายส่วนใดมีข้อคิดเห็นนั้นไว้ก่อน จากนั้นเราก็อภิปรายคำแถลงเหล่านั้นขึ้นแล้วหมุนเวียนการศึกษา ปรับปรุงแก้ไขเมื่อทุกฝ่ายเห็นเป็นเอกภาพ เราก็จัดทำแถลงการณ์นั้นออกเผยแพร่เป็นทางการต่อไป

ปัจจุบัน พคท. ก็ยังคงเป็นแกนในการประสานพลังรักชาติรักประชาธิปไตยใน กป.ชป. ส่วนในการดำเนินงานใดๆ พคท. ก็มีสิทธิและฐานะเท่าเทียมกันกับพรรคฝ่ายต่างๆอย่างเสมอหน้า...⁵³⁵

จากการทำงานของ กป.ชป. ที่เน้นการทำหน้าที่เผยแพร่ความคิดและประสานความร่วมมือจากกลุ่มต่างๆทั้งภายในและภายนอกประเทศดังกล่าวข้างต้น ทำให้ กป.ชป. กลายเป็นองค์การโฆษณาเผยแพร่ให้แก่ พคท. ที่คอยประสานความร่วมมือกับองค์กรระดับสากล ในการแสดงจุดยืนให้กำลังใจและสนับสนุนการต่อสู้ของประชาชนกลุ่มต่างๆ การจะดำเนินงานเผยแพร่ความคิดจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีช่องทางติดต่อสื่อสารจาก กป.ชป. ไปสู่ภายนอก ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่า กป.ชป. มีการส่งสาส์นในวาระโอกาสต่างๆ แต่ กป.ชป. ได้ดำเนินการส่งสาส์นอย่างไร ท่ามกลางการทำงานที่ปิดลับและองค์กรตั้งอยู่ในแนวหลังซึ่งไม่เป็นที่เปิดเผยโดยทั่วไป

⁵³⁵ "สัมภาษณ์ อ.ศสม เพชรจำรัส รองประธานกป.ชป.," 2.

อย่างไรก็ตามจากเอกสาร “ความคิดเห็นในการทำงานผู้แทนพรรคต่างประเทศ”⁵³⁶ ทำให้ผู้ศึกษาพอที่จะให้คำตอบได้ว่า กป.ชป. ดำเนินการส่งสาส์นผ่านงาน “แผนกไปรษณีย์” โดยเอกสารฉบับดังกล่าวเป็นจดหมายจากผู้ปฏิบัติงานใน กป.ชป. ลงชื่อว่า “สหายลม” ถึง “สหายจาร์ส” (เปลื้อง วรรณศรี) สมาชิก พทท. ซึ่งสหายลมได้เล่าถึงปัญหาการทำงานที่เขาประสบ และตัดสินใจขอออกจากหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จึงแจ้งให้แก่ศูนย์กลาง พทท. ทราบเพื่อจะได้หาวิธีดำเนินการให้เหมาะสมต่อไป แม้ใจความของจดหมายไม่ได้ตั้งใจที่จะกล่าวถึงการทำงาน “แผนกไปรษณีย์” โดยตรง แต่เนื้อความในจดหมายที่สหายลมกล่าวถึงกลับสะท้อนภาพการทำงานไปรษณีย์ในการรับส่งจดหมายจากภายนอกอย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบโดยผ่านผู้รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายอำนาจจากคณะกรรมการ กป.ชป. จากเนื้อความในเอกสารทำให้ผู้ศึกษาพอที่จะสรุปการทำงาน “แผนกไปรษณีย์” ในการรับส่งจดหมายของ กป.ชป. ได้ดังต่อไปนี้

สหายลม มีอำนาจในการลงชื่อจดหมายเปิดและปิดตู้ไปรษณีย์ ตามที่คณะกรรมการ กป.ชป. มอบหมายให้ หน้าที่ดังกล่าวจึงเป็นอำนาจเฉพาะบุคคลที่ได้รับการมอบหมายเท่านั้น ต่อมาสหายเกษม ผู้แทนพรรคระหว่างประเทศ จากปักกิ่ง มีคำสั่งให้สหายลมทำหนังสือแจ้งการเปิดตู้ไปรษณีย์พร้อมสั่งให้แจ้งสหายคนอื่นๆทราบเพื่อดำเนินการต่อไป สหายลมจึงทำการติดต่อกับสหายเป็นลำดับ (น่าเสียดายที่ไม่มีรายละเอียดในส่วนนี้) กระทั่งถึงวันที่สหายลมจะต้องเปิดตู้ไปรษณีย์ สหายคนอื่นๆจะต้องนำจดหมายที่ โรเนียวแล้วเสร็จมามอบให้แก่สหายลมเพื่อลงชื่อจดหมายและปิดตู้ไปรษณีย์ นั่นคือข้อมูลที่ได้จากสหายลม ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าเป็นภาระหน้าที่ของสหายลมที่เขาต้องรับผิดชอบในการทำงานไปรษณีย์ ก่อนที่จะส่งไปยังผู้รับผิดชอบขั้นตอนอื่นต่อไป

แม้ข้อมูลดังกล่าวจะไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจน แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่า กป.ชป. มีการวางแผนงาน “แผนกไปรษณีย์” ในการติดต่อบริษัทส่งจดหมายจากที่ต่างๆ คาดว่ามีทั้งจากประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับ กป.ชป. ที่จะดำเนินงานด้านนี้ ในฐานะที่เป็นองค์กรปิดลับจึงต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะจดหมายที่รับส่งมายังประเทศไทยอาจกระทำไม่ได้ลำบากเพราะไม่

⁵³⁶ "ความคิดเห็นในการทำงานผู้แทนพรรคต่างประเทศ," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณณ์ รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ, A6/53, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. 1.

สามารถส่งได้ตามขั้นตอนปกติ แต่ต้องอาศัยคนเดินเมลล์ที่มีความชำนาญและไว้วางใจได้ ต่อมาใน พ.ศ. 2523 สหายธาร (วิรัช อังคถาวร) สมาชิกระดับสูงของ พคท. ได้เล่าถึงอุปสรรคในการทำงาน ไปรษณีย์ของ กป.ชป. ภายหลังจากถอนกำลังแนวร่วมกลับไปยังประเทศไทย และส่วนหนึ่งอพยพ เข้ามาในจีน เขาได้เล่าว่า

...ขณะนี้เราไม่มีที่ติดต่อสำหรับคนทั่วไป รูปธรรมก็คือ ยังขาด ไปรษณีย์ที่จะให้ทางต่างประเทศติดต่อเข้ามา เรายังไม่มีที่ติดต่อสำหรับคนทั่วไป อย่างกว้างขวาง ที่เราเริ่มทำได้ก็เพียงแต่อาศัยที่ซึ่งคนของเราเองมีอยู่ เมื่อเป็น เช่นนี้จึงต้องจำกัดมิฉะนั้นจะเกิดปัญหาทางการเมืองขึ้นมาจนเขาอยู่ไม่ได้ก็ได้ ต่อไปเราอาจช่วงชิงการช่วยเหลือจากต่างประเทศจนกระทั่งยินยอมให้เข้าฐานได้ หรือไม่นั้นเป็นปัญหาที่เราจะต้องดูกันต่อไปว่าจะทำได้กว้างขวางกว่านั้นได้ไหม ปัจจุบันบางส่วนเราทำในลักษณะติดต่อกับองค์กรต่างๆ ทั้ง พคท. พสท. กป.ชป. และอื่นๆ โดยในประเทศสมอบหมายมาแล้วเราดำเนินการเท่าที่เราจะสามารถ ดำเนินการได้...⁵³⁷

อย่างไรก็ดีในการดำเนินงานตามภารกิจของ กป.ชป. สิ่งหนึ่งที่เป็นหัวใจหลักในการทำงาน คือ ความคิด ดังนั้น กป.ชป. จึงจัดทำสิ่งพิมพ์ปฏิวัติในชื่อ “สามัคคีสู้รบ” เพื่อเป็นสื่อกลางในการ เผยแพร่ความคิดของ กป.ชป. ให้แพร่หลายในวงกว้าง ตามคำบอกเล่าของสมคิด สิงสง เขากล่าวว่า ธีรยุทธ บุญมี เป็นหัวเรือใหญ่ในการออก “สามัคคีสู้รบ” ซึ่งเขาได้เล่าการจัดทำไว้ดังนี้

...มีการออกนิตยสาร “สามัคคีสู้รบ” โดยธีรยุทธ บุญมี เป็นหัวเรือใหญ่ ใช้กระดาษแข็งแผ่นใหญ่ๆ ที่มาจากประเทศจีน (ดูเหมือนจะเท่าๆขนาด หน้ากระดาษ A3) นำมาตัดครึ่งให้ได้กระดาษ A4 แล้วจัดหน้าด้วยพิมพ์ดีด อัด โรเนียวด้วยมือ... เป็นหนังสือทำมือ (ทำด้วยมือ-Hand Made) ที่ออกจากเขตป่าเขา

⁵³⁷ "ส.ธาร บรรยายถึงการวางแผน กป.ชป. (25 กพ. 23)," 25 กุมภาพันธ์ 2523 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งประเทศไทยแถลงการณ์ รายงาน คำชี้แจงของ พคท. ในวาระต่างๆ, A6/81, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. 1.

แล้วมีคนนำไปถ่ายทำเพลงและขึ้นแท่นพิมพ์ออฟเซตในเมือง (รวมทั้งต่างประเทศ) อีกทอดหนึ่ง...⁵³⁸

นอกจากนั้น ชัยวัฒน์ สุรวิชัย ได้เล่าถึงการทำงานใน “สามัคคีสู้รบ” ไว้เช่นเดียวกัน ความว่า

...หลายคนก็ช่วยกัน ปกติก็มีทั้งในส่วนของฝ่ายที่มาระดมความคิดก็เอาทุกฝ่ายมาร่วมกัน แล้วก็ฝ่ายเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการจัดพิมพ์ โดยหลักก็มานั่งคุยกันว่าเอาประเด็นอะไรต่างๆกันไป แล้วก็ใครเขียนใครอะไรก็เอามารวบรวม ทางพรรคก็มีทางแนวร่วมก็มี แต่ออกมาในนามของสามัคคีสู้รบ ส่วนพรรคเองเขาก็จะมีบทบาทเขาก็ผ่านตัวสหายเพชร สหายไหม ซึ่งเขาก็เป็นคนของพรรค แต่ว่าเขาก็เป็นปัญญาชนจบปริญญามา เขาก็มาร่วมกัน แต่ส่วนใหญ่ก็เป็นบทบาทของอาจารย์ธีรยุทธนะ ทางผมก็ร่วมกันมา แล้วก็มาคิดประเด็น แล้วก็มาออก... กว่าจะได้มันก็ออกมา มันพิมพ์เสร็จแล้วก็ส่งเข้าไปทั้งในเมืองส่งไปทั้งในต่างประเทศ...

539

นอกจากขบวนการปฏิวัติของ พคท. ในชนบทและในเมืองจะมีโอกาสได้อ่าน “สามัคคีสู้รบ” ที่จัดทำโดย กป.ชป. แล้ว แนวร่วมในต่างประเทศยังสามารถหา “สามัคคีสู้รบ” อ่านได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เป็นผลมาจากการประสานงานแนวร่วมในต่างประเทศของ กป.ชป. ที่ทำให้เกิดเครือข่ายในการสนับสนุน ช่วยเหลือในการจัดพิมพ์ “สามัคคีสู้รบ” และส่งต่อไปยังคนไทยในประเทศนั้นๆ ช่วยให้ กป.ชป. เป็นกระบอกเสียงให้แก่ พคท. ในพื้นที่กว้างไกลขึ้น ดังที่ปรากฏหลักฐานจาก “สามัคคีสู้รบ” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ามีการจัดพิมพ์และเผยแพร่ “สามัคคีสู้รบ” ในต่างประเทศ ได้แก่ “สามัคคีสู้รบ” เล่มที่ 12 ปีที่ 2 ฉบับที่ 5 มิถุนายน-กรกฎาคม พ.ศ. 2521 ซึ่งจัดพิมพ์และเผยแพร่ในกรุงสตอร์กโฮม ประเทศสวีเดน โดยคณะบรรณาธิการ “สามัคคีสู้รบ” ได้กล่าวถึงการจัดพิมพ์ซ้ำในครั้งนั้น ความว่า “สามัคคีสู้รบ พิมพ์ย่อส่วนจากต้นฉบับจริงโดยคงรูปแบบเดิมทุกประการ เว้นแต่

⁵³⁸ วัฒน์ วรรณยางกูร บรรณาธิการ. สายลมเปลี่ยนทิศ...แต่ดวงจิตมิได้เปลี่ยนเลย : ผลึกแห่งชีวิตและเสียงเพลงปฏิวัติไทย, 541-542.

⁵³⁹ ชัยวัฒน์ สุรวิชัย นักวิชาการ, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2562.

เพิ่มเลขหน้าเท่านั้น เผยแพร่ โดย : THAIS, BOX 19 111, 104 32, STOCXHOLM 19, SWEDEN.”⁵⁴⁰

นอกจากนี้ยังปรากฏ “สามัคคีสู้รบ” อีก 2 ฉบับ คือ เล่มที่ 15 ปีที่ 2 ฉบับที่ 8 พฤศจิกายน-ธันวาคม พ.ศ. 2521 และเล่มที่ 16 ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 ซึ่งจัดพิมพ์และเผยแพร่ในลอสแอนเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยปกหลังได้ระบุที่อยู่ของคณะผู้จัดพิมพ์ไว้ว่า “TIC NEWS Thai Information Center P.O.Box 8995 Los Angeles, California 90008 U.S.A.”⁵⁴¹ พร้อมกับระบุราคาจำหน่ายไว้ในปกหน้าราคา \$1.50 อย่างไรก็ตาม “สามัคคีสู้รบ” จะได้จัดพิมพ์และเผยแพร่ในต่างประเทศต้องผ่านการเดินทางที่ยาวไกล ซึ่งชัยวัฒน์ สุรวิชัย คณะกรรมการ กบ.ชป. ได้เล่าถึงเส้นทางการเดินทางของ “สามัคคีสู้รบ” ก่อนจะถึงมือผู้อ่านในที่ต่างๆ ไว้ว่า

...ลักษณะการส่งมันจะมีคล้ายเหมือนกับว่า เช่นจดหมายเหินาะ จดหมายมันเป็นรูปธรรมกว่า จดหมายพอเราเขียนไป เขาก็จะส่งไปในประเทศที่สาม เช่น เขาก็รวบรวมกันไปเป็นถุงเมล์เขาก็ส่งไปประเทศที่สาม แล้วประเทศที่สามส่งกลับเข้ามาในประเทศไทย ในส่วนที่เข้ามาประเทศไทยก็เหมือนจดหมายต่างประเทศไปถึงบ้านคน เช่นผมเขียนถึงเพื่อนเขาก็ได้รับแต่ว่านานมากนะ... การทำหน้าที่ในการส่งก็จะหน้าที่ของพรรค... (ไม่ได้ข้ามจากลาวเข้าสู่ไทยเลย - ผู้ศึกษา) แต่บางส่วนก็อาจจะมินะ แต่โดยหลักเป็น mass มันต้องไปแล้วก็กลับเข้ามา มันคือความปลอดภัย ศัพท์เขาเรียกการปิดลับ...⁵⁴²

นอกจากนั้นบทบาทการโฆษณาทางความคิดของ กบ.ชป. ยังได้พัฒนาไปอีกขั้นเมื่อมีการจัดตั้ง “แผนกเอกสารสิ่งพิมพ์” ดังปรากฏหลักฐานจากคอลัมน์ “ท้ายเล่ม-ปริทัศน์” ใน “สามัคคีสู้รบ” เล่มที่ 16 ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 ซึ่งมีรายงานว่า กบ.ชป. ได้จัดตั้งแผนก

⁵⁴⁰ "สามัคคีสู้รบ 2, 5", มิถุนายน-กรกฎาคม 2521 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย สามัคคีสู้รบ, D71/2, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

⁵⁴¹ "สามัคคีสู้รบ 2, 8", พฤศจิกายน-ธันวาคม 2521 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย สามัคคีสู้รบ, D71/4, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์; "สามัคคีสู้รบ 3, 1", มกราคม-กุมภาพันธ์ 2522 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย สามัคคีสู้รบ, D71/5, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

⁵⁴² ชัยวัฒน์ สุรวิชัย นักวิชาการ, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2562.

เอกสารสิ่งพิมพ์เพื่อเสนอทำที่ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในขบวนการปฏิวัติ โดยงานชิ้นแรกที่ดีที่สุดพิมพ์คือ “ปัญหาประชาธิปไตยและปัญหาแนวร่วม” เป็นผลงานของชาญ กรีสนัยปุระ นักทฤษฎีคนสำคัญของ พลท. ซึ่งคณะบรรณาธิการ “สามัคคีสู้รบ” ได้กล่าวถึงก้าวใหม่ของ กป.ชป. ในครั้งนี้ ความว่า

...มีข่าวดีสำหรับเพื่อนมิตรนักอ่านและผู้รักชาติรักประชาธิปไตย ที่จะเล่าสู่กันฟังอีกเรื่องหนึ่ง คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย หรือที่เราเรียกกันว่า กปชป. นั้น ได้จัดตั้งแผนกเอกสารสิ่งพิมพ์ขึ้นมา เพื่อเสนอทำที่ของตนต่อปัญหาต่างๆซึ่งประชาชนไทย และการปฏิวัติกำลังเผชิญอยู่ งานชิ้นแรกออกมาแล้วครับ “ปัญหาประชาธิปไตยและปัญหาแนวร่วม” โดย ชาญ กรีสนัยปุระ ด้วยรูปเล่มที่น่าจับต้องพอประมาณ สนใจก็รับไขว่คว้าหาอ่านได้เลยครับ...⁵⁴³

2.2.2 ข้อเสนอใหม่ของ กป.ชป. “แนวร่วมควรนำในขบวนการปฏิวัติ”

ในพ.ศ. 2522 สถานการณ์ความขัดแย้งในอินโดจีนไม่เพียงแต่จุดประเด็นที่นำไปสู่ความขัดแย้งภายใน พลท. เท่านั้น แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นยังได้ส่งผลต่อการทำงานของ พลท. เป็นอย่างมาก เนื่องจากลาวและเวียดนามยุติการให้ความช่วยเหลือแก่ พลท. พร้อมกับเรียกร้องให้ พลท. ที่ตั้งอยู่ในดินแดนลาวทั้งหมดย้ายออกไปในต้นปี 2522 ซึ่ง “ไทยนิกร” ได้รายงานเรื่องนี้โดยอ้างว่าเป็นข่าวกรองที่มาจากแหล่งข่าวระดับสูงที่เชื่อถือได้ ดังข้อความตอนหนึ่ง ความว่า

...มกราคม 2522 พรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ยื่นข้อเสนอให้ พลท. และ ทปท. ซึ่งตั้งอยู่ในดินแดนลาวทั่วประเทศลาว รวมทั้งหมด 21 จุด ออกจากดินแดนลาวภายในเวลาอันรวดเร็ว และให้หมดทุกจุดภายใน 1 ปี ถ้า พลท. และ ทปท. สามารถขนย้ายเองได้ก็ให้ขนย้ายเอง ถ้า พลท. และ ทปท. ไม่สามารถขนย้ายเองได้ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวก็จะช่วยขนย้ายให้ ไม่ว่าจะขนย้ายเข้ามาสู่ดินแดนไทย หรือ

⁵⁴³ "สามัคคีสู้รบ 3, 1 ": 63.

ขนย้ายเข้ามาสู่ดินแดนจีนก็ตาม เหตุผลของการยื่นข้อเสนอครั้งนี้พรรคประชาชน
ปฏิบัติลาวอ้างว่าตนมี “แนวทาง” แตกต่างกับ พคท. ...⁵⁴⁴

การตัดความช่วยเหลือในครั้งนี้ทำให้ พคท. ขาดแนวหลังที่ไว้ใจได้ และสำนักแนวร่วม
กป.ชป. ซึ่งตั้งอยู่บริเวณชายแดนลาว-จีนก็จำเป็นต้องถอนกำลังออกไป แนวร่วมส่วนหนึ่งจึงได้
แยกตัวออกจาก พคท. เข้าร่วมกับโซเวียต-เวียตนาม-ลาว ซึ่ง “สหยาธาร” หรือ “วิรัช อังคถาวร” ได้
เล่าถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

...เราถือดินแดนลาวเป็นที่พักพิง ตั้งสำนัก มีทั้งสำนักที่ทำงานขนส่ง
โรงเรียนต่างๆ ทั้งโรงเรียนการเมืองการทหาร โรงเรียนเด็กชั้นประถม
โรงพยาบาลและหน่วยงานอื่นๆ รวมแล้วมีคนอยู่ประมาณ 1,000 คนเศษ คน
เหล่านี้เราช่วงชิงกลับเข้าประเทศได้เป็นส่วนใหญ่จำนวนราว 1,000 คน มีส่วน
น้อยถอยเข้าจีน ซึ่งได้แก่โรงเรียนชั้นเด็กประถม มีจำนวนมากสักหน่อยประมาณ
200 คน อีกราว 100 คนไปตามลาว ซึ่งในจำนวน 100 คนหรือ 100 คนเศษนี้มีที่
ออกไปจากสำนักอาร์ 30 10 กว่าคน (เป็นครอบครัวของบุญเย็นและทอง
ปักษ์)...⁵⁴⁵

ในราวกลางปี 2522 พคท. ได้ถอนกำลังคนออกจากลาว และแนวร่วมที่อยู่ใน กป.ชป. ถูก
แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกมีจำนวนไม่มากเดินทางไปพำนักยังจีน และส่วนที่สองได้เดินทาง
ไปยังฐานที่มั่นภาคเหนือของไทยเข้าสู่เขตน่านใต้ ต่อมาแนวร่วมกลุ่มนี้ได้เดินทางต่อมายังเขตภู
พานภาคอีสาน และที่นั่น แนวร่วมได้จัดสัมมนาเกี่ยวกับทิศทางของ กป.ชป. ซึ่งมีผลสะท้อนต่อ
งานแนวร่วมของ พคท. อย่างสูง อย่างไรก็ตามในช่วงต้นปี 2523 ธิกานต์ ศรีนารา ชี้ให้เห็นว่าองค์กร
แนวร่วมต่างๆ ขานรับกับ “คำชี้แนะ 1 มกราคม 2523” ของ พคท. ในประเด็นเกี่ยวกับ “แนวร่วม”
“การขยายแนวร่วม” ซึ่งสะท้อนจากการออกคำประกาศ แถลงการณ์ คำอวยพรต่างๆ เช่น “คำแถลง

⁵⁴⁴ "ลาวตัดสัมพันธ์พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย," *ไทยนิกร* 3, (30) + 70 (19 กุมภาพันธ์ 2522): 7.

⁵⁴⁵ "สภาพการณ์ของขบวนการปฏิวัติหลังจากการเปลี่ยนแปลงของประเทศในอินโดจีน," 25 กุมภาพันธ์
2523 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แถลงการณ์ รายงาน คำชี้แจงของ พคท. ในวาระต่างๆ, A6/38,
หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

ในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2523 ของคณะกรรมการประสานงานกำลังรักษาดิรักรักประชาธิปไตย (กป.ชป.)” “สาส์นอำนวยพรของ กป.ชป. เนื่องในวันอิจเราะฮ์ศักราช 1400” “คำสัมภาษณ์ คุณเสถียร จันทิมาธร เนื่องในวันนักข่าว” “สาส์นจากคุณไขแสง สุกใส” “สาส์นถึงพี่น้องกรรมกรเนื่องในวันกรรมกรสากลของคุณประสิทธิ์ ไชโย” เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กป.ชป. ยอมรับในคำอธิบายเกี่ยวกับความขัดแย้งในสากล อินโดจีน และนโยบายต่างประเทศของ พลท. สำหรับสถานการณ์ในขบวนการปฏิวัติไทยดูเหมือนว่า กป.ชป. จะเริ่มมีข้อเสนอต่อสมาชิกทั้งหมดในต้นปี 2523⁵⁴⁶

ข้อเสนอของ กป.ชป. ที่ต้องการให้มีการปรับปรุงองค์กรแนวร่วมก่อนจะทำการจัดสัมมนาปรากฏหลักฐานในเอกสาร “สำเนาโทรเลข คณะกรรมการประสานกำลังรักษาดิรักรักประชาธิปไตยฐานที่มั่นปฏิวัติ ประเทศไทย”⁵⁴⁷ ลงวันที่ 15 มีนาคม 2523 เอกสารฉบับนี้ได้จัดส่งถึงสหายเทียนและสหายสม ให้พิจารณาข้อเสนอที่ กป.ชป. จากแนวหน้าส่งมา 3 ประเด็น ได้แก่ มีความเห็นว่าการปรับปรุงและขยายบทบาทของ กป.ชป. ในวาระครบรอบ 3 ปี พร้อมส่งรายละเอียดแนบมาให้พิจารณา แต่เอกสารที่ส่งมานั้นยังต้องการความเห็นชอบจากพรรคฝ่ายต่างๆ ถ้าหากสหายทั้งสองเห็นชอบให้เสนอในนามของ กป.ชป. พร้อมกับให้ พลท. พิจารณาด้วย และก่อนที่จะดำเนินการดังกล่าว ขอให้สหายเทียนเป็นผู้รับผิดชอบในการเรียกประชุม กป.ชป. ที่อยู่แนวหลัง และติดต่อประสานงาน กป.ชป. ที่อยู่แนวหน้า⁵⁴⁸

อย่างไรก็ตาม กป.ชป. มีความเห็นว่าสถานการณ์ในขณะนั้นเรียกร้องต้องการให้เร่งขยายงานแนวร่วมด้านต่างๆออกไป บนพื้นฐานของงานแนวร่วมที่มีอยู่แล้วทั้งในเมือง ในชนบท และในต่างประเทศ จึงได้เสนอ “การปรับปรุงและขยายงานของ กป.ชป. ต่อพรรคฝ่ายต่างๆ” ใน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) การขยายและปรับปรุงโครงสร้าง กป.ชป. (2) การจัดตั้งคณะกรรมการประสานงาน

⁵⁴⁶ ธิกานต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาคม ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 299-300.

⁵⁴⁷ "สำเนาโทรเลข คณะกรรมการประสานกำลังรักษาดิรักรักประชาธิปไตย ฐานที่มั่นปฏิวัติ ประเทศไทย," 24 พฤษภาคม 2523 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แถลงการณ์ รายงาน คำชี้แจงของพลท. ในวาระต่างๆ, A6/41, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

⁵⁴⁸ เรื่องเดียวกัน.

กำลังรักษาติรักรประชาธิปไตยสาขาภาค กรรมการเขต และกรรมการประจำท้องถิ่นต่างๆ (3) การจัดตั้งสำนักงานต่างประเทศของคณะกรรมการประสานกำลังรักษาติรักรประชาธิปไตย และ (4) ปรับปรุงและขยายคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ สำหรับข้อเสนอทั้ง 4 ประเด็น ชิกานต์ ศรีนารา ได้ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า “หากข้อเสนอดังกล่าวเป็นจริงขึ้นมาจะทำให้ กป.ชป. กลายเป็นองค์กรแนวร่วมที่มีขนาดใหญ่โตและเข้มแข็งขึ้นกว่าเดิมอย่างมาก” เช่น มีสำนักเลขาธิการที่ทำหน้าที่บริหารงานทั่วไปของ กป.ชป. มี กป.ชป. สาขาภาค กรรมการเขต และกรรมการประจำท้องถิ่นต่างๆ มีอนุกรรมการฝ่ายศาสนาต่างๆ มีสำนักงานของ กป.ชป. ในต่างประเทศ และที่สำคัญจะมีนักศึกษาปัญญาชนในช่วง 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 จำนวนมากถึง 35 คนเข้าดำรงตำแหน่งที่สำคัญต่างๆ โดยส่วนหนึ่งถูกเสนอชื่อให้เป็นกรรมการใน “สำนักงานเลขาธิการ” ได้แก่ ชำนิ ศักดิ์ เศรษฐ์ สมัคร ชาลีกุล สมาน เลือดวงหัด สหายเพชร (ชื่อจัดตั้ง) และธีรยุทธ บุญมี ที่จะดำรงตำแหน่งกรรมการและ “เลขาธิการ” ประจำสำนักเลขาธิการ กป.ชป.⁵⁴⁹

ข้อเสนอทั้งหมดของ กป.ชป. ดังกล่าวข้างต้น เน้นการปรับและขยายโครงสร้างเพื่อรองรับการทำงานที่วางไว้ในขอบเขตที่กว้างขวาง กล่าวคือ เพิ่มจำนวนคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของพรรคการเมือง กลุ่มการเมืองต่างๆ ผู้รักษาติรักรประชาธิปไตยฝ่ายต่างๆ ทั้งในเมืองและต่างประเทศ โดยชื่อกรรมการที่เสนอใหม่นี้ส่วนใหญ่ยังคงเป็นชุดเดิมเว้นแต่กรรมการบางคนที่ถอนตัวออกจาก กป.ชป. ไปแล้ว เช่น บุญเย็น วอทอง เท็ดภูมิ ใจดี เป็นต้น นอกจากนั้นก็เป็นการที่มาจากตัวแทนของผู้รักษาติรักรประชาธิปไตยฝ่ายต่างๆ ในจำนวนทั้งหมดนักศึกษาปัญญาชนนับว่าเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมเป็นกรรมการ กป.ชป. มากที่สุด⁵⁵⁰

⁵⁴⁹ ชิกานต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาฯ ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 301-302.

⁵⁵⁰ รายชื่อคณะกรรมการ กป.ชป. ชุดใหม่ ที่เสนอให้พรรคฝ่ายต่างๆ พิจารณา มีดังต่อไปนี้ 1. อุดม สีสุวรรณ 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ผสม เพ็ชรจำรัส 3. มงคล ณ นคร 4. ธีรยุทธ บุญมี 5. ศรี อินทป็นดี 6. เปลื้อง วรรณศรี 7. ประสาน มฤคพิทักษ์ 8. ชัยวัฒน์ สุรวิชัย 9. สมัคร ชาลีกุล 10. ชำนิ ศักดิ์เศรษฐ์ 11. พอลหลวงศรีชน ยอดกันทา 12. ประสิทธิ์ ไชโย 13. คุณดิน (ชื่อจัดตั้ง) 14. ชลธิรา สัตยวัฒน์นา 15. ชิดา ถาวรเศรษฐ์ 16. เสถียร จันทิมาธร 17. มหาบุญถิ่น จันทรมนตรี 18. นายแพทย์พจน์ 19. พิระพล ตรียะเกษม 20. วิรัตน์ ศักดิ์จิระภาพงค์ 21. ธเนศ อารณณ์สุวรรณ 22. ธัญญา ชุนชฎาธาร 23. อาคม สุวรรณพ 24. โสม ภูมาศ 25. ธรรมเกียรติ กันอริ 26. อุดร ทอง

สำหรับการดำเนินงานภายในประเทศ กป.ชป.จะลงไปสร้างแนวร่วมระดับท้องถิ่น ซึ่งคณะกรรมการประจำภาคและประจำท้องถิ่นจะเน้นพนักงานในพื้นที่ของตนเอง “ประสานเข้ากับปัญหาอุปสรรคของท้องถิ่นต่างๆ” คณะกรรมการประจำภาคมีจำนวน 5-7 คน ทำหน้าที่ประสานงานโดยตรงกับสำนักเลขาธิการ กป.ชป. โดยที่ตัวแทนจากคณะกรรมการ กป.ชป. 1 คนจะเข้าไปดำรงตำแหน่งเลขาธิการประจำภาค มีหน้าที่เรียกประชุมและรับผิดชอบงานของสาขาภาค ซึ่งในขณะนั้น กป.ชป. ประเมินว่าสามารถจัดตั้งให้มีคณะกรรมการได้ 3 สาขาคือ ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพที่ พคท. มีเขตงานและกองกำลังอาวุธอยู่ในทั้งสามภาค ในส่วนของคณะกรรมการเขตขึ้นตรงต่อคณะกรรมการประจำภาค ซึ่งมีอำนาจและคุณสมบัติตรงกับคณะกรรมการประจำภาคทุกประการ ยกเว้นเพียงเลขาธิการเขตไม่ต้องมาจากคณะกรรมการ กป.ชป. พร้อมกันนั้นมีความเห็นว่าควรจัดตั้ง กป.ชป. ประจำกรุงเทพฯ ขึ้น เพราะงานในกรุงเทพฯ มีจุดหนักที่ควรเน้นต่างจากงานของสาขาภาคต่างๆ และเพื่อให้สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวในเมืองที่มีหลากหลายกลุ่ม “ควรจัดสายงานเป็นหลายสาย ซึ่งต่างเป็นอิสระจากกันและต่างประสานโดยตรงกับสำนักเลขาธิการ กป.ชป.”⁵⁵¹ ในประเด็นนี้ผู้ศึกษามีข้อสังเกตที่น่าสนใจสำหรับการคัดเลือกคณะกรรมการประจำภาคและประจำเขต คือ การกำหนดคุณสมบัติบุคคลเป็น “ผู้มีบทบาทและฐานะพอสมควร” ทั้งนี้ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นบุคคลในท้องถิ่นหรือในเขตต่อสู้ด้วยอาวุธ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า กป.ชป. ต้องการคนที่มี “บทบาท” ที่จะเข้าถึงผู้คนและได้รับการยอมรับ รวมทั้งต้องมี “ฐานะพอสมควร” สำหรับใช้เป็นปัจจัยสนับสนุนการเคลื่อนไหว

ส่วนการดำเนินงานในต่างประเทศ กป.ชป. จะจัดตั้งสำนักงานต่างประเทศ ผู้ดำเนินการคือแนวร่วมคนไทยในต่างประเทศ ทำงานขึ้นตรงต่อสำนักงานเลขาธิการ กป.ชป. ในนามของ “สำนักงาน กป.ชป. ประจำสาขาต่างประเทศ” มีหน้าที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างพรรค กลุ่มการเมืองต่างๆระดับสากล เช่น ขบวนการต่อสู้ของประชาชน กลุ่มคัดค้านจักรพรรดินิยม ลัทธิครองความเป็นเจ้า ลัทธิล่าเมืองขึ้น ลัทธิเหยียดเชื้อชาติพันธุวิย องค์การทางศาสนา องค์การมนุษยธรรม และประชาชนที่รักความเป็นธรรมในประเทศต่างๆ เป็นต้น โดยทำการโฆษณาเผยแพร่นโยบาย

น้อย 27. สมภพ วิริยะพล (ชื่อจัดตั้ง) 28. สมาน เลือดวงหัด 29. คุณเพชร (ชื่อจัดตั้ง) , "สำเนาโทรเลขคณะกรรมการประสานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย ฐานที่มั่นปฏิวัติ ประเทศไทย," 3-4.

⁵⁵¹ เรื่องเดียวกัน, 5-6.

ของขบวนการปฏิวัติ ปัญหาภายในประเทศ ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การละเมิดสิทธิ เสรีภาพ ละเมิดสิทธิมนุษยชน การรุกรานแทรกแซงของจักรวรรดินิยม เพื่อช่วงชิงความเห็นอกเห็นใจและสนับสนุนการต่อสู้ของประชาชนผู้รักความเป็นธรรมทั่วโลก และนอกจากนี้ ยังดำเนินการ จัดหาทุนและรับความช่วยเหลืออย่างไม่มีเงื่อนไขจากผู้มีจิตกุศล และสนับสนุนการเคลื่อนไหวของคนไทย ในต่างประเทศด้วย โดยกำหนดคุณสมบัติของหัวหน้าสำนักงานและคณะกรรมการเช่นเดียวกับ คณะกรรมการภายในประเทศ คือ เป็นคนไทยที่มี “ฐานะและบทบาทพอสมควร” ในวงการคนไทย ในต่างประเทศ⁵⁵²

ข้อเสนอประเด็นสุดท้าย คือ ปรับปรุงและขยายอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ได้แก่ การปรับปรุง “คณะอนุกรรมการฝ่ายศาสนา” และขยายคณะอนุกรรมการเพิ่ม 2 คณะ คือ “คณะอนุกรรมการฝ่าย การแพทย์และสาธารณสุขของ กป.ชป.” และ “คณะอนุกรรมการฝ่ายนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ ของ กป.ชป.” โดยในการปรับปรุง “คณะอนุกรรมการฝ่ายศาสนา” นั้น มีการเสนอรายชื่อตัวแทนที่จะดำรงตำแหน่งในคณะอนุกรรมการ 2 คน ได้แก่ มหาบุญถิ่น จันทรมนตรี ดำรงตำแหน่งประธาน คณะอนุกรรมการฯ และ มหาจิต คงสุข ดำรงตำแหน่งกรรมการและเลขานุการ นอกจากนั้น กป.ชป. กำลังดำเนินการติดต่อบุคคลที่เหมาะสมซึ่งนับถือศาสนาอิสลามอีก 2 คนเป็นกรรมการ โดยการทำงานของ “คณะอนุกรรมการฝ่ายศาสนา” ขึ้นตรงต่อสำนักเลขาธิการ กป.ชป. แต่การทำงานในแต่ละท้องถิ่นให้อยู่ภายใต้การนำของสาขาภาคนั้นๆ ซึ่งหมายความว่าคณะกรรมการภาคจะมีอำนาจดูแลทั้งคณะกรรมการประจำเขต และคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ในส่วนคณะอนุกรรมการที่ขยายเพิ่มมา 2 คณะ มีหลักการและโครงสร้างเช่นเดียวกับคณะอนุกรรมการฝ่ายศาสนา และให้มีอำนาจหน้าที่ในขอบเขตวงการตามลักษณะพิเศษของคณะอนุกรรมการนั้นๆ⁵⁵³ ซึ่งสอดคล้องกับรายชื่อ คณะกรรมการ กป.ชป. ชุดใหม่ที่มีบุคคลในวงการแพทย์ นักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ ผู้ศึกษา สันนิษฐานว่าบุคคลดังกล่าวอาจได้ดำรงตำแหน่งในคณะอนุกรรมการที่ขยายเพิ่มขึ้นมาด้วย

อย่างไรก็ตาม ในส่วนท้ายของเอกสารที่แนบให้พิจารณา กป.ชป. ได้เรียกร้องและกำหนด ระยะเวลาในการปรึกษาหารือต่อข้อเสนอทั้งหมดในกรอบเวลาที่ กป.ชป. ตั้งไว้ คือ “ครบรอบ 3 ปี

⁵⁵² เรื่องเดียวกัน, 6-7.

⁵⁵³ เรื่องเดียวกัน, 7-8.

ของ กป.ชป. ในวันที่ 26-28 กันยายน 23” หากเกิดเหตุขัดข้องก็สามารถล่วงเลยไปได้แต่ “ไม่ควรเกินก่อนสิ้นปี 2523” เนื่องจาก กป.ชป. ต้องการที่จะประกาศการปรับปรุง กป.ชป. ในวาระครบรอบ 3 ปีหรือในวาระขึ้นปีใหม่ 2524⁵⁵⁴ ทั้งนี้ ชิกานต์ ศรีนารา ได้กล่าวว่า ไม่เป็นที่แน่ชัดว่า พคท. มีความเห็นต่อข้อเสนอดังกล่าวเช่นไร แต่มีหลักฐานว่า องค์กรเนวร่วมของ กป.ชป. ได้จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับข้อเสนอนี้ เช่น วันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2523 พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ได้จัดการประชุมสมัชชาใหญ่ครั้งที่ 3 และในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2523 พรรคเนวร่วมสังคมนิยม ได้จัดการประชุมสมัชชาใหญ่ครั้งที่ 1 ของพรรคขึ้น โดยทั้งสองพรรคมีเป้าหมายเดียวกัน นั่นคือ “ปรับนโยบายเฉพาะหน้าและการปรับองค์กรของพรรคฯ เพื่อดำเนินกิจการต่อสู้ให้ได้รับชัยชนะในที่สุด”⁵⁵⁵ หากพิจารณาแล้วจึงอาจเป็นไปได้ว่าการจัดการประชุมสมัชชาใหญ่ของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย และพรรคเนวร่วมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย สืบเนื่องมาจากข้อเสนอของ กป.ชป. ซึ่งส่งผลให้พรรคฝ่ายต่างๆพิจารณา

จากข้อเสนอที่ กป.ชป. ยื่นให้ พคท. และองค์กรเนวร่วมพิจารณานั้น ได้สะท้อนให้เห็นความคิดที่ต้องการขยายขอบเขตและบทบาท กป.ชป. ให้กว้างขวางและครอบคลุมพรรคกลุ่มต่างๆ โดยการวางนโยบายที่มาจากข้อกำหนดของ กป.ชป. การแยกโครงสร้างขององค์กรที่ไม่ขึ้นกับ พคท. การกำหนดการทำงานของแต่ละส่วนตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับสากลภายใต้การดูแลของสำนักเลขาธิการ กป.ชป. ทั้งนี้เพื่อทำให้การทำงานเป็นไปโดยสะดวกมีประสิทธิภาพ ไม่ต้องรอการชี้แนะหรือการตัดสินใจจาก พคท. ซึ่งจะทำให้ กป.ชป. มีผลงานที่เป็นรูปธรรมมากกว่าแค่เป็นองค์กรโฆษณาบังหน้าเท่านั้น

อย่างไรก็ดีผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าเอกสารที่ กป.ชป. ส่งไปให้นั้นได้รับการพิจารณาจากพรรคฝ่ายต่างๆ เพราะต่อมาในวันที่ 11-14 กันยายน พ.ศ. 2523 กป.ชป. ได้จัดสัมมนาขึ้นที่ภูพาน เรื่อง “บทบาทของเนวร่วมต่อการปฏิวัติประเทศไทยควรเป็นอย่างไร” ทั้งนี้เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับทิศทางใหม่ของเนวร่วม โดยมีข้อเสนอ 3 ประการ ได้แก่ (1) สถานภาพและบทบาทของ

⁵⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, 8.

⁵⁵⁵ ชิกานต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาคม ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษาที่ศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 302.

กป.ชป. ในสถานการณ์ปัจจุบัน (2) นโยบายหรือแนวทางในการฟื้นฟูสถานภาพและบทบาทของ กป.ชป. และ (3) การสร้างองค์การแนวร่วมประชาชนไทย

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ “สถานภาพและบทบาทของ กป.ชป. ในสถานการณ์ปัจจุบัน” กป.ชป. ได้ประเมินว่าสถานการณ์ในขณะนั้นมีความแตกต่างกับช่วงที่ กป.ชป. ถือกำเนิด สภาพการเมืองไทยและสากลมีความเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สถานภาพและบทบาทของ กป.ชป. หดลงไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ อีกทั้ง “ภาพพจน์” ของ กป.ชป. ถูกมองว่าเป็นซ้ำในลักษณะ “สาขาของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” หรืออย่างน้อยก็เป็น “องค์กรบังหน้า” ที่ทำเนิรร่วมให้กับพรรคหรือสนับสนุนพรรค โดยสาเหตุที่ทำให้ กป.ชป. ถูกมองว่าซ้ำเป็นผลมาจากการดำเนินงานของ กป.ชป. เอง ซึ่งผู้จัดทำเอกสารการสัมมนาได้อธิบายเหตุผลไว้ 3 ประการ คือ ประการแรก ในการดำเนินงานด้านแนวทางและด้านรูปแบบการโฆษณาของ กป.ชป. เป็นไปในลักษณะเดียวหรือใกล้เคียงกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ประการที่สอง การแยกตัวของบุคคลบางคนใน กป.ชป. ไม่ว่าจะแยกตัวด้วยข้อเท็จจริงใดก็ตาม แต่บุคคลทั่วไปเข้าใจว่าขัดแย้งกับ กป.ชป. หรือไม่เห็นด้วย มีความเห็นแตกต่างกัน และไม่ยอมให้ พคท. ครอบงำจึงแยกตัวออกมา และ ส่วนเหตุผลประการสุดท้ายคือ องค์ประกอบของกลุ่มตัวแทนต่างๆ ใน กป.ชป. ยังขาดงานรูปธรรมและผลงานที่เป็นของกลุ่มตัวเอง โดยอิสระแตกต่างจากงานของ พคท. นอกจากงานรูปธรรมของแต่ละกลุ่มไม่มีเป็นของตัวเองอย่างอิสระแล้ว รูปธรรมที่แสดงออกบางอย่าง เช่น แกลงการณ์หรือหนังสือเอกสารต่างๆ ที่พอมิในบางกลุ่มยังมีลักษณะเนื้อหาและภาษาเดียวกันกับที่ พคท. พูดหรือใช้⁵⁵⁶ อีกด้วย

ภายใต้สถานการณ์ที่ไม่อำนวยต่อการขยายบทบาทของ กป.ชป. และภาพความเป็น “ซ้ำ” ได้จำกัดการเข้าถึงของแนวร่วมทั่วไป ด้วยเหตุนี้ กป.ชป. จึงได้เสนอ “นโยบายหรือแนวทางในการฟื้นฟูสถานภาพและบทบาทของ กป.ชป.” ที่ต้องการให้ กป.ชป. มีนโยบายที่ถูกต้อง แต่ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญมากกว่าการกำหนดนโยบายใหม่คือภาพพจน์ของ กป.ชป. ที่คนทั่วไปยังไม่ยอมรับ จึงควรที่

⁵⁵⁶ "แนวโน้มนิยมใหม่ของขบวนการประชาชนไทย," เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย การศึกษา สังคมไทย, A1.5/26, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. 1.

จะรักษาจุดยืนเดิมของ กป.ชป. ไว้ เพื่อจะได้รักษาแนวร่วมเดิม และไม่ก่อให้เกิดความสับสนกับจุดยืนของ กป.ชป. โดยให้เหตุผลที่ไม่ขจัดภาพซ้ายของ กป.ชป. ให้หมดไป ดังนี้

...แม้ กป.ชป. จะเปลี่ยนนโยบายและรูปแบบการโฆษณามาเป็นกลางๆก็มิใช่จะลบความเป็นซ้ายได้ทั้งหมด อย่างดีก็จะมีคนครึ่งหนึ่งเชื่อและครึ่งหนึ่งหรือส่วนมากจะไม่เชื่อเอาเสียเลย เมื่อเป็นเช่นนี้สถานภาพและบทบาททางซ้ายของ กป.ชป. ซึ่งมีอยู่เดิมก็ไม่ควรอำลา ควรรักษาจุดยืนขององค์กรไว้เหมือนเดิม เพียงแต่เปลี่ยนรูปแบบและวิธีการโฆษณาให้เหมาะสมขึ้นบ้างเท่านั้น ถ้าเปลี่ยนมาเป็นกลางๆนอกจากคนจำนวนมากจะไม่เชื่อแล้ว คนที่เคยเชื่อ กป.ชป. ในลักษณะซ้ายจะสับสนและงุนงงด้วย สุดท้าย กป.ชป. จะทำลายตัวเองเพราะเปลี่ยนไปเปลี่ยนมานั่นเอง ดังนั้นจึงขอเสนอให้ กป.ชป. ยืนอยู่ในจุดเดิมเพื่อรักษามวลชนก้าวหน้าในระดับที่รับความเป็นซ้ายของ กป.ชป. ได้ และเพื่อเป็นองค์กรรองรับคนและสถานการณ์ใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดย กป.ชป. จะอยู่รับคนที่ใกล้พรรค และก็จะไม่รับคนในแนวกว้างที่เป็นพวกเสรีหรือรักความเป็นธรรมประเภทธรรมดา เพราะคนเหล่านี้ยังยอมรับ กป.ชป. ไม่ได้...⁵⁵⁷

จากข้อเสนอดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ กป.ชป. ยังรักษาจุดยืนและฝ่ายที่สนับสนุนต่อไปได้ ทั้งนี้ กป.ชป. จำกัดเป้าหมายการสร้างแนวร่วมกับฝ่ายก้าวหน้า โดยมุ่งเน้นคนที่ใกล้ชิด พทท. และยอมรับความเป็นซ้ายได้เท่านั้น กป.ชป. จึงไม่อาจละทิ้ง “ภาพพจน์ซ้าย” ที่กลายเป็นความรับรู้ของคนทั่วไป แต่ในขณะที่เดียวกันการสร้างแนวร่วมไม่ควรจำกัดแค่กลุ่มก้าวหน้าแบบซ้ายเท่านั้น เพราะข้อเสนอที่ตามมาหลังจากนั้นคือ “การสร้างองค์กรแนวร่วมประชาชนไทย” ซึ่งจะเป็นองค์กรแนวร่วมใหม่ที่มีระดับต่ำกว่า กป.ชป. สามารถรองรับแนวร่วมในฐานที่กว้างกว่า และที่สำคัญผู้ที่ไม่ยอมรับ พทท. หรือภาพพจน์ซ้ายสามารถเข้าร่วมกับองค์กรแนวร่วมใหม่นี้ได้

2.2.3 บทบาทขององค์กรแนวร่วมใหม่

องค์กรแนวร่วมใหม่ที่ กป.ชป. เสนอจัดตั้งขึ้น คือ “องค์กรแนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนไทย” โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วงชิงแนวร่วมกลุ่มที่ไม่ซ้าย มีจุดยืนรักชาติ รักประชาธิปไตย

⁵⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, 1-2.

และรักความเป็นธรรม เนื่องจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กป.ชป. จึงเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องสร้างองค์การแนวร่วมใหม่อย่างเร่งด่วน โดยการดึงความร่วมมือจากองค์การที่เคลื่อนไหวในประเด็นต่างๆ แต่มีจุดร่วมในการทำทนายหรือต่อต้านอำนาจรัฐ เช่น องค์การที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อคัดค้านนายทุน เพื่อคัดค้านต่างชาติ เพื่อคัดค้านศักดินา องค์การที่ต่อสู้เพื่อเสรีภาพ ต่อสู้เพื่อคนยากคนจนในเมือง ต่อสู้เพื่อชาวไร่ชาวนา เป็นต้น⁵⁵⁸

การวิเคราะห์สถานการณ์ที่ กป.ชป. เห็นว่าการสร้างแนวร่วมไม่อาจขยายตัวได้อีก แต่การดำเนินงานปฏิวัติยังต้องอาศัยแรงผลักดันอีกมาก จึงทำให้ กป.ชป. ต้องการสร้างแนวร่วมกับกลุ่มต่างๆ ที่ประกอบไปด้วยกลุ่มที่เป็นกลาง ล้าหลัง รวมทั้งปฏิเศรษคอมมิวนิสต์ เนื่องจากการช่วงชิงทุกกลุ่มเข้าเป็นแนวร่วมจะส่งเสริมบทบาทการปฏิวัติ ที่ไม่จำเป็นต้องนำโดย พคท. หรือ กป.ชป. และแนวทางนี้จะต้องประกอบด้วย 4 ส่วนสำคัญ ตามที่ผู้จัดทำเอกสารสัมมนาได้เสนอไว้ ได้แก่ “พคท.” “ขบวนการกรรมกรและขบวนการชาวนา” “พรรคการเมืองเสรีนิยม” และ “ขบวนการเพื่อเสรีภาพหรือเพื่อความเป็นธรรมต่างๆ” โดย กป.ชป. จะดึงองค์การเหล่านั้นเข้าสู่ “องค์การแนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนไทย” ในลักษณะที่ไม่เปิดเผยตัว ใช้ยุทธวิธี “แยกกันเดิน ช่วยกันดึง” “แยกกันเดิน” หมายความว่า กป.ชป. ต้องขยายงานลับ ขยายกำลังคน เข้าสู่องค์การต่างๆ สวมบทบาทภายนอกเป็นผู้ปฏิบัติงานขององค์การนั้นๆ ที่แฝงตัวเข้าไป “ช่วยกันดึง” หมายความว่า ผู้ปฏิบัติงานของ กป.ชป. มีภารกิจเป้าหมายที่จะต้องดึงองค์การเหล่านั้นเข้าร่วมองค์การปฏิวัติให้ได้ ในบทบาทเช่นนี้ กป.ชป. จึงอยู่ในฐานะ “ผู้ประสานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย” โดยไม่จำเป็นต้องประกาศชื่อของ กป.ชป. และถือว่า กป.ชป. เป็นเสมือนคณะผู้ก่อการเพื่อสร้างองค์การแนวร่วมปฏิวัติ เมื่อเกิดองค์การแนวร่วมปฏิวัติตามเป้าหมายแล้วผู้ก่อการย่อมหมดบทบาทไป ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนก็จะแปรสภาพไปเป็นผู้ดำเนินการของขบวนการใหม่ต่อไป⁵⁵⁹

นอกจาก กป.ชป. จะดำเนินการดึงแนวร่วมเข้ามาโดยไม่เปิดเผยตัวตนแล้ว หน้าที่อีกประการหนึ่งสำหรับการจัดตั้ง “องค์การแนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนไทย” คือ การประสานกำลังกับ พคท. และกำลังจากขบวนการ องค์การอื่นๆ โดยในองค์การแนวร่วมปฏิวัตินี้ “พคท. จะ

⁵⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, 2.

⁵⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, 2-3.

เป็นเพียงส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของขบวนการ และไม่อาจสรุป พท. ขึ้นมาในขบวนการนี้ได้” จนกว่าสถานการณ์จะสุกงอมในระดับหนึ่ง แต่ พท. ก็ยังคงมีบทบาทของตนเองในฐานะของพรรคปฏิวัติต่อไป⁵⁶⁰ ซึ่งในเรื่องนี้ ธิกานต์ ศรีนารา ได้ชี้ให้เห็นว่า ข้อเสนอดังกล่าวจะทำให้ พท. ไม่ได้มีฐานะเป็นองค์กรนำของแนวร่วมอีกต่อไป อีกทั้งข้อสรุปจากการสัมมนาก็มีความเห็นร่วมกันว่า “ยุคปัจจุบันเป็นยุคของจักรพรรดินิยม” และการปฏิวัติได้กลายเป็น “เป็นของชนชั้นกรรมาชีพ” ดังนั้นจึงต้อง “ทำแนวร่วมกับชนชั้นอื่นๆอย่างกว้างขวางที่สุด” ความเห็นดังกล่าวจึงนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า “องค์กรแนวร่วมควรเป็นองค์กรนำในการต่อสู้” แทน พท. นอกจากนี้ ธิกานต์ ยังได้เสนออีกว่า อิทธิพลที่น่าจะมีผลต่อการเสนอให้ปรับขบวนการปฏิวัติไทยของผู้สัมมนาน่าจะมาจากกระแสข่าวเกี่ยวกับชัยชนะในการโค่นล้มเผด็จการ โซโมซา ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2522 ของกองกำลังปฏิวัติของแนวร่วมรักษาดินราแก้ว ภายใต้การนำของ “แนวร่วมปลดปล่อยแซนตินิสต้า”⁵⁶¹

อย่างไรก็ตาม การเสนอให้ปรับบทบาทของขบวนการปฏิวัติโดยบทบาทของแนวร่วมแทน พท. และแยกแนวร่วมออกมาดำเนินการเองอย่างเป็นอิสระ ด้านหนึ่งเป็นการช่วงชิงแนวร่วมจากรัฐบาลซึ่งกำลังเปลี่ยนมารุกทางการเมือง ตั้งแต่พ.ศ. 2522 รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เริ่มมีท่าทีผ่อนคลายทางการเมืองและออกกฎหมายนิรโทษกรรมในคดี 6 ตุลาคม 2519 พร้อมกับเรียกร้องให้ผู้เข้าร่วมกับ พท. ออกจากป่า ซึ่งปรากฏว่าเริ่มมีแนวร่วมทยอยออกจากป่าอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้แต่ละคนอาจมีเหตุผลที่แตกต่างกันไป แต่โดยภาพรวมย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อ พท. โดยเฉพาะการออกจากป่าของนักศึกษาปัญญาชนที่มีชื่อเสียงได้ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของ พท. เมื่อบุคคลเหล่านั้นกล่าวโจมตีและคัดค้าน พท. รัฐบาลจึงใช้ประโยชน์โฆษณาความขัดแย้งระหว่าง พท.

⁵⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, 3.

⁵⁶¹ ธิกานต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาฯ ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษา กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 306-307. “แนวร่วมปลดปล่อยแซนตินิสต้า” เป็นขบวนการทางการเมืองของมวลชนในประเทศนิคารากัว ก่อตั้งโดยนักศึกษาที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา ได้แก่ คาร์ลอส ฟอนเซกา อะมาดอร์ ทอมาส บอร์จ และ ซิลวิโอ มายอร์กา มีวัตถุประสงค์เพื่อโค่นระบบเผด็จการ โซโมซา ซึ่งเป็นตระกูลที่ครองอำนาจทางการเมืองของประเทศนิคารากัวที่หนุนหลังโดยสหรัฐอเมริกา แนวร่วมปลดปล่อยแซนตินิสต้าได้รับการสนับสนุนจากประชาชนด้วยความที่เป็นกลุ่มใหม่ปฏิเสชนแนวทางของกลุ่มการเมืองที่มีอยู่ ได้แก่ พวกสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ตลอดจนตัดความสัมพันธ์กับพวกออร์ธอดอกซ์มาร์กซิสต์ของพวกคอมมิวนิสต์ในละตินอเมริกาทั้งหมด การที่ถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่ “นอกคอก” จึงทำให้ขบวนการเติบโตอย่างรวดเร็ว มีแนวร่วมอย่างกว้างขวางจนได้รับชัยชนะในที่สุด, พ. เมืองชมพู (นามแฝง). ผู้สมัครปฏิวัติ, 345-346.

กับแนวร่วมให้เด่นชัดขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะ พทท. จะสามารถรักษาแนวร่วมส่วนใหญ่ไว้ได้ก็ตาม แต่การคงสภาพเช่นนี้โดยไม่มี การปรับปรุงภายในจะส่งผลต่อความเชื่อมั่นที่มีต่อ พทท. ด้วยเหตุนี้ การปรับขบวนการปฏิวัติไทยจึงเป็นสิ่งจำเป็นในสภาพดังกล่าว

ดังนั้นเมื่อการสัมมนาของ กป.ชป. ได้มีการดำเนินการเสร็จสิ้น ชีรยุทธ บุญมี จึงได้จัดทำ เอกสารสรุปการสัมมนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหากการจัดตั้งองค์กรแนวร่วมใหม่สำเร็จแล้ว องค์กรแนวร่วมใหม่จะมีบทบาทหน้าที่อย่างกว้างขวาง รวมทั้งอาจกลายเป็นศูนย์กลางของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองทุกรูปแบบของคนไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศ บทบาทที่ว่านี้นอกจากองค์กรแนวร่วมใหม่จะขึ้นมาในขบวนการปฏิวัติแล้ว ยังมีบทบาทอื่นที่สำคัญ ได้แก่

บทบาทของแนวร่วมในการกำหนดนโยบาย โดยที่ประชุมใน กป.ชป. มีความเห็นว่า องค์กรแนวร่วมต้องมีบทบาทในการดำเนินการต่อสู้หรือประสานการต่อสู้ เช่น การเคลื่อนไหวระหว่างเมือง ชนบทและต่างประเทศ การประสานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธและการเมือง การประสานทางยุทธศาสตร์ยุทธวิธี หากประสานการต่อสู้ทั้งหมดได้แล้ว การดำเนินงานก็จะมีประสิทธิภาพและขยายออกไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากเอกสาร “แนวโน้มนิยมของขบวนการประชาชนไทย” ดังนี้

...เมื่อมีองค์กรแนวร่วมเป็นองค์กรนำทางการเมืองแล้วจึงต้อง กำหนดการเคลื่อนไหวร่วมกัน เพื่อการตั้งการที่เป็นเอกภาพ งานจะได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ การประสานนี้รวมทั้งการประสานทางการเมืองด้วย... เมื่อเขตงานสำคัญๆกระจายออกไปทั่วทั้งในเขตป่าเขา ที่ราบ ในเมืองและในต่างประเทศ ดังนั้นองค์กรนำในระดับต่างๆจะต้องไปอยู่ในทุกๆเขต และอำนาจตัดสินใจปัญหาต่างๆได้ในระดับที่แน่นอน เพื่อให้ทำงานได้และทันต่อสถานการณ์ โดยประสานกับศูนย์การนำทั้งหมด...⁵⁶²

บทบาทแนวร่วมในต่างประเทศ โดยที่ประชุม กป.ชป. มีความเห็นว่า กำหนดบทบาทของแนวร่วมในประเทศต่างๆให้มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้มาจากสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศมี

⁵⁶² "แนวโน้มนิยมของขบวนการประชาชนไทย," 8-9.

ความแตกต่างกัน โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณา 5 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ ลักษณะของเศรษฐกิจ ลักษณะการเมือง ลักษณะสังคม ลักษณะของยุคสมัย และลักษณะเงื่อนไขทางสากล

บทบาทในการดำเนินการต่อสู้ โดยที่ประชุม กป.ชป. มีความเห็นว่า เพื่อการสร้างแนวร่วมที่เป็นเอกภาพ จึงควรเคลื่อนไหวในรูปแบบผิตกฎหมาย กิ่งผิตกฎหมาย และลูกกฎหมาย พร้อมทั้งสนใจปัญหาบางประการของสังคมไทยเพื่อนำมาปรับใช้ในการสร้างแนวร่วม เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาประชาธิปไตย ปัญหาศาสนา ปัญหาชนชาติ เป็นต้น และควรสนใจขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ค่านิยมของสังคมไทยควรนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ และสนใจมิตรชาวไทยในต่างประเทศ ควรไปทำแนวร่วมอย่างจริงจัง⁵⁶³

นอกจากบทบาทดังกล่าวแล้ว ผู้สัมมนาโดยตัวแทนจากพรรคฝ่ายต่างๆได้เสนองานรูปธรรมแก่ กป.ชป. เพื่อให้ดำเนินการต่อไป ได้แก่ “เสนอให้จัดประชุมสมัชชาแนวร่วม” “เสนอให้ กป.ชป. ตั้งคณะผู้ปฏิบัติงานขึ้นมา ทำงานในกรุงเทพฯ และต่างประเทศ ส่วนในชนบทให้ส่งผู้ปฏิบัติงานไปร่วมกับกองกำลังติดอาวุธ ลงไปทำงานระดับพื้นฐาน” “เสนองานโฆษณาที่จะต้องทำอย่างกว้างขวาง เช่นในกรุงเทพฯ” “เสนอให้จัดตั้ง “ขบวนการ” ที่มีนโยบายและรับสมาชิกได้” “เสนอว่าวันที่ 14 ตุลาคม ปีนี้ กป.ชป. ควรออกคำแถลง ชูปัญหา “ประชาธิปไตย” “ความกินดีอยู่ดีของประชาชน” เพื่อจัดตั้งขบวนการ”⁵⁶⁴

อย่างไรก็ตามข้อสรุปและความคิดเห็นของผู้สัมมนาดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นความคิดในการสร้างแนวร่วมมากกว่าที่ พคท. เคยดำเนินการมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กป.ชป. เป็นตัวแทนจากพรรคฝ่ายต่างๆจึงมีความคิดเห็นที่หลากหลาย มองเห็นผลประโยชน์ของกลุ่มคนในสังคมอย่างรอบด้าน ขณะเดียวกันความคิดเห็นต่างๆของผู้สัมมนาก็สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางความคิดระหว่าง กป.ชป. กับ พคท. ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ กป.ชป. ทำงานยาก ล่าช้า ไม่มีประสิทธิภาพ จึงต้องการให้มีการปรับปรุงบทบาทของแนวร่วมใหม่ เพื่อที่ กป.ชป. จะได้แยกตัวออกมาเคลื่อนไหวได้อิสระ ชูประเด็นการต่อสู้ที่หลากหลายตามสถานการณ์เอื้ออำนวย และ

⁵⁶³ เรื่องเดียวกัน, 9-10.

⁵⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, 10-11.

แสวงหาการยอมรับจากคนที่ไม่นิยม พทท. มาสนับสนุนการเคลื่อนไหว ด้วยเหตุนี้ กป.ชป. จึงเสนอตัวเป็นผู้นำในการสร้างองค์กรแนวร่วมในขบวนการปฏิวัติไทย

ภายหลังจากการสัมมนาที่ภูพาน ต่อมาในวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2523 ธีรยุทธ บุญมี และชานี ศักดิ์เศรษฐ์ ในนามคณะกรรมการของ กป.ชป. ได้ส่งข้อเสนอเกี่ยวกับการปฏิวัติประเทศไทยให้แก่ประธาน กป.ชป. และ สก. พทท. พิจารณา ซึ่ง อุดม สีสุวรรณ ในฐานะประธาน กป.ชป. ได้รับเอกสารดังกล่าวในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2523 อีกสองวันต่อมาเขาได้รับตอบข้อเสนอส่งไปยัง ธีรยุทธและชานีทันที โดยในส่วนของข้อเสนอที่ว่าให้ “ปรับแนวทางโฆษณาเป็นชุมชนแนวร่วม เป็นองค์การนำการปว.แทน พทท.” นั้น อุดมได้กล่าวว่า “เป็นปัญหาที่ต้องนำเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมแน่นอนของพรรค เราไม่สามารถจะตอบในที่นี้ได้ ทั้งนี้มิใช่ พทท. ประารถนาที่จะวางตนเป็นองค์การนำการปฏิวัติ หากเป็นปัญหาเกี่ยวพันกับหลักการความเป็นอิสระของแต่ละพรรคฝ่าย”⁵⁶⁵ ซึ่ง อุดม ในฐานะประธาน กป.ชป. ย่อมเข้าใจข้อจำกัดในการทำงานที่ทำให้ กป.ชป. ไม่อาจขยายบทบาทในวงกว้างได้ โดยเขาเห็นด้วยใน “แนวคิดที่จะขยายก่อตั้งเป็นขบวนการ เพื่อให้ขยายสมาชิกได้และมีนโยบายของตนเองได้ เป็นแนวคิดที่ดีบนพื้นฐานที่มีแนวร่วมสนับสนุน”⁵⁶⁶ ดังนั้น เพื่อให้การทำงานยังเดินหน้าต่อไปได้และไม่หยุดชะงักเพราะรอท่าทีจาก พทท. อุดมจึงให้ กป.ชป. ดำเนินการไปโดยที่ พทท. ไม่เข้าร่วมในการจัดตั้งขบวนการใหม่ แต่ พทท. อาจพิจารณาปัญหานี้ในภายหลังเมื่อขบวนการต่างๆเติบโตใหญ่ และมีเงื่อนไขพร้อมในการจัดตั้งขบวนการแนวร่วม ซึ่งอุดมได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

...เพื่อให้พรรคฝ่าย องค์การ บุคคลที่รักชาติรักประชาธิปไตย ทั้งที่ร่วมและมีได้ร่วมอยู่ใน กปชป. สามารถแสดงบทบาทของตนเองได้อย่างเต็มที่ พทท. จะไม่เข้าร่วมขบวนการที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่นี้โดยตรงหากจะขอสนับสนุนทางจิตใจโดยทางอ้อม ท่าทีของเราก็คือ ยินดีสนับสนุนขบวนการทุกขบวนการของผู้รักชาติรักประชาธิปไตยในแนวทางการเมืองอย่างเต็มที่ เมื่อขบวนการต่างๆของผู้

⁵⁶⁵ "จดหมายตอบของอุดม สีสุวรรณ ถึง ธีรยุทธ บุญมี และ ชานี ศักดิ์เศรษฐ์," 4 พฤษภาคม 2524 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แถลงการณ์ รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ, A6/49, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

⁵⁶⁶ เรื่องเดียวกัน.

รักษาธิปไตยประชาธิปไตยใหญ่ มีเงื่อนไขที่จะร่วมก่อตั้งเป็นขบวนการแนวร่วม
ขึ้นมาแล้ว พทท. ยินดีที่จะเข้าร่วมพิจารณาปัญหานี้อย่างแข็งขัน...⁵⁶⁷

ส่วนในขั้นตอนการดำเนินงานที่จะนำไปสู่การจัดตั้งขบวนการใหม่นั้น อุดม ได้กล่าวว่า
ควรจัดตั้ง “คณะทำงานพิเศษ” โดยมีประธานเห็นชอบ แต่ไม่มีฝ่าย พทท. เข้าร่วม ซึ่งหมายความว่า
อุดมจะเข้าร่วมใน “คณะทำงานพิเศษ” ในฐานะประธาน กป.ชป. ภายหลังจากก่อตั้งขบวนการเสร็จ
สิ้นจึงจะยุติการทำงาน ซึ่งมีหลักฐานปรากฏในจดหมายตอบของอุดมตอนหนึ่งความว่า

...ในด้านการปฏิบัติ กป.ชป. จะจัดตั้งคณะทำงานพิเศษขึ้นได้ โดยมี
ประธานเห็นชอบ แต่ไม่มีฝ่าย พทท. เข้าร่วม คณะทำงานพิเศษนี้ จะดำเนินตาม
ขั้นตอนที่ท่านกำหนด กระทั่งก่อรูปเป็นขบวนการ และเมื่อขบวนการดังกล่าว
ก่อตั้งขึ้นแล้วก็ถือว่า กป.ชป. ได้บรรลุภาระหน้าที่ทางประวัติศาสตร์อันมีเกียรติ
ของตนและยุติการทำงาน...⁵⁶⁸

นอกจากนั้นอุดมยังได้ตอบข้อเสนอบางประการในครั้งก่อนหน้าอีกครั้ง เมื่อผสม เพชรจำรัส รอง
ประธาน กป.ชป. โทรเลขถามความคิดเห็นต่อเรื่องดังกล่าวในภายหลัง ซึ่งต่อมาในวันที่ 9
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2524 อุดมได้ตอบกลับโทรเลขของผสม ดังปรากฏหลักฐานจากเอกสาร “คำชี้แจง
เกี่ยวกับคำตอบต่อข้อเสนอบางประการในการปรับยุทธศาสตร์ทางการเมืองของขบวนการปฏิวัติ
ไทย” ซึ่งอุดมได้ชี้แจงรายละเอียดตรงกับคำตอบที่ส่งไปยังธีรยุทธกับชานีก่อนหน้านี้ แต่ในเอกสาร
ที่ผสมได้รับมีคำอธิบายที่มากกว่าอย่างเห็นได้ชัดเจน ทั้งนี้อาจเพราะธีรยุทธกับชานีต้องการคำตอบ
โดยด่วนเพื่อปรับบทบาทของ กป.ชป. ในต้นปี 2524 อุดมจึงให้คำตอบไปเพียงสังเขป โดยเขาได้
ชี้แจงกับผสมเพิ่มเติมว่า “เพื่อมิให้การที่ไม่สามารถจะตอบรับหรือปฏิเสธได้ในทันทีต่อข้อเสนอ
ดังกล่าวข้างต้น ไปถ่วงการดำริจะจัดตั้งขบวนการที่คุณชัชชนะและคุณรักษาติเสนอ”⁵⁶⁹ เนื่องจาก
อุดมประเมินว่าสถานการณ์ปัจจุบันควรให้ กป.ชป. เป็นผู้ดำเนินการโดยไม่มี พทท. เข้าร่วมโดยตรง

⁵⁶⁷ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁶⁸ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁶⁹ "คำชี้แจงเกี่ยวกับคำตอบต่อข้อเสนอบางประการในการปรับยุทธศาสตร์ทางการเมืองของขบวนการ
ปฏิวัติไทย," 9 กุมภาพันธ์ 2524 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แฉลงการณ์ รายงาน คำชี้แจงของ
พทท. ในวาระต่างๆ, A6/48, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์. 1-2.

ประกอบกับความจริงที่ว่ากรรมการ กป.ชป. ที่อยู่เขตงานอีสานเหนือไม่มีคนของ พคท. อยู่ด้วย จึงเป็นข้อสนับสนุนที่ทำให้ กป.ชป. สามารถดำเนินการได้ทันที ทั้งนี้ในเอกสารที่ส่งไปถึงธีรยุทธและธานี อุดมเถียงที่จะตอบรับหรือปฏิเสธข้อเสนอในการก่อตั้งขบวนการใหม่แต่ในฉบับที่ตอบผสมเขาได้อธิบายเหตุผลที่ “พคท. จะไม่เข้าร่วมขบวนการที่จัดตั้งใหม่นี้โดยตรง” ด้วยเหตุผล 3 ประการดังนี้

...(ก) ขบวนการใหม่ที่ไม่มี พคท. เข้าร่วมโดยตรง อาจจะแก้ความรู้สึกนึกคิดของคนระดับกลางๆ ได้ระดับหนึ่ง และอาจจะสามัคคีกับคนในวงกว้างยิ่งขึ้น (ข) ขบวนการใหม่ที่ไม่มี พคท. เข้าร่วมโดยตรงอาจจะช่วงชิงเงื่อนไขที่ชอบด้วยกฎหมายและเคลื่อนไหวในเมืองอย่างเปิดเผยและอย่างกว้างขวางได้ (ค) ถ้าขบวนการใหม่นี้ดำเนินงานได้ดีจะเป็นการปูพื้นฐานที่สำคัญด้านหนึ่งให้การก่อรูปของแนวร่วมใหม่ในอนาคต...⁵⁷⁰

อย่างไรก็ตาม แม้การก่อตั้งขบวนการใหม่ที่ กป.ชป. เสนอไม่ได้เกิดขึ้น เพราะในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2524 ธีรยุทธ บุญมี ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งคณะกรรมการและเลขานุการ กป.ชป. และ “ได้พบปะกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของพรรคบางคน” โดยเขาได้ทำความเข้าใจกับผู้นำของ พคท. ว่า “การแยก การยุติความร่วมมือในครั้งนี้ จะเป็นการแยกกันอย่างสุภาพบุรุษ... นอกจากความแตกต่างในเรื่องอุดมการณ์ นโยบาย หรือหลักการแล้ว จะไม่ใช่ไคล้หรือโจมตีกัน”⁵⁷¹ ต่อมาในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2524 ปรากฏหลักฐานจดหมายจากอุดม สีสุวรรณ ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือ “วิเคราะห์” ฉบับเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2524 ได้แต่งตั้งธิดา ถาวรเศรษฐ์ เป็นตัวแทนประธาน กป.ชป. รักษาการณ์เลขาธิการ กป.ชป. โดยมีภาระหน้าที่ดังต่อไปนี้ 1) ติดต่อ-ประสานงานกับบุคคล องค์กร ชาติประชาธิปไตย ทั้งในและนอกประเทศ ภายใต้อาณัติของพรรค 2) เป็นผู้สื่อสารระหว่างองค์กร บุคคลต่างๆดังกล่าวกับประธาน 3) ทำหน้าที่เป็นเลขาธิการชั่วคราวของ กป.ชป. และ 4) ทำหน้าที่แทนประธานในการจัดหาทุนและตั้งคณะกรรมการย่อยเพื่อพิจารณาเหตุการณ์

⁵⁷⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁷¹ ธิกานต์ ศรีนารา, หลัง 6 ตุลาฯ ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษาที่ปรึกษาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, 318.

ต่างๆ⁵⁷² ซึ่งการปรับเปลี่ยนผู้ทำงานใน กป.ชป. ครั้งนี้ทาง กป.ชป. ได้ชี้แจงเหตุผลไว้ 5 ประการ ดังนี้

ประการแรก ในขณะที่ขบวนการปฏิวัติอยู่ในระยะปรับขบวน การปรับนี้ก็รวมถึงงาน กป.ชป. ด้วยทั้งในส่วนการจัดตั้งรูปองค์กรและงานที่เป็นจริงขององค์กร

ประการที่สอง กป.ชป. (ใหม่) มีฐานะเป็นเพียงคณะทำงาน การดำเนินงานจุดหนักคือ ความหวังจะร่วมก่อตั้งแนวร่วมแห่งชาติในอนาคต

ประการที่สาม เพื่อส่งเสริมงานมวลชนจากพื้นฐานที่เป็นจริง คือส่งเสริมงานขององค์กร มวลชนที่มีอยู่แล้วให้พัฒนาขึ้น และช่วยประสานงานให้แก่แต่ละองค์กร

ประการที่สี่ เพื่อรักษาภาพของการดำรงอยู่ของการต่อสู้ประชาชนในสายตามิตรสากลซึ่ง ภายหลังจากวิกฤตการณ์อิน โดจีน อาจจะมีความคิดว่าการต่อสู้ของประชาชนไทยถึงจุดจบแล้ว ขณะเดียวกันก็จะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานที่ผ่านกรหนุนช่วยทางสากลต่อไปยังองค์กรมวลชนต่างๆ

ประการสุดท้าย ติดต่อกับองค์กรสากล บุคคลก้าวหน้า ในขอบเขตทั่วโลกโดยไม่คำนึงถึง อุดมการณ์ แนวทางบางอย่างที่แตกต่างไปจากเรา (รวมทั้งสามารถติดต่อกับกลุ่มองค์กรที่มีลักษณะ ต้องห้ามด้วย อาจหมายถึงกลุ่มสากลที่ 4 เป็นต้น)⁵⁷³

แม้ พคท. จะพยายามรักษาสถานะของ กป.ชป. ไม่ให้ล่มสลายไปพร้อมกับการลาออกของ ชีรยุทธ บุญมี และการถอนตัวของสมาชิก พสท. ในช่วงต้นปี 2524 ที่เกิดขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกัน โดยการแต่งตั้ง ธิดา ถาวรเศรษฐ์ ให้ทำหน้าที่เลขานุการต่อทันทีเพื่อหวังสร้างแนวร่วมทั้งในและ ต่างประเทศก็ตาม แต่สภาพขบวนการปฏิวัติในช่วงนั้นตามคำที่ธิดาใช้คือ “ความอ่อนปวกเปียกของ ขบวนการปฏิวัติทั้งหมด”⁵⁷⁴ ซึ่งมีใช้เกิดขึ้นเพียงแก่ กป.ชป. เท่านั้นแต่ยังรวมถึง พคท. ด้วยเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามแม้ธิดาจะมองเห็นถึงสภาพความอ่อนแอและปัญหาภายในขบวนการปฏิวัติแต่เธอก็ยัง

⁵⁷² กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป. วิกฤตการณ์ของฝ่ายก้าวหน้าไทย, 104.

⁵⁷³ เรื่องเดียวกัน, 104-105.

⁵⁷⁴ ธิดา ถาวรเศรษฐ์, และหวง โตจิราการ. ป่าแตก ความเป็นจริงของการประชุมสมัชชาฯ 4 พคท., 4.

ตั้งใจเข้ามารับตำแหน่งเลขานุการ กป.ชป. ด้วยเธอหวังว่าจะมีการปรับเปลี่ยนภายใน พคท. ซึ่งจะส่งผลดีต่อการปฏิบัติ ดังข้อความตอนหนึ่งที่เธอได้กล่าวไว้ในเวลาต่อมา ความว่า

...ผู้เขียนได้เข้าร่วมและสนใจงานแนวร่วมจริงจังนั้น ในกลางปี 23 ไปแล้ว หลังจากผู้เขียนได้ตระหนักว่าปัญหาการนำของ พคท. ให้ไปในทิศทางที่ถูกต้อง และให้ได้รับการตอบรับจากประชาชนส่วนใหญ่เป็นไปได้อย่างถูกต้องที่เหลือเพียงประการเดียวสำหรับขบวนการปฏิวัติไทยในขณะนั้นต่อปัญหาการนำก็คือ องค์การนำควรเป็นแนวร่วม ที่ประกอบด้วยความร่วมมือจากพรรคฝ่ายต่างๆจากกลุ่มบุคคลและบุคคลที่มีความสามารถได้รับการยอมรับจากประชาชน มีฐานะมวลชนสนับสนุน และมีประวัติที่ยืนข้างฝ่ายประชาชนมาโดยตลอด...⁵⁷⁵

อย่างไรก็ดีกล่าวได้ว่า ธิดา ได้เริ่มเข้าร่วมทำงานแนวร่วมกลางปี 2523 อันเป็นช่วงที่ กป.ชป. พยายามเสนอแนวทางปรับปรุงทิศทางการทำงานของ กป.ชป. และสร้างขบวนการแนวร่วมที่ได้รับความร่วมมือจากทุกพรรคฝ่าย ความคิดเห็นของธิดาจึงเป็นไปในทิศทางเดียวกับธีรยุทธ และชานีเสนอต่อ พคท. ซึ่งธิดาคาดหวังว่าจะมีการปรับแนวทางนโยบาย ยุทธศาสตร์ยุทธวิธีและรูปแบบการต่อสู้ โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องความเรียกร้องต้องการของคนส่วนต่างๆ ไม่ใช่เฉพาะมวลชนและพลพรรคของ พคท. การที่จะเป็นเช่นนั้นประชาชนส่วนต่างๆจะต้องรวมตัวกันในลักษณะที่มีอำนาจต่อรองเพื่อสิทธิผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ และหากเริ่มต้นจากจุดยืนของขบวนการแนวร่วมการปฏิวัติ ธิดายังมีความเห็นว่า “จำเป็นต้องมีการก่อตั้งและขยายองค์กรมวลชนปฏิวัติอื่นๆให้มีบทบาทแท้จริง เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชนส่วนต่างๆด้วยเพื่อดีงให้ประชาชนทุกส่วน เข้าร่วมการปฏิวัติให้มากที่สุด”⁵⁷⁶ อย่างไรก็ดี ความคาดหวังของธิดาที่ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนภายใน พคท. ไม่ได้เกิดขึ้น แม้ส่วนใหญ่ต่างเห็นว่าเมื่อ พคท. จัดประชุมสมัชชาฯ ครั้งที่ 4 ในพ.ศ. 2525 พคท. จะกำหนดทิศทางใหม่ของการปฏิวัติไทย แต่อย่างไรก็ดีเมื่อกลุ่มแนวคิดใหม่เสนอให้ พคท. ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ยุทธวิธีในการต่อสู้ พวกเขากลับต้องผิดหวัง

⁵⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, 2.

⁵⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, 2-4.

เพราะข้อเสนอดังกล่าวไม่ได้รับการตอบสนองจากกลุ่มแนวคิดเก่าใน พคท. ที่ยังคงยึดกุมแนวคิดเดิมจากเมื่อ 30 ปีก่อนไว้อย่างเหนียวแน่น

ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2525 ธิดา ถาวรเศรษฐ์ เลขานุการ กป.ชป. ได้ประกาศ “คำแถลงในการยุบเลิก กป.ชป.” โดยเนื้อหาในคำแถลงสะท้อนถึงความผิดหวังในการที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างพรรคฝ่ายต่างๆขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดหวังจากการประชุมสมัชชาฯ ครั้งที่ 4 ซึ่งเป็นเหตุให้สมาชิกพรรคหลายคนลาออกจาก พคท. กลับไปใช้ชีวิตเช่นเดิม รวมทั้งธิดาเองก็ตัดสินใจถอนตัวจาก พคท. เช่นเดียวกัน ดังปรากฏเนื้อหาบางตอนในงานเขียนของเธอหลังจากผ่านไป เรื่อง “ปาแตก ความเป็นจริงของการประชุมสมัชชาฯ 4 พคท.” ความว่า

...เหตุการณ์ในขบวนการปฏิวัติหลังสมัชชา 4 ของ พคท. ได้แสดงให้เห็นว่าเราไม่อาจสถาปนาความร่วมมือของฝ่ายต่างๆได้อีกต่อไป พรรคการเมือง กลุ่มและบุคคลผู้รักชาติรักประชาธิปไตยรวมทั้งฝ่าย พคท. เอง และประธานของ กป.ชป. ทุกส่วนล้วนขอยุติความสัมพันธ์กับ พคท. ทั้งสิ้น

บัดนี้จึงถือวาระ ที่เราขอแถลงอย่างเป็นทางการว่า กป.ชป. จะได้ยุติบทบาทโดยสิ้นเชิงนับแต่บัดนี้เป็นต้นไป...⁵⁷⁷

กล่าวโดยสรุป ความพยายามผลักดันบทบาทของ กป.ชป. ให้มีบทบาทมากกว่าการเป็นองค์กรโฆษณาบังหน้าของ พคท. ไม่เป็นผลสำเร็จ เนื่องจาก พคท. เลี่ยงที่จะตอบรับหรือปฏิเสธข้อเสนอในทันทีแต่สงวนท่าทีที่จะเข้าร่วม โดยให้การสนับสนุนด้านกำลังใจ การไม่ยืนยันคำตอบให้ชัดเจนทำให้แนวร่วมใน กป.ชป. ไม่อาจอดทนรอได้ต่อไป พวกเขาต่างคาดหวังว่า กป.ชป. จะปรับโฉมการทำงานครั้งใหม่ที่จะสร้างผลสะท้อนให้แก่การปฏิวัติ แต่เมื่อ พคท. ทำให้ผิดหวังแนวร่วมส่วนใหญ่ใน กป.ชป. จึงเริ่มถอนตัวตั้งแต่นั้นปี 2524 นับตั้งแต่นั้นมาสถานะของ กป.ชป. ก็เหมือนจะสิ้นสภาพไป แม้ธิดา ถาวรเศรษฐ์ จะขึ้นมาทำหน้าที่เลขานุการ กป.ชป. แทนธีรยุทธ บุญมี แต่ก็เพียงยึดอายุของ กป.ชป. ไว้เท่านั้น เพราะในทางปฏิบัติไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนการทำงานใดๆ กป.ชป. ยังคงทำหน้าที่โฆษณาทางความคิดให้แก่ พคท. ความหวังในการสร้างขบวนการปฏิวัติใหม่

⁵⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, 20-21.

จากความร่วมมือของทุกพรรคฝ่ายค่อยๆ ราบรื่นลง จนกระทั่งเมื่อมีมติจากการประชุมสมัชชาฯ ครั้งที่ 4 จึงชี้ชัดว่าการดึงประชาชนทุกส่วนเข้าร่วมขบวนปฏิวัตินั้นไม่อาจเกิดขึ้นได้

3. ปัญหาที่นำไปสู่การแยกตัวของแนวร่วม

สถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการเคลื่อนไหวของ พคท. การรัฐประหารโดยคณะปฏิวัติในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีได้หันมาใช้นโยบายผ่อนคลายทางการเมืองระหว่างประเทศมากขึ้นโดยการเป็นพันธมิตรกับจีน ทำให้จีนหยุดสนับสนุนการปฏิวัติในไทยในเรื่องการเมือง อาวุธ และการส่งปิด สปท. ที่ออกอากาศในจีน เนื่องจากการออกอากาศของสถานีมีเนื้อหามุ่งโจมตีการทำงานของรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ดังนั้นรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์จึงทำข้อตกลงกับจีนในการปิด สปท.⁵⁷⁸ การยุติความช่วยเหลือและการปิด สปท. ได้ส่งผลกระทบต่อ พคท. เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อขวัญกำลังใจที่จีนปรับเปลี่ยนท่าทีเป็นมิตรกับรัฐบาลไทย ซึ่งเป็นศัตรูที่ พคท. ต่อต้านมาโดยตลอด รวมทั้งวิกฤติศรัทธาที่เกิดขึ้นทั่วไปภายในพรรคต่างรวมศูนย์ไปที่การวิพากษ์วิจารณ์ผู้นำ พคท. ระดับสูง การดำเนินยุทธศาสตร์ยุทธวิธีที่ผิดพลาด และ พคท. ไม่มีความเป็นอิสระอยู่ภายใต้อิทธิพลจีน

เพื่อเอาชนะ พคท. รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ยังได้ใช้การผ่อนปรนต่อขบวนการประชาชนและใช้นโยบายการเมืองนำการทหารในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ โดยมีการออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ต้องหาในเหตุการณ์ตุลาคม 2519 ยกเลิกข้อหาภัยสังคมและปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังใน พ.ศ. 2521 ยินยอมให้นักศึกษาทำกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัย ทำให้เกิดการฟั่นเฟองคึกกร สโมสรร และการบริหารงานของนักศึกษาขึ้นในมหาวิทยาลัยต่างๆ กิจกรรมของนักศึกษาจึงกลับมาคึกคักอีกครั้ง และรัฐบาลยังผ่อนปรนให้มีการเคลื่อนไหวของกรรมกร โดยยอมให้สหภาพแรงงานมีกิจกรรมได้⁵⁷⁹ สภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าวล้วนส่งผลเสียต่อ พคท. แนวร่วมเริ่มทยอยออกจากปากลับคืนสู่เมืองด้วยสาเหตุที่แตกต่างกัน แต่ปัจจัยหลักที่ผลักดันแนวร่วมให้คืนเมืองเกิดจากความขัดแย้ง

⁵⁷⁸ สรณ ขจรเดชกุล. “กำเนิดและจุดจบของสถานีเสียงวิทยุประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.)” 270.

⁵⁷⁹ สุราชัย ชัยประเสริฐ, สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย, (กรุงเทพฯ: พี.เพรส, 2551), 179.

ภายใน พคท. อันมาจากปัญหาารุมเร้าที่ พคท. ไม่สามารถแก้ไขได้ ทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่า “ป่าแตก” คือ ปรากฏการณ์ที่นักศึกษาปัญญาชนและบุคคลวงการต่างๆที่เข้าร่วมกับ พคท. ได้ทยอยออกจากป่า ในปลายปี 2522 เป็นต้นมา และเมื่อรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ประกาศคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 เรื่องนโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2523 ทำให้แนวร่วมตัดสินใจออกจากป่ากันมากขึ้น หลายคนยอมรับว่านโยบาย 66/23 เป็นเหตุผลสำคัญในการคืนเมือง เพราะรัฐบาลรับรองความปลอดภัยและไม่ตั้งข้อหาแก่ผู้ที่เข้ารายงานตัว

นอกจากปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและยุทธศาสตร์ยุทธวิธีการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับสังคมไทย สาเหตุที่ทำให้แนวร่วมคืนสู่เมืองยังเกี่ยวเนื่องกับปัญหาการจัดการแนวร่วมของ พคท. และปัญหาจากการทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วม แม้ พคท. ตระหนักถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในการสร้างแนวร่วม จึงพยายามเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการสร้างแนวร่วมให้แก่ผู้ปฏิบัติงานได้ศึกษา เพื่อทำความเข้าใจและนำไปใช้ในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น ดังที่ปรากฏเนื้อหาในเอกสาร “แง่คิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม” ในเวลาต่อมาการทำงานระหว่าง พคท. กับแนวร่วมได้เกิดปัญหาดังที่ได้คาดการณ์ไว้จริง ซึ่งปัญหาที่นำไปสู่การแยกตัวของแนวร่วมที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ปัญหาการจัดการและควบคุมแนวร่วม และปัญหาในการอยู่เหนือพันธมิตร ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้อธิบายให้เห็นถึงความคิดในการทำงานและจัดการแนวร่วมของ พคท. ที่ปรากฏในเอกสาร “แง่คิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม” และเปรียบเทียบการปฏิบัติที่เป็นจริงต่อแนวร่วม ดังต่อไปนี้

3.1 ปัญหาการจัดการและควบคุมแนวร่วม

การทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วมย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกิดขึ้นได้ ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและการต่อสู้กันที่สุดในที่สุด แต่ความขัดแย้งระหว่างพันธมิตรแตกต่างกับความขัดแย้งที่ พคท. มีต่อศัตรู คือ เป็นความขัดแย้งในหมู่ประชาชนด้วยกันเอง วิธีการแก้ไขความขัดแย้งจึงแตกต่างกับที่ปฏิบัติต่อศัตรู โดยใช้ “การวิจารณ์เป็นอาวุธ” ในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งเริ่มจากการปรึกษาหารือกันด้วยเหตุผล วิจารณ์และวิจารณ์ตนเอง เพื่อเป้าหมายแห่งความสามัคคีในพันธมิตรที่แน่นแฟ้นของ พคท. ซึ่งเอกสาร “แง่คิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม” เสนอวิธีดังกล่าวว่า

...การรับฟังคำวิจารณ์มีแต่จะช่วยให้เราเรียนรู้ปัญหาจากแง่มุมที่ต่างกัน ทำให้การรับรู้ของเรายิ่งรอบด้านยิ่งสมบูรณ์ วิจารณ์ก็ยอมรับ ไม่ถูกก็ชี้แจง ผ่านการวิจารณ์และวิจารณ์ตนเอง ความเข้าใจซึ่งกันและกันก็ยิ่งลึกซึ้งยิ่งถูกต้อง ความเป็นเอกภาพก็ยิ่งมั่นคง ความสามัคคีก็ยิ่งกระชับ ด้วยความเข้าใจเช่นนี้ชาวคอมมิวนิสต์จึงมีความมั่นใจที่จะรับฟังคำวิจารณ์ของพันธมิตร ส่งเสริมให้ใช้อาวุธแห่งการวิจารณ์ภายในแนวร่วม แต่คัดค้านการวิจารณ์ด้วยอาวุธ ไม่ว่าจะฝ่ายใดจะกระทำต่อฝ่ายใด เพราะวิธีการนี้เหมาะสมที่จะใช้กับศัตรูเท่านั้น ไม่สมควรที่จะใช้กับผู้เป็นมิตร...⁵⁸⁰

ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าเอกสารข้างต้นคงได้รับการเผยแพร่ทั่วไปในขบวนการปฏิวัติเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้ศึกษานำทฤษฎีไปปรับใช้กับความเป็นจริง แต่ในทางปฏิบัติกลับปรากฏว่า พคท. ไม่ได้ยึดมั่นในหลักการและทฤษฎีการสร้างแนวร่วม ทั้งในผู้นำระดับสูงและผู้ปฏิบัติงานทั่วไปของพรรค ดังปรากฏปัญหาระหว่าง พคท. กับแนวร่วมซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า พคท. ไม่ได้ยึดมั่นในหลักการแนวร่วมอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในภาพรวมการมีแนวร่วมจำนวนมากดูจะเป็นผลดีแก่ พคท. เพราะการฉีกกำลังกันทำให้ขบวนการปฏิวัติมีเอกภาพและความแข็งแกร่ง แต่แนวร่วมเหล่านั้นมีความหลากหลายและ พคท. ก็ไม่พร้อมที่จะรับมือกับแนวร่วมที่เข้ามาใหม่ โดยเฉพาะแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนซึ่ง พคท. จัดวางที่ทางให้พวกเขาอย่างไม่เหมาะสมนัก ดังที่ธง แจ่มศรี ได้ให้สัมภาษณ์ในหลายปีต่อมาว่าเป็นเพราะ พคท. “ตามไม่ทันสถานการณ์” และ “ไม่รู้จักแปรสภาพที่ถูกกระทำให้เป็นฝ่ายกระทำ” จึงจัดการกับการเข้าป่าของนักศึกษาปัญญาชนไม่สอดคล้องกับบทบาทที่ควรจะเป็น ซึ่งธงได้กล่าวไว้ว่า

...ตอนหลังพวกเรามาสลับบทเรียนว่าความจริงช่วงหลัง 6 ตุลาแล้ว เรามีเงื่อนไขดีคือนำจัดอบรมนักศึกษาจำนวนหนึ่งแล้วรีบส่งกลับไปให้เขาปฏิบัติหน้าที่ในเมือง ซึ่งเป็นสนามรบที่แท้จริง เป็นแหล่งที่เหมาะสมกับนักศึกษาปัญญาชน ไม่ใช่อยู่ป่าเขา นักศึกษาอยู่ป่าเขาจะไปช่วยแบกหาม ขุดดินอะไรส่วนแต่ไม่สันตติ์ จริงอยู่ในแง่ฝึกฝนช่วงระยะสั้นคืออยู่ แต่เรียกร้องให้ปัญญาชนมาทำ

⁵⁸⁰ "แง่คิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม," 5.

อย่างนั้นมันไม่คุ้ม ไม่สมบทบาท เพราะฉะนั้นในแง่นี้สหายเราส่วนหนึ่งก็มีความคิดเห็นอย่างนี้ ในแง่ใจที่รัฐบาลเกรียงศักดิ์เรียกร้องคืนสู่เหย้า พวกเราก็เห็นว่าน่าจะให้นักศึกษาริบลงจากเขา และขณะเดียวกันเราก็แปรสภาพที่ถูกกระทำให้เป็นฝ่ายกระทำ คือแปรสนามรบในเมืองให้เป็นอีกแห่งหนึ่ง ถ้าอย่างนี้แล้วสถานการณ์จะเป็นรุกรานกระทำต่อรัฐบาลได้บ้าง แต่พวกเราความคิดนี้ยังไม่เป็นเอกภาพ บางคนเห็นว่าเขา (นักศึกษา) เพิ่งถูกเข่นฆ่า เลือดเกรอะกรังไม่ทันแห้งดี จะส่งให้เขาไปตายอีกหรือยัง? มีความคิดทำนองนี้ก็ปล่อยไปตามสภาพ ถ้าพูดตามความเข้าใจในขณะนี้ ก็พูดได้ว่าการนำของเราตามไม่ทันสถานการณ์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความคิดอยู่ในสถานะที่ตายด้าน ไม่รู้จักแปรสถานการณ์ที่ถูกกระทำให้เป็นฝ่ายกระทำขึ้นบ้าง...⁵⁸¹

คำกล่าวของธง แจ่มศรีข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า พคท. ไม่มีวิธีจัดการแนวร่วมที่ดีและเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแนวร่วมแต่ละกลุ่ม เพราะเมื่อ พคท. กับแนวร่วมอยู่ร่วมกันไประยะหนึ่ง แนวร่วมก็เริ่มปฏิเสธและต่อต้าน พคท. แม้ พคท. จะพยายามควบคุมและจัดการแนวร่วมโดยสร้างเบ้าหลอม “การตัดแปลงตนเอง” ให้แนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนเปลี่ยนตัวเองเป็นชนชั้นกรรมาชีพ แต่ท้ายที่สุดเบ้าหลอมนั้นก็ไม่สามารถรับกับลักษณะที่แท้จริงของแนวร่วม อีกทั้งการจัดการแนวร่วมของ พคท. เกี่ยวพันกับชีวิตความเป็นอยู่ ความรู้สึกนึกคิด และการทำงานของแนวร่วมโดยตรง ปัญหาการจัดการแนวร่วมของ พคท. จึงเร่งความขัดแย้งที่มีอยู่ให้ขยายตัวและลุกลามในขบวนการปฏิวัติ หลักการและแนวทางต่างๆ ของ พคท. ที่แนวร่วมเคยยอมรับกลับกลายเป็นสิ่งที่รับไม่ได้อีกต่อไป แนวร่วมเริ่มเคลื่อนไหวปฏิเสธการควบคุมของ พคท. ปราบปรามการณ์นี้จะเห็นได้ชัดเจนในแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนที่ปฏิเสธคำสั่งของพรรคหรือจัดตั้ง บางคนมีความคิดปฏิเสธแนวทางของพรรค ขณะที่บางคนแสดงออกโดยเพิกเฉยต่อการทำงาน ละทิ้งระเบียบวินัยของพรรคใช้ชีวิตอย่างเสรีเพราะความผิหวังและเบื่อหน่ายต่อ พคท. ซึ่งในกรณีนี้ จิระนันท์ พิตรปรีชา เป็นผู้หนึ่งที่ได้อาศัยทอดความรู้สึกเบื่อหน่ายจากการที่ พคท. ใช้ความคิดเหมาเจ็ดตุ้มในการอธิบายทุกเรื่อง

⁵⁸¹ วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. “ธง แจ่มศรีเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย,” 86.

ไม่ว่าในยามวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน หรืออบรมโลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ ปรับปรุงท่วงทำนองให้เป็นแบบชนชั้นกรรมาชีพ ดังที่เธอได้เล่าความรู้สึกในครั้งนั้นความว่า

...แปลกที่ฉันหัน ไปปลื้มปิติกับชีวิตพื้นๆแบบนี้ แทนการใส่ใจซาบซึ้งกับคำชี้แนะของจัดตั้ง ทั้ๆที่จุดหมายสูงสุดของการมาใช้ชีวิตที่นี้ก็เพื่อเตรียมตนเองเป็นนักปฏิวัติในสงครามประชาชน มันอาจเป็นเพราะเราอยู่ห่างไกลแนวรบที่เป็นจริง ทั้งขบวนการนักศึกษาประชาชนในเมืองและเขตฐานที่มั่นแนวหน้า จนทฤษฎีหรือแนวทางต่างๆที่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนแห่งนี้ดูจะเลือนลอยเป็นนามธรรมเกินไป แต่ที่แน่ๆพวกเราส่วนหนึ่งเริ่มรู้สึกเบื่อระอากับสูตรสำเร็จของ “ความคิดเหมาเจ๋อตุง” ที่ถูกนำมาใช้ทุกเรื่องราว...⁵⁸²

อีกกรณีตัวอย่างหนึ่ง ในช่วงที่แนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนเขตงานเขตก จังหวัดสุราษฎร์ธานีพากันตะวันตกของภูบรรทัดเริ่มมีอาการ “เสียคิด” คือมีปัญหาความคิดแบบรวมหมู่ พวกเขาจับกลุ่มพูดคุยแล้วนั่งร้องเพลง “ปัญญาชนจี๋แย” ร้องให้กันกระจองอแง จนทำให้เพลง “ปัญญาชนจี๋แย” ถูกสั่งเป็นเพลงต้องห้ามขึ้นมา และแม้เพลงนี้ไม่ได้ออกวิทยุ สปท. ก็ยังแพร่หลายจากภาคใต้ไปถึงภาคเหนือ มีวงดนตรีทางฐานที่มั่นภูหินร่องกล้า พยายามจะอัดเพลงนี้ส่ง สปท. แต่ก็ถูกวิพากษ์เสียตั้งแต่อัดไม่เสร็จว่าไม่ค่อยจะมีลักษณะปฏิวัติ เป็นอารมณ์โรแมนติกของชนชั้นนายทุนน้อย เพลงนี้จึงไม่มีโอกาสได้ส่งไปออกอากาศ ซึ่ง วิรุพจน์ ลือประสิทธิ์กุล ผู้แต่งเพลงเผยว่า “แต่งไปตามความรู้สึกปกติ ไม่ได้มีปัญหามากมายอะไร” ตามความรู้สึกของเด็กชาวกุรงที่ไม่เคยใช้ชีวิตในป่า เฝ้ายความยากลำบาก ต้องห่างไกลบ้านญาติพี่น้อง ย่อมเป็นธรรมดาที่จะเกิดความรู้สึกเหงาคิดถึงบ้าน แต่ที่สุดเขาก็ยังอยากร่วมต่อสู้ในป่าเขากับสหายต่อไป⁵⁸³ อย่างไรก็ตามที่น่าสังเกตว่า แม้เพลง “ปัญญาชนจี๋แย” จะเป็นเพลงต้องห้ามแต่กลับได้รับความนิยมจนแพร่หลายจากเขตงานในภาคใต้ไปยังภาคเหนือ และยังมีผู้พยายามเผยแพร่ต่อโดยการวางแผนอัดเพลงเพื่อส่ง สปท. การที่เพลง “ปัญญาชนจี๋แย” ได้รับความนิยมมากขนาดนี้ สะท้อนความรู้สึกของแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน

⁵⁸² จิระนันท์ พิตรปรีชา. อีกหนึ่งฟางฝันบนที่กกรรมทางของชีวิต, 141.

⁵⁸³ วัฒน์ วรรณขางกูร บรรณาธิการ. สายลมเปลี่ยนทิศ...แต่ดวงจิตมิได้เปลี่ยนเลย : ผลึกแห่งชีวิตและเสียงเพลงปฏิวัติไทย, 327-328.

ในช่วงนั้นได้อย่างชัดเจน อีกทั้งการร้องและฟังเพลง “ปัญญาชนจี๋แย” ที่มีเนื้อเพลงตรงกับความเป็นจริงของชีวิต ได้กลายเป็นการระบายภาวะความยากลำบากทางร่างกายและจิตใจที่แนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนกำลังประสบ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นการตอกย้ำปัญหาความคิด ซึ่งจะทำให้รู้สึกผิดหวังและหมดศรัทธาต่อ พทท. มากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อ พทท. จัดการสั่งให้เพลง “ปัญญาชนจี๋แย” เป็นเพลงต้องห้ามขึ้นมา

ในช่วงที่ สปท. ต้องยุติออกอากาศตั้งแต่กลางปี 2522 สหายไม่สามารถติดตามข่าวสารและเสียงเพลงได้เช่นเดิม บรรยากาศในป่าที่เงียบเหงาทำให้เหล่าสหายพากันไปฟังวิทยุของศัตรู แม้การฟังวิทยุสถานีอื่นจะเป็นข้อห้ามหนึ่งของ พทท. แต่ในช่วงที่กระแสปฏิวัติกำลังตกต่ำ ความสับสนและความขัดแย้งเกิดขึ้นโดยทั่วไป จัดตั้งก็ไม่อาจสั่งห้ามการฟังวิทยุของสหายได้ พวกเขาต่างหันไปฟังเพลงลูกทุ่งที่มีเนื้อหาตรงกับความรู้สึกนึกคิด ทำให้เหล่าสหายผ่อนคลายและยื่นหยัดต่อการทำงานต่อไป หากเป็นช่วงที่การปฏิวัติยังอยู่ในกระแสสูงและขวัญกำลังใจของทุกคนยังคงฮึกเหิม การฟังวิทยุของศัตรูหรือเพลงลูกทุ่งที่ไม่มีลักษณะปฏิวัติคงไม่อาจเกิดขึ้นได้ และสหายอาจอุกวิจรรย์ว่าไม่สามารถตัดแปลงตนเองได้ แต่ในสภาพที่เกิดความสับสนปั่นป่วนในขบวนการปฏิวัติ จัดตั้งไม่สามารถควบคุมให้ทุกคนยอมปฏิบัติตามวินัยพรรคได้ดังเดิม การปล่อยเลยตามเลยจึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุดใน การไม่ขยายความขัดแย้ง จากการบอกเล่าของแคน สาริกา พวกเขาเผชิญสภาพนี้ในพ.ศ. 2524 ระหว่างที่รอคอยการประชุมสมัชชาพรรคฯ ครั้งที่ 4 จนกระทั่งตัดสินใจมอบตัวในปลายปี 2525 ซึ่งเขาได้บรรยายไว้ว่า

...เมื่อไรเสียงเพลงจาก สปท. สหายทั้งหลายก็เริ่มหันไปฟังเสียงเพลงลูกทุ่งจากคลื่น เอเอ็ม. โดยเฉพาะสถานีวิทยุเคลื่อนที่ ของหน่วยปฏิบัติการจิตวิทยา ที่ตั้งฐานอยู่ใกล้เขตงานภูสระฯ เป็นคลื่นยอดฮิตของสหาย

เพลงของ “พี่เป้า” สายัณห์ สัญญา คือ “อยู่กับความผิดหวัง”, “การทรมานคือการรอคอย” และ “อกหักซ้ำสอง” กลายเป็นเพลงยอดนิยมที่ร้องกันเกร่อ จน

สหายนำไม่อาจตัดทานได้ เพราะไม่สามารถหาสิ่งใดมาเยียวยาหัวใจที่หดหู่และ
สิ้นหวังของพวกเขาในยามนี้ได้...⁵⁸⁴

นอกจากนี้ความผิดหวังต่อ พทท. ทำให้แนวร่วมบางคนหมดสิ้นศรัทธาถึงขั้นจบชีวิตตัวเอง
เพราะไม่เห็นด้วยกับแนวทางบางประการของพรรค ดังปรากฏในกรณีของสหายน้อย นักศึกษาหัว
ก้าวหน้าที่ตัดสินใจเข้าป่าร่วมกับ พทท. ตั้งแต่พ.ศ. 2517 เขาได้รับจัดตั้งเป็นทหารประจำถิ่นใน
หน่วยทหารเขตสิงห์บุรี 333 ภูพาน ซึ่งเขาได้รับการยกย่องว่าเป็นนักศึกษาปัญญาชนที่ดัดแปลง
ตนเองประสานเข้ากับกรรมกรชาวนาได้ดี เป็นที่รักของสหายร่วมรบและสหายนำในเขตงาน⁵⁸⁵ ไม่มี
ใครคาดคิดว่าจะเกิดเหตุร้ายกับสหายน้อย เมื่อสหายน้อยยิงตัวตายในคืนหนึ่งของเดือนสิงหาคม
พ.ศ. 2522 ในขณะที่สหายคนอื่นๆกำลังฉลองงาน 7 สิงหาคม สหายน้อยได้ทิ้งจดหมายบ่งบอกการตาย
ประท้วงแนวทางพรรค การตายของสหายน้อยทำให้นักศึกษาในเขตภูพานพากันสะเทือนใจ
ขณะเดียวกันก็งงงวยสงสัยในเรื่องแนวทางต่างๆของพรรค⁵⁸⁶ สหายคน ดาวตก ได้ตั้งข้อสังเกตถึงการ
เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสหายน้อย หลังกลับจากการศึกษาโรงเรียนการเมืองการทหารในลาว ซึ่ง
เขาได้เล่าว่า

...คิดว่ามีปัญหาในช่วงนั้น จัดตั้งมาคุยกับผม บอกว่าคนนี้มีปัญหาเรื่อง
โรคประสาท ผมพยายามให้เขาทำดนตรีกับผม (วง ๖๖) เขาก็เอาเพลงมาให้เป็น
บีกเลย แต่ไม่มีเวลาทำเพลง เพราะงานมันเยอะ เขาก็กลับไปเป็นทหารท้องถิ่นอีก
จนผมได้ข่าวเขายิงตัวตาย ผมว่าเขามีปัญหาตอนอยู่ลาว เขาเล่าเรื่องทางโลก
คอมมิวนิสต์มันเริ่มแตกออกเป็นสองฝ่าย คือแนวทางจีนกับแนวทางรัสเซีย แล้ว
ยังมีแนวทางเวียดนาม เวียดนามก็ตีกัมพูชา กัมพูชาก็ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กันเองเขาอาจ
สับสนในแนวทางคอมมิวนิสต์ที่แท้จริง เขามาชี้แจงให้ผมฟังหลายอย่าง เขาเป็น
คนฉลาดมาก บางทีมุมมองของเราอาจไม่เข้าใจ อาจเป็นเพราะผิดหวังในลัทธิ

⁵⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, 466.

⁵⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, 684.

⁵⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, 505.

หรืออาจไปได้ข้อมูลใหม่ตอนไปเรียนลาว พี่น้องลาวอาจให้ข้อมูลใหม่กับเขา จน
เขาตัดสินใจยิงตัวตาย...⁵⁸⁷

แม้ไม่อาจทราบสาเหตุการยิงตัวตายของสหายน้อยอย่างแน่ชัดก็ตาม แต่การแสดงออกของ
สหายน้อยที่ปฏิเสธ พทท. แตกต่างกับคนอื่นๆซึ่งเลือกออกจากป่าคืนเมือง ได้สะท้อนให้เห็นความ
ผิดหวังต่อ พทท. อย่างรุนแรง เพราะสหายน้อยถึงขั้นแลกเปลี่ยนชีวิตของตนเองเพื่อประท้วงต่อ พทท. การ
ฆ่าตัวตายจึงเป็นทางออกอีกอย่างหนึ่งในการปฏิเสธพรรค และยังเป็นสะท้อนให้เห็นว่า พทท.
ล้มเหลวในการจัดการแนวร่วมของพวกเขาอย่างสิ้นเชิง อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่าง
พทท. กับแนวร่วมมีหลายระดับ แต่ส่วนใหญ่มักจะรับรู้ความขัดแย้งระหว่าง พทท. กับแนวร่วม
นักศึกษาปัญญาชน เนื่องจากปรากฏหลักฐานความขัดแย้งจากการเผยแพร่งานเขียนของนักศึกษา
ปัญญาชนภายหลังที่ออกจากขบวนการปฏิวัติ แต่ในส่วนแนวร่วมชาวนาและชนชาติส่วนน้อยผู้ซึ่งถูก
มองว่ายอมรับต่อการนำของ พทท. ในลักษณะที่ “เชื่อพรรค เชื่อจัดตั้ง” ไม่ตั้งคำถามใดๆต่อการนำ
ของ พทท. แต่โดยข้อเท็จจริงก็ไม่ได้เป็นเช่นนั้นเสียทีเดียว เพราะเมื่อแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน
เริ่มวิพากษ์วิจารณ์การนำของ พทท. แนวร่วมกลุ่มนี้ก็จับตาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิด พวกเขา
เองก็มีคำถามเกิดขึ้นในใจเช่นเดียวกัน เพียงแต่พวกเขามีคำถามที่แตกต่างจากแนวร่วมนักศึกษา
ปัญญาชน

อย่างไรก็ดีการปฏิเสธพรรคที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดขึ้นแค่เฉพาะในกลุ่มแนวร่วมนักศึกษา
ปัญญาชนเท่านั้น แต่แนวร่วมชนชาติส่วนน้อยอย่างชาวม้งก็เกิดคำถามต่อการนำของ พทท.
เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการตั้งคำถามต่อการนำของ พทท. ที่ไม่ได้พาชาวม้งไปยังสังคมที่ผาสุกดังที่
พรรคเคยโฆษณาชวนเชื่อไว้ ซึ่ง จันทนา ฟองทะเล เล่าว่าเธอได้รับรู้ปัญหาทหารชาวม้งที่ตัดสินใจ
ลาออกจากการเป็นทหารกลับไปใช้ชีวิตดั้งเดิม โดยความขัดแย้งเริ่มเกิดขึ้นภายหลังแนวร่วม
นักศึกษาปัญญาชนเข้าร่วมกับหน่วยศิลป์เดิม (หน่วยงานด้านศิลปวัฒนธรรม อยู่ในฝายน้าตาลและ
หลวงน้ำทา ประเทศลาว) ในพ.ศ. 2520 ทหารชาวม้งรู้สึกว่าการปฏิบัติต่อชาวม้งราวกับพลเมือง
ชั้นสองและกำลังจะหมดคุณค่าในสายตาของพรรค เมื่อขบวนหลวงน้ำทาอพยพเข้าเขตไทย เขาจึง
ตัดสินใจลาออกจากกองทหารและเริ่มวิพากษ์วิจารณ์การนำของฝ่ายนำในฐานะที่มันพะเยาหลาย

⁵⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, 685.

กรณี เช่น ความอึดอัดขัดสนของประชาชน ความไม่สะดวกในเรื่องค้าขายชายฐานที่มั่นที่ขึ้นกับการจัดการของส่วนกลาง กระทั่งเขาเข้ามานำชาวบ้านค้าขายกับชาวเย้าโดยตรงด้วยการจัดตั้งกำลังคุ้มกันของตนเอง จุดที่ทำให้เขากลับคืนสู่ความเป็นคนมั่งสมบุญนั้นก็คือ กรณีการสังหารคนมั่ง 4 คนที่ชายฐานที่มั่นในข้อหาสพายสายลับ เขายืนยันว่าเป็นการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ไม่มีการสอบสวนอย่างจริงจัง และองค์การนำที่ผาจิอันเป็นแผ่นดินของชาวมั่ง แต่ไม่มีคนมั่งเป็นฝ่ายนำแม้แต่คนเดียว⁵⁸⁸ การลาออกของทหารชาวมั่งดังกล่าวเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นการปฏิเสธการนำของพลท. ที่มีได้บรรเทาความทุกข์ยากให้แก่พี่น้องชาวมั่ง อีกทั้งการที่ พลท. หันไปต้อนรับแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนทำให้ชาวมั่งรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจจนรู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียม แนวร่วมชาวมั่งจึงละทิ้ง พลท. เพราะไม่อาจทนต่อสถานการณ์ที่ยากลำบากและไร้ซึ่งความหวังต่อไปได้

จากความผิดหวังในการรอคอยผลสำเร็จของการปฏิวัติที่มีอาจมาถึง คำถามต่อตนเองว่าชีวิตในอนาคตจะเป็นอย่างไรต่อไป คงทำให้แนวร่วมชาวนาและชนชาติส่วนน้อยเกิดปัญหาความคิด เช่นเดียวกันแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน อย่งไรก็ดี แม้ไม่ปรากฏหลักฐานของแนวร่วมชาวนาที่ยืนยันข้อสังเกตดังกล่าว เนื่องจากงานเขียนที่เล่าถึงแนวร่วมชาวนามีจำนวนไม่มากนัก และส่วนใหญ่ก็เล่าจากมุมมองของคนอื่น แต่ผู้ศึกษาก็พอสันนิษฐานได้ว่า ในบรรยากาศสับสนทางความคิด ความขัดแย้งระหว่าง พลท. กับแนวร่วมคงเกิดขึ้นในหมู่แนวร่วมชาวนาด้วยเช่นกัน เนื่องจากชาวนาหลายคนเข้าร่วมกับ พลท. เวลาหลายปี หลายคนทั้งบ้านและที่ทำกิน บ้างก็เข้าร่วมทั้งครอบครัว ชีวิตในป่าและสถานะในขบวนปฏิวัติไม่ได้สร้างทรัพย์สินเงินทองให้พวกเขาไปใช้ตั้งต้นชีวิตใหม่ หน้าซ้าการเป็นคนป่าอาจส่งผลร้ายต่อการออกไปใช้ชีวิต ด้วยภาพลักษณ์คอมมิวนิสต์ในความรู้ของสังคม และการต้องอยู่กับความรู้สึกพ่ายแพ้สิ้นหวังจากการปฏิวัติ จึงอาจทำให้แนวร่วมชาวนามีปัญหาความคิดเช่นเดียวกับแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนได้

3.2 ปัญหาในการอยู่เหนือพันธมิตร

ความร่วมมือระหว่างแนวร่วมกับ พลท. ย่อมนำไปสู่คำถามว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะขึ้นมามีบทบาทนำเหนือความเป็นพันธมิตรร่วมกันหรือไม่ พลท. ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะความกังวลของแนวร่วมที่เข้ามาเป็นพันธมิตรกับ พลท. ซึ่งแนวร่วมอาจติดความคิด

⁵⁸⁸ จันทนา ฟองทะเล. จากคอยยาวถึงภูผาจิ, 169.

ต่อภาพลักษณ์ “การวางอำนาจ” ของชนชั้นปกครอง จึงอาจเปรียบเทียบกับพรรคการเมืองของชนชั้นกรรมาชีพที่นำโดย พคท. ว่าอาจวางตัวเหมือนชนชั้นปกครองได้ ดังความตอนหนึ่งที่ปรากฏในเอกสาร “แง่คิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม” ความว่า

...ความเป็นห่วงที่ว่าพรรคการเมืองชนชั้นกรรมาชีพจะวางตัวอยู่เหนือพันธมิตร หรือเอาพันธมิตรมาหลอกลวงใช้ให้แวนแต่ชื่อแต่ไม่ให้อำนาจ หรือกระทั่งหวังว่าพรรคการเมืองชนชั้นกรรมาชีพจะวางอำนาจข่มเหงพันธมิตรหรือไม่นั้น ย่อมมีขึ้นได้ในหมู่พันธมิตรของพรรคการเมืองชนชั้นกรรมาชีพ และก็เป็นแง่หนึ่งที่ชนชั้นปกครองปฏิบัติมาใช้ขู่เหยียดสลายขบวนการแนวร่วมของเรา เพราะว่าในสังคมชนชั้น เรื่องประเทศใหญ่รังแกประเทศเล็ก ชนชาติส่วนใหญ่ถูกเหยียดข่มเหงชนชาติส่วนน้อย ชนชั้นบูร์จัววาทิชั้นชั้นถูกบูร์จัววาทิชั้นชั้นใหญ่กินทุนกลางและทุนเล็ก พรรคใหญ่วางอำนาจกับพรรคเล็ก ฯลฯ เป็นเรื่องที่เราเห็นกันอยู่ตำตา ยิ่งการเล่นเล่ห์เพทุบาย ทฤษฎีหักหลัง สับปลับ หลอกลวง กลับกลอก ซึ่งดีซึ่งเด่น เอารัดเอาเปรียบ เป็นเรื่องปกติวิสัยในวงการการเมืองของชนชั้นบูร์จัววาทิชั้นชั้น บรรดานักการเมืองรักชาติรักประชาธิปไตยโดนมาจนเจ็ดแล้ว ก็ว่าได้...⁵⁸⁹

เมื่อ พคท. ยืนหยัดตนเองในฐานะ “พรรคการเมืองของชนชั้นกรรมาชีพ” จึงกล่าวว่า พคท. ไม่มีเหตุผลที่จะตั้งตัวอยู่เหนือพันธมิตร เนื่องจากสาเหตุสองประการ ประการแรก พรรคกรรมาชีพเองก็เป็นชนชั้นที่ถูกบูร์จัววาทิชั้นชั้นวางอำนาจ จุดหมายปลายทางของพรรคการเมืองชนชั้นกรรมาชีพคือ สังคมที่ไม่มีการกดขี่ ที่เสมอภาคโดยแท้จริง และประการที่สอง พรรคการเมืองชนชั้นกรรมาชีพถือว่ามวลชนคือวีรชนการปฏิวัติ จึงต้องใช้พลังทุกชนชั้นเพื่องานปฏิวัติรวมถึงการสร้างสรรค์สังคมใหม่ในอนาคต⁵⁹⁰

อย่างไรก็ตาม แม้ พคท. ได้วางหลักการการทำงานร่วมกับแนวร่วมโดยยึดถือความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ในทางปฏิบัติ พคท. กลับครอบงำและมีอิทธิพลเหนือแนวร่วม ซึ่ง

⁵⁸⁹ "แง่คิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม," 5.

⁵⁹⁰ เรื่องเดียวกัน.

ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในแนวร่วมพื้นฐานซึ่งเป็นสิ่งที่พอเข้าใจได้ เนื่องจากแนวร่วมพื้นฐานโดยส่วนใหญ่ยอมรับการนำของ พท. เพราะเชื่อมั่นในทางแนวของพรรคและต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ แต่การครอบงำลักษณะดังกล่าวกลับปรากฏให้เห็นในการทำงานร่วมกับแนวร่วมชั้นสูงอย่าง กป.ชป. เช่นเดียวกัน ซึ่ง “กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป” ได้วิเคราะห์ว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง พท. กับแนวร่วมไม่มีความเท่าเทียม พท. จะทำหน้าที่ชี้แนะ (ในบางระดับอาจถึงขั้นครอบงำ) มากกว่าที่จะเป็นองค์กรที่มีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ในแง่การรับรู้ของประชาชนทั่วไป ไม่ว่าจะ เป็น พสท. สนท. หรือแม้แต่ กป.ชป. องค์กรเหล่านี้ต่างมีฐานะเป็นเพียงองค์กรบังหน้าของ พท. เท่านั้น หากได้มีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานของตนแต่อย่างใด⁵⁹¹ ในทำนองเดียวกัน ธิดา ถาวรเศรษฐ์ ได้มองปัญหาแนวร่วมที่นำไปสู่การล่มสลายของขบวนการปฏิวัติไว้ 4 ประการ ได้แก่ ประการแรก การยึดติดความคิดเหมาเจ็ดตุ่งทำให้ไม่พยายามคิดค้นทฤษฎีใหม่ ประการที่สอง โครงสร้างการนำของพรรคทำให้ผู้มีความคิดก้าวหน้าภายในพรรค ประการที่สาม พท. นำแนวร่วมไปผนวกกับ พท. เหลือแค่ตัวบุคคลซึ่งใช้เป็นสัญลักษณ์ในการไปโฆษณา ประการสุดท้าย พท. ไม่มีความเข้าใจต่องานแนวร่วมอย่างแท้จริง⁵⁹²

จากทัศนะของธิดาดังกล่าวข้างต้น ทำให้มองเห็นว่าปัญหาหลักในการทำงานกับแนวร่วมคือ พท. ไม่มีความเข้าใจต่องานแนวร่วม ซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์และการจัดวางรูปแบบการทำงานร่วมกัน ซึ่ง ธิดา ยังได้กล่าวอีกว่า “พท. ไม่ได้ต้องการแนวร่วมแห่งขบวนการปฏิวัติและ พท. ไม่เข้าใจแม้แต่ความหมายของแนวร่วม” ทั้งนี้เธออธิบายจากประสบการณ์ในการทำงานแนวร่วมกับ พท. ส่วนต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นทั้งความคิดขององค์กรนำชุดเก่าและใหม่หลังสมัชชาฯ 4 รวมทั้งความคิดผู้ปฏิบัติงานของ พท. เธอเล่าว่าในทัศนะของผู้ปฏิบัติงานของ พท. ถือว่า แนวร่วมก็คือ บุคคล ไม่ได้มองแนวร่วมในแง่การจัดตั้งองค์กรแห่งความร่วมมือที่เปิดให้ฝ่ายต่างๆ เข้าร่วมอย่างเป็นอิสระ เคารพซึ่งกันและกัน ด้วยพื้นฐานความคิดดังกล่าว การทำงานแนวร่วมจึงประสบปัญหา ธิดา ได้กล่าวถึงความขัดแย้งรุนแรงระหว่างเธอกับ พท. ในการทำงานแนวร่วม ซึ่งเธอไม่เห็นด้วยต่อวิธีการดังกล่าว ความว่า

⁵⁹¹ กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป. วิกฤตการณ์ของฝ่ายก้าวหน้าไทย, 42-43.

⁵⁹² ธิดา ถาวรเศรษฐ์, และหวง โตจิราการ. ป่าแตก ความเป็นจริงของการประชุมสมัชชาฯ 4 พท., 6-11.

...ความขัดแย้งรุนแรงกับผู้เขียนอันหนึ่งก็คือการปฏิบัติกรงานแนวร่วม
ขอให้ทำเฉพาะชนชั้นสูง พทท. ไม่นินดีที่จะสนับสนุนการจัดตั้งองค์การมวลชน
ปฏิวัติอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งกรรมกร ชาวนา อัน พทท. ถือเป็นชนชั้น
พื้นฐานที่จะต้องอยู่ภายใต้การนำของ พทท. โดยสัมบูรณ์เท่านั้น...⁵⁹³

ด้วยเหตุนี้การทำงานแนวร่วมของ พทท. จึงเป็นการครอบงำแนวร่วมมากกว่าที่จะเป็น
พันธมิตรอย่างเท่าเทียม อันมาจากรากเหง้าทางความคิดที่ถือว่า “พรรคต้องนำทุกสิ่งทุกอย่างอย่าง
สัมบูรณ์” ทั้ง กป.ชป. พสท. พนส. และ สนท. ล้วนแต่ถูกผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ พทท. แม้
องค์กรเหล่านั้นจะมีภาระงานของตนเองแต่ไม่อาจรอดพ้นจากการแทรกแซงของ พทท. ที่ทำให้
องค์กรไม่สามารถรักษาความเป็นอิสระของตนเองดังเช่นตอนที่เคลื่อนไหวอยู่ในเมืองได้ นอกจากนี้
ธิดา ดาวเรศเรษฐ ยังกล่าวถึงการร่างนโยบายเกี่ยวกับการกำหนดท่าทีของ พทท. ต่อแนวร่วมในการ
ประชุมสมัชชาฯ 4 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า พทท. ไม่ได้ปรับเปลี่ยนความคิดต่อแนวร่วมในการสร้าง
ความร่วมมือที่เท่าเทียมและเสมอภาคต่อกัน ประเด็นปัญหาที่พบคือ พทท. ได้ปรับแก้นโยบายใน
การแสดงท่าทีต่อแนวร่วมจาก “เสมอภาค” ว่าเป็น “เท่าเทียมเสมอภาค” และท้ายที่สุดกรรมการเมืองได้
ปรับเป็น “เท่าที่ปรึกษา หรือกันอย่างเสมอภาค” ที่เป็นเช่นนั้นธิดามองว่าเพราะ “พวกเขากลัวคำว่า
“เสมอภาค” อย่างลนลาน” อีกประการหนึ่งคือ พทท. จะกำหนดท่าทีต่อการติดอาวุธของกองกำลัง
มวลชนปฏิวัติอื่นอย่างไร ปรากฏว่าคณะกรรมการบริหารกลางชุดใหม่ไม่กล้าระบับรับรองความ
ร่วมมือกับกองกำลังอาวุธปฏิวัติส่วนอื่น ทั้งที่ที่ปัญหาความร่วมมืออย่างเสมอภาคกันตลอดจนการ
ยอมรับร่วมมือกับกองกำลังอาวุธส่วนอื่น ล้วนเป็นข้อเรียกร้องอย่างแข็งขันให้บรรจุลงในนโยบาย
ชุดใหม่จากตัวแทนสมาชิกพรรคครึ่งหนึ่งของตัวแทนทั้งหมดในสมัชชาฯ 4 หรืออีกนัยหนึ่งจาก
สหยาอีสานทั้งหมดนั่นเอง⁵⁹⁴ และเมื่อพิจารณาประวัติการทำงานแนวร่วมของ พทท. ที่ผ่านมาซึ่ง
ประสบกับความล้มเหลวครั้งแล้วครั้งเล่า ธิดาจึงได้สรุปว่า “พทท. หลังยุคปฏิวัติวัฒนธรรมไม่มี
ทัศนะงานแนวร่วมอย่างสิ้นเชิง”⁵⁹⁵

⁵⁹³ เรื่องเดียวกัน, 15.

⁵⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, 11-12.

⁵⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, 14.

นอกจากนี้ พศท. ซึ่งร่วมอยู่ใน กป.ชป. ก็ได้เสนอ “ปัญหาแนวร่วม” ให้ พคท. พิจารณา โดยชี้ให้เห็นข้อบกพร่องเพื่อที่จะได้แก้ไขในการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้ปรากฏจดหมายจาก “ประพจน์” ถึง “สมาชิกกลุ่ม” อันหมายถึงสมาชิก พศท. ให้ทราบการคลี่คลายของปัญหาแนวร่วม สืบเนื่องจากคำตอบของอุดม ศิววรรณที่ตอบต่อข้อเสนอที่ธีรยุทธ บุญมีและชานี ศักดิเศรษฐ์ เสนอ ให้แก่ พคท. พิจารณา ต่อมาไขแสง สุกใส เสนอความเห็นต่อคำตอบของอุดมไปยัง พคท. แต่่น่าเสียดายที่ไม่ปรากฏเอกสารที่ไขแสงเสนอไปจึงไม่อาจทราบได้ว่าเนื้อหาจะมีอะไรบ้าง แต่หลังจากนั้น ศก. พคท. ได้ตอบข้อเสนอของไขแสงกลับมา ดังนั้นไขแสงจึงให้ดำเนินการจัดส่งเอกสารดังกล่าว ให้แก่ชานี ศักดิเศรษฐ์ และชัชวรัตน์ สุรวิชัย กรรมการ พศท. ที่อยู่ในประเทศไทยได้ทราบท่าทีของ พคท. ซึ่งเห็นว่าในครั้งนี้ “...เป็นท่าทีที่แจ่มชัดจาก ศก. เป็นครั้งแรกต่อปัญหาต่างๆที่ได้มีการตั้งคำถามและเสนอขึ้นไป คำตอบนี้ทำให้เห็นว่าทาง ศก. ได้ยอมรับข้อเสนอและแนวคิดใหม่ๆมากขึ้น” คำตอบที่ ศก. พคท. ตอบต่อข้อเสนอของ พศท. มีประเด็นสำคัญ ได้แก่ “ปัญหาลักษณะสังคมไทย” “ปัญหานโยบายเกี่ยวกับด้านการต่างประเทศ” “ปัญหาคนออกจากขบวน” “ปัญหางานในเมืองที่แล้วมา” “ปัญหาท่งทำนองและวิธีการทำงาน” และ “ปัญหาเกี่ยวกับการรักษาความลับ” ซึ่งในที่นี้ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาแนวร่วม เพื่อชี้ให้เห็นปัญหาในการทำงานร่วมกันดังนี้

ประเด็นแรก “ปัญหาท่งทำนองและวิธีการทำงาน” จากข้อเสนอของ พศท. สะท้อนให้เห็นว่าการทำงานร่วมกับ พคท. เป็นไปอย่างล่าช้าเนื่องจากระบบการทำงาน ทั้งนี้ พคท. ยอมรับว่ามีปัญหาแต่เกิดจากความบกพร่องของผู้ปฏิบัติงานมากกว่าที่ยอมรับว่าปัญหามาจากโครงสร้างการทำงานของพรรค เช่น “ติดท่งทำนองแบบจรรยา” “จิตใจรับผิดชอบไม่พอ” “ขาดการค้นคว้าและติดตามปัญหา” “ขาดท่งทำนองประชาธิปไตย” “ขาดการแลกเปลี่ยนทัศนะปรึกษาหารือในปัญหาต่างๆ” “การรับฟังความคิดเห็นต่อการทำงานต่างๆยังไม่พอ” ทั้งหมดนี้จึงทำให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่ทันต่อสถานการณ์ และอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ ข้อเสนอที่ พศท. ชี้ว่า “ต้องให้ทุกคนมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของงานปฏิวัติร่วมกัน ไม่ใช่เป็นแขก...” ซึ่ง พคท. เห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าวจึงจะใช้เป็น “ข้อเตือนใจและพยายามแก้ไขต่อไป”

ประเด็นที่สอง “ปัญหาเกี่ยวกับการรักษาความลับ” ปัญหานี้เชื่อมโยงกับวิธีการทำงานของ พทท. กับแนวร่วม เนื่องจาก พทท. เป็นพรรคการเมืองผิดกฎหมายในการจัดตั้งและการทำงาน บางอย่างจึงต้องรักษาความลับอย่างรัดกุม แต่ในทางปฏิบัติการรักษาความลับขัดกับหลักการเสมอภาคระหว่าง พทท. กับแนวร่วม เป็นเหตุให้ พทท. สงวนข้อมูลบางอย่างในการทำงานร่วมกัน ซึ่งสะท้อนถึงการมองแนวร่วมอย่างไม่เท่าเทียม และขาดความจริงใจที่จะร่วมมือกับแนวร่วม ทั้งนี้ พทท. ชี้แจงว่าปัญหาเกิดจากผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งพรรคจะให้การศึกษาให้มากขึ้น ซึ่งมีเนื้อหาบางตอน ปรากฏในเอกสาร “คำตอบของ สก. พทท.” ดังนี้

...แต่ในทางปฏิบัติบางกรณีสมาชิกพ.ของเรายังเข้าใจหลักการไม่ถูก และ ยึดหยุ่นพลิกแพลงไม่พอ จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดกันขึ้นระหว่างพรรค กลุ่ม และบุคคลปฏิบัติในองค์การแนวร่วม ย่อมต้องถือหลักเสมอภาคและเคารพซึ่งกัน และกัน เพื่อร่วมมือกันทำงานให้ดี จึงต้องมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารให้ดี มีการ รับรู้ร่วมกันตามสภาพและโอกาสที่เป็นไปได้ ถ้าหากว่าถือเอาสิ่งที่ไม่น่าจะเป็น ความลับเป็นความลับเสียแล้ว ก็ย่อมจะต้องก่อให้เกิดความคลางแคลงใจขึ้นใน หมู่มิตรสหาย ข้อนี้เราจะถือเป็นบทเรียนและให้การศึกษาแก่สมาชิกพ. เราจะได้ ปฏิบัติหลักการนี้ได้ถูกต้อง...⁵⁹⁶

อย่างไรก็ตาม แม้คำตอบของ พทท. ข้างต้นมีท่าทีที่แจ่มชัดกว่าครั้งก่อนๆ และ พทท. ก็ ยอมรับข้อเสนอหลายประเด็น พร้อมกับกล่าวว่าพยายามที่จะแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว แต่ต่อมาใน วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2524 พทท. ได้ออกประกาศ “คำชี้แจงของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย (พทท.) เรื่อง การถอนตัวจากความร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” อันถือเป็นการ ยุติการทำงานร่วมกันอย่างเป็นทางการ โดยชี้แจงปัญหาที่ต้องยุติการเป็นแนวร่วมกับ พทท. ไว้ 3 ประการ ได้แก่ “ปัญหาประชาธิปไตย” “ปัญหาความร่วมมือ” และ “ปัญหาความเป็นอิสระเป็นตัว

⁵⁹⁶ "คำตอบของ สก.พทท. ตอบเมื่อวันที่ 6 พ.ค. 24 ต่อข้อเสนอของ พทท. แนวหลังที่เสนอเมื่อ 7 - 8 พ.ย. 23," 9 มีนาคม 2524 เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณ ์ รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระ ต่างๆ, A6/47, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

ของตัวเอง”⁵⁹⁷ ซึ่งปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับคำตอบที่ พคท. เคยตอบข้อเสนอของ พสท. ก่อนหน้านี้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วม การที่ พสท. ประกาศยุติความร่วมมือระหว่างกันจึงสะท้อนให้เห็นว่า พคท. ไม่สามารถแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองได้ทันการณ์ จึงทำให้ พสท. หมดความหวังที่จะร่วมมือกับ พคท. ในที่สุด

จากที่อธิบายมาทั้งหมดข้างต้นกล่าวโดยสรุปได้ว่า การทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วม ในระหว่างพ.ศ. 2515 – 2525 เป็นไปในลักษณะของการครอบงำแนวร่วมมากกว่าที่จะเป็นการทำงานร่วมกันอย่างเท่าเทียม ซึ่งสะท้อนจากการทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วมพื้นฐาน ได้แก่ นักศึกษาปัญญาชน ชาวนา ชนชาติส่วนน้อยและแนวร่วมชั้นสูง ซึ่งได้แก่ กป.ชป. แนวร่วมทั้งสองกลุ่มมีลักษณะร่วมกันคือถูกชี้นำโดย พคท. กล่าวคือ แนวร่วมพื้นฐานต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยของพรรคและคัดแปลงตนเองเพื่อเปลี่ยนตนเองให้เป็นนักปฏิวัติที่ดีตามลักษณะของชนชั้นกรรมาชีพ ขณะที่แนวร่วมชั้นสูงต้องทำงานภายใต้นโยบายและการตัดสินใจของ พคท. ไม่มีนโยบายของตัวเอง และไม่มีอำนาจตัดสินใจในเรื่องสำคัญเร่งด่วน การทำงานจึงล่าช้า ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ทันกับสถานการณ์ ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการที่แท้จริงของ พคท. ต่อการทำงานแนวร่วม คือ “การนำแนวร่วมอย่างสมบูรณ์” โดยไม่ต้องการให้เกิดแนวร่วมแห่งชาติที่เป็นความร่วมมือระหว่างองค์กรฝ่ายต่างๆของประชาชน ซึ่งล้วนแล้วแต่ขัดแย้งกับหลักการในการสร้างแนวร่วมของ พคท. เนื่องจากในทางปฏิบัติ พคท. ไม่ได้ยึดถือนโยบายที่มีต่อแนวร่วมเท่าใดนัก โดยเฉพาะหลักการความเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเองของแนวร่วม ทั้งนี้เพราะ พคท. ได้หลอหลอมให้แนวร่วมเป็นชนชั้นกรรมาชีพโดยไม่สนใจตัวตนของพวกเขา และการทำงานใน กป.ชป. ก็ต้องรอการตัดสินใจจาก พคท. ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า พคท. มีอิทธิพลเหนือองค์กรแนวร่วมอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ปัญหาการจัดการและควบคุมแนวร่วมของ พคท. ยังมีลักษณะที่เข้มงวดและหลอหลอมทุกคนให้คิดทำเหมือนกันหมด โดยไม่สนใจแนวร่วมในฐานะมนุษย์ที่มีสิทธิและเสรีภาพ ลักษณะดังกล่าวจึงทำให้การทำงานร่วมกันคงอยู่เพียงระยะเวลาหนึ่ง เพราะแนวร่วมถูกกดขี่และครอบงำจนขาดความเป็นตัวของตัวเองและไม่มีอิสระในการริเริ่มใดๆ อย่างไรก็ตาม แม้

⁵⁹⁷ พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย, “คำชี้แจง การถอนตัวออกจากความร่วมมือกับ พคท. ของ พสท.,” เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณณ์ รายงาน คำชี้แจงของ พคท. ในวาระต่างๆ, A6/12, หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

ในท้ายที่สุด พทท. กับแนวร่วมต้องยุติความสัมพันธ์ลง แต่การทำงานร่วมกันระหว่าง พทท. กับแนวร่วม ก็สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือระหว่างคนกลุ่มต่างๆในสังคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในความพยายามต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย ในภาพใหญ่ของประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย

บทที่ 6

บทสรุป

วิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2515-2525” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการ คือ (1) ศึกษานโยบายการสร้างแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2515-2525 (2) ศึกษาความสัมพันธ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับแนวร่วมกลุ่มต่างๆ รวมทั้งปฏิกริยาของรัฐต่อความสัมพันธ์ดังกล่าว ระหว่าง พ.ศ. 2515-2525 (3) ศึกษาการทำงานร่วมกันระหว่างแนวร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ปัญหาและปัจจัยต่างๆที่นำไปสู่การแยกตัวของแนวร่วมจากขบวนการปฏิวัติ ระหว่าง พ.ศ. 2515-2525

ในการศึกษาที่ผู้ศึกษาได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 บทเพื่อตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ โดยในบทที่ 2 เป็นการศึกษา “นโยบายการสร้างแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2515-2525” ซึ่งมุ่งเน้นศึกษาเนื้อหาทางความคิดในการสร้างแนวร่วมของ พคท. จากการศึกษาในบทนี้สามารถสรุปได้ว่า แนวคิดการสร้างแนวร่วมของ พคท. มาจากการประกาศ “แถลงการณ์ 30 ปี” ในพ.ศ. 2515 ซึ่ง พคท. มีแนวคิดที่ต้องการสร้าง “แนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนไทย” กับทุกกลุ่ม ทุกชนชั้นที่เงื่อนไขอำนวย เพื่อผนึกกำลังต่อสู้กับจักรวรรดินิยม คักดินานิยม และทุนนิยม ขุนนางที่ พคท. เห็นว่าเป็นศัตรูต่อประชาชนและเอกราชของชาติ นับจากนั้นเป็นต้นมา พคท. ได้ยึดถือแนวคิดการสร้างแนวร่วมจาก “แถลงการณ์ 30 ปี” เป็นต้นแบบแนวนโยบายการสร้างแนวร่วมจนถึงพ.ศ. 2525 ผ่านการประกาศแถลงการณ์ คำชี้แนะ คำชี้แจง และมติการประชุมของคณะกรรมการกลาง โดยกำหนดแนวทางในการดำเนินงานอย่างกว้างๆ และระบุกลุ่มเป้าหมายการสร้างแนวร่วมตามสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วง ดังเช่น ภายหลังกรณี 14 ตุลาคม 2516 พคท. มีนโยบายที่มุ่งเน้นการสร้างแนวร่วมไปยังกลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษา และปัญญาชน นอกจากนี้ การศึกษานโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. ยังสะท้อนให้เห็นว่า พคท. ยึดมั่นต่อแนวทางการปฏิวัติตามความคิดเหมาเจ๋อตุง และอิทธิพลของจีนที่มีต่อผู้นำบางส่วนใน พคท. ยังมีผลกระทบต่อกรปรับเปลี่ยนงานแนวร่วมเช่นเดียวกัน แม้ว่า พคท. ไม่ได้ประกาศนโยบายออกมาอย่างเป็นทางการ แต่การนำพรรคไปผูกติดกับการดำเนินนโยบายของจีน ทำให้ พคท. ไม่อาจแสวงหาทางเลือกอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้

สำหรับเนื้อหาในบทที่ 3 เป็นการศึกษา “การสร้างแนวร่วมในชนบทและในเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหลังประกาศแถลงการณ์ 30 ปี พ.ศ. 2515 – 2519” ซึ่งสัมพันธ์และต่อเนื่องกับการศึกษาในบทที่ 2 ที่ได้อธิบายนโยบายการสร้างแนวร่วมของ พคท. ดังนั้นในบทนี้จึงได้อธิบายให้เห็นวิธีดำเนินการสร้างแนวร่วมของ พคท. จากการศึกษาในบทนี้สามารถสรุปได้ว่า พคท. ใช้ “การปลุกระดมมวลชน” เป็นแนวทางการสร้างแนวร่วม ซึ่งวิธีการนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในการสร้างแนวร่วมกับชาวนาและชนชาติส่วนน้อยในชนบท แม้ว่าเหตุผลในการเข้าร่วมกับ พคท. ของชาวนาและชนชาติส่วนน้อยไม่ได้เกิดขึ้นจากการปลุกระดมมวลชนของ พคท. เสียทีเดียว แต่การปลุกระดมมวลชนก็เป็นวิธีการที่ พคท. ได้โฆษณาเผยแพร่ความคิดของตนเอง และสร้างสัมพันธ์กับชาวนาและชนชาติส่วนน้อยในระดับต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การเคลื่อนไหวของ พคท. ในพื้นที่ชนบทและป่าเขา ในขณะที่การสร้างแนวร่วมในเมืองของ พคท. อยู่ในช่วงขบเซา เพราะผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่เคลื่อนไหวในชนบท ผู้ปฏิบัติงานที่ยังเหลืออยู่ปิดลับและอำพรางการเคลื่อนไหวเพื่อเลี่ยงการจับกุม ซึ่งทำให้การสร้างแนวร่วมในเมืองของ พคท. ไม่มีความก้าวหน้า อ่อนแอ และขาดประสิทธิภาพ เมื่อเทียบกับการเคลื่อนไหวอย่างคึกคักในชนบท จนกระทั่งเมื่อเกิดกรณี 14 ตุลาคม 2516 พคท. จึงมีความสนใจต่อแนวร่วมในเมือง โดยเฉพาะแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน ผู้ปฏิบัติงานในเมืองได้ปลุกระดมมวลชน ผ่านการตีพิมพ์งานเขียนเผยแพร่ความคิดของ พคท. โดยอาศัยจังหวะที่นักศึกษาปัญญาชนตื่นตัวสนใจประเด็นปัญหาสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาคด้วยการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมเดิมและระบบที่เป็นต้นเหตุของปัญหาในสังคม ไปสู่การสร้างสรรคสังคมใหม่ที่ดีงามและเป็นธรรมแก่ทุกคนขึ้น

อย่างไรก็ตาม การสร้างแนวร่วมทั้งในชนบทและในเมืองแม้ได้ดำเนินการโดยยึดถือแนวทางการปลุกระดมมวลชนเหมือนกัน แต่วิธีการทำงานมีลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การปลุกระดมมวลชนในชนบทผู้ปฏิบัติงานได้หยิบยกปัญหาความทุกข์ยากของชาวนาและชนชาติส่วนน้อยมาเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อชักชวนให้ร่วมต่อสู้ด้วยอาวุธกับ พคท. ในทางกลับกัน การปลุกระดมนักศึกษาปัญญาชนในเมือง พคท. ไม่ได้เป็นฝ่ายริเริ่มก่อน หากแต่นักศึกษาปัญญาชนได้เข้าสู่กระบวนการหล่อหลอมทางความคิดแบบ พคท. ด้วยตนเอง นักศึกษาปัญญาชนจึงได้รับอิทธิพลทางความคิดแบบ พคท. ร่วมกับกระแสความคิดอื่นๆที่กำลังเผยแพร่ในช่วงเวลาเดียวกัน ดังนั้น นักศึกษาปัญญาชนส่วนที่มีความคิดปฏิวัติแบบ พคท. ที่ยอมรับแนวทางการต่อสู้ด้วยอาวุธจึงกลายเป็นแนวร่วมทางความคิดของ พคท. และเป็นพลพรรคของ พคท. โดยที่ยังไม่ได้รับการจัดตั้ง ดังนั้น เมื่อนักศึกษาปัญญาชนเคลื่อนไหวทำกิจกรรมทางสังคมและการเมือง พวกเขายังได้

ช่วยเผยแพร่ความคิดของ พทท. ไปยังกรรมการและชานาซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ประสบความสำเร็จ
 นานัปการ นักศึกษาปัญญาชนมองเห็นปัญหาที่เป็นรูปธรรมและเข้าใจความทุกข์ยากของกรรมการ
 ชานา พวกเขาค้นพบว่าการเสนอแนวทางแก้ไขของ พทท. เป็นทางออกสำหรับปัญหาทั้งหมด ซึ่ง
 ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้ พทท. มีแนวร่วมทางความคิดที่พร้อมสนับสนุนแนวทางการปฏิวัติ
 จำนวนมาก โดยที่การจัดตั้งจากผู้ปฏิบัติงานอาจมีจำนวนไม่มากนัก

ในบทที่ 4 เป็นการศึกษา “การสร้างแนวร่วมประชาธิปไตยของ พทท. และ
 ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลในการแยกแนวร่วม พ.ศ. 2520 – 2525” ในบทนี้มีการศึกษาสองส่วน คือ
 การสร้างแนวร่วมประชาธิปไตยของ พทท. ระหว่างพ.ศ. 2520 – 2525 ซึ่งเป็นประเด็นที่
 ต่อเนื่องจากการศึกษาในบทที่ 3 อีกส่วน คือ ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลในการแยกแนวร่วม พ.ศ. 2520
 – 2525 ซึ่งได้อธิบายให้เห็นแนวทางการต่อสู้ของรัฐบาลโดยการใช้ยุทธศาสตร์การแยกแนวร่วม
 ของ พทท. ที่พยายามปรับเปลี่ยนแนวทางการปราบปรามคอมมิวนิสต์ จากการใช้มาตรการทาง
 ทหารเป็นหลักนำไปสู่การให้ความสำคัญกับมาตรการทางการเมืองที่เน้นประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่ง
 จากการศึกษาในบทนี้สามารถสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางการเมืองเป็นปัจจัย
 หลักที่ผลักดันให้การสร้างแนวร่วมประชาธิปไตยของ พทท. ประสบผลสำเร็จในช่วง
 หนึ่ง โดยการขยายตัวของแนวร่วมประชาธิปไตยเห็นได้อย่างชัดเจนนับตั้งแต่เริ่มมี
 การประกาศก่อตั้งองค์การต่างๆ ในพ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ตั้งแต่มีการก่อตั้ง “คณะกรรมการ
 ประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย” องค์การแนวร่วมที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างกันของ
 กลุ่มการเมือง พรรคการเมือง และบุคคลผู้รักชาติรักประชาธิปไตย การก่อตั้งกองกำลังอาวุธที่เน้น
 ให้เป็นกองกำลังของชาวมลายูมุสลิม คือ “กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย” และ พทท. ยัง
 ปรับโฉมองค์การของขบวนการนักศึกษาที่มีชื่อเสียงอย่างศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย
 มาเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่ความคิดและชี้นำนักศึกษาในชื่อใหม่ว่า “ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา
 แห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ” ปรากฏการณ์การขยายตัวของแนวร่วมดังกล่าวทำให้
 การดำเนินงานในขบวนการปฏิวัติเป็นไปอย่างคึกคัก งานด้านต่างๆ ของ พทท. ขยายตัวและมี
 ประสิทธิภาพ ซึ่งงานแนวร่วมมีบทบาทสำคัญและเป็นกระบอกเสียงอีกทางหนึ่งให้แก่ พทท.
 จนกระทั่ง พทท. ประสบปัญหาความขัดแย้งภายใน ทั้งปัญหาการจัดการแนวร่วม ปัญหายุทธศาสตร์
 ยุทธวิธีการปฏิวัติ ปัญหาความขัดแย้งทางความคิดระหว่าง พทท. กับแนวร่วม จึงทำให้การขยายตัว
 ของแนวร่วมประชาธิปไตยเริ่มหดแคบลง องค์การแนวร่วมมีบทบาทเพียงแค่อเป็น
 องค์การโฆษณาทางความคิด และสร้างภาพลักษณ์ความร่วมมือที่เสมอภาคเท่าเทียมให้แก่ พทท.

จากปัญหาดังกล่าวทำให้แนวร่วมเริ่มยุติความร่วมมือกับ พท. และปฏิเสธแนวทางการปฏิวัติที่เคยยอมรับ

ในขณะเดียวกัน ปรากฏการณ์การขยายตัวของแนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนไทยของ พท. ได้สร้างความวิตกกังวลแก่รัฐเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะความกลัวว่า พท. จะปฏิวัติยึดอำนาจรัฐสำเร็จและนำพาประเทศไปสู่การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ดังเช่นประเทศเพื่อนบ้านแถบอินโดจีน ทำให้รัฐตระหนักถึงความผิดพลาดในการดำเนินนโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์ จึงพยายามศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจนเห็นถึงความสำคัญของแนวร่วมที่เป็นผลดีแก่ พท. รัฐจึงได้ปรับวิธีการต่อสู้โดยดำเนินนโยบายทางการเมืองที่คำนึงถึงประชาชน (ซึ่งเป็นแนวร่วมของ พท.) เป็นสำคัญ ได้แก่ นโยบายคืนคู่มือเรียน การนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิดกรณี 6 ตุลาคม 2519 การอนุญาตให้นักศึกษาและกรรมกรสามารถรวมกลุ่มทำกิจกรรมได้อีกครั้ง โดยหวังว่านโยบายที่แสดงความเป็นประชาธิปไตยและให้สิทธิเสรีภาพเหล่านี้จะช่วยแยกสลายแนวร่วมของ พท. ออกมาได้ อย่างไรก็ตาม นโยบายที่นำมาใช้ยังไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้เพราะแนวร่วมส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นในแนวทางการปฏิวัติของ พท. พวกเขาคาดหวังที่จะเดินทัพเข้าสู่ห้องสนามหลวงพร้อมกับชัยชนะ นอกจากนี้สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์อันได้แก่ สหภาพโซเวียตและจีน ได้ลุกลามจนเกิดการแบ่งฝายในโลกคอมมิวนิสต์สากล แม้ พท. ไม่ได้ร่วมเป็นคู่ขัดแย้งโดยตรงแต่ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับจีนทำให้ พท. ถูกดึงเข้าสู่สถานการณ์ที่ยากลำบากซึ่งกลายเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ขยายความขัดแย้งภายในพรรคให้ลุกลาม สภาพความระส่ำระสายของ พท. สอดคล้องกับช่วงเวลาที่รัฐพยายามแยกแนวร่วมออกมา เมื่อรัฐดำเนินนโยบายทางการเมืองโดยการออกคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 อันเป็น “นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์” ในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี นโยบายดังกล่าวได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นให้แนวร่วมออกจากป่า การดำเนินนโยบายของรัฐในครั้งนี้นับว่าจับใจต่อสถานการณ์ เนื่องจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใน พท. ได้ทำลายความเชื่อมั่นที่แนวร่วมมีต่อ พท. ในครั้งนี้พวกเขาจึงตอบสนองนโยบายการคืนคู่มือเรียนของรัฐบาล ยุทธศาสตร์การแยกแนวร่วมจาก พท. จึงประสบผลสำเร็จ อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายทางการเมืองของรัฐไม่ได้เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้แนวร่วมแยกตัวจาก พท. หาก พท. ยังสามารถรักษาความเชื่อมั่นและจัดการแนวร่วมได้เป็นอย่างดี นโยบายทางการเมืองของรัฐบาลคงไม่อาจเอาชนะความมุ่งมั่นที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมได้

สำหรับการศึกษาในบทที่ 5 เป็นการศึกษา “การทำงานร่วมกันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับแนวร่วมกลุ่มต่างๆ ระหว่าง พ.ศ. 2515 - 2525” มุ่งเน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง พทท. กับแนวร่วม ตลอดจนการทำงานร่วมกันในสถานการณ์ที่ยากลำบาก เนื้อหาที่สำคัญมีสามส่วน คือ การจัดการและควบคุมแนวร่วมของ พทท. การทำงานร่วมกันระหว่าง พทท. กับแนวร่วม และปัญหาที่นำไปสู่การแยกตัวของแนวร่วม จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า พทท. มีอิทธิพลครอบงำแนวร่วมในทุกด้าน ตั้งแต่ด้านความคิด ด้านการจัดตั้ง ด้านการทำงาน รวมทั้งรูปแบบการใช้ชีวิต โดย พทท. ได้กำหนดระเบียบแบบแผนเพื่อจัดการและควบคุมแนวร่วมให้อยู่ในกรอบของการปฏิวัติ ผ่านการจัดการศึกษาอบรมตามหลักสูตรที่ พทท. เป็นผู้กำหนด เพื่อสร้างผู้ปฏิบัติงานยกระดับความคิดทางการเมืองให้ก้าวหน้า แต่อีกนัยหนึ่งคือการพยายามควบคุมความคิดของแนวร่วม เพราะเนื้อหาที่ พทท. ให้การศึกษาเน้นเฉพาะการปฏิวัติจีนและความคิดเหมาเจ๋อตุง ซึ่งสะท้อนให้เห็นการตีกรอบความคิดให้แก่แนวร่วมอย่างคับแคบเกินไป

นอกจากนั้น พทท. ยังใช้ปัญหาลักษณะทางชนชั้นของชนชั้นนายทุนน้อย ได้แก่ นักศึกษาปัญญาชน และบุคคลผู้รักชาติรักประชาธิปไตยในวงการต่างๆ มาเป็นส่วนควบคุมแนวร่วมเพื่อเป็นนักปฏิวัติที่ดี โดยผ่านกระบวนการ “การตัดแปลงตนเอง” แนวร่วมส่วนใหญ่ต่างยอมรับต่อกระบวนการนี้อย่างเต็มใจ เพราะมีความเชื่อมั่นต่อ พทท. ต้องการพิสูจน์ตนเองด้วยการขจัดลักษณะทางชนชั้นนายทุนน้อยและเพื่อประโยชน์ของภารกิจปฏิวัติ “การตัดแปลงตนเอง” ทำให้แนวร่วมปฏิเสธตัวตนของพวกเขา แต่ก็ช่วยทำให้แนวร่วมสามารถปรับตัวอยู่กับความยากลำบากในป่าเขาได้ แม้ “การตัดแปลงตนเอง” ทำให้แนวร่วมต้องเข้มงวดกับตนเองเป็นอย่างมากจนเกิดผลเสียแก่พวกเขาเอง เมื่อพวกเขาพยายามปฏิบัติต่อระเบียบแบบแผนภายในขบวนการปฏิวัติอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะกฎในเรื่องต่างๆที่ไม่สมเหตุสมผลและขัดกับธรรมชาติความเป็นมนุษย์

อย่างไรก็ดี การปรับเปลี่ยนสถานะใน พทท. แม้จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างผู้ปฏิบัติงานที่ดีและมีประสิทธิภาพ โดยการเลื่อนระดับสถานะภายในโครงสร้างการทำงานของ พทท. แต่ในอีกนัยหนึ่ง กลับเป็นการควบคุมให้ปฏิบัติตามกรอบที่ พทท. กำหนดไว้เท่านั้น ผู้ปฏิบัติงานที่ดีของ พทท. จึงมีคุณลักษณะ “เชื่อพรรค เชื่อจัดตั้ง” ไม่ใช่ผู้ปฏิบัติงานที่ตั้งคำถามเสนอแนวทางการทำงาน หรือมีความคิดเห็นที่ต่างจาก พทท. ด้วยลักษณะเช่นนี้แนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน (ซึ่งสวมทับสถานะผู้ปฏิบัติงานไปพร้อมกัน) จึงมีความเปลี่ยนแปลงทางสถานะน้อยมากเมื่อเทียบกับแนวร่วมชาวนา ซึ่งหลายคนได้เลื่อนเป็นสมาชิกพรรค ทั้งนี้มิได้เปรียบเทียบว่าแนว

ร่วมกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดดีกว่ากัน แต่ต้องการชี้ให้เห็นว่าลักษณะของแนวร่วมชาวนาที่อยู่ในกรอบมากกว่านักศึกษาปัญญาชน เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่น่าไปสู่การเปลี่ยนสถานะได้มากกว่า อย่างไรก็ตามหากการเปลี่ยนสถานะใน พคท. เป็นไปตามหลักการและยุทธธรรม จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในทางปฏิบัติการเปลี่ยนสถานะกลับเป็นการควบคุมแนวร่วมให้คงอยู่ในกรอบของ พคท. และเข้าสู่กระบวนการ “การตัดแปลงตนเอง” อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในส่วนของการทำงานร่วมกันระหว่าง พคท. กับแนวร่วมปรากฏให้เห็นในสองลักษณะคือ การทำงานระหว่าง พคท. กับแนวร่วมพื้นฐาน และการทำงานระหว่าง พคท. กับแนวร่วมชั้นสูง โดยในการทำงานระหว่าง พคท. กับแนวร่วมพื้นฐาน มุ่งเน้นเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เขตงานแนวหน้า มีการตั้งหน่วยงานด้านต่างๆ และแบ่งงานกันทำ แนวร่วมชาวนาและชนชาติส่วนน้อยมักอยู่ในสถานะหัวหน้าหน่วย เพราะเข้าร่วมทำงานกับ พคท. ก่อนกลุ่มอื่นๆ ถูกส่งไปศึกษาอบรมการเมืองการทหาร และหลักสูตรเฉพาะทางทั้งจากจีน เวียดนาม และมลายู จึงมีทั้งความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน แนวร่วมชาวนาและชนชาติส่วนน้อยมีบทบาทในการก่อตั้งหน่วยงานที่จำเป็นขึ้นในช่วงแรก เช่น หน่วยงานมวลชน หน่วยทหาร หน่วยพลธิการ ในขณะที่เดียวกันพวกเขาก็ใช้ความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมาทำงานเฉพาะทาง ได้แก่ การทำงานในหน่วยขนส่ง หน่วยสื่อสาร หน่วยการแพทย์ ต่อมาเมื่อแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนเข้าร่วมกับ พคท. หลังกรณี 6 ตุลาคม 2519 พวกเขาได้เข้าไปช่วยพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ทั้งในส่วนที่พวกเขามีความถนัดและชำนาญ เช่น งานการแพทย์ งานศิลปวัฒนธรรม งานสิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นงานที่มีอยู่ก่อนแล้ว แต่แนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนยังได้ช่วยปรับปรุงการทำงานเหล่านั้นให้ทันสมัย และขยายงานให้กว้างขวางขึ้น นอกจากนี้ แนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนยังมีบทบาทในการทำงานที่พวกเขาไม่มีความถนัดและไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน เช่น งานสู้รบ งานมวลชน งานพลธิการ ซึ่งเป็นงานที่ยากลำบาก ต้องใช้ความอดทนสูง และยักรวมถึงการเสี่ยงชีวิตที่ไม่สามารถประมาณได้ แม้เป็นงานที่ดูไม่เหมาะสมกับแนวร่วมนักศึกษาปัญญาชน แต่ด้วยความมุ่งมั่นในอุดมการณ์ของตนเอง และความต้องการตัดแปลงตนเองอย่างเร้าร้อน แนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนหลายคนจึงได้รับเลือกให้สังกัดในหน่วยงานที่พวกเขาไม่มีประสบการณ์มาก่อน โดยเฉพาะในหน่วยทหาร และหน่วยงานมวลชน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่แนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนอยากเข้าไปทำงาน เพราะมีหน้าที่ในการเผยแพร่ทางความคิดและได้พบปะกับมวลชนที่หลากหลาย ขณะที่หน่วยงานพลธิการ ซึ่งเน้นการผลิตอาหารเพื่อบริโภค ไม่ค่อยเป็นที่นิยมเพราะต้องใช้แรงงานอย่างหนัก แต่แนวร่วมนักศึกษาปัญญาชนก็ตั้งใจทำงานเป็นอย่างดี ด้วยความมุ่งมั่นที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิวัติ

ในขณะที่เดียวกัน การทำงานร่วมกันระหว่าง พทท. กับแนวร่วมชั้นสูง มุ่งเน้นงานด้านการเมือง แนวร่วมกลุ่มนี้สังกัดใน “คณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย” หรือ กป.ชป. ซึ่งเป็นองค์การแนวร่วมที่เกิดจากความร่วมมือของหลายฝ่าย จุดประสงค์ของการทำงานเพื่อสร้างแนวร่วมให้ขยายตัวกว้างขวางขึ้น แนวร่วมชั้นสูงจึงมีบทบาทในการโฆษณาความคิดทางการเมืองสู่สาธารณชน โดยการแสดงจุดยืนสนับสนุนการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของ พทท. เผยแพร่งานเขียนในประเด็นต่างๆผ่านสิ่งพิมพ์ “สามัคคีสู้รบ” และแถลงการณ์ประกาศเจตนารมณ์ขององค์การในวาระโอกาสสำคัญ หรือเมื่อเกิดเหตุการณ์การต่อสู้ของประชาชนทั่วโลก อย่างไรก็ตามด้วยภาพลักษณ์ของ กป.ชป. ซึ่งแยกไม่ออกจากการเป็นส่วนหนึ่งของ พทท. จึงทำให้ไม่สามารถสร้างแนวร่วมได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นกลางและไม่สนับสนุนการต่อสู้ด้วยอาวุธ กป.ชป. ไม่อาจทำงานต่อไปในสภาพที่ถูกจำกัดบทบาทหลายประการ เนื่องจาก พทท. มีอิทธิพลครอบงำการทำงานแนวร่วมมากกว่าที่จะเป็นการทำงานอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม แม้ พทท. มีระเบียบแบบแผนที่คอยจัดการและควบคุมแนวร่วมให้อยู่ภายในกรอบการปฏิบัติ ซึ่งไม่ได้เป็นกฎข้อบังคับชัดเจน แต่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นผลดีต่อการกิจการปฏิบัติ แนวร่วมจึงน้อมใจปฏิบัติตาม ทั้งเพื่อการทำงานและหล่อหลอมตนเองให้เป็นชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งในระยะแรกของการทำงานร่วมกันจึงยังไม่เกิดปัญหาที่กระทบต่อความสัมพันธ์ของ พทท. กับแนวร่วมมากนัก แต่เมื่อเกิดวิกฤตศรัทธาขึ้นใน พทท. ระเบียบแบบแผนซึ่งเคยเป็นที่ยอมรับถูกตั้งคำถาม และถูกปฏิเสธจากแนวร่วม เนื่องจาก พทท. ไม่สามารถจัดการปัญหาภายในให้คลี่คลายได้ทันทั่วทั้งที่ กอปรกับรัฐบาลปรับนโยบายเพื่อแยกแนวร่วมให้คืนสู่เมือง ความสัมพันธ์ระหว่าง พทท. กับแนวร่วมกลุ่มต่างๆจึงเริ่มสลายตัวลงเมื่อแนวร่วมพากันแยกตัวออกมา

ในส่วนสุดท้าย วิทยานีพนธ์นี้ต้องการเสนอให้เห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่าง พทท. กับแนวร่วมที่เป็นพันธมิตรทางการเมืองแต่แสนเปราะบาง ซึ่งมีลักษณะสองด้าน คือ ด้านที่เป็นเอกภาพ และด้านที่เป็นอิสระต่อกัน ทั้งนี้ พทท. ยึดถือหลักการความเสมอภาค เท่าเทียม และเป็นอิสระต่อกันในการทำงานกับแนวร่วม ในด้านการจัดตั้ง การเมือง และความคิด การที่แนวร่วมมีลักษณะแตกต่างกับ พทท. จึงไม่ใช่ประเด็นสำคัญ และไม่ใช่ปัญหาในการทำงานร่วมกัน เนื่องจากจุดร่วมที่ทั้งสองฝ่ายมีร่วมกันได้สร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นในการทำงาน จึงอาจมองได้ว่าการทำงานร่วมกันระหว่าง พทท. กับแนวร่วมมีความเป็นเอกภาพ แต่อย่างไรก็ตาม ด้านที่เป็นเอกภาพระหว่าง พทท. กับแนวร่วมมีลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างแนวร่วมพื้นฐานกับแนวร่วมชั้นสูง กล่าวคือ แนวร่วมพื้นฐานที่สวมทับสถานะของผู้ปฏิบัติงาน ยึดโยงอยู่กับโครงสร้างการทำงานของ

พท. ในระบอบประชาธิปไตยรวมศูนย์ แนวร่วมกลุ่มนี้จึงถูกดึงเข้าสู่ระบบการจัดการและควบคุมของ พท. ที่จัดตั้งสามารถออกคำสั่งให้คุณให้โทษได้ จึงมองเห็นได้ว่าแนวร่วมพื้นฐานอยู่ภายใต้ พท. อย่างเบ็ดเสร็จ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพในการทำงานผ่านการจัดการความสัมพันธ์ภายในพรรค ในทางกลับกัน แนวร่วมชั้นสูงไม่ถูกดึงเข้าสู่โครงสร้างการทำงานของ พท. เนื่องจากสถานะความเป็นแนวร่วมไม่อาจมีการจัดตั้งโดย พท. ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อภาพลักษณ์ของแนวร่วม แต่ยังคงปรากฏด้านที่เป็นเอกภาพระหว่าง พท. กับแนวร่วมชั้นสูง คือ จุดร่วมทางการเมือง ที่มุ่งเน้นการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม และผลประโยชน์ของประชาชน การทำงานร่วมกันจึงมีลักษณะที่สอดคล้องกันโดยยึดโยงผ่านจุดร่วมทางการเมืองของทั้งสองฝ่าย ซึ่งหากพิจารณาในภาพรวมจะเห็นว่า พท. มีอิทธิพลครอบงำแนวร่วมทั้งหมด แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะส่วนก็จะเห็นว่าไม่ใช่แนวร่วมทั้งหมดที่ พท. สามารถครอบงำได้ ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นได้จากด้านที่เป็นอิสระต่อกันระหว่าง พท. กับแนวร่วม ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในแนวร่วมชั้นสูงเท่านั้น กล่าวคือ พท. รักษาขอบเขตโดยให้อิสระบางประการแก่แนวร่วมชั้นสูงในด้านการจัดตั้ง ด้านการทำงาน และด้านความคิด โดยเฉพาะการทำงานเผยแพร่ความคิดทางการเมืองที่สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวของ พท. จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในท้ายที่สุด พท. ไม่สามารถรักษาความสัมพันธ์กับแนวร่วมได้ เนื่องจากบริบทแวดล้อมที่มีผลต่อการจัดการความสัมพันธ์ และข้อบกพร่องของ พท. ที่ไม่ปฏิบัติตามหลักการแนวร่วมอย่างแท้จริง จนนำไปสู่ปัญหาภายในพรรคและการแยกตัวของแนวร่วมจากขบวนการปฏิวัติ ในสถานะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่าง พท. กับแนวร่วมได้ว่าเป็น “พันธมิตรที่ประปราย”

รายการอ้างอิง

กนกศักดิ์ แก้วเทพ. บทวิเคราะห์สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย : เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยชาวนาสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

กรมการเมือง. "คำชี้แจงบางประการเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน และงานสำคัญของพรรคในปี 2521." 1 มกราคม 2521. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณื รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ. A6/18. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"กลุ่มคนไทยในสวีเดนยึดอำนาจรัฐ (ไทย) ที่สต็อกโฮล์ม." ไทยนิกร 3,(30) + 100 (7 กันยายน 2522): 14-18.

กลุ่มเพื่อน 3 จังหวัด. ร่องกล้า ภูเขา และหองเพื่อน. มปท: มปท, มปป.

กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป. วิถีการณืของฝ่ายก้าวหน้าไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: วลี, 2525.

กลุ่มเพื่อนมิตร 514. ศรีทรมั่นคง...ป็นดินเป็นดาวแดง. กรุงเทพฯ: กลุ่มเพื่อนมิตร 514, 2551.

"กอ.รมน. วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ 3 เขตของ พลท.". สยามใหม่ 2,61 (13 มิถุนายน 2524): 12-33.

"กอ.รมน.วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ 3 เขตของ พลท.". เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เอกสารของรัฐบาลไทย เอกสารฝ่ายขวา. A11.2/1. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"ก้องเกียรติ คงคา ป่า “ฆ่า” เขา." ไทยนิกร 3,(30) + 117 (14 มกราคม 2523 2523): 14-17.

กองบรรณาธิการ. "เมื่อประกายไฟไม่ลามทุ่ง ความล้มเหลวกองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย." ไฟเดียวกัน 2,3 (กรกฎาคม - กันยายน 2547): 237-240.

กองบรรณาธิการ ไฟลามทุ่ง. ไฟลามทุ่ง. พิมพ์ในงานอนุสรณืสถานวีรชนบ้านช่องซ้าง สุราษฎร์ธานี 3-4 เมษายน, 2542.

กองบรรณาธิการสยามนิกร. คนป่าคืนเมือง. กรุงเทพฯ: อาทิตย์, 2523.

กองอำนวยการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์. การก่อการร้ายของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย. พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2515.

"กอรมน.ประเมินสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเห็นว่าซ้ายจัด 10 พค 2524." 10 พฤษภาคม 2524. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เอกสารของรัฐบาลไทย เอกสารฝ่ายขวา. A11.2/39. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

กัญญา ลีลาชัย. "การเคลื่อนไหวต่อสู้ของกรรมกรจาก 14 ตุลาคม 2516 – 6 ตุลาคม 2519." ใน อารมณื พงศ์พงัน ปัญญาชนของขบวนการกรรมกรไทย, นภาพร อติวานิชยพงศ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิอารมณื พงศ์พงัน, 2542.

กัมปนาท จินตวิโรจน์. ขบวนการโจรแยกดินแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: มณเฑียร สมหอม, 2517.

"การไปประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของกรรมกร ชาวนา และการต่อสู้ด้วยอาวุธ." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แนวทางปฏิบัติ นักศึกษา. A8.6/7. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"การพัฒนารูปแบบวิธีการต่อสู้อันหลากหลายในแนวรบด้านต่างๆ (2523)." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แนวทางปฏิบัติ นักศึกษา. A8.6/9. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"การสร้างแนวร่วมและนโยบายต่อแนวร่วม." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม. A5/4. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

กิตติ รัตนฉายา. ดับไฟใต้ กับพรรคคอมมิวนิสต์มลายา. กรุงเทพฯ: ดวงแก้ว, 2538.

"ขบวนการจัดตั้งประชาชนปราบประชาชน." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เอกสารของรัฐบาลไทย เอกสารฝ่ายขวา. A11.2/8. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"ข้อคิดเห็นเล็กๆน้อยๆต่องานด้านการเคลื่อนไหวทางการเมือง 2523." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แนวทางปฏิบัติ นักศึกษา. A8.6/20. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย. "คำชี้แจงเกี่ยวกับ กรณีรัฐบาลเปรูโฆษณาว่าพรรคเราขอเจรจา." 16 มิถุนายน 2524. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณั รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ. A6/9. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

____. "คำแถลงการณ์ของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย." 1 กุมภาพันธ์ 2516. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณั รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ. A6/26. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

____. "คำแถลงของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเนื่องในวันครบรอบ 31 ปีของพรรค." 1 ธันวาคม 2516. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณั รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ. A6/27. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

____. "คำแถลงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (14 ตุลาคม 16)." 16 ตุลาคม 2516. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณั รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ. A6/31. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

____. "แถลงการณ์ของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเนื่องในวันก่อตั้งพรรคครบรอบ 30 ปี." 1 ธันวาคม 2515. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณั รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ. A6/58. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

คณะกรรมการอนุสรณ์สถานภูพยัคฆ์. อนุสรณ์สถานภูพยัคฆ์ คู่มืออนุสรณ์สถานภูพยัคฆ์ จ.น่าน รวมประวัติ เนื้อหา และภาพ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดวงกมล, มปป.

- คนไทยในสหรัฐอเมริกา. "สืบทอดจิตใจสากลชนชั้นกรรมาชีพของศาสตราจารย์ แพทย์ส พลัด." มีนาคม 2521. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย สามัคคีสู้รบ. D71/1. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "ความเข้าใจบางประการเกี่ยวกับพรรค." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย. A4/3. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "ความคิดเห็นในการทำงานผู้แทนพรรคต่างประเทศ." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แลกเปลี่ยน รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ. A6/53. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "ความสำคัญของงานมวลชน." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม. A5/5. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- คอตอร์, ซิลเวีย. "การเดินทางเข้าไปเยี่ยมเขตแดนของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (ภาคแรก)." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย การศึกษาสังคมนิยมไทย. A1.5/4. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "คอมมิวนิสต์นี้เรื่องซึ้ง." ไทยนิกร 2,(30) + 33 (5 มิถุนายน 2521): 28-33.
- "คำชี้แจงกรณีนักศึกษาปัญญาชนกลับเข้าเมือง." 15 มิถุนายน 2524. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แลกเปลี่ยน รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ. A6/7. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "คำชี้แจงเกี่ยวกับคำตอบต่อข้อเสนอบางประการในการปรับยุทธศาสตร์ทางการเมืองของขบวนการปฏิวัติไทย." 9 กุมภาพันธ์ 2524. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แลกเปลี่ยน รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ. A6/48. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "คำชี้แจงเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะหน้าและภาระหน้าที่ของเรา." 1 พฤษภาคม 2522. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แลกเปลี่ยน รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ. A6/10. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "คำชี้แจงเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะหน้าและภาระหน้าที่ของเรา (12 พฤษภาคม)." 12 พฤษภาคม 2522. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แลกเปลี่ยน รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ. A6/11. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "คำชี้แจงเกี่ยวกับสถานการณ์และแนวทางโฆษณาในเขตปกครองศัตรู." พฤษภาคม-มิถุนายน 2522. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย พิราบแดง. D39. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

- "คำตอบของ ศก.พท. ตอบเมื่อวันที่ 6 พ.ค. 24 ต่อข้อเสนอของ พสท. แนวหลังที่เสนอเมื่อ 7 - 8 พ.ย. 23." 9 มีนาคม 2524. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แลกเปลี่ยน รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ. A6/47. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "คำแนะนำประกอบการศึกษา : นโยบายเฉพาะหน้าของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย. A4/4. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "คำบอกเล่าของสามัญชน สัมภาษณ์ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล." ปาจารย์สาร 11,1 (ตุลาคม - พฤศจิกายน 2527): 46-64.
- "คำประกาศ ของเยาวชน นักเรียน นิสิตนักศึกษา ปัญญาชน เขตภูพาน สนับสนุนมติของศูนย์กลาง นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฎิวัติ." ธันวาคม 2520. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย เฟื่องธรรม. D59/1. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "คำให้สัมภาษณ์นักวิชาการและนักเรียนต่างประเทศ สิงหาคม 2524 โดยรักษาเลขานุการ กปชป.". เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แลกเปลี่ยน รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ. A6/46. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- แคน สาริกา. เปลือยป่าแดง. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: สาริกา, 2544.
- แคน สาริกา (นามแฝง). คนตุลาตายแล้ว. กรุงเทพฯ: สาริกา, 2550.
- โครงการเฉพาะกิจกลุ่มกบฏรท. บนเส้นทางกบฏรท. : ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง-ตรัง-สตูล. กรุงเทพฯ: อาร์ต เอจ กราฟฟิค, 2545.
- "แง่คิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาแนวร่วม." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม. A5/7. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "จดหมายตอบของอุดม สีสุวรรณ ถึง ชีรยุทธ บุญมี และ ชำนิ ศักดิเศรษฐ์." 4 พฤษภาคม 2524. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แลกเปลี่ยน รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ. A6/49. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "จดหมายนักศึกษา...เสียงจากรับในป่า." ไทยนิกร 2,(30) + 25 (7 เมษายน 2521): 8-10.
- จรัส ดิษฐาอภิชัย. ก่อนจะถึง 14 ตุลา. กรุงเทพฯ: เมฆขาว, 2546.
- จันทนา ฟองทะเล. จากคอยยาวถึงภูผาจิ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: แพรว, 2556.
- "จับคำรี เรื่องสุธรรม แพนซ้อนแพน." สยามใหม่ 2,54 (200) (25 เมษายน 2524): 12-15.
- "จับสุรชัย แซ่ด่าน ความรุนแรงระเบิด." สยามใหม่ 3,65 (211) (11 กรกฎาคม 2524): 18-21.
- จิรวัดน์ รจนาวรรณ. ยอดนักการเมือง. กรุงเทพฯ: วรรณสาส์น, 2547.

- จิระนันท์ พิตรปรีชา. อีกหนึ่งฟางฝันบันทึกแรมทางของชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: แพรว, 2549.
- จุฑารัตน์ ดำรงวิถีธรรม. ถังแดง : การซ่อมสร้างประวัติศาสตร์และความทรงจำหลอนในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, และ, ชมรมศึกษาและวิจัยชาวเขา. ชีวิตบนดอย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะเศรษฐศาสตร์. ฝ่ายวิชาการ. เศรษฐกิจไทย: โครงสร้างกับการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: พ.จิระการพิมพ์, 2522.
- เจริญพงศ์ พรหมสร. "กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย : การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกองกำลังติดอาวุธมุสลิมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย." ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2556.
- _____. "กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย: เรื่องเล่าที่หายไปของความสัมพันธ์ระหว่าง พทท. และองค์กรติดอาวุธมุสลิม." รุไบยาด : วารสารวิชาการด้านเอเชียศึกษา 2,3 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2554): 386-401.
- _____. "นโยบายชนชาติส่วนน้อยของพทท. กรณีศึกษาชนชาติส่วนน้อยชาวมลายูในพื้นที่ จ.ชายแดนภาคใต้." วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ 5,3 (มิถุนายน-กันยายน 2557): 45-57.
- เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร. หะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ กบฏหรือวีรบุรุษแห่งจังหวัดภาคใต้. กรุงเทพฯ: มติชน, 2548.
- "โฉมหน้า มิตร สมานันท์ เลขานุการที่ 1 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย." ไทยนิกร 3,(30) + 58 (27 พฤศจิกายน 2521): 8-14.
- ชัยวัฒน์ สุวิชัย นักวิชาการ. สัมภาษณ์. 20 มกราคม 2562.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช, และ, และคนอื่นๆ. จากป่าสู่เมือง : การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษา จากปี 2519. กรุงเทพฯ: สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ชาญวิทย์ อร่ามฤทธิ์. เส้นทางเพลงชีวิต ความคิด และความฝัน. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต, 2559.
- ชูวิศ ฤกษ์ศิริสุข. "แลไปข้างหน้า (2516-2519) ขบวนการนักศึกษากับซ้ายไทย." เนชั่นสุดสัปดาห์ 9,473 (16-22 ตุลาคม 2544 2544): 28-30.
- ณรงค์ ศรีวิเชียร. "การแทรกซึมบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์และการต่อต้านด้วยการจูงใจประชาชน (ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศไทย)." วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514.

คุณยา บิน อาลีเราะห์. "กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย." พฤศจิกายน 2523. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย ตะวันแดง. D22/8. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

____. "กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย." พฤศจิกายน 2523. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย ตะวันแดง D22/8. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

____. "มุสลิมไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองได้จริงหรือ." กรกฎาคม 2523. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย ตะวันแดง. D22/6. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

ทนทาน ลูกหลานไทย. ลาก่อน หินร่องกล้า. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี, 2554.

ทิพย์พาพร เทศเรียน. "พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและพรรคคอมมิวนิสต์จีน: ศึกษาความสัมพันธ์ทางอุดมการณ์ในช่วงปี 1969-1982." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

"พรรคชนมวอลชน." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม. A5/8. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

เทิดภูมิ ใจดี. เทิดภูมิ คนรักแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์, 2555.

ไทเรล ฮาร์เบอร์คอร์น. การปฏิวัติที่ถูกตัดตอน : ชาวนา นักศึกษา กุหลาบ และความรุนแรงในภาคเหนือของไทย. เบญจรัตน์ แซ่ฉั่วและพงษ์เลิศ พงษ์วนานต์. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน, 2560.

ช. เพ็ชรวิทยา. "ประวัติและบทเรียนบางประการของพรรคเรา." ฟ้าเดียวกัน 1,1 (มกราคม-เมษายน 2546): 179-200.

ธงชัย ฟิ่งกัน ไทย. "ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

ธงชัย สุวรรณวิหค. จากสงครามประชาชน ผู้การโค่นล้มทุนสยามนัยเผด็จการทักษิณ. นนทบุรี: กรีนปัญญาญาณ, 2556.

ชเนศ อารณสุวรรณ. ประวัติศาสตร์วิพากษ์ : สยามไทยกับปาตานี กรุงเทพฯ :: มติชน, 2556.

ชันวา ใจเที่ยง. หมู่บ้านชาวนาปฏิวัติบนแผ่นดินอีสานตอนบน. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์, 2546.

ธิกานต์ ศรีนารา. "'กึ่งเมืองขึ้น กึ่งศักดินา' ถึง 'ทุนนิยม' "ลักษณะสังคมไทย" ในพทท." ฟ้าเดียวกัน 4,4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2549): 162-187.

____. "ความขัดแย้งทางความคิดในขบวนการคอมมิวนิสต์ไทย พ.ศ. 2519-2525." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

- ____. "มติ 19 : ผลการประชุมคณะกรรมการกลาง พทท. ชุดที่ 3 ครั้งที่ 4 กับการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หลังกรณี 6 ตุลาฯ." วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 26,2 (ธันวาคม 2546 - พฤษภาคม 2547 2546-2547): 181-221.
- ____. "มหาชนหนังสือพิมพ์ของพรรคคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทยในช่วง พ.ศ. 2485-2493." อ่าน 4,3 (มกราคม – มีนาคม 2556): 100-125.
- ____. "หนังสือปฏิวัติ : สิ่งพิมพ์ต้องห้ามของนักศึกษาปัญญาชนในเขตป่าเขา." เข้าถึงเมื่อ 17 กันยายน 2559, <http://www.sarakadee.com/2006/11/09/political-book/>.
- ____. หลัง 6 ตุลาฯ ว่าด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างขบวนการนักศึกษา กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: 6 ตุลารำลึก, 2553.
- ธิดา ถาวรเศรษฐ์, และ, เหวง โตจิราการ. ป่าแตก ความเป็นจริงของการประชุมสมัชชาฯ 4 พทท. กรุงเทพฯ: มติชน, 2526.
- ธำรง ชินหิรัญ. "ความล้มเหลวในการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- "นโยบายเฉพาะหน้า 10 ประการของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ปี 2511." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย นโยบาย. A7/3. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- นรนิติ เศรษฐบุตร. การขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียตเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้กรณีพิพาทในแหลมอินโดจีนระหว่างเขมรกับญวนขยายตัวและยืดเยื้อ. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.
- นาศิริกษ, พ.อ. พิบูลศักดิ์. "สถานการณ์การก่อการร้ายในประเทศไทย." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เอกสารของรัฐบาลไทย เอกสารฝ่ายขวา. A11.2/38. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "นายสุธรรม แสงประทุม : อดีตเลขาธิการศูนย์นิสิตฯ." อาทิตย์ 2,66 (3 ตุลาคม 2521): 28-31.
- นิคม จันทรวินิจ. แรงงานไทยกับสหภาพแรงงาน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- นรินาม. "มันเป็นเพียงแผนจิตฯ." พฤษภาคม 2524. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย ตะวันแดง. D22/10. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "แนวการจัดตั้ง." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม. A5/10. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "แนวโน้มใหม่ของขบวนการประชาชนไทย." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย การศึกษา สังคมไทย. A1.5/26. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

- "แนวร่วม." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม. A5/14. หอจดหมายเหตุ
 ธรรมศาสตร์.
- "แนวร่วมคอมมิวนิสต์ต่อสู้ยากที่สุด." ไทยนิกร 2,(30) + 29 (5 พฤษภาคม 2521): 30-35.
- "ในประเทศ." มกราคม 2523. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสาร
 ภาษาไทย ตะวันแดง. D22/3. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "บทนำ." พุทธกิจจาน - ธันวาคม 2521. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุล
 สารภาษาไทย สามัคคีสู้รบ. D71/4. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "บทนำ แนวร่วมประชาธิปไตย ชูธงชัยนำหน้าเข้าฟ้าพื้น." กันยายน 2521. เอกสารพรรค
 คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย ไพลามทุ่ง. D33/1. หอจดหมายเหตุ
 ธรรมศาสตร์.
- "บทนำ สถานการณ์การปฏิวัติประชาธิปไตย ก้าวรุดหน้าไปอีกก้าวใหญ่." พุทธกิจจาน
 2520. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย อธิปไตย.
 D79/1. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "บทบรรณาธิการ." 15 พฤษภาคม 2520. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุล
 สารภาษาไทย ไทยสามัคคี. D27. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "บทสนทนาเรื่อง "อนาคตของกรรมกรไทยภายใต้การปกครองของรัฐบาลปฏิวัติกรรมกรไทย" ในปี
 2522". มกราคม - กุมภาพันธ์ 2522. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสาร
 และจุลสารภาษาไทย สามัคคีสู้รบ. D712. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "บทสัมภาษณ์เลขานุการ กป.ชป.". เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณ รายงาน
 คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ. A6/63. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- บรรทัด ชูธงชัย. "ก้าวใหม่แห่งการต่อสู้ของประชาชนมุสลิมไทย." มิถุนายน-กรกฎาคม 2521. เอกสาร
 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย สามัคคีสู้รบ. D71/2. หอ
 จดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- บัญชา สุมา. "การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์กับนโยบายป้องกันและปราบปรามของรัฐบาล."
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2528.
- "บันทึกรายงานสรุปผลการสัมมนาสรุป วิเคราะห์และประเมินกรณี 14 ตุลาคม 16." เอกสารพรรค
 คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แนวทางปฏิบัติ นักศึกษา. A8.6/52. หอจดหมายเหตุ
 ธรรมศาสตร์.
- บินจิ, อารีฟิน, และ,คณะ. ปีตตานี คารุสสลาม. ยะลา: ศูนย์วัฒนธรรมชายแดนภาคใต้, 2543.

บุญศักดิ์ แสงระวี. วิวัฒนาการของลัทธิมาร์กซ. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2551.

บุญส่ง ชเลธร. "ลาก่อนแนวทางชนบทล้อมเมืองและยึดเมืองในที่สุด." ไทยนิกร 3,(30) + 103 (8 ตุลาคม 2522): หน้าพิเศษ 1-8.

_____. "ลาก่อนแนวทางชนบทล้อมเมืองและยึดเมืองในที่สุด." ไทยนิกร 3,(30) + 104 (15 ตุลาคม 2522): หน้าพิเศษ 1-8.

ปฐมพร ศรีมันตะ. "สหราชอาณาจักรกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในภาคอีสานของประเทศไทย." วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.

ประจวบ อัมพะเสวต. พลิกแผ่นดิน ตอน ขบวนการสังคมนิยมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2546.

ประจักษ์ ก้องกีรติ. และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ : การเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนก่อน 14 ตุลาฯ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

"ปัญหาแนวร่วม." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย งานแนวร่วม. A5/15. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

ปานัน ฅ คอยยาว. ดอกเสี้ยวบาน...ที่คอยยาว ผาหม่น. กรุงเทพฯ: ไบบัว, 2549.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร, และคริส เบเคอร์. เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ซิลค์เวอร์ม, 2546.

พ. เมืองชมพู (นามแฝง). คู่สมรภูมิภูพาน. กรุงเทพฯ: มติชน, 2532.

"พลท. กัปปการเร่งขยายแนวร่วม." โลกใหม่ 1,3 (12-19 กรกฎาคม 2521): 15-17.

พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม. "ขบวนการประชาธิปไตยที่นำโดยนักศึกษาหลัง 14 ตุลาคม 2516 และความสัมพันธ์กับ พลท." เอเชียปริทัศน์ 4,4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2526): 14-49.

"พรรค." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย. A4/8. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย. "คำชี้แจง การถอนตัวออกจากความร่วมมือกับ พลท. ของ พลท." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แดงการณ รายงาน คำชี้แจงของ พลท. ในวาระต่างๆ. A6/12. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

พัชราภา ดันตราจิน. ความคิดทางสังคมนิยมการเมืองของเสกสรร ประเสริฐกุล. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น, 2556.

พายัพ ยุทธสัจจา. "วิทย์ ผู้มีไฟปฏิวัติในดวงใจ." ตุลาคม 2522. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย อธิปัตย์. D79/10. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

พิทักษ์ ชัยสูงเนิน. บ้านที่กลมอในป่า. กรุงเทพฯ: มติชน, 2550.

พิมพ์ พงษ์. "หมู่บ้านไทยสามัคคี แก่หรือสร้างปัญหา." ไทยนิกร 2,(30) + 32 (26 พฤษภาคม 2521): 7-13.

พิศาล มูลศาสตร์สาทร. "เมืองประสานบ้าน บ้านประสานป่า." สยามใหม่ 2,54 (200) (25 เมษายน 2524): 26-33.

"พิเศษจากสวีเดน สัมภาษณ์: คำสิงห์ ศรีนอก "ทำไมผมออกจากป่า." ไทยนิกร 3,(30) + 53 (23 ตุลาคม 2521): 8-11.

พุทธพล มงคลวรรณ. "“แถลงการณ์ 30 ปี” ผลึกแห่งความคิดปฎิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย." ไฟ่เดียวกัน 2, 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2547): 209 - 217.

____. "ขบวนการคอมมิวนิสต์ในเขตภูพาน พ.ศ. 2504 – 2525." วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

พวงศาสตร์ อุทโท. "นโยบายของรัฐบาลในการป้องกันและปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่าง พ.ศ. 2508 – 2523." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาวิทยาลัย สาขา

ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2536.

ภาคินัย ชมสินทรัพย์มัน. "ขบวนการนักศึกษาไทย: วิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาไทยในเมืองช่วงระหว่าง 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ถึงปี พ.ศ. 2531." วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

ภาณุมาศ ภูมิถาวร. สหาย. กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร, 2545.

ภุมรัตน์ ทักษาดิพงษ์. "กลวิธีบ่อนทำลายของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาวิทยาลัย สาขาการต่างประเทศและการทูต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510.

"มติการประชุมคณะกรรมการกลาง พทท. ชุดที่ 3 ครั้งที่ 4." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แถลงการณ์ รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ. A6/70. หอจดหมายเหตุ ธรรมศาสตร์.

มีอดเต็ง ชัง. ประวัติของชาวม้ง (แม้ว). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2520.

"มุมมองของคอมมิวนิสต์ในเอเชียอาคเนย์." สยามใหม่ 3,65 (11 กรกฎาคม 2524): 12-16.

เมืองชมพู, พ. "บันทึกผู้ผ่านทาง ไปเมืองหาง." บานไม่รู้โรย 1,6 (กรกฎาคม 2528 2528): 22-29.

"เมืองล้อมป่า หรือป่าล้อมเมือง." อาทิตย์ 2,66 (3 ตุลาคม 2521): 8-12.

แม็กคาร์โกล, ดันแคน. นึกแผ่นดิน : อิสลามและปัญหาความชอบธรรมในภาคใต้ ประเทศไทย.
กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2555.

"เยาวชนปฏิวัติเป็นกองหน้าบุกเบิกที่นาใหม่." เมษายน 2521. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
วารสารและจุลสารภาษาไทย อธิปัตย์. D79/4. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"รอบสัปดาห์." ไทยนิกร 3,(30) + 100 (17 กันยายน 2522): 4.

รัศมี ศรีวรพงษ์พันธ์. "อิทธิพลทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนต่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่ง
ประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

"ร้านค้า" รั้งใช้ประชาชน ประชาชนถนนอมรักร้านค้า." เมษายน 2521. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์
แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย อธิปัตย์. D79/4. หอจดหมายเหตุ
ธรรมศาสตร์.

"เรื่องปฏิบัติ – เรื่องศึกษา – เรื่องเข้าไปสัมพันธ์กับมวลชน." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
งานแนวร่วม. A5/16. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"เรามีไส้ศึกอยู่ในพวกคอมมิวนิสต์." ไทยนิกร 2,(30) + 32 (26 พฤษภาคม 2521): 28-32.

เรืองยศ จันทรศิริ. "ภาคใต้รอยต่อของความมั่นคงระหว่างไทยกับมาเลเซีย." ไทยนิกร 3,(30) + 54 (30
ตุลาคม 2521): 34-38.

"โรงเรียนอนุชนเปิดแล้ว." สิงหาคม 2521. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและ
จุลสารภาษาไทย อธิปัตย์. D79/5. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

ฤดี เรืองชัย. หยกหนึ่งในกระแสน้ำ. กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร, 2539.

"ลาวตัดสัมพันธ์พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย." ไทยนิกร 3,(30) + 70 (19 กุมภาพันธ์ 2522): 7-
11.

วอยซ์ทีวี. "เปิดชีวิต 'สหายโดม' เข้าป่าจับปืนหลัง 6 ตุลาคม 19 หวังชิงอำนาจรัฐ." 2561, เข้าถึงเมื่อ 9
มีนาคม 2562, <https://www.voicetv.co.th/read/529903>.

วัฒน์ วรรณยางกูร. ไขแสง สุกใส ลูกผู้ชายหัวใจไม่ผูกเชือก. กาญจนบุรี: ปลายนา, 2543.

วัฒน์ วรรณยางกูร บรรณาธิการ. สายลมเปลี่ยนทิศ...แต่ดวงจิตมิได้เปลี่ยนเลย : ผลิตแห่งชีวิตและ
เสียงเพลงปฏิวัติไทย. กรุงเทพฯ: อาร์ต เอจ กราฟฟิค, 2546.

วัน การเคร์ เจ๊ะมาน. "ความเป็นมาของปัญหาการต่อสู้ของปัญหาภาคใต้และทางออกขบวนการ
ปลดปล่อยปัตตานี." ฟ้าเดียวกัน 3,2 (เมษายน-มิถุนายน 2548): 92-93.

วันชัย ดันดีวิทยาพิทักษ์. "ธง แจ่มศรีเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย." สารคดี 20,232
(มิถุนายน 2547 2547): 70-88.

วันลา วันวิไล. ตะวันตก...ที่ตะนาวศรี. ม.ป.ม.: ม.ป.พ., ม.ป.ป.

วิจักขณ์ นันทยุทธ์. เส้นทางชีวิตและโลกทัศน์ทางการเมือง ผิน บัวอ่อน หรือ อำนาจ ยุทธวิวัฒน์ ผู้ซึ่งทฤษฎีการต่อสู้สองแนวทางในการปฏิวัติไทย. กรุงเทพฯ: โครงการหนังสือ 25 ปี 6 ตุลา, 2544.

วิจารย์ ธาราธิรภาพ. "ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีนต่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย : ผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยในช่วงทศวรรษ 1970." สารนิพนธ์ปริญญาโท สาขาการระหว่างประเทศและการทูต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

วิวัฒน์ คติธรรมนิคย์. กบฏสันติภาพ. กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2539.

วิทอร์ปี, โอนัลด์ อี. แนวร่วมปลดแอกประชาชนชาวไทย. Edited by แสงเพลิง. มปท: มปท, มปป.

ศิวะเกื้อ, เกษตร. "บันทึกจากฐานที่มั่น." ตุลาคม 2521. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย อธิปไตย. D79/6. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ฝ่ายเอกสารและสิ่งพิมพ์. วีรชนหาญกล้า. กรุงเทพฯ: ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, 2518.

"ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ." ไทยนิกร 3,(30) + 54 (30 ตุลาคม 2521): 6-18.

ศูนย์การนำพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย. "กุ่มสถานการณ์ขยายการต่อสู้สองกระแส บดขยี้แผนทำลายการปฏิวัติของศัตรูไป." 21 กรกฎาคม 2524. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แลกเปลี่ยน รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ. A6/42. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"ศูนย์นิสิตปัญหาชาวนาชาวไร่ให้รัฐบาลแก้เร่งจับมาตรการ, สั่งหารไปแล้ว 23 จับได้แค่ 3 ราย." ศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย. ก/ป/2518/26 ปีที่ 1. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

"ส.ธาร บรรยายถึงการวางแผน กปชป. (25 กพ. 23)." 25 กุมภาพันธ์ 2523. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แลกเปลี่ยน รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ. A6/81. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"สภาพการณ์ของขบวนการปฏิวัติหลังจากการเปลี่ยนแปลงของประเทศในอินโดจีน." 25 กุมภาพันธ์ 2523. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แลกเปลี่ยน รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ. A6/38. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. "7 สิงหาคม (2508) 'ไม่น่าจะใช้เวลาเสียปีนแตก (8 สิงหาคม ต่างหาก !'. มติชนสุดสัปดาห์ 24,1252 (13-19 สิงหาคม 2547 2547): 25-26.

_____. "ประวัติ พทท. ฉบับ พทท. (1)." พี่เดียวกัน 1,1 (มกราคม-เมษายน 2546 2546): 155-168.

____. ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง : รวมบทความเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลา และ 6 ตุลา. กรุงเทพฯ: 6 ตุลา
รำลึก, 2544.

สรณ ขจรเดชกุล. "กำเนิดและจุดจบของสถานีเสียงวิทยุประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.)." ฟ้า
เดียวกัน 13,1 (มกราคม-เมษายน 2558): 255-270.

"สรุปการทำงานของเกษตรกร (ครั้งที่ 2)." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เอกสารของ
พรรคฯ อื่นๆ. A12/87. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

สังคีต จันทนะ โปธิ. ชมชวนคนแมว. นนทบุรี: ชารบัวแก้ว, 2543.

"สัมภาษณ์ ด้วง บุนนาค กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิ "มิตรไทย" ในอังกฤษ." ไทยนิกร 2,(30) + 37
(3 กรกฎาคม 2521): 24-26.

"สัมภาษณ์ อ.ผสม เพชรจำรัส รองประธานกป.ชป.". เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
แถลงการณ์ รายงาน คำชี้แจงของ พทท. ในวาระต่างๆ. A6/82. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"สัมภาษณ์ผู้รับ 2, 5". มิถุนายน-กรกฎาคม 2521. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสาร
และจุลสารภาษาไทย สามัคคีผู้รับ. D71/2. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"สัมภาษณ์ผู้รับ 2, 8". พฤศจิกายน-ธันวาคม 2521. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสาร
และจุลสารภาษาไทย สามัคคีผู้รับ. D71/4. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"สัมภาษณ์ผู้รับ 3, 1". มกราคม-กุมภาพันธ์ 2522. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสาร
และจุลสารภาษาไทย สามัคคีผู้รับ. D71/5. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

สายหยุด เกิดผล. พทท. หายไปไหน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2554.

"สารอวยพรวันฮารีรายอของคณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย." กันยายน
2522. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย หลักชัย.
D30/2. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"สาส์นจากคณะกรรมการกองกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
แถลงการณ์ รายงาน คำชี้แจงของพทท. ในวาระต่างๆ. A6/8. หอจดหมายเหตุ
ธรรมศาสตร์.

"สาส์นสนับสนุนการจัดตั้ง แนวร่วมประชาชาติประชาธิปไตย." มิถุนายน-กรกฎาคม 2521. เอกสาร
พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย สามัคคีผู้รับ. D71/2. หอ
จดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

"สำเนาโทรเลข คณะกรรมการประสานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย ฐานที่มั่นปฏิวัติ ประเทศไทย."
24 พฤษภาคม 2523. เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แถลงการณ์ รายงาน คำ
ชี้แจงของพทท. ในวาระต่างๆ. A6/41. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.

- "สิ่งพิมพ์ไทยในต่างประเทศ พินัยไทยในโลกกว้าง." ไทยนิกร 3,(30) + 59 (4 ธันวาคม 2521): 37-38.
- สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย. บันทึกความทรงจำบางเรื่อง พ.ศ. 2497-2550. เชียงใหม่: รักและเมตตา
วรรณกรรม, 2551.
- สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ. น้ำป่า บันทึกการต่อสู้ในเขตป่าเทือกเขาบรรทัด. กรุงเทพฯ: อ่าน, 2558.
- _____. "ประวัติศาสตร์ว่าด้วยหนังสือพิมพ์มหาชน และบรรยากาศประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. 2491." ฟ้า
เดียวกัน 5,1 (มกราคม-มีนาคม 2550 2550): 203-217.
- _____. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ ขบวนการนักศึกษาไทย พ.ศ. 2513 – 2519 ศึกษาจาก
ผู้ปฏิบัติงาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2556.
- _____. "ว่าด้วยบทเรียนทางประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย." วารสารอักษร
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 26,2 (ธันวาคม 2546 – พฤษภาคม 2547): 151-179.
- _____. สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ: พี.เพรส, 2551.
- _____. "เหตุการณ์ 6 ตุลาฯ เกิดขึ้นได้อย่างไร." เข้าถึงเมื่อ 30 มีนาคม 2562, <https://doct6.com/learn-about/how/chapter-2/2-2/2-2-1>.
- สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ, และ,คณะ. ได้ธงปฏิวัติ ประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจากคำ
บอกเล่าของ ชง แจ่มศรี และสหาย (พ.ศ. 2464-2537). มปท: มปท, 2562.
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. ปากคำประวัติศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สามัญชน, 2538.
- "เส้นทางเดินของอุดม สีสุวรรณ ประธานคณะกรรมการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย."
ไทยนิกร 3,30+ (71) (22 กุมภาพันธ์ 2522): 8-13.
- "เสียงขานรับบันทึกมติการประชุมของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในสถานการณ์สู้รบที่
ปฏิวัติ." เอกสารพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเอกสารของพรรคอื่นๆ. A12/88. หอ
จดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- ไหมลี. พายุฝนบนภูผาจิ-ผาซำง. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยรังสิต, 2559.
- "องค์ประกอบภายในพรรคและแนวการบ่มเพาะสปง.". เหตุการณ์ทางการเมืองที่เกี่ยวกับนักศึกษา
เอกสารศึกษา. B2/96. หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์.
- "อนุชนบนฐานที่มั่น ถือสมุด แบกจอบไปโรงเรียนอย่างคึกคัก." เมษายน 2521. เอกสารพรรค
คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย วารสารและจุลสารภาษาไทย อธิปไตย. D79/4. หอจดหมายเหตุ
ธรรมศาสตร์.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	มุกิตา เจริญสุข
วัน เดือน ปี เกิด	29 ตุลาคม พ.ศ. 2533
สถานที่เกิด	นราธิวาส
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) เกียรตินิยมอันดับ 2 มหาวิทยาลัยทักษิณ (2555)
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 147/210 ถนนปากน้ำ ซอย 13 ตำบลรฐะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

